

PROF. DR. ABDUL-AZIZ IBËN IBRAHIM EL-OMERI

PËRZGJEDHJE NGA
BIOGRAFIA
E MUSTAFASË

صَلَّى
عَلَيْهِ
وَأَسَلَّمَ

Titulli:

Përzgjedhje nga biografia e Mustafasë
salallahu alejhi ve selem

Shkurtesë nga libri “I dërguari i Allahut – vulë e profetëve, fe dhe shtet”

Autor:

Prof. dr. Abdul-Aziz ibën Ibrahim El-Omeri 1434 h.

Profesor në Universitetin Islamik të Imam Muhamed ibën Saud - Rijad

Përkthyes:

Ali Shabani

Recensim:

Nexhat Ceka

Redaktura gjuhësore

Arsim Jonuzi

Boton

Albislam botime

Shkup, 2018

Dhuratë për secilin që e realizon urdhrin e Allahut të Madhëruar në fjalën e Tij

“Vërtet, Allahu e bekon të Dërguarin dhe engjëjt e Tij lutën për atë.
O besimtarë, lutuni për të dhe përshëndeteni me ‘selam!’ “

AHZAB: 56

ME EMRIN E ALLAHUT,
TË GJITHËMËSHIRËSHMIT, MËSHIRËPLOTIT!

“Muhamedi nuk është tjetër, vetëm se i dërguar. Edhe përpara tij pati të dërguar (që vdiqën ose u vranë). E nëse ai vdes ose mbytet, a do të ktheheshit ju prapa (nga feja ose lufta)? E kushdo që kthehet prapa, ai nuk i bën dëm Allahut aspak, kurse Allahu do t’i shpërblejë mirënjohësit.“

ALI IMRAN: 144

“Në mos i ndihmofshit atij (Pejgamberit), atij i ka ndihmuar Allahu; kur ata që nuk besuan e nxorën atë vetë të dytën; kur që të dy ishin në shpellë, kur po i thoshte shokut të vet: “Mos u pikëlloni (frikoni), Allahu është me ne!” E Allahu zbriti qetësi (në shpirtin e) atij, e fuqizoi me një ushtri që ju nuk e patë; e fjalën e atyre që nuk besuan e bëri më të ultën, kurse fjala e Allahut (është) më e larta. Allahu është më i fuqishmi, më i urti.“

TEUBE: 40

“Ju e kishit shembullin më të lartë në të dërguarin e Allahut, kuptohet, ai që shpreson në shpërblimin e Allahut në botën jetër, ai që atë shpresë e shoqëron duke e përmendur shumë shpesh Allahun.“

AHZAB: 21

PARATHËNIE

Falenderimi i takon Allahut Zotit të botëve. Salavatet dhe selamet qofshin për më të ndershmin mes profetëve dhe të dërguarve, zotërinë tanë, Muhamedin – të birin e Abdullahut, për familjen e tij, për sahabët e tij dhe për ata që e miqësojnë.

Në vijim, e pranoj se shkrimet në lidhje me jetëpërshkrimin e pejgamberit janë të shumta në të cilat është dhënë mund i madh sa që ajo që është botuar në periudha të ndryshme është vështirë të numërohet. Po ashtu, e kanë edhe vlerën e tyre të madhe. Biografia profetike është përmbledhur në përgjithësi edhe me ligjëratat, me poezi dhe dituri ku kanë marrë pjesë të gjithë ata që kanë shkruar dhe kanë bërë vepra në lidhje me këtë temë. Kjo ka shpjerë në dashurinë e njerëzve për të ku e kanë paraqitur me metoda të ndryshme, me gjuhë të shumta dhe nivele të llojeve.

Edhe me pranimin tim, me falënderim dhe lutje për të gjithë këta që më kanë parakaluar mua në fushën e biografisë profetike, shpreha dëshirë që t'u bashkohem në radhët e tyre ndoshta gjëj ndonjë vend sa zë shputa e këmbës si ai që rreshtohet mbrapa imamit në namaz (imamit të të dërguarve salallahu alejhi ve selem).

Gjithashtu, e kam vërejtur se në shkrimin e biografisë së Mustafasë salallahu alejhi ve selem ka realizim të lumturisë ku shpresoj të jem brenda atyre reshtave të drejtuara mbrapa Mustafasë salallahu alejhi ve selem, ndoshta me këtë e arrij shefatin e tij dhe e fitoj fatin e takimit me të. Unë e shpresoj prej Allahut këtë.

Gjatë leximit të biografisë profetike, apo shkrimit të saj, ajo të shpie në dashurinë ndaj tij, salallahu alejhi ve selem, në çdo situatë e tij dhe veprat e tij, salallahu alejhi ve selem. E ndien se si dashuria të shtohet në zemrën tënde. E ndien se si me shpirt të besimit e shton forcën dhe bindjen. Prandaj biografia në fjalë është afër shpirtit, e lehtë në përdorim dhe zbatim me të cilën të gjithë njerëzit mund të orientohen dhe nuk është e veçantë për ndonjë shtresë të caktuar apo për disa njerëz duke përjashtuar të tjerë.

Ndoshta më e rëndësishmja që më ka shtyrë të shkruaj në lidhje me biografinë profetike është dashuria ndaj të dërguarit të Allahut, salallahu alejhi ve selem, dhe afrimi për të Allahu i Madhëruar me të. Kjo është nderë me të cilën krenohem me të, e përkujtoj dhe e dua, e përsëris ku lakmoj në dashurinë ndaj Allahut dhe dashurinë

e të dërguarit të Tij, salallahu alejhi ve selem, për atë çast kur të marshoj për në haudin e tij me lejen e Allahut të Madhëruar dhe Mëshirën e Tij.

Ndoshta unë kështu do t'i bëj dobi lexuasit që lexon biografinë profetike. Unë e kam dhënë mundin tim të vijoj një metodologji të caktuar në librin origjinal që është bërë me version të shkurtër duke e vënë para syve t'i shërbejë lexuesit të biografisë së profetit, salallahu alejhi ve selem, nga myslimanët e përgjithshëm me realitete, pa shtesa.

Është botuar ky libër në origjinë me titull “I dërguari i Allahut – vula e pejgamberëve” (ar. *resulull-llahu ve hatemum-nebijjine*) në pesë pjesë përmbledhëse për biografinë e profetit, ashtu që çdo pjesë e ka pasur titullin e vet të veçantë.

Shumë nga dashamirët e mi kanë kërkuar nga unë shkurtësën e biografisë të këtij libri për ta lehtësuar leximin e tij dhe për të qenë njëkohësisht edhe më lehtë për përkthim, kështu që e kam përgatitur këtë shkurtësë që është para duarve tuaja, pasi është dhënë mund dhe vështrim se çka mundet të mbetet dhe çka të anulohet nga libri im origjinal me disa ndryshime të tjera.

Kam zgjedhur një metodologji për këtë libër të shkurtuar që më parë kam punuar në librin tim origjinal të bazuar në burimet e përmbledhjeve të Sunetit në transmetimet që lidhen me biografinë profetike dhe dhënia prioritet para të tjerave e sidomos ato që kanë të bëjnë me dispozita shariatike. Kam bërë me shenjë nga ato në detale në vendet përkatëse dhe fusnota.

Jam orvatur të bëj bashkëdyzimin mes përmendjes së hadithit dhe domethënies së tij si dhe nga dobitë që nxirren nga ai për në jetën e njerëzve në përgjithësi dhe në veçanti. I kam potencuar aspektet e civilizimit të njerëzimit dhe menaxhimit administrativ në biografinë profetike.

I kam theksuar sistemet islamike në periudhën e profetit dhe themelimin e shtetit islam, vlerat e zhvillimit të qytetërimit që e ka shpërndarë në shoqërinë e njerëzimit i dërguari salallahu alejhi ve selem dhe i ka menaxhuar me sukses dhe në mënyrë të shkëlqyeshme. Ato pastaj janë bërë pishtar për njerëzimin dhe administrimin e përgjithshëm të njerëzimit.

Në qoftë se nuk është caktuar për mua ta arrij nderin e të shikuarit të dërguarin salallahu alejhi ve selem, atëherë unë shpresoj të mos më ikë nderi i shoqërimit me biografinë profetike dhe jetën e tij salallahu alejhi ve selem nëpër fletat e librave dhe shkrimit të lapsit, përhapjes së dashurisë dhe ndjenjave e pastaj t'ua transferoj dashamirëve nga besimtarët që i besojnë atij salallahu alejhi ve selem dhe për ata që shprehin dëshirë ta njohin atë – paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të.

Edhe me largësinë kohore, kam ndier afërsi me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe lidhshmërinë me kohën në të cilën është çliruar njerëzimi nga prangat e idhujtarisë. Njerëzit kanë hyrë në teuhidin e Allahut të Madhëruar (besimin vetëm

në një Zot). Andaj, unë dëshirova të më shoqërojë lexuesi i ndershëm në emocione dhe ndjenja.

Këtu e ndiej si obligim për mua të shpreh falenderim të madh dhe mirënjohje për vëllain tim të nderuarin dr. Ali ibën Ibrahim ibën Hamd en-Nemle i cili më ka dhënë kurajo në angazhimin e këtij libri ashtu siç më ka dhënë kurajo në shkurtimin e këtij libri që e keni para duarve tuaja nga libri origjinal “*Resulull-llabi ve hatemen-nebijjin*” (I dërguari i Allahut dhe vula e peygamberëve) që është botuar në pesë vëllime ku kam pasur dobi nga vërejtjet e tij. Allahu e shpërbleftë me shpërblim të mire, siç edhe lutem për secilin që më ka ndihmuar për ta realizuar shënimin dhe botimin e këtij libri.

Rijad dhe Burejde

Rexheb, 1434 h.

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

PARATHËNIA E PËRKTHYESIT

E Falenderoj Allahun e Gjithëdijshëm i Cili ia mësoi njeriut përdorimin e lapsit dhe e mësoi atë që nuk e ka ditur. Salavatet dhe përshëndetjet më të mira qofshin për mësuesin e njerëzimit – Muhamedin alejhi salatu ve selem, për familjen e tij dhe për sahabët e tij të gjithë, si dhe për ata që e pasojnë ndjekin rrugën e tij!

Libri në fjalë “Përzgjedhje nga biografia e Mustafasë salallahu alejhi ve selem”, nga autori dr. Abdul-Aziz Ibrahim el-Omeri është hulumtim bashkëkohor në fushën e biografisë profetike. Ai në këtë libër ka paraqitur disa segmente me stil të ri dhe e ka mbushur zbrazëtirën që ka munguar në këtë shkencë islame. Gjatë përkthimit jam angazhuar të jap maksimumin të jetë sa më qartë për lexuesin.

Metodën që e kam përdorur gjatë përkthimit të këtij libri është si në vijim:

1 – Ajetet kuranore i kam dalluar nga tekstet e tjera duke i futur mes thonjëzash dhe i kam bërë me italic dhe bold: Allahu i Madhëruar ka thënë: “***Thuaj: “Namazi im, kurbani im, jeta ime dhe vdekja ime janë thjesht për Allahun, Zotin e botëve.”***”
Enam: 162

2 – Hadithet, po ashtu, i kam dalluar nga tekstet e tjera duke i futur në thonjëza dhe në bold: Është transmetuar se I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: “**Allahu e ka zgjedhur nga bijtë e Ibrahimit Ismailin, e ka zgjedhur nga Ismaili Kenanen, i ka zgjedhur nga Kenane Kurejshët, e ka zgjedhur nga Kurejshët Beni hashimët dhe më ka zgjedhur mua nga Beni Hashimët, prandaj unë jam më i miri nga më të mirët nga më të mirët.”**

3 – Citate të ndryshme nga Ungjilli apo Tevrati, i kam bërë vetëm me italic. Në Ungjillin nga Luka (1: 14): “*Fama i takon Allahut në lartësi dhe në Tokë paqja, kurse për njerëzit të jetë kënaqësia.*” dhe e vërtetojnë dijetarët se përkthimi është i falsifikuar dhe e

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

ajo në origjinë është : “është afruar paqja për tokën dhe këtë do t’ua mundësojë njerëzve Mubamedi.”¹

4 – Poezitë i kam bërë me italic dhe i kam vënë ne mes.

Shembull: Kanë dalur vajzat e beni Nexharëve dhe i kanë shprehur mirëseardhje të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem duke recituar:

“Ne jemi vashat e Beni Nexharve

Sa mirë do të ishte Mubamedi të na bëbej fqj.”

5 – Mesazhet të cilat i ka këmbyer i dërguari salallahu alejhi ve selem i kam bërë me fontin Monotype Corsiva dhe i kam vënë në mes.

Shembull: Në atë mesazh kishte arritur shkrimi siç është evidentuar ne përmbledhjen Sahih të haditheve të Buhariut se i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka shkruar Herakliut:

Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit

*Nga Mubamedi i dërguar i Allahut te Herakli madhështori i Romakëve
Paqja qoftë për atë që e pason udhëzimin
E pastaj: ...*

6 – Fjalët të cilat kanë pasur nevojë të sqarohen i kam sqaruar në fusnotë.

7 – Në qoftë se ka pasur burim apo referencë të përkthyer në gjuhën shqipe, e kam cekur në fusnotë.

8 – Disa arabizma i kam sqaruar në fusnotë.

9 – Në rastet kur ka përmendur autori ndonjë lutje të pejgamberit salallahu alejhi ve selem, atë e kam bërë me translbatim dhe pastaj nën të e kam sjellë domethënien.

Shembull: Ajo u nderua me hixhretin e të dërguarit dhe po ashtu edhe me lutjen e tij salallahu alejhi ve selem. Prej tyre, thënia e të dërguarit salallahu alejhi ve selem:

(Allahumme habbib ilejnal-Medinete kehubbina Mekketu eu eshedde)

“O Allah, na i bëj të dashur Medinën si dashurinë tonë ndaj Mekës apo më shumë.”

10 – Nëse është përmendur ndonjë personalitet gjatë përkthimit, i kam paraqitur në fusnota të dhënat më kryesore për të.

¹ Shiko: Abdul-Ehad Davud 138 dhe “Gusnur-rabbi fi seferi Esh-ija en-nebijj” të Ahmed Ahmed Ali Es-Seka f. 54

11 – Në rast te disa termave të terminologjise së hadithit I kam shkruar me nënvizim si në vijim:

Sened, Isnad d.m.th. zinxhiri i transmetuesve të hadithit.

Tahrîxh d.m.th. të përmendet origjina e hadithit me sened dhe në cilat burime gjindet.

E lus Allahun e Madhëruar ta bëjë këtë mund të sinqertë për hir të madhërisë së Tij dhe po ashtu ta bëjë të dobishëm për besimtarët!

Ali Shabani
Shkup, 11 maj 2018

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

SYNIMET E STUDIMIT TË BIOGRAFISË PROFETIKE DHE DOBITË E SAJ

Profiti salallahu alejhi ve selem është krijesa më e dashur për Allahun, e ka zgjedhur mes tyre, e ka ngarkuar me mesazhin e tij (shpalljen). Dashuria e Allahut dhe dashuria jonë për të na shtyn në njohjen e tij dhe studimin e biografisë së tij.

Kjo është një pjesë nga e drejta e tij që ne kemi obligim salallahu alejhi ve selem dhe shenjë e vërtetë për dashurinë ndaj tij dhe për dashurinë e Allahut të Madhëruar:

“Thuaj: (o Muhamed): “Nëse ju e doni Allahun, atëherë më ndiqni mua, që Allahu do t’ju dojë dhe t’jua falë gjynahet! Allahu është Falës i Madh dhe Mëshirëplotë”. Ali Imran: 31

Po ashtu, në studimin e biografisë së Mustafasë salallahu alejhi ve selem ka njohje të asaj në të cilën ka qenë ai salallahu alejhi ve selem në mishërimin e gjallë të Islamit, ashtu që ka jetuar salallahu alejhi ve selem duke qenë adhurues i Allahut duke bashkuar dynjanë dhe Ahiretin. Kjo ka qenë e shembëlluar në sjelljen e tij në zbatim praktik të islamit, në legjislacion dhe dispozita, me mund dhe shpenzim të pasurisë në rrugë të Allahut.

Ja edhe biografia e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem ka studim të historisë të njeriut më madhështor dhe më të vlefshëm. Njerëzit në përgjithësi janë të adaptuar në studimin e biografive të njerëzve të mëdhenj, në njohjen e biografive të tyre dhe rrëfimeve për ta. Çdo popull është munduar të nxjerrë të mëdhenjtë e vet, të luftojë së bashku me ta dhe me biografinë e tyre të pushtojnë botën, si dhe ta shndërisin e të thurin rrëfime në lidhje me ta, po ndonjëherë edhe të sajua vetëm se të shfaqin për njerëzit se ata kanë pasur personalitete me të cilët krenohen me ta.

E sa na përket neve myslimanëve, i dashuri ynë, udhëheqësi ynë dhe komandanti ynë është i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, më i miri, më i vyesmi mes të gjithë njerëzve, zotëria i bijve të Ademit. Prandaj, ne me studimin e biografisë së Mustafasë salallahu alejhi ve selem i përgjigjemi kësaj nevojë e cila gjindet natyrisht

te njerëzit. Pra, me studimin e kësaj biografie ne e mbulojmë nevojën me informata të sinqerta të vërteta të cilat njerëzit nga natyra e tyre lakmojnë t'i lexojnë. Ne i përmbushim me atë që e kemi obligim t'ia mësojmë biografinë e tij, ashtu që të lidhemi me të. Këtu patjetër duhet të përmendim se edhe në radhët e jomuslimanëve e kanë radhitur pejgamberin salallahu alejhi ve selem nga njerëzit më të dalluar, e si me ne, pasuesit e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, që nuk duhet ta qesim asnjë njeri para tij dhe as që duhet ta mësojmë ndonjë biografi të ndonjërit, apo histori të ndonjë populli para biografisë së tij salallahu alejhi ve selem. As biografi të ndonjë mbreti, as ministri, as dijetari, as ndonjë madhështori kushdoqoftë, mësimi i biografisë profetike duhet të mësohet para biografive të tjerëve.

Ja edhe Majkëll Hart, historian amerikan i cili pretendonte se po shkruan për njerëzimin në librin e tij "*The 100, a ranking of the most influential persons in history*" (100 madhështorët më me ndikim në histori), e ka vendosur të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem në vendin e parë në historinë e njerëzimit ku ka thënë: "E kam zgjedhur Muhamedin të jetë i pari në listën edhe pse sigurisht do të habiten shumë për këtë përzgjedhje dhe kanë të drejtë, por Muhamedi është njeriu i vetëm në histori që ka pasur sukses në nivel fetar dhe të kësaj bote. Ai është udhëheqës i cili ka thirrur në islam dhe e ka përhapur duke u bërë një nga fetë më të madha dhe të përhapura në botë. Ai ishte udhëheqës politik, komandant ushtarak, prijës fetar dhe pas kalimit të 13 shekujve nga vdekja e tij, ndikimi i Muhamedit vazhdon të jetë i fuqishëm dhe i freskët."² Kjo na përkujton në thënien e Allahut të Madhëruar: "*Dhe Ne ta ngritëm lart famën tënde*" Inshirah: 4

Gustav Le Bon (Gustav Le Bon) ka thënë në librin e tij "*La Civilisation des Arabes*" (Civilizimi arab): "po të ishin matur vlerat e burrave me madhësinë e verprave të tyre, Muhamedi do të ishte njeriu më i madh që e ka njohur historia."³

Viliam Mujer (Uilliam Muir) : "Sadoqë ta mësojmë jetën e tij, e hasim në gjallëri me në tog të vlerave të mishëruara me një çiltërsi të ndërgjegjes, me moral madhështor dhe do të mbesin ato vlera të shumta absolutisht në të gjitha kohët."⁴

Allahu i Madhëruar e ka nënshtruar këtë umet islam në studimin e jetës së pejgamberëve të mëparshëm dhe ligjet e Allahut në popujt e mëparshëm me qëndrimin që e kanë pasur ndaj pejgamberëve dhe ndaj thirrjes për Allahun. I ka bërë

² Majkëll Hart "*The 100, a ranking of the most influential persons in history*" (100 më madhështorët më me ndikim në histori) me përkthim në gjuhën arabe Enis Mensur, Mekteb el-Misri, Kairo, f. 14.

*Libri është i përkthyer edhe në gjuhën shqipe me titull "100 njerëzit më me ndikim në histori", përkthyes Sadullah Kamberi, sh.b. Rumi, Tetovë, 1997.

³ Gustav le Bon " " (civilizimi arab), përkthim në gjuhën arabe Adil Zuajter sh. b. Ihja et-turath el-arabi, Bejrut, 1399 h. f. 14

⁴ Muhamed Hajr Ed-Deru "Nebijjül-islami, shehsijetuhu, hayatuhu, risaletuhu fi ardin xhedid" f. 6

pishtarë që ndiqen dhe përmendje që lexohen, shembull dhe pranim të të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Prej këtu rrëfimet për pejgamberin salallahu alejhi ve selem dhe biografinë e tij janë përqëndrim për atë që e mëson nga myslimanët. Në veçanti se ajo është e ndërlidhur me Librin e Allahut dhe sunetin e të dërguarit të Tij salallahu alejhi ve selem. Andaj ata që e mësojnë këtë biografi, janë pishtarë në mesin e këtij umeti.

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Ne me të shpallur të këtij Kurani po të rrëfejme ty (Muhamed) më të bukurin rrëfim, edhe pse para tij ishe nga të painformuarit.”** Jusuf: 3

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Në tregimet e tyre (të dërguarve dhe të Jusufit me vëllezër) pati mësim e përvojë për të zotët e mendjes. Ai (Kurani) nuk është bisedë e trilluar, por vërtetues i asaj që ishte më parë (librave të shenjtë) dhe sqarues i çdo sendi, e edhe udhërrëfyes e mëshirë për një popull që beson.”** Jusuf: 111

Po ashtu, ka thënë i Madhëruari: **“Këto janë fshatra për të cilat po të tregojmë disa nga lajmet e tyre. Atyre u patën ardhur të dërguarit e tyre me argumente (me mrekulli), por ata nuk i besuan asaj të cilën më parë e kishin gënjyer. Ja, kështu vulos Allahu zemrat e atyre që nuk besojnë.”** Araf: 101

Po ashtu, ka thënë: **“A të ka ardhur ndonjë njohuri për ndodhinë e Musait?”** Taha: 99

Të gjitha këto ajete dhe të tjera e vërtetojnë se studimi i asaj që u ka ndodhur pejgamberëve të mëparshëm është pjesë e Kuranit, e fesë dhe e diturisë shariatike që e orientojnë jetën e të dërguarit Muhamedit salallahu alejhi ve selem dhe jetën e umetit të tij së bashku. Në këtë, studimi i jetës së tij është edukim i umetit të tij dhe dituri që nuk mundemi të jemi të pavarur prej saj deri në ditën e Gjykimit.

Njashtu, në studimin e biografisë së tij salallahu alejhi ve selem zbatohet urdhri i Allahut svt dhe nënshtrimi ndaj Tij. Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Ju e kishit shembullin më të lartë në të dërguarin e Allahut, kuptohet, ai që shpreson në shpërblimin e Allahut në botën jetër, ai që atë shpresë e shoqëron duke e përmendur shumë shpesh Allahun.”** Ahzab: 21

Ai ishte mësues i parë i yni me urdhër të Allahut të Madhëruar. Allahu i Madhëruar ka thënë: **“E kur u erdhi atyre ndonjë i dërguar prej Allahut, vërtetues i asaj që kishin ata, një grup prej tyre të cilëve iu kishte dhënë libri, e hodhi pas shpine librin e Allahut, kinse nuk dinin (asgjë).”** Bekare: 101

Natyrisht, të përdëlluarit me të nuk arrihet përpos me të mësuarit e Sunetit të tij, biografisë së tij, cilësive të tij. Në të ka shembull për besimtarët në të gjitha gjendjet

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

e tyre. Ai është shembull për thirrësit që e mbajnë gajlen e të vepruarit serioz dhe ambicieve dhe qëllimeve të larta që dëshirojnë hajr për njerëzit dhe mëshirë ndaj tyre.

Po ashtu, edhe për bashkëshortet në raportin me ta, më mëshirë, butësi, bamirësi dhe dashuri të vërtetë.

Ka shembull edhe për udhëheqësit dhe prijësit në administrim dhe dhënie prioritet interesave të umetit, mëshirës ndaj njerëzve dhe larg egoizmit. Shembull të amanetit, sinqeritetit dhe menaxhim që e kënaq Allahun duke përdorur atë që është më e dobishme për njerëzit në punët e tyre.

Për fqinjët, po ashtu, shembull në njohjen e të drejtave të tyre, në sjelljen e mirë me fqinjët, butësi ndaj tyre, të lakmuarit e udhëzimit për ta, ruajtja e të drejtave të tyre dhe lidhja e mirë me ta.

Për përmirësuesit shembull në durim, përmbajtje, për qëllime të larta, në radhitjen e prioriteteve, ndryshim shoqëror me atë që është më e mirë me qetësi dhe efikasitet duke dhënë zell në zhvillimin e njeriut dhe ruajtjes së të drejtave të tij.

Ai salallahu alejhi ve selem është shembull edhe për prindërit në mirësi, në edukim, mëshirë, dashuri të vërtetë, mësim.

Shembull për të varfrit në durim në uri, në dëlirësi dhe amanet.

Shembull për të pasurit në lëmoshë, modesti, në ndjenja (ndikim), amanet, përbushje të marrëveshjes, në mostepim.

Shembull për të sëmurin në shpresa për shpërblim dhe kërkim të sevapeve, në kërkim të ilaçit në atë që e ka lejuar Allahu duke mos ua vështirësuar të tjerëve.

Në përgjithësi, ai është shembull për ata që shpresojnë në Allahun dhe Ditën e Fundit nga të gjithë umeti dhe ua përkujtojmë se pa dituri nuk mundet të ketë pjesëmarrje në këtë.

NË STUDIMIN E BIOGRAFISË SË PEJGAMBERIT SALALLAHU ALEJHI VE SELEM REALIZOHET DASHURIA NDAJ TIJ

Dashuria ndaj tij ka përparësi edhe para vetvetes. Dashuri ndaj tij është dashuri ndaj moralit të tij, vlerave të tij, dashuri e bamirësit ndaj bamirësit me lavdërim dhe nderim, me vlerësim. E si jo kur mirësia e të dërguarit salallahu alejhi ve selem është e qëndron

për myslimanët dhe njerëzimin në tërësi deri në Ditën e Kijametit, sepse ai ishte bartësi i udhëzimit të Allahut për ta. Prandaj, dashuria ndaj tij është më e madhe dhe me gradë më të lartë të dashurisë. Ai ka qenë me ndikim më të madh në jetën tonë, andaj në duhet ta plotësojmë hakun e tij që është obligim për ne dhe t'i japim përparësi ndaj neve dhe ndaj çdo gjëje tjetër. Të marrim nga ai dhe t'u japim prioritet urdhrave të tij para urdhrave të tjetërkujt. Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Çka t’ju japë Pejgamberi, atë mereni, e çka t’ju ndalojë, përmbajuni dhe kini frikë nga Allahu, se Allahu është ndëshkues i ashpër!” Hashër: 7

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë:

“Pasha Atë në Dorën e të cilit është shpirti im, nuk ka besuar asnjëri prej jush derisa të jem unë më i dashur për të se sa prindi i tij, biri i tij.” e në transmetim tjetër: **“... dhe të gjithë njerëzit.”**⁵

Po ashtu, na qartësohet vlerësimi i Allahut ndaj pejgamberit të Tij dhe vlerësimin e Tij ndaj neve.

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Po kështu me urdhrin tonë Ne të shpallëm edhe ty shpirtin (Kuranin). Ti nuk ke ditur çka është libri (Kurani) as ç’është besimi, por Ne atë e bëmë dritë me të cilën e vëmë në rrugë të drejtë atë që dëshirojmë prej robërve tanë. Në të vërtetë, edhe ti udhëzon për në rrugën e drejtë. Në rrugën e Allahut, të cilit i takon çka ka në qiej dhe çka ka në tokë, e ta dini se të gjitha çështjet janë me vullnetin e Allahut.”** Shura: 52, 53

E njohur është për të gjithë myslimanët, por edhe për ata që kanë kaluar nga umetet rëndësia e studimit të historisë së pejgamberëve.

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Në tregimet e tyre (të dërguarve dhe të Jusufit me vëllezër) pati mësim e përvojë për të zotët e mendjes. Ai (Kurani) nuk është bisedë e trilluar, por vërtetues i asaj që ishte më parë (librave të shenjtë) dhe sqarues i çdo sendi, e edhe udhërrëfyes e mëshirë për një popull që beson.”** Jusuf: 111

Me njohjen e biografisë së pejgamberit salallahu alejhi ve selem i njohim popujt e ndryshëm dhe sistemet të cilat i kanë udhëhequr popujt e botës dhe kanë sunduar para islamit, si politikisht, ideologjikisht, fetarisht apo edhe moralisht. Nëpërmjet saj

⁵ Buhariu në Sahihun e tij, Libri për Imanin, Kapitulli: Dashuria ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem është nga imani”, 1/ 9

e kuptojmë begatinë që na i ka sjellë islami në jetën njerëzore, siç ka thënë Omeri radijallahu anhu: “Nuk e di islamin ai që nuk e di xhahilijetin.”⁶

Sinçeriteti në biografinë e Mustafasë salallahu alejhi ve selem nuk krahasohet me asnjë punim historik për ndonjë personalitet tjetër kushdoqë të jetë ai personalitet.

Andaj, ne me studimin e biografisë e mësojmë sinçeritetin (besnikërinë), e jo mashtrimin, siç u ka ndodhur disa personaliteteve, siç ndodh të arrijmë në detale dhe vërtetësi që nuk hasen te ndonjë tjetër, pos te ai salallahu alejhi ve selem.

Patjetër ne duhet të dimë se përmendja e tij salallahu alejhi ve selem ka qënë e paralajmëruar. Biseda për të ka ekzistuar te popujt e tjerë të mëparshëm si në periudhën e Isaut alejhi selam. Allahu i Madhëruar ka thënë: “*Dhe, kur Isai, biri i Merjemes tha: “O beni israilë, unë jam i dërguar i Allahut te ju, jam vërtetues i Tevratit që ishte para meje dhe jam përgëzues për një të dërguar që do të vijë pas meje, emri i të cilit është Ahmed!” E kur ai u erdhi atyre me argumente të qarta, ata thanë: “Kjo është magji e hapët.”* Saf: 6

Siç ka biseduar Musau alejhi selam në kohën e tij.

Allahu i Madhëruar ka thënë: “*Që pranojnë të dërguarin (Muhamedin), Pejgamberin arab, (që nuk shkruan as nuk lexon), të cilin e gjejnë të cilësuar (të përshkruar me virtytet e tij), te ata në Tevrat dhe në Inxhil, e që i urdhëron ata për çdo të mirë dhe i ndalon nga çdo e keqe, u lejon ushqimet e këndshme dhe u ndalon ato të pakëndshmet, dhe heq nga ata barrën e rëndë të tyre dhe prangat që ishin mbi ta. Pra, ata të cilët e besojnë atë, e ndërtojnë dhe i ndihmojnë, veprojnë me dritën që iu zbrit me të, të tillët janë të shpëtuarit*“ Araf: 157.

Informatat për Muhamedin salallahu alejhi ve selem dhe për virtytet e tij kanë qënë të njohura që para lindjes së tij me shekuj. Dijetarët e krishterë e kanë pritur profetësinë e tij dhe ende vazhdon të jetë në disa libra të krishterëve të gjinden shenja të forta e të qarta për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem, pejgamber i kohës së fundit.⁷

Me studimin e biografisë (sires) njoftohemi me Librin e Allahut. Jeta e të dërguarit salallahu alejhi ve selem është e mbushur me ndodhi në lidhje me të cilat kanë zbritur ajete nga Libri i Allahut svt në raste të ndryshme, saqë disa nga emrat e sureve të Kuranit Fisnik janë ndërldhur me ndodhitë e sires siç është me suren Enfal, Teube,

⁶ Shumë autorë të librave e përmendin këtë thënie nga Omer ibën Hatabi radijallahu anhu, por kjo thënie nuk është absolute. Megjithatë e ka domethënien e saj se njeriu kur e ka përjetuar periudhën e xhahilijetit është më i kujdesshëm që të mos bjerë në to pas hyrjes së tij në islam. Përkthyesi.

⁷ Shiko këtë në temën “Bota dhe pritja e të dërguarit“ nga ky libër.

Isra, Taha, Ahzab, Sherh (Inshirah), Alek, Humeze, Fil, Kurejsh, Keuther, Nasër, Felek.

Po ashtu, edhe suret e tjera nuk janë pa ajete që lidhen me ndodhitë e sires (biografisë profetike). Me këtë, studimi i biografisë profetike i jep njeriut një parafytyrim të vërtetë për atë që është përmendur në Librin e Allahut nga shkaqet e zbritjes të ajeteve. I jep përshtypje të veçantë sikur të jetojë në periudhën e shpalljes së Kuranit, e sfidave të cilat iu ekspozuan të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem e më të së bashku edhe umeti dhe shoqëria islame. Po ashtu, ky studim i sires i jep njeriut një pasqyrë për përqëndrimin e tyre në iman – besim të asaj që e kanë parë nga ndodhitë, e pastaj i kanë mësuar në Kuranin e shpallur në atë periudhë.

Në studimin e sires është edhe njoftimi me gjeneratën e sahabve, vlerën e tyre, në rritjen e dashurisë ndaj tyre dhe gradat e tyre në të cilat ka aluduar Allahu i Madhëruar në thënien e Tij:

“E, ç’keni ju që nuk jepni për në rrugën e Allahut, kur dihet se Allahut i mbesin trashëgim qiej e tokë? Nuk janë të barabartë prej jush ata që dhanë nga pasuria e tyre dhe luftuan para çlirimit, sepse të tillët kanë vlerë më të madhe nga ata që dhanë dhe luftuan pas. Por të gjithëve Allahu u premtoi të mirat; Allahu di çka punoni.” Hadid: 10

Buhariu e ka qartësuar në Librin e tij Sahih virtytet e këtyre sahabëve.⁸

Për këtë thënie nga i dërguari i Allahut dhe sahabët e tij, është lajmëruar Musau i beni israilëve para më shumë se njëmijë viteve nga dërgesa e Muhamedit salallahu alejhi ve selem. Allahu i Madhëruar ka thënë: “***Që pranojnë të dërguarin (Muhamedin), Pejgamberin umij, (që nuk shkruan as nuk lexon), të cilin e gjejnë të cilësuar (të përshkruar me virtytet e tij), te ata në Tevrat dhe në Inxhil, ...***“ Araf: 157

Këta ishin nxënësit e Muhamedit salallahu alejhi ve selem në mesin e të cilëve kanë qenë kalifët Rashid, udhëheqës me përvojë, menaxhues të politikës, heronj të çlirimeve, dijetarë që udhëhoqën botën, që e shfaqën drejtësinë, teuhidin dhe mëshirën.

Me studimin e biografisë profetike i mësojmë specifikat e të dërguarit⁹ me të cilat e ka begatuar Allahu të dërguarin e tij Mustafanë.

Veçoritë e tij janë të shumta. E para e tyre është mëshira për krijesat.

⁸ Shiko Sahih El-Buhari, Kitabul-menakib.

⁹ Për më tepër shiko librin “Hasaisun-nubuvti” të imam Sujtî – Allahu e mëshiroftë. Poashtu librin “Hadhal-habib: të Ebu Bekër El-Xhezairi-t.

Allahu i Madhëruar ka thënë: “***E Ne të dërguam ty (Muhamed) vetëm si mëshirë për të gjitha krijesat.***“ Enbija: 107

Allahu i Madhëruar ka thënë: “E kur u vjen atyre ndonjë argument i prerë (për Muhamedin), ata thonë: “Kurrsesi nuk e besojmë atë (dërgesën e Muhamedit) derisa të mos na jepet edhe neve ngjashëm me atë që iu pat dhënë të dërguarve të Allahut”! Më së miri Allahu e di ku ta vërë dërgesën (risalen) e vet. Ata që bënë krim do t’i godasë poshtërimi dhe dënimi i fortë te Allahu për shkak se vazhdimisht bënë hile.”
Enam: 124

Pra, ai është më madhështori mes njerëzve. E ka mësuar dhe e ka edukuar Zoti i botëve siç ka thënë salallahu alejhi ve selem: “***Më ka edukuar Zoti im dhe këtë edukimin tim e ka bërë në mënyrë më të mirë***“.¹⁰

Allahu e ka zgjedhur dhe e ka dalluar. Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Ai është që arabëve të pashkolluar u dërgoi Pejgamberin nga mesi i tyre që t’ua lexojë ajetet e Tij, t’i pastrojë ata, t’ua mësojë librin dhe sheriatin, edhe pse më parë ata ishin në një humbje të dukshme.” Xhuma: 2

Ai është vula e pejgamberëve dhe më i mëshirshmi mes njerëzve, më bujari, më besniku, më i pastërti dhe më i çiltri.

Ai salallahu alejhi ve selem është përkrahur me muxhize dhe argumente, fakte dhe keramete¹¹ të cilat i kanë parë bashkëkohësit dhe i kanë kuptuar drejtë dijetarët dhe dashamirët e tij. Përmendja e tij është ngritur mbi të gjithë krijesat ashtu siç e meritoi ai, siç i kishte premtuar Allahu tebareke ve teal.

Allahu i Madhëruar e ka ngritur në pozita të larta me lavdata dhe melekët luten për të si dhe po ashtu Allahu i ka urdhëruar robërit e tij me këtë.

Allahu i Madhëruar ka thënë: “***Eshtë e vërtetë se Allahu dhe engjëjt e Tij me madhërim e mëshirojnë Pejgamberin. O ju që keni besuar, madhërojeni, pra, atë (duke rënë salavatë) dhe përshëndeteni me selam.***“ Ahzab: 56

Allahu i Madhëruar i ka dhënë të dërguarit fitore dhe e ka ndihmuar.

¹⁰ Këtë hadith e kanë vlerësuar hasen një numër nga dijetarët dhe ka shevahid. Shiko transmetimin e këtij hadithi te Ahmed El-Hadad në librin “ Ahlakun-nebijji fil-Kurani ves-sunneti” 2/ 1033

¹¹ **Keramet**, ar. është vepër e jashtëzakonshme që u ndodh besimtarëve, e në veçanti evlijave, si nderim nga Allahu i Madhëruar. Mirëpo, kur kerameti u ndodh pejgamberëve, ajo është muxhize. Përkthyesi

Allahu i Madhëruar ka thënë: *“Ashtu që Allahu (pas fitores) të liroi ty prej mëkateve (që t’i mbathën) të mëparshme dhe prej atyre të mëvonshme (kur njerëzit do ta pranojnë fenë islame dhe nuk do të jenë më mëkatarë) dhe ashtu të plotëson mirësinë e Vet ndaj teje e të orienton ty në rrugën e drejtë. * Dhe që Allahu të ndihmon ty me një ndihmë të fortë.”* Fet’h: 1, 2

Studimi i sires profetike i forcon vendosmëritë e besimtarëve dhe i mëson në sabër, ua hap atyre shpresën për fitoren e vërtetë të hakut kundër batilit (të kotës), për fitoren e fesë së Allahut ndaj feve të tjera, se pas dobësisë vjen forca dhe se Allahu është ngadhënjyes i fesë së tij, peygamberit të Tij dhe umetit islam deri në Ditën e Kijametit.

Sireja profetike është shkencë në vete dhe çelës i shkencave të shumta. Nëpërmjet saj myslimani mëson moralin dhe praktikimin e tij, akiden¹² dhe bazat e saj, dispozitat sheriatike dhe etiket e përkujdesjes, drejtësinë dhe sistemin islamik, menaxhimin e politikës sheriatike dhe përfitimin e njerëzve në fenë e Allahut.

Studiuesit e sires profetike mësojnë për shumë vërtetësi të cilat ndërlidhen me ndodhitë e biografisë së peygamberit salallahu alejhi ve selem.

Njeriu arrin të kuptojë etapat e ndryshme të jetës së profetit salallahu alejhi ve selem dhe gradualitetin e tij në thirrjen për te Allahu i Madhëruar.

MËNYRA E STUDIMIT TË SIRES PROFETIKE

Çdo studiues apo lexues i sires profetike duhet ta ndiejë, gjegjësisht të ketë sens për personalitetin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe ato që i takojnë nga të drejtat dhe specifikat që ka dashur Allahu t’ia dhurojë. Allahu i Madhëruar e ka zgjedhur për shpalljen e Tij dhe misionin e Tij në mes të gjitha krijesave. I ka dhënë mbrojtje, dinjitet dhe identitet pa vënë në dyshim fenë dhe moralin e tij, me teuhid të pastër ndaj Allahut të Madhëruar. Allahu e ka mbrojtur nga dyshimi, gënjeshtër që para profetësisë dhe pas saj me përkujdesje hyjnore, me ruajtje dhe edukim ndaj tij në tërë jetën e tij si para shpalles dhe pas saj. Prej lindjes së tij salallahu alejhi ve selem e në vazhdim nuk ka kush ta kritikojë të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem, përpos atë që e ka përmendur Allahu në aspekt edukativ ndaj tij siç është në rastin me të verbrin në suren Abese, në rastin me të robëruarit në Bedër, apo në ndonjë rast të cilin i dërguari salallahu alejhi ve selem vetë e ka përmendur dhe nuk pranohet nga askush nga njerëzit e tjerë.

Andaj, studiuesi i sires e ka për obligim të ketë kujdes ndaj peygamberit salallahu alejhi ve selem.

¹² **Akide**, ar. është shkenca që i studion çështjet e besimit të fesë islame. Përkthyesi

Gjatë bisedës për të salallahu alejhi ve selem për biografinë e tij, për meritat e tij, për dashurinë ndaj tij dhe atë që kemi në veten tonë dhe zemrat tona, për atë që ne e kemi obligim ti lidhim këto fakte me argument shariatike dhe ta përkujtojmë atë që ka ardhur në Librin e Allahut të Madhëruar bashkë me atë që na ka lajmëruar i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem se është rob i Allahut dhe i dërguari i Tij dhe se ai është njeri nga lloji njeri, por ai është më i miri nga njerëzit, siç ka thënë I dërguari salallahu alejhi ve selem: **“Unë jam zotëria i bijve të Ademit në Ditën e Kijametit dhe pa krenari. Në dorën time do të jetë flamuri i Hamdit dhe s’ka krenari. Nuk ka pejgamber atë ditë – prej te Ademi e pas tij – do të jenë nën flamurin tim, a unë do të jem i pari që do t’i çahet toka.”**¹³

Në shtresën e madhështorëve ai është i pari, nuk e parakalon asnjëri, por ai – *paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të* – e ka konfirmuar se është një rob nga robërit e Allahut të Madhëruar, siç është përmendur në shumë ajete në Librin e Allahut. Prej atyre ajeteve është thënia e Allahut të Madhëruar:

“Pa të meta është Lartmadhëria e Atij që robin e Vet e kaloi në një pjesë të natës prej Mesxhidi Haramit (prej Qabes) gjer në Mesxhidi Aksa (Bejtu Mukaddes), rrethinën e të cilës Ne e kemi bekuar, (ia bëmë këtë udhëtim) për t’ia treguar atij disa nga argumentet Tona. Vërtet, Ai është dëgjuesi (i fjalëve të Muhamedit), pamësi (i punëve të Muhamedit).” Isra: 1

Për të treguar statusin e tij si rob i Allahut vjen konfirmimi në përmendje të hadithit për ngritjen e tij në natën e israsë që të mos vijoje ndonjë nga hapat e të krishterëve dhe ta nxjerrë atë nga natyra e neriut e ta tepron ashtu siç kanë bërë me Isaun alejhi selam. Me përmendjen e këtij privilegji të veçantë për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem vjen konfirmimi për gjendjen e tij si rob i Allahut në ajetin kuranor: **“Pa të meta është Lartmadhëria e Atij që robin e Vet e kaloi në një pjesë të natës prej Mesxhidi Haramit (prej Qabes) gjer në Mesxhidi Aksa (Bejtu Mukaddes), rrethinën e të cilës Ne e kemi bekuar, (ia bëmë këtë udhëtim) për t’ia treguar atij disa nga argumentet Tona. Vërtet, Ai është dëgjuesi (i fjalëve të Muhamedit), pamësi (i punëve të Muhamedit).”** Isra: 1

Pra, sikur ta kishte përmendur ajeti Israsë (udhëtimin natën) me të dërguarin e Tij do të ishte e vërtetë, por ajo e konfirmon pozitën e të robëruarit që është nderim për të dhe për gjithë njerëzimin siç ka ardhur në thënien e të Madhëruarit: **“Thuaj: “Unë jam vetëm njeri, sikurse edhe ju, mua më shpallet se vetëm një Zot është Zoti juaj, e kush është që e shpreson takimin e Zotit të vet, le të bëjë vepër të mirë, e në adhurimin ndaj Zotit të tij të mos e përziejë askë”.**“ Kehf: 110.

¹³ Transmeton Tirmidhiu në Sahihun e tij kapitulli “Fadlun-nebijji salallahu alejhi ve selem” nr. 3615. E transmeton edhe Buhariu me disa pjesë në Sahihun e tij Libri i tefsirit sureja Isra; Muslimi në Librin e imanit.

Ibn Kethiri në komentin e sures isra, 2/ 1085

Aty përmend statusin e tij salallahu alejhi ve selem si rob i Allahut, por megjithatë pozitën e tij nuk e arrin asnjë nga njerëzit dhe myslimani nuk i jep përparësi asnjërit nga njerëzit, as nga familjarët, as fëmijët, dhe të tjerë para dashurisë ndaj të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.

Allahu i Madhëruar e ka privilegjuar të dërguarin salallahu alejhi ve selem me të bërit rob të Tij dhe me përzgjedhjen e tij për vahj dhe profetësi. Në këtë nuk ka dobësi dhe nëçmim ndaj të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, por është përsosmëri ndaj tij, të jetë rob – adhures, i dërguar i Allahut. Ai nuk është rob si çdonjëri, por ai salallahu alejhi ve selem është me grada si “*abden shekura*” (rob falenderues), siç i ka thënë Aishes radijallahu anhu kur ajo e kishte vërejtur gjatë qëndrimit të tij në namaz se i ishin ënjtur këmbët, e ajo bëri një orvatje që ta ndërpresë të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem duke aluduar se e ka të mjaftueshme. Ai i ka thënë: **“A të mos bëhem rob falenderues?”**¹⁴

Ai nuk tha: “*pejgamber falenderues*“, as “*I dërguar falenderues*“, sepse ai e ka kuptuar se nga përsosmëria e profetësisë së tij salallahu alejhi ve selem është të jetë rob i Allahut dhe atë si konfirmim i thënies së Allahut të Madhëruar: **“Prandaj, vetëm Allahun adhuroje dhe bëhu mirënjohës!”**“ Zumer: 66

Ai është zotëria i njerëzimit dhe ai është shembëlltyra e njerëzve. Ka ardhur t’i udhëheqë në adhurimin e Allahut duke qenë rob i Tij, të vetmit, subhanehu ve teala. Në këtë i dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i pari dhe prijësi me urdhër të Allahut Fuqplotë.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka jetuar jetën e rëndomtë të njeriut. Ka ngrënë, ka fjetur, është martuar, ka shitur dhe ka blerë, i kanë besuar dhe e kanë kundërshtuar. E gjithë kjo duke e pasur statusin e të qenët rob i Allahut. Ka thënë i Madhëruari: **“Thuaj: “Namazi im, kurbanimi im, jeta ime dhe vdekja ime janë thjesht për Allahun, Zotin e botëve.”**“ Enam: 162

Çdonjëri që e studion siren profetike dhe ndodhitë e saj i duhet ta ndiejë periudhën në të cilën ka jetuar pejgamberi salallahu alejhi ve selem, mundësitë që i ka pasur atëbotë dhe rethanat që ta kuptojë vështirësinë që e ka përjetuar ai salallahu alejhi ve selem dhe sahabët e tij. Ta kuptojë klimën në të cilën kanë jetuar ata dhe gradën e temperaturës. Të dinë kapacitetin e prodhimit bujqësor dhe blegtoral, ekonomik në atë rajon dhe kufijtë e mundësive materiale, potencialin e forcës njerëzore, resurset natyrale në ambientin e tyre në krahasim me viset e tjera.

¹⁴ Pjesë nga hadithi i transmetuar në sahih El-Buahri në “Temhid”, kapitulli “Kijamul-lejl”; Muslimi në “Sifatul-kijameti”, kapitulli “Iktharul-camali vel-ixhtihadi fil-ibede” nr. 2820

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

Po ashtu, duhet t'i dijë rrethanat gjeografike, zakonet e doket dhe gjendjen e arabëve para islamit që e bën të formojë një pikëpamje të vërtetë nga situata të cilën ka jetuar i dërguari salallahu alejhi ve selem për t'i dhënë hakun vlerësimit dhe hakun ndaj sahabëve Allahu qoftë i kënaqur me ta.

Po ashtu duhet të dijë etapat e sires profetike në jetën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe thirrjes së tij.

Studiuesi duhet po ashtu t'i ndërlihdë ndodhitë me atë që është përmendur në Librin e Allahut të Madhëruar dhe të të kthehet në librat e tefsirit, shkakqet e zbritjes (të ajeteve) nëse ka nevojë çështja për të.

Po ashtu siren, biografinë profetike duhet ndërlihdur me ndodhitë bashkëkohore në shoqëritë njerëzore islame.¹⁵ Po ashtu, edhe ndikimin e periudhës profetike tek ne në kohën tonë dhe njohjen e zakoneve të Allahut në krijesa.

Po ashtu, duhet të dijë dhe të jetë i vetëdijesuar se ai është para njeriut që e ka zgjedhur Allahu i Madhëruar dhe e ka ndaluar gënjeshtren ndaj tij e ta përkujtojë thënien e të dërguarit salallahu alejhi ve selem: Kush gënjen ndaj meje qëllimisht, le ta përgatisë vendin e tij në Zjarr!"¹⁶

E në vijim, ai salallahu alejhi ve selem nuk ka nevojë që dikush të gënjejë për të.

Studiuesi shkencor në siren profetike gjen se ajo është e mbushur me lajme precize për ndodhitë dhe me detale rreth tyre.

Shumë nga dijetarët e sires – biografisë profetike e kanë konsideruar lëmin e sires shkencë në vete dhe e llogarisin pjesë nga suneti profetik.

SPECIFIKAT E BIOGRAFISË – SIRES PROFETIKE

Nuk ka dyshim se biografia e pejgamberit salallahu alejhi ve selem është dituri (shkencë) e madhe për një personalitet të zgjedhur nga Zoti tebareke ve teal, si dhe ndodhira të cilat i ka dëshmuar Kurani me zbritjen e ajeteve të cilat lexohen vazhdimisht deri në Ditën e Kijametit. Kështu, pra, kjo biografi dallohet me veçori. Prej tyre:

Protagonist i kësaj biografie është njeriu më i mirë. Allahu e ka ngritur përmendjen e tij, e ka edukuar dhe është bërë zotëria i të gjithë bijve të

¹⁵ Shiko Sirul-hatmi Uthman Ali "Tedris siretin-nebevije fi menahixit-tarihil-medresijeti" shtëpa botuese "El-Ulum", Rijad, 1402 h. f. 35

¹⁶ Mutefekun alejhi nga tranmsëtimi i Buhariut në Sahihun e tij, Kitabul-ilm, kapitulli "Ithmu men kedhdhebe ala er-resul salallahu alejhi ve selem" 1/ 36

Ademit absolutisht prej kur kanë ekzistuar njerëzimi e deri sa Allahu ta trashëgojë Tokën dhe atë që është në të.

Pozita e lartë e burimit për këtë biografi profetike e ndihmuar me ajete fisnike kuranore në të shumten e rasteve dhe betejat e Mustafasë salallahu alejhi ve selem në përgjithësi, për moralin e tij dhe karakterin e tij.

Kjo biografi është biografia më precize mes biografivë të peygamberëve dhe të njerëzve të mirë – salihin. Është me detale precize ku sahabët kanë përcjellë ndodhitë e jetës së tij në veçanti dhe në përgjithësi dhe i kanë përcjellë deri tek ne me precizitet të madh që s'ka ndodhur ndonjëherë të transmetohet biografi e ndonjë njeriu kështu si e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.

Kjo biografi është më e vërteta që e ka njohur njerëzimi. Protagonist i saj është sadikul-emin (i sinqerti, besniku) salallahu alejhi ve selem. Biografinë ia kanë transmetuar besnikët nga sahabët e tij. Transmetuesit janë të njohur dhe senedet¹⁷ i kanë të vërteta të verifikuara.

Kjo biografi i ka përmbledhur në rreshtat e saj veprat e të dërguarit salallahu alejhi ve selem të adhurimit dhe të dynjasë, politikës shariatike, xhihadit, betejave dhe kush e ka arritur në periudhën e tij nga sahabët, popuj dhe individë.

Ndërlidhja e biografisë – sires dhe ndodhitë e saj me shenja gjeografike të caktuara dhe të njohura që e bëjnë vërtetësinë e saj më të sigurt dhe që na bën të mundur më lehtë përcjelljen e ngjarjeve.

Ajo është e mbushur me mësimë dhe këshilla që ia mundëson myslimanit në veçanti dhe njeriut në përgjithësi pa marrë parasysh gjendjen, pozitën dhe postin të ketë dobi nga ajo e të arrijë në shkaqet e suksesit, lumturisë së kësaj bote dhe botës tjetër.

Në jetën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në strehimin e Allahut që ia ka bërë atij duke qenë ai jetim, në mbrojtjen e tij, mbrojtjen nga njerëzit, ka pasur muxhize që janë shfaqur dhe janë ndier nëpërmjet sires profetike dhe nëpërmjet ndihmës së Allahut dhe mbrojtjes së fesë, përhapjes së fesë në etapat e jetës së tij dhe thirrjes së tij. Allahu e ka thënë të vërtetën në atë që i ka premtuar peygamberit të Tij dhe robërve të Tij të mirë në periudhën e tij.

Kjo biografi ka arritur interesim të madh në këtë umet, te fukahatë, dijetarët dhe muhadithët.

¹⁷ Sh. recensentit: Sened është zinxhiri i hadithit të transmetuesve në hadith.

Në këtë biografi ka praktikë të gjallë për njohjen e ligjeve të Allahut në gjithësi, në jetë dhe në ndihmën e Allahut ndaj pejgamberit të Tij.

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Ne patjetër do të ndihmojmë të dërguarit tanë në jetën e kësaj bote, edhe ata që besuan, e edhe në ditën e prezentimit të dëshmive.”** Gafir: 51

Biografia – *sire* i shëron çështjet e jetës të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem të gjitha.

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Thuaj: “Namazi im, kurhani im, jeta ime dhe vdekja ime janë thjesht për Allahun, Zotin e botëve.”** Enam: 162 e përfshin jetën e tij, cilësitë e tij, virtytet e tij dhe i lidh këto me shpalljen e tij me profetësinë e tij dhe zgjedhjen e Allahut që e ka pasur ndaj tij.

Kjo biografi tregon për historinë e revolucionit botëror dhe ndryshimin në jetën e njerëzimit ku është transferuar në të një shoqëri politeiste në shoqëri monoteiste, prej shirkut në adhurimin e Allahut të Vetmit, prej periudhës së xhahiljetit (injurancës) në islam.

Ndikimi i sires madhështore në shpirtat e lexuesëve bën pjesë me një ndikim të madh në sjellje, në formimin e saj, në pastrimin e shpirtit dhe moralit dhe edukimit në dashurinë ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem.

Nëpërmjet saj plotësohet njohja e rëndësisë së madhe të sahabëve të pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe ndihmën që ia dhanë me shpirt, pasuri dhe familje. (Plotësohet njohja) e dashurisë së tyre te Allahu, te I dërguari i Tij dhe te pasuesit e tij salallahu alejhi ve selem. E në bazë të kësaj (plotësohet njohja) për të kuptuar se ata duhet në ndihmohen, dhe të përkrahen para armiqëve të tyre që ua kanë ulur vlerën atyre. Ata janë dashatarët e të dërguarit të Allahut, prej tyre miq familjar si Ebu Bekri, Omeri, Uthmani dhe Aliu radijallahu anhum, nënat e besimtarëve dhe të tjerët nga familja e Pejgamberit (*alu el-bejt*) dhe sahabët me të cilët Allahu është i kënaqur dhe po ashtu ata janë të kënaqur me Të.

Biografia profetike është është një hyrje e vërtetë për kuptimin e Kuranit Fisnik dhe ajetet që i kanë zbritur të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në periudha të ndryshme në jetën e tij.

GJENDJA E ARABËVE NË PERIU DHËN E XHAHILJETIT

ME DËRGESËN E PEJGAMBERIT salallahu alejhi ve selem është shfaqur drita dhe është shuajtur errësira. Ka mbizotëruar teuhidi, dituria, njohja, e vërteta dhe e drejta. Për këtë shkak, koha para Islamit është njohur si periudha e xhahiljetit për tu dalluar, e nga ana tjetër të dihet vlera e Islamit për botën në përgjithësi dhe për arabët në veçanti. Është e domosdoshme të dihet gjendja si ka qenë para Islamit në të gjitha sferat, pasi që Islami ka ardhur përfshirës për gjithë jetën njerëzore, e jo vetëm në itinerarin e fesë, por edhe atë të kësaj bote me moralin e tij, me marrëdhëniet e tij, me zakonet e tij dhe të gjitha ligjet dhe sjelljet. Pasi që gadishulli arab ka qenë në përgjithësi bina e ngjarjeve biografike në gradën e parë, atëherë domosdo duhet të shikohen gjendjet e tyre, të mësohen situatat e tyre para dërgesës së pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Vendi i arabëve në aspektin gjeografik është gadishulli më i madh që e rrethojnë tre detra rreth e përqark nga tri anët, nga perendimi, jugu dhe lindja. Në mes është shkretëtirë e thatë me ujëra të kufizuara, edhe pse gjinden në të vende të gjelbëruara, por ato janë shumë të pjesërishme në krahasim me sipërfaqen e saj të madhe, edhe pse ato vende llogariten si oaza dhe vende agronomike me prodhime bujqësore. Po ashtu, në viset jugore gjinden edhe trojet e Jemenit, Umanit. Ato dyja janë vende malore, bujqësore, me klimë mesatare deri diku me relief të vështirë.

ASPEKTE FETARE

Shumica e arabëve kanë qenë idhujtarë të cilët përhapej mes tyre adhurimi i putave dhe kishin qendra të njohura në të gjitha trojet arabe. Shkonin aty për t'u kushtuar atyre adhurim, sakrifica dhe kërkonin nga ata ndihmë secili në mënyrën e vet. Nuk kishte shpëtuar asnjë vend në trojet arabe, derisa edhe Meka e cila ka qenë vendi i fesë hanefije.

Ka pasur bashkësi të jehudëve të cilit ishin vendosur në disa vende të Medinës së ndriçuar (atëherë të quajtur Jethrib), në Hajber dhe në bashkëngjitjen me Hajberin

ishin edhe jehudët e Tejmas, Fedekut dhe Vadi el-Kura të cilët formonin një bashkësi që nuk ishin për të mos i përfillur.¹⁸

Ka pasur edhe individë dhe bashkësi të cilët janë njohur me emrin “*mevali*” të cilët kanë pasur origjinë joarabe – në përgjithësi – në qendra të ndryshme të civilizimit. Të gjitha këto shoqëri me llojshmërinë e tyre nga arabët, jehudët, mevalitë kanë marrë pjesë në ndodhitë e biografisë profetike pa përjashtim.

Po ashtu, është përhapur edhe krishterizmi mes disa fiseve arabe dhe Nexhrani ka qenë nga qendrat më të rëndësishme të tyre në trojet arabe.¹⁹

Krishterizmi si te tjerët, po edhe te arabët ishte nënshtruar ndryshimeve dhe ishte transformuar në idhujtari. E adhuronin Isaun birin e Merjemes, i shënjtëronin priftat e tyre dhe murgjit e tyre, u jepnin përparësi urdhërave të tyre para urdhërave të Allahut të Madhëruar.

Të krishterët arabë u njohën me diç nga dituria dhe civilizimi më shumë se të tjerët. Ata kishin këmbyer kulturat e tyre me bizantinët dhe arabët e Shamit, Irakut, e në veçanti me Munadherët²⁰ dhe Gasasinët.²¹

JETA SOCIALE

Ka pasur ndikim shumë në jetën fetare dhe besimet dominante. Në mesin e arabeve ka dominuar pa përjashtim pirja e alkoolit, bixhozi, ngrënia e kamatës, si dhe burrat nuk janë ruajtur nga imoraliteti që të lirët e kanë pas urreyer.²²

I urrenin vajzat dhe nuk u jepnin të drejtë trashëgimie²³ ashtu siç edhe martonin gra pa limit, por kishte edhe gra që martoheshin me më tepër se një burrë.²⁴

Disa prej tyre martoheshin me gratë e baballarëve të tyre edhe pse ato nuk e dëshironin një gjë të tillë, si dhe bashkonin në martesë dy motra.²⁵

¹⁸ Shiko: “Tarih el-jhud” të Sabir Tuajme v. 2/ 13

¹⁹ Shiko: “Nexhran fi asrin-nubuveti vel-hilafetir-rashide” të Muhamed ibn Aived El-Utejbi, disertacion i magjistraturës e mbrojtur në degën e historisë dhe civilizimit pranë universitetit Islamik të imam Muhamed ibn Saud në vitin shkollor 1430 h.

²⁰ **Munadherët** – Lahmidët, apo Beni Lahëm, mbretëri e arabëve në jug të Irakut me seli në qutetin Al-Hira në periudhën prej vitit 260 – 633 m.

²¹ Shiko: “El-Mufasal fi tarihil-islam kablel-islam” 3/ 155, 387

²² Shiko: “Bulugul-irbi fi marifetil-arab” të Mahmud Shukri 2/ 4

²³ Shiko “Tefsir Ibn Kethir” 1/ 1116

²⁴ Shiko: “El-Mufasal fi tarihil-islam kablel-islam” 5/ 539. Shiko po ashtu hadithin e Aishes radijallahu anha në përmbledhjen Sahih të Buhariut, libri për “Martesën” kapitulli “Ska nikah, përveç se me velij” 6/ 132

²⁵ Shiko: “Tefsir Ibn Kethir” v. 1/ 453; “El-Mufasal fi tarihil-islam kablel-islam” të Xhevad Ali 5/ 529

Pos këtyre, tek arabët është hasur moral dhe disa zakone të mira dhe virtyte gjatë periudhës së xhahiljetit. Prej tyre: gostisja e mysafirrit, trimëria, kalorësia, fuqia e intuitës, intelegjenca dhe dëshira për liri.²⁶

E sa i përket sferës së gjuhës, arabishtja ka qenë në kulminacionin e zhvillimit të saj dhe të shprehjes letrare dhe stilistikës së saj belaga me një dallim të kufizuar në di-alekte.²⁷

Atëbotë kanë qenë të fortë në aspektin e sqarimit *bejan* dhe stilistikës *belaga*.

Në këtë atmosferë ka ardhur muxhizeja e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në Librin e Allahut me sfidim ndaj tyre në anën më të fortë të tyre, siç ka qenë edhe stilistika e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në të folurit e tij me stilistikë të mahnitshme. U treguan të pamundshëm të sajojnë apo të sjellin të njëjtë si ai, po edhe më larg asaj të sjellin të njëjtë si ai Kurani, po edhe as “dhjetë sure të njëjta të improvizuara” siç ka ardhur në thënien e Allahut të Madhëruar: “**Apo, pse ata thonë: “Ai (Muhamedi) e trilloi atë (Kuranin)”. Thuaj: “Formuloni pra dhjetë kaptina si ai (Kurani) ashtu të trilluara (siç thoni ju) dhe thirrni, pos Allahut, po qe se jeni të drejtë (çka thoni), kë të mundeni për ndihmë!**” Hud: 13

²⁶ Shiko: “El-Mufasal fi tarihil-islam kablel-islam” të Xhevad Ali 1/ 46; “Bulugul-meram”, Mahmud Shukri El-Alusi 1/ 46

²⁷ Shiko: “Tarihul-edebi el-arabi – el-asrul-xhahili” Sheuki Dajf f. 133

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

GJENDJA FETARE NË BOTË GJATË PERIUDHËS SË XHAHILIJETT

S'ka dyshim se bota është e madhe dhe e gjerë saqë vështirë është të përfshihet në përgjithësi. Në gradën e parë, është mundësia të bisedohet për zonat e përafërta të trojeve arabe të cilat kanë ndikuar dhe janë ndikuar në kohën e periudhës së sirës profetike. Kurani Fisnik e ka qartësuar shkurtimisht gjendjen e përgjithshme të botës në thënien e të Madhëruarit: “*Për shkak të veprave (të këqija) të njerëzve, janë shfaqur në tokë e në det të zeza (bela, skamje, katastrofa, humbje e bereqetit etj.), e për ta përjetuar ata një pjesë të asaj të keqeje që e bënë, ashtu që të tërhiqen (nga të këqijat).*“ Rum: 41

Në aspektin fetar ku feja ka paraqitur në të shumtën e rasteve bazën kontrolluese të sjelljeve të njerëzve, dy fetë (me origjinë)²⁸ qiellore jehudizmi dhe krishterizmi kanë qenë me dituri, Libër dhe trashëgim.

JEHUDIZMI (HEBRAIZMI)

Jehudizmi është fe që e kanë bartur “pasuesit” e Musaut alejhi selam²⁹ nga pasardhësit e Jakubit – Israilit³⁰. Atij i ishte shpallur Tevrati dhe kanë qenë me teuhid (besim

²⁸ Shënim i përkthyesit.

²⁹ Jahudizmi nuk është fe që e kanë bartur pasuesit e Musaut alejhi selam, por fe e shpikur nga filizofia e trurit të njeriut. Ata kanë marrë nga Tevrati atë që e kanë pëlqyer, ndërsa atë që nuk e kanë pëlqyer, ose e kanë ndryshuar, apo e kanë shlyer. Allahu i Madhëruar ka thënë: “... **A e besoni një pjesë të librit, e tjetrën e mohoni ...**“ (Bekare: 85), po ashtu ka thënë: “Eshtë shkatërrim për ata që me duart e veta e shkruajnë librin, e pastaj thonë: “**Ky është prej Allahut!**” **E për të arritur me të një fitim të paktë, pra është shkatërrim i madh për ta çka shkruan duart e tyre dhe është shkatërrim i madh për ta ajo çka fitojnë.**“ (Bekare: 79). Pra, Musai alejhi selam ka ardhur me fenë islame dhe ata që e kanë pasuar kanë qenë mysliman. Ata të cilët kanë devijuar nga feja e Musaut alejhi selam, kanë devijuar në fe që vetë e kanë sajuar dhe e kanë emërtuar jehudizëm (hebreizëm). Pejgamberët e Allahut të gjithë kanë qenë musliman. Allahu është një dhe vetëm një fe e pranon. Allahu i Madhëruar ka thënë: “**Feja e pranueshme tek Allahu është Islami, ...**“ (Ali Imran: 19). Ali Shabani

³⁰ **Israil** (*isra il*) hebraisht dmth rob i Zotit, arabisht Abdullah. Përkthyesi

monoteist). Patën në mesin e tyre pejgamberë në periudha të ndryshme. ata më pas e ndryshuan Tevratin, mbytën nga pejgamberët e tyre pa kurfarë haku, i kundërshtuan porosinë e pejgamberëve të tyre dhe u sollën keq me Allahun. Ata janë të njohur si ithtarë të Librit, sepse e kishin Tevratin dhe “*esfar-ët*” (librat – fletushka) të ndryshme që i bënte më afër të vërtetës se sa idhujtarët. Por megjithatë, ata merituan zemërimin e Allahut për shkak të sjelles së keqe me Allahun.

Ata i shenjtëronin figurat e tyre fetare (*abbarët*) dhe u kanë dhënë përparësi thënieve të tyre para atyre të Allahut dhe urdhrave të tyre si dhe e kanë ndryshuar Tevratin qëllimisht.

Megjithëkëtë, ata përsëri kanë pritur ardhjen e një pejgamberi të fundit që ta pasojnë dhe t’ia dinë meritat me të cilat është dërguar Muhamedi salallahu alejhi ve selem.

KRISHTERIZMI

Krishterizmi është fe e ‘pasuesve’ të Isaut alejhi selam.³¹ Është nga fetë më të shprëndara në kohën bashkëkohore. Ata janë shumë fraksione. Ka qenë dominante në Sham, Irak, Egjipt, Abisini (Etiopi), Evropën Jugore dhe Lindore e furnizuar nga romakët me forcë politike, ushtarake dhe financiare.³²

Hyrja e romakëve në krishterizëm shkaktoi futjen e idhujtarisë dhe futjen e shirkut që nga shekulli IV miladi (gregorian) në duar të Konstantinit të Madh, pasi ata dolën nga teuhidi në hyjnizimin e Mesihut, ashtu që u bë ai që nuk e adhuron Mesihun, llogaritet kundërshtar i besimit zyrtar të kishës – heretik që kishte hierarki në nivel të shtetit romak dhe i kishte nën patronazhin e saj shërbëtorët nga gasasinët arabë dhe etiopianët. Pastaj ka hyrë përleshja mes të krishterëve në detalet e ndryshme rreth natyrës së Mesihut ashtuqë filluan ta llogarisin njëri-tjetrin për jobesimtar, e pastaj edhe ta luftojnë njëri-tjetrin. Ndodhi përleshje mes të krishterëve romakë dhe të krishterëve të Egjiptit dhe u shaktua armiqtësi mes tyre.³³

³¹ Feja krishtere nuk është fe e Isaut dhe as e pasuesve të tij. Feja krishtere është devijim total nga feja me të cilën ka ardhur Isau alejhi selam. Ai ka ardhur me të teuhidit të adhurohet vetëm Allahu Një I Vetmi, ndërsa në krishterizëm besojnë se Isau është bir i Zotit, apo vetë Zoti. I Pastër është Allahu nga këto shpifje. Ali Shabani

³² Shiko: “Tarihul-edjan” të Faruk Ed-Demluxhi f. 583

³³ Për informata më të shumta shiko: “Es-Siretu en-nebevije” të Hasan En-Nedevi f. 26

Të krishterët arabë në periudhën e xhahilijetit kanë qenë në të shumtën nga jakubitët³⁴ siç kanë qenë një pjesë e krishterëve të Persisë dhe arabë e sidomos në Irak nestorian³⁵ dhe dallojnë nga të krishterët romakë.

Thënia në përgjithësi për pasuesit e krishterimit në periudhën e xhahilijetit është se ata ishin zhytur në idhujtari në mënyrë të gjërë qysh para dërgesës së pejgamberit salallahu alejhi ve selem.

ZJARRPUTIZMI

Zjarrputizmi është fraksion që adhurojnë zjarrin në rend të parë. Së bashku me këtë adhurim kanë edhe disa adhurime të dukurive natyrore, si yjet, diellin, etj.³⁶ Ata i kanë pasur tempujt e tyre të veçanta të shprëndara në Iran dhe në të gjitha trojet e Persisë. Këta i përkrahte perandoria persiane, i mbronje dhe e përhapte në çdo anë të perandorisë persiane dhe po ashtu në vendet e nënshtruara të tyre, kishte hyrë edhe në vendet arabe dhe ishte shpërndarë shumë si në Bahrejn, në lindje të gadishullit arabik ku gjindeshin bashkësi persiane që kishin ndikuar në banorët vendas dhe i kishin përhapur tempujt e tyre dhe gjërat e tjera që i kishin nga mitet dhe falltarinë.

Feja zoroastrizte³⁷ ka qenë fe para zjarrputizmit. Thuhet se zjarrputizmi është zhvilluar nga zoroastrizmi.³⁸

BUDIZMI

Budizmi është fe idhujtareske që mbështetet në adhurimin e putave dhe ngritin për to lapidarë dhe tempuj. Aty shërbenin falltorët, magjistarët dhe sharlatanët.³⁹ Atëbotë shpërndahej në Indi dhe përreth saj nga jugu dhe lindja e Azisë e deri në Kinë.

³⁴ Shiko: “El-meusuatu el-mujessere fil-edjan vel-medhahib el-muasare” – en-nedvete el-alemije lish-shebab el-islami, Rijad, f. 503

***Jakubitët** janë fraksion i krishterë që rrjedhin nga prifti sirian Jakob El-Baradej që i përkisnin kishës egjiptiane të kobtëve. Besimi i tyre themelohej në besimin se Isau i ka dy natyra, një hyjnore dhe tjetra natyrore. Përkthyesi

³⁵ Shiko burimin e mëparshëm f. 502

***Nestorianët** ishin fraksion krishter që është ndarë nga Orthodhoksia pas Këshillit të Tretë Eku-menik në 431. Ata e mohonin që Isau alejhi selam të ketë dy natyra. Përkthyesi

³⁶ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije” f. 26

³⁷ **Zoroastrizmi** i njohur si Mazyasna është nga fetë shumë të vjetra. Ata lartësonin një hyjni të mençurisë Ahura Mazda (Zoti i diturisë). këta besonin në paraajsë, ferr dhe në gjykimin pas vdekjes. Përkthyesi

³⁸ Shiko: “Safvetu siretin-nebevije” Mehdi Rizkullah f. 51

³⁹ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije” Ebu El-Hasen En-Nedevi, f. 27

Kjo fe ngritej, sipas pretendimit të tyre në idenë për ekzistimin e shumë perendive dhe përleshjen mes tyre. Allahu i Madhëruar ka thënë: “*Sikur të kishte në to (në qiej e në tokë) zota pos Allahut, ato të dyja do të shkatërroheshin. Larg asaj që i përshkruajnë është Allahu, Zoti i Arshit.*“ Enbija: 22

Këta i kishte shoqëruar në atë vend feja hinduse e cila ishte zhytur thellë në besimin në shumë perendi.⁴⁰

Edhe pse idhujtaria arabe dhe adhurimi i putave ishte në nivel në troje të ndryshme, e veçanërisht në Mekë, por largësia nga filozofia ka qenë shkak që të mos thellohen në idhujtari tjera. Te arabët nuk ka pasur kulturë të shkruar në lidhje me zotat e tyre të pretenduar, por në të shumtën e rasteve ka qenë imitim i verbër dhe pretendim se ata i afrojnë te Allahu.

Allahu i Madhëruar ka thënë: “*Vini re! Adhurim i sinqertë është vetëm ai për Allahun! Ndërsa ata që në vend të Tij adhurojnë miq të tjerë (duke thënë): Ne nuk i adhurojmë ata për tjetër, vetëm që të na afrojnë sa më afër Allahut, s’ka dyshim se Allahu do të gjykojë mes tyre për atë që ata ishin në kundërshtim. E, është e vërtetë se Allahu nuk udhëzon në rrugë të drejtë atë që është rrenës, jobesimtar.*“ Zumer: 3

Ata e mohonin ringjalljen. Allahu i Madhëruar ka thënë: “Ata edhe thanë: “*Nuk ka tjetër, vetëm se kjo jetë jona në këtë botë, po vdesim dhe po lindemi dhe asgjë nuk na shkatërron tjetër pos kohës. Ata për këtë nuk dinë asgjë, ata vetëm fantazojnë.*“ Xhathije: 24

⁴⁰ Shiko të njetin burim: f. 28

GJENDJA POLITIKE NË PERIUDHËN E XHAHILIJETIT

AJO QË ËSHTË E DITUR për çdo njërin që ka intelekt se i dërguari salallahu alejhi ve selem ka ardhur me teuhid dhe pastrimin e adhurimit për Allahun. Ai më pas formoi shtet, ia themeloi sistemin që e ka udhëhequr me shariat dhe fe. E ka ngritur mbi drejtësi saqë u bë në fund të jetës së tij me strukturë të fortë. Arriti pas vdekjes së tij salallahu alejhi ve selem që t'i mposhtë shtetet fqinje dhe t'i dobësojë të tjerat. Po ashtu kishte arritur të dominojë mbi disa vende shumë më të mëdha se vetë ajo. E gjithë kjo me qëllim që ta shprëndajë teuhidin dhe t'i zgjojë njerëzit në adhurimin e Krijuesit të tyre, sepse udhëheqësit e tyre ua kishin marrë atë dhe i kishin devijuar. Andaj, është e udhës që t'i hedhim një vështrim të shpejtë situatës politike të trojeve arabe dhe vendeve fqinje të periudhës para dërgimit të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.

GJENDJA POLITIKE NË PERIUDHËN E XHAHILIJETIT

Është e ditur për çdo njërin me intelekt se i dërguari salallahu alejhi ve selem ka ardhur me fenë e teuhidit dhe me pastrim të adhurimit ndaj Allahut. Ai e ngriti shtetin, i themeloi atij shteti sistem që e ka udhëhequr me shariat dhe fe. E ka ngritur këtë shtet me drejtësi derisa është bërë në fund të jetës së tij me strukturë tejet të fortë. Pas vdekjes së tij arritën t'i rrëzojnë shtet fqinje dhe disa tjera t'i dobësojnë. Arritën t'i sundojnë disa troje të mëdha për ta përhapur teuhidin dhe t'i ngjallin njerëzit në adhurimin e Krijuesit të tyre, sepse këtë (teuhidin) ua kishin vjedhur tagutët (tiranët) dhe i kishin devijuar.

E në vijim, patjetër duhet t'i hedhim një vështrim të shpejtë për gjendjen politike të trojeve arabe dhe vendeve fqinje para profetësisë të Muhamedit salallahu alejhi ve selem.

GJENDJA POLITIKE E ARABËVE

Në gadishullin arabik nuk ka pasur ndonjë rregullim të qartë të kufizuar, e sidomos në mes të saj. Nuk ka pasur shtet të bjerë në sy. Ka qenë gjendje arnakike ku sundonin rregullat dhe traditat fisnore. Megjithëkëtë, në mes të gadishullit është njohur ekzistimi i një mbretërie e Beni Hanifëve, edhe pse kanë qenë formalisht të paqartë me sistem të paformuar. I dërguari i Allahut i pati shkruar mbretit të tyre Hudhe ibën Ali El-Hanefi.⁴¹

Po ashtu, është njohur një mbretëri në Bahrejn njashtu jo e qartë. Ajo që anon më kah e vërteta ishte se ajo ka qenë e nënshtruar Persisë dhe urdhrave të tyre tërësisht.⁴²

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka shkruar mbretit të tyre në atë kohë Mundhir ibën Savi El-Abdi⁴³ i cili e pranoi Islamit dhe me të e pranuan Islamit një bashkësi nga arabët dhe Persian nga banorët e Bahrejnit.⁴⁴

Nuk kemi mundësi – në këtë suazë – të thellohemi në shërimin e gjendjes politike të arabëve dhe rregullimit administrativ, pa bërë dallim mes memalikëve të cilët kanë qenë në Jemen dhe mes qyteteve me natyrë politike, por me më pak rregullim sistematik dhe administrativ siç ishte Meka dhe Medineja para Islamit.

BEDUINËT

Në trojet arabe ka shumë fise – kabile të shpërndara. Çdo kabile ndahet në lagje dhe mahalla. Ata i bashkonte lidhja bazë, e ajo ishte lidhja e gjakut, e akraballëkut në nivel të parë. Nga ana tjetër po e njeta lidhje edhe i ndante.

Çdo kabile çëshjet e veta i ka rregulluar vetë. Problemet e saj i ka zgjedhur me anë të prijësve të tyre dhe udhëheqësve. Këto kabile në të zakonitën e tyre e refuzonin nënshtrimin ndaj ndonjë sistemi politik të caktuar. Mirëpo, çdo kabile ka pasur prijës të caktuar të cilin ktheheshin në rast nevojë dhe konsultoheshin mes tyre. Pas konsultimit ata merrnin vendim të përbashkët në kuvendin e atij plakut.⁴⁵

⁴¹ Shiko “Mesazhet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem mbretërve të botës”, “Mesazhi që ia dërgoi Hudhe ibn Ali El-Haefut” në këtë libër.

⁴² El-Beladheri, “Fethul-Buldan”, f. 89

⁴³ Shiko “Mesazhet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem mbretërve të botës”, “Mesazhi që ia dërgoi Mundhir ibn Savi El-Abdi” në këtë libër.

⁴⁴ El-Beladheri, “Fethul-Buldan”, f. 89, 90

⁴⁵ Shiko: dr. Salih Ahmed El-Ali “Muhaderat fi tarihil-arab” vëllimi i parë “Deuletul-arabije kablel-islam” 1960 pa vend botimi, 1/ 158

Dr. Subhi Salih, “En-Nudhum el-islamije nesh’etuha ve tetavuruha” botimi pestë, Bejrut, 1980, f. 50

Ata nuk kanë pasur autoritete zyrtare ekzekutive që e plotësojnë administratën, sistemin dhe përcjelljen e urdhrave. Në rastet kur kabileja vihej në sulm nga kabilet e tjera kundërshtarë siç ishte e zakonta e arabëve në periudhën e xhahilijetit, kabileja e tëra është angazhuar në mbrojtjen e vetes dhe përgatiteshin me përgatitje të plotë në kësi raste. Në atë periudhë nuk mundemi të hasim rregullim politik të caktuar të këto kabile që mundet të orientohen gjërat me precizitet në çështjet fisnore.

Në gadishullin arabik kanë rrjedhur disa orvatje të disa fise për të ngritur mbretëri apo qeveri mbretërore nëpërmjet kurorëzimit të njërit nga individët për mbret. Mirëpo, këto orvatje kanë dalë pa sukses.⁴⁶

MEKA DHE MEDINA

Patjetër ne duhet t'i japim një vështrim asaj në të cilën ka qenë situata politike në Mekë dhe Medinë para Islamit. Aty ka pasur ndikim të këto gjendje në disa praktikime të qeverisjes islame më pas sidomos në atë aspekt se Meka dhe Medina kanë qenë vendet e para të Islamit.

Në Mekë dhe përreth saj para islamit kanë jetuar disa fise. Prej më të rëndësishmeve në mesin e atyre fiseve ka qenë fisi Kurejsh.⁴⁷

Meka që nga lashtësia ka qenë e shenjtë të arabët në përgjithësi. Nga të gjitha anët e tyre në të kanë shkuar haxhilerë.

Banorët e Mekës kanë qenë tregtarë të shkathët. Ata kanë bërë udhëtime për shkak të tregtisë në Jemen, Hixhaz, Sham, Irak dhe vende të tjera. Këto udhëtime u bënë të njohura si udhëtimi i dimrit dhe udhëtimi i verës për të cilat flet Kurani Fisnik në thënien e Allahut të Madhëruar: “Për hir të garantimit që e gëzojnë kurejshitë!* Garantimin e udhëtimit të tyre të lirë dimrit dhe verës!“ Kurejsh: 1, 2

Ata (kurejshët) më anë të këtyre udhëtimeve kanë përfituar përvoja politike dhe shoqërore që i ka bërë të dallohen, edhe pse tiparët e përgjithshme të Mekës përngjasojnë me qeverisjen fisnore pasi që atje nuk kishte pushtet qendror të caktuar me përgjegjësi për administratën e qytetit dhe rregullimin e saj.

⁴⁶ Shiko: Dr. Salih Ahmed EL-Ali, burimi I mëparshëm 1/ 160

⁴⁷ Shiko: El-Mesudi, Ebu El-Hasen Ali ibn El-Husejn “Murevixhudh-dheheb vemeadinul-xheuher” me radhitje dhe recenzim të Jusuf Esad dagir, botimi I dytë, sh.b. El-Andalus, Bejrut, 1973/ 1393 h. 2/ 33

Ata kanë pasur kuvendin të njohur me emrin ‘*Darun-Nedvetu*’. Aty tuboheshin të mëdhenjtë e popullit nga Kurejshët ku i diskutonin çështjet më të rëndësishme luftarake, shoqërore dhe afariste.⁴⁸

Po ashtu, aty ka pasur tubime të tjera anësore që i kanë debatuar këto çështje që i kanë zhvilluar në të shumtën e rasteve pranë Qabes.⁴⁹ Në rast lufte aty ia jepnin bajorakun ndonjë personi të caktuar apo disa personave. Në Mekë kanë pasur gjithashtu udhëheqës special në udhëheqjen e karvaneve tregtare. Përpos këta që u përmendën, pothuajse nuk has sisteme të tjera politike të caktuara që i menaxhojnë çështjet e vendit si administratë e përsosur siç ka qenë me disa mbretëri fqinje. Te mekasit ka qenë e kundërta. Ne vërejmë se banorët e Mekës kanë refuzuar t’u bëhet atyre mbret njeriu që e kishte dërguar mbreti i romakëve Cezari që të mos nënçmoheshin me këtë akt.⁵⁰

Ndoshta kjo ka ndihmuar që në Mekë të sundojë zullumi dhe parregullsia në shoqërinë mekase.⁵¹

E sa i përket Medine Muneveres, gjendja ka qenë ndryshe nga Meka deri në një kufi. Në Medinë kanë banuar popuj të përzier arabë nga Eusi, Hazrexhi dhe bashkësi të ndryshme nga jehudët.⁵² Kjo llojshmëri e banorëve ka pasur rol të madh në çrregullimin e gjendjes në Medinë dhe në zhvillimin e luftave mes Eusit dhe Hazrexhit kohë pas kohe.⁵³ Kjo ka ndodhur me dinakërinë e jehudëve të Medinës.

Sa u përket jehudëve të Medinës, ata brenda tyre ata kanë pasur rregullim të brendshëm. Këtë e dëshmonte përhapja e fortifikatave tek ata dhe organizimi i tyre me ekzistimin e prijësve me emrin e të cilëve flisnin.

Sa u përket arabëve të Medines, nga Eusët dhe Hazrexhët, ata në të shumtën e rasteve janë mbështetur në qeverisjen fisnore që dominonte te beduinët në periferi. Edhe pse ata ishin banorë të qyteteve dhe fshatrave, ata me qeversije ngjyroseshin me ngjyrë të kabiles. Për këtë shkak jehudëve u ishte bërë lehtë sundimi i tyre⁵⁴ dhe t’u shkaktonin problem mes tyre.

⁴⁸ Shiko: Xhavad Ali, “El-Mufasal fi tarihil-arab kablel-islam” 4/ 44

⁴⁹ Mevlevi, S.A. Husejni, “El-Idaretu el-arabije”, f. 28

⁵⁰ Shiko: Ibn Hisham, “Es-Siretu en-nebevije” 1/ 244, fusnota 3; Ibn Habib, “El-Munemik fi ahbari kurejsh” f. 154; Ez-Zubejri “Nesebu kurejsh” f. 210; Shelebi, Reuf, “El-Muxhtemau el-arabi kablel-islam” sh.b. Ek-Kutub el-Hadithe”, Kairo, 1977 m, f. 137

⁵¹ Shiko: Mahmud Shakir “Es-Siretu en-nebevije” f. 33

⁵² Xhavad Ali “El-Mufasal”, 4/ 131; subhi Salih “En-nudhum el-islamije” f. 48; Muhamed El-Abd- El-Hatravi “El-Medinetu fi asril-xhahili” f. 146

⁵³ Shiko: “El-Mufasal fi tarihil-arab kablel-islam”, Xhavad Ali, 4/ 138; “En-Nudhum el-islamije”, f. 48 Subhi Salih ; Muhamed El-Abd- El-Hatravi “El-Medinetu fi asril-xhahili” f. 146

⁵⁴ Shiko: EL-Islam ve felsefetul-hukmi”, dr. Muhamed Amare, botimi i dytë, El-muessesetul-arabijetu lid-dirasati ven-neshri, Bejrut, 1979, f. 50

Në Medinë ka vazhduar gjendja kështu pa administrim dhe organizim të përgjegjësit për çështjet e qytetit dhe interesave të ndryshme derisa ka ardhur islami.

Në Irak në qytetin Hire ka qenë mbretëria e Munadhërëve para islamit. Ka qenë në fqinjësi me rajonet e lumit Euftrat. Aty kanë jetuar arabët së bashku me persianët dhe nabinët^{55,56}

Sundimi u ka takuar Munabedhëve dhe mbretërve të tyre. Ata kanë qenë të nënshtruar ndaj Kisras, mbretit të Persisë me nënshtrim të përgjithshëm.

Në Sham para Islamit ka qenë mbretëria e Gasasinëve prej shumë kohë përpara.⁵⁷ Emri i kësaj mbretërie është përmendur shumë në burimet historike. Shkaku ka qenë se ajo ka qenë e ndërlidhur me ndodhitë e mëdha që e kanë shoqëruar fitoren e madhe islame në trojet e Shamit. Lidhshmëria e tyre me perandorinë romake e ka bërë që romakët t'u dalin në ndihmë disa herë në ballafaqimin me ushtrinë islame çliruese në shumë beteja, si Jermuku dhe të tjera.

Edhe në Jemen ka pasur mbretëri arabe që janë njohur me fuqitë e tyre dhe numrin e madh të mbretërve. Gjendja e Jemenit para Islamit është ndërruar. Ata i kishin sunduar ahbashët (etiopianët) me ndihmën e romakëve. Pas sundimit të tyre, ata i kishin shkarkuar arabët nga pozitat e tyre. Të njëjtën gjë e kishin bërë persianët së bashku me zëvendësit e tyre.

Në Persi ishte formuar shteti i fortë prej kohëve të lashta që kishte kaluar në periudha të zhvilluara të civilizimit. Ajo që na intereson nga mbretëria e Persisë është periudha e viteve të fundit që i kishte parakaluar këto konflikte shteti islam.

Rregullimi pushtetar në Persi ka qenë i ngritur në system mbretëror diktatorial, klasor me dallim mes njerëzve.

Bizanti (romakët)⁵⁸ kanë pasur shtet që e kanë sunduar Egjiptin, Shamin, Afrikën Veriore, pjesën lindore dhe të mesme të Evropës. Të gjitha këto kanë qenë vilajete që i përkisnin perandorisë romake. Selinë e tyre e kanë pasur në qytetin e Konstantinopojës. Udhëheqësi i tyre suprem në pushtet ka qenë perandori i cili ka pasur

⁵⁵ **Nabatinë**, kanë qenë mbretëri arabe e nënshtruar perandorisë romake. Territori i tyre ka qenë në verilindje të gadishullit arabik në fqinjësi me gadishullin e Sinajës. Selin e tyre e kanë pasur në qytetin Petra. Përkthyesi

⁵⁶ “El-arabu kablel-islam”, **Xhorxhi Zejdan**, recenzues dr. Husejn Munis, sh.b. Darul-hilal, Kairo, pa vit botimi, f. 223; “Muhaderat fi tarihil-arab”, Salih Ahmed Ali, 1/74

⁵⁷ Shiko: El-Arabu fish-Shami kablel-islam” Muhamed Ahmed Bashmil, botimi i parë, sh.b. Darul-Fikri, Bejrut, 1393 h/ 1973 m., f. 186

⁵⁸ Një sure në Kurani Famëllartë është quajtur me emrin e Bizantinëve (Romakëve) Suretu Rum e cila i ka përmendur betejat që kanë ndodhur mes romakëve dhe armiqve të tyre persianëve.

pushtet të plotë në marrjen e vendimeve dhe i ndihmonin komisioni i këshilltarëve.⁵⁹ Kjo perandori është ajo në të cilën ka aluduar Kurani famëlartë në thënien e Allahut të madhëruar: “*Elif, Lam, Mim. * Bizantinët (rumët) u mundën, *në tokën më afër (tokës së arabëve), po pas disfatës së tyre, ata do të ngadhënjë,*“ Rum: 1 – 3

Feja zyrtare e këtij shteti ka qenë krishterizmi ku figurat fetare kanë pasur pozita të veçanta në shtet.

⁵⁹ Stiven Ronseman (Steven Runciman), “Civilizimi britanik”, në gjuhën arabe “El-hadaretu el-britanije” me përkthim të Abdul-Aziz Teufik Xhavid, me recensim të Zeki Ali, sh.b. En-Nehdatu el-Misrije, Kairo, 1961 m. f. 8

BOTA DHE PRITJA E TË DËRGUARIT

Ibrahimi alejhi selam dhe bijtë e tij pas tij kanë qenë muvahidë (që kanë besuar vetëm një Zot). Ai e kishte lutur Allahun e Madhëruar ta përtërijë teuhidin te bijtë e tij, te banorët e shtëpisë së shenjtë – Qabes. Lutja e tij është përmendur në Kuranin Fisnik në thënien e Allahut të Madhëruar: “*Zoti ynë, dërgo ndër ta, nga gjiu i tyre të dërguar që t’u lexojë atyre ajetet Tua, t’u mësojë atyre librin dhe urtësinë, e t’i pastrojë ata (prej ndytësisë së idhujtarisë). S’ka dyshim se Ti je ngadhënyesi, i dijshti.*” Bekare: 129

JEHUDËT

Jehudët ishin vendosur në Medine dhe Hajber për ta pritur të dërguarin salallahu alejhi ve selem⁶⁰, e pasi është paraqitur nga popull tjetër, e mohuan. Ajetet kanë aluduar në këtë gjë në thënien e Allahut të Madhëruar: “*E kur u erdhi atyre prej Allahut libri (Kurani) që është vërtetues i atij, që e kishin pranë, e që para se t’u vinte e kërkonin ndihmën e tij kundër jobesimtarëve, e mohuan atë (Muhamedin) që e njihnin, kur u erdhi. Pra, mallkimi i Allahut qoftë kundër jobesimtarëve!*” Bekare: 89

Kanë ardhur shumë lajme nga jehudët (hebrenjtë) dhe dijetarët e tyre në kohën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem për njohjen e tyre të plotë për cilësitë e profetit alejhi salatu ve selam.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“*Që pranojnë të dërguarin (Muhamedin), Pejgamberin arab, (që nuk shkruan as nuk lexon), të cilin e gjejnë të cilësuar (të përshkruar me virtytet e tij), te ata në Tevrat dhe në Inxhil, e që i urdhëron ata për çdo të mirë dhe i ndalon nga çdo e keqe, u lejon ushqimet e këndshme dhe u ndalon ato të pakëndshmet, dhe heq nga ata barrën e rëndë të tyre dhe prangat që ishin mbi*

⁶⁰ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije” Ibn Hisham, v. 1/ 143. Shiko poashtu Tefsir Taberi, komentin e këtij ajeti.

ta. Pra, ata të cilët e besojnë atë, e nderojnë dhe i ndihmojnë, veprojnë me dritën që iu zbrit me të, të tillët janë të shpëtuarit.“ Araf: 157

Po ashtu Allahu i Madhëruar e ka vërtetuar (konfirmuar) njohjen e tyre të pejgamberit salallahu alejhi ve selem me thënien e Tij:

“Atyre që ua kemi dhënë librin, ata e njohin ate (Muhamedin) siç i njohin bijtë e vet, e një grup prej tyre edhe pse e dinë këtë, janë duke e fshehur të vërtetën.“ Bekare: 146

Inatçorët ndaj tij e kanë ditur me të vërtetë se ai është pejgamber, a në krye të tyre ishte Hujej ibën Ehtab dhe tjerë nga udhëheqësit e jehudëve të cilët e kanë ditur se ai është besnik dhe se është profet i kësaj kohe e kështu si armiq kishin marrë qëndrim.⁶¹

Edhe deri në ditën e sotme kanë mbetur shenja në Tevrat për shtëpinë e Allahut, profetësinë e Muhamedit dhe pasuesit e tij në të në Psalmet (84: 5_76):

“Lum për ata njerëz që e kanë bërë zemrën tënde të ndiejnë shtëpinë tënde në zemrën e tij, duke kaluar nëpër luginë ... “

Teksti në fjalë siç duket aludon në Meke dhe shtëpinë e shenjtit (Qaben) dhe tavafin në të.

“Blessed is the man whose strength is in thee in whose Heart are: the ways of them passing through the valley of (Baca) make it well.“

(Psalmet 89-5 76)⁶²

Tekstet në Tevrat dëshmojnë në botimin arabisht dhe tjera nga ajo që ka mbetur nga e vërteta për ekzistimin e një pejgamberi nga pasardhësit e Ismailit. Në Gjenezë 20_17 me tekst:

“E sa i përket Ismailit, atë e dëgjova dhe ja unë e bekoj, e rris dhe shtoj shumë. Prej tij do të lindin dymbëdhjetë kryetarë dhe do ta bëj që pasardhësit e tij të jenë umet i madh.“⁶³

Në Ligjin e Përtërirë (15 _ 18)

“Zoti juaj i adburnar do t’ju vendosë një profet prej mesit juaj nga vëllezërit e juaj bijtë e popullit juaj, andaj dëgjojeni! ... do ta vendos një profet te ata nga vëllezërit e tyre si shembulli yt dhe to t’ia jap fjalët e Mia në gojën e tij dhe ai do t’jua kumtojë juve të gjithë atë që unë do t’i flas. Të gjithë ata që nuk e dëgjojnë fjalën Time me të cilën ai do të flasë në emrin Tim, do ta marr në llogari.“⁶⁴

⁶¹ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije” të Ibn Hishamit v. 2/ 220

⁶² Shiko: “Es-Siretu en-nebevije f. 53 e transmetuar nga Jeëish enciklopedia Y. 11 P. 415 ..

⁶³ Shiko: Bibla, Dhjata e vjetër f. 19 (me përkthim në arabisht).

⁶⁴ Shiko: Bibla, f. 237. Poashtu shiko: Es-siretu en-nebevije” të Hasan En-Nedevi f. 54. Kam bërë krahasimin e asaj që e ka transmetuar me tekste nga Dhjatës së Vjetër dhe kam gjetur dallime në disa

Me pasardhësit e Ismailit (alejhi selam) i cili është vëllai i Is'hakut (alejhi selam) për qëllim i ka (arabët)⁶⁵, kurse jehudët pranojnë se ata e mbajnë Librin e falsifikuar dhe se ata kujdesen për ta përmirësuar siç pretendojnë (kinse) me urtësinë e tyre dhe për interesat e parisë së tyre.⁶⁶

Po ashtu, siç është theksuar në Librat e jehudëve: *“Do t'i dridh të gjithë popujt dhe do të vijë lavdia e tij te çdo popull dhe do ta mbushë këtë Shtëpi me famë. Kështu ka thënë Zoti i krijesave.”* (Libri i Agejës 9/ _7_9)⁶⁷

TË KRISHTERËT

Të krishtarët kanë pasur sundim dhe dominim në Egjipt, Sham dhe në të gjitha trojet e romakëve. Po ashtu, krishterimi ishte shpërndarë mes arabëve e sidomos në veri të gadishullit arabik te fiset Temim, Kada'ah dhe të tjera. Po ashtu, Nexhrani ka qenë qendër e të krishterëve në jug të gadishullit arabik.

Kurani e përmend se Isau alejhi selam u ka folur pasuesve të tij për Muhamedin salallahu alejhi ve selem siç është në thënien e Allahut të Madhëruar:

“Dhe, kur Isai, biri i Merjemes tha: “O beni israilë, unë jam i dërguar i Allahut te ju, jam vërtetues i Tevratit që ishte para meje dhe jam përgëzues për një të dërguar që do të vijë pas meje, emri i të cilit është Ahmed!” E kur ai u erdhi atyre me argumente të qarta, ata thanë: “Kjo është magji e hapët.” Saf: 6⁶⁸

Është e njohur nga tregimi për islamin e Selman Farisiut të cilin e transmeton Buhariu në Sahihun e tij se Selman El-Faresiun radijallahu anhu një nga djetarët e krishterëve të Shamit e kishte lajmëruar për afrimin e kohës së dërgesës të një pejgamberi të fundit dhe e porositi që ta pasojë. Ai - radijallahu anhu - në vijim të këtij udhëtimi

fjalëve që na bën të kuptojmë për kundërshtimin e botimeve mes tyre sipas përkthimeve apo hamendjes.

⁶⁵ Teksti mes kllapave mungon në origjinal. Përkthyesi

⁶⁶ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije” Ebu El-Hasen En-Nedevi f. 55 e transmetuar nga Jeëish enciklopedia vol. 9P. 589

⁶⁷ Shiko tekset e plota në librin “ Muhamedun salallahu alejhi ve selem kema vuride fi kitabatil-jehudi” të Abdul-Ehad Davud ku tregon në emrin “Hamd” që dmth Muhamed në kopjen që është ndryshuar në “EL-umunije” në kopjet e reja, f. 37

- **Libri i profetëve të Agejës** ose libri i Hagaiut është një nga librat e Tanahut, ose Dhiatës së Vjetër. Profeti Eagles jetonte në kohën e kthimit të hebrenjve nga robëria babilonase e udhëhequr nga Zorovavel. Me pro-Zechariah, ai mbrojti restaurimin e Tempullit. Profecitë e Agejës janë nga koha që menjëherë paraprinë fillimin e restaurimit të Tempullit 520 para lindjes së Isaut alejhi selam.

⁶⁸ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije fid oil-mesadiril-aslije” të Mehdi Rizkull-llah v. 1/ 132

ishte zënë rob dhe u bë skllav i një jehudiu në Medine. Kur dëgjoji bisedën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe i vërejti shenjat e pejgamberisë të cilat ia kishin treguar djetarët e krishterë, ai i besoi të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe e pashoi.

Një numër nga të krishterët të cilët janë udhëzuar në kohën bashkëkohore kanë humtuar në lidhje me atë që është përmendur për Muhamedin salallahu alejhi ve selem në Librat e të krishterëve. Mes tyre ka qenë prifti egjiptian i mëparshëm Ibrahim Halil Ahmed, i cili e shpërndau librin me titull “Muhamedi në Tëvrat dhe Inxhil”. Është mbështetur për këtë në librin e shenjtë me të dy pjesët Dhjatën e Vjetër dhe Dhjatën e Re, ku thotë:

“Libri i shenjtë (Bibla) përmban tekste shumë të qarta rreth profetësisë dhe personalitetit të të dërguarit ummij salallahu alejhi ve selem me qartësi të hapët pa mjegullim në të.”⁶⁹

Mundemi të argumentohemi me ajete të shpallura në lidhje me ithtarët e Librit si jehudët dhe të krishterët, siç është thënia e Allahut të Madhëruar:

“Atyre që ua kemi dhënë librin, ata e njohin atë (Muhamedin) siç i njohin bijtë e vet, e një grup prej tyre edhe pse e dinë këtë, janë duke e fshehur të vërtetën.”
Bekare: 146

Abdul-Ehad Davud (David Benxhamin Keldani) ka qenë prift i krishterë dhe pastaj ka pranuar Islamin. Ai ka shkruar një libër në lidhje me një temë me titull: “Muhamedi salallahu alejhi ve selem siç është përmendur në Librin e jehudëve dhe të krishterëve”.⁷⁰

Kanë shkruar edhe një numër i madh nga myslimanët për temën në fjalë si dijetari Ahmed Didati në librin “Çfarë thotë libri i shenjtë për Muhamedin salallahu alejhi ve selem?”. Janë shpërndarë miliona libra me këtë temë në gjuhën angleze dhe arabe.⁷¹

Nga tekstet e mbetura deri më tani në Inxhil (Ungjill) sipas Jovanit (6 : 16):

“Unë do të shkoj te Ai që më ka dërguar dhe askush nga ju nuk do të më pyetë: ku do të shkoesh ti? E tani u kam thënë juve. Hidhërimi do t’jua mbushë zemrat tuaja. Më besoni, për të mirën tuaj është unë të shkoj. Unë nuk do të shkoja, por (pastaj) nuk ju vjen ngushëllimi.”

⁶⁹ Shiko: “ Muhamedun fi Tëvratit vel-inxhilii” Ibrahim Halil Ahmed f. 30 e botuar në Darul-Menar 1409 h.

⁷⁰ Shiko: “Muhamedun salallahu alejhi ve selem kema vuride fi kitabil-jehudi ven-nesara” të profesor Abdul-Ehad Davud me përkthim të Hamd Faruk Ez-Zejn, shtëpia botuese El-Ubejkan, Rijad, 1418 h.

⁷¹ “Çfarë thotë Bibla për Muhamedin është një libërth që është shpërndarë në gjuhën angleze dhjetëra herë. Në gjuhën arabe e ka përkthyer Ibrahim Halil Ahmed dhe mundet çdonjëri ta gjejë librin dhe ta zbrësë nga faqet e internetit të cilat janë të shumta anglisht dhe arabisht: www.4shared.com).

Po ashtu nga ato që janë regjistruar në Inxhil (Ungjill) sipas Mateut (21: 43, 43, 44):
*“A nuk keni lexuar në librat e shenjtë: gurin që e refuzuan ndërtuesit, u bë krye e këndit. Kjo është ajo që e ka bërë Zoti. Sa e çuditshme!
 Për këtë arsye u them juve: Allahu do t’ju marrë juve pronat dhe do t’ia dorëzojë një popull që do t’i bëjë të japë fryte. Kush bie mbi këtë gurë, e copëton dhe mbi atë që bie ky gur e shkatërron.”*

Përcillet nga Ebu Hurejreja radijallahu anhu se I dërguai i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë:

“Me të vërtetë shembulli im dhe shembulli i pejgamberëve para meje është si shembulli i një njeriu që ka ndërtuar shtëpi, e ka bërë në formën më të bukur dhe e ka zbukuruar, përpos një vend të një tulle nga një kënd. Njerëzit rrotullohen rreth saj dhe mahniten me të dhe thonë: sikur ta kishin vënduar këtu një tullë? Ka thënë: Unë jam ajo tulla dhe unë jam vula e pejgamberëve.”⁷²

Është regjistruar në Ungjillin e Jovanit (16: 7, 8) : *“Më besoni, për të mirën tuaj është të shkoj unë, e nëse jam që nuk shkoj, nuk do t’ju vijë ngushëllimi, mirëpo kur të shkoj, do t’ju dërgoj, e kur të vijë qortimi i botës për gabimin dhe bamirësinë (në këtë botë) dhe gjykimin (në botën tjetër).*

Në kopjen tjetër është regjistruar në Ungjillin sipas Mateut: *“Ju thashë juve derisa kur të vijë koha e ndodhisë, më është kujtuar që më parë t’ju lajmëroj për të dhe nuk ju kam thënë këtë prej në fillim sepse unë isha me ju, mirëpo tani kthehem te ai që më ka dërguar dhe askush prej juve nuk më pyet ku po shkon? Kur ju lajmërova me këtë, zemrat tuaja u mbushën me mërzë, por unë jua them të vërtetën se kush është më mirë të shkojë, pasi që po nuk shkova unë, nuk do t’ju vijë ndihmëtari.”⁷³*

Është e çuditshme se librin që e kam shqyrtuar librin e komentit të Ungjijve – Dhjatën e Vjetër, kur kam arritur te teksti i përmendur, e ka kaluar dhe nuk e ka komentuar pjesën e tekstit “... ndihmëtari.” i përmendur në tekst, e ka neglizhuar dhe ka kaluar me komentim në temë tjetër dhe ajo është vdekja e Mesihut për shlyerjen e fshirjen e mëkateve të njerëzve.⁷⁴

Hulumtimet e vërtetojnë se nocioni origjinal në Ungjillin e Jovanit ka qenë << **Peri-glytos** >> që dmth **“Ahmed”** apo **“Muhamed”** dhe se ajo është ndryshuar në latinishte në <<Paraclete>> që dmth “ngushëllues”. Për t’i larguar njerëzit qëllimisht nga (domethënia) e “Ahmed” që është në origjinal në Ungjill dhe t’i largojnë nga e vërteta.

⁷² Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Libri i virtyteve, kapitulli i 18

⁷³ Teksti është në “Et-Tefsir et-tetbiki lil-kitabil-mukaddes” shpjegimi I Inxhilit nga Jovani (16: 6, 7), f. 2296, 2297

⁷⁴ Shiko: “Tefsir et-tetbiki lil-kitabi el-mukades” f. 2296. Për sqarim më tepër rreth këtij teksti dhe të tjera, ktheju librit “Muhamedi salallahu alejhi ve selem siç është përmendur në librat e jehudëve dhe të krishterëve” të Abdul-Ehad Davud f. 23

Sic është përmendur në tekst: *“Atëherë kur vjen Shpirti i vërtetë, ju udhëzoi në të gjithë të vërtetën, sepse ai nuk flet asgjë prej nga vetja e tij, por flet nga ajo që dëgjon dhe ju lajmëron se çfarë do të ndodhë, se ai më madhëron, sepse ai merr nga thëniet e Mia dhe jua thotë juve.”*⁷⁵ (Jovani 16: 13)

Ndoshta kjo është ajo që përputhet me fjalën e Allahut të Madhëruar:
“Ai Muhamedi nuk flet nga hamendja, Ai (Kurani) nuk është tjetër pos shpallje që i shpallet.” Nexhëm: 3-4

Në Ungjill gjendet ajo që përputhet me hadithin e pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Ajo që është përmendur në Ungjillin nga Jovani (15: 25):
“Kur të vijë ngushëlluesi të cilin jua dërgoi juve nga Ati, është shpirt i së vërtetës i dalur nga Ati, ai dëshmon për Mua dhe ju po ashtu do të dëshmoni, sepse ju prej fillimit jeni me Mua.”

Po ashtu, në Ungjill nga Jovani (16: 13) *“Atëherë kur të vijë Shpirti i së vërtetës ju udhëzoi në gjithë të vërtetën, sepse ai nuk flet asgjë nga vetja, por flet sipas asaj që dëgjon dhe ju lajmëron për atë që do të ndodhë.”*

Kurani e ka vërtetuar (konfirmuar) se shenjat e të dërguarit salallahu alejhi ve selem janë të shembëlluara në Tevrat dhe Inxhil që janë të njohura te ithtarët e Librit nga jehudët dhe të krishterët në fjalën e Allahut të Madhëruar:

“Muhamedi është i dërguar i Allahut, e ata që janë me të (sahabët) janë të ashpër kundër jobesimtarëve, janë të mëshirshëm ndërmjet vete, ti i sheh kah përulën (në rukuë), duke rënë me fytyrë në tokë (në sexhde), e kërkojnë prej Allahut që të ketë mëshirë dhe kënaqësinë e Tij ndaj tyre. Në fytyrat e tyre shihen shenjat e gjurmës së sexhdes. Përshkrimi i cilësive të tyre është në Tevrat dhe po ky përshkrim është edhe në Inxhil. Ata janë si një farë e mbjellë ku mbin filizi i vet, e ai trashet, përforcohet dhe qëndron në trungun e vet, ajo e mahnit mbjellësin. (Allahu i shumoi). Për t’ua shtuar me ta mllëfin jobesimtarëve. Allahu atyre që besuan dhe bënë vepra të mira u premtoi falje të mëkateve dhe shpërbllim të madh.” Fet’h 29

⁷⁵ Abdul-Ehad Davud, f. 142

Abdul-Vehab En-Nexhar në librin e tij “Kasasul-enbija” e ka përmendur se në vitin 1894 m ka debatuar me një orientalist Italian Karlu Nilnu Alfunsu, 1938 m. për domethënien e <<Periglytos>> dhe është përgjigjur se priftërinjtë thonë: kjo fjalë kuptimin e ka ngushëllues. Thotë: I thashë: Unë e pyeta dr. Karlo Nilno që e ka marrë doktoraturën në Fakultetin Filologjik në gjuhën greke të vjetër (antike) dhe nuk po pyesja prift. Tha: atëherë tha: kuptimin e ka “ai i cili ka lavdërim të shumtë”. I thashë: kjo a i përgjigjet formës <<efalu>> për superlative nga fjala <<hamd>>? Tha: Po. Atëherë i thashë: I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem nga emrat e tij është Ahmed. Th: o vëllaçko, ti po mban mend shumë. Pastaj u ndamë. Nga ky debat m’u shtua bindja për domethënien e thënies së Allahut të Madhëruar: *“... dhe jam përgëzues për një të dërguar që do të vijë pas meje, emri i të cilit është Ahmed ...”* Saf: 6

Nga tekstet e vërtetuara në Librin i Isaisë⁷⁶ (21: 13) titulli: “Ndaj arabëve” ku shkruan: *“Bujni (fieni) në shkretëtirën arabe o karvan i dadanëve, jepni ujë të eturit o banorë të Tejmas, strebojeni të ikurin dhe të uriturin me bukë. Ata janë të ikur nga ballafaqimi i shpatave, nga shpata e dalë nga këllëfi dhe harku i tërhequr dhe këshjtjellat e luftës.”*⁷⁷

Ndoshta ky tekst aludon në shpalljen (vahjin) që i ka zbritur pejgamberit arab ummij Muhamedit salallahu alejhi ve selem. Çështja – në veshtrimin tim – është diskutabile. Aty ka aludim në lutërat e jehudëve nga vendet arabe para shpatës së pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe shpatave të sahabëve të tij pas tij. Aludon në rënien e tyre dhe daljen e tyre më pas nga Hajberi në kohën e Omerit radijallahu anhu në drejtim të Shamit kalimth nëpër Tejma⁷⁸ para Hapjes islame në kohën e shpatës së dalë nga këllëfi dhe harkut të tërhequr në kohën e “Hapjes islame”. Kjo është ajo që ndihet nga teksti, ndoshta është vend për shqyrtim. Allahu e di më së miri.

Po ashtu, mundet të ndihet biseda për sundimin e myslimanëve për Kudsën në kohën e **Omer ibën Hatabait**. Ndoshta ajo është ajo që është përmendur në Ungjill sipas Mateut (21: 5): *“Thuani bijës së cionistit, ai është sunduesi yt, do të të vjen me qëllim miqësor, i hipur me kalërim mbi gomarë dhe kërraç të birin e gomarit.”*

Është e ditur se nga udhëheqësit e të krishterëve atje (në Kuds) Omeri ka qenë modest i hipur në gomarin e tij. E kanë përmendur dijetarët e tyre në atë kohë se ata e hasin përshkrimin e tij në Librat e tyre⁷⁹, e ndoshta kjo është ajo që aludon teksti i mëparshëm. Kjo është shqyrtim nga unë.

E kam vërejtur se disa e kanë zbërthyer tekstin. Prej tyre është Abdul-Ehad Davudi. Nuk kanë pasur qasje në lidhje me Kudsën në ditët e Omer ibën Hatabit radijallahu anhu.⁸⁰ Ndoshta disa e kanë ndërlidhur me hixhretin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem prej Mekës për në Medinë (dmth) në drejtim të veriut. Kjo është shqyrtim dhe hapësirë për studim në këndvështrimin tim.

Absolutisht s’ka dyshim se është përmendur biseda për çlirimin e myslimanëve të vendeve në Librat e mëparshme të jehudëve dhe të krishterëve. Ndoshta edhe këtë e dëshmon thënia e Allahut të Madhëruar:

⁷⁶ **Libri i Isaisë** është i pari i profetëve të mëvonshëm në Biblën hebraike dhe i pari i profetëve të mëdhenj në Dhiatën e Vjetër të krishterë. Libri i 23 I Dhjatës së vjetër dhe libri i 12 i Tanahut.

⁷⁷ Libri i shenjtë (Bibla) f. 485

⁷⁸ Shiko: temën e çlirimit të Hajberit në librin “Futuhul-buldan” të El-Beladheri f. 48

⁷⁹ Shiko: “Futuhul-buldan” të El-Beladheri f. 145 dhe “Tarih Taberi” v. 4/ 159

⁸⁰ Shiko: “Muhamedi salallahu alejhi ve selem siç është përmendur në librat e jehudëve dhe krishterëve” të Abdul-Ehad Davud f. 89, 90

“Ne e kemi shënuar në Zebur (në librat e shenjtë) pas shënimit (në Lehvi Mahfudh), se me të vërtetë tokën do ta trashëgojnë robtë e Mi të mirë.” Enbija: 105

Zeburi është nga Librat e mëparshme para pejgamberit salallahu alejhi ve selem që i ka zbritur Davudit (alejhi selam) dhe të njëtin e kanë lexuar jehudët.

Është përmendur në Librin e Isaisë
Abdur-rab <<Libri i Isaisë>> (42: 1-8):

“Ja ky është robi im që e ndihmtoj, të cilin e kam zgjedhur dhe jam i kënaqur me të, po edhe shpirtin Tim e kam bërë me të, e do t’u vijë popujve me drejtësi, nuk bërtet dhe nuk e ngrë zërin, as në nëpër rrugë nuk i ndihet britma, kashtë e venitur që nuk thehet dhe pishtar i qetë që nuk shubet, gjykon me drejtësi duke qenë besnik, sberiat (legjislacioni) i tij është shpresë e popujve. Kjo është ajo që e ka thënë Zoti Krijuesi i qiejve dhe shpërndarjes së tyre, rrafshues i Tokës dhe begatitë e saj, që u ka dhuruar banorëve të saj (Tokës) shpirtin e jetës.

“Unë jam Zoti, të kam thirrur në besnikëri, të kam marrë për dore dhe të kam mbrojtur (ruajtur). Të kam bërë besëlidhje për popujt dhe dritë për udhëzimin e popullatave, do t’i hapësh sytë e të verbërve, do t’i nxjerrësh të robëruarit nga burgjet dhe ata që rrinë në errësisë nga mbyllja (izolimi). Unë jam Zoti dhe ky është emri im.”

Është përmendur ky tekst në Ungjillin e Mateut (12: 18) me përkatësi të pejgamberit Isa dhe janë përpjekur t’i ndërlihdin cilësitë e përmendura me Mesihun alejhi selam.⁸¹

Ndoshta në të ka aludime të shumta në atë që është transmetuar nga pejgamberi salallahu alejhi ve selem në Kuran se ai është <<**El-Mustafa**>> “I zgjedhuri” dhe <<**Es-siraxhul-munir**>> “Pishtari ndriçues”.

Është përmendur një tekst në librat e jehudëve (*esfar*) në “Ligji i përtëritjes” (33):
“Kjo është ajo begatia të cilën e ka bekuar Musau, njeri i Zotit të Beni israelitëve para vdekjes dhe ka thënë: ka ardhur Zoti nga Sinaja dhe u ka ndriçuar nga mali një flakë dhe i është shfaqur në Faran.”

Teksti vazhdon të jetë në Dhjatën e Vjetër që është në përdorim. “Faran” është vendi i Mekës së ndershme.⁸² Aty i ka zbritur vahji (shpallja) të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, e ndoshta ky tekst megjithatë që ka nga falsifikimi, mundet që gjatë leximit të tij të na i përkujtojë atë që është përmendur në Kuranin Fisnik në thënien e Allahut të Madhëruar:

⁸¹ Shiko: “Librin e shenjtë (biblën)m Ungjillin nga Mateu me titull “ Allahu el-muhtar” (12: 18), f. 21.

⁸² Shiko: “Muxhemul-buldan” të Hameviut v. 4/ 225. Shiko poashtu “Enciklpedinë botërore elektronike Ëikipedia e cila e përshkruan Faranin se është mali Hara në Meken e nderuar. (ëëë. ar. ëikipedia.com)

“Pasha fikun dhe ullaqin! * Dhe (kodrën) Turi Sina-en! * Dhe këtë qytet të sigurisë!” Tin: 1-3

Në “Librin e Gjenezës” (21: 8_20) është ajo që e vërteton se Farani është vend ku kanë qenë Haxherja me të birin e saj Ismailin pasi që i kishte bartur Ibrahimimi në shkretëtirën e Faranit. Në tekstin ka aludim në burimin e Zemzemit dhe pirjen nga ai burim Haxherja me të birin e saj.

DËBIMI I HAXHERES DHE ISMAILIT (21: 8 – 21)

“Fëmija u rrit dhe e ndërpreu mendjen, Ibrahimimi e bëri një gosti të madhe në ditën e plotësimit të mendjes të Is’hakut. Sara e shikonte se si i biri i Haxheres egjiptiane e cila e lindi (një djalë) për Ibrahimimin. Se si luan me të birin e saj Is’hakun dhe i tha Ibrahimimit: ‘përzeje këtë robëreshë dhe të birin e saj! Ky biri i kësaj robëreshë të mos trashëgojë së bashku me birin tim is’hakun!’”

Kjo thënie e mërzi Ibrahimimin sepse edhe Ismaili ishte i biri i tij.

“Mos të të pikëllojë kjo thënie për fëmijën dhe robëreshën tënde. Dëgjoje gjithë atë që të thotë Sara, sepse me Is’hakun ti do të kesh pasardhës, por edhe të birin e robëreshës do ta bëjë umet, sepse ai është nga kurrizi yt.”

Ibrahimimi doli të nesërmen herët, mori bukë dhe një calik me ujë, ia jep Haxheres, ia vëndon fëmijën në shpinë dhe i lë të ikin. Ajo mbeti duke shikuar në shkretëtirë për të gjetur ndonjë burim. Uji u harxhua nga caliku. Haxherja e lë fëmijën te disa drunj, shkoi dhe u ul në një largësi sa gjuajtja e shigjetës me hark dhe thoshte në vete: ‘Nuk dua ta shoh fëmijën tim duke vdekur’, ajo duke qenë e ulur, e ngritë kokën duke qarë. Allahu e dëgjoj zërin e fëmijës dhe meleku i Allahut e thirri Haxheren nga qielli dhe i tha: ‘Çfarë ke, o Haxhere? Mos u frikëso! Allahu e ka dëgjuar zërin e fëmijës prej atje ku është. Ngritu dhe mere fëmijën, mere me dorën tënde se do ta bëj umet të madh. Allahu ia ka hapur shikimin e saj dhe ka parë një burim me ujë. Shkon te burimi dhe e mbush calikun me ujë dhe i jep fëmijës të pijë.’”

Ka qenë Allahu me fëmijën derisa është ritur. Ai qëndroi në shkretëtirë ku ishte si një shigjetar me hark. Në kohën kur qëndroi në shkretëtirën e Faranit, nëna e tij e martoi me një grua nga viset e Egjiptit.”

Nuk ka dyshim se ky tekst u është ekspozuar falsifikimeve të shumta, por, megjithatë, kanë mbetur shenja që e vërtetojnë atë që janë përmendur për Ismailin dhe burimin e ujit në Faran (Mekë) dhe e vërteton atë që e ka përmendur i dërguari për Ismailin (alejhi selam) në thënien e tij:

“Gjuani⁸³ o bijtë e Ismailit se babai juaj ka qenë gjuajtës.”⁸⁴

Është e ditur me siguri se nuk është e njohur të pretendojë ndonjëri për profetësi në Faran në trojet e Mekës në asnjë kohë pas Isaut alejhi selam. Po Allahu edhe e ka mbrojtur këtë vend nga paraqitja të çdo pretenduesi të profetësisë. Me paraqitjen e atyre që pretendonin profetësinë pas të dërguarit si në Jemen, Nexhd dhe Jemame, nuk ka dalë asnjë pretendues në Mekë, as para të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe as pas tij. Kjo është nga mbrojtja e Allahut për të.

Është përmendur në Librin e shpëtimtarëve (3_6) e ky është nga librat e Dhjatës së Vjetër (Tevratit) ku shkruan: “*Allahu vjen nga Timani, Kuddusi nga mali Faran. Madhëria e tij i ka mbuluar qiejt dhe është mbushur toka nga madhërimi për të. Vjen si shkëlqimi i vetëtimitës dhe nga dora e tij del dritë, e në të fshihet krenaria e tij. Para fytyrës së tij ecë ndëshkimi dhe mbropa këmbëve të tij është vdekja. Ndalet dhe dridhet toka, shikon dhe dridhen popujt, e copëtohen malet e vjetra, përmbysen kodrat ashtu që bëhet si në kohën e kaluar.*”⁸⁵

Shumë nga burimet kanë biseduar për ndryshimin që e ka goditur këtë Libër (hyjnor) në botimet e fundit. Po ashtu është reduktuar nga origjinali i botuar në Bejrut në vitin 1884 m. me tekst ku është thënë: toka është mbushur nga falenderimi i Ahmedit, i ka sunduar me të djathtën e tij popujt.”

Ndërkaq, në kopjen e botuar në Londër në vitin 1848 m. dhe kopjes të Bejrutit 1884 m. :

“*U ndriçua qielli nga shkëlqimi i Muhamedit dhe është mbushur toka nga lavdërimi (falënderimi) që të qorton gjatë ditës, e zëri yt brohoritë nëpër detra. O Muhamed, afroju. Të kanë parë malet dhe janë mabnitur.*”⁸⁶

Ndoshta në këtë ka vërtetim të thënies së pejgamberit salallahu alejhi ve selem:

“**Jam ndihmuar me frikë (të armikut) në largësi një vit ecje.**”⁸⁷

Siç është përmendur në Ungjillin nga Mateu (11: 14) përgëzimi nga Isau (alejhi selam) për atë që do të vijë pas tij në thënieën e tij: “E nëse doni ta pranoni, ky është Ilija i paraparë se do të vijë.”

⁸³ Dmth me shtiza dhe shigjeta. Përkthyesi

⁸⁴ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij kitabul-xihadi ves-sejri: kapitulli “Tehrid alar-remji” v. 3/ 227

⁸⁵ Dhjata e vjetër, f. 1174

⁸⁶ Shiko: Mexhel-letul-besharat” numri I parë. E transmetuar nga ([http:// ëëë. Hurras.org](http://ëëë.Hurras.org) me datë 27/ 11/ 2010 m.)

⁸⁷ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-xihadi ves-sejri, kapitulli “Jam ndihmuar me frikë në largësi escje një muaj.” v. 4/ 12

Në Ungjillin nga Luka (1: 14): “*Fama i takon Allahut në lartësi dhe në Tokë paqja, e për njerëzit të jetë kënaqësia.*“ dhe e vërtetojnë dijetarët se përkthimi është i falsifikuar dhe se ajo në origjinë është: “*është afruar paqja për tokën dhe këtë do t’ua mundsojë njerëzve Muhamedi.*”⁸⁸

Në mesin e Ungjijve të njohura është Ungjilli nga Bernaba (Gospel of Barnaba)⁸⁹ dhe është Ungjill i njohur që është zbuluar në Vatikan në fillim të shek. XVI m.⁹⁰ pastaj është botuar në gjuhë të ndryshme si italisht, spanisht, anglisht në shek. XVII dhe XVIII.⁹¹

Disa studime aludojnë në atë se papa Gelasijus në vitin 492 m. para pejgamberisë së Muhamedit salallahu alejhi ve selem ka bërë me shenjë në Ungjillin e Bernabës dhe e ka vendosur në listën e librave të ndaluara.⁹²

Shumë nga ndjekësit (përkatësit) e kishës janë këmbëngulës në mohimin e këtij ungjilli dhe të asaj që është evidentuar në të ku qartë janë lajmet për të dërguarin salallahu alejhi ve selem siç do të përmendim më pas, edhe pse botimi i parë ka qenë përafërsisht para 300 viteve në gjuhët evropiane: spanjisht, italisht, anglisht dhe nuk është ditur në botën arabe dhe myslimanëve, përpos nëpërmjet këtyre botimeve evropiane afër 100 vitë përafërsisht.

Ajo që vërehet nga ana e lexuesve të këtij ungjilli është ngajshmëria e saj që është në të me atë që është në Kuran nga teuhidi (monoteizmi) dhe ndalimi nga shirku, për natyrën e njeriut të Mesihut alejhi selam dhe refuzimin e tij që t’ia përshkruajnë birësinë Allahut, si dhe e vërteton se ai është vetëm i dërguar, njeri është i biri Merjemes (alejha selam) nga mishi dhe gjaku.

Janë përmendur aludime të shumta të qarta për Muhamedin salallahu alejhi ve selem në Ungjillin e Bernabës me theksim të qartë me emrin e tij siç është <<Muhamed>>. Prej tyre, është ajo që është përmendur në kapitullin e 163:

“Jesua shkoi me nxënësit e tij në një vend pas Jordanisë, e pasi mbaroi lutja e drekës, është ulur pranë një palme. Atëherë Jusua tha: O ju vëllezër, garimi në çiltëri është sekret i madh derisa unë u them juve të vërtetën: me të vërtetë nuk e di qartë atë,

⁸⁸ Shiko: Abdul-Ehad Davud 138 dhe “Gusnur-rabbi fi seferi Esh-ija en-nebij” të Ahmed Ahmed Ali Es-Seka f. 54

⁸⁹ Ungjilli sipas Bernabës, përkthimi nga anglishtja në arabisht dr. Halil Seade, 1908, e transmetuar nga kopja anglisht të cilën e ka përkthyer Lunsdal Rag dhe Lora Rag nga kopja italisht origjinale që ishte marrur nga Biblioteka e Vatikanit. ka folur për përkthimin dhe e ka komentuar dr. Ahmed Hixhaxi Es-Seka. E ka botuar shtëpia botuese El-Emel, Irbid, Jordan 2005 m. pata fat e kam mbërritur daljen e parë nën mbikëqyrjen e veçantë nga dijetari Muhamed Reshid Rida në revistën e tij “Menar” në vitin 1326 m.

⁹⁰ eëë. ar.ëikipedia.com

⁹¹ eëë. ar.ëikipedia.com

⁹² Shiko: “Inxhil bernaba” me përkthim (në gjuhën arabe) të dr. Halil Seade, f. 98

përpos një njeri i vetëm dhe ai është te i cili do të shikojnë popujt. Është ai të cilit do t'i shfaqen fshehtësitë e Allahut qartazi, andaj lum për ata të cilët do t'i koncentrojnë dëgjimet për fjalën e tij kur të vijë në këtë botë, sepse Allahu do t'i freskojë nën hije, ashtu siç u freskuam ne në hijen e kësaj palme. Po, si jo. Ashtu siç u mbrojtëm nën këtë pemë nga vapa e diellit e nxehët, ashtu do t'i mbrojë mëshira e Allahut besimtarët me atë emër nga shejtani.

Nxënësit u përgjigjën: o mësues, ku ka mundësi të jetë ai njeri për të cilin po flet se ai do të vijë në botë? Jesua u përgjigj me zemër të ngazëlluar: ai është Muhamedi, i dërguari i Allahut, e kur të vijë në botë, do të jetë një arsye për punë të mira mes njerëzve me mëshirë të madhe me të cilën do të vijë siç e bën shiu tokën të japë fryte pas ndërprerjes së shiut kohë të gjatë, e ai është mjegull e bardhë e mbushur me mëshirën e Allahut dhe ajo është mëshira që e shprëndanë Allahu anembanë për besimtarët si shiu.⁹³

Ndoshta kjo thënie na e përkujton thënien e Allahut të Madhëruar:

“E Ne të dërguam ty (Muhamed) vetëm si mëshirë për të gjitha krijesat. “
Enbija: 107

Edhe me fjalën e të Madhëruarit:

“Dhe, kur Isai, biri i Merjemes tha: “O beni israilë, unë jam i dërguari i Allahut te ju, jam vërtetues i Teveratit që ishte para meje dhe jam përgëzues për një të dërguar që do të vijë pas meje, emri i të cilit është Ahmed!” E kur ai u erdhi atyre me argumente të qarta, ata thanë: “Kjo është magji e hapët”.“ Saf: 6

Siç ka ardhur në kapitullin e 124 me tekst: “Pasi që Allahu është një dhe e vërteta është një, e nga kjo rezulton: se mësimi është një dhe domethënia e të mësuarit është një, atëherë edhe imani (besimi) është një, e vërteta është një. Ju them: me të vërtetë, nëse nuk fshihet e vërteta nga Libri i Musaut, nuk do t’ia jepte Allahu babait tonë Davudit Librin e dytë. Po të mos prishej libri i Davudit, nuk do të ma shpallte Allahu Ungjillin mua, sepse Zoti, i adhuruari ynë, është i pandryshuar. Ai e ka shprehur një shpallje për çdo njeri. Atëherë kur do të vijë I dërguari i Allahut, do të vijë për ta pastruar gjithë atë që e kanë prishur të shfrenuarit nga Libri im. Atëherë u përgjigj ai prej të cilëve shkruanin: O mësues, çfarë ka obligim njeriu të bëjë kur të prishet legjislacioni dhe do të flasë peygamberi i paralajmëruar? Jesua u përgjigj: pyetja jote është e madhe, o Bernaba, për këtë shkak unë do të të jap atë që të bën dobi. Ata të cilët në atë kohë do të jenë të sinqertë (që do të shpëtojnë nga këto sprova) janë të pakët, sepse njerëzit nuk mendojnë për qëllimin e tyre, që në të vërtetë është Allahu. Pasha Allahun, para të cilit do të qëndrojmë, çdo mësim që e largon njeriun nga qëllimi i tij, që në të vërtetë është Allahu është mësimi më i keq. Për këtë shkak, i ke për obligim të kesh vëmendje në tri gjëra në të mësuarit: dashurinë për Allahun, tërheqja

⁹³ Ungjilli nga Bernaba f. 294

e njeriut të afërmin e vet, t'ia urresh vetes për gjërat që e ke zemëruar Allahun dhe që e zemëron çdo ditë dhe largoj nga çdo mësim që është në kundërshtim të këtyre tri gjërave, sepse është keq shumë.”

Nga ajo që dëshmon Ungjilli i Bernabës (Bernabeut) në kapitullin e 208:⁹⁴

“Kush ka qenë biri i këtij Ibrahimit? Jesua u përgjigj: me të vërtetë zilia e nderit tend, o Allah, po më kall dhe unë nuk mundem të hesht. E vërteta është të ta them: me të vërtetë biri i Ibrahimit është Ismaili prej të cilit sigurisht do të vijë nga prejardhja e tij, Mesia i premtuar (i paraljmëruar) nga Ibrahim se me të do të bekojen të gjitha fiset e botës.”

Është përmendur në Ungjillin e bernabës një sërë veçori të të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Prej tyre qëndrimi i tij në shefatin e madh për krijesat në Ditën e Kijametit. Edhe pse është e qartë se në tekst ka falsifikim, megjithatë ka mbetje të fjalëve të vërteta që i vërejmë e që mos lënë anash hadithet e vërteta nga veçoritë e të dërguarit salallahu alejhi ve selem.

Bernaba e përshkruan këtë qëndrim të të dërguarit salallahu alejhi ve selem duke e përcjellë nga Isau alejhi selam në të dy kapitujt 54 dhe 55 në tekst të gjatë që përputhet me përmbajtjen e tij me hadithin e shefatit, ndërsa nuk përputhet me disa fjalë të cilat janë hapësirë për shqyrtim. Ajo që është përmendur tregon me vërtetësi për njohjen nxënësve të Isaut alejhi selam, Bernaba është njëri prej tyre, këtë nderë dhe veçori të Mustafasë salallahu alejhi ve selem në të cilën ka ardhur (54 : 12 : 33): *“Pastaj Allahu i ringjall të gjithë të zgjedhurit të cilët broborisin: na përmend, o Muhamed, dhe lëviz mëshira te i dërguari i Allahut për shkak të britmës së tyre dhe shikon atë që e ka bërë me frikë për shpëtimin e tyre, pastaj Allahu i rringjall të gjitha krijesat dhe rikthehen në ekzistencën e parë. Secili prej tyre do të ketë forcë për të folur për shpërblim. Pastaj Allahu i rringjall të gjithë ata që ishin të braktisur në kijmatin e tyre ku frikësohen të gjithë krijesat e Allahut për shkak të pamjes së shëmtuar. Edhe këta bërtasin: O Zot, i adhuruari ynë, mos na lër pa mëshirën Tënde! Pas kësaj, Allahu e ngrit djallin me pamjen e të cilit secila krijesë do të bëhet si i vdekur prej frikës nga pamja e tij e trishtuar. Pasatj Jesua thotë: Shpresoj prej Allahut që të mos e shoh këtë trishtim në atë ditë. I dërguari i Allahut i vetmi nuk trishtohet nga këto pamje, sepse ai nuk i frikësohet askujt, përveç Allahut, të Vetmit.”*

Pastaj i dërguari i Allahut u shkon të gjithë peygamberëve të cilëve u flet më dëshirë për ta të shkojnë së bashku me të të lutën te Allahu për besimtarët, por secili prej tyre arsyetohet nga frika. Pasha Allahun, edhe unë po ashtu nuk shkoj atje, sepse unë e di atë që e di, e kur ta shikojë Allahu atë ia përkujton të dërguarit të Tij si ai ka krijuar çdo gjë për dashurinë ndaj tij dhe i ik frika, e pastaj del para ekspozimit dhe me nderë, e melekët recitojnë: I bekuar qoftë emri yt i shenjtë, o Allah, i adhuruari ynë. Pasi bëhet një afërsi për nga ekspozimi, Allahu ia hap të dërguarit të Tij si miku mikut pas një kohe të gjatë për takim. I dërguari i Allahut do të fillojë të flasë në fillim dhe thotë: Unë jam robi yt dhe të dua, o i adhuruari im, të falenderoj nga gjithë zemra dhe vetja ime, sepse ti

⁹⁴ Ungjilli i Bernabës f. 327

ke dashur dhe më ke krijuar për të qenë unë robi yt dhe ke krijuar çdo gjë për dashurinë ndaj meje, e për të dashtur ty për çdo gjë dhe në çdo gjë dhe mbi çdo gjë, andaj le të lavdërojnë të gjitha krijesat, o i adburuari im. Atëherë të gjitha krijesat e Allahut thonë: të falenderojmë, o Zot, qoftë i bekuar emri yt i shenjtë. Të vërtetën jua them juve: me të vërtetë djajt dhe shoqëruarit me djajtë do të qajnë atëbotë derisa do të rrjedhë nga uji nga burimi i njëjtë prej tyre më shumë se sa është në Jordani. Megjithatë, ata nuk e shohin Allahun. Allahu i flet të dërguarit të Tij duke i thënë: mirë se vjen, o robi im besnik, kërko çfarë të duash, do të të jepet ajo dhe i dërguari i Allahut përgjigjet: O Zot, me kujtobet se ti kur më ke krijuar, më ke thënë: ti ke dashur ta krijosh botën, parajsën, engjëjt dhe njerëzit për dashurinë ndaj meje që të të madhërojnë me mua. Unë jam robi yt, për këtë shkak me përkulje të lutem ty, o Zot i adburar, i mëshirshëm, i drejtë, l'ia kujtosh premtimin tënd robit tënd. Allahu përgjigjet si miku që luan me mikun. I thotë: a ke dëshmitarë për këtë, o miku im Muhamed? Ai thotë me nderë: po, O Zot. Allahu thotë: Shko dhe thirri, o Xhibril! Xhibrili vjen te i dërguari i Allahut dhe thotë: Kush janë dëshmitarët e tu, o ti zotëri? I dërguari i Allahut përgjigjet: ata janë Ademi, Ibrahim, Ismaili, Musai, Davudi dhe Jesua i biri Merjemes. Engjëlli shkon dhe i thërret dëshmitarët e përmendur dhe prezantojnë aty të frikësuar.

Kur të prezantojnë, Allahu u thotë atyre: A ju kujtobet se çfarë u ka pobuar i dërguari Im? Ata përgjigjen: çfarë është ajo, o Zot? Allahu thotë: Unë kam krijuar çdo gjë për të më dashur mua që të më falenderojnë të gjithë krijesat me të. Çdo njëri prej tyre përgjigjet: te ne janë tre dëshmitarë më të mirët nga ne, o Zot. Allahu përgjigjet: e kush janë ata tre? Musai thotë: librin e parë që ma ke dhënë. Davudi thotë: Librin e dytë që ma ke dhënë. Ai që po ju flet juve thotë: O Zot, gjithë botën e ka mashtruar djalli. Thotë: unë isha biri yt⁹⁵ dhe shoqëruesi yt, por Librin që ma dhe e ka thënë të vërtetën. Unë jam robi yt dhe e pranon këtë Libri që ma ke dhënë, o Zot. Kur të thotë i dërguari i Allahut këtë. Allahu flet duke thënë: Ajo që e bëra tani, e kam bërë për ta ditur çdo njëri dashurinë time (të madhe) për ty. Pasi flet kështu Allahu i jep të dërguarit të Tij një libër të shkruar në të emrat e çdo të zgjedhur të Allahut. Për këtë shkak i bën sexhde çdo krijesë Allahut duke thënë: ty të vetmit, o Allah të takon fama, nderimi, sepse ti na ke dburuar të dërguarin Tënd.⁹⁶

Ashtu siç ka dëshmi të shumta nga Ungjilli i Bernabës ka thënie në lidhje me Mesihun alejhi selam që ngjasojnë me hadithet e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Prej tyre janë përkrahimi i xhenetit në (Is'hab) kapitullin e 169: “Nuk kanë parë sytë e njeriut dhe as nuk i kanë dëgjuar veshët dhe as nuk e ka arritur zemra e njeriut atë që e ka përgatitur Allahu për ata që e duan.⁹⁷

Kjo përputhet me thënien e Allahut të Madhëruar:

“Pra, për ata që kanë vepruar, nuk di askush për atë kënaqësi (të zemrës e shpirtit) që u është caktuar atyre si shpërblim.” Sexhde: 17

⁹⁵ Kjo e vërtetëon pastërtinë e Isaut nga shirku dhe e vërteton adhurimin dhe sinqeritetin (pastërtinë) ndaj Allahut të Madhëruar.

⁹⁶ Shiko: Ungjilli nga Bernaba f. 184, 185, 196

⁹⁷ Shiko: Ungjilli nga Bernaba f. 298

Kjo është vërtetim i thënies së Mustafasë salallahu alejhi ve selem nga Allahu i Madhëruar:

“Kam përgatitur për robërit e Mi të mirë çka syri ska parë, as veshi ska dëgjuar dhe as që e ka imagjinuar ndonjëri me mendjen e tij”⁹⁸

Po ashtu, siç përputhet Ungjilli i Bernabës me atë që është te myslimanët në Kuran dhe Sunet në përgjithësi pa detale ajo që ndërlidhet me vetë Mesihun dhe ngritjen e tij në qiell dhe atë në kapitullin e 216 me tekst: *“Erdhën engjëjt e pastër dhe e kanë marrë Jesusan nga dritarja e ngritur (nderuar) ka lindja dhe e kanë marrë dhe e kanë vënë në qiellin e tretë në shoqërinë e engjëjve të cilët e madhërojnë Allahun përgjithmonë.”⁹⁹*

Kjo përputhet me thënien e Allahut të Madhëruar:

“Madje për shkak të thënies së tyre: “Ne e kemi mbytur Mesihun, Isain, birin e Merjemes, të dërguarin e Allahut”. Po ata as nuk e mbytën as nuk e gozhduan (nuk e kryqëzuan në gozhda), por atyre u përngjau. Ata që nuk u pajtuan rreth (mbytjes së) tij, janë në dilemë për të (për mbytje) e nuk kanë për të kurrfarë dije të saktë, përveç që iluzojnë. E ata me siguri nuk e mbytën atë.” Nisa: 157

Në nuk dyshojmë se ndryshimi (i teksteve) ka ndodhur te librat origjinale të jehudëve dhe të krishterëve dhe ajo që është degëzuar nga ajo me pranimin e tyre. Megjithëkëtë, e vërteta është e qartë te disa prej tyre, veçanërisht se i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka thirrur për në teuhid (monoteizëm) – besimin në Allah të vetmin, në nderimin e pejgamberëve të mëparshëm, vlerësimin e tyre dhe ndjekja e parimeve të tyre në vlerësimin e Allahut dhe Madhërimin e Tij, edhe me porosinë për sheriatin e tij me të cilin kanë ardhur pejgamberët tjerë të mëparshëm. Allahu I Madhëruar ka thënë:

“Thuaju (o i dërguar): “O ithtarë të librit (Tevrat e Inxhil), ejani (të bashkohemi) te një fjalë që është e njëjtë (e drejtë) mes nesh dhe mes jush: Të mos adhurojmë, pos Allahut, të mos ia bëjmë Atij asnjë send shok, të mos e konsiderojmë njëri-tjetrin zotër, pos Allahut!” E në qoftë se ata refuzojnë, ju thoni: “Dëshmoni, pra, se ne jemi myslimanë (besuam një Zot)”!“ Ali Imran: 64

Çështja ka qenë e qartë te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në letrën që ia kishte dërguar Herakliut dhe tjerëve nga udhëheqësit e të krishterëve në kohën e tij.

⁹⁸ Mutefekun alejhi. Shiko Sahih el-Buhari, Kitabut-tefsir, suretus-sexhde, 6/ 21

⁹⁹ Shiko: Ungjilli nga Bernaba f. 334

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

INTELEKTUALËT BASHKËKOHORË PERËNDIMORË DHE PIKËPAMJET E TYRE PËR PROFETIN

SALALLAHU ALEJHI VE SELEM

Vërehet se një numër i madh i intelektualëve perëndimorë në dy shekujt e shkuar kanë dëshmuar për vërtetësinë e të dërguarit salallahu alejhi ve selem apo kanë bërë me shenjë nga ajo në thënie mesatare deri në një kufi, edhe pse kemi divergjencë me ta në lidhje me tekstet dhe në përmbajtje disa herë. Shumë nga studiuesit evropianë të personalitet të të dërguarit salallahu alejhi ve selem janë jokorrekt¹⁰⁰, një prej të cilëve është Dermingami¹⁰¹ thotë: “Është me të vërtetë keqardhje që këta ekspertë e kanë tepruar ndonjëherë në kritikë, andaj kanë mbetur librat e tyre me atë pamje duke qenë librat e tyre faktor shkatërues në veçanti.”¹⁰² Janë kujdesur libra të shumta për këtë temë dhe kam sjellur dëshmi për të.¹⁰³

Ndoshta shekulli XVIII është nga shekujt me paraqitje më të madhe të vërtetësive shkencore në perëndim që e bën të dërguarin salallahu alejhi ve selem në vlerësim më të drejtë në sytë e evropianëve siç e ka përmendur Maksim Rudensën (Maxim Rudensen) në thënien e tij: me paraqitjen e një numri nga historianët evropianë iluministë në shekullin XVIII filluan të plotësohen shenjat e figurës, e ajo figurë ishte Muhamedi sundues, tolerant, i urtë dhe legjislator.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Shiko: “Shia’un min siretin-nebevije fil-ahdil-mekki” të Abdul-Hamid El-Kurdi, f. 15, botimi i parë, shtëpia botuese Furkan, Aman, 1406 h.

¹⁰¹ Emile Derminghem (1892 – 1997) orientalist francez.

¹⁰² Shiko “Hajatu Muhamed” të Emil Dermingam me përkthim të Adil Zuajter, botimi i dytë, institute arabik për studime pasuniversitare 1988

¹⁰³ Shiko: “Dirasetun fis-sire” të Imadudin Halil, f. 225; shiko poashtu shiko “El-Islam fi nadhari mun-sifish-sherk vel-garb” të Ahmed ibn Haxher Alu Butami dhe “En-Nebij el-adhim ver-rahmetul-muhdat” të Adnan En-Nahvi.

¹⁰⁴ Madi el-Husejini f. 129

Shkrimtari anglez Gerorge Bernard Shau bën me shenjë në një fillim që e kupton Evropa për Muhamedin salallahu alejhi ve selem, edhe pse ishte orvatur të shtrembërojë personalitetin në thënien e tij: Evropa tani ka filluar ta ndiejë urtësinë e Muhamedit dhe ka filluar ta jetësojë fenë e tij, si dhe ajo do ta justifikojë akiden islame pasi që e kishte akuzuar nga të prapambeturit e Evropës Mesjetare.¹⁰⁵

Po ashtu, Marsel Purzar (Marcel Pourzar) flet për paraqitjen e së vërtetës rreth Muhamedit salallahu alejhi ve selem dhe fesë së tij, edhe pse janë orvatur ta shtrembërojnë personalitetin e tij dhe thotë: “është shkruar që më parë rreth profetit islam salallahu alejhi ve selem, dritat e historisë shfaqen në jetën e tij që e dimë në detaje më precize. Personalitetin që e ka lënë pas Muhamedi salallahu alejhi ve selem për veten e tij, duket, edhe pse ia kishin mësyer shtrembërimit të saj me dituri në kufi të cilat shfaqin në të dhe ato bashkdyzohen në dukurinë e islamit nga pamja e kuptuar fetare dhe e mundëson kuptimin e mëdhërisë së tij të vërtetë.

Muhamedi salallahu alejhi ve selem nuk ka qenë në fushën e historisë lajmëtar përgëzues vetëm me fe, por ka qenë po ashtu themelues politik që e ka ndërruar rrjedhojën e historisë dhe ka ndikuar në përhapjen e Islamit më pas në suaza më të gjëra.¹⁰⁶

Studimet për jetën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem kanë qenë shumë ndikuese te disa perendimorë, edhe krahas veprave të kufizuara për studime dhe shtrembërimit të së vërtetës nga ana e disave, përpos një dritëze të vërtetës mes rreshtave i ka dhënë disa prej tyre përshtypje të fortë besnike që ndikoi në ecjen e jetës së tyre fuqishëm.

Ja, pra, Alfonse de lamartin (Alphonse de Lamartine) ka thënë me tekst: “Ndodhia më e madhe në jetën time është se unë e kam studiuar jetën e të dërguarit të Allahut Muhamedit me studim të ndërgjegjshëm ku kuptova atë që është nga madhëria dhe amshmëria, a do të kishte të guximshëm dikush ta krahasonte ndonjë personalitet historik me personalitetin e Muhamedit?! A ka ndonjë që ka dalë të jetë më madhështor se ai te vështrimi në të gjitha kalibret të cilat krahasohen madhështitë e njerëzve? Sjellja e tij në fitore dhe ambiciet e tij e cila ka qenë e përkushtuar për ta përcjellë mesazhin dhe lutjet e tij kanë qenë shtyllë e akides (doktrinës së besimit) të tij. Me të vërtetë i dërguari, oratori, legjislatori, çliriuksi, përmirësuesi i besimeve të tjera, i cili themeloi adhurimin që nuk ngritet në shenjtërimin e figurave, ai është Muhamedi. Ai e shkatëroi besimin e ndërmjetësimin të krijësve ndaj krijuesit.¹⁰⁷

Eduard Peroj (Eduard Perroy) e vërteton se Muhamedi salallahu alejhi ve selem është vulë e pejgamberëve dhe se sheriat i tij hyjnor është përfshirës dhe sistem shoqëror

¹⁰⁵ Shiko: “Er-resul salallahu alejhi ve selem fi ujun garbihi munsifeten” Madi El-Husejni f. 105

¹⁰⁶ Shiko burimin e mëparshëm.

¹⁰⁷ Burimi i mëparshëm, f. 42

me vlera të larta. Dhe thotë: “Muhamedi, biri i Allahut salallahu alejhi ve selem, ka ardhur si peygamber arab dhe vulë e peygamberëve, i përgëzoi arabët dhe të gjithë njerëzit me një fe të re dhe thërret në thënien se Allahu është një i Vetëm. Sheriati i tij – në thirrjen e tij (misionin) nuk ndryshonte nga akideja apo imani dhe gëzonte me të sundim hyjnor detyrues. Ai nuk i rregullonte vetëm çështjet fetare, por edhe çështjet e kësaj bote, e obligon myslimanin me zekat dhe xhihad (luftim) kundër armiqëve të myslimanëve, e ka përhapur fenë e pastër (*hanif*), e kur vdiq peygamberi arab salallahu alejhi ve selem në vitin 632 m. ai vetëm e kishte përmbushur misionin e tij, siç e kishte mbaruar edhe vendosjen e sistemit shoqëror që ngritej vazhdimisht mbi sistemit të shkuar në të cilin kanë qenë arabët para Islamit, ashtu që i kishte shkrirë në një unitet të fortë. Kështu mbaroi në gadishullin arabik uniteti fetar koherent që nuk është ditur më parë.¹⁰⁸

Lejtneri (Leitner) i del në ndihmë të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe shpalljes të zbritur, si dhe vërteton ekzistimin e shumë shenjave që tregojnë besnikërinë e profetësisë në thënien e tij: “nga ajo që e di nga dy fetë, jehudizmi (hebreizmi) dhe krishterizmi them se atë që ua ka mësuar Muhamedi salallahu alejhi ve selem. Nuk është e huazuar nga tjetërkush, por i është shpallur atij dhe s’ka dyshim në të, sado që ne besojmë se na ka ardhur shpallja prej të gjithëfuqishmit, të gjithëdijshmit. Unë, me gjithë nderim dhe respekt, them: “Se ka qenë sakrifikim personal i njeriut të mirë dhe besnikëri e synuesit, besim me zemër të përqendruar, me shikim besniku depërtues në gjëra precize e të fshehta të mëkateve dhe devijimeve dhe përdorimit të ndërmjetësimeve më të mira për t’i mënjauar. Kjo ishte nga shenjat e dukshme që tregojnë për profetësinë e Muhamedit salallahu alejhi ve selem dhe atij i është shpallur.

Me të vërtetë feja e krishtere të cilën Muhamedi salallahu alejhi ve selem ka dashur ta rikthejë në origjinë të çiltër siç e pati paraljmëruar këtë Mesihu alejhi selam, u kundërvihet mësimeve të fshehta të cilat i ka shpërndarë Pali (Paul) dhe gabimet e tmerrshme që i ka futur në të e janë shpërndarë në krishterizëm. Shpresat e Muhamedit salallahu alejhi ve selem dhe dëshirat e tij kanë qenë që të mos e bëjë të veçantë begatinë e fesë së Ibrahimit alejhi selam për popullin e vet në veçanti, por t’i përfshijë të gjithë njerëzit. Feja e tij u bë ndërmjetësuesi që orienton dhe civilizimin e miliona nga njerëzit. Po të mos ishte kjo fe, do të mbetnin të zhytur në jetë shtazarake dhe barbarizëm, si dhe nuk do ta kishin këtë vëllazërim të zbatueshëm në fenë islame.¹⁰⁹

Ndoshta nga më të rëndësishmet që e ka kthyer vështrimin ndonjë intelektual perëndimor është çështja e teuhidit, e ajo është thelbi i fesë në të cilën ka thirrur i

¹⁰⁸ Burimi i mëparshëm, Madi El-Husejni, f. 112

¹⁰⁹ Burimi i mëparshëm, Madi El-Husejni, f. 152

dërguari salallahu alejhi ve selem dhe ka lajmëruar se ajo është thirrja e të gjithë pe-
jgamberëve, siç ka ardhur kjo në ajetet kuranore të shumta dhe hadithe profetike.

Volteri (Voltaire) ka thënë: “Akideja e Muhamedit është e pastër nga dyshimi dhe
paqartësitë dhe Kurani është dëshmi e lavdishme për njëshmërinë e Allahut.¹¹⁰

Rom Landu (Rom Landau) ka thënë: “... Muhamdi asnjëherë nuk i ka përshkruar
vetes ndonjë cilësi hyjnore apo forcë të mahnitshme, pëkundrazi, ai ka qenë i kuj-
desshëm në tekst se ai është vetëm i dërguar, e ka bërë Allahu për t’ua kumtuar shpall-
jen njerëzve.¹¹¹

Arnold Tujubi (Arnold Toyubee) e vërteton çështjen e teuhidit tek i dërguari dhe çka
ndërlidhët me të nga legjislacioni dhe sistemi që e pason pushteti ekzekutiv apo për
forcën për ta zbatuar drejtësinë dhe thotë: “Muhamedi i ka kushtuar jetën realizimit
të mesazhit të tij në garantimin e këtyre dy aspekteve në atmosferë shoqërore arabe
(e ato janë bashkimi në aspekt fetar dhe ligjin si dhe sistemin në gjykim) kjo kështu
ka mbaruar njëmend me ndihmën e sistemit islamik përfshirës i cili ka bashkuar mes
dy aspekteve unitetit dhe pushtetit ekzekutiv së bashku, ..”¹¹²

Vashington Irving (Washinton Irving) argumentohet me çlirimin e Mekës për të vër-
tetëuar se Muhamedi është vula e pejgamberëve dhe thotë: “Muhamedi salallahu
alejhi ve selem ka qenë vula e pejgamberëve dhe i dërguari më madhështor nga ata
që i ka dërguar Allahu për t’i thirrur njerëzit në adhurimin e Allahut.”

Sjellja e të dërguarit salallahu alejhi ve selem “pas çlirimit” të Mekës ka treguar se ai
është pejgamber i dërguar, e jo se ai është komandant ngadhënjimtar. Ai shfaqti mëshirë
dhe dhembshuri ndaj banorëve të saj, edhe pse ai u bë në qendër të forcës, por ai e
kurorëzoi suksesin e tij dhe ngadhënjimin me mëshirë dhe falje.¹¹³

Edvard Ramsej (Eduard Ramsay) e vërteton (konfirmon) mesazhin e profetit salal-
lahu alejhi ve selem dhe koncentrimin e tij në teuhid (monoteizëm) dhe thotë: “Mu-
hamedi ka ardhur për botën me mesazhin e të vetmit Ngadhënjës (*Kabar*) për t’i
nxjerrë njerëzit nga errësirat në dritë, e agoi mëngjesi i ri që dukej në horizont. Në
ditën të cilën dora e përmirësuesit të madh, Muhamedit, e riktheu atë që e kishin
humbur nga drejtësia dhe liria, erdhi shpallja prej nga Allahu te i dërguari fisnik dhe
argumentet e tija logjike (racionale) të drejta i hapën sytë e umetit të paditur dhe u
zgjuan arabët dhe e kuptuan se ata kanë qenë në gjumë në krahët e robërimit.¹¹⁴

¹¹⁰ Burimi i mëparshëm, Madi El-Husejni, f. 167

¹¹¹ Burimi i mëparshëm, Madi El-Husejni, f. 150

¹¹² Burimi i mëparshëm, Madi El-Husejni, f. 116

¹¹³ Burimi i mëparshëm, Madi El-Husejni, f. 111

¹¹⁴ Burimi i mëparshëm, Madi El-Husejni, f. 103

Karen Armstrong (Karen Armstrong) ka thënë: “Sipas kësaj, po të ishte ajo fitore politike, ajo është e vetmja për Muhamedin, e nga e drejta e tij që e kemi obligim është të zotërojmë pëlqimi ynë, por sukcesi i Muhamedit është mbështetur në shikim fetar që e kanë transmetuar arabët dhe të njëjtën e kanë përçafuar me rolin e saj paria nga popujt perandorike. Kështu pasi që ajo i është përgjigjur nevojës shpirtërore tek ata, përveç se Muhamedi dhe myslimanët e parë nuk i kanë realizuar fitoret e tyre me lehtësi siç u pëlqen disave të imagjinojnë, por ata janë përleshur në beteja të ashpra ku janë gjasat të humbë shpresa. Po të mos ishte konsiderata e parë e peygamberit dhe shoqëruesve të tij të afërt për fe, nuk do t’u shkruhej ekzistenca atyre.”¹¹⁵

Shumë nga perendimorët e përshkruajnë të dërguarin si reformator dhe vizionar dhe e lavdërojnë, edhe pse nuk besojnë në të. Ignas Goldcaihher (Ignac Goldziher): “... e vërteta është se Muhamedi ka qenë reformatori i parë i vërtetë në popullin arab nga aspekti historik, e në këtë kohë vërejmë peygamberi përdor përvojën e tij mendore, pikëpamjen precize dhe largëpamësinë e lartë në rezistencën me kundërshtarët e tij të cilët iu kundërvunë në qëllimet e tij dhe synimet e tij brenda vendit të tij dhe jashtë.”¹¹⁶

Disa janë mërzhitur me mosbesimin e perëndimorëve në profetësinë e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe e kanë konsideruar këtë turp për ta. Tomas Karllil (Tomas Carlyle) ka thënë: “Është bërë nga turpi më i madh për çdonjërin që flet në këtë kohë të dëgjojë atë që i thonë se feja islame është gënjeshtër dhe se Muhamedi është mashtrues, fasilifikator.”¹¹⁷

Ja, pra, historiani amerikan i njohur Vil Djurant (Will Durant) i cili është i njohur tek ata si babai i historisë, thotë: “duket se asnjëri nuk është interesuar për mësimin e Muhamedit salallahu alejhi ve selem leximin dhe shkrimin, ... dhe nuk dihet se ai ka shkruar ndonjë gjë vetë, ... por kjo nuk i ka penguar që ai di çështjet e njerëzve me një njohje që rrallë arrin deri tek ato ndonjë njeri me shkollim më të lartë. Peygamberi ka qenë udhëhëqës i aftë, por ai në këtë ka qenë politikan me eksperiencë, e dinte si ta menaxhojë luftën me rrugë të paqes, e kur të gjykojmë për madhësi, Muhamedi ka qenë më madhështori në histori.”¹¹⁸

Disa aludojnë në shëmbëlltyrën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe përsosurinë e tij dhe në mangësinë e Evropës në lidhje me atë me të cilën ka ardhur Muhamedi salallahu alejhi ve selem.

Shkrimtari gjerman Johan Wolfgang von Gëte (Johann Wolfgang von Goethe) ka thënë: “në banorët e Evropës me gjithë kuptimet nuk kemi arritur në atë që ka arritur

¹¹⁵ Shiko: “Siretun-nebij Muhamed”, Karen Armstrong, f. 73

¹¹⁶ Shiko: “Er-resul salallahu alejhi ve selem fi ujun garbihi munsifeten” Madi El-Husejni, f. 148

¹¹⁷ Shiko: “Madi El-Husejni, f. 186

¹¹⁸ Shiko: “Madi El-Husejni, f. 128

Muhamedi, e ndoshta nuk do ta parakalojë atë askush. Kam hulumtuar në histori për shëmbullin më të lartë të këtij njeriu, e gjeta te pejgamberi Muhamed, e kështu duhet të dalë e vërteta dhe të mbizotërijë, ashtu siç pati sukses Muhamedi, i cili e nënshtroi botën me fjalën e teuhidit.¹¹⁹

Bernard Shou (Bernard Show), shkrimtar anglez i njohur, tregon për përshtatshmërinë e mësimëve të të dërguarit salallahu alejhi ve selem me kohën bashkëkohore, e në këtë ka besim në legjislacionin e tij dhe vlefshmërinë e tij për çdo kohë. Ai ka filluar para 1400 viteve, e thotë: “duhet të quhet ‘shpëtimtari i njerëzimit’, e unë besoj sikur një person si ai ta merrte përsipër sundimin absolut në botën bashkëkohore, do të kornte sukses në zgjidhjen e problemeve me metodë që do të tërhiqte atë që është me më shumë nevojë për të nga paqja dhe lumturia.¹²⁰

Gustav Le Bon (Gustave Le Bon), mjek dhe historian francez, flet për fillimet në perëndim për qëndrimet mesatare ndaj pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe thotë: “Po të krahasohen vlerat e burrave me veprat e tyre të mëdha, Muhamedi do të ishte nga më të mëdhenjtë që njeh historia. Dijetarët perendimorë treguan qëndrim mesatar ndaj Muhamedit, edhe pse fanatizmi fetar i kishte verbëruar sytë e shumë historianëve për pranimin e vlerës së tij...”

“Muhamedi salallahu alejhi ve selem ka arritur të sajtojë shembull të lartë të fortë për popujt arabë të cilët nuk kishin dituri për ndonjë ideal të lartë. Në këtë krativitet shfaqet mëdhështia e Muhamedit në veçanti. Edhe pasuesit e tij nuk ngurruan në sakrificimin e vetes së tyre në rrugën e këtij shembulli (ideali) më të lartë.”

“... nuk ka gjë më të saktë se sa për ta marrë për shembull Muhamedin për të gjitha qeveritë e civilizimit, lirisë dhe fesë në një dorë në ditët kur gadishulli arabik ka qenë i copëtuar. Nuk kemi mundur ta vlerësojmë vlerën e saj me rezultatet e saj. Arabët e pushtuan botën brenda një shekulli pasi që kanë qenë fise ngjashëm me berberët që luftonin mes tyre para paraqitjes së Muhamedit.”¹²¹

Etien Dinet (*Etienne Dinet*) e ka lavdëruar të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe përsonalitetin e tij duke e dalluar dhe thotë: “Personalitetin që e ka bartur Muhamedi salallahu alejhi ve selem mes shpatullave, ka qenë e jashtëzakonshme me ndikim shumë të madh, sa që ai personalitet e ka bërë që legjislacioni (sherati) i tij të lërë përshtypje të fortë duke i dhënë shpirt të kreativitetit dhe i ka dhënë cilësi të një gjëje të re...”¹²²

Shkrimtarët evropianë shprehin me pëlqim të thellë për të dërguarin salallahu alejhi ve selem. Prej tyre Zhak Augustin Berk (Jacques Augustin Berque), i cili thotë: “Nuk

¹¹⁹ Shiko: “Madi El-Husejni, f. 174

¹²⁰ Shiko burimin e mëparshëm, f. 167

¹²¹ Shiko burimin e mëparshëm, f. 154

¹²² Shiko burimin e mëparshëm, f. 127

ka dyshim se Islamin të cilin e ka zgjedhur Krijuesi për Muhamedin, ka qenë i përshtatshëm për Muhamedin dhe Muhamedi ka qenë i përshtatshëm për të.”¹²³

Karl Brukelman (*Carl Brockelman*) ka thënë: “I dërguari i Islamit e ka bërë gadishullin arabik pikën e fillimit të mesazhit të tij madhështor që u luftua shumë, por vazhdon të jetë, ndërsa ngadhënjimi çdoherë i takon së vërtetës. Ndërkaq, Muhamedi ka ardhur vetëm me të vërtetën.”¹²⁴

Te disa perendimorë duket pajtimi (kënaqësia) i tyre me profetësinë e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Disa edhe e vërtetojnë se ai është vulë e peygamberëve dhe se ka qenë meritore për këtë nder të madh.”

Dijetari i madh francez Kliment (*Clement*) ka thënë: Muhamedi nuk ka qenë peygamber i rëndomtë, por ka merituar të jetë vulë e peygamberëve. Po ta mirrnin myslimanët të dërguarin e tyre shembull në përhapjen e thirrjes, do të bëhej bota myslimane.”¹²⁵

Shumë nga perendimorët e kanë lavdëruar qëndrimin e Muhamedit salallahu alejhi ve selem ndaj krishterimit dhe feve (me origjinë) qiellore të tjera, mesatarinë ndaj përkatësve të tyre, nderimin ndaj Mesihut salallahu alejhi ve selem. Xhorxh Bernard Shou (George Bernard Shaw) ka thënë: “Kam studiuar në lidhje me Muhamedin me konsideratë ndaj tij si një njeri mahnitës, e kam parë larg nga kundërshtimet me Mesihun, po edhe duhet të quhet shpëtues i njerëzimit. Evropa ka filluar në kohën aktuale ta kuptojë akiden e teuhidit (monoteizmin), po ndoshta kanë shkuar edhe më larg se kjo, ata janë njohtuar me fuqinë e kësaj akide në zgjidhjen e problemeve me metodë që sjell paqe dhe lumturi. Me këtë shpirt duhet ta kuptojë profetësinë time.”

Nëse gjykojmë për madhësi që i takon madhështorit që ka ndikuar në njerëz, themi se Muhamedi i dërguari i myslimanëve është më madhështori mes madhështorëve të historisë. Ai e ndaloi fanatizmin dhe mitologjitë, e pastaj e vuri në zbatim mbi jehudizmin (hebreizmin) dhe krishterizmin si dhe mbi fenë e vjetër të vendit të vet, fenë e qartë dhe të fortë. Ajo arriti të ekzistojë deri më ditën e sotme me forcë të madhe ndikuese.”

“Nuk ka regjistruar historia se një njeri i vetëm, përpos Muhamedit, të jetë bartës i mesazhit dhe formues i një umeti dhe themelues shteti. Këto tri gjëra të cilat i zbatoi Muhamedi ishte njësi kohezioni dhe ka qenë feja ajo forcë që i shpjeu në unitet gjatë historisë.”¹²⁶

¹²³ Shiko burimin e mëparshëm, f. 171

¹²⁴ Shiko burimin e mëparshëm, f. 170

¹²⁵ Shiko burimin e mëparshëm, f. 171

¹²⁶ Shiko burimin e mëparshëm, f. 175

Disa të krishterë kanë folur në lidhje me qëndrimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem ndaj Isaut alejhi selam, për nderin ndaj tij (e cila është e evidente) në Sunet dhe Kuranin që i është shpallur atij.

Orientalisti francez Luis Pier Sedilot (Louis Pierre Sedillot) ka thënë: “U bë koha në të cilën u orientuan në të shikimet në historinë e këtij umeti që më parë ka qenë me çështjen e saj të panjohur e lënë në skaj të Azisë e që më pas është ngritur në pozitat më të larta. Emri i saj u shtri në horizontet e dynjasë shtatë shekuj me radhë, kurse burimi i kësaj mrekullie ishte një njeri dhe ai është Muhamedi.”

“Arabët, para Muhamedit kanë qenë popull që s’kishin ndonjë nam dhe as rëndësi për fiset e saj dhe as për bashkësinë e saj. Pasi ka ardhur Muhamedi salallahu alejhi ve selem është rringjallë ky umet me një ringjallje të re që është e saktë të ishte më afër mrekullive, e ka mbizotëruar botën dhe e ka sunduar gjenerata pas gjeneratave.”¹²⁷

¹²⁷ Shiko burimin e mëparshëm, Madi El-Husejni 147

PERIUDHA E TË DËRGUARIT

SALALLAHU ALEJHI VE SELEM

BISEDA PËR BIOGRAFINË e të dërguarit salallahu alejhi ve selem kërkon prej nesh përcaktimin e kohës në të cilën ka jetuar me precizitet, e ajo është siç njihet të hulumtuesit si “koha e studimit”, apo “afati kohor”, e kur të ndërlihet me shkencën e Sires (biografisë profetike), fillon para lindjes së të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Për këtë shkak fillimi kohor për periudhën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem është para lindjes së tij me periudhë kohore që është vështirë të përcaktohet për shkak të ndërlihdjes me jetën e kurejshëve në Mekë dhe me prindërit e të dërguarit salallahu alejhi ve selem.

Lindja e të dërguarit salallahu alejhi ve selem ka qenë në ditën e Hënë në vitin e elefantëve. Kjo është e vërtetuar me tekst të hadithit profetik në të cilin ka thënë pejgamberi salallahu alejhi ve selem: **“Dita e hënë është dita në të cilën kam lindur.”**¹²⁸ Shumë nga dijetarët e kanë përmendur se lindja e tij ka qenë në datën 12 të muajit Rebiul-evel në vitin e elefantit që i përgjigjet vitit 571 m.

Po të mundet përkufizimi i periudhës së të dërguarit salallahu alejhi ve selem me precizitet prej lindjes së tij e deri në vdekjen e tij, përsëri nuk mundet të mënjanohet ajo periudhë e kaluar.¹²⁹

E sa i përket periudhës së fundit të dërguarit salallahu alejhi ve selem, është me konsensus të plotë. Ka qenë vdekja e tij salallahu alejhi ve selem në paraditën e ditës së hënë 12 të Rebiul-evel që i përgjigjet datës 8 qershor të vitit 633 m.¹³⁰

Ndoshta kjo periudhë dhe dekada e saj është hixhreti të cilin e kam ndarë në pjesë kryesore. Viti i parë i hixhretit është përputhur me vitin 622 m.¹³¹

¹²⁸ Transmeton Muslimi në Sahihun e tij, hadithi nr. 1162

¹²⁹ Shiko: “El-Hiref ves-sina’at fil-hixhazi vel-asrín-nebevi” Dr. Abdul-Aziz El-Umeri, f. 38; “Asrun-nebij” Muhamed Izzeh Duruze, shtëpia botuese Jekadha, Bejrut, 1384 m.

¹³⁰ Shiko: “Ezminetut-tarih el-islami” Abdus-salamEt-Turmanini, v. 1/ 29

¹³¹ Burimi i mëparshëm, v. 1/ 344

VATANI I TË DËRGUIARIT SALALLAHU ALEJHI VE SELEM

Meka apo Umul-Kura¹³² është vatani i pejgamberit salallahu alejhi ve selem ku edhe ka lindur, aty edhe i ka ardhur shpallja, aty është edukuar, është rritur, është martuar, ka vepruar dhe ka jetuar pjesën më të madhe të jetës. Aty e edukoi edhe familjen e tij dhe i zgjodhi sahabët e tij.

Meka gjindet në brendësi të një lugine ku Ibrahim i kishte lënë bashkëshorten e tij Haxheren dhe birin e saj Ismailin.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Zoti ynë! Unë një pjesë të familjes sime e vendosa në një luginë, ku nuk ka bimë, e pranë shtëpisë Sate të shenjtë. Zoti ynë (i vendosa aty) që ta falin namazin, pra bën që zemrat e disa njerëzve të mallëngjehen për ata, dhe, për të falënderuar me mirënjohje, furnizoj ata me fruta.” Ibrahim: 37

Meka ka qenë vend i teuhidit të parë në trojet arabe prej kohës së zotërisë tonë Ibrahimit dhe të birit të tij Ismailit alejhima selam ku ishte lutur Ibrahim për të dhe për banorët e saj, e ndërtoi Qaben, pejgamberët e bënë Haxhin pas tij në këtë tempull të shenjtë.

Allahu i Madhëruar ka thënë: *“Dhe kur shtëpinë (Qaben) e bëmë vendkthimi dhe vendsigurie për njerëzit, (u thamë): Vendin ku qëndroi Ibrahim pranojeni për vëndfalleje! Ibrahimin dhe Ismailin i urdhëruam: ju të dy pastrojeni shtëpinë Time për vizituesit, për ata që qëndrojnë aty dhe për ata që falen aty. * Dhe kur Ibrahim tha: “Zoti im, bëje këtë një qytet sigurie dhe banorët e tij, që besuan Allahun dhe jetën tjetër, furnizoj me lloje të frutave!” Ai (Allahu) tha: “(E furnizoj) Edhe atij që nuk besoi do t’ia mundësoj shfrytëzimin e frutave për një kohë të shkurtër, e pastaj do ta shtyejë në dënimin e zjarrit, e sa përfundim i shëmtuar është ai”. * Edhe kur Ibrahim dhe Ismaili, duke i ngritur themelet e shtëpisë (Qabes - luteshin): “Zoti ynë, pranoje prej nesh, se me të vërtetë Ti je që dëgjon dhe di!” * Zoti ynë, bëj na ne dy besimtarë të sinqertë ndaj Teje dhe nga pasardhësit tanë, njerëz të bindur ndaj Teje, na i mëso rregullat e ibadetit (adhurimit) tanë dhe falna, vërtet Ti je që fal shumë, je mëshirues!” * Zoti ynë, dërgo ndër ta, nga gjiu i tyre të dërguar që t’u lexojë atyre ajetet e Tua, t’u mësojë atyre librin dhe*

¹³² Meka ndryshe quhet edhe Ummul-Kura, emër me të cilin është përmendur në Kurandin fisnik (shiko: sure Enam: 92). Ummul-Kura dmth se Meka është kryeqyteti të gjithë botës pasi që Allahu e ka zgjedhur këtë qytet ndaj të tjerëve dhe aty e ka vendosur Shtëpinë e Tij të shenjtë Qaben.

urtësinë, e t'i pastrojë (prej ndytësisë së idhujtarisë) ata. S'ka dyshim se Ti je ngadhënjyesi, i dijshti.“ Bekare: 125 – 129

E sa i përket aspektit gjeografik, dallohet nga shumë pjesë të gadishullit arabik ku luginën (Mekën) e rrethojnë male rrethepërqark nga çdo vend.

Në Mekë kanë banuar kurejshët dhe aleatët e tyre. Ata kanë qenë fis i civilizuar që bënëin udhëtime dhe tregti, marrëdhënie të jashtme të mira në krahasim me e fiset tjera të vendit.¹³³

Meka është njohur me ekzistimin e Qabes të cilën e ka ndërtuar Ibrahim i alejhi selam.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Edhe kur Ibrahim dhe Ismaili, duke i ngritur themelet e shtëpisë (Qabes - luteshin): “Zoti ynë, pranoje prej nesh, se me të vërtetë Ti je që dëgjon dhe di!”“ Bekare: 127

Meka ka qenë e ndarë në lagje mes kurejshëve dhe familjeve (lagje) të ndryshme që mundet nëpërmjet tyre të përcaktohen vendet e tyre dhe shtëpitë e tyre, tubimet e tyre brenda Mekës siç kanë qenë mes këtyre fraksioneve detyra të kufizuara në fis. Prej tyre, dhënia e ujit, mirëmbajtja e Qabes dhe veshja e Qabes. Po ashtu, ata kishin vënë taksa (yshyrin) si lloj tatimi për tuxharët që vinin në Mekë.

Meka ishte bërë e njohur edhe me *Darun-nedveti* (klub) ku mblidheshin intelektualët e njohur të Kurejshët si *“El-melen”* – (bashkësia), e ata janë kryetarët të cilët që kontribuonin për përforcimin e Kurejshëve dhe unitetin e tyre.

Ashtu siç ishin të kapur për xhahiljetin e tyre duke i mbrojtur devijimet e kurejshëve, duke u kujdesur për trashëgiminë e tyre nga adhurimi i idhujve dhe gjërave të tjera, siç mendojnë me çdo injorancë dhe verbërim, larg na e vërteta fanatizëm i kotë. Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Jo, por ata thanë: “Ne i kemi gjetur të parët tanë në këtë fe dhe vazhdojmë gjurmëve të tyre!”“ Zuhruf: 22

Kështu, të menduarit e tyre ka qenë i dobët i trashëguar pa intelekt. I imitonin çështjet e kufizuara dhe i humbnin nga ana tjetër çështjet vendimtare.¹³⁴

Ata bënëin amoralitet, pinin alkool, e hanin kamatën, argëtoheshin me mjete muzikore dhe lozje dhe me të gjitha shkaqet për të bërë ahengje. Te ata dominonin epshet në

¹³³ Shiko: “Meketu vel-Medinetu fil-xhahilije ve ahdir-resul” Ahmed Ibrahim Sherif, sh.b. Darul-arabi, Kairo, pa datë botimi.

¹³⁴ Shiko: Es-siretu en-nebeviye” Ibn Hisham v. 1/ 78; shiko poashtu “Tefsir ibn Kethir” suretun-nur v. 2/ 1679

mendimin e mosbesimit në ringjallje dhe llogari¹³⁵. Allahu i Madhëruar ka thënë: “*O ju që besuat, s’ka dyshim se vera, bixhozi, idhujt dhe hedhja e shigjetës (për fall) janë vepra të ndyta nga shejtani. Pra, largohuni prej tyre që të jeni të shpëtuar.*” Maide: 90

Shirku në Mekë bëhej me të madhe.¹³⁶

PREJARDHJA E MUSTAFASË SË ZGJEDHUR SALALLAHU ALEJHI VE SELEM

Ai është Muhamed ibën Abdil-lah ibën Abdu-Mutalib [Shejbe] ibën Hisham ibën Abdu Menaf ...¹³⁷

Pas Adnanit është temë studimi te shumë dijetarë, përpos në lidhjen me Ismailin alejhi selam.¹³⁸

Është transmetuar se i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: “**Allahu e ka zgjedhur nga bijtë e Ibrahimit Ismailin, e ka zgjedhur nga Ismaili Kenanen, i ka zgjedhur nga Kenane Kurejshët, i ka zgjedhur nga Kurejshët Beni Hashimët dhe më ka zgjedhur mua nga Beni Hashimët, prandaj unë jam më i miri nga më të mirët nga më të mirët.**”¹³⁹

LINDJA E MUSTAFASË SË DASHUR SALALLAHU ALEJHI VE SELEM

Abdullah ibën Abdul-Mutalibi, babai i të dërguarit salallahu alejhi ve selem është martuar me Aminen bijën e Vehbit (nënë e të dërguarit) dhe një kohë kur u shfaq se ishte shtatzënë që barte të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Sa i kaloi disa muaj nga shtatzania, kur Abdullahu babai i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem vdes para se të plotësohet shtatzania¹⁴⁰, jep leje Allahu foshnjës të lindë në gjirin mekas. Nëna e tij ka parë para lindjes së tij salallahu alejhi ve selem ëndërr siç është transmetuar nga pejgamberi salallahu alejhi ve selem: “Unë me të vërtetë te Allahu jam vula e pejgamberëve, ndërsa Ademi ka qenë baltë i paformuar dhe do t’ju

¹³⁵ Shiko: “Tefsir ibn Kethir” suretul-xhathije, ajetin 24 v. 2/ 1699. Shiko, po ashtu, temën “vatani i të dërguarit salallahu alejhi ve selem” nga ky libër.

¹³⁶ Shiko: Es-siretu en-nebevije” Ibn Hisham v. 1/ 78

¹³⁷ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije” v. 1/ 183. Buhariu I anulon disa dhe prejardhjen e lidhë deri te Adnan ibn Ibrahim, v. 4/ 238

¹³⁸ Shiko : Zadul-Mead” Ibn kajim El-Xheizije, v. 1/ 71.

¹³⁹ Shiko Sahih Muslim, v. 15/ 26 me komentim të Neveviut.

¹⁴⁰ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije min tabekatil-kubra” ibn Sadi, v. 1/ 99; “Es-siretu en-nebevije” Ibn Hisham 1/ 158

tregoj për këtë. Unë jam lutja e Ibrahimit, myzhdeja e Isaut dhe ëndrra e nënës sime e cila ka parë, e kështu shohin në ëndërr nënat e pejgamberëve.”¹⁴¹

Është thënë se nëna e tij ka parë ëndërr në lindjen e tij sikur të kishte dalë prej saj dritë që i ka ndriçuar Basrën dhe tokat e Shamit.¹⁴²

Data e lindjes së tij nuk ka shpëtuar pa pasur mendime të ndryshme¹⁴³, por është e vërtetuar nga ai salallahu alejhi ve selem se ai ka thënë: **“Dita e hënë është dita në të cilën kam lindur.”**¹⁴⁴

Në rrethanat e lindjes ka qenë vështirë të përcaktohet, pasi që atëbotë lindja e tij për njerëzit ka qenë lindje e rëndomtë e një jetimi, por te Allahu lindja e të zgjedhurit mes njerëzve, pejgamberi i fundit dhe më i dalluari i robërve të Tij. Askush nga krijesat nuk e ka ditur këtë në çastin e lindjes së tij apo gjatë periudhës së shtatzënisë, se do të orvateshin djajt nga xhindët dhe njerëzit për ta dëmtuar, por Allahu e ka fshehur çështjen e tij dhe nuk e ka marrë vesh askush këtë as edhe vetë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Po kështu me urdhrin tonë Ne të shpallëm edhe ty shpirtin (Kuranin). Ti nuk ke ditur çka është libri (Kurani) as ç’është besimi, por Ne atë e bëmë dritë me të cilën e vëmë në rrugë të drejtë atë që dëshirojmë prej robërve tanë. Në të vërtetë, edhe ti udhëzon për në rrugën e drejtë.” Shura 52

Dijetarët kanë dhënë mundin maksimal për përcaktimin e datëlindjes. Disa kanë thënë: ka lindur në 12 Rebiul-evel të vitit të Elefantëve¹⁴⁵ dhe përputhet me vitin 571 të kalendarit gregorian.¹⁴⁶ Kjo divergjencë në lidhje me ditën e lindjes së tij nuk mangëson nga vlera e tij salallahu alejhi ve selem. Ai është zotëria i bijëve të Ademit dhe s’ka dyshim. Nuk është përmendur se i dërguari salallahu alejhi ve selem është angazhuar për përkufizimin e kësaj dite.

E sa i përket vendit të lindjes së tij salallahu alejhi ve selem, ka qenë në shtëpinë e mixhës së tij Ebu Talibit në lagjen e Beni Hashimëve e cila ka qenë plot dy shekuj në afërsi të Qabes. Është transferuar prej një pronari te tjetri derisa e ka bërë haxhin el-

¹⁴¹ Shiko: “Tefsir ibn Kethir” v. 1/ 212 dhe shiko Sahih El-Buhari, “Kitabul-menakib bab hatimun-nebijin”, 4/ 162 me shpjegim të Ibn Haxherit , 1/ 158

¹⁴² Shiko: “Es-siretu en-nebevije” Ibn Hishami v. 1/ 158; “Es-siretu en-nebevije” ibn Kethiri, 1/ 206. Shiko edhe Es-siretu en-nebevije dr. Ekrem El-Omeri, v. 1/ 101

¹⁴³ Shikoi detajet e divergjencave te ibn Kethiri në “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 200 dhe te Et-Tarhuni në “Sahih es-sire”, 1/ 271

¹⁴⁴ Shiko Sahih Muslim, hadithi nr. 1162

¹⁴⁵ Shiko: Es-siretu en-nebevije” Ibn Hishami, 1/ 158; Muhamed Ebu Shuhbe “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 173; Ebu El-Hasen En-Nedevi “Es-siretu en-nebevije”, f. 99

¹⁴⁶ Shiko: Abdus-salam termanini “Ezminetut-tarihil-islami”, f. 11

Hajzerani nëna e Harun Rashidit në periudhën e hilafetit të tij dhe e ka bërë atë mesxhid. Gjindet afër haremit (Qabes) dihet vendi i saj ku sot është kitaboteka e Mekës së ndershme në anën lindore nga hapësira e ngjitur me vendin ku bëhet s'aji. Kjo është çështje që dihet me dituri të sigurt te dijetarët e Mekës dhe banorët e saj.

Pas lindjes së tij, menjëherë e ka mëndur Thuvejbije, shërbëtorja e babit të tij Abdul-lahut. Ai e ka ndëruar dhe respektuar deri sa ka qenë gjallë. Ajo e kishte pranuar Islamin dhe kishte bërë hixhretin në Medine. I dërguari i Allahut kur ka vdekur ajo ka qenë gjallë.

Gjēja e parë që e ka bërë nëna e tij dhe të tjerat nga gratë pas lindjes së Mustafasë së dashur salallahu alejhi ve selem, e ka dërguar te gjyshi i tij Abdul-Mutalibi për ta përgëzuar me këtë djalë të lindur bonjak të birit të tij të dashur Abdullah. Del Abdul-Mutalibi me nxitim dhe i gëzuar e mer të dashurin në kraharor duke e kujtuar bonjakërinë e tij dhe humbjen e të atit të tij Abdullahut. E dërgon në Qabe dhe e falenderon Allahun, e pastaj lutet për të¹⁴⁷ dhe e emërton Muhamed.

Ishte ai emër i rrallë, apo fare nuk kishte ekzistuar në atë kohë tek arabët¹⁴⁸. U lind jetim, por e strehoi Allahu.

Para bisedës për bonjakërinë e të dërguarit salallahu alejhi ve selem del përpara tema e kujdesit të Allahut për të në periudhën e bonjakërisë.

Allahu I Madhëruar ka thënë:

“A nuk të gjeti ty jetim, e Ai të bëri vend (të dha përkrahje).” “ Duha: 6

Nëna e tij Amineja, bija e Vehbit, e donte shumë të birin e saj dhe e mëshironte shumë, sepse e kishte lindur pas vdekjes së të atit të tij Abdullahut. Gjyshi i tij Abdul-Mutalibi ishte në vend të babit të tij. Kujdesej për të, interesohej vazhdimisht për të dhe i dhimbsej shumë. Kështu vazhdoi derisa ishte gjallë. Derisa i bëri I dërguari tetë vjet nga mosha e tij. E mbaroi mëndjen në beni Sad.

Bonjakërisë së tij i shtohet edhe humbja e nënës së tij Aminees kur ajo vdiq ai salallahu alejhi ve selem kishte mbushur 6 vjet. Ajo atëherë udhëtoi për në Medine. Kur po kthehej nga udhëtimi, vdiq në vendin Ebva dhe aty është varrosur.

Në vazhdim të udhëtimit për në Mekë e merr shërbëtorja Umu Ejmen dhe ia dërgon gjyshit Abdul-Mutalibit. Gjyshi vazhdoi të kujdeset për të duke e shtuar kujdesin dhe dashurinë ndaj tij. Shërbëtorja Umu Ejmen vazhdoi kujdesin e saj ndaj tij dhe e përcjellte gjendjen e tij me porosi të gjyshit Abdul-Mutalib. Ajo e donte shumë Pejgamberin salallahu alejhi ve selem dhe kishte simpati të madhe ndaj tij gjë të cilën

¹⁴⁷ Shiko: Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 109; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 201, 209

¹⁴⁸ Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 201, 209

pejgamberi e ka ditur. I dërguari i Allahut, pas hixhretit¹⁴⁹ e ka vizituar dhe thoshte: “Kjo është nëna ime pas nënës sime.”

RINIA E PEJGAMBERIT SALALLAHU ALEJHI VE SELEM

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem u rrit nën kujdesin e gjyshit të tij Abdul-Mutalibit. Ai vdiq kur pejgamberi salallahu alejhi ve selem i kishte tetë vjet. Pastaj e mori nën kujdes xhaxhai i tij Ebu Talibi. Pjesën tjetër të fëmijërisë e kaloi tek ai, e pastaj edhe rininë.

Ebu talibi ka qenë shumë i lidhur me të me dashuri ndaj tij. Shumë nga rivajetet na tregojnë se ai e ka shoqëruar Ebu Tallibin në disa udhëtime për në Sham.¹⁵⁰ Disa nga transmetuesit e sjellin tregimin me priftin Buhejra në udhëtimin me Ebu Talibin për në Sham. Këtë tregim shumë nga dijetarët e kanë anuluar, edhe pse është transmetuar me transmetime të pranuar. Si te Tirmidhiu dhe tjerë. Në këtë ka dyshuar Dhehebiu¹⁵¹, Ibën Kajimi në Zadul-Mead¹⁵² dhe të tjerë nga dijetarët bashkëkohorë të Sires.¹⁵³

Shumë nga orientalistë janë orvatur ta shfrytëzojnë këtë rast për t’ia përshkruar pejgamberit salallahu alejhi ve selem se ka përfituar për thirrjen e tij nga ajo që ka marrë nga prifti dhe të orvaten po ashtu t’ia përshkruajnë Kuranin se është si rezultat i asaj që e ka dëgjuar nga prifti Buhejra. Këtë e kanë bërë duke i injoruar rregullat më të thjeshta shkencore në intelekt dhe analogji dhe nga ana tjetër moshë e re e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem [nëse transmetimi është i vërtetë]. Po ashtu, do ta kishin pyetur hulumtuesit ku janë ata në transmetimin e Kuranit me tevat¹⁵⁴ sipas ndodhive që i ka përmendur ajetet gjatë tërë jetës së tij e deri në fund të jetës së tij, mirëpo verbërimi nga e vërteta dhe urrejtja ndaj pejgamberit salallahu alejhi ve selem i ka bërë këta të kapen për kësi farë transmetimesh duke i injoruar rregullat më të thjeshta dhe duke i pasuar epshet.¹⁵⁵

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka ndier në ndërgjegjen e tij përgjegjësinë që iu ngarkua mixhës së tij Ebu Talibit, prandaj është përpjekur më zell t’i afrojë ndihmë në përkujdesjen e fëmijëve të tij. Për këtë shkak i dërguari salallahu alejhi ve selem është angazhuar në ruajtjen e dhenve që në moshën e re të tij. I ndihmonte xhaxhait

¹⁴⁹ Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 432

¹⁵⁰ Shiko: Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 180; “Es-Siretu en-nebevije min tabekatil-kubra” ibn Sadi, 1/ 121; En-Nedevi “Es-siretu en-nebevije”, f. 105; Shiko poshtu “El-Megazi” Ibn Ebi Shejbe, f. 91 dhe komentin e recensuesit.

¹⁵¹ “Es-siretu en-nebevije”, f. 55

¹⁵² Ibn Kajim El-Xheuzije, “Zadul-mead”, 1/ 76

¹⁵³ Dr. Elrem El-Omeri “Es-siretu es-sahihah” 1/ 111; En-Nedevi “Es-siretu en-nebevije”, f. 105

¹⁵⁴ Atë që e transmetojnë një grup njerzish gjeneratë pas gjeneratë me saktëi.

¹⁵⁵ Shiko Arent Zhan Vensink (**Arent Jan Eensinck**) dairetul-mearif-islamije, 3/ 398

të tij në përfitim të pasurisë me kullotjen e bagëtisë. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Po, kam ruajtur (dhen) për kararitë¹⁵⁶ për banorët e Mekës.”**¹⁵⁷

Kjo punë ka qenë nga dyert e përfitimit që e trashëgonte krenarinë personale dhe pavarësinë nga të tjerët. Nga ana tjetër edhe të realizohet ndihma ndaj atij që ka nevojë për ndihmën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem me xhaxhain e tij në atë që arrihet nga përfitimi me blegtori. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë serioz në mësimin e sahabëve për përfitim, prodhim dhe për pavarësi nga tjerët në jetën e vështirë me sprova.¹⁵⁸

I dërguari salallahu alejhi ve selem qysh prej moshës kur ka kuptuar, i ka urreyer idhujt dhe i ka shikuar me pështirosje ato. Ai asnjëherë nuk ka prezentuar në ceremonitë që populli i bënte te ato.

Allahu e ka ruajtur nga këto mëkate që para profetësisë së tij salallahu alejhi ve selem, në fëmijëri, në rini dhe në moshën burrërore nga çdo gjë të shëmtuar.¹⁵⁹

Po ashtu, ai salallahu alejhi ve selem e ka urreyer alkoolin, edhe pse ishte përhapur shumë në Mekë dhe nuk dihet që e ka pirë ndonjëherë.

Sinqeriteti dhe besnikëria kanë qenë nga virtytet e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem prej fëmijërisë së tij dhe në rininë e tij.¹⁶⁰ Ka qenë i butë, i mëshirshëm edhe në moshën e tij të re. është e vërtetë siç ka thënë I dërguari salallahu alejhi ve selem: **“Më ka edukuar Zoti im dhe e ka bërë edukimin tim më të mirë.”**¹⁶¹

Me të vërtetë, Allahu e ka zgjedhur dhe e ka mbrojtur. Është kujdesur për të qysh prej para profetësisë dhe pas saj.¹⁶² Ajo ka qenë mbrojtje hyjnore që ka qenë për Muhamedin salallahu alejhi ve selem. Ka qenë edukim hyjnor nga Allahu, krijuesi i Madhëruar.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“... Më së miri Allahu e di ku ta vërë dërgesën (risalen) e vet. ...” Enam: 124

¹⁵⁶ **Kararit**, ar. shumësi i kirat. Kirati është pjesë e dinarit. Shiko “Fet’hul-Bari” të Ibn Haxher El-Askalanit, 10/ 5. Shiko poashtu “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat”, 1/ 125

¹⁵⁷ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, 3/ 48

¹⁵⁸ Shiko atë që e ka shkruar Muhamed El-Gazali në librin e tij “Fikhus-sire” në lidhje jetën e vështirë f. 59.

¹⁵⁹ Shiko atë që e ka shkruar në mënyrë shumë të bukur Nedeviu në librin e tij “Es-siretu en-nebevije”, me temë “ET-Terbijetu el-ilahije” f. 109

¹⁶⁰ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 188.

¹⁶¹ Është përmendur më parë transmetimi.

¹⁶² Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 183

BURRËRIA E PEJGAMBERIT SALALLAHU ALEJHI VE SELEM

Pasi që i dërguari salallahu alejhi ve selem e arriti moshën burrërore, ka qenë objekt i besnikërisë mes njerëzve dhe respektit. Nuk dihet që të kishte qenë ndonjë më i sinqertë se ai në Mekë dhe me më besnikëri se ai saqë është njohur mes tyre “Es-Sadik El-Emin” – i sinqerti, besniku.¹⁶³

Është njohur edhe me mbajtjet e lidhjeve farefisnore, butësinë ndaj të vobektëve dhe nevojtareve, ne mundemi t’i përmbledhim virtytet më të rëndësishme në atë që i ka përmendur **Hadixheja** radijallahu anhua për së afërmi: “Jo, jo për Zotin, Allahu ty kurrë nuk do të të turpërojë, sepse ti e mban lidhjen farefisnore, e gostit mysafirin, kujdesesh për të varfrit, e kompenson të humburën, gjithnjë u ndihmon të tjerëve dhe ndjek të drejtën.”¹⁶⁴

Ka pasur virtyte njerëzore (humane) dhe të mëshirës dhe vlerave. Ishte njeriu më i pasur, më bamirësi, më i drejti dhe më moral më të lartë salallahu alejhi ve selem.

Qysh prej rinisë dhe moshës burrërore, si dhe para profetësisë mendjen e ka pasur të koncentruar në drejtësi dhe mesatari dhe të mos i bëjë padrejtësi askujt nga njerëzit. Për këtë ai mori pjesë në moshën e tij 20-vjeçare¹⁶⁵ në një marrëveshje me kurejshët që është e njohur me emrin <<el-haleful-fudu>> - “pakti mbi dinjitetin”¹⁶⁶. Ishin tubuar te shtëpia e Abdullah ibën Xhed’an i cili ka qenë nga udhëheqësit e Mekës. Aty e bënë një marrëveshje që të janë të bashkuar në ndihmë të atij që i kanë bërë zullum kundër zullumqarit derisa t’ia kthejë hakun.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka pasur shokë të dalluar që janë njohur me besnikërinë e tyre dhe me moralin e lartë në këtë periudhë. Në krye të tyre ka qenë Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu¹⁶⁷. Ai ka qenë mocanik i të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe i dashur në mesin e kurejshëve. Po ashtu, ka pasur edhe shokë të tjerë besnikë për të cilët i dërguari salallahu alejhi ve selem ka shprehur lëvdë.

Besnikëria e Muhamedit salallahu alejhi ve selem ka rënë në sy. Në mesin e kurejshëve kanë pasur që lakmonin t’i investonin pasuritë e tyre e të punojë ndonjë për ta në tregti për t’u bërë ndihmëtar për ta. Hadixheja, bija e Huvejlidit radijallahu anha, ka qenë nga pasaniket e kurejshëve. Ajo nuk ia besonte pasurinë çdonjërit të bëjë tregti me pasurinë e saj, edhe pse shumë tuxhar e dëshironin këtë. Ajo vazhdimisht kërkonte dhe interesohet të gjejë më të besuarin mes tuxharëve për të punuar me

¹⁶³ Burimi i mëparshëm.

¹⁶⁴ Nga transmetimi i Buhariut në Sahihun e tij, kapitulli “Kejfe kane bed’ul-vahji v. 7/ 128 Shiko “Nektari i vulosur”, Safijur-rahman El-Mubarekfuri, me përkthim të Muhamed Dolakut.

¹⁶⁵ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, f. 128

¹⁶⁶ Burimi i mëparshëm.

¹⁶⁷ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 250

pasurinë e saj dhe që ka përvojë në këtë fushë. Ajo ndërkohë dëgjon për Muhamedin salallahu alejhi ve selem, për sinjeritetin e tij dhe besnikërinë e tij. Ajo me kujdes u interesua ta marrë Muhamedin salallahu alejhi ve selem të punojë për të në tregti për një shumë për të cilën u morën vesh. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem pranon këtë punë.

Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem udhëtoi në udhëtimin e tij për tregti në disa tregje fqinje të Mekës në tokat arabe.

Hadixheja radijallahu anha dëgjoi nga shërbëtori i saj Mejsere atë që ia shtonte bindjen për besnikërinë e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe për përvojën e tij. Ai ka qenë tolerant dhe ka qenë me marrëdhënie të mirë me të tjerët, i ruante të drejtat e tjerëve. Kjo i pëlqeu Hatixhes radijallahu anha, vlerat morale të pejgamberit, besnikërinë dhe edukatën që iu kishte dhënë i dërguari prioritet para pasurisë. Lajmet tregojnë se Hatixhes i ishte rritur pasuria me bekimin e pejgamberit salallahu alejhi ve selem me punën e tij me besnikëri.

S'ka dyshim se udhëtimet e pejgamberit salallahu alejhi ve selem në tregtinë për Hatixhen dhe në hyrjen e tregjeve të arabëve, në gërshetimin me njerëz dhe udheheqës të arabëve, kryetarë të fiseve i bëri dobi shumë. Ia ka rritur përvojën dhe njohjen e njerëzve, fiseve, vendeve dhe lajmet në lidhje me ta.

MARTESA ME HATIXHEN RADIJALLAHU ANHA¹⁶⁸

Hatixheja, e bija e Huvejlid ibën Esed ibën Abdul-Uza ibën Kusaj ibën Kilab¹⁶⁹, ishte zonjë e ndershme, e mençur, e urtë. Babai i saj Huvejlid ibën Esed ishte nga të mëdhenjtë e Mekës. Ishte vrarë në luftën (*barbul-fuxhar*). Ajo kishte qenë më parë e martuar, pastaj ishte ndarë. Ishte pronare e një pasurie të madhe që numërohen nga të pasurit e Mekës. Ajo merrte tuxharë që të tregtojnë me pasurinë e saj, e prej tyre që edhe i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. E testoi dhe vërejtë se ai është besnik.

Ajo pastaj ka biseduar me pejgamberin salallahu alejhi ve selem, e ka dëgjuar dhe ka punuar me të dhe vërejtë tek ai moralin e lartë, cilësi të lavdëruara. Asaj i pëlqeu Muhamedi salallahu alejhi ve selem dhe cilësitë e tij. Ajo njihej te populli i saj "*Et-Tabiretu el-afjje*" (e pastër e e dëlirë).¹⁷⁰

¹⁶⁸ Ibn Hisham "Es-siretu en-nebevije", 1/ 187; "Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat" Ibn Sadi, f. 131

¹⁶⁹ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij "Kapitull për martesën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem me Hadixhen dhe vlerat e saj" 4/ 230, Kitabul-menakib, kapitulli 20

Shiko, po ashtu, Ebu Ubejde Muamer ibn El-Muthenna "Ezvaxhun-nebij salallahu alejhi ve selem" me recensim të Jusuf Ali Bedevi, sh.b. Mektebetut-terbiye, Bejrut, 1410 h. f. 55

¹⁷⁰ Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat" Ibn Sadi, f. 130; Ibn Asakir,"Tarih Dimashk", f. 109; Ibn Kethir "Es-Siretu en-nebevije ", 1/ 263

Ajo ka qenë në moshën dyzetvjeçare. Shumë nga kryetarët e kurejshëve kanë lakmuar në martesën me të, por ajo me edukatë i ka refuzuar.¹⁷¹ Ajo e ka ditur se ata i shtynë shkaqet materiale dhe të tjera, a kjo është pronare e pasurisë, e çdo kush lakmon në të.

Gjatë kohës së punës me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem, ajo e kuptoi moslakminë e tij për pasuri dëlirësinë e tij, çiltërinë e tij dhe pastërtinë e tij me moralin e lartë që e bëri të dëshirojë martesë me të.¹⁷²

S'ka dyshim se Allahu i Madhëruar ia ka parapërgatitur hajrin dhe ia kishte zgjedhur atij gruan e mirë (*salihā*) e cila shprehi dëshirë për martesë me iniciativë nga ajo dhe me urtësi hyjnore.

Ajo me edukatë të plotë i ka dërguar njëren nga shoqet e saj e cila në mënyrë të tërthortë do të bisedonte duke aluduar në atë çështje. Ia hapi këtë temë dhe ia qartësoi dëshirën e Hatixhes për martesë me të. Ajo, megjithë nderin dhe pozitën që gëzonte në prejardhjen e saj, kërkesa e saj në këtë rast ishte për shkak të moralit të tij dhe sinqeritetit të tij. Thuhet se Nefise bint Menije ka ardhur të pejgamberi salallahu alejhi ve selem t'ia përçojë këtë dhe i ka thënë: çfarë të ndalon të martohesh? Ka thënë: s'kam në dorë atë që mund të martohem. Ka thënë: e nëse të sigurohet ajo dhe ftohesh në bukuri, pasuri, nder dhe përshtatshmëri, a i përgjigjesh? E kush është ajo? Tha: Hatixheja. I dërguari salallahu alejhi ve selem tha: e kush e merr përsipër këtë për mua? Nefiseja tha: Unë e marr përsipër.¹⁷³ I dërguari salallahu alejhi ve selem e shprehi dëshirën për martesën e ndershme të rregullt me atë që dëshiroi, po ashtu të cilën e kishte parapërgatitur Allahu për të dhe që e kishte zgjedhur.

Ai vajti te mixhallarët e tij. Ata së bashku me Ebu Talibin dhe disa udhëheqës të kurejshëve shkuan te mixha i Hatixhes Amër ibën Esed dhe e kërkuan dorën e Hatixhes për Muhamedin salallahu alejhi ve selem. Pastaj e bënë martesën mes Muhamedit, të birit të Abdullahut, dhe Hatixhes, të bijën e Huvejlidit që një ditë kjo të bëhet nëna e besimtarëve, e dashura e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, nëna e bijve dhe bijave të tij – qoftë i kënaqur Allahu me të gjithë ata. Ajo u bë bashkëshortja e tij në dynja dhe në xhenet.

Mosha e Mustafasë salallahu alejhi ve selem atëbotë ka qenë 25 vjet. Me të i dërguari kaloi jetë rreth 24 vite. Ajo ia lindi të gjithë fëmijët, përpos Ibrahimin. Ajo vdiq në moshën e saj 65-vjeçare. Kjo bashkëshortësi i solli të dërguarit salallahu alejhi ve selem qetësi shpirtërore dhe strehim të dalluar për pozitën e tij. Allahu e kishte

¹⁷¹ Shiko “Sahih sîretun-nebevije”, Muhamed Tarhuni, f. 167

¹⁷² Ibn Hisham “Es-sîretu en-nebevije”, 1/ 189; “Es-Sîretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, f. 131; “Sahih sîretun-nebevije”, Muhamed Tarhuni, f. 167

¹⁷³ “Es-Sîretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, f. 132

zgjedhur atë për të dërguarin e Tij salallahu alejhi ve selem dhe të dërguarin për të mes të gjithë atyre burave që para profetësisë. Ajo qëndroi me lejen e Allahut dhe mëshirën e Tij pranë të dërguarit të Allahut në momentin e zbritjes së shpalljes (*vahjii*). Ajo e përdori logjikën e saj dhe e dashti atë nga ajo që dinte për moralin dhe virtytet që ai i kishte. Mëshira e Allahut ndaj robërve të mirë (salihin) dhe mendimi i mirë ndaj Allahut dhe se Ai nuk i mposht të mirët, ajo u konsultua me një nga të diturit e asaj kohe Varaka ibën Neufel. Këtë çështje (shpalljen) që ia zbriti të dërguarit ia paraqiti personit që ka dituri rreth saj dhe di ta vlerësojë. E gjithë kjo ka qenë nga frytet e kësaj martese të bekuar.

NDODHIA E RINDËRTIMIT TË QABES

Para pesë vitëve për afërsisht para profetësisë, Qabeja kishte përjetuar dy fatkeqësi që shkaktuan rrënimin e saj. Kurejshët Qaben e mbulonin me lëkura, me tapete nga leshi me të cilat formonin mbulesën e Qabes. Nga adetet e tyre të xhahilijetit e kanë pasur që ta parfumosin Qaben me tym prej gacave nga drunjë aromatik. Ata i kishin varrur ato gacat në mbulesat e Qabes dhe kështu ishte kallur aty zjarr dhe ishte rënuar në disa anë. Pastaj ka përjetuar vërshimin që shkaktoi shkatërimin e disa anë të saj. Pas kësaj kurejshët vendosën ta rindërtojnë prej në fillim.¹⁷⁴

Mënyra e ndërtimit në Mekë ka qenë e rëndomtë. Shtyllat kanë qenë nga gurët dhe balta. Çatia ka qenë nga drunjë e thjeshtë. Në atë kohë, ka kaluar një anije prej vendeve romake në drejtim të Abisinisë. Pasi ka arritur para Shuajbetes¹⁷⁵ që gjindej në perëndim të Mekës. Ajo ka qenë liman në periudhën e xhahilijetit. Anija është thyer e cila ka qenë e ngarkuar me drunjë. Aty ka qenë një njeri me emrin Bakum. Ka qenë i njohur me zdrukthëtari. Kurejshët kanë ardhur dhe i kanë marrë këto drunjë, a atë marangozin kibit e kanë thirrur ta bëjë çatinë e Qabes.

Pastaj kurejshët filluan ta prishin Qaben në tërësi që ta rindërtojnë prej në fillim.¹⁷⁶ Vazhduan derisa arritën deri në themelet e saj të njohura tek ata ku më nuk mundnin t'i kalojnë dhe as t'ua ndryshojnë vendin.¹⁷⁷

Kurejshët shpenzuan për ndërtimin e Qabes pasuri hallall dhe u ndihmoi në ndërtim kibit Bakum. Kurejshët i ndanë shtyllat e Qabes dhe këndet e saj, ashtu që u veçua çdo fis me një anë të ndërtimit pasi që këtë ata e konsideronin ndershmëri dhe mburje e që të mos mbetej ndonjë fis apo shoqëri kurejshe pa këtë privilegj.¹⁷⁸

¹⁷⁴ Shiko: El-Ezreki, "Ahbaru Meke", 1/ 160

¹⁷⁵ **Shuajbe** (الشعبية), liman në Detin e Kuq përball Mekes që njihet me këtë emër derimë sot.

¹⁷⁶ El-Ezreki, "Ahbaru Meke", 1/ 160; Es-Salihi Esh-Sahmi "Subul-huda ver-reshad", 2/ 228

¹⁷⁷ "Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat" Ibn Sadi, f. 145

¹⁷⁸ "Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat" Ibn Sadi, f. 145; Es-Suhejli "Er-reudul-unf" 1/ 124

Pasi e mbaruan ndërtimin, u kundërshtuan për vendosjen e Gurit të Zi në vendin e vet derisa pothujse do të përlesheshin.¹⁷⁹

Pastaj u dakorduan që këtë ta vendosë i pari që do të hyjë në Harem. I pari që hyri në harem ishte Mustafaja salallahu alejhi ve selem. Pasi hyri ai, brohoritën të gjithë: “Ky është besniku, jemi të kënaqur me besnikun.” Kjo ishte dëshmi e drejtëpërdrejtë për të nga populli i vet edhe prej atyre që e armiqësuan më pas.¹⁸⁰

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e shtroi mantelën e tij, e merr Gurin e Zi dhe e vëndon në mantel. Pastaj u thotë të gjithëve nga fiset ta kapin nga skajet dhe ta mbajnë deri sa arritën në afërsi të vendit të tij në Qabe, i dërguari salallahu alejhi ve selem e merr me dorën e tij të bekuar dhe e vendos aty. Me këtë ishin të kënaqur të gjithë dhe u qetësuan shpirtat.¹⁸¹

Dijetarët shkrues të sires (biografisë profetike) kanë precizuar se mosha e të dërguarit salallahu alejhi ve selem gjatë rindërtimit të Qabesë ka qenë 35 vjeçare.¹⁸²

PARAMUXHIZET PARA PROFETËSISË

Allahu i Madhëruar e ka zgjedhur pejgamberin e tij, e ka edukuar, e ka përshtatur dhe e ka mësuar para profetësisë, po edhe para lindjes dhe pas saj¹⁸³. E këtë nuk e ka ditur askush nga njerëzit. Kështu ka qenë në urtësinë e Allahut që vetëm Ai e di, edhe pse njerëzimi në përgjithësi dhe sidomos përkatësit e feve (në origjinë) qiellore kanë qenë në pritje të tij salallahu alejhi ve selem. Para profetësisë të dërguarit salallahu alejhi ve selem i kanë ndodhur disa gjëra që kanë aluduar në afërsinë e profetësisë së të dërguarit të Allahut. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem i ka bërë disa sjellje në të cilat ka pasur shenja për afrimin për te Allahu dhe meditim në krijesat e Tij.

Pastaj, prej këtyre paramuxhizeve ka qenë ëndrra e mirë (*saliba*) siç është përmendur në hadithin e Aishes radijallahu anha: “Gjëja e parë që ka filluar me të dërguarin salallahu alejhi ve selem në shpallje (*vahji*) ka qenë ëndrra e vërtetë (*sadika*) në gjumë, e nuk ka parë ëndërr, përpos se i ka ardhur si agimi i mëngjesit.”¹⁸⁴

Pastaj i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dalë në rrugët periferike të Mekës dhe në luginat e saj duke meditar në krijimin e Allahut. I shëtiste brendësitë e

¹⁷⁹ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 195

¹⁸⁰ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 197

¹⁸¹ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 197; Musnedi i imam Ahmedit 3/ 425

¹⁸² Ibn Kethir “El-bidaje ven-nihaje” 2/ 324; Dhehebi “Es-siretu en-nebevije” f. 77

¹⁸³ Ebu El-Hasen En-Nedevi “Es-siretu en-nebevije”, f. 109; Muhamed Ali Salabi “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 76

¹⁸⁴ Nga transmetimi I Buhariut, kitab bed’ul-vahji, hadithi nr. 3; Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 234

luginave duke u thelluar në mendime dhe duke medituar, duke e përkujuar Allahun e Madhëruar si muvahid (monoteist) në fenë e Ibrahimit.¹⁸⁵

Megjithë atë që kishte kaluar nga jeta e tij salallahu alejhi ve selem para shpalljes, shpallja nuk i ka ardhur me dëshirën e tij as me vullnetin e tij, siç ka thënë Allahu i Madhëruar:

“Thuaj: *“Sikur të kishte dashur Allahu, unë nuk do t’ua kisha lexuar juve atë, as nuk u kisha njoftuar me të. Unë para tij kam jetuar një kohë në mesin tuaj (as nuk kam ditur as nuk kam lexuar), a nuk mendoni?”*“ Junus: 16

Pastaj i është bërë e dashur vetmia ashtu që ai salallahu alejhi ve selem ka qenë muvahid në fenë e Ibrahimit, me urrejtje të asaj që e bënin kurejshët, ka qenë besimtar në Allahun, të vetmin. Ka medituar në sundimin e Allahut. Në këtë ambient i është bërë i dashur izolimi nga njerëzit dhe e ka zgjedhur shpellën Hira¹⁸⁶ në malin në lindje të Mekës që sot njihet si mali Nur më të majtën e daljes për në Taif në rrugën e përroit sot. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem agjëronte dhe vetmohej në shpellë ditë me radhë dhe po ashtu edhe netë me radhë për t’u afruar te Allahu i Madhëruar. Në këtë edhe u udhëzua, por ende nuk i kishte ardhur gjë. Por qëndrueshmëria ishte sjellja e tij intuitë që të afrohet te Allahu i Madhëruar. Thuhet se ndonjëherë ka qëndruar nga një muaj në vit. Kjo i ishte bërë e dashur siç është përmendur në hadithin e Aishes radijallahu anha e cila ka thënë: “ ... pastaj iu bë e dashur vetmia dhe vetmohej në shpellën Hira ku bënte adhurim në netë me numër të madh dhe kthehej te familja për ushqim për të, e pastaj kthehej te Hatixheja dhe merrte njësoj ashtu derisa i erdhi e vërteta duke qenë ai në shpellën Hira.”¹⁸⁷

Në këtë periudhë ende nuk i kishte ardhur profetësia, siç ka thënë Allahu i Madhëruar: **“Ata që kundërshtojnë fenë e Allahut pasi që asaj i janë përgjigjur (njerëzit), faktet e tyre janë të asgjësuar te Zoti i tyre, ata janë të përbuzur dhe ata do të kenë dënim të rëndë.**“ Shura: 16

Muaji Ramadan ka qenë muaji më i dashur për pejgamberin salallahu alejhi ve selem për t’u vetmuar dhe për agjërim qysh para profetësisë. Hatixheja në vetmimin e saj bënte sabër në largimin e pejgamberit nga ajo, por e dinte se ai është njeri i mirë, nuk i ndodh atij prej Allahut ndonjë gjë, përpos asaj që është hajr. Ajo e inkurajonte dhe e përkrahte. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem, pasi e mbaronte izolimin, ktheheshte në Mekë, së pari fillonte me Haremin,¹⁸⁸ e bënte tavafin duke iu larguar idhujve.

¹⁸⁵ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 234

¹⁸⁶ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 234

¹⁸⁷ Tra. Buhariu, shiko Fet’hul-bari 26/ 197; Muslimi 1/ 139, 140

¹⁸⁸ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 235

Shpella në pozitën e saj gjeografike jepte gjasa të forta për vështrim të qiellit dhe pamjen e tokës nga lart për njohjen e madhështisë së krijimit të Allahut të Madhëruar.¹⁸⁹

I dërguari salallahu alejhi ve selem prej kur ishte vetëdijesuar për bujarin për të dhënë, kur iu afrua dyzetëshit nga mosha, ai e shtoi dhënien dhe bujarinë, derisa ajo iu bë cilësi nga cilësitë me të cilën u dallua dhe ia përkujtoi këtë Hatixheja pasi i zbriti shpallja. Ndoshta edhe lëmoshat i shtonte më shumë në Ramazan qysh para se t'i shpallej siç ka qenë ai edhe pas profetësisë së tij: “ ... **ka qenë më bujar në Ramadan salallahu alejhi ve selem ...** “. ¹⁹⁰

¹⁸⁹ Muhamed Ebu Shuhbe “Es-siretu en-nebevije”, f. 256

¹⁹⁰ Shiko hadithin në Sahih el-Buhari kapitulli “kejfe kanë bed’ul-vahji (5), 1/ 4

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

PROFETËSIA DHE PËRZGJEDHJA

SHPALLJA (EL-VAHJU):

Vahji me domethënien e saj shariatike është: Lajmërim i Allahut që ua bën pejgamberëve dhe të dërguarëve të tij me anë të së cilës atyre u vjen shpallja me ligje dhe libër.¹⁹¹ Me ndërmjetësim apo drjetpëdrejt dhe ka për qëllim atë që ua shpall Allahu pejgamberëve. Vahji ka domethënie gjuhësore që dmth lajmërim i fshehtë dhe i shpejtë.¹⁹²

ZBRITJA E VAHJIT

Nuk dihet nga pejgamberi salallahu alejhi ve selem që para zbritje të vahjit të ketë ndonjë përmendje të tij apo bisedë për të.

Ai salallahu alejhi ve selem nuk ka shpikur thënie nga vetja e tij, apo të flasë për vete, apo të kishte mësuar nga shpallja e pejgamberëve të mëparshëm apo të njerëzve të mbërritur para profetësisë së tij.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Po kështu me urdhrin tonë Ne të shpallëm edhe ty shpirtin (Kuranin). Ti nuk ke ditur çka është libri (Kurani) as ç’është besimi, por Ne atë e bëmë dritë me të cilën e vëmë në rrugë të drejtë atë që dëshirojmë prej robërve tanë. Në të vërtetë, edhe ti udhëzon për në rrugën e drejtë.” “ Shura: 52

Në muajin Ramazan, pasi arrin i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dyzet nga mosha e tij, i zbret shpallja e parë në shpellën Hira në malin Nur në meken e ndershme.

¹⁹¹ Subhi Sali “Mebahith fi ulumil-Kuran” f. 23

¹⁹² Ebu Shuhbe “El-mad’hal lidirasetil-Kuranil-kerim”, f. 73; Muhamed Ebu Shuhbe “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 267

Allahu i Madhëruar ka thënë: *“(Ato ditë të numëruara janë) Muaji i Ramadanit që në të (filloi të) shpallet Kurani, që është udhërrëfyes për njerëz dhe sqarues i rrugës së drejtë dhe dallues (i së vërtetës nga gënjeshtra). E kush e përjeton prej jush këtë muaj le të agjërojë, ndërsa kush është i sëmurë ose në udhëtim, le të agjërojë aq ditë nga ditët e mëvonshme. Allahu me këtë dëshiron lehtësim për ju, e nuk dëshiron vështirësim për ju. (Të agjëroni ditët e lëshuara më vonë) Që të plotësoni numrin, ta madhëroni Allahun për atë se u udhëzoi dhe që të falënderoni.”* Bekare: 185

Po ashtu, ka thënë:

“Ne e zbritëm atë (Kuranin) në Natën e Kadrit.” Kadër: 1

Po ashtu, ka thënë: *“Ne e kemi zbritur atë (Kuranin) në natën e bekuar t’ua tërheqim vëmendjen njerzve !”* Duhan: 2

Në atë natë të bekuar ka ardhur shpallja te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, kurse ai ka qenë në gjendjen siç na tregon qartë nëna e besimtarëve Aisheja radijallahu anhua në hadithin e njohur që e transmeton Buhariu nga Urvete ibën Zubejri nga tezja e tij Aisheja nëna e besimtarëve radijallahu anha se ajo ka thënë: Në fillim të shpalljes të Dërguarit të Allahut i vinte shpallja me anë të ëndrrave, çdo ëndërr që e shihte i dilte si drita e agimit, pastaj ai pëlqente vetminë, rrinte vetëm në shpellën Hira qëndronte aty dhe meditonte me netë të tëra para se të kthehet tek familja e tij, pastaj kthehej te Hatixheja, derisa pas një kohe i erdhi haku në shpellën Hira. Kur i erdhi meleku dhe i tha: lexo, tha: unë nuk di të lexoj. Pastaj meleku e shtrëngo i derisa kjo e mundi Muhamedin salallahu alejhi ve selem dhe i tha: “Lexo!”, Tha: “Nuk di të lexoj!”, për së treti më shtrëngo i the më tha:

...”. *“Lexo me emrin e Zotit tënd, i cili krijoi (çdo gjë).”* Alek: 1¹⁹³

I dërguari i Allahut pastaj kthehet me të duke iu dridhur zemra. Hyn te Hatixheja, bija e Huvejlidit radijallahu anha, dhe i thotë: **Më mbulo, më mbulo!** E mbuluan derisa i është larguar trishtimi. I tregoi Hatixhes atë që kishte parë dhe që kishte dëgjuar. E lajmëroi duke i thënë: “U frikova për veten.” Hatixheja i tha: “Jo, pasha Allahun, nuk do të të dëshpërojë Allahu kurrë. Ti e mban lidhjen farefisnore, kujdesesh për të varfrit, e kompenson të humburën, e gostit mysafirin dhe i del zot të vërtetës.” Pastaj Hatixheja me të vajti te Varaka ibën Neufel ibën Esed ibën Abdul-Uzza i biri xhaxhait të Hatixhes. Ai më parë kishte pranuar fenë krishtere gjatë kohës së xhahiljetit. Ai shkruante Librin në gjuhën hebraike. Kështu ai kishte shkruar nga Ungjilli në gjuhën hebraike aq sa ka dashur Allahu të shkruan. Ai ka qenë plak i moshuar dhe ishte verbëruar. Hatixheja i tha atij: O biri i axhës tim, dëgjo nga biri i vëllait tënd. Varaka i tha të dërguarit: O biri vëllaut tim, çfarë ke pare? I dërguari i Allahut

¹⁹³ Shiko: Sahih el-Buhari “Kitab bedul-vahji” hadith nr. 3, 1/3. Shiko Komentin e Ibn Haxherit (Fet’hul-Bari); Ibn Kethir në tefsirin e tij 2/ 2010

salallahu alejhi ve selem ia tregoi lajmin se çfarë kishte parë. Varaka pastaj i tha: Ky është namusi që ia ka zbritur Allahu Musaut. Eh, sikur të isha i ri kur të dëbojnë populli yt. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: **A do të më dëbojnë ata?** Ka thënë: Po. Nuk ka ardhur asnjë njeri me kështu që ke ardhur ti, e pa u kundërshtuar prej tjerëve. Po të më arrijë ajo ditë, do të të ndihmoja me ndihmë të fortë. Pastaj nuk ka kaluar kohë e gjatë dhe Varaka ka ndëruar jetë, po edhe vahji për një kohë u ndërpre.¹⁹⁴

Është transmetuar se i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: Derisa unë isha duke ecur kur dëgjova një zë nga qielli dhe e ngrita shikimin. Pashë melekun që më kishte ardhur në Hira, i ulur në karrige (kursij) mes qiellit dhe tokës. U trishtova prej tij dhe u ktheva (në shtëpi) dhe u thashë: Më mbulo, më mbulo! E Allahu i Madhëruar e zbriti: **“O ti i mbuluar!”** Sureja Mudethir.¹⁹⁵

Ajetet e para të zbritura të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe të gjitha ajetet e tjera janë mëshirë prej Allahut të Madhëruar. Është hapur dituria hyjnore për njerëzimin. Edhe të gjitha shkencat e tjera, ecja e tyre është leximi *“ikre”* (lexo). Ky lexim ishte lexim në emër të Zotit tënd dhe prej Zotit tënd. Ai është Krijuesi yt dhe i të gjithë krijesave. I dërguari i Allahut e pranoi shpalljen hyjnore me urdhër të Allahut, e jo nga vetë ai. Ajo ishte shpallja që u kishte zbritur pejgamberëve para tij.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Ne të frymëzuar ty me shpallje sikurse e patëm frymëzuar Nuhun dhe pejgamberët pas tij; e patëm frymëzuar Ibrahimin, Ismajlin, Is’hakun, Jakubin dhe pasardhësit e tij, Isain, Ejubin, Junusin, Harunin, Sulejmanin, e Davudit i patëm dhënë Zeburin.“ Nisa: 163

Pastaj ka vazhduar Kurani pas kësaj dhe u qartësua vahji dhe llojet e tij dhe manifestimet e tij.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Dhe kështu, Ne të kemi dërguar ty Shpallje me urdhrin dhe vullnetin Tonë. Ti më parë nuk e ke ditur se çfarë është Libri e as ç’është besimi. Por atë (Kuranin), Ne e bëmë dritë, me anë të së cilës udhëzojmë kë të duam nga robërit Tanë. Ti, me të vërtetë, udhëzon në rrugën e drejtë“ Shura: 52

Po ashtu ka thënë:

“Thuaj: “Sikur të kishte dashur Allahu, unë nuk do t’ua kisha lexuar juve atë, as nuk u kisha njoftuar me të. Unë para tij kam jetuar një kohë në mesin tuaj (as nuk kam ditur as nuk kam lexuar), a nuk mendoni?”“ Junus: 16

¹⁹⁴ Shiko Ibn Ebu Shejbe “El-Megazi” f. 103

¹⁹⁵ Ibn Kethiri në tefsirin e tij f. 1934

Po ashtu ka thënë:

“Para këtij¹⁹⁶, ti (Muhamed) nuk kishe lexuar kurrfarë libri e as që kishe shkruar gjë me dorën tënde; përndryshe, ndjekësit e së pavërtetës do të dyshonin.“ Ankebut: 48

Po ashtu ka thënë:

*“E Zoti yt, pa dyshim është Ai i plotfuqishmi dhe i mëshirshmi. * E edhe ai (Kurani) është shpallje (zbritje) e Zotit të botëve.* Atë e sollti shpirti besnik (Xhibrili). * (E sollti) Në zemrën tënde, për të qenë ti prej atyre që tërheqin vërejtjen (pejgamber).*“ Shuara: 191 - 194

Po ashtu ka thënë:

“E s’ka dyshim se ti (Muhamed) e pranon Kuranin nga i Urti, i Dijshmi.”
Nemël: 6

Po ashtu ka thënë:

*“S’ka dyshim se ai (Kurani) është thënie e të dërguarit fisnik (që e pranoi prej Zotit). * Që është i fortë dhe që ka vend të lartë te Zoti i Arshit. * Që është i respektuar atje (në mesin e engjëjve) dhe besnik. * Nuk është i marrë shoku juaj (Muhamedi)! * Dhe se ai e pati parë atë (Xhibrilin) në horizontin e qartë lindor. * Dhe ai nuk është që në të fshehtën (shpalljen) ka dyshim (ose ua lë mangu). * Dhe ai (Kurani) nuk është thënie e djallit të mallkuar! * Pra, ku jeni kah shkoni? * Ai (Kurani) s’është tjetër pos këshillë për njerëzit!”* Tekvir: 19 – 27

Po ashtu ka thënë:

*“Atë (Kuranin) nuk e sollën djajt (si fallin falltorëve). * Atyre as nuk u takon e as që kanë mundësi. * Pse ata janë të penguar edhe për ta dëgjuar!”* Shuara: 210 – 212

Po ashtu ka thënë:

*“Dhe ai nuk flet nga mendja e tij. * Ai (Kurani) nuk është tjetër pos shpallje që i shpallet.”* Nexhëm: 3, 4

Dëshira dhe malli i të dërguarit salallahu alejhi ve selem për Kuranin, mësimet e tij, nxënien e tij ka qenë i madh prej në fillim të shpalljes edhe tërë jetën e tij. atij i zbriti thënia e Allahut të Madhëruar:

*“Ti (Muhamed) mos e shqipto atë (Kuranin) me gjuhën tënde për ta nxënë atë me të shpejtë! * Sepse Ne e kemi për detyrë tubimin dhe leximin e tij! * E kur ta lexojnë atë ty, ti përcille me të dëgjuar leximin e tij.”* Kijame: 16 – 18

¹⁹⁶ D. m. th. Kuranit.

Dhe thënia e Allahut të Madhëruar:

“I lartë është Allahu, Sundimtar i vërtetë. Ti mos nxito me Kuranin para se të përfundojë shpallja e tij te ti, thuaj: ‘Zoti im, më shto dituri!’” Taha: 114

FILLIMI I THIRRJES – ED-DAVE

Kur zbriti sureja Mudethir, u qartësua çështja e të dërguarit salallahu alejhi ve selem për thirrje kah Allahu dhe tërheqja e vëmendjes krijesave te të cilët ishte I dërguar.

“O ti i mbuluar! * Ngrihu dhe tërhiqu vërejtjen (duke i thirrur). * Dhe madhëroje Zotin tënd! * Dhe rrobat tua pastroji! * Dhe të keqes së ndyrë largohu! * Dhe mos u mburr me atë që jep e të duket shumë! * Dhe për hir të Zotit tënd duro!” Mudethir: 1 – 7

Kjo ishte mesazhi – *er-risale* dhe thirrje – *ed-dave* që kërkonte seriozitet, punë, tërheqje të vëmendje, durim dhe pastërti. Ishte tërheqje e vërejtjes së krijesave dhe të orientimit të tyre për kah Allahu dhe teuhidi (besimi në një Zot të vetëm), shmangie nga shirku plotësisht, parapërgatitje për të me pastërti, çiltëri, me largim nga çdo e keqe dhe me dashuri ndaj të mirës për njerëzit. Kjo ishte angazhim për urdhrin e Allahut.

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Ngrihu dhe tërhiqu vërejtjen (duke i thirrur).”** Mudethir: 2. Ishte urdher i Allahut për të dërguarin e Tij për madhërimin e Allahut së bashku me të gjithë robërit.

Nëna e besimtareve Hatixheja ishte e para që e pranoi islamin dhe besoi në të dërguarin salallahu alejhi ve selem¹⁹⁷. Atë nuk e ka parakaluar me këtë as mashkull dhe as femër. Ajo - radijallahu anha - gjithashtu ishte e para që u fal me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem.¹⁹⁸

Së bashku me nënën e tyre nxituan në pranimin e Islamit edhe vajzat e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Për këtë shkak hynë në Islam menjëherë duke e pasuar nënën e tyre dhe me besueshmëri ndaj babait të tyre. Njëmend nëna kishte rol në thirrjen e tyre – Allahu qoftë i kënaqur me to të gjitha! Disa nga dijetarët kanë shkruar: “pasi e nderoi Allahu pejgamberin e tij me profetësi, e pranoi Islamin Hatixheja dhe vajzat e saj.”¹⁹⁹

¹⁹⁷ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 240; Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 426

¹⁹⁸ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 244; Es-Salabi “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 126

¹⁹⁹ Shiko: Ebu Shuhbe “Es-sire” 1/ 284

Ashtu siç ka qenë në shtëpinë profetike edhe Ali ibën Ebi Talibi radijallahu anhu i cili ka qenë në kujdesjen e Mustafasë salallahu alejhi ve selem për t'ia lehtësuar babait tij përmbushjen e shpenzimeve. Allahu e nderoi atë dhe ai ishte prej atyre që iu përgjigjën thirrjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem, a mosha e tij nuk kishte arritur as të dhjetat.²⁰⁰

Qëndrimi i Aliut radijallahu anhu në shtëpinë pejgamberike arriti me të nder në jetë me të dërguarin e Allahut prej para profetësisë. Ai ka parë gjëra që nuk kanë pasur mundësi t'i shohin të tjerët. Në këtë periudhë ka qenë edhe një njeri që e ka arritur nderin të jetë në mesin e të dhjetëve dhe të jetë në marëdhënie me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Ishte ai shërbëtori i tij Zejd ibën Harithe radijallahu anhu²⁰¹ i cili i dha përparësi ndenjës me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem para kthimit të familja e tij. Ai u kishte thënë familjarëve të tij: “Tek ai kam parë atë që më bën të mos e braktis.” Familjarët e tij kishin ofruar çmim për të për ta kthyer tek ata. Ai ka qenë shërbëtor, rob të i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. I dërguari inicoi ta lirojë dhe e thirri në emër. Pastaj secili që ishte brenda shtëpisë së pejgamberit u bë besimtar në të, bashkëshortja, vajzat, djali i axhës, shërbëtori. Ata të gjithë rreshtoheshin mbrapa imamit të tyre të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem me falje të namazit, duke i besuar atij.²⁰² Kjo ishte nga mëshira e Allahut ndaj të dërguarit të tij dhe atyre që i besuan pasi që i besuan atij të gjithë ata që ishin në shtëpinë e tij. Ai ishte shok i të dërguarit të Allahut qysh në kohët më të hershme.

I pari që i besoi të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem nga burrat ishte Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu²⁰³ dhe ai ishte shok i pejgamberit qysh në kohët më të hershme. Ata i kishte lidhur shoqëri e veçantë ashtu që ia dinin secili për tjetrin përvojat që i ka dhe besnikërinë.²⁰⁴

Ai ka qenë njeri i begatshëm. Që në fillim të islamit ai ishte i gjallë në thirrjen e tij për në islam. Ai i zgjedhte njerëzit besnik, të mençur për t'i thirrur në besim të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Në duar të Ebu Bekrit radijallahu anhu e pranuan Islamin shumica e dhjetë të përgëzuarve me xhenet. Prej tyre Uthman ibën Afani, Zubejr ibën Avami, Abdur-rahman ibën Aufi, Sad ibën Ebi Vekasi, Mikdad ibën El-Esved, Talha ibën Ubejdilah, Ebu Ubejde ibën El-Xherah, Said ibën Zejd ibën Amër ibën Neufel – Allahu qoftë i kënaqur me të gjithë ata.²⁰⁵

²⁰⁰ Shiko Ibn Ebu Shejbe “El-Megazi” f. 130; Muhamed Ebu Shuhbe “Es-sire” 1/ 284; Es-Salabi “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 137

²⁰¹ Shiko Ibn Ebu Shejbe “El-Megazi” f. 137

²⁰² Shiko hadithin në sahih el-Buhari “Fadailus-sahabe”, nr. 3661; Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 437

²⁰³ Shiko Ibn Ebu Shejbe “El-Megazi” f. 130

²⁰⁴ Shiko hadithin në sahih el-Buhari “Fadailus-sahabe”, kapitulli “Menakib Ebi Bekër”, 5/ 192

²⁰⁵ Shiko Ibn Ebu Shejbe “El-Megazi” f. 125 – 138; Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 250

Filloi Islami të përhapet fshehurazi mes kurejshëve dhe u shtua numri derisa disa nga myslimanët nuk dinën për tjerët që e kanë pranuar Islam. Secili që e pranonte Islam në angazhohej si thirrës me emrin e Allahut në rrugën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ia paraqitnin islamit atij që i besonin përreth tij.²⁰⁶

Myslmanët e parë ishin nga fisnikët e Mekës, por në mesin e tyre kishte edhe nga të dobëtut si shembulli i Bilal ibën Rebahut, Amar ibën Jasirit, Habab ibën El-Eret, Abdullah ibën Mesudi. Shumica e myslimanëve ishin të rinj.

Po ashtu, në mes myslimanëve ka pasur gra. Prej tyre Esmā bint Ebi Bekër Es-Sidik, Fatmete bint El-Hatab, Fatimete bint Abdul-Muhālil, Fekihete bint Jesar, Remlete bint Ebi Auf, Eminete bint Halef gruaja e Halid ibën Said ibën El-Asit, Sumeje nëna e Amarit si dhe të tjera – Allahu qoftë i kënaqur me ta.²⁰⁷ E kështu u formuan shtëpi dhe familje myslimane mes shoqërisë së madhe mekase.

Myslmanët e parë i ndihmonin njëri-tjetrit në leximin e Kuranit, faljen e namazave duke qëndruar të fshehur në vende të ndryshme, në lugina dhe shtëpia.²⁰⁸ Ata, nëpërmjet leximit të Kuranit dhe dëgjimit nga pejgamberi salallahu alejhi ve selem e kishin kuptuar se pasuesit e pejgamberëve u ekspozohen sprovave dhe humbjes së jetës.

I dërguari salallahu alejhi ve selem i edukonte sahabët e tij në teuhid, sinqeritet, në adhurim për Allahun e Madhëruar, në bartjen e gajles për njerëzimin për t'i lidhur me krijuesin e t'i shpëtojnë nga shirkut²⁰⁹, t'i përgjigjen Allahut të Madhëruar plotësisht, t'i pastrojnë zemrat, ta duan të mirën për njerëzit, të jenë të devotshëm ndaj Allahut, të dëshirojnë atë që është tek Ai, kërkimin e Ahiretit, marrjen e shkaqeve në konsideratë dhe në mbështetjen të Allahut të Madhëruar.

Shtëpia e Erkam ibën Ebi El-Erkamit ka qenë vendtakimi i besimtarëve me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe po ashtu mes tyre. Aty ata merrnin nga pejgamberi i mëshirës drejtpërdrejt. Këta ishin të parët e umetit të madh islam që u përhap në të gjitha anët e botës deri në kohën e sotme. Ata ishin thirrësit më të mirë dhe i shërbyen të gjithë njerëzimit.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Përkufizojë veten tënde me ata që lusin Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje, e që kanë për qëllim kënaqësinë (razinë) e Tij, dhe mos i hiq sytë e tu prej tyre e të kërkosh bukurinë e kësaj bote dhe mos iu bind atij që ia kemi shmangur

²⁰⁶ Sali Esh-Shami “Min mainis-sire” 1/ 198

²⁰⁷ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 256; Shiko edhe Ibrahim El-Alij “Sahih es-sire”, f. 54; Sali Esh-Shami “Min mainis-sire” f. 38

²⁰⁸ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 246 dhe 1/ 263

²⁰⁹ Ali Es-Salabi “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 144

zembrën e tij prej përkujtimit ndaj Nesh dhe i është dhënë epshit të vet, pse puna e tij ka mbaruar.“ Kehf: 28

Pasi kaluan përafërsisht tri vite në thirrjen për në Islam dhe përhapjes mes brendësive të kurejshëve dhe fshehjes së tepërme, saqë nuk e dinin për njëri-tjetrin se ka hyrë në fenë islame.²¹⁰ Dhe i ka zbritur të dërguarit salallahu alejhi ve selem thënia e Allahut të Madhëruar: **“Thirr familjen tënde të afërt dhe të jesh i butë ndaj besimtarëve që të pranuan ty.”** Shuara: 215

Ka ardhur urdhri i Allahut të Madhëruar për pejgamberin e tij salallahu alejhi ve selem ta shfaqë thirrjen e tij dhe t’ua tërheqë vërejtjen atyre dhe atë në thënien e Allahut të Madhëruar: **“Publiko haptas atë që urhërohesh dhe hiq idhujtarëve.”** Hixher: 93²¹¹

I dërguari i Allahut ka dalë në Harem ku ishte vend i hapur, është ngjitur në Safa, ka hipur mbi shkëmbin aty dhe e zu një vënd të lartë prej ku filloi t’i thërrasë njerëzit: **“Vaj për mëngjesin tuaj”**²¹² Kjo metodë ka qenë prezente te arabët për t’i tubuar e ta dëgjojnë folësin për ndonjë çështje të rëndësishme dhe të rezikshme kur e ndiejnë. Ai filloi t’i thërrasë kurejshët: O beni Fehër, o beni Abdu Menaf, o beni Abdul-Mutalib, o beni filan, o beni filan, derisa u mblodhën populli dhe u tha: Çfarë thoni nëse ju lajmëroj se një kalorësi do të dalë nga skaji i këtij mali, a do të më besonit? Kanë thënë: Nuk kemi provuar të na gënjesh. Ajo dëshmi ka qenë e përgjithshme nga të gjithë për besnikërinë e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Ai salallahu alejhi ve selem tha: Unë po u bëj vërejtje nga rreziku i një dite me dënim të madh. Aty i pranishëm ka qenë xhaxhai i tij Ebu Lehebi. Ai reagoi me një përgjigje të ashpër dhe të vrazhdë dhe arrogante: qofshë i shkatërruar tërë këtë ditë! A për këtë na ke mbledhur?!²¹³

Pastaj, i Dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem zbriti dhe në këtë rast ai filloi kumtimin e urdhrit të Zotit të tij haptazi para të gjithë banorëve të Mekës. Ebu Lehebi, xhaxhai i tij, që ishte më i afërmi mes njerëzve në atë tubim, ia ktheu shumë ashpër dhe Allahu i shpalli të Dërguarit të tij salallahu alejhi ve selem në lidhje me të ajete që lexohen deri në Ditën e Kijametit.

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Qoftë i shkatërruar Ebi Lehebi, e ai më është shkatërruar! * Atij nuk i bëri dobi pasuria e vet, as ajo çka fitoi! * Ai do të hyjë në një zjarr të ndezur flakë. * E edhe gruaja e tij, ajo që barti dru (ferra), * E në qafën e saj ajo ka një litar të përdredhur.”** Mesed: 1-5

²¹⁰ Shiko: Ekrem El-Omeri “Es-siretu en-nebevije es-sahiha” 1/ 140

²¹¹ Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 1053

²¹² Hadithi është nga transmetimi i Buhariut në Sahihun e tij, Kitabu et-tefsir, kapitulli “Tefsir suretu tebbet jeda Ebi Lehebin ve tebbë.”, 6/ 94

²¹³ Shiko: Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 265 ; “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 201; Ibrahim El-Alij “Sahih es-sire”, 1/ 464

Këtë qëndrim inatçor nuk e pati në veçanti vetëm Ebu Lehebi, por në këtë e shoqëroi edhe bashkëshortja e tij e cila vazhdoi ta pengojë të Dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem.²¹⁴

I Dërguari salallahu alejhi ve selem gjithashtu në atë thirrje pati thënë: **“O bashkësi e Kurejshve, sigurojeni veten tuaj, se unë nuk mund t’ju siguroj fare te Allahu. O Abas ibën Abdul-Mutalib, oj Safije – hallë e të dërguarit të Allahut, nuk mund t’ju siguroj fare te Allahu, oj Fatime – bija e Muhamedit, kërko nga pasuria çfarë të duash, por unë nuk mund t’ju siguroj fare te Allahu.”**²¹⁵

Fjalimi i të Dërguarit salallahu alejhi ve selem ka qenë i qartë, i fortë. Ai thërriste për te Allahu duke qenë qortues për t’ua tërhequr vërejtjen se nuk bën dobi askujt përpos lidhja me Allahun dhe kërkimi i kënaqësisë së Tij, po ashtu se afërsia e tyre farefisnore në vete nuk u bën dobi, sepse i Dërguari i Allahut nuk kishte në dorë asgjë për ata që nuk e kërkojnë kënaqësinë e Allahut me iman, teuhid dhe të besuar.

PENGESAT E MUSHRIKËVE NDAJ TË DËRGUIARIT SALALLAHU ALEJHI VE SELEM DHE VËSHITRËSITË QË I PËRJETOI PËR TYRE²¹⁶

Fillimi i pengesave ka qenë nga ana e Ebu Lehebit dhe bashkëshortes së tij, pastaj vazhduan edhe populli i tij, e sidomos ata që ishin në radhët e udhëheqësve inatçorë. Ata i pengonin të Dërguarit dhe po ashtu sahabëve të tij. Në krye të këtyre ka qenë Amër Ibën Hishami (Ebu Xhehli), ashtu siç e kishte emërtuar i Dërguari salallahu alejhi ve selem, pasi që ai këmbënguli në pabesim. Te mushrikët ishte i njohur me pseudonimin Ebu el-Hakem Ibën Hisham.²¹⁷

Në radhët e grave që e pengonin pejgamberin salallahu alejhi ve selem më e dalluara ka qenë bashkëshortja e Ebu Lehebit, e cila quhej Xhemile bint Harb.²¹⁸

Këto pengesa ndaj të Dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem vazhduan pas fillimit të thirrjes haptazi dhjetë vite me radhë. Këtyre u shtohen edhe tetë vite pas hixhretit derisa është çliruar Meka. Flamurin e pengesave e mbanin më të këqijtë nga shoqëria Mekase. Kur vdiste ndonjë prej tyre, siç ndodhi në Bedër, e vazhdonte tjetër

²¹⁴ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 200

²¹⁵ Shiko Sahih el-Buhari “tefsir suretu shuara” kaitulli “Ve endhir ashiretekel-ekrebin”, 6/ 16; Shiko poashtu tahrîxhin e hadithit të Ibrahim El-Alij “Sahih sîretun-nebevije f. 56

²¹⁶ Shiko Ibn Ebi Shejbe “El-Megazi” kapitulli “Ma xhae fi edha kurjsh lin-nebiji salallahu alejhi ve selem ve ma lekije minhun”, f. 107; shiko edhe Sahih el-Buhari, kapitulli “ma legjjen-nebiju salallahu alejhi ve selem minel-mushrikine fi Meke”, 4/ 238

Shiko poashtu Sulejman ibn Abdullah ibn Suvejkî “Mihnetul-muslimine fil-ahdil-mekki” sh.b. teube, botimi i parë, Rijad, 1412 h.

²¹⁷ Shiko: Ibn Habib “El-Munemik fi ahbari kurejsh” f. 340 - 366

²¹⁸ Ibn Kethîr “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 2045

kush, derisa Allahu e mundësoi çlirimin e Mekës dhe e ndalën tërësisht këtë pari. Në fillim të thirrjes haptazi, Xhemileja, bashkëshortja e Ebu Lehebit ka qenë nga personat më të ashpër në pengimin ndaj pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Ebu Lehebi së bashku me gruan e tij Umu Xhemil, i kanë shkaktuar dëme të Dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem tërë jetën e tyre, derisa vdiqën në pabesim.

Kurejshët si jobesimtarë i shkaktonin pejgamberit salallahu alejhi ve selem nga të gjitha llojet e pengesave. Ata e kishin për qëllim ta largonin nga Islami atë dhe ata që ishin me të. Ata po ashtu i pengonin njerëzit nga dëgjimi i të Dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem pasi që ishte shpërndarë thirrja e tij, organizonin tubime dhe bënëin komplete për t'i ndaluar njerëzit nga dëgjimi i kësaj feje. Po ashtu ata ushtruan tortura kundër tyre nga të gjitha llojet, fizike dhe psikike me orvatjen për t'i penguar njerëzit nga rruga e Allahut.

I Dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem përjetoi peronalisht pengesa nga populli i tij, edhe pse xhaxhai i tij Ebu Talibi i ndalonte dëmet aq sa mundej, por vazhdonte të jetë në fenë e Kurejshëve, të cilët ende shpresonin, e sidomos në fillimin e thirrjes, të jetë ai në ndihmën e tyre kundër pejgamberit salallahu alejhi ve selem, siç bëri Ebu Lehebi, mirëpo ai ishte ndihmëtar i pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe e mbronte atë.²¹⁹ Edhe pse e mbronte xhaxhai i tij Ebu Talibi, pejgamberi salallahu alejhi ve selem përjetoi dëme të mëdha nga populli i tij.

Gjatë këtyre ndodhive, pejgamberit salallahu alejhi ve selem i zbritnin ajete nga shpallja në lidhje me qëndrimet e këtyre inatçorëve. Shpallja u rrinte gati thënieve të tyre dhe ua kthente me përgjigje nga i Urti, i Gjithëdijshmi.

Kur ta ndiejë njeriu tregimin e përgjigjes hyjnore kundër këtyre, e kupton se kjo shpallje është Kuran me përsosmëri, i shpallur të Dërguarit të Tij, në koordinim me ndodhitë, ajete që lexohen deri në Ditën e Kijametit. Ebu Xhehli dhe tjerë nga paria e jobesimtarëve, nga udhëheqësit mendjemëdhenj të Mekës, porosin në mosdëgjim të Librit të Allahut, ndërsa të Dërguarit I shpallej thënja e Allahut të Madhëruar: “Ata që nuk besuan thanë: **“Mos e dëgjoni këtë Kuran dhe kur të lexohet ai, ju bëni zhurmë (bërtitni) ashtu që ta pengoni!”**“ Fusilet: 26

Kur ata i dëgjonin këto ajete, bënëin mendjemadhësi, e Allahu e ka shpallur thënjen e Tij: **“Ata thanë: “Zemrat tona janë të mbyllura nga ajo që ti na thërret dhe në veshët tanë kemi shurdhim të rëndë, kështu që ndërmjet nesh dhe ndërmjet teje ekziston një perde, prandaj ti vepro sipas tëndës e ne vazhdojmë tonën!”**“ Fusilet: 5

²¹⁹ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 200; Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 464

Ata u përpoqën ta nënçmojnë të Dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe ta llogarisin të mangët dhe veprat që bënin njerëzit. Në këtë Kurani është përgjigjur qartë kundër tyre. Allahu i Madhëruar ka thënë: **“E ata thanë: “Ç’është me këtë të dërguar, i cili ha ushqim dhe ec nëpër tregje? Përse të mos i jetë dërguar një engjëll së bashku me te, e të jetë qortues?”**“ Furkan: 7

Po ashtu, thënia e të Madhëruarit: **“Thuaj: “Unë jam vetëm njeri sikurse edhe ju, mua më shpallet se Zoti juaj është vetëm Zoti Një, pra drejtonju Atij dhe kërkon falje prej Tij. Për idhujtarët është mjerim i madh,**“ Fusilet: 6

Këto ishin kundërpërgjigje për ata që e mohonin se Allahu ka dërguar njeri. Ata thanë se po të ishte engjull, a Kurani ua ktheu: **“ Po të ishte(idërguari) melek, do ta bënim atë burë dhe kështu do tju pëshjtellej atyre edhe më shumë kjo çështje.**“ Enam: 9

Disa kërkuan që me të të jetë ndonjë engjëll, e ka ardhur thënia e Allahut të Madhëruar: **“E pastaj thanë: “Pse të mos i zbresë atij (Muhamedit) një engjëll (të na thotë për Muhamedin se është i dërguar)”. E sikur të zbritnim Ne një engjëll, çështja do të merrte fund duke mos u dhënë atyre afat.**“ Enam: 8

Pastaj këta inatçorë kërkuan argument dhe shenja jo se ata e kërkojnë të vërtetën, por për shkak të inatit të tyre dhe mendjemadhësisë. Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Ata thanë: “Përse të mos i ketë zbritur atij një mrekulli nga Zoti i tij?” Thuaj: “Çështja e mrekullive është vetëm në duar të Allahut, e unë nuk jam tjetër pos tërheqës i vërejtjes dhe shpjegues.”** Ankebut: 50

Të dërguarin e akuzuan se po e mëson Kuranin nga disa të krishterë në Mekë apo prej të rinjve të tyre²²⁰, e Kurani ua ktheu në thënien e Allahut të Madhëruar: **“Ne dimë shumë mirë se ata thonë: “Atë (Muhamedin) është kah e mëson një njeri!” Mirëpo, gjuha e atij nga i cili anojnë (supozojnë) ata është joarabe (e paqartë), e kjo (e Kuranit) është gjuhë arabe e stilit të lartë e të qartë.**“ Nahël: 103

Ata u orvatën ta përçajjnë bashkësinë e myslimanëve dhe i akuzuan pasuesit e të dërguarit salallahu alejhi ve selem se janë të dobët dhe kërkuan prej tij të ndahet nga ata e të ulen me të, por Kurani e ka ndaluar nga kjo dhe i ka urdhëruar të përqëndrohen, e ka urdhëruar të dërguarin me durim ndaj tyre. Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Dhe mos i përzë ata që adhurojnë Zotin e tyre pa pra mëngjes e mbrëmje, duke qenë të sinqertë ndaj Tij. Ti nuk përgjigjesh asgjë nga llogaria e tyre e as ata nuk kanë kurrfarë përgjegjësie nga llogaria jote, e po i dëbove ata do të bëhesh nga të padrejtit.**“ Enam: 52

²²⁰ Shiko: Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 1077

Kështu Kurani zbriste për çdo rast aktual duke iu kundërpërgjigjur atyre.

Ata e akuzuan të dërguarin salallahu alejhi ve selem se ai paska sjellë mite nga të parët. Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Edhe thanë: “(për Kuranin) Janë legjenda të të parëve, që ai (Muhamedi) kërkoi t’i shkruhen ato, e i lexohen atij mëngjes e mbrëmje”. * Thuaj: “Atë e shpalli Ai, që e di të fshehtë në qiej e në tokë, Ai është që fal shumë, është mëshirues”.**“ Furkan: 5 – 6

E akuzuan me çmenduri.

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Dhe ata thanë: “O ti që t’u shpall përkujtimi (Kurani), me të vërtetë ti je i çmendur!”**“ Hixhër: 6

E akuzuan se është magjistar.

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Ata (idhujtarët) habiten, ngase u erdhi pejgamberi nga mesi i tyre, e jobsimtarët thanë: “Ky është magjistar, rrenës”.**“ Sad: 4

Kërkuan nga ai gjëra tjera të ndryshme.

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Ose atij t’i jepet ndonjë thesar apo të ketë ndonjë kopsht nga i cili do të ushqehet? Horrat madje thonë: ‘Ju vetëm jeni duke e ndjekur një njeri që e ka zënë magjia!’**“ Furkan: 8

Kurani i doli në ndihmë kur ata u tallën me pejgamberin salallahu alejhi ve selem duke ia përkujtuar pejgamberët që ishin para tij.

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Edhe të dërguarit e tjerë para teje janë përqeshur, e ata që u tallën pësuan (dënim) për shkak se talleshin.**“ Enam: 10

Kurani ia përkujtonte të dërguarit salallahu alejhi ve selem se ata që kanë qenë para tij nga pejgamberët, kanë përjetuar pengesa dhe tallje me ta nga populli i tyre.

TË PERSEKUTUARIT DHE SHEHIDËT E PARË

Mushrikët nuk u mjaftuan vetëm me pengimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem, por ata e zbrazën zemërimin e tyre edhe ndaj sahabëve të tij me shpresë për ti kthyer nga islami e t’i pengojnë nga feja e Allahut dhe njëkohësisht tu jepnin “mësim” kurejshëve të tjerë dhe t’i frikësonin se çfarë mund t’u ndodhë atyre në qoftë se e pranojnë Islamit se do t’u ndodhë ajo që po u ndodhë myslimanëve dhe të dërguarit salallahu alejhi ve selem.

Ata i kanë ndëshkuar fizikisht atë që e pasonte të dërguarin salallahu alejhi ve selem si ndëshkim për ta penguar nga rruga e Allahut dhe largimin e njerëzve nga feja e tyre,

mirëpo kjo nuk ndikoi te ata. Ata qëndruan trimërisht dhe ishin shembull për myslimanët për të gjithë kohërat që krahasohej me sabër dhe durim, po edhe me shehidllëk në rrugë të Allahut për hir të fesë. Shembujt e këtyre trimave ishin nga burrat dhe gratë. Sumeja, Jasiri dhe i biri i tyre Amari, Bilal Habeshiu – Allahu qoftë i kënaqur me ta!

Kishte edhe një numër nga robëreshat që përjetuan ndëshkime nga zotërinjtë e tyre nga kurejshët. Prej tyre Hamametu umu Bilal ibën Rabah, Umu Unejs, Zunejra, robëresha e beni el-Muemil, Nehdije dhe bija e saj të cilat kanë qenë të një gruaje nga Beni Abdud-Dar nga Kurejshët.²²¹ Të gjithë këta përjetuan tortura dhe orvatje për t'i kthyer nga feja që kishin përqaftuar. Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu ka pasur një rol në shpëtimin e tyre kur i bleu dhe i liroi për hir të Allahut.²²²

Sad ibën Ebi Vekasi ka qenë nga të parët nga besimtarët që i besuan të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. E ka pasur një nënë ndaj të cilës ka qenë më bamirësi prej njerëzve ndaj saj para Islamit, pasi e pranoi Islamin, ia shtoi bamirësinë ndaj saj dhe nuk e mangësoi. Pasi mori vesh – nëna tij – për Islamin e tij, duke pasur parasysh respektin që ia kushtonte asaj, ajo dëshiroi që me mençurinë e njohjes së saj për respektin e tij se a do t'i përgjigjet urdhrin të saj për ta kthyer nga Islami dhe ta sjellë në dilemë, i thotë: o Sad, ose do ta lësh këtë fe, ose nuk do të ha më dhe as nuk do të pi deri sa të vdes. Ai i tha asaj: mos e bëj, oj nëna ime, se unë nuk e lë fenë për çfarëdo të jetë ajo. Pasi e sheh këmbënguljen e tij, ajo fillon të bëjë grevë urie. Kështu ajo mbeti një ditë dhe një natë pa ngrënë gjë dhe pa pirë. U përpoq shumë dhe vazhdoi kështu deri në ditën e tretë pa ngrënë. Vazhdoi duke shikuar se mos vallë po e braktis fenë. Djali i saj, pasi vëren gjendjen e saj, i thotë; oj nënë, a e di se po t'i kishe njëqind shpirta, e të dilnin një nga një, nuk do ta lija fenë time për këtë gjë. Nëse do, ha, e nëse do mos ha.²²³ Ajo ia përkujtonte urdhrin e fesë së tij për respektin ndaj prindërve, ndërsa ai e kishte kuptuar se feja nuk lihet për shkak të kësaj. Në lidhje me këtë zbriti thënia e Allahut të Madhëruar:

“Ne njeriun e kemi urdhëruar për (sjellje të mira ndaj) prindit të vet, sepse nëna e vet atë e barti me mund pas mudi dhe pas dy viteve ia ndau gjinin. (E porositëm) Të jesh mirënjohës ndaj Meje dhe ndaj dy prindërve të tu, pse vetëm tek Unë është kthimi juaj. * E nëse ata të dy tentojnë që ti të më përshkruash Mua shok, për çka ti nuk ke kurrfarë fakti, atëherë mos i respekto ata, po në çështjet e jetës së kësaj bote të kesh mirëkuptim ndaj tyre, e ti ndiqe rrugën e atij që është i kthyer kah Unë, mandej kthimi juaj është tek Unë, e Unë do t'ju njoftoj për atë që keni punuar.” Lukman: 14 - 15²²⁴

²²¹ Shiko: Muhamed Ebu Shuhbe “Es-siretu en-nebevije” 1/ 346

²²² Shiko: Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 319

²²³ Edh-Dhehebi “Sijeru ealamin-nubela” 1/ 109; Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 1426

²²⁴ Shiko: Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 1462

HIXHRETI I PARË NË ABISINI²²⁵

Torturat ndaj të dërguarit të Allahut dhe sahabëve të tij u bënë edhe më të ashpra. I dërguari salallahu alejhi ve selem i ngushëllonte sahabët e tij dhe i porosiste për durim duke u treguar atyre shembuj në pasimin e pejgamberëve të mëparshëm. Kurani zbriste me një vazhdimësi të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem me rrëfime të popujve të mëparshëm dhe të ndihmës së Allahut që ua ka dhënë besimtarëve. Ai i inkurajonte dhe ua hapte përpara derën e gjerë të shpresës në kohën kur i dërguari salallahu alejhi ve selem ua vërtetonte pasuesve të tij se ata janë ngadhnjimtarë dhe se Allahu i Madhëruar do ta përhapë këtë fe në çdo vend.

Në këtë periudhë qëllimi i tyre ka qenë ruajtja e fesë dhe dhënia prioritet para të gjitha gjërave, po në qoftë se kjo shpie edhe në braktisjen e Mekës (për të ikur me fenë e tyre nga vendi i provave në vend të sigurt).²²⁶

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka pasur njohuri për memalikët që ishin fqinj të trojeve arabe dhe ua dinte gjendjen fetare, politike dhe drejtësinë mes mbretërve dhe sistemeve, për nderimin e njeriut dhe të drejtat e tyre.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, megjithë lidhshmërinë e tij me Allahun dhe bindjen që kishte dhe mbështetjen te Allahu, ai përsëri i merrte parasysh shkaqet dhe kështu urdhëronte. Kjo ishte pjesë e fesë me të cillën kishte ardhur. Për këtë shkak i dërguari salallahu alejhi ve selem mendoi për një strehim ku do të mbrohen myslimanët, për një vend ku do të emigrojnë për t'u mbrojtur qoftë ai vend për emigrim të përkohëshëm, apo përgjithmonë me shoqërinë e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Ajetet kuranore i zbritnin të dërguarit salallahu alejhi ve selem që aludonin në gjerësinë e tokës së Allahut dhe në durim. E kjo ishte në thënien e të Madhëruarit: "Thuaj: ***“O robërit e Mi që keni besuar, kini frikë ndaj Zotit tuaj. Ata që bënë mirë në këtë jetë, kanë të mirë të madhe, e Toka e Allahut është e gjerë, ndërsa të durueshmive u jepet shpërblimi i tyre pa masë!*“** Zumer: 10²²⁷

Po ashtu, edhe në thënien e të Madhëruarit: ***“O robët e Mi që besuat, toka Ime është e gjerë, pra vetëm Mua më adhuroni.*“** Ankebut: 56²²⁸

Siç është aluduar për hixhretin në një kohë të mëvonshme në thënien e Allahut të Madhëruar: ***“Engjëjt që ua morën shpirtin e atyre që ishin mizorë të vetvetës ju thanë: “Në çka ishit ju? - Ata thanë: “Ne ishim të paafitë në atë tokë!”*“**

²²⁵ Shiko: Sulejman ibn Hamd El-Audeh "El-Hixhretu el-ula fil-islam" (Fikhul-mervijat), botimi i parë, sh.b. Tajjibe, Rijad, 1419 h.

Ebu Bekër, Ali Shejh Ahmed, "Mealimul-hixhretejni ila erdil-habeshe" botimi i parë, sh.b. teube, Rijad, 1413 h.

²²⁶ Shiko Sahih el-Buhari "Kitabul-megazi", kapitulli El-hixhretu ila el-habeshe", 4/ 244

²²⁷ Ibn Kethir në tefsirin e tij, 2/ 1441

²²⁸ Ibn Kethir në tefsirin e tij, 1/ 522

(engjëjt) ju thanë: “A nuk ishte e gjerë toka e Allahut e të migronit në të?” (e të praktikonit lirisht fenë e Zotit). Vendi i tyre është xhehenemi dhe sa vend i keq është ai!” Nisa: 97

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka bërë me shenjë për në këtë strehim dhe rrugëdalje me atë që e dinte nga gjendjet e popujve. U tha sahabëve të tij: sikur të kishit dalë për në token e abisinasëve, se atje ka një mbret ku nuk i bëhet padrejtësi te ai askujt. Ajo tokë është tokë e besnikërisë derisa t’u bëjë Allahu rrugëdalje nga ajo që ju jeni tani.²²⁹

Ka qenë ky orientim për të gjithë myslimanët që kanë mundësi, duke pasur frikë për ta nga sprovat. Të parët që ishin në këtë konsideratë ishte familja e tij nga myslimanët. Në mesin e muhaxhirëve ka qenë bija e tij Rukija dhe burri i saj Uthman ibën Afani radijallahu anhu²³⁰ si dhe myslimanë të tjerë. Nuk kanë qenë nga të vetmit nga të dobëtut, por ka pasur edhe nga fisnikët e parë. Kanë dalur duke u përvjedhur fshehurazi edhe pse kanë qenë nga të gjitha shtresat. Mes tyre ka pasur të varfër dhe të pasur, të vegjël dhe të rinj, burra dhe gra. Numri i tyre ka qenë 14 bura dhe një grua. Këta muhaxhirë kanë arritur në Abisini dhe gjetën te mbreti i saj Nexhashiu – As’hame nderim të madh. Ua dëgjoji bisedat dhe i strehoi, ua ndaloi torturat ndaj tyre. Ky mbret më pas e ka pranuar Islamin – radijallahu anhu – dhe kur ka vdekur, i dërguari salallahu alejhi ve selem ia ka falë xhenazen.²³¹

Ai ka qenë nga dijetarët e të krishterëve dhe pa dyshim ai i ka debatuar myslimanët për atë me të cilën kishte ardhur i dërguari i Allahut dhe për thirrjen e tij. Si rezultat i kësaj ai edhe kishte hyrë në Islam dhe besoi në të dhe në besnikërinë e tij. Buhariu e ka bashkuar kapitullin e hixhretit në Abisini me në Librin betejave me kapitullin tjetër që e ka quajtur vdekja e Nexhashiut. Aty i ka përmendur pesë hadithe që të gjitha tregojnë për Islamin e Nexhashiut.

Hixhreti i myslimanëve të parë në Abisini ka qenë në vitin e pestë të pejgamberisë.²³² Ka zgjatur disa muaj. Kah fundi në Abisini kanë arritur lajme jo të vërteta se Kurjeshët e kanë pranuar Islamin që shkaktoi të kthehen shumica në Mekë.²³³

²²⁹ Shiko: Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 30

²³⁰ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 204

²³¹ Shiko Sahih el-Buhari kapitulli “Meutun-nexhashi”, 4/ 292; shiko se çfarë ka ardhur në lidhje me abisinasit, po ashtu me rastin e Nexhashiut dhe rrëfimin për pranimin e Islamin nga ana e tij te Ibn Ebi Shejbe “El-Megazi”, f. 165

²³² Shiko: “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 206

²³³ Shiko: Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 364 ; “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 205

HIXHRETI I DYTË NË ABISINI

Pasi e kuptuan myslimanët këmbënguljen e kurejshëve në armiqësinë ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe tortutimin e as'habëve të tij dhe se nuk ka pasur vërtetësi për atë që ishte thënë nga lajmet e Islamit të kurejshëve, u shfaq nevoja për të dalë një numër i myslimanëve që ishte shtuar numri i tyre në Mekë, e sidomos pas dëgjimit për sigurinë e shokëve të parë të tyre muhaxhirë. Ka dalë Xhafer ibën Ebi Talibi, i biri i xhaxhait të dërguarit salallahu alejhi ve selem me një numër nga myslimanët derisa arriti numri i tyre 83 burra dhe 11 gra²³⁴, por është thënë se kanë qenë edhe shumë së kaq.

Këta arrinë në Abisini, sigurohen dhe takohen me Nexhashiun më shumë se një herë ku e kuptuan besnikërinë e tij. Ai i strehoi dhe i mbrojti në shtetin e tij. Kurejshët u orvatën t'i kthejnë në Mekë. Nexhashiu debatoi me ata. Dëgjoi nga Xhaferi dhe nga tjerët që ishin me të dhe e refuzoi kërkesën e kurejshëve.²³⁵

Pas këtyre ngjarjeve Islamit e pranoi Hamza, xhaxhai i pejgamberit, e më pas Omer ibën Hatabi radijallahu anhu. Ai prej në fillim të hyrjes në Islam ishte lakmues në të ndihmuarit e pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe t'i hidhërojë kurejshët. Ai ka qenë guximtar me personalitet të fortë të dalluar dhe plot gjallëri.

Islami i Omerit ka qenë krenari (përforsim) për myslimanët. Ibën Mesudi ka thënë: “Kemi vazhduar të jemi të fortë prej kur hyri në islam Omeri.”²³⁶

Po ashtu, ka thënë: “E mbaj mend kur ne nuk mundeshim të falemi në Qabe derisa e pranoi Islamit Omeri. Pasi hyri në Islam, i luftoi (mushrikët) derisa na lanë të falemi.”²³⁷

EMBARGOJA E PADREJTË²³⁸

Kurejshët ushtronin torturat e llojit më të ashpër dhe të shqetësimeve ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe ndaj atyre që i besonin atij apo i ndihmonin atij. Ata i provuan të gjitha dënimet derisa ia mësynë mbytyjes së pejgamberit. Xhaxhai

²³⁴ “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 206

²³⁵ Shiko: Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 334 – 338 dhe teksti është i tij; Ibn Ebi Shejbe “El-Megazi” kapitulli “ f. 165 – 169; Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 24

²³⁶ Tra. Buhariu në sahiun e tij “Fet'hul-Bar”, 14/ 186

²³⁷ “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 3/ 370

²³⁸ “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, përmendja e embargos që e bënë Kurshit të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në Shuab 1/ 208; Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 35 Lajmi për sahifen

Ebu Talibi qëndroi i kujdesshëm në ndihmën ndaj profetit dhe me të bashkë qëndruan Benu Hashimët dhe Benu Mutalibët.

E gjithë kjo, si dukej ishte presion dhe frikësim ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Ata që e përkrahnin të dërguarin u detyruan të tërhiqen në fushat e beni Hashimëve.²³⁹ Në këto kohë, mbliidhen udhëheqësit e mushrikve në Meke, në vitin e dhjetë të profetësisë²⁴⁰ dhe kuvenduan që ta shkruajnë një marrëveshje ku zotohen për të mbajtur një embargo ndaj Beni Hashimëve dhe Beni Mutalibëve, si dhe ndaj atyre që u del në ndihmë të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Në këtë marrëveshje ata e bënë që të mos të kenë martesë mes tyre, të mos blejnë prej tyre dhe as të mos u shesin dhe të mos pranojnë pajtim me ata derisa t'ua dorëzojnë të dërguarin salallahu alejhi ve selem atyre për ta mbytur. Këtë e kishin shkruar në një fletë dhe e kanë varur në Qabe, ashtu që t'i japin fuqi legjislative dhe forcë ekzekutive kurejshëve dhe aleatëve të tyre.

Kjo embargo zgjati tri vite²⁴¹ dhe u shtua uria, shqetësimi dhe nevoja e myslimanëve dhe farefisit të të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe po ashtu përkrahësve të tij.

Sahabët e izoluar në këtë embargo u detyruan të hanë gjethet e pemëve dhe lëkurat (e bagëtive të therura) nga uria e madhe. Beni Mutalibët patën ndjenjë të nxehtë që i shtyri të hynë me të dërguarin dhe besimtarët në këtë rethim dhe embargo. Vetëm Ebu Lehebi qëndroi anash.²⁴²

Gjatë embargos ka pasur individë nga kurejshët nga të afërmit e të izoluarëve u dhimbeshin ata dhe nga mëshira ndaj tyre ata fshehurazi u çonin ushqim gjatë natës.²⁴³

Pas tri viteve nga embargoja, disa nga të mençurit e kurejshëve filluan të ndihen fajtorë dhe të qortojnë njëri-tjetrin. Një grup nga ata u morën vesh për ta anuluar embargon e t'i thërrasin kurejshët për ta shqyer fletën dhe për t'i kthyer Beni Hashimët dhe pasuesit e Pejgamberit salallahu alejhi ve selem nga izolim. Në krye të iniciativës për ta refuzuar izolimin dhe për ta anuluar ka qenë Hisham ibën Amër ibën Rebia. Ai ka qenë nga fisnikët e mekasve. Ai ka vajtur te burrat e dalluar të kurejshëve dhe ua shprehur atyre përkrahjen e tyre dhe mosdashjen e embargos. Ua ngjalli ndjenjat dhe humanizmin për ta prishur fletën e marrëveshjes e të dalin nga kjo marrëveshje e padrejtë. Pasi u bënë pesë veta, ata bënë marrëveshje për prishjen e fletës së marrëveshjes së mëparshme.²⁴⁴ Është ngritur Zuhejr ibën Umeje dhe nëna e tij Atike

²³⁹ Es-Suhejli "Er-reudadul-unf" 2/ 127

²⁴⁰ Shiko: Dr. Ekrem El-Omeri "Sahih siretun-nebevije" f. 182

²⁴¹ "Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat" Ibn Sadi, 1/ 209

²⁴² Ibn Hisham "Es-siretu en-nebevije" 2/ 351

²⁴³ Ibn Hisham "Es-siretu en-nebevije" 1/ 354

²⁴⁴ Ebu el-Hasen En-Nedevi "Es-siretu en-nebevije" f. 139

bint Abdul-Mutalib në klubin e kurejshëve dhe ka thënë: “O Banorë të Mekes, të hamë ushqim e të veshim rroba, gjersa Benu Hashimët janë duke u shkatërruar?! Nuk u shesim, as nuk blejmë prej tyre. Pasha Allahun, nuk do të ulem derisa të shqyhet ajo fletë e padrejtë.”²⁴⁵

Ebu Xhehli u orvat ta mohojë prishjen e fletës, por më të mençurit dominuan në bisedë. Në këtë Ebu Xhehli e tha thënien e tij të njohur: ajo është një gjë që ka marrë fund gjatë natës.²⁴⁶

Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem është kthyer së bashku me sahabët në jetën normale mes shoqërisë mekase dhe u rikthyen në tregti me blerje dhe shitje. U rikthyen në punët e përditshme pasi që më parë i kishin ndaluar. Ata iu nënshtruan procedurave strikte në izolim si në aspektin ekonomik, shoqëror dhe psikik nga banorët e Mekës.²⁴⁷

VDEKJA E HATIXHES RADIJALLAHU ANHA²⁴⁸

Hatixheja, nëna e besimtarëve radijallahu anha, ka qenë bashkëshorte shumë e mirë, sahabije, shoqëruese, ndihmëse e pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Ajo i dha përkrahje me pasurinë e saj dhe e ndihmoi me veten e saj. Ajo ishte e para që i besoi dhe i zuri besë. Ajo ishte bashkëshortja më e mirë për krijesën më të mirë të Allahut salallahu alejhi ve selem. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka lavdëruar siç ka thënë në hadithin që e përcjell Ali ibën Ebi Talibi radijallahu anhu: “Gruaja më e mirë (në popullin e saj) është Merjemeja, bija e Imranit, dhe gruaja më e mirë në popullin e saj është Hadixheja, bija e Huvejlidit”²⁴⁹

Ajo ka qenë bashkëshortja e tij e vetme derisa ka vdekur dhe nëna e fëmijëve të tij. Ka qenë me moral më të mirë në mesin e grave dhe më e dashura për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Ajo vetë ia largonte shqetësimet e shumta dhe kështu i udhëzonte bijat e veta salallahu alejhi ve selem. Ajo qëndroi bashkë me të afërmit e saj në përkrahjen e Pejgamberit salallahu alejhi ve selem ashtu që të jetë i kënaqur ndaj saj për atë që e dinin për të nga ajo për besnikërinë e pejgamberit dhe sjelljen e mirë ndaj saj.²⁵⁰

²⁴⁵ Shiko: Es-Suhejli “Er-Reudal-unuf”, 2/ 127; “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 21

²⁴⁶ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 374; Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 45

²⁴⁷ “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 209

²⁴⁸ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 2/ 415 vdekja e Ebu talibit dhe Hadixhes.

²⁴⁹ Shiko Sahih el-Buhari Kitabul-menakib, kapitulli “Tezvixhun-nebiji salallahu alejhi ve selem Hadixhete ve fadluha radijallahu anha” 4/ 230

²⁵⁰ Shiko “Martesa e të dërguarit salallahu alejhi ve selem me Hadixhen radijallahu anha” nga ky libër.

Në vitin e dhjetë nga profetësia²⁵¹, vdes nëna e besimtarëve Hatixheja radijallahu anha. Profeti salallahu alejhi ve selem ka qenë i kënaqur me të dhe e ka dashur shumë. E kishte përgëzuar me xhenet në më shumë raste. Ajo ndërroi jetë në të njëjtin vit kur vdiq xhaxhai i tij Ebu Talibi. Ajo ishte mbrojtësja më e mirë e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Me vdekjen e këtyre dy personave që shkaktoi pikëllim te i dërguari i Allahut u quajt “viti i pikëllimit”.²⁵²

VDEKJA E EBU TALIBIT

Pak para vdekjes, në vitin e dhjetë të profetësisë, Ebu Talibi u sëmur dhe filloi të ankohet për shëndetin e tij.²⁵³ Të dërguarit salallahu alejhi ve selem, Ebu Talibi i dhimbsej dhe vazhdimisht e ftonte në Islam dhe mirësi qysh prej fillimit të pejgamberisë së tij. Mirëpo ai nuk besoi dhe nuk e shprehi Islamin. Mirëpo, nga ana tjetër ai nuk është ndalur nga ndihma dhe përkrahja e Mustafasë salallahu alejhi ve selem. I qëndroi në ndihmë dhe mbrojtje. Buhariu transmeton se Ebu Talibit pasi i ka ardhur vdekja, ka hyrë te ai Pejgamberi salallahu alejhi ve selem duke qenë te ai Ebu Xhehli dhe i ka thënë: **“O xhaxha, thuaj “La ilahe il-Allah”, fjalë me të arsyetohem për ty te Allahu.”** Ebu Xhehli dhe Abdullah ibën Ebi umeje: O Ebu Talib, a dëshiron të largohesh nga feja e Abdul-Mutalibit? Ata vazhdimisht i flisnin derisa ai shprehu gjënë e fundit me qëndrim në fenë e Abdul-Mutalibit. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem tha: **“Do të kërkoj falje për ty deri sa të ndalohem për të.”**²⁵⁴ Në këtë zbriti thënia e Allahut të Madhëruar: **“Nuk është e drejtë për Pejgamberin e as për besimtarët të kërkojnë falje për idhujtarët, edhe nëse janë të afërt të tyre, pasi që ta kenë të qartë se me të vërtetë ata (idhujtarët) janë banues të xhehenemit.”** Teube: 113

Po ashtu ka zbritur thënia e të Madhëruarit: “Eshtë e vërtetë se ti nuk mund ta udhëzosh atë që do ti, por Allahu udhëzon kë të dojë dhe Ai është që di më së miri për të udhëzuarit.” Kasas: 56

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem e ka dashur xhaxhain e tij dhe i është dhimbsur. Ai e vërente se si bën mirë dhe ishte falënderues për këtë dhe mirënjohës për qëndrimin e tij në anën e tij. Ai e dinte se s’ka shpëtum nga zjarri për këdoqoftë, përpos me shهادetin “la ilahe il-Allah”. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka lakmuar shumë që ta shprehë Ebu Talibi, por prezenca e Ebu Xhehlit dhe shembujt e tyre nga djajt nga xhindët që insistonin të qëndrojnë në fenë e Abdul-Mutalibit, sepse ata nuk

²⁵¹ “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 211

²⁵² M. A. Salabi “Es-Siretu en-nebevije 1/ 367

²⁵³ “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 211

²⁵⁴ Shiko Sahih el-Buhari Kitabul-menakib, kapitulli “Kissatu Ebi Talib” 4/ 246

ndërpriteshin duke i folur derisa ai përfundimisht e shprehi atë që aludonte se ai është ne fenë e Abdulmutalibit.²⁵⁵

Pasi vdes Ebu Talibi në atë gjendje, Pejgamberi salallahu alejhi ve selem mërzhitet shumë.

Disa nga dijetarët janë të mendimit se ajeti që ndaloi istigfarin për mushrikët nuk ka qenë për Ebu Talibin, mirëpo për këtë ka ndalesë të përgjithshme për atë që vdes si qafir edhe nëse janë të afërmit e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Kjo është e qartë nga ajeti.

Ebu Talibi ka qenë përkrahës i të dërguarit salallahu alejhi ve selem, andaj me vdekjen e tij, u pakësua ndihma ndaj tij dhe u dobësua krahu i ndihmësve e sidomos me vdekjen e Hatixhes për t'u quajtur ai vit "viti i pikëllimit".²⁵⁶

ISRAJA DHE MIRAXHI (VITI I 9 H.)

Israja dhe Miraxhi²⁵⁷ janë nga ndodhitë e rëndësishme dhe nga muxhizet e veçanta të pejgamberit tonë Muhamedit salallahu alejhi ve selem. Emërtimi i sures nga Kurani Fisnik me emrin "*el-isra*" dhe transmetimi i një sasive të konsiderueshme nga hadithet rreth kësaj ndodhie, është argument për rëndësinë dhe pozitën e saj në jetën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në profetësinë e tij dhe mesazhin e tij.

Israja është udhëtimi i të dërguarit salallahu alejhi ve selem prej nga xhamia e shenjtë (Qabeja) në Mekën e nderuar deri në Mesxhidul-Aksa në Kuds gjatë një pjese të natës dhe kthimi i tij po të njëjtën natë në formë të muxhizes dhe të përcaktuar.²⁵⁸

Miraxhi është ngritja me të salallahu alejhi ve selem nga Bejtul-Makdisi dhe ngjitja e tij në shtatë qiejt, ku ka parë shenja të mëdha të Allahut, pastaj kthimi në Bejtul-Makdis në të njëjtën natë.²⁵⁹

Në Isranë ka lidhshmëri mes Shtëpisë së shenjtë të Allahut në Mekë dhe Mesxhidul-Aksasë në Bejtul-Makdis dhe lidhshmërisë së pejgamberit salallahu alejhi ve selem me

²⁵⁵ Nga hadithi në përmbledhjen e hadithve të vërteta të Buhariut kapitulli për rrëfimin e Ebu Talibit, 4/ 247

²⁵⁶ Ibn Hisham "Es-siretu en-nebevije" 1/ 416

²⁵⁷ Janë shkruar një numër i madh i librave dhe disertacioneve në lidhje me këtë ngjarje si në të kaluarën po edhe në këtë kohë. Shumë prej shkrimeve të vjetra ende janë dorëshkrime. Shiko: El-Fehres esh-shamil lit-turath el-arabi el-islami." Dorëshkrim "Es-siretu vel-medaih en-nebevije", Institucioni Alul-bejt, Aman, Jordani.

²⁵⁸ Shiko: Ibn Kethir "Es-siretu en-nebevije" 2/ 95; Ibn Haxher, Fet'hul-Bari, 15/ 49; Mehdi Rizkulah, f. 233; "Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat" Ibn Sadi, 1/ 213

²⁵⁹ Shiko: Ibn Ebi Shejbe "El-Megazi" kapitulli " f. 120 ;"Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat" Ibn Sadi, 1/ 213

ata që e kishin parakaluar nga pejgamberët, lidhshmërisë së thirrjes së teuhidit me të cilën kishte ardhur me thirrjet e atyre që kishin qenë para tij alejhim selam. Zoti është Një, feja është një dhe origjina e njeriut është një. Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Pasardhës të atyre që i bartëm (i shpëtuam) së bashku me Nuhun (bëhuni mirënjohës!). Vërtet ai ishte rob shumë falënderues.” Isra: 3

Qëllimi është një:

Allahu i Madhëruar ka thënë: ***“Edhe te (populli) Ad-i (dërguam) vëllain e tyre Hudin, e ai tha: ‘O populli im, adhurojeni (një Zot) Allahun, ju nuk keni zot pos Tij, a nuk po frikësoheni?!’”*** Araf: 65

Ajetet e kanë përmendur Isranë në thënien e Allahut të Madhëruar: ***“Pa të meta është Lartmadhëria e Atij që robin e Vet e kaloi në një pjesë të natës prej Mesxhidi Haramit (prej Qabes) gjer në Mesxhidi Aksa (Bejti Mukaddes), rrethinën e të cilës Ne e kemi bekuar, (ia bëmë këtë udhëtim) për t’ia treguar atij disa nga argumentet Tona.Vërtet, Ai është dëgjuesi (i fjalëve të Muhamedit), pamësi (i punëve të Muhamedit).”*** Isra: 1

Pra, është e qartë se israja ka ndodhur me trupin e tij dhe shpirtine tij salallahu alejhi ve selem.

Fillimi i Israsë ka qenë kur i dërguari i Alahut ka qenë i fjetur në shtëpinë e tij në Mekë dhe i ka ardhur Xhibrili alejhi selam, e ka marrë te burimi i Zemzemit ia ka hapur gjoksën dhe ia ka pastruar zemrën, e pastaj ia ka mbushur me iman dhe urtësi.²⁶⁰

Kjo hapje e gjoksit nuk i mohon hapjet e tjera të gjoksit në rastet tjera.²⁶¹ Pastaj ia ka sjellë Burakun, një gjallesë që posedonte shpejtësi të veçantë që nuk e dinte kush, pos Allahut të Madhëruar.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka hipur Burakut dhe ka arritur me shpejtësi në Bejtu-Makdes.²⁶² Në Mesxhidul-Aksa e ka lidhur Burakun në hallkën ku i kanë lidhur më parë pejgamberët.²⁶³

²⁶⁰ Shiko Sahih el-Buhari, kapitulli “El-Miraxh” 4/ 248; Sahih Muslim 4/ 248; Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije” 2/ 98

²⁶¹ Shiko ngjarjen rrëth hapjes së gjoksit në Beni Sad nga ky libër.

²⁶² Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 397

²⁶³ Nga hadithi në Sahih Muslim dhe transmetimi i Ibn Ebi Shejbes “El-Megazi” f. 120

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka falur aty dy rekate, pastaj i ka ardhur Xhibrili me dy enë. Në njërën ka pasur qumësht dhe në tjetrën verë. I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka zgjedhur qumështin. Xhibrili i ka thënë: **“Je udhëzuar në fitre²⁶⁴.”**²⁶⁵ **Ti po ta merrje verën, do të devijojë dhe do të devijonte umeti yt.”**

Ibën Is’haku e ka përmendur se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në (mesxhidul-Aksa) është takuar me një grup nga pejgamberët, mes tyre Ibrahim i alejhi selam (*halilullahu*), Musaun alejhi selam, Isaun alejhi selam që ishin tubuar dhe i dërguari u ka prirë në namaz.²⁶⁶

Pastaj e kanë ngritur të dërguarin salallahu alejhi ve selem në qiell *Miraxh*.

Buhariu në sahihun e tij ka emërtuar kupitull “Kapitulli për Miraxhin”²⁶⁷ ku ka sjellur hadith të gjatë nga Enes ibën Maliku në të cilën janë përmendur informata të shkurta nga udhëtimi i Israsë dhe Miraxhit, edhe pse detalet më të gjata janë në transmetimet e tjera.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në shumë hadithe ka treguar për ato që i ka parë gjatë Miraxhit, njëjtë në to a e ka përshkruar xhenetin apo e ka përshkruar xhehenemin. Pejgamberit salallahu alejhi ve selem i janë dhënë depot e mëdha nga dituria dhe mrekullitë që i ka parë gjatë Miraxhit. Për to i ka folur umetit gjatë tërë jetës së tij në kohë të ndryshme ashtu që vështirë të që të përmbliidhen me një hadith të gjitha ato që i kishte parë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem gjatë Miraxhit.²⁶⁸

Shumë nga dijetarët janë argumentuar me atë që është përmendur në suren Nexhm nga ajetet dhe lidhjes së atyre dhe Miraxhit të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Pasha yllin kur ai bie (prej së larti poshtë)! * Shoku juaj (Muhamedi që ju e njihni) as nuk është njeri që ka humbur, as që ka devijuar (nga e vërteta). * Dhe ai nuk flet nga mendja e tij. * Ai (Kurani) nuk është tjetër pos shpallje që i shpallet. * Atë ia mësoi Ai, fuqiforti, (Xhibrili) * Që ka mendje precize dhe që u përqëndrua në formën e vet (reale). * Dhe ai (Xhibrili) ishte në horizontin e lartë (nga lindja). * Pastaj u lëshua dhe iu afrua. * E ishte afër sa dy harqe (dy kutë) apo edhe më afër. * Dhe i shpalli robit të Tij atë që ia shpalli. * Zemra nuk mohoi atë që pa (me sy). * A po i bëni polemikë atij për atë që ka parë? * Atë (Xhibrilin) e ka parë edhe herën tjetër. * (E ka parë) tek Sidretul

²⁶⁴ Natyrshmëri.

²⁶⁵ Nga transmetimi i Muslimit në Sahihun e tij; Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 387

²⁶⁶ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 398; Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije” 2/ 99

²⁶⁷ Sahihu el-Buari 4/ 248

²⁶⁸ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 272; Ibn Ebi Shejbe “El-Megazi” kapitulli “ f. 120

*Munteha. * Që pranë saj është xhennetul Me'va (kopsht strehimi) * Atëherë kur Sidrën e mbuloi çka e mbuloi. * Shikimi (i Muhamedit) as nuk lakoi e as nuk tejkaloi. * Ai (Muhamedi) vërtet, pa disa nga shenjat më të mëdha të Zotit të vet.*“ Nexhëm: 1 – 18

Pastaj e kanë kthyer të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem nga Miraxhi në Bejtul-Makdis, e prej atje është kthyer në Mekë dhe a të brenda natës së njëjtë.

Në mëngjesin e së nesërme i dërguari salallahu alejhi ve selem u ka treguar banorëve të Mekës gjë që shkaktoi habitje tek ata.

Ebu Bekri radijallahu anhu u dallua me besnikëri në mëngjesin pas ndodhisë së Israsë me qëndrimin e tij ndaj të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Mushrikët u gëzuan²⁶⁹ me këtë lajm dhe ata e dinin intelektin e Ebu Bekër Sidikut dhe pikëpamjen e tij ndaj lajmeve. Mirëpo, ata nuk e krahasonin me matjen e tij dhe largëpamësinë e tij dhe njohjen e tij për të dërguarin salallahu alejhi ve selem.

Nga radhët e mushrikëve të Mekës nxituan te Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu dhe e lajmëruan për atë që kishte thënë i dërguari salallahu alejhi ve selem lidhur me Miraxhin. Ebu Bekri radijallahu anhu tha: “Pasha Allahun, po që se e ka thënë, e ka thënë të vërtetën. Ai, pasha Allahun, ai më lajmëron për lajme që i vijnë nga qielli në kohët e natës dhe të ditës, a kjo është edhe më larg asaj nga çka ju po çuditëni.”²⁷⁰

Pastaj Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu shkoi te pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe e pyeti para njerëzve që t’ia besojë thëniet. Sa herë që rrefente pejgamberi salallahu alejhi ve selem, Ebu Bekri thoshte: e ke thënë të vërtetën. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem i thoshte: “**E ti, o Ebu Bekër, je besniku.**”²⁷¹

Për kohën e ndodhisë së Israsë me precizitet ka mendime të ndryshme. Prej tyre ka që mendojnë se ka qenë në muajin Rebiul-evel, e ka prej tyre që mendojnë se ka ndodhur në muajin Rexheb dhe po ashtu mendime të tjera.²⁷²

Qëllimi nuk është në vetë kohën, por në vetë ndodhinë dhe nderimi i të dërguarit me të, si dhe mësimet që përfitohen nga ajo ndodhi, njohjen e rrethanave dhe rezultatet.

²⁶⁹ Ata janë gëzuar me qëllim që ta shfrytëzojnë si rast për ta quajtur të dërguarin e Allahut të çmendur se rasti i Israsë dhe Miraxhit ishte tejet i jashtëzakonshëm dhe askush nuk i besonte, e disa ishin të hutuar. Përkthyesi

²⁷⁰ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 399; Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije” 2/ 97

²⁷¹ Transmeton Hakimi në Mustedrek 3/ 63 dhe Dhehebiu e ka vlerësuar me gradën sahih; Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 399

²⁷² Shiko: “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 213; Ibn Kethir, “Es-Siretu en-nebevije” 2/ 107; Muhamed Ebu Shuhbe “Es-Siretu en-nebevije”, 1/ 418

EKSPOZIMI PARA FISEVE²⁷³

Ka qenë nga mëshira e Allahut ndaj pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe ajo që e ka bërë për të, edukimin e tij, të mësuarit e tij se ka përgatitur për të gjë me të cilën do të njoftohet me fise dhe vendbanimet e tyre. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka punuar në tregti për Hatixhen e cila ka gëzuar autoritet te banorët e Mekës. Ai përzihej me ata që vinin në të nga fise të ndryshme. Po ashtu, i dërguari hynte nëpër tregje të arabëve prej të cilave më të shumta sezonale. Prej tyre tregu në të cilin dilnin arabët ishte tregu Ukadh që ishte afër Taifit²⁷⁴, e pastaj niseshin për në Haxh për shkak të afërsisë së kohës. Pastaj lidhen tregjet në Mexhne dhe Dhul-Mexhaz^{275,276}

Kur u shfaq i dërguari salallahu alejhi ve selem si pejgamber dhe filloi thirrja e tij, populli i tij e luftoi që në fillim. Thirrje e tij ishte universale dhe nuk ishte e kufizuar vetëm në Mekë dhe banorët e saj, por ajo ishte për gjithë njerëzimin, në Mekë dhe jashtë Mekës.

I zbritën atij ajete prej nga fillimi i pejgamberisë që ia vërteton universalitetin e misionit të tij. Ai mission është: ***“E Ne të dërguam ty (Muhamed) vetëm si mëshirë për të gjitha krijesat.”*** Enbija: 107

Allahu subhanehu ve teala:

“Falënderimi i takon Allahut, Zotit të botëve!” El-Fatiha: 1(2)

Andaj, ai nuk e kufizoi veten në Mekë, kështu që prej fillimit ka thirrur nëpër tregje dhe ata që vinin në të prej vendeve të tjera.

Ai - salallahu alejhi ve selem - përzihej me fiset në sezonat e haxhit dhe ua paraqiste thirrjen islame. Mbrapa i shkante Ebu Lehebi për t'ia larguar njerëzit nga ai që të mos e dëgjojnë. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem thoshte: O Beni Fulan, unë jam i dërguari i Allahut te ju. Ai ju urdhëron ta adhuron Allahun dhe të mos i përshkruani shok askë dhe t'i shmangeni asaj që po adhuron, pos Tij, nga këto puta, të më besoni mua dhe të më mbron derisa u qartëson atë që më shpallet nga Allahu gjë për të cilën më ka dërguar. Ebu Lehebi vazhdimisht i largonte njerëzit nga ai dhe i pengonte duke u thënë të dërguarit salallahu alejhi ve selem: populli yt është më i ditur për ty dhe i thoshin atij thënie të këqija.²⁷⁷

²⁷³ Ibn Ebi Shejbe “El-Megazi” me tëmën kur pejgamberi salallahu alejhi ve selem ua ka ekspozuar veten fiseve, f. 124

²⁷⁴ Shiko: Nasir Er-Reshid “Sukul-Ukkadhi fi xhahilijeti vel-islam, tarihu, nesh’etuhu ve meukiuhu”, botimi I parë, sh.b. Ensar, Kairo, 1397 h.

²⁷⁵ **Mexhne**, ka qenë një nga tri tregjet e mëdha prej në kohën e Xhahilijetit që shfrytëzoheshin gjatë Haxhit dhe ishte te kabileja Kenane që ishte nën kujdesin e tyre. Tregu tjetër i madh ka qenë tregu **Ukadh** që e kanë pasur nën kujdes fisi Hevazin dhe tregu **Dhul Mexhaz** që e kanë pasur nën kujdes fisi Hudhejl. Përkthyesi

²⁷⁶ Shiko: Said El-Afgani “Esvakul-arabi fil-xhahilijeti vel-islam”, sh.b. EL-FIkër, Bejrut, 1394 h.

²⁷⁷ Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije” 2/ 185; Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 424

Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu e shoqëronte pejgamberin salallahu alejhi ve selem kur ai shëtiste nëpër fise e sidomos në sezonin e Haxhit ku e shtonte përvojën tjetër në njohjen e fiseve dhe venbanimet e tyre, numrin e tyre, forcën e tyre. Ebu Bekri ndonjëherë edhe pyeste: “Sa është numri tek ju? Sa është mundësia e rezistencës?”²⁷⁸

Në vitin e dhjetë të pejgamberisë dhe vitit në vijim, pejgamberi salallahu alejhi ve selem e shtoi ekspozimin e tij para fiseve, e sidomos pas kthimit të tij nga udhëtimi.²⁷⁹ Disa burime transmetojnë disa detale për ato takime.

Nga fiset të cilat pejgamberi salallahu alejhi ve selem i thirri në Islam ishte fisi Benu Amir ibën Sa’sah. Njëri nga udhëheqësit e tyre i quajtur Buhajre ibën Feras tha: Pasha Allahun, po ta merrja këtë djalosh nga kurejshët, do t’i haja me të arabët. Pastaj e ka pyetur pejgamberin salallahu alejhi ve selem: Çka thua nëse ne të besatohemi në këtë çështje që ta ka dhënë Allahu, e pastaj të të japë Allahu fitore ndaj atyre që të kundërshtojnë, a do të kemi ne nga kjo çështje më pas? Tha: çështja është e Allahut, e vendos ku të dojë Ai. Tha: a t’i sakrifikojmë jetët tona me arabët për ty, e pastaj nëse Allahu të jep fitore, çështje të jetë te tjetërkush pas neve?! Ne s’kemi nevojë për çështjen tënde.²⁸⁰

Ka ardhur delegacioni i ensarëve në muajin Rexheb para sezonit të Haxhit që vijonte dhe u takuan me të dërguarin salallahu alejhi ve selem.²⁸¹

Prej atyre me të cilët u takua i dërguari salallahu alejhi ve selem nga fiset ishte fisi Benu Shejban ibën Thalebe nga beni Bekër ibën Vail.

Përgjigja e tyre ka qenë: Nëse dëshiron të të strehojmë dhe të të ndihmojmë kundër atyre që vijojnë nga arabët, e bëjmë atë. Në këtë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem tha: “Ju nuk keni gabuar në përgjigje kur u shprehët me besnikëri. Fenë e Allahut azze ve xhel-le nuk e ndihmon, përpos ai që e përfshin (pranon) nga të gjitha anët. A nuk e vëreni se nëse pritni një kohë të shkurtër, Allahu t’ua trashëgojë tokën e tyre, venbanimet e tyre, t’ua nënshtrorë gratë e tyre, e ju a do ta madhëroni Allahun dhe ta adhuronin pastër? Numani tha: O Allah, qoftë për ty kjo, o vëlla i Kurejshëve. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem u lexoi: “***Ne të dërguam ty (Muhamed) dëshmitar, përgëzues dhe qortues.***“ El-Fet’h: 8, e pastaj u ngrit.²⁸²

²⁷⁸ Shiko: Musnedin e imam Ahmedit v. 3/ 492; “Es-Siretu en-nebevije” të Ibn Kethirit v. 2/ 166

²⁷⁹ Shiko në lidhje më emrat e këtyre fiseve dhe ekspozimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem para tyre te Ibn Hishami “Es-siretu en-nebevije” v. 1/ 424; poashtu shiko “El-Ensab” të Es-Sem’anit.

²⁸⁰ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije” të Ibn Hishamit v. 1/ 425; “Es-Siretu en-nebevije” të Ibn Kethirit v. 2/ 171

²⁸¹ Ibn Ebi Shejbe “El-Megazi” kapitulli “ f. 125; Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 424

²⁸² Shiko: Ibn Kethir “El-bidaje ven-nihaje” 2/ 167, 168; Es-Salihi Esh-Shami “Subul-huda ver-re-shad”, 2/ 596 – 698; Ali Salabi “Es-siretu en-nebevije” 1/ 443, 444

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë universal në thirrjen e tij, nuk pranonte t'i kufizohej thirrja e tij gjeografikisht apo në një bashkësi njerëzish apo në aspektin kohor. Për këtë shkak ai nuk ka pranuar nga Beni Shejban, përpos përgjigje absolute pa përkufizim me kufijt e Persisë si vend dhe as politikisht.

Profeti salallahu alejhi ve selem ia ka themeuar shtetit islam bazat e tij prej të cilave niset në tërë botën pa e përkufizuar banorë të caktuar. As nuk e prente ndonjë marrëveshje, apo ta kundërshtojë prej në fillim, po edhe nuk dëshironte kushte që të ketë ndonjë fis i caktuar pushtet pas tij, apo udhëheqës të caktuar. Ajo ishte thirrje dhe shtet universal. Ishte sinqeritet dhe përgjigje ndaj Allahut të Madhëruar, të vetmit. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem sikur e dinte se kjo thirrje një ditë do të zhvillojë luftë me mbretin e Persisë, për këtë shkak nuk e ka pranuar përjashtimin e Shejbanit.

TAKIMI I PARË ME ENSARËT

Eusi dhe Hazrexhi kanë qenë nga banorët e Medines së ndriçuar.²⁸³ Mes tyre kanë ndodhur disa luftëra, prej më të njohurave në beteja Buath.²⁸⁴ Secili prej tyre i kanë kërkuar ata që i kanë aleatë dhe që i përkrahin, që u ndihmojnë në këtë betejë. Në këtë ata dëgjuan për së pari herë për fenë islame.²⁸⁵

Këto luftëra kanë qenë shkak që ata të dëgjojnë nga profeti salallahu alejhi ve selem kur shkuan në Mekë për të kërkuar ndihmë. Po ashtu i kanë shtyrë që të bashkohen me pejgamberin salallahu alejhi ve selem, sepse luftërat i kishin lodhur dhe rraskapitur, kurse ata pas kësaj në parimet e tij kishin gjetur unitet dhe paqe.

Jehudët, në Medine kanë jetuar së bashku me Eusin dhe Hazrexhin dhe u rrëfenin atyre për afrimin e dërgesës të një pejgamberi të kohës së fundit dhe u kërcënoheshin me të. Është përmendur se jehudët, kur ka ndodhur mes fqinjve të tyre Eus dhe Hazrexh luftë, u janë kërcënuar dhe u kanë thënë: Së shpejti do të paraqitet një pejgamber se është bërë gjatë që po e presim, ne do ta pasojmë dhe do t'ju mbysim së bashku me të ashtu siç janë dënuar Adi dhe Iremi. Eusi dhe Hazrexhi kur u takuan me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem kur ai u ekspozojë fiseve, ata folën mes tyre: a nuk po e dini se, pasha Allahun, ai është ai pejgamber me të cilin na kërcënoheshin jehudët, andaj mos lejoni t'ju parakalojnë për te ai.²⁸⁶

²⁸³ Shiko: Ibn Kutejbe "El-Mearif", 109; En-Nevevi, "Nihajetul-erb" 1/ 311; Ibn Hisham "Es-siretu en-nebevije" 1/ 428; Ibn Kethir "Es-Siretu en-nebevije" 2/ 172

²⁸⁴ Beteja Buath ka qenë ndër betejat më të njohura mes Eusit dhe Hazrexhit në periudhën e xhahili-jetit. Shiko: Xhevad Ali "El-Mufasal" 4/ 140

²⁸⁵ Transmeton Buhariu në sahihun e tij Kitab menakibul-ensar, kapitulli "Menakibul-ensar", 4/ 221

²⁸⁶ Ibn Hisham "Es-siretu en-nebevije" 1/ 429

Kur i takoi i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, u tha atyre: Kush jeni ju? Ata thanë: jemi një grup nga Hazrexhi. Tha: A jeni nga aleatët e jehudëve? Thanë: Po. Tha: A nuk uleni t'ju flas pak? Thanë: Po si jo. Pastaj ata u ulën me të dhe ftoi në fenë e Allahut të Madhëruar, ua paraqiti fenë islame dhe recitoi nga Kurani. Pastaj ata folën mes vete: a nuk po e dini se, pasha Allahun, ai është ai pejgamber me të cilin na kërcënoheshin jehudët, andaj mos lejoni t'ju parakalojnë për te ai. Prandaj, ata iu përgjigjën në atë që i ftoi. Ia besuan thirrjen dhe e pranuan atë që ua paraqiti nga Islami. I thanë atij: Ne e kemi lënë popullin tanë në atë gjendje që nuk po ngritet nga ata armiqësia dhe sherri që kanë mes tyre, por shpresojmë që Allahu t'i bashkojë me ty. Ne do të shkojmë te ata dhe do t'i ftojme për në çështjen tënde, e do t'ua paraqesim atë në të cilën ne t'u përgjigjëm për në këtë fe. Nëse Allahu i bashkon me ty, nuk do të ketë njeri më krenar se ti. Pastaj, janë ndarë me të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe janë kthyer në vendin e tyre. Ata besuan dhe e pohuan.²⁸⁷

Pasi arrijnë në Medine, ia përmendin popullit të tyre takimin me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe i ftuan në Islam derisa u përhap mes tyre, kështu nuk mbeti shtëpi nga shtëpitë e ensarëve, përpos se ka hyrë përmendja e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.²⁸⁸

BESATIMI I PARË NË AKABE

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i lajmëronte sahabët e tij për afrimin e përcaktimit të vendit të hixhretit të tyre ku do të takohet me ta në atë vend emigrimi. Disa kishin emigruar në Abisini njëmend para kësaj dhe ende ishin atje. Mirëpo, të gjithë pritnin vendin e përbashkët për të cilin do të japë leje Allahu të dërguarit të Tij të bëjë hixhret, e t'i bashkohen atij apo të emigrojnë paraprakisht. Presioni i kurejshëve u shtua që ta dëbojnë të dërguarin salallahu alejhi ve selem nga Meka. Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Ata gati të shqetësuar në tokë (në Mekë) për të përzënë prej saj, po atëherë edhe ata nuk do të mbeteshin pas teje (pas pak kohe do të shkatërroheshin).”
El-Isra: 76

I dërguari salallahu alejhi ve selem kishte lajmëruar se e kishte parë atë vend në ëndërr, e ëndrrat e pejgamberëve janë realitet. Buhariu ka transmetuar në Sahihun e tij nga Ebu Musa se pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Kam parë në ëndërr se**

²⁸⁷ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 429

²⁸⁸ Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije” 1/ 176; Mehdi Rizkullah “Es-siretu en-nebevije fi deul-mesadiril-aslije” 1/ 288

unë emigroj nga Meka në një vend me palma (hurma), e më shkoj mendja se ajo është Jemameja, apo Hixhri, por ai ishte qyteti Jethrib. ²⁸⁹

Jehudët që kishin banuar Medinën dhe vendet përreth saj që ishin me palma (hurma) dhe kodrat shkëmbimore për shkak të diturisë për vendin e hixhretit të Pejgamberit salallahu alejhi ve selem për ta pritur aty.

Në vitin e dymbëdhjetë të profetësisë, një grup nga ensarët të cilit e kishin pranuar Islamin ishin dakorduar që të takohen në veçanti me të dërguarin e Allahut duke e ditur dhe e kishin kuptuar thirrjen e tij disa muaj para kësaj.

Ata ishin dymbëdhjetë veta,²⁹⁰ dhjetë nga Hazrexhi dhe dy nga Eusi.²⁹¹ Ky takim u njoft si besatimi i parë në Akabe.

Përcjell nga dëshmitarët e pjesëmarësve në natën e Akabes, e ai është Ubadete ibën Samiti radijallahu anhu: I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem tha, gjersa përreth tij kishte një grup nga sahabët e tij:

Ejani të më besatoheni që të mos i bëni Allahut shirk asgjë, të mos vidhni, të mos bëni imoralitet, të mos i mbytni fëmijët tuaj, e të mos sjellni shpifje që e bëni mes duarve tuaja dhe këmbëve tuaja, e të mos më kundërshtoni në vepra të mira. Kush i plotëson këto prej jush, shpërblimin e ka te Allahu, ndërsa kush bie në ndonjërin prej këtyre, e nëse dënohet për të në dynja, atë do ta ketë shpagim (kefaret), ndërsa kush bie në të këto ndonjë, por e fsheh Allahu, çështja e tij është tek Allahu, nëse do, e dënon, e nëse do ia fal.”

Ne iu besatuam në këto.²⁹²

Ky besatim ka qenë besatim i thirrjes miqësore paqedashëse që shtyllën e kishte teudhin dhe nënshtrimin. Në këtë marrëveshje nuk është përmendur lufta, prandaj disa nga sahabët e kanë quajtur besatimi i grave.

Pasi u larguan që aty, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem me ta e dërgoi Musab ibën Umejrin dhe e porositi t’u lexojë atyre Kuran dhe t’ua mësojë Islamin, t’i mësojë nga feja. Pas kësaj, është quajtur *El-Mukeri* (lexuesi).²⁹³ Po ashtu ai u ka prirë atyre në namaz.²⁹⁴

²⁸⁹ Transmeton Buhari në sahihun e tij kapitulli “Hixhretun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve asha-bihi ilal-Medine”, 4/ 252

²⁹⁰ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije”, Ndodhia e parë në Akabe, 1/ 292

²⁹¹ Shiko Dr. Ekrem El-Omeri “Es-siretu en-nebevije es-sahiha” 1/ 197

²⁹² Transmeton Buhari, “Vufudul-ensar”, 4/ 251

²⁹³ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 293; Shiko hadithin në Sahih el-Buhari, 4/ 263

²⁹⁴ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 293

Musabi radijallahu anhu ka pasur aktivitete të mëdha me ndihmën e disa burrave nga ensarët në përhapjen e Islamit në Medine në mënyrën më të bukur, sidomos në mesin e udhëheqësve dhe prijësve të cilit kishin ndikim te tjerët.

Musabi radijallahu anhu e ka dhënë mundin maksimal një vit të tërë dhe i ka përgatitur për takimin me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem në Mekë në sezonin e haxhit në vitin e trembëdhjetë të profetësisë.

Musabi radijallahu anhu e tregoi besnikërinë e tij në këtë fushë dhe në tjera. Ai ishte prej atyre për të cilët Allahu i Madhëruar tha: **“Prej besimtarëve kishte burra që vërtetuan besën e dhënë Allahut, e disa prej tyre e realizuan premtimin duke dhënë jetën dhe ka prej tyre që janë duke pritur (ta zbatojnë) dhe ashtu nuk bënë kurrfarë ndryshimi.**“ El-Ahzab: 23²⁹⁵

BESATIMI I DYTË NË AKABE

Islami u përhap nëpër shtëpitë e ensarëve në Medine. E mësonin Kuranin dhe faleshin mbrapa Musabit dhe e pritnin takimin me peygamberin salallahu alejhi ve selem. Mes Musabit dhe peygamberit salallahu alejhi ve selem ka pasur koordinim në udhëzimin e këtyre besimtarëve të cilët ishin me mall të madh për takimin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ata pritnin dhe i numëronin ditët për atë takim.

Po ashtu, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem priste shembujt e këtyre besimtarëve besatarë. Pas disa takimeve me myslimanët ensarë të Medines, ata kanë biseduar mes tyre duke thënë siç e ka përcjellë Xhabir ibën Abdullah: Deri kur do ta lëmë të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem të dëbohet nëpër malet e Mekës e të frikohet?²⁹⁶

Ibën Is’haku e ka sjellë transmetimin e gjatë dhe të plotë në librin e tij për biografinë profetike të një dëshmitari të besatimit të dytë në Akabe me detale precize ku transmeton nga Kab ibën Maliku ku thotë: kemi dalë për në Haxh dhe i premtuam të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem nga ditët e mesme të teshrikut. Ka thënë: pasi e mbaruam haxhin, ishte nata në të cilën i premtuan të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem për të, e me ne ishte Abdullah ibën Amër ibën Harami Ebu Xhabiri, zotëri nga zotërinjtë tanë dhe fisnik nga fisnikët tanë. E kemi marrë me ne dhe e mbanin fshehtë çështjen tonë nga populli ynë mushrikë. I folëm atij dhe i thamë: O Ebu Xhabir, ti je zotëria nga zotërinjtë tanë dhe fisniku nga fisnikët tanë. Ne dëshirojmë për ty që të shpëtosh nga ajo që tani je ti që të mos jesh nga lënda e zjarrit nesër. Pastaj e ftuam në Islam dhe e lajmëruam për ardhjen e të dërguarit e

²⁹⁵ Shiko “Tefsir taberi 10/ 280; Tefsir Ibn Kethir 2/ 1488

²⁹⁶ Shiko Dr. Ekrem El-Omeri “Es-siretu en-nebevije es-sahiha” 1/ 197

Allahut salallahu alejhi ve selem në Akabe vetëm për ne. Tha: e pranoi Islamin dhe prezantoi në Akabe dhe kështu u bë pjesëmarrës.

Tha: atë natë fjetëm me bashkudhëtarët tanë nëpër tendat tona. Kur kaloi një e treta e natës, dolëm nga tendat për ardhjen e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Shkonim duke u fshehur derisa u takuam në luginën e Akabes. Ne ishim shtatëdhjetë e tre burra dhe me ne ishin dy gra nga gratë e tona. Nusejbe bintu Kab Ummu Amare njëra nga gratë e Beni Mazin ibën Nexhar dhe Esma bint Amër ibën Adij njëra nga gratë e bëni Seleme dhe ajo ishte Ummu Menia.

Tha: u bashkuam në luginë dhe e prisnim të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem derisa na erdhi dhe me të ishte mixha i tij (Abas ibën Abdul-Mutalibi) i cili atëherë ishte ende në fenë e popullit të tij, mirëpo ai kishte shprehur dëshirë të prezantohet në çështjen e birit të vëllait të tij dhe të përkujdeset për të. Pasi u ulën, folësi i parë ishte Abas ibën Abdul-Mutalibi. Tha: O turmë e hazrexhëve, (ka thënë: arabët këtë vendbanim të ensarëve e kanë quajtur Hazrexh, dmth Hazrexhët dhe Eusët), Muhamedi është prej nesh, siç edhe e dini. Ne e kemi mbrojtur nga populli ynë të cilët e kanë mendimin si të tonin. Ai është me mburrje nga populli i tij dhe rezistencë në vendin e tij. Ai ka refuzuar çdo gjë vetëm se të radhitet me ju dhe të bashkohet me ju. Nëse e ju e shihni se e përmbushni atë për të cilën e kini thirrur, dhe e refuzoni atë që e kundërshton, atëherë për ju qoftë atë që e merrni përsipër, por nëse e shihni se ju dorëzoheni dhe braktisni pas daljes të tij për te ju, atëherë prej tani lëreni. Ai është me mburrje nga populli i tij dhe rezistencë në vendin e tij. Tha: I thamë atij: ne dëgjuam atë që the. Tani fol, o i dërguari i Allahut dhe merr për vete dhe për Zotin tënd atë që dëshiron.

Tha: I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem foli, lexoi Kuran dhe thërriti për në fe të Allahut. I nxiti për në Islam. Pastaj tha: Marr besë prej jush që të më mbrojni nga ajo që i mbron veten, gratë tuaja dhe bijtë tuaj. Tha: El-Bera' Ibën Maruri e ka kapur për dore dhe pastaj ka thënë: Po, pasha Atë që të ka dërguar me të vërtetën (si pe-jgamber) do të të mbrojmë ashtu siç i mbrojmë miqtë tanë dhe iu besatuam të dërguarit të Allahut. Ne jemi popull luftarak dhe të fushëbetejës. E kemi trashëguar gjysh pas gjyshi. Tha: Duke i folur Bera' të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, Ebu El-Hejthem Et-Tejjhani e ndërpreu bisedën dhe tha: O I dërguari i Allahut, mes nesh dhe njerëzve kemi litarë – dmth jehudët, e ne nëse e ndërpresim lidhjen me ata, a ka mundësi që nëse ne e bëjmë këtë, e pastaj Allahu ta zbardhë çështjen që të kthehesh te populli yt, e të na lësh ne? Tha: I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem buzëqeshi dhe pastaj tha: Jo, por gjakun me gjak, nderi për nder, unë jam prej jush dhe ju jeni prej meje, e luftoj atë që e luftoni dhe jam në paqe me atë që jeni në paqe.²⁹⁷

²⁹⁷ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 440 - 442

Besatarët nga ensarët – Allahu qoftë i kënaqur me ta! – e kuptuan plotësisht rëndësinë e besatimit dhe çfarë ka pas saj pasi që ndërronin kushtet nga besatimi i parë në Akabe. Besatimi për luftë dallohej nga besatimi i grave.²⁹⁸

Kjo ishte e qartë, por megjithatë Sad ibën Ubadete El-Ensari deshti që populli të jenë të vetëdijesuar për atë që po e marrin në përgjegjësi dhe tha: o turmë e Hazrexhëve, a e dini në çka po i besatoheni këtij njeriu? Thanë: Po. Tha: ju po ia jepni besën për luftë kundër të kuqit dhe të ziut nga njerëzit, nëse ju e shihni se po ju shkatërohet pasuria fatkeqësisht dhe se fisnikët tuaj të vrarë i dorëzoni, prej tani, tani se pasha Allahun, nëse e bëni do të jetë turp në dynja dhe Ahiret. Po nëse e shihni se ju kështu e përmbushni besatimin për atë që e keni ftuar se mund të shkatërrohen pasuritë, e të vriten fisnikët, atëherë merreni, e ta dini se ajo është hajr në dynja dhe Ahiret. Thanë: ne e marrim (besatimin) edhe në fatkeqësi të pasurive dhe vrasjen e fisnikëve, po çfarë ka për ne, o i dërguar i Allahut, nëse ne e përmbushim këtë besatim? Tha: Xhenet. Thanë: shtrije dorën. E shtriu dorën dhe u besatuan.²⁹⁹

Ata u treguan besnikë në besatimin e tyre dhe i thanë të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem: Pasha Atë që të ka dërguar me të vërtetën, nëse dëshiron, ne ia mësyjmë banorëve të Minas nesër me shpatat tona. Tha: nuk jemi urdhër me këtë, por kthehuni te shtëpitë tuaja.³⁰⁰ Ata u kthyen nëpër shtëpitë e tyre. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem këkroi prej tyre që të zgjedhin dymbëdhjetë delegatë mes tyre. Ata i zgjodhën nëntë veta nga Hazrexhi dhe tre veta nga Eusi. Të gjithë ishin nga popullata e tyre.³⁰¹

Pasi u larguan njerëzit nga Mina, kurejshët e morën vesh për lajmin, kështu që ata menjëherë dalin për t'i zënë ata pjesëmarrësit nga ensarët dhe arrijnë ta kapin Sad ibën Ubaden radijallahu anhu. Ia lidhin duart për qafe dhe e kanë tërhequr deri në Mekë duke e rrahur, duke e torturuar dhe duke e fyer.

Besatimi kishte nevojë për organizim, për rregulla që paraprakisht i kishte bërë Musab ibën Umejri radijallahu anhu dhe kush kishte besuar nga ensarët.

Po ashtu, siç ka qenë çështja e qartë për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem se ai do të qëndronte me ata ashtu siç ata qëndruan me të: “Gjaku me gjak, nderi me nder.”³⁰²

I dërguari salallahu alejhi ve selem ua mësoi rendin, organizimin, përgjegjësinë dhe konsultimin në të njetën kohë, ashtu që kërkoi prej tyre të dalin për të – me veten –

²⁹⁸ Shiko: El-Gazali “Fikhus-sireti”, f. 160

²⁹⁹ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 446

³⁰⁰ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 446

³⁰¹ Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije” 2/ 198

³⁰² Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije” 2/ 198

dymbëdhjetë veta delegatë që të jenë përgjegjës për popullin e tyre. Tani kjo periudhë nuk ishte si ajo e kaluara. Në këtë periudhë kishte rregulla, organizimin dhe caktim të përgjegjësive. Konsultimi me të tjerët është nga suneti i tij salallahu alejhi ve selem.³⁰³ Kështu ensarët u bënë të organizuar, të përgatitur për ta pritur të dërguarin salallahu alejhi ve selem në vendin e hixhretit qytetin e zgjedhur, vendbanimin e ensarëve dhe burrave të tij.

Ky besatim ka qenë njoftim për hapjen e derës së hixhretit të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem për një kohë të afërt – me lejen e Allahut. Në të njëjtën kohë ishte hapja e derës së hixhretit për besimtarët që të shkojnë para të dërguarit salallahu alejhi ve selem në Medine për ta formuar shoqërinë islame, shtetin profetik, sistemin civil dhe ushtarak.

Mushrikët e Mekës e shtuan arrestimin e myslimanëve pasi që kuptuan për detalet e besatimit. Ata filluan edhe më t'ua ngushtojnë gjendjen sahabëve nga myslimanët kurejshë dhe të tjerëve. Ata ankoheshin te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ai i porosiste të bëjnë hixhret. U thoshte: Allahu i Madhëruar ka bërë për ju vëllezër dhe strehim ku do të siguroheni në të.³⁰⁴

HIXHRETI I SAHABËVE TË TË DËRGUARIT SALALLAHU ALEJHI VE SELEM

Hixhreti në aspektin gjuhësor do të thotë dalje prej një vendi në një vend tjetër,³⁰⁵ ndërsa në terminologjinë e shariatit nënkupton braktisje e vendit të shirkut dhe shkuarja në vendin e teuhidit dhe në vend ku është i lirë me fenë e tij³⁰⁶ duke u nisur me thënien e Allahut të Madhëruar: ***“Kush shpërngulet për hir (të fesë së) Allahut, ai gjen mundësi të madhe dhe begati në tokë. E kush del prej shtëpisë si migrues te Allahu dhe i dërguari i Tij, dhe e zë vdekja (në rrugë), te Allahu është shpërblimi i tij. Allahu është mëshirues, mbulon të metat.”*** En-Nisa: 110

E sa i përket shkakut (të hixhretit) është për mbrojtjen e fesë, për praktikimin e saj, për t'i ndihmuar atij dhe për t'u bashkuar me të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe sahabët e tij, e të përgatiten për përhapjen e fesë, për shpenzim të pasurisë dhe sakrifikimin e shpirtit në rrugë të Allahut, që ta bëjnë situatën e përshtatshme për adhurimin e Allahut duke e ngritur një sistem që e ofron këtë gjë për ata.

³⁰³ Shiko: Muhamed El-Gazali “Fikhus-sireti”, f. 159

³⁰⁴ Shiko: Salih Shami “Min meinis-siretin-nebevije”, f. 153

³⁰⁵ Ez-Zubejdi “Taxhul-arus”, 3/ 611

³⁰⁶ Ez-Zubejdi “Taxhul-arus”, 3/ 611; Ebu Faris Muhamed Abdul-Kadir “Fi dhilalis-siretin-nebevije”, botimi i parë, sh.b. Furkan, Aman, Jordani, 1402 h.

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka urdhëruar sahabët në Mekë dhe përreth saj që t'u bashkohen vëllezërve të tyre në Medinë. Është e ditur njëmend se po të mos ishin torturat e kurejshëve, nuk do të dilnin muhaxhirët, sepse muhaxhirët janë nxjerrë nga vatrat e tyre siç e ka përmendur Allahu i Madhëruar: **“(Ajo pronë) U takon muhaxhirëve të varfër, të cilët u dëbuan prej shtëpive të tyre dhe prej pasurisë së tyre, duke kërkuar mirësinë dhe kënaqësinë prej Allahut, dhe që ndihmojnë Allahun dhe të dërguarin e Tij, të tillët janë ata të sinqertit.”** El-Hashër: 8

Ensarët – Allahu qoftë i kënaqur me ta – i kanë dashur këta vëllezër nga muhaxhirët të cilët i ngushëllonin dhe ua plotësonin të drejtat e tyre dhe Allahu i lavdëroi ata në thënien e tij: **“Edhe ata që përgatitën vendin (Medinen) dhe besimin para tyre, i duan ata që shpërnguleshin tek ata dhe nuk ndiejnë në gjoksat e tyre ndonjë nevojë (për zili a tjetër) nga ajo që u jepej atyre (muhaxhirëve), madje edhe sikur të kishin vetë nevojë për te, ata u jepnin përparësi atyre para vetvetes. Kush është i ruajtur prej lakmisë së vet, të tillët janë të shpëtuar.”** El-Hashër: 9

Muhaxhirët e parë dhe ata që i ndihmuan i arritën vlerat me parakalimin e tjerëve në këtë aspekt. Kurani fisnik ka bërë me shenjë në thënien e Allahut të Madhëruar: **“Sa u përket besimtarëve të parë, prej muhaxhirëve³⁰⁷ dhe ensarëve³⁰⁸, Allahu është i kënaqur me ata dhe me të gjithë të tjerët që i pasuan me vendosmëri e përkushtim në besim; edhe ata janë të kënaqur me Atë. Allahu ka përgatitur për ata kopshte nëpër të cilat rrjedhin lumenj dhe ku do të jetojnë përgjithmonë. Kjo është fitorja madhështore.”** Teube: 100

Muhaxhirët vazhduan hixhretin me radhë. Prej tyre Ibën Umi Mektumi, Omer ibën Hatabi, Talha ibën Ubejdullah, Amar ibën Jasiri, Sad ibën Ebi Vekasi, Abdullah ibën Mesudi, Bilal ibën Rebahi, Zejd ibën Harithe, Hamza ibën Abdul-Mutalibi, Abdurrahman ibën Auf, Ebu Kekshe, Ubejdetu ibën EL-Harith ibën Abdul-Mutalibi, Zubej ibën El-Avami, ebu Hudhejfe ibën Utbe ibën Rebia, Utbe ibën Gazvan, Uthman ibën Afani – Allahu qoftë i kënaqur me ta dhe me të tjerët nga sahabët.³⁰⁹

Burimet e sires kanë transmetuar për gradat e këtyre muhaxhirëve mbi shokët e tyre nga ensarët për të cilët ka thënë Allahu i Madhëruar: **“Edhe ata që përgatitën vendin (Medinen) dhe besimin para tyre, i duan ata që shpërnguleshin tek ata dhe nuk ndiejnë në gjoksat e tyre ndonjë nevojë (për zili a tjetër) nga ajo që u jepej atyre (muhaxhirëve), madje edhe sikur të kishin vetë nevojë për te, ata u**

³⁰⁷ Muhaxhirët janë myslimanët e Mekës që emigruan nga Meka në Medinë gjatë viteve të para të Islamit, për shkak të persekutimit që pësuan nga banorët e Mekës.

³⁰⁸ Ensarët janë myslimanët e Medinës që strehuan dhe ndihmuan Profetin Muhamed (a.s.) dhe muhaxhirët e tjerë myslimanë që erdhën nga Meka.

³⁰⁹ Shiko: Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 329 - 331

jepnin përparësi atyre para vetvetes. Kush është i ruajtur prej lakmisë së vet, të tillët janë të shpëtuar.“ El-Hashër: 9

Disa beqarë u strehuan te beqarët si vetë ata si rasti i Sad ibën Hajthème El-Ensari radijallahu anhu.

Ensarët garonin për strehimin e muhaxhirëve, për t’ua përgatitur vendin e banimit dhe për t’i ngushëlluar. Ata edhe qitnin short se kush do t’i marrë në shtëpinë e vet muhaxhirët³¹⁰, kur ajetet i zbritnin të dërguarit salallahu alejhi ve selem për lavdërimin e muhaxhirëve dhe për premtimin e fitores së tyre. Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Ata që migruan për hir të Allahut, e pasi që u torturuan, atyre gjithsesi do t’u mundësojmë vendbanim të mirë edhe në këtë botë, po shpërblimi i botës tjetër është edhe më i madh, sikur njerëzit ta dinin (për atë shpërblim).**“ Nahël: 41, 42.

Po ashtu, në thënien e të Madhëruarit: **“Pastaj Zoti yt, atyre që pasi u torturuan, migruan, mandej luftuan dhe qëndruan, dhe pas të gjitha këtyre vuajtjeve, s’ka dyshim se Zoti yt atyre do t’ua falë dhe do t’i mëshirojë (Ai është që fal, është mëshirues).**“ Nahl: 110³¹¹

Edhe shumë ajete të tjera që kanë folur për vlerën e muhaxhirëve radijallahu anhum.³¹²

EHLU SUFFE

Ehlu suffe ishin një numër nga muhaxhirët të cilët u strehuan në një skaj të xhamisë së profetit salallahu alejhi ve selem. Ato u njohën mes banorëve të Medines si *“ehlu suffe”*. Ishin beqarë, të varfër, nuk kishin për të ngrënë.³¹³ Kur i ka ardhur të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem sadaka ua dërgonte ehlu suffes mysafirët e Islamit, nuk ndalte prej saj për vete asgjë, por kur sjellnin dhuratë, i ftonte ata dhe bashkohej me ta.³¹⁴

I dërguari salallahu alejhi ve selem ua ndante atyre për çdo ditë nga një grusht hurma për dy veta.³¹⁵

³¹⁰ Abdul-Hamid Tuhmaz, “Siretu en-nebij” f. 246

³¹¹ Shiko: Edh-Dhehebi, “Sijerul-ealamin-nubela” 2/ 21

³¹² Shiko El-Xhemel, Ahmed Abdul-Ganij En-Nexhuli, “Hixhretun-nebijj salallahu alejhi ve selem ve sahabaetihi fil-Kurani ves-suneti”, botimi I parë, sh. b. El-Vefa, El-Mensure, 1409 h.

³¹³ Ebu Turab Edh-Dhahiri “Ehlu-sufeti” sh.b. Kible, Xhide, 1403

³¹⁴ Tranmseton imam Ahmedi në Musnedin e tij 3/ 287

³¹⁵ Tranmseton imam Ahmedi në Musnedin e tij 3/ 287

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i kërkonte familjarët nga sahabët për t'i ushqyer. Ensarët (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) i merrnin nga ehlu suffe nëpër shtëpitë e tyre dhe i ushqenin dhe i ngushëllonin.

Ehlu suffe kanë qenë njerëz të varfër, andaj i dërguari salallahu alejhi ve selem u ka thënë sahabëve: kush ka ushqim për dy veta le ta marr një (të tretin) nga ehlu suffe, e kush ka ushqim për katër veta, le ta marrë të pestin prej tyre, të gjashtin e kështu me radhë. Ebu Bekri i ka marrë tre veta, kurse pejgamberi salallahu alejhi ve selem i ka marrë dhjetë veta.³¹⁶

Ka pasur prej tyre që kanë punuar hamall në treg, e tjerë kanë mbledhur dru, po edhe ka pasur që kanë bërë ndonjë tregti të rëndomtë. Gjendjen nuk e kanë pasur të lehtë, por ndonjëri prej tyre kur ka shitur dru apo diçka tjetër, u ka sjellë ushqim shokëve të tij.³¹⁷

³¹⁶ Ebu Nuajm "Hulijetul-eulija", 2/ 22 – 33; Es-suvejani, "Es-siretu en-nebevije", 2/ 32

³¹⁷ Ebu Nuajm "Hulijetul-eulija" 1/ 348

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

HIXHRETI I PEJGAMBERIT

SALALLAHU ALEJHI VE SELEM

EBU BEKËR SIDIKU RADIJALLAHU ANHU DHE FAMILJA E TIJ DHE ROLI I TYRE NË HIXHRET

Idërguari salallahu alejhi ve selem nuk ka qenë i pari mes pejgamberëve që ka bërë hixhret. Atë e kishte parakaluar Ibrahim alejhi selam. Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Atij (Ibrahimit) i besoi Luti, e ai (Ibrahimi) tha: ‘Unë shpërngulem atje ku më udhëzoi Zoti im, Ai është i Gjithfuqishmi, I Urti.’” Ankebut: 26

Armiqësitë e mushrikëve, provokimet e tyre dhe orvatjet e tyre për ta burgosur apo për ta mbytur kanë qenë në prag të hixhretit për në Mekë. Meka ishte vendi më i dashur i Allahut dhe i të dërguarit të Allahut. Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Përkujto (o i dërguar) kur ata që nuk besuan thurmin kundër teje; të ngujojnë, të mbysin ose të dëbojnë. Ata bënë plane, e Allahu i asgjësonte, se Allahu është më i miri që asgjëson (dredhitë).” Enfal: 30

Po ashtu, ka thënë:

“Ata gati të shqetësuar në tokë (në Mekë) për të përzënë prej saj, po atëherë edhe ata nuk do të mbeteshin pas teje (pas pak kohe do të shkatërroheshin).” Isra: 76

Nuk kishte dyshim se populli i të dërguarit salallahu alejhi ve selem nga jobesimtarët kurejshitë ishin bashkuar për ta dëbuar ashtu siç e ka theksuar Allahu këtë rast në thënien e Tij:

“Eh, sa shumë qytete, të cilat kanë qenë më të fuqishme se qyteti yt, që të ka përzënë, Ne i kemi shkatërruar dhe nuk kanë pasur asnjë ndihmës!. “ Muhamed: 134

Ajeti i hixhretit flet për shoqërimin (e Ebu Bekrit) që ia bëri të dërguarit salallahu alejhi ve selem, për dëbimin që ia bënë jobesimtarët të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe për ndihmën e Allahut Fuqiplotë.

“Në mos e ndihmofshit atë (Pejgamberin), atë e ka ndihmuar Allahu; kur ata që nuk besuan e nxorën atë vetë të dytin; kur që të dy ishin në shpellë, kur po i thoshte shokut të vet: “Mos u pikëlllo (friko), Allahu është me ne!” E Allahu zbriti qetësi (në shpirtin e) atij, e fuqizoi me një ushtri që ju nuk e patë; e fjalën e atyre që nuk besuan e bëri më të ultën, kurse fjala e Allahut (është) më e larta. Allahu është më i fuqishmi, më i urti. “ Teube: 40

Po ashtu, edhe hadithiet flasin se Muhamedi salallahu alejhi ve selem është dëbuar nga Meka dhe se ai salallahu alejhi ve selem është lutur kundër tyre.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka dashur Meken shumë. Aty kishte lindur, ishte rritur, aty u martua dhe aty i lindën fëmijët, e po ashtu atë që i dërguari salallahu alejhi ve selem di për vlerën e Mekës dhe njerëzit gjithashtu dhe çfarë pozite ka te Allahu.

Ndoshta për këtë dëshmon thënia e të dërguarit salallahu alejhi ve selem kur është kthyer kah Meka gjatë hixhreit ka thënë: “Pasha Allahun, ti je vendi më i dashur për mua dhe ti po ashtu je prej vendeve më dashura për Allahun, sikur të mos më kishin dëbuar banorët e tu, nuk do të dilja nga ti.”³¹⁸

Një numër nga sahabët e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem kanë dalë në hixhret në periudhën e besatimit të Akabes që ndodhi në ditën e dymbëdhjetë nga muaji Dhul-Hixhe në vitin 13 të pejgamberisë, e para para hixhretit. Pastaj gradualisht është shtuar numri i tyre. Ebu Bekri ka qenë i pëgatitur për hixhret për ta zbatuar urdhrin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, përpos asaj që i dërguari salallahu alejhi ve selem ka kërkuar nga Ebu Bekri pak ta zvarritur për ndonjë shkak që e di Allahu dhe i dërguari i Tij, e që Sidiku nuk e dinte.

I dërguari salallahu alejhi ve selem e priste urdhrin nga Allahu i Madhëruar që t’i japë leje për hixhret për një mbarëvajtje prej Tij, qoftë i Lartmadhëruar, sepse Ai u bënte kurth armiqve të profetit dhe atij ia bënte të volitshme situatën.

³¹⁸ Ez-Zerkani “El-Mevahib”, 1/ 328; Ibn Maxhe në susnenin e tij, Kitabus-sejr, kapitulli “Thraxhur-resul salallahu alejhi ve selem min Meke”, f. 239

“Kujto kur mohuesit komplotonin kundër teje: për të të burgosur, vrarë ose dëbuar. Ata bënin kurtbe, por edhe Allahu ngrinte kurtbe (kundër tyre). Allahu është planifikuesi më i mirë “ El-Enfal: 30.

Ebu bekri radijallahu anhu i rinte në gatishmëri të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe i kishte përgatitur devetë dhe gjërat që u duheshin edhe para se ta dinte se ai do ta shoqërojë në hixhret.

Kurejshët ishin orvatur të sajojnë plane për ta ndalaur nga hixhreti të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe planifikuan që t’i bëjnë atentat.

Mirëpo atij i erdh Xhibrili alejhi selam dhe i tha: Mos fli këtë natë në shtratin tënd në të cilin fle zakonisht! Tha: pasi u errësua nata, ata u mblodhën para derës së tij dhe e pritnin kur do të flejë që më pas t’i vërsulen. Pasi i dërguari i Allahut e vuri re qëllimin e tyre, i tha Aliut: fli në shtratin tim dhe mbështillu me pelerinën time hedremike të gjelbërt dhe Aliu fjeti aty. I tha se nuk do t’i ndodhë asgjë nga ata që e urren. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në të zakonitën e tij flinte i mbështjellur me atë pelerinë.

Tha: I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dalë mes tyre. E ka marrë një grusht dhe në dorën e tij duke mos e vërejtur ata atë dheun ua hudhi nëpër kokat e tyre dhe i lexonte këto ajete:

***“Ja, Sin! * Pasha Kurani e pacenueshëm në urtësinë e tij të lartë. * S’ka dyshim se ti (Muhamed) je prej të dërguarve. * Je në një rrugë të drejtë. * (Kurani është) Zbritje e Plotfuqishmit, e Mëshiruesit. * Për t’ia tërhequr vërejtjen një populli, që të parëve të tyre nuk u është tërhequr, e për atë shkak ata janë të hutuar. * Për Zotin tashmë ka marrë fund vendimi (thënia) kundër shumicës së tyre, andaj ata edhe nuk besojnë. * Ne u kemi varë në qafat e tyre pranga e ato u arrijnë deri në nofulla, andaj ata mbesin me koka lart. * Ne u kemi vënë edhe para tyre pendë edhe mbrapa tyre pendë dhe ua kemi mbuluar sytë, prandaj ata nuk shohin. “* Jasin: 1 – 9**

Kur i mbaroi i dërguari këto ajete, e nuk mbeti asnjë njeri prej tyre pa i hedhur mbi kokë dhe, e pastaj ka vazhduar rrugën andaj kah ia kishte mësyer. Pastaj u erdh një person që nuk kishte qenë me ata dhe i pyet: çfarë po pritni këtu? Ata thanë: Muhamedin. Tha: Allahu ju poshtëroftë! O pasha Allahun, Muhamedi vetëm se ka dalë prej nga ju dhe nuk ka lënë njeri pa i hudhur në kokë dhe, e pastaj ka vazhduar rrugën. A nuk po vëreni veten tuaj?! Pastaj secili njeri e ngriti dorën në kokë, kur panë se në kokat e tyre kishte dhe. Pastaj shkuan për të shikuar te shtrati, por aty ishte Aliu i mbështjellë me pelerinën e dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ata ende mendonin se aty është Muhamedi dhe thanë: Pasha Allahun, ky është Muhamedi duke fjetur. Mbi të e ka pelerinën. Mirëpo, nuk kaloi shumë kohë kur agoi, prej aty u

ngrit Aliu radijallahu anhu. Ata thanë: po pasha Allahun, ai që na foli na e paska thënë të vërtetë.

Ibën Is'haku ka thënë: prej ajeteve që i shpalli Allahu nga Kurani në atë ditë në lidhje me atë që ata kishin planifikuar ndaj të dërguarit, është ajeti:

“Përkujto (o i dërguar) kur ata që nuk besuan thurnin kundër teje; të ngujojnë, të mbysin ose të dëbojnë. Ata bënëin plane, e Allahu i asgjësonte, se Allahu është më i miri që asgjëson (dredhitë).” Enfal: 30

Po ashtu:

”Vërtet thonë ata³¹⁹: “Ai³²⁰ është vjershëtar, të presim derisa ta zhdukë vdekja”?! Thua ju: “Prisni, se edhe unë po pres bashkë me ju.” Tur: 21³²¹.

Ebu Bekri radijallahu anhu ishte shoqëruesi më i mirë për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem në atë rrugëtim ku tregoi qëndrime shembullore në të cilat ka flijuar veten për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Prej tyre:

I dërguari salallahu alejhi ve selem kur ka arritur në shpellën Theur dhe ka dashur të hyjë brenda, Ebu Bekër Sidiku ka kërkuar nga ai të presë derisa të sigurohej nga rreziqet që mund të kanoseshin aty.

Gjatë ndenjjes në shpellë, Ebu Bekrin radijallahu anhu e vëren një vrimë dhe e zë atë me këmbën e tij (të zbathur) dhe thotë: O I dërguar i Allahut, nëse kafshon ndonjë gjë apo pickon, atëherë le të më kafshojë mua.³²²

Ai (Allahu qoftë I kënaqur me të!) ka qenë i frikësuar për të dërguarin e Allahut kur ishin në shpellë. Përcjell Enes ibën Malik nga Ebu Bekri Sidiku radijallahu anhu se ka thënë: kam qenë me pejgamberin salallahu alejhi ve selem në shpellë, e kur e ngrita kokën, i pashë këmbët e tyre dhe thashë: O pejgamber i Allahut, sikur ndonjëri prej tyre ta përlulte shikimin, do të na kishte parë. I dërguari salallahu alejhi ve selem tha: **“Hesht o Ebu Bekër, janë dy veta, e Allahun e kanë të tretin.”**³²³

Vërtet kjo përkujdesje, i gjithë ky stres dhe vetëbesim është përmendur në thënien e Allahut të Madhëruar:

³¹⁹ Paganët e Mekës.

³²⁰ Profeti Muhamed (a.s.).

³²¹ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije” të Ibn Hishamit 1/ 484; “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 227; Ibn Kethirët në tefsirin e tij, 2/ 784

³²² Transmeton Ibn Ebi Shejbe në “El-Megazi”, f. 151

³²³ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij kapitulli “Hixhretun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve ashabuhu ilal-Medineti”, 4/ 263

“Në mos e ndihmofshit atë (Pejgamberin), atë e ka ndihmuar Allahu; kur ata që nuk besuan e nxorën atë vetë të dytin; kur që të dy ishin në shpellë, kur po i thoshte shokut të vet: “Mos u pikëllo (friko), Allahu është me ne!” E Allahu zbriti qetësi (në shpirtin e) atij, e fuqizoi me një ushtri që ju nuk e patë; e fjalën e atyre që nuk besuan e bëri më të ultën, kurse fjala e Allahut (është) më e larta. Allahu është më i fuqishmi, më i urti.” Teube: 40

Po, Allahu ia ka zbritur qetësinë të dërguarit të vet.

Ebu Bekri e ka shërbyer pejgamberin salallahu alejhi ve selem gjatë udhëtimit. Ai i qëndronte mbrapa të dërguarit. Ka qenë i njohur mes njerëzve për shkak të udhëtimit të shumta në Sham. Ai e fshehte të dërguarin e Allahut nga ata dhe ua largonte nga sytë e tyre.

Ibën Ebi Shejbe transmeton: “Bijat e Ebu Bekrit kanë kontribuar në hixhret. Është përcjellur nga Esmaja radijallahu anhua se ka thënë: “ia kam përgatitur bohçen e pejgamberit salallahu alejhi ve selem në shtëpinë e Ebu Bekrit kur deshti të dalë për në hixhret për në Medine, pasi që nuk mundeshim të gjejmë për plaçkat e tij dhe për ujin e tij me çka t’i lidhim. I thashë Ebu Bekrit: Pasha Allahun nuk po gjej gjë për t’i lidhur këto, përpos skutaçen time. Tha: atëherë tha: ndaje në dysh dhe më njëren lidhe enën calikun për ujë, a me tjetrën lidhe bohçen. Për këtë shkak u quajt << dhatun-nitakajni >> - pronarja e dy lidhëzave.³²⁴

Esmaja përjetoi mundime nga ana e mushrikëve të Mekës pas daljes të dërguarit salallahu alejhi ve selem në hixhret. Ajo ka thënë: pasi doli i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, na erdhi një grup nga kurejshët mes të cilëve ishte Ebu Xhehl ibën Hishami. Ata u ndalën para derës së Ebu Bekrit. Unë dola para tyre, e më thanë: Ku është babai yt, oj bija e Ebu Bekrit? Thashë: Nuk e di, pasha Allahu, ku është babi im. Ebu Xhehli, i cili ka qenë vulgar dhe i fëlliqur, e ngriti dorën dhe më goditi shuplakë në faqe sa që ma shkuli vathin.³²⁵

Po ashtu, Abdullahu biri i Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu kohë pas kohe i sillte ushqim të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe babait të tij duke qenë ata në shpellë,³²⁶ para se të marrin rrugën për në Medine. Ai po ashtu u sillte lajme atyre.

³²⁴ Ibn Ebi Shejbe 144; tra. Buhariu në sahihun e tij kapitulli “Hixhretun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve ashabuhu ilal-Medineti”, 4/ 258.

• Po ashtu shiko edhe “Nektari i vulosur” Safijurahman Mubarekfuri, f. 196, sh.b. Gjurma, Prishtinë, 2004

³²⁵ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije” të Ibn Hishamit, 1/ 487

³²⁶ Ibn Ebi Shejbe në “El-Megazi”, f. 150; Transmeton Buhariu në sahihun e tij, 4. 256

Po ashtu, Amir ibën Fuhejre, shërbëtori i Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu shkonte te ata me delet e Sidikut që të merrnin nga qumështi. Ai i shoqëroi të dërguarin dhe Sidikun pastaj në hixhret.³²⁷

ALIU RADIJALLAHU ANHU DHE FLIJIMI I TIJ PËR TË DËRGUARIN SALALLAHU ALEJHI VE SELEM DHE PËRMBUSHJA E AMANETIT

Kur kuvenduan kurejshët në natën e hixhretit se çfarë do të bënin me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem ku u dakorduan për ta mbytur, Allahu ia bëri këtë me dije pejgamberit të Tij. Xhibrili e urdhëroi të mos flejë në shtratin e tij. Profeti salallahu alejhi ve selem e thërret Ali ibën Ebi Talibin radijallahu anhu dhe i tha që të flejë në shtratin e tij. Ali radijallahu anhu u mbështjell me pelerinën e gjelbërt. Profeti salallahu alejhi ve selem ka dalë para atyre që pritnin ata duke qenë te dera, por nuk kanë mundur ta shohin.

Mushrikët mbetën duke e ruajtur shtëpinë e profetit salallahu alejhi ve selem. Disa e shihnin shtratin ku flinte Aliu radijallahu anhu i mbuluar, e ata mendonin se është pejgamberi salallahu alejhi ve selem, andaj pritnin gjë që i dha gjasa të dërguarit salallahu alejhi ve selem për të dalë me Ebu Bekër Sidikun radijallahu anhu [në hixhret].³²⁸

Kjo vepër e guximshme e Aliut radijallahu anhu dhe gatishmëria për të flijuar për të dërguarin hyn në tërësinë e veprave të tij të mëdha që i ka bërë për pejgamberin dhe thirrjen e tij. Ai ishte kushëri i të dërguarit dhe dhëndri i tij i përgëzuar me xhenet. Ai u edukua në iman në shtëpinë e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Kontributet e Aliut ishin të nivelit të kontributeve të Ebu Bekrit dhe familjes së tij në shërbim të pejgamberit salallahu alejhi ve selem për hixhretin dhe e plotësuan njëra-tjetrën. Ishte një shërbim paralel në punët e hajrit dhe për të dëshmuar dashurinë ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe mbrojtjen e tij.

Aliu radijallahu anhu, (për shkak të kësaj) mbeti pak më vonë në hixhret. I dërguari salallahu alejhi ve selem e kishte porositur t'i kthejë amanetet kurejshëve të cilat kishin qenë te i dërguari i Allahut edhe pse ata ishin mushrikë. Aliu radijallahu anhu ka qenë kompetent për t'i kthyer ato amanete pasi ka qenë njeri i besueshëm i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem³²⁹, për besimtarët po ashtu dhe të gjithë njerëzit.

Aliu qëndroi pas pejgamberit salallahu alejhi ve selem tri ditë në Mekë. I ka kthyer amanetet dhe pastaj i është bashkuar të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në Medinë.³³⁰

³²⁷ Ibn Ebi Shejbe në "El-Megazi", f. 150

³²⁸ Shiko: "Es-Siretu en-nebevije" të Ibn Hishamit, 1/ 482

³²⁹ Shiko: "Es-Siretu en-nebevije" të Ibn Hishamit, 1/ 482

³³⁰ Shiko: "Es-Siretu en-nebevije" të Ibn Hishamit, 1/ 493

RRUGA PËR NË MEDINE³³¹

I dërguari salallahu alejhi ve selem dhe Ebu Bekër Sidiku qëndruan në shpellë tri ditë në malin Theur në jugperëndim të Mekes, në anën e kundërt të Medines. Ishte ecje shtesë, por larg ndjekjes.

Kurejshët kishin caktuar shpërblim me sasi njëqind deve për atë që e sjell të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem të gjallë apo të vdekur.³³² Kjo i nxiti shumë veta ta kërkojnë të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem me shumë seriozitet në të gjitha anët dhe rrugët e afërta të Mekës. Edhe pse mushrikët mekas arritën disa herë te shpella, Allahu i Madhëruar e ruajti pejgamberin e Tij.

Pasi pushoi kërkimi i mushrikëve dhe ndjekja, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem del gjatë natës nga shpella dhe me të Ebu Bekër Sidiku. Takohen me Abdullah ibën Urejkitin të cilin e kishin udhërrëfyes dhe me vete kishte edhe dy deve. Me të vazhduan rrugën poshtë Mekës, e pastaj ia mbajtën nga bregdeti, kaluan nëpër vendkalime, nëpër rrugë të ndryshme, nëpër lugina të cilat njerëzit i kanë ecur për të shkuar në Medine,³³³ e njëkohësisht t'u iknin syve të ndjekësve.

Nga rrefimet e njohura në rrugën e hixhretit është rrefimi me Umu Mabedin, pronarja e tendës pranë së cilës kaloi i dërguari salallahu alejhi ve selem.

Po ashtu, nga tregimet më të njohura që janë transmetuar në rrugën e hixhretit të pejgamberit salallahu alejhi ve selem për në Medine është tregimi me Suraka ibën Malikun me transmetim të Abdurahman ibën Malik El-Medlexhi. Ai ishte biri i vëllaut të Suraka ibën Malik ibën Xhashemit. Babi i tij e kishte lajmëruar se Suarka ibën Xhashemi ka thënë: na erdhën të dërguarit e jobesimtarëve kurejsh dhe na bënë për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe për Ebu bekrin shpërblim per secilin pre tyre nëse i mbysim apo i zëmë rob. Duke qëndruar unë ulur mes banorët e fisit tim Beni Medlexh, na erdhi një njeri prej tyre, qëndroi para nesh duke qenë ne ulur dhe tha: O Suraka, unë pashë pak më parë diçka të zezë në bregdet, mendoj se është Muhamedi dhe shoqëruesit e tij. Suraka ka thënë: e kuptova se ata janë ata. I thashë atij: ata nuk janë ata, por ti e ke parë filanin dhe filanin që kanë dalë me gjurmuesit. Pastaj qëndrova një çast në vend në mbledhjen që e zhvillonin, e pastaj u ngrita dhe hyra brenda. I thashë shërbëtores të ma nxjerrë kalin që e kisha mbrapa

Shiko Sahih EL-Buhari kapitulli "Hixhretun-nebijji salallahu alejhi ve selem ve ashabihii ilal-Medineti" 4/ 256; shiko edhe Ekrem El-Omeri Sahihs-sirettun-nebevije" 1/ 211

³³¹ Shiko Sahih EL-Buhari kapitulli "Hixhretun-nebijji salallahu alejhi ve selem ve ashabihii ilal-Medineti" 4/ 256; shiko edhe Ekrem El-Omeri Sahihs-sirettun-nebevije" 1/ 211

³³² Shiko hadithin e gjatë që e përcjellë Aisheja në detaje të Buhariu që është hadithi më i detalizuar në lidhje me hixhretin me transmetim të Urve ibn Zubejr, kapitulli "Hixhretun-nebijji salallahu alejhi ve selem ve ashabihii ilal-Medineti" 4/ 254 - 258

³³³ Janë bërë hulumtime dhe studime të shumta, janë bërë edhe harta për rrugëtimin që e ka vijuar i dërguari salallahu alejhi ve selem në hixhretin për në Medinen e ndriçuar.

sukës³³⁴ e ta lidhë për këtë kërkim. E mora heshtën time dhe dola me të para shtëpisë dhe bëja vijë me majën e saj në tokë derisa erdha te kali im dhe i hipa, e pastaj u nisa në kërkim të tyre derisa i arrita, por kali u pengua në vrapim dhe unë u rrëzova. Pastaj u ngrita dhe e zgjata dorën për ta marrë një shigjetë për të qitur short a do t'i dëmtoj apo jo, mirëpo doli ajo që nuk e dëshiroja. Pastaj u ngrita i hipa kalit dhe nuk iu nënshtrova shortit. Kur u afrova dëgjova recitimin e pejgamberit salallahu alejhi ve selem, por ai nuk kthehej. Mirëpo, Ebu Bekri ktheheshte shpesh. Këmbët e kalit tim sharruan në tokë derisa arritën në gjunj. Zbrita prej tij dhe e qortova. Pastaj u ngrita, por kalit pothuajse nuk po i dilnin këmbët nga rëra. Kur u drejtua, doli një pluhur dhe u ngrit në qiell si një tym. Unë përsëri qita short dhe përsëri më doli ajo që nuk e pëlqeja. Atëherë i thirra në siguri. Ata u pajtuan dhe unë i hipa kalit dhe erdha te ata. Nga ajo që ndodhi unë ndjeva në vete që të ndalem nga qëllimi që kisha ndaj tyre dhe se çështja e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem do të dalë në shesh (do të ngadhnjejë), andaj i thashë: Populli yt ka bërë shpërblim për ty. U tregova lajmet se çfarë dëshironin njerëzit (mekasit) prej tyre. U afrova atyre ushqim dhe pajisje, por ata as nuk më shikuan dhe as nuk kërkuan, përveç se më thanë t'i lë rahat. Kërkova të më shkruaj një letër sigurie dhe ai e urdhëroi Amir ibën Fuhejren dhe ai e shkruajti në një copë të lëkurës, e pastaj vazhdoi rrugën i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem.³³⁵

Në këtë ndodhi është transmetuar ajo që i dërguari ka lajmëruar për rënien e mbretit Kisra dhe se ai (suraka) do t'i veshë byzylykët e tij.³³⁶

Transmetimet flasin se Suraka e mbajti premtimin e të dërguarit që kishte kërkuar prej tij. Ai në kthim i largoi disa ndjekës të pejgamberit salallahu alejhi ve selem nga rruga në të cilën ecte i dërguari.³³⁷

Njeriut i pëlqen t'i vërë një sihariq për byzylykët e Kisras në kohën kur i dërguari salallahu alejhi ve selem ishte i dëbuar nga mushrikët, kur kërkohet prej tyre i vdekur apo i gjallë kur kishin bërë shpërblim për të kush e sjell atë.

Megjithatë, ai i ka folur Surakës për pushtimin e Persisë, shtetin e Kisrës dhe se ky beduin do t'i veshë byzylykët e e Kisrës të cilin arabët nuk kanë guxuar as t'i paramendojnë, e ku të arrijë në Medain nga kryeqytet e Kisrës që i kishte nën patronazhin e tij. E kur bëhet fjalë për një bari të deveve, a thua vallë, ai do t'i veshë ato?!

³³⁴ **SUKË** f. sh. Vend i ngritur si breg në një fushë, kodër e ulët.

³³⁵ Shiko Sahih EL-Buhari kapitulli "Hixhretun-nebijji salallahu alejhi ve selem ve ashabihi ilal-Medineti" 4/ 256; Ibn Ebi Shejbe "EL-Megazi" f. 146

³³⁶ Shiko Ibn Haxheri në "El-Isabe", 2/ 19

³³⁷ Shiko Sahih EL-Buhari kapitulli "Hixhretun-nebijji salallahu alejhi ve selem ve ashabihi ilal-Medineti" 4/ 257; Ibn Ebi Shejbe "EL-Megazi" f. 146

Suraka e ka takuar të dërguarin e Allahut gjatë kthimit nga Hunejni dhe Taifi në Xhurane. Aty ia përkujtoi letrën dhe i dërguari i tha: “Sot është dita e bamirësisë dhe përmbushjes së premtimit, afrohu! Ai i afrohet të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe e pranon Islamin.³³⁸

Ajo njëmend ndodhi ashtu siç e kishte lajmëruar i dërguari salallahu alejhi ve selem kështu që ka qenë një nga muxhizet profetike. Në kalifatin e Omerit radijallahu anhu e pushtuan Medainin dhe e sjellin plaçkën e luftës ku ishin byzylikët e Kïsrës, kurora e tij, qilimi dhe gurët e çmuara.

Omerit radijallahu anhu i kujtohet premtimi i profetit salallahu alejhi ve selem dhe e thërret Suraka ibën Malikun në xhaminë e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ia veshë byzylikët e Kïsrës dhe i thotë atij: thuaj: Allahu Ekber, Allahu Ekber, falënderimi i takon Allahut që ia zhveshi Kïsras të birit të Hermuzit dhe ia veshi Suraka ibën Xhashemit beduin nga Beni Mudlexhi.³³⁹

Omeri brohoriti më këtë lajm, e pastaj e kanë hipur Surakan në një kafshë dhe e kanë shëtitur nëpër tregjet e Medines, kurse njerëzit shikonin rrethepërqark. Edhe ai bënte tekbir dhe i përsëriste fjalët e Omerit, ashtu që banorët e Medines së bashku e dëshmuuan këtë muxhize që u realizua për afërsisht pas pesëmbëdhjetë viteve prej premtimit të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem që ia kishte dhënë Surakës.

Nga ndodhitë e tjera në rrugë për në Medine është edhe tregimi për disa udhëtarë nga myslimanët të cilët kanë qenë në rrugë duke u kthyer nga Shami dhe me vete e kanë pasur Zubejr ibën Avamin radijallahu anhu. E takojnë të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe Zubejri ia vesh të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem edhe Ebu Bekrit rroba të bardha.³⁴⁰

Po ashtu, është transmetuar se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka kaluar pranë disa deveve të një pronari nga fisi Eslemij në Xhuhfe. Aty kishte qenë një djalosh bari. E pyeti: të kujt janë këto? Djaloshi tha: të një njeriu nga Eslemi. Kthehet ka Ebu Bekri dhe i thotë: “Janë shpëtuar insha’Allah.” Pastaj e pyeti: Si e ke emrin? Tha: Mesud. Kthehet ka Ebu Bekri dhe i thotë: do të jetë i lumtur insha’Allah.” I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka dashur optimizmin.³⁴¹

³³⁸ Shiko Bejheki në “Delailun-nubuue” 2/ 489;

³³⁹ Shiko Ibn Haxheri në “El-Isabe”, 2/ 19; Ibn Kethiri “El-bidaje ven-nihaje” 7/ 68

³⁴⁰ Shiko Sahih EL-Buhari, Ibn Haxheri Fet’hul-Bari, 7/ 1936

³⁴¹ Ibn Kethiri “Es-siretun-nebevije” 2/ 256

ARRITJA NË MEDINE

Muhaxhirëve dhe ensarëve u arriti lajmi për daljen e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Pas këtij lajmi, ata dilnin çdo ditë në periferi të Medines për ta pritur dhe kur bënte vapë, ktheheshin. Pasi u bë shumë që po prisnin, një ditë kur u kthyen nëpër shtëpitë e tyre, një jehud që ishte ngjitur në mur nga muret etyre për të shikur ndonjë gjë, ai vërejti të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe Ebu Bekrin të veshur në të bardha që dukeshin qartë. Ai nuk e përmbajti veten derisa brohoriti me zë të lartë: O turmë e arabëve, ky është gjyshti juaj të cilin po e prisni. Nxituan myslimanët te armët dhe dolën për ta pritur. Është kthyer në të djathtë derisa ka zbritur me atë te Beni Amër ibën Auf. Ajo ka qenë dita e hënë, e teta e muajit Rebiu-evel³⁴² që përputhet me 21 shtator të vitit 622 m.³⁴³ Ebu Bekri është ngritur para njerëzve, ndërsa i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem mbeti i ulur. Aty e kapte dielli, por Ebu Bekri i bëri hije me mantelën e tij, kështu që njerëzit e kuptuan kush është i dërguari i Allahut.³⁴⁴

Disa transmetime tregojnë se ata që e pritën të dërguarin salallahu alejhi ve selem në hyrjen në Medine kanë qenë pesëqind nga ensarët.³⁴⁵ Sipas kësaj, ata që kanë prezantuar në Kuba pas arritjes të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem për ta pritur, ndoshta kanë qenë po ai numër i njëjti apo përafërsisht aq me një numër nga muhaxhirët jo më pak se njëqind. Muhaxhirët i janë besatuar menjëherë nga frika e rezikut që mundej t'i kanosej nga rrethina prej armiqëve. Ata ishin në gatishmëri për ta ruajtur, ta respektojnë, të flijojnë për të. Ensarët iu besatuan përsëri pas arritjes së tij në Medine siç flet transmetimi i Buhariut nga Ibën Omeri radijallahu anhu.³⁴⁶

Në transmetim tjetër nga Enes ibën Maliku po ashtu në përmbledhje të Sahihut të Buhariut që është nga më të mirët në këtë temë, ka thënë: Pasi ka arritur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në Medine, është ndalur në hyrje të Medines në lagjen që quheshin Benu Amër ibën Auf. Thotë: aty ka qëndruar katërmbëdhjetë net. Pastaj ka vajtur te Beni Nexharët. Ata kanë ardhur me shpata jashtë këllëfëve. Ka thënë: më parafytyrohet i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i hipur në devenë e tij dhe Ebu Bekri mbrapa tij, kurse Beni Nexharët përplot përreth tyre.³⁴⁷

Ndalja e pejgamberit salallahu alejhi ve selem në Kuba ka qenë te Kulthum ibën El-Hedem nga Beni Omer ibën Auf dhe Sad ibën Hajthema. Njerëzit i ka pritur në

³⁴² Shiko transmetimin e Buhariut në sahihun e tij “Kitabul-megazi”, kapitulli “Hixhretun-nebiji salallahu alejhi ve selem e ashabihi ilal-Medineti”, 4/ 258

³⁴³ Shiko: Abdus-selam Et-Turmanini “Ezminetu tarihil-islami” f.15

³⁴⁴ Transmetimi i Buhariut në sahihun e tij, kapitulli “Hixhretun-nebiji salallahu alejhi ve selem e ashabihi ilal-Medineti”, 4/ 258 dhe ky version është i tij. “Es-Siretu en-nebevije” të Ibn Hishamit, 1/ 343

³⁴⁵ Shiko Dr. Ekrem El-Omeri, “Sahih siretun-nebevije”, 1/ 218

³⁴⁶ Shiko Sahih el Buhari hadithi nr. 3916

³⁴⁷ Nga transmetimi i Buhariut hadithi nr. 3932

shtëpinë e Sadi. Aty e ka pasur një strehim për beqarët nga muhaxhirët radijallahu anhum.³⁴⁸

Arritja e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në Medine ka qenë në një ditë të dalluar të cilën myslimanët më pas e kanë marrë për fillim të llogaritjes së vitit sipas hixhretit nga ajo që e kanë parë rëndësinë e kësaj ndodhie.³⁴⁹

Kjo ditë është përmendur në Kuranin Famëlartë ndërlidhur me ndodhinë e ndërtimit të xhamisë së Kubasë ë thënie e Allahut të Madhëruar: **“Ti mos u fal aty kurrë! Një xhami e cila që prej ditës së parë është themeluar në respekt ndaj Allahut (pa hile), është më e drejtë të falesh në të, aty ka burra që dëshirojnë të pastrohen mirë, e Allahu i do të pastrit.”** Teube: 108

Ky ajet pikërisht ka aluduar në atë ditë, e ndoshta është për shkak të kësaj myslimanët e kanë marrë për llogaritjen e vitit të tyre hixhrij, pasi që edhe Kurani ka aluduar në atë ditë. E kanë pranuar këtë ditë për fillim të vitit hixhri duke i refuzuar mendimet e tjera në lidhje me këtë. Omeri radijallahu anhu ka thënë: Hixhreti ka ndarë mes së vërtetës dhe të kotës, andaj llogaritni datat sipas saj!³⁵⁰

Për këtë shkak sahabët ishin të mendimit se kjo ka qenë koha e parë në të cilën është forcuar Islami.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qëndruar në Kuba katërmbëdhjetë net³⁵¹ ku i kreu disa punë. Më e rëndësishmja ka qenë ndërtimi i xhamisë Kuba – siç u përmend – dhe ajo është xhamia e parë që është ndërtuar në Islam. Në ndërtimin e saj ka marrë pjesë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ska dyshim se ai u ka prirë në namaz aty besimtarëve myslimanë. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka nxitur të falen në këtë xhami dhe ka thënë: **“Namazi në xhaminë Kuba është si me bë një umre.”**³⁵²

Kjo ndërlidhje e xhamisë Kuba me ajetin nuk do të thotë se ajo ka vlerë më të madhe se xhamia e Pejgamberit salallahu alejhi ve selem sepse që të dyjat janë themeluar në devotshmëri. Xhamia Kuba, me këtë ajet, e ka për qëllim cilësitë e atyre që duan të

³⁴⁸ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije” të Ibn Hishamit, 1/ 343

³⁴⁹ Shiko: Omer ibn Shubbete, “Tarihul-Medine”, 2/ 752; Shiko poashtu kapitullin “Tarih – Min ejene errehu etarih” në Sahih el-Buhari, 4/ 67

³⁵⁰ Sahih el-Buhari, kapitullin “Tarih – Min ejne errehu et-tarih” në Kitab Menakibul-ensar, 4/ 267; shiko edhe “El-bidaje ven-nihaje”, 2/ 253 dhe poshtu Omer ibn Shubbete, “Tarihul-Medine”, 2/ 758

³⁵¹ Nga tranmsetimi i Buhariut, kapitulli “Makdemun-nebijji salallahu alejhi ve selem ve ashabihi el-medinete”, 4/ 466

³⁵² Mutefekun alejhi. Shiko edhe Tefsir Ibn Kethir, 1/ 908

pastrohen për të cilët janë transmetuar shumë hadithe për ata banorët e kubasë nga ensarët, se ata në pastrim pas guralecave kanë përdorur ujin.³⁵³

I dërguari salallahu alejhi ve selem xhumanë e parë e ka falur te Benu Salim ibën Auf para se të arrijë në Medine dhe ajo po ashtu ka qenë xhumaja e parë në Islam.³⁵⁴

Ajo xhami ku është falur i dërguari salallahu alejhi ve selem vazhdon të ekzistojë si e njohur në Medine që paraqet nga simbolet kryesore të Medines.³⁵⁵

Benu Nexharët nuk kanë qenë të vetmit në shfaqjen e forcës në mbrojtjen e pejgamberit salallahu alejhi ve selem, por kanë qenë edhe të tjerë nga ensarët dhe muhaxhirët si në paradë madhështore që numri i tyre e kishte kaluar pesëqindëshin.³⁵⁶

Me arrijten në Medine ka qenë dallimi i vendosjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe muhaxhirëve, kurse nga ana tjetër ka qenë fillimi i gëzimit dhe haresë, ndriçimit të banorëve të saj të cilët kishin hyrë në Islam shumica nga familjet e Medines. Gjatë hyrjes në Medine të pejgamberit kishin dalë banorët të gjithë, edhe vashat mbi pullaze shikonin dhe pyetnin njëra-tjetrën kush është Muhamedi. Ato nuk kishin parë ndonjë ti përngajë atij.

Kanë dalë vajzat e beni Nexharëve dhe i kanë shprehur mirëseardhje të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem duke recituar:

*“Ne jemi vashat e Beni Nexharve
Sa mirë do të ishte Muhamedi të na bëhej fqinj.”*

Është transmetuar se ka thënë: a ma bëni që ta dua këtë gjë? Ato kanë thënë: Po, pasha Allahun. Ka thënë: “edhe unë vallahi ju dua.³⁵⁷

Kjo është ndjenjë e vërtetë dhe dashuri e sinqertë ndaj pejgamberit salallahu alejhi ve selem nga ensarët të vegjël dhe të mëdhenj. Gëzimi i tyre për ardhjen e pejgamberit salallahu alejhi ve selem u vërejt dukshëm nëpër rrugët e Medines dhe nëpër shtëpia, në fytirat e të rinjve dhe shërbëtorëve.

³⁵³ Shiko për këtë temë hulumtim te të detajizuar te tefssiri i Ibn Kethirit, 1/ 908

³⁵⁴ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije” të Ibn Hishamit, 1/ 493; Ibn Kethir “Es-Siretu en-nebevije”, 2/ 271

³⁵⁵ Shiko: Abdul-Azizi EL-K’aki, “El-Mexhmuatul-musavvere lieshheri mealimil-medinetil-mun-
evereti”, 1. 148

³⁵⁶ Transmeton Ahmedi në Musnedin e tij. Shiko: Muhamed Ebu Shuhbe, “Es-Siretu en-nebevije”, 2/
25

³⁵⁷ Shiko: Ibn Haxher, “Fet’hul-Bari”, 15/ 125

Ndihej zëri i tyre duke thënë: Allahu Ekber, ka ardhur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, Allahu Ekber, ka ardhur i dërguari i Allahut.³⁵⁸

Në transmetim tjetër qëndron se kur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka hyrë në Medinë, burrat dhe gratë kanë hipur mbi pullazet e shtëpive, djelmoshat dhe shërbëtorët janë shpërndarë nëpër rrugë duke brohoritur: o Muhamed, o i dërguari i Allahut, o Muhamed, o i dërguari i Allahut, o Muhamed, o i dërguari i Allahut.³⁵⁹ Disa të tjerë përsëritnin: ka ardhur pejgamberi i Allahut, ka ardhur pejgamberi i Allahut.³⁶⁰

Bera ibën Azibi i cili ishte nga djelmoshat e ensarëve, e kishte përjetësuar hyrjen e pejgamberit në Medinë dhe rrëfen për ndjenjat e banorëve të saj me thënien: nuk kam parë banorët e Medines të ishin gëzuar me ndonjë gjë më shumë se me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem.³⁶¹ Atëherë kur hyri në Medinë i dërguari i Allahut, ensarët garuan për gostitjen e tij dhe se kush do ta pranojë në konakun e tij. Secili dëshironte ta ketë këtë privilegj të gostitjes së tij salallahu alejhi ve selem. I dilnin përpara dhe kërkonin secili të hyjë te shtëpia e tij. Secili e shfaqte dëshirën që ta nderojë dhe t'i dalë në mbrojtje. Thoshin: eja te ne se jemi me numër të madh, me përgatitje dhe forcë. Secili dëshironte ta tërheqë deven e tij për kërpeshin e saj. Por ai u thoshte: lëreni se ajo është e urdhëruar.” Deveja është rrotulluar disa herë derisa është gjunjëzuar në vendin ku do ta ndërtonin xhaminë e profetit salallahu alejhi ve selem. Ai vendi, atëbotë ka qenë torishte për kafshët (mbrapa shtëpive) të dy djemve nga Beni Nexharët. Disa nga sahabët janë falur aty afër para se të arrinte i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem.³⁶²

Pasi kishte shumë që dëshironin ta gostisin pejgamberin salallahu alejhi ve selem, edhe pse ai ka dashur të gjithëve t'ua plotësojë dëshirën, por në të njëjtën kohë ai ka pasur dëshirë të ndalet te Beni Nexharët, dajallarët e gjyshit të tij Abdul-Mutalibit.

Ja Ebu Ejub El-Ensari radijallahu anhu vjen për t'i shkarkuar nga deveja dhe për t'i bartur plaçkat e pejgamberit salallahu alejhi ve selem e ta marrë në shtëpinë e tij. I dërguari salallahu alejhi ve selem i tha: mysafiri shkon së bashku me plaçkat e tij.³⁶³

Kështu Ebu Ejub El-Ensari radijallahu anhu e fitoi nderin e gostitjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem.³⁶⁴

³⁵⁸ Shiko: Muhamed Ebu Shuhbe, “Es-Siretu en-nebevije”, 2/ 25

³⁵⁹ Sahih Muslim, Kitabuz-zuhd ver-rakaik, kabitulli “El-Hixhre”, 4. 2311

³⁶⁰ Sahih El-Buhari, kapitulli “Makdemun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve ashabihi el-medinete”, 4/ 264

³⁶¹ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 154; Ibn El-Kajjim, “Zadul-Mead”, 3/ 551

³⁶² Nga transmetimi i Buhariut, kapitulli “Makdemun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve ashabihi el-medinete”, 4/ 266; Shiko edhe Ibn Kethir, “Es-Siretu en-nebevije”, 2/ 272

³⁶³ Shiko: Ibn Hisham, “Es-Siretu en-nebevije”, 1/ 491; Ibn Kethir, “Es-Siretu en-nebevije”, 2/ 273

³⁶⁴ Shiko: “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat” Ibn Sadi, 1/ 237; Ibn Kethir, “Es-Siretu en-nebevije”, 2/ 280

MEDINEJA DHE BANORËT E SAJ

Medineja në periudhën e xhahilijetit ka qenë e njohur me emrin Jethrib.³⁶⁵ Me këtë emër është përmendur edhe në Kuranin Famëlartë.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Dhe kur një grup prej tyre thanë: “O banorë të Jethribit, nuk ka qëndresë për ju, ndaj kthehuni!” E një grup prej tyre kërkonin lejen e Pejgamberit, duke thënë: “Shtëpitë tona janë të pambrojtura!” Edhe pse ato nuk ishin të pambrojtura, në realitet ata nuk donin gjë, pos vetëm të iknin.” Ahzab: 13

Pasi ka ardhur i dërguari salallahu alejhi ve selem në Medine ia ka ndërruar emrin në Medine dhe me këtë emër në Kuran është përmendur katër herë.

Medineja ka emra të ndryshëm. Ato emra janë: Tajjibe, Tabe, Mubareke, Mushrife dhe Darul-Hixhre. Janë shkruar libra të veçanta për të dhe për atë që është thënë për lerën e saj.³⁶⁶

Ajo u nderua me hixhretin e të dërguarit dhe po ashtu edhe me lutjen e tij salallahu alejhi ve selem. Prej tyre, thënia e të dërguarit salallahu alejhi ve selem:

(Allahumme habbib ilejnal-Medinete kebubbina Mekete eu eshedde)

“O Allah, na i bëj të dashur Medinen si dashurinë tonë ndaj Mekes, apo më shumë.”³⁶⁷

Po ashtu, edhe thënia e të dërguarit salallahu alejhi ve selem:

“O Allah, na begato në frytet tona, në Medinen tonë, na begato neve në s’ain³⁶⁸ tonë, na begato neve në muddin³⁶⁹ tonë. O Allah, Ibrahim i është robi Yt, halili Yt dhe pejgamberi Yt, po edhe unë jam robi Yt dhe pejgamberi Yt. Ai të është lutur për Meken, e unë të lutem për Medinen me të njejtën (lutje) me të cilën të ka lutur për Mekën dhe po ashtu së bashku me të.”³⁷⁰

I dërguari salallahu alejhi ve selem e deshti shumë Medinen dhe e bëri atë të shenjtë dhe të mbrojtur.

³⁶⁵ Shiko pr këtë temë në detaje te Ibn Kethiri në tefsirin e tij, 1/ 908

³⁶⁶ Shiko hadithet që janë transmetuar në lidhje me vlerën e Medines të përmbledhura dhe të studiuara, dr. Salih Hamid Er-Rifai, Merkez hidmetis-sunneti bil-xhamiatil-islamije”, El-Medine, botimi i parë, 1413 h.

³⁶⁷ Buhariu, “Fadailul-Medine”, 2/ 220

³⁶⁸ **Sa’ë**, ar. masë e vjetër për peshë te arabët dhe në kohën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Masa e përafërt e Sait është 2/5 kg. Përkthyesi

³⁶⁹ **Mudd**, ar. masë e vjetër për peshë te arabët dhe në kohën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Mud janë masa që i mbajnë dy grushtat e njeriut përafërsisht 650 gramë. Përkthyesi

³⁷⁰ Muslimi, Kitabul-haxh, “Fadailul-Medineti”, 2/10

Transmeton Buhariu nga Enes ibën Maliku radijallahu anhu se pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Medineja është harem (e shenjtë) prej këtu e këtu, nuk lejohet të këputen degët e drunjtve dhe nuk duhet në të shpikin risi, e kush shpik në të risi, ndaj tij është mallkimi i Allahut, melekëve dhe njerëzve të gjithë.”**³⁷¹

Medineja e përfitoi epitetin kryeqytet i shtetit islamik prej kur e banoi i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ka vazhduar deri në periudhën e kalifëve rashidë dhe është bërë nga qytetet me të mëdha me ndikim në gjithë botën, në atë periudhë dhe pas saj.

Eusi dhe Hazrexhi ishin me vendbanim që paraqisnin popullatën e këtyre fiseve.³⁷²

Pas shumë konflikteve mes këtyre dy fiseve mbizotëroi paqe dhe u miqësuan duke bërë martesë mes tyre. Në të kaluarën patën luftëra të ashpra mes tyre si lufta e quajtur Buath që ishte e njohur mes tyre.³⁷³

Po ashtu, nga elementet më kryesore të banimit në Medine Munevere kur ka ardhur i dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë çështja me bashkësitë dhe fiset jehude. Ata, po ashtu, nuk kishin më pak forcë dhe pushtet se sa Eusi dhe Hazrexhi.³⁷⁴

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka përcjellur këtë gjendje me format më të mira për të arritur në rezultat më të mira e që të themelojë për shoqërinë e Medines gjendje paqeje që i përfshinë të gjithë për ata që dëshirojnë jetë të ndershme ashtu siç e kishte bërë lidhjen e myslimanëve në baza të akides që ajo të jetë baza në *“el-vela”* miqësinë e tyre. Në të njëjtën kohë janë shtrirë ura të bashkëjetesës dhe paqes me banorët e tjerë në mesin e të cilëve ishin edhe jehudët. Kjo marrëveshje më vonë u njoft si *“Marrëveshje e Medines.”*³⁷⁵

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka qëndruar në shtëpinë e Ebu Ejubit derisa e ka ndërtuar xhaminë dhe dhomat e tij.

Ebu Ejubi e fitoi këtë krenari dhe privilegj deri në Ditën e Kijametit. Sahabët (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) ia kishin zili për këtë. Shtëpia e tij ishte bërë vendqëndrim për

³⁷¹ Sahihul El-Buhariu, “Fadailul-Medine”, hadithi nr. 1867

³⁷² Neveviu, “Nihajetul-erbi fi fununil-edebi”, 1/ 311

³⁷³ Sahih El-Buhari, kapitulli “Makdemun-nebijji salallahu alejhi ve selem ve ashabihi el-medinete”, 4/ 265

³⁷⁴ Shiko: Hamd, Muhamed Ibrahim, “El-Hivar fis-siretin-nebeviye”, Ministria e vakëfit, Kuvajt, 1429 h. f. 187

³⁷⁵ Esh-Shuajbi, Ahmed Kaid, “Vethikatul-Medine, Medmun ved-delajetu”, Kitabul-Umme, nr. 110, Ministria e vakëfit, Deuha, 1426 h. f. 29

të dërguarin e Allahut dhe vend ku zbriste Vahji, vend ku takoheshin besimtarët me të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe atë disa muaj.

Nderimin që Ebu Ejubi radijallahu anhu dhe ensarët ia bënë të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe muhaxhirëve ka qenë mëshirë prej Allahut dhe zëvendësim i asaj që e bënë mushrikët e Mekës. Ata i dëbaun muhaxhirët nga vatrat e tyre dhe ua morën shtëpitë dhe pasurinë e tyre në Meke. Ja këta ensarët, e bënë pritjen më të mirë për të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe për muhaxhirët duke i ngushëlluar. Ky është ai umet që do ta lavdërojë Ebu Ejubi El-Ensarin në Ditën e Kijametit për nderimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem.³⁷⁶

NDËRTIMI I XHAMISË PROFETIKE

Nga veprat e para të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem kur arriti në Medinë ishte përcaktimi i vendit të xhamisë. Deveja e tij Kasva u ndal te vendi i xhamisë së tij salallahu alejhi ve selem ku deri atëherë ishin falur myslimanët.³⁷⁷ Ai vend më parë ka qenë torishte ku i kanë mbajtur hurmat Suhejli dhe Sehli. Ata dy kanë qenë jetimë në shtëpinë e Sad ibën Zurares. Kur është gjunjësuar deveja e të dërguarit salallahu alejhi ve selem, ka thënë: ky, insha'Allah është vendi. Pastaj i ka thirrur ata dy djemt dhe ka biseduar në lidhje me ta për torishten e tyre se e ka për qëllim ta ndërton aty xhaminë. Ata kanë thënë: ne e dhurojmë për ty o I dërguar i Allahut, mirëpo I dërguari salallahu alejhi ve selem refuzoi ta merr prej tyre si dhuratë, por e bleu, e pastaj e ndërtoi aty xhaminë.³⁷⁸

Brenga e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë të gjejë vend për xhami ku do ta adhurojë Allahun, të vetmin, të pashoq,³⁷⁹ por të mos marrë asgjë nga pasuria e këtyre jetimëve dhe e as prej asnjërit. Edhe pse i dërguari salallahu alejhi ve selem pranonte dhurata, por në këtë rast nuk e pranoi dhe urdhëroi që t'ia paguajnë nga pasuria e tij dhe po ashtu i caktoi vlerë të atij vendi. Kjo xhami u bë vakëfi i parë në Islam, kuse personi që e la këtë vakëf ishte Mustafaja salallahu alejhi ve selem.

Puna e parë që e ndërmori i dërguari salallahu alejhi ve selem ishte zgjedhja e vendit për xhaminë. Ndërtesa e parë që e ndërtoi i dërguari së bashku me muhaxhirët dhe ensarët ishte xhamia Kuba në rrugë për në Medinë. E pastaj ka qenë xhamia e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në Medinë. Ndërtimi i xhamisë profetike u bë dy herë. E para në vitin e parë hixhri, menjëherë pas arritjes në Medinë dhe e dyta në

³⁷⁶ Shiko: "Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat el-kubra" Ibn Sadi, 1/ 237; Ibn Haxheri, "El-Isabe", 1/ 402; Edh-Dhehebi, "Sijeru elamin-nubela", 2/ 402

³⁷⁷ Shiko: "Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat el-kubra" Ibn Sadi, 1/ 237

³⁷⁸ Nga transmetimi i Buhariut në sahihun e tij dhe ky është version i tij, kapitulli "Hixhretun-nebijji salallahu alejhi ve selem ve as'habih ilal-Medineti", 4/ 254

³⁷⁹ S'ad Mahir, "El-Mesaxhid fs- siretin-nebevije", El-Hejetu El-Misrije el-ame lil-kitab, Kairo, 1987 m.

vitin e shtatë hixhri. Ndërtesa e parë ka qenë më e vogël se e dyta për nga aspekti i sipërfaqes dhe fortësisë.

Së pari i dërguari salallahu alejhi ve selem urdhëroi të rrafshohet vendi. Ai mori pjesë në ndërtimin e xhamisë dhe gjatë punës ai recitonte vargje poetike me sahabët. Sahabët po ashtu punonin me zell në ndërtim. Në fillim i dërguari salallahu alejhi ve selem e bëri kiblen në drejtim të Kudsit para se të ndërrohej kibleja.

Pas betejës së Hajberit është bërë një rindërtim me një zgjerim të vogël.³⁸⁰

Vazhdojnë të jenë kufijtë e xhamisë së profetit salallahu alejhi ve selem të njohura dhe të shënuara me shenja të gjelbërta në formë të qartë ashtu që mundet vizitori i xhamisë profetike t'i vërejtë dhe t'i lexojë ato.

VËLLAZËRIMI³⁸¹

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdesshëm për t'i realizuar lidhjet mes myslimanëve ashtu që ta përkrahin njëri-tjetrin, ta kërkojnë njëri-tjetrin, t'ia zëvendësojnë njëri-tjetrit nga pasuria atë që e kanë humbur: nga familja, shokët, si pasojë e hixhretit.

Është e transmetuar se vëllazërimi i parë ka qenë në Mekë para hixhretit mes një numri të myslimanëve, prej tyre: Omeri, Ebu Bekri, Talha ibën Ubejdilah, Zubejr ibën Avami, Abdurahman ibën Aufi, Uthman ibën Afani. Aliu radijallahu anhu i ka thënë të dërguarit salallahu alejhi ve selem kur i ka vëllazëruar sahabët: O i dërguari i Allahut, ti vëllazërove sahabët, e kush është vëllai im? Tha: **Unë jam vëllai yt.**³⁸²

Pasi u vendosën myslimanët në Medine pas hixhretit, i dërguari salallahu alejhi ve selem bëri një marrëveshje vëllazërimi mes muhaxhirëve dhe ensarëve. Transmetuesit e hadithit i kanë përmendur me emra çdo sahabi të cilët i ka vëllazëruar i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Në këtë vëllazërim u bë vëllazërim mes muhaxhirit dhe ensariut³⁸³, e rrallë, për rrethana të caktuara ka pasur vëllazërimi mes vetë muhaxhirëve. Ndoshta kjo ka ndodhur në kohërat më vonë dhe rrethana të veçanta, se përndryshe në përgjithësi vëllazërimi ka qenë mes muhaxhirëve dhe ensarëve.

³⁸⁰ Ibn Kethir, "Es-Siretu en-nebevije", 2/ 345; El-Vakidi, El-Gazi, 2/ 636

³⁸¹ Buhariu ka vendosur në sahihun e tij kapitull "Kejfe ahar-resul salallahu alejhi ve selem bejne ashabihi", 4/ 267

³⁸² Shiko: Muhamed Ebu Shuhbe, "Es-Siretu en-nebevije", 2/ 52; EL-Beladhiri, "Ensabul-eshraf", 1/ 270; për më tepër shiko Ekrem El-Omeri, "Es-Siretu en-nebevije es-sahiha", 1/ 240

³⁸³ Shiko: Ibn Hisham, "Es-Siretu en-nebevije", 1/ 505

MARTESA E TË DËRGUARIT SALALLAHU ALEJHI VE SELEM ME
AISHEN RADIJALLAHU ANHA

Përzgjedhja e bashkëshorteve të peygamberit salallahu alejhi ve selem ka qenë nga Allahu i Madhëruar mëshirë për të dhe për umetin. Hatixheja - radijallahu anha - ka qenë më e vjetër në moshë në kohën kur ka pasur nevojë për të, sepse kur i ka zbratur vahji peygamberit salallahu alejhi ve selem, ajo ka qenë ndihmëtarja dhe përkrahësja më e mirë. Ajo i besoi dhe e ka përdëlluar, i ka ndihmuar dhe i ka dhënë mendime të urta që ishin ndihmë për të dërguarin salallahu alejhi ve selem. S'ka dyshim se kjo ka qenë përkujdesje e Allahut për të dërguarin e Tij.

E sa i përket Aishes - radijallahu anha - ajo ka qenë bashkëshortja e vetme beqare mes grave të tij. Ka qenë më e reja në moshë dhe me dituri më të madhe. Ia kishte përgatitur Allahu peygamberit të Tij çështjen e saj dhe të tjerave nga nënat e besimtarëve me çështje të madhe dhe ajo është ruajtja e sheriatit me peygamberin e Tij dhe të kumtuarit umetit. Allahu i Madhëruar ka thënë: “***E, përkujtojeni atë nga ajetet e Allahut dhe rregullat e fesë që po ju lexohen në shtëpitë tuaja; vërtet, Allahu është i kujdesshëm dhe i njohur hollësisht për çdo gjë.***“ Ahzab: 34

Kërkesa e Aishes për martesë ka qenë pas vdekjes së Hatixhes pas një kohe të shkurtër.

Marëveshja e të dërguarit të Allahut për martesë ka qenë në sheval në vitin e dhjetë të Pejgamberisë. Martesën (hyrjen dhëndër) e ka bërë në sheval të vitit të parë hixhri.³⁸⁴ Ka mendim edhe ndryshe nga ky.

Aisheja si një bashkëshorte shumë e re, pati një rol në jetën e saj me natyrën e bashkëshortit të saj si peygamber, në edukimin që e përfitoi nga ai në shumë aspekte, derisa ai kur u sëmur me sëmundjen me të cilën vdiq, shprehi dëshirë të kujdeset ajo për të Aisheja dhe të mbetet tek ajo derisa vdiq a koka e tij ka qenë në prehrin e saj radijallahu anha.³⁸⁵

Ajo mbante mend shumë dhe e kuptonte diturinë nga ai salallahu alejhi ve selem më shumë se gratë e tjera – Allahu qoftë i kënaqur me të. I ka zgjatur jeta pastaj derisa ua ka mësuar gjeneratave të shumta të umetit, burra dhe gra sunetin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.

Ajo ka qenë bashkëshortja me dashur e peygamberit salallahu alejhi ve selem. Nuk pati fëmijë, por pesudonimin e kishte Ummu Abdil-lah (nëna e Abdullahun), me të

³⁸⁴ Tarih Taberi, 1/ 340

³⁸⁵ Shiko: “Vdekja e të dërguarit salallahu alejhi ve selem” nga ky libër.

birin e motrës saj Abdullah ibën Zubejr radijallahu anhu. Të qenët bija e Sidikut i ka dhënë gjasa për të përfituar nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe nga i ati i saj në të njëjtën kohë., ashtu siç i është dhënë gjasa Ebu Bekrit të takohet me të dërguarin e Allahut në shtëpinë e saj dhe në udhëtim.

Është e ditur se Aisheja po edhe familja e Ebu Bekrër Sidikut radijallahu anhu janë privilegjuar me këtë prejardhje, ashtu që ajo u bë edhe bashkëshortja e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në dunja dhe në Ahiret siç është përmendur në hadithin profetik.³⁸⁶

³⁸⁶ Shiko detajet të mjaftueshme të ngjarjes te Dhehebiu në “Sijeru calamin-nubela”, 1/135, në biografinë e Aishes radijallahu anha.

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

ZHVILLIMI I MEDINES DHE SHOQËRISË SË SAJ

Fejja islame ka ardhur në shoqëritë njerëzore për t'ua bërë të dashur nënshtrimin ndaj Allahut dhe teuhidin në rend të parë. Për t'i ngritur nivelin e dinjitetit të tyre dhe për ta forcuar sistemin, ta rrisë prodhimin, ta ruajë ambientin dhe tokën nga shkatërrimi e ta ndërtojnë me gjëra që u bëjnë dobi njerëzimit. Medineja ka qenë shembull për këtë gjë pasi që i dërguari salallahu alejhi ve selem e kishte sistematizuar me ligje – rregulla të ndryshme me punë sistematike dhe ekzekutive të qytetërimit. Kjo i bëri të garojnë në prodhim dhe shpenzim që të mos bëhen me disponim negative dhe të mbështeten te të tjerët. Kjo u duk qartë në Medine me ardhjen e të dërguarit të Allahut në të pas hixhretit të bekuar.

Në fillim kanë qenë ndërhyrjet për ndryshim subjektive të cilat kanë pasur rëndësi të madhe.

E PARA: NDRYSHIMI I EMRIT NË MEDINE

Medineja ka qenë e njohur te arabët para Islamit me emrin Jethrib, që do të thotë përzierje apo qortim.

I dërguari salallahu alejhi ve selem nuk e pëlqeu këtë emër dhe urdhëroi të ndërrohet në Medine.³⁸⁷

Është e njohur se ky emër (Medine) në vete do të thotë qytetërim dhe civilizim, vendosje dhe gjërat e tjera që i shoqërojnë nga dituria, organizimi, drejtësia etj. që lidhen me qytetin. I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka emërtuar edhe me emra tjerë si Tabe, Tajjibe, Mubareke, Mushrife, Darul-iman, El-Husajne. Të gjitha këto emra aludojnë në optimizëm dhe pikëpamje të mirë dhe emër të bukur.³⁸⁸

³⁸⁷ Shiko Salih Er-Rifai, “EL-Ehadith el-varide fi fadailil-medineti”, f. 301

³⁸⁸ Shiko Salih Er-Rifai, “EL-Ehadith el-varide fi fadailil-medineti”, f. 305

* Kjo fjali nuk është në original, por e kam parë të arsyeshme ta vendosë në këtë vënd. Përkthyesi

E DYTA: SHENJTËRIMI I MEDINES

Dashuria ndaj Medines dhe shenjtërimi i saj

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka lakmuar që ta bëjë Medinen të shenjtë dhe ia ka caktuar asaj kufijtë dhe është lutur për të siç është transmetuar në Sahihun e Buhariut se i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Me të vërtetë Ibrahimimi e ka shenjtëruar Mekën dhe është lutur për banorët e saj. Edhe unë po e shenjtëroj Medinen dhe atë që është mes dy kodrave.”**³⁸⁹

Siç edhe është lutur për të:

“O Allah, na i bëj neve të dashur Medinen si dashurinë që e kemi ndaj Mekës apo edhe më shumë.”³⁹⁰

E s’ka dyshim se dashura ndaj ndonjë vendit të shpie në mbrojtjen e atij vendi, kujdesjen për të dhe vazhdueshmërinë e qëndrimit në të.

Prej atyre ligjeve të cilat i vendosi peygamberi salallahu alejhi ve selem për mbrojtjen e ambientit dhe jetës së mirë në Medine është edhe thënia e tij: **“Me të vërtetë Ibrahimimi e ka shenjtëruar Mekën dhe unë e shenjtëroj Medinen. E shenjtë është mes dy kodrave dhe me kufijtë e saj. As nuk këputen në të degët e drunjtve, përpos për ushqim te devesë dhe as nuk lejohet të mbahet në të armë, përveç për luftë.”**³⁹¹

Po ashtu, ka thënë salallahu alejhi ve selem: “Është bërë e shenjtë mes dy kodrave në gjuhën time. Ka thënë: I kanë ardhur peygamberit salallahu alejhi ve selem Beni Harithe dhe ka thënë: Po ju shoh juve o Beni Harithe se keni dalë nga haremi. Pastaj është kthyer dhe u ka thënë: jo por ju jeni në të.”³⁹²

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka lavdëruar banorët e Medines dhe ata që banojnë në të, ata që janë strehuar në të nga muhaxhirët siç ka thënë: **“Imani do të rikthehet në Medine ashtu si rikthehet gjarpri në vrimën e vet”**³⁹³

Po ashtu, në hadithin e gjatë në të cilin ka thënë:

“Medineja është më e mirë për ta, sikur ta kishin ditur.”³⁹⁴

³⁸⁹ Shiko Sahih el-Buhari, kpitulli “Uhudun juhubbuna ve nuhibuhu”, 4/ 40

³⁹⁰ Nga hadithi që e transmeton Buhariu në Sahihun e tij, nr. 3926; Muslimi në saihun e tij nr. 1376

³⁹¹ Nga transmetimi i imam Ahmedit në Musndein e tij, 1/ 119

³⁹² Transmeton Buhariu në saihune tij, kapitulli “Haremul-Medine”, 2/ 221

³⁹³ Transmeton Buhariu dhe Muslimi. Shiko tahrrixhin e hadithit te Er-Rifa'i, “EL-Ehadith el-varide fi fada'ilil-medineti”, f. 32

³⁹⁴ Nga transmetimi i Buhariut, hadithi nr.1875; Muslimi, hadithi nr. 1378; Imam Maliku në Muvata, 2/ 888

ZHVILLIMI I POPULLSISË

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i interesuar për shtimin e popullsisë dhe për shtimin e lidhjeve të besimtarët. Për këtë shkak është gëzuar pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe po ashtu besimtarët me lindjen e foshnjës së parë të muhaxhirët. Ai ka qenë Abdulla ibën Zubejri.³⁹⁵ Janë shpallur ajete kuranore që urdhërojnë në ruajtjen e fëmijëve dhe në besimin në furnizimin e Allahut për ta me prindërit e tyre siç është thënia e Allahut të madhëruar: **“Ju mos i mbytni fëmijët tuaj nga frika e varfërisë, se Ne ua sigurojmë furnizimin atyre dhe juve, e mbytja e tyre është mëkat i madh.”** Isra: 31

Po ashtu, kanë ardhur urdhrat profetike të ndryshme që e vërteton rëndësinë e shumimit të myslimanëve me edukimin e mirë dhe përgatitjen e tyre. Prej tyre është thënia e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem: **Martoni të dashurat dhe ato që lindin, sepse unë do të krenohem para umeteve të tjera me juve në Ditën e Kijametit.**³⁹⁶

Statistika e parë në Islam ka qenë në periudhën të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Është transmetuar se i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: “M’i regjistroni ata që e kanë shprehur Islamin nga njerëzit.” Hudhejfe ibën El-Jemani thotë: ne ia kemi regjistruar një mijë e pesëqind burra.³⁹⁷ Kjo ka qenë interesimi i drejtpërdrejtë për njohjen e forcës njerëzore. Po ashtu, i dërguari e angazhonte secilin njëri me atë ai kishte prirje.

Ka qenë e ditur se i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka nxitur për të emigruar në Medine, por megjithatë ai ka qenë i kujdesshëm në rregullimin e punëve dhe të mos dalin nga kufijtë e Medines dhe sistemit të saj. Ka qenë i kujdesshëm që të mos ndodhë ndonjë çrregullim në përbërjen e banorëve. Për këtë arsye, kur e kanë pranuar Islamin disa fise dhe i dërguari ia mësyu hixhretit për në Medine definitivisht, i urdhëroi ato fise të mbeten në banimet e tyre dhe të mësojnë nga njëri-tjetri, e të mbesin të përgatitur për urdhrat e tij salallahu alejhi ve selem.³⁹⁸

³⁹⁵ Shiko: Sahih el-Buhari hadithi nr. 3909, Kitab menakibul-ensar, kapitulli “Hixhretun-nebijji salallahu alejhi ve selem ve ashabihi ilal-Medine. Shiko edhe Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 152

³⁹⁶ Transmeton imam Ahmedi në Musndein e tij, 3/ 245

³⁹⁷ El-Hazai, “Tahrixhud-delaile-smajje”, f. 230

³⁹⁸ Omer ibn Shubbe, “Tarihul-Medine”, 2/ 482 - 488

Sikurse e kishte ndaluar edhe hixhretin i dërguari salallahu alejhi ve selem pas çlirimit të Mekës³⁹⁹ në mënyrë që të ruhet balancimi banimor në Medine dhe territoret e tjera.⁴⁰⁰

Nuk ishte vetëm kjo, por shpërndarja e banorëve në Medine. Brenda Medines ka qenë i rëndësishëm, andaj i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem pasi e ndërtoi xhaminë dhe ensarët e kuptuan vlerën e namazit në të, Benu Seleme deshtën t'i braktisin shtëpitë e tyre në periferi të Medines, e të afrohen me banim afër xhamisë profetike, por i dërguari salallahu alejhi ve selem nuk ua preferoi këtë siç është në transmetimin e Enesit: Benu Seleme deshtën të transmerohen më afër xhamisë, por i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem nuk e pëlqeu që Medineja të zbrazet dhe ka thënë: **O Beni Seleme, a nuk i llogaritni gjurmët (hapat) tuaja, e pastaj ata qëndruan aty ku ishin.**⁴⁰¹

ZHVILLIMI MORAL

Shtimi i numrit të banorëve duke mos pasur kujdes për një strukturë kualitetative dhe dallueshmëri nuk do të ketë vlerë. Për këtë shkak i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdesshëm për çdo individ mysliman ta ndiejë dallimin dhe pozitën pa mendjemadhësi duke ia bashkëngjitur kësaj frikërespektin ndaj Allahut dhe nënshtrimin ndaj Tij, butësinë ndaj myslimanëve, mëshirë për njerëzit. Kjo kërkon të ushqyerit të shpirtit me moral dhe të forcohet në këtë aspekt të gjithë individët. Ndërtimi i bindjes (besimit) në veten e njeriut që prej ditëve të para në jetë dhe përforcimin e gjendjes psikike fillimisht prej emrit me të cilin do të thirret ishte iniciativë e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në emërtime më të bukura,⁴⁰² si dhe ndryshimi i atyre emrave të këqij në emra të mirë, po ashtu pseudonimet e këqija në të mira. Ai vetë mori pjesë në emërtimin e disa foshnjave që lindën si rasti me Abdullah ibën Zubejrin,⁴⁰³ Hasanin dhe Husejnin bijtë e Ali ibën Ebi Talibit radijallahu anhu dhe të tjerë nga të lindurit në Medine pas hixhretit.

Po ashtu i ndryshoi disa emra të sahabëve.⁴⁰⁴

³⁹⁹ Shiko edhe Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 247; Omer ibn Shubbe, "Tarihul-Medine", 2/ 483

⁴⁰⁰ Shiko Sahihu el-Buhari, hadithi nr. 3405, 3406, 3407, kaitulli 54, vijon kapitulli "Mekamun-nebiji salallahu alejhi ve selem zeman-el-fethi".

⁴⁰¹ Transmeton Buhariu, Kitabu Fadailul-Medine", kapitulli "Kerahijetun-nebiji salallahu alejhi ve selem en t'ural-Medineteu, hadithi nr. 1887

⁴⁰² Shiko Adnan El-Vezan, "Meusatul hukukil-insan fil-islam", 5/ 35

⁴⁰³ Transmeton Ibn Ebi Shejbe në "E;-Megazi", f. 153. Shiko transmetimin e Buhariut në Fethul-Bari", 15/ 104

⁴⁰⁴ Ibn Sad "Et-Tabekat", 4/ 245

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem u jepte të rinjve dhe njerëzve në përgjithësi inkurajim moral nëpërmjet thirrjeve që ua bënte me emra më të mirë dhe llagape dhe pseudonime. I drejtohej të voglit duke i thënë **“ja bunej!”** (o biri im i vogël!) dhe ua zgjedhte ndonjë pseudonim të mirë. Vëllain e vogël të Enesit e ka thirrur: O Ebu Umejr.

E gjithë kjo ka qenë me persona në vete dhe individë. E sa i përket umetit të Muhamedit salallahu alejhi ve selem në përgjithësi, Allahu i Madhëruar ka thënë për të: **“Ju jeni populli më i dobishëm, i ardhur për të mirën e njerëzve, të urdhëroni për mirë, të ndaloni nga veprat e këqija dhe të besoni në Allahun. E sikur ithtarët e librit të besonin drejt, do të ishte shumë më e mirë për ta. Disa prej tyre janë besimtarë, po shumica e tyre janë larg rrugës së Zotit.”** Ali Imran: 110

Ashtu edhe i gjithë umeti e mësuan dashurinë për njëri-tjetrin dhe për gjithë botën e të kenë mëshirë për çdo krijesë të gjallë.

ZHVILLIMI SHKENCOR

Islami ka ardhur me zbritjen e Kuranit. Ajetet e para që i zbritën të dërguarit salallahu alejhi ve selem që ishte i pashkolluar ishin në përkujtim të diturisë dhe përdorimit të penës (lapsit). Allahu I Madhëruar ka thënë:

“Ai që e mësoi (njeriun) të shkruajë me pendë. * Ia mësoi njeriut atë që nuk e dinte.” Alek: 4, 5⁴⁰⁵

Kanë zbritur këto ajete atëherë kur arabët i kishte mbizotëruar padituria, analfabetizmi, mitet dhe legjendat. Aq shumë ishin shpërndarë këto gjëra tek ata sa që nuk mundej të krahasohen me vendet dhe popujt e tjerë fqinjë dhe as me jehudët dhe të krishterët në trojet arabe.

I dërguari salallahu alejhi ve selem në medine e ka inkurajuar popullatën në dituri dhe mësim.⁴⁰⁶ S’ka dyshim se kjo ka pasur ndikim në shoqërinë e Medines dhe në zhvillimin e tyre në aspektin e diturisë. Ai salallahu alejhi ve selem të gjitha ndenjjat i kishte me angazhim në dituri.

⁴⁰⁵ Për më tepër shiko librin “Ikre’ bismi rabbike” të Muhamed ibn Ahmed El-Harbi, botimi I parë, Nadi Xhazan el-cdebi, 1422 h.

⁴⁰⁶ Për më tepër shiko librin “El-Hareketul-ilmije fi asir-resul ve hulefaihir-rashidin”, botimi I parë, sh.b. El-Muxhtema, Xhidde, 1406 h.

Sahabët e lexonin thënien e Allahut të Madhëruar: **“O ju që besuat, kur t’ju thuhet: zgjerohuni (bëni vend) në vend ndeje, zgjerohuni, se Allahu bën zgjerim për ju, e kur t’ju thuhet: ngrihuni! Atëherë ju ngrihuni, Allahu i lartëson ata që besuan prej jush, i lartëson në shkallë të lartë ata të cilëve u është dhënë dituri. Allahu është i njohur mirë me atë që punoni.**“ Muxhadele: 11

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë mësues i parë në Medine ua mësonte njerëzve Kuranin dhe gjërat fetare. Ai ishte sistem i përgjithshëm, ligj dhe legjislacion për jetën.

Buhariu e ka emërtuar një Libër (kapitull) në Sahihun e tij “Libri mbi diturinë”.⁴⁰⁷ Aty i ka evidentuar pesëdhjetë e tre kapituj me shumë hadithe ku janë shpjeguar ajete të ndryshme si thënia e Allahut të Madhëruar:

“(A jobesimtari e ka gjendjen më të mirë) Apo ai që kohën e natës e kalon në adhurim, duke bërë sexhde, duke qëndruar në këmbë, i ruhet (dënimet të) botës tjetër dhe shpreson në mëshirën e Zotit të vet? Thuaj: “A janë të barabartë ata që dinë dhe ata që nuk dinë?” Po, vetëm të zotët e mendjes marrin mësim.“ Zumer: 9

Po ashtu thënia e të Madhëruarit:

“Të pyesin ty për shpirtin; Thuaj: “Shpirti është çështje që i përket vetëm Zotit tim, e juve ju është dhënë fort pak dije”.“ Isra: 85

Po ashtu thënia e të Madhëruarit:

“Edhe nga njerëzit, nga gjallesat, nga kafshët po ashtu ka të ngjyrave të ndryshme. Po Allahut ia kanë frikën nga robërit e Tij vetëm dijetarët, Allahu është mbi gjithçka, është mëkatfalës.” Fatir: 28

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Nuk ka zili, përpos në dy vetave: njeriut që i ka dhënë Allahu pasuri dhe ai e menaxhon mirë shpenzimin e saj në të vërtetën dhe njeriut të cilit Allahu i ka dhënë urtësi (mençuri) dhe ai gjykon me të dhe ua mëson të tjerëve.**“⁴⁰⁸

I dërguari salallahu alejhi ve selem e urdhëronte mësuesin t’i mësojë të tjerët. Ai salallahu alejhi ve selem e ka inkurajuar delegacionin e Abdul-Kajsit ta mësojnë popullin e tyre. u ka thënë: **“Kthehuni te familjet tuaja dhe mësojini!”**⁴⁰⁹

⁴⁰⁷ Shiko Sahihu el-Buhari, Libri i III, Kitabul-ilmii. Në të ka 53 kapituj, hadithet prej numrit 59 deri ta hadithi numër. 134

⁴⁰⁸ Sahih el-Buhaari, hadithi nr. 73

⁴⁰⁹ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, hadithi nr. 87

Shkrimi në Medine koncentrohej në nivel të parë të jehudët të cilët e dinin shkrimin, leximin dhe ua mësonin fëmijëve të tyre në lokalet që njiheshin si mësonjëtoje.⁴¹⁰ Ata ishin të koncentruar në shkrimin hebraik dhe me to shkruanin shprehjet e gjuhës arabe. Disa nga Eusi dhe Hazrexhi kishin mësuar më parë të jehudët.⁴¹¹

Myslimanët e kuptuan rëndësinë e shkrimit qysh para hixhretit. Fatimeja e bija e Hat-abit dhe burri i saj Said ibën Zejd në Meke e lexonin suren TaHa nga një fletë me Habab ibën Eretin. Kjo dihet nga rasti kur Omer ibën Hatabi kishte shkuar te ata dhe e kishte zbuluar Islamit e tyre.⁴¹²

Ubadete ibën Samiti i mësonte besimtarët e varfër ehlu sufe leximin dhe shkrimin.⁴¹³

Pas mbarimit të betejës së Bedrit ka pasur një grup të zënë rob nga mushrikët kurejsh të cilët e dinin shkrimin dhe leximin, e nuk kishin pasuri për të paguar lirimin e tyre nga robëria. I dërguari salallahu alejhi ve selem pranoi që çdo njëri prej tyre t'i mësojë nga dhjetë djem të Medines shkrimin dhe leximin përballë liritimit të tyre.⁴¹⁴ Kështu atë ditë e mësuan shkrimin dhe leximin shumë djem të ensarëve.

Më pas, kujdesi ndaj shkrimit të Kuranit dhe sunetit që kanë filluar në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem llogaritet nga shkaqet më të rëndësishme të përsosjes së shkrimit mes banorëve të Medines. Kështu ishte gjendja e shkruerave të pejgamberit salallahu alejhi ve selem *el-kuttab* të cilët morrën pjesë në shkrimin e mesazheve që ua dërguan udheheqësve dhe mbrotëve të shteteve të ndryshme në botë. Numri i tyre ka arritur deri në gjashtëdhjetë kuttab⁴¹⁵.

Ndoshta rëndësia e të drejtave të tjerëve dhe domosdoshmëria e dokumentimit të tyre njihet si nxitës kryesor për shkrimin. Kjo është ajo që ka aluduar ajeti më i gjatë në Kuran që është i njohur si "*ajeti i borxhi*" në thënien e Allahut të Madhëruar: *"O besimtarë, kur merrni hua prej njëri-tjetrit për një afat të caktuar, shkruajeni atë. Dhe nga gjiu juaj le të shkruajë një shkruer i drejtë dhe të mos ngurrojë nga të shkruarit ashtu siç e ka mësuar Allahu. Le të shkruajë, e atij le t'i diktojë ai që pranon borxhin, le t'i frikësohet Allahut, Zotit të tij e të mos lërë mangut asnjë send nga ai. E në qoftë se ai që ngarkohet me borxh është i paaftë mentalisht, është i mitur ose nuk është në gjendje të diktojë, atëherë*

⁴¹⁰ Shiko Muhamed, El-Aid EL-Hatravi, "El-Medinetu fi asril-xhahili", f. 99

⁴¹¹ Shiko Musstafa El-Eadhmi, "Kuttibun-nebiji salallahu alejhi ve selem", sh.b. El-mektebul-islami, botimi I parë, Bejrut, 1401 h.

⁴¹² Ibn Hisham "Es-siretu en-nebevije" 1/ 345

⁴¹³ Ekrem El-Omeri, "El-Muxhtemaul-islami fi ahdin-nubuvveti", pjesa e parë, f. 96

⁴¹⁴ Shiko "beteja e bedrit" nga ky libër.

⁴¹⁵ Shiko Musstafa El-Eadhmi, "Kuttibun-nebiji salallahu alejhi ve selem", f. 179. shiko edhe Muhamed Hamidull-llah, "El-Vethaika es-sijasije lil-ahdin-nebeviji vel-hilafetur-rashide"; Ahmed Abdurrahman Aisa, "Kuttatul-vahji", sh.b. El-Liva, botimi I parë, Rijad, 1400 h.; Xhemaludd-n Ebu Abdullah Muhamed ibn Ebi Hadide "El-Misbahu el-mudij fi kuttabin-nebiji salallahu alejhi ve selem".

le të diktojë drejt kujdestari i tij. Kërkoni të dëshmojnë dy dëshmitarë burra nga mesi juaj, e në qoftë se nuk janë dy burra, atëherë një burrë e dy gra, nga dëshmitarët që i pëlqeni. (Dy gra në vend të një burri) Për atë se nëse njëra prej tyre gabon, t'ia përkujtojë tjetra. Dëshmitarët të mos refuzojnë kur të thirren. Dhe mos përtoni për ta shkruar atë dhe afatin e tij, i vogël qoftë ose i madh, sepse kjo është më e drejtë tek Allahu, më e fortë për dëshmi dhe më afër mosdyshimit. Vetëm nëse është tregti e menjëhershme (dora-doras) që e praktikoni midis jush, atëherë nuk është ndonjë mëkat të mos e shënoni. Por, kur bëni shitblerje, dëshmoheni. E ai (pronari i pasurisë) nuk dëmton as shkruesit as dëshmitarët, e nëse bëni (dëmtimin), ai është mosrespekt juaji (ndaj dispozitave të Allahut). Kini frikë nga Allahu se Allahu ju dhuron dituri (të jashtëzakonshme), Allahu është i gjithëdijshëm për çdo send.“ Bekare: 282

Gjithashtu, është e ditur se edhe disa gra kanë ditur shkrimin dhe i kanë mësuar gratë në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Ndoshta edhe kjo ka qenë me inkurajim nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Është e tranmsetuar se i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka thënë Shifa bin Abdilahir e cila ka qenë nga beni Adij ibën Kab nga Kurejshët, e kishte pranuar Islamin dhe kishte bërë hixhretin në Medine: “Sikur ta kishe mësuar Hafsën “*rukjete nemleti*”⁴¹⁶ (yshtjen e milingonës) ashtu siç ia ke mësuar shkrimin.”⁴¹⁷

Në periudhën profetike ka pasur edhe mësuese të tjera nga gratë pos saj që i kanë mësuar gratë leximin dhe shkrimin.⁴¹⁸

Ne e dimë se nxitja në dituri dhe mësim që është përmendur në Sunetin profetik po edhe para saj në Kuranin Famëlartë nuk është i veçantë vetëm për burrat, por është i përgjithshëm për gjithë umetin me të gjitha racat, gjinitë, moshat dhe të gjitha kategoritë.

Pasqyra e numrit të kutabëve në Medine para hixhretit të pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe rritja e numrit të tyre pas hixhretit reth katër vite na jep përshtypje për përhapjen e shkrimit në Medine pas hixhretit me ndikim të drejtëpërdrejtë nga i dërguari salallahu alejhi ve selem është pritur që numri të shtohet për tri herë apo katër herë më shumë. S’ka dilemë se leximi dhe lapsi janë pajisjet e para të dëmturisë. Ajo është ajo që është aluduar në ajetet e para që i kanë zbritur Mustafasë salallahu alejhi ve selem. Allahu i Madhëruar ka thënë: “***Lexo me emrin e Zotit tënd, i cili krijoi (çdo gjë). * Krijoi njeriun prej një gjaku të ngjizur (në mitrën e nënës).***

⁴¹⁶ **Rukjeten-nemleti** ar. Yshtja e milingonës. Ajo është yshtje për varra që dalin në lëkurë.

ULCERË f. sh. mjek. Puçërr që del në sipërfaqen e lëkurës ose në cipën e një organi dhe që mbyllet me vështirësi; sëmundje që shkaktohet nga dalja e këtyre puçërave, sidomos në stomak.

⁴¹⁷ Ibn Kajjim, “Zadul-mead”, 3/ 24

⁴¹⁸ Shiko Abdul-Aziz EL-Omeri, “El-hirefu ve-sanatu fil-Hixhazi fi asrin-nebevi, el-kiraete vel-kitabetu”, f. 35

**** Lexo! Se Zoti yt është më bujari! * Ai që e mësoi (njeriun) të shkruajë me pendë. * Ia mësoi njeriut atë që nuk e dinte.*** “ Alek: 1 – 5

Me vërtetim – në të njëjtën kohë – se me të qenët e peygamberit umij (i pashkolluar), kjo është muxhize në hakun e tij.

“Ti (Muhamed) nuk ishe që lexon ndonjë libër para këtij, e as që shkruajshe atë me dorën tënde të djathtë, pse atëherë do të dyshonin ata të prishurit.”
Ankebut: 48

ZHVILLIMI SHOQËROR (SOCIAL)

Shoqëria në Medine para Islamit dhe hixhretit të peygamberit salallahu alejhi ve selem, ka qenë si çdo shoqëri arabe xhahilje ku mbizotëronin traditat dhe adetet e prapambetura. Kishte shumë injorancë e disa prej tyre i kanë llogaritur të mira.

Aty ku shkonte peygamberi salallahu alejhi ve selem dërguar mëshirë për botët, me të zinte vend edhe morali i lartë dhe virtytet e lavdëruara me të cilat kishte ardhur ai. Allahu i Madhëruar deshti që ato, me këtë peygamber, t'i përhapë mes njerëzve që në vijim filloi të zgjatet dora e përmirësimit shoqëror në shoqërinë medinase.

Me pjesëmarrjen në përzierjen me shoqërinë, në përcaktimin e përgjegjësive,⁴¹⁹ shprehëndarjen e lëmoshës, përdëllimin e nevojtarëve dhe të vobektëve, mbështetja në solidarizimin shoqëror njësoj si mes muhaxhirëve dhe ensarëve apo për të nevojshmit nga myslimanët në përgjithësi, por edhe lëmosha dhe bamirësia edhe për jomyslimanët me të gjithë udhëzimet profetike për dëlirësi dhe pamvarësi nga të tjerët.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Dhe ata që në pasurinë e vet kanë ndarë një pjesë të caktuar. * Për lypësin dhe për nevojtarin që nuk lyp.” Mearixh: 24, 25

Nga ana tjetër, ka pasur burime të cilat kanë çuar në çrregullim moral në shoqëri të cilën e ka luftuar i dërguari salallahu alejhi ve selem siç ishte amoraliteti ndaj të cilit islami ka ardhur i vendosur në ndalimin e tij me masë ndëshkuese të rreptë për të. Imoraliteti ishte nga dyert më kryesore të degjenerimit shoqëror, humbja e prejardhjes, përzierja e lozës dhe përhapja e semundjeve psikike, braktisja e përgjegjësive, ndërprerja e lidhjeve farefisnore. Në lidhje me këtë ka ardhur ajeti: ***“...me përjashtim ndaj grave të veta (me kurorë) dhe ndaj atyre (robërshave) që i kanë në pronësinë e vet, për të cilat nuk janë të qortuar,*** “ Mu'minun: 6

⁴¹⁹ Ibrahim Harekat, “Es-sijasetu vel-muxhtema fi asrin-nebevij”, sh.b. El-Afak el-xhedide, Maroko, 1409 h./ 1989 m., f. 237

Feja islame ka bërë për bashkëshortët të drejta të caktuara dhe ka urdhëruar për nderim, lidhje të mira mes tyre, dashuri, mëshirë dhe bamirësi të ndërsjelltë. I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka zbatuar këto në sjelljen e tij me bashkëshortet e tij dhe ka qenë shembull i gjallë në këtë sferë.⁴²⁰

Edhe pijet alkoolike paraqisnin një barrë të madhe në shoqëri të cilën e zinin gjë për mburrje në mesin e arabëve, edhe pse ajo sillte probleme të ndryshme. Ka ardhur Islami dhe gradualisht e ka ndaluar derisa u bë nga mëkatet e mëdha.⁴²¹ Me ndalimin e alkoolit u ndërrua sjellja e shumë njerëzve.

Islami ka ardhur për të shtuar lidhjet shoqërore, kështu që e ka bërë lidhjen farefisnore nga veprat më të mëdha që afrojnë të Allahu i Madhëruar. Interesimi për të afërmit dhe bamirësia ndaj tyre, shpenzimi për ta janë nga dyert e shpërblimit të madh që ndërlidhen me teuhidin dhe drejtësinë.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

***“Allahu urdhëron drejtësi, bamirësi, ndihmë të afërmve, e ndalon nga imoraliteti, nga e neveritura dhe dhuna. Ju këshillon ashtu që të merrni mësim. * Meqë keni premtuar, pra zbatojeni premtimin e dhënë ndaj Allahut, e mos i prishni betimet pasi i keni vërtetuar ato, duke qenë se Allahun e bëtë garant tuajin. Vërtet, Allahu e di se çka punoni.*“** Nahël: 90, 91

Ashtu siç e ka bërë bamirësinë ndaj prindërve obligim sheriatik të ndërlidhur me nënshtrimin ndaj Allahut të Madhëruar dhe të afërmve kah Ai: ***“Zoti yt ka dhënë urdhër të prerë që të mos adhuroni tjetër pos Tij, që të silleni në mënyrë bamirëse ndaj prindërve. Nëse njërin prej tyre, ose që të dy, i ka kapur pleqëria pranë kujdesit tënd, atëherë mos u thuaj atyre as “of - oh”, as mos u bë i vrazhdë ndaj tyre, po atyre thuaju fjalë të mira (të buta, respektuese).*“** Isra: 23

I ka bërë marëdhëniet e mira me fqin obligim sheriatik.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

***“Adhurojeni Allahun e mos i shoqëroni Atij asnjë send, silluni mirë ndaj prindërve, ndaj të afërmve, ndaj jetimëve, ndaj të varfërve, ndaj fqin të afërt, ndaj fqin të largët, ndaj shokut pranë vetes, ndaj udhëtarit të largët dhe ndaj robërve. Allahu nuk e do atë që është kryelartë dhe atë që lavdërohet.*“** Nisa: 36

⁴²⁰ Edib El-Kemdani, “Fennu teamulin-nebijji fil-hajatiz-zeuxhije”, botimi i parë, sh.b. Beshairul-islamije, Damask, 1425, f. 17

⁴²¹ Shiko Sahih el-Buhari, Kitabul-eshribeti, kapitulli “Inn mel-hamru vel-mejsiru vel-ensabu, vel-ezlamu rixhsun min amelish-shejtan”. Shikoni hadithet prej numrit 5575 deri 5602

E ka bërë të ndihmuarit në punë të mira dhe devotshmëri tipar të përgjithshëm të shoqërisë. Allahu i Madhëruar ka thënë: **“O ju që besuat! Mos i shkëlmi simbolet e Allahut, as muajin e shenjtë (mos lejoni luftën), as kurbanin (mos e pengoni), as atë me qafore (të caktuar për kurban), as (mos pengoni) ata që duke kërkuar begati nga Zoti i tyre dhe kënaqësinë e Tij, kanë mësyer (për vizitë) shtëpinë e shenjtë (Qaben). E kur të hiqni ihramin, atëherë gjahtoni. Urrejtja ndaj një populli, që iu pat penguar nga xhamia e shenjtë, të mos ju shtyjë të silleni në mënyrë të padrejtë kundër tyre. Ndihmohuni mes vete me të mira dhe në të mbara, e mosni në mëkate e armiqësi. Kini dro dënimit të Allahut, se me të vërtetë Allahu është ndëshkues i fortë.”** Maide: 2

E gjithë kjo punë është ritje e një kohezioni shoqëror, e një përmirësimi të shoqërisë në medine pas hixhretit, e një progresi me të, të interesuarit për njëri-tjetrit, tolerancë ndaj njëri-tjetrit.⁴²²

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Edhe ata që kur i godet e padrejta, i kundërvihen. * Ndëshkimi i të keqes bëhet me një të keqe në të njëjtën masë, e kush fal e bën pajtim, shpërblimi i tij është tek Allahu. Vërtet, Ai nuk i do zullumqarët.” Shura: 39, 40

E të mos i përmendim këshillat e përgjithshme në lidhje me moralin dhe sjelljen e mirë dhe largimi nga injorantët.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“E robërit e Zotit janë ata që ecin nëpër tokë të qetë, e kur atyre me fjalë u drejtohen injorantët, ata thonë: ‘Paqe!’” Furkan: 63

Po ashtu ka thënë:

“(Robërit e Zotit janë) Edhe ata që nuk dëshmojnë rrejshëm dhe kur (rastësisht) kalojnë pranë të keqes, kalojnë duke e ruajtur karakterin e vet.” Furkan: 72

Po edhe siç ka urdhëruar me sjellje të mirë edhe në raste kur dikush sillet keq në raste përkatëse.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

⁴²² Ka shumë libra të shkruara në rreth ndryshimit të shoqërisë nëpërmjet sires profetike. Prej tyre është libri i Hanan El-Lehamit “Hedjus-siretin-nebevije fi tegjiril-ixhtimai”, sh.b. Darul-fikër”, Bejrut/Damask, botimi i II, 1423 h.

“Nuk është e barabartë e mira dhe e keqja. Andaj, (të keqen) ktheje në mënyrën më të mirë, se atëherë ai, me të cilin kishit njëfarë armiqësie, do të bëhet mik i afërt.” Fusilet: 34

E ka bërë moralin e lartë qëllim të ngritur të individit dhe shoqërisë.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“O ju që besuat, nuk bën të tallet një popull me një popull tjetër, meqë të përqeshurit mund të jenë më të mirë nga ata të cilët përqeshin dikë tjetër, e as gratë me gratë e tjera, sepse mund të ndodhë që gratë e tjera të jenë më të mira se ato që përqeshin (duke e nënçmuar njëri-tjetrin) dhe mos etiketoni njëri-tjetrin me llagape. Pas besimit është keq të përhapet llagapi i keq. E ata që nuk pendohen janë mizorë.” Huxhurat: 11, 12

I ka bërë njerëzit të barabartë si dhembët e krëhërit dhe nuk ka bërë mes tyre dallim. Kurani e ka shpallur se origjina e njerëzimit është e njëjtë.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“O ju njerëz, vërtet Ne ju krijuam juve prej një mashkulli dhe një femre, ju bëmë popuj e fise që të njiheni ndërmjet vete, e s’ka dyshim se te Allahu më i ndershmi ndër ju është ai që më tepër është ruajtur (këqijat), e Allahu është shumë i dijshtëm dhe hollësisht i njohur për çdo gjë.” Huxhurat: 13

E ka ndaluar mendjemadhësinë dhe kryeneçësinë ndaj të tjerëve.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Dhe mos shtrembëro fytyrën tënde prej njerëzve, mos ec nëpër tokë kryelartë, se Allahu nuk e do asnjë mendjemadh e që shumë lavdërohet.” Lukman: 18

E ka bërë përmirësimin e shoqërisë dhe territorit në përgjithësi qëllim të përgjithshëm për myslimanin.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Mos bëni çrregullime në tokë pas rregullimit të saj (me të ardhur të pejgamberëve) dhe luteni Atë duke pasur frikë (dënimin) dhe duke shpresuar (mëshirën). S’ka dyshim se mëshira e Allahut është pranë atyre të mirëve.” Araf: 56

E ka bërë këshillimin reciprok për të vërtetën dhe durimin në të urdhër obligativ për njeriun.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

*“Pasha kohën! * Nuk ka dyshim se njeriu është në një humbje të sigurt. * Me përjashitim të atyre që besuan, që bënë vepra të mira, që porositën njëri-tjetrit t’i përmbahen të vërtetës dhe që këshilluan njëri-tjetrit të jenë të durueshëm.*
 “ Asër: 1-3

Po ashtu, edhe adhurimet në Islam të gjitha janë shtytëse në sjellje dhe vlera që të ndalojnë nga imoraliteti dhe veprat e këqia. Prej tyre është namazi.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Ti lexo atë që po të shpallet nga libri (Kurani), fal namazin, vërtet namazi largon nga të shëmtuarat dhe të irituarat, e përmendja e Allahut është më e madhja (e adhurimeve); Allahu e di ç’punoni ju. “ Ankebut: 45

Të gjitha këto vepra shoqërore u vendosën në Medinen e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem me vendosjen e të dërguarit në të pas hixhretit. U bë zhvillimi social që nuk ka njohur ndonjëherë historia e njerëzimit shembull si kjo.

ZHVILLIMI I SHËNDETT

Medineja, para se të vjen I dërguari salallahu alejhi ve selem është përballuar me një numër problemesh shëndetësore në banorët e saj. Prej tyre, ato që lidhen me ambientin e vëçanërisht ethet që ishin të përhapura në banorët e saj për shkak të kopshteve (të mbjellave). Tjetra që lidhet me moçalet. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem u lut për të:

“O Allah, na e bëj të dashur Medinen si dashurinë tonë ndaj Mekës dhe më shumë. O Allah, na begato në S’ain tonë, në Mudin tonë dhe jep shëndet në të, e ethet transferoji në Xuhufe.”⁴²³

Është e qartë nga lutja në fjalë interesimi i të dërguarit salallahu alejhi ve selem për shëndetin e banorëve të Medines.

Edhe i dërguari salallahu alejhi ve selem është sëmure si të tjerët nga njerëzit⁴²⁴ dhe i ka nxitur njerëzit në kurim⁴²⁵ dhe kërkim të barnave me thënien e tij: **Allahu nuk ka zbritur sëmundje pa ia zbritur asaj (sëmundje) shërimin.**⁴²⁶

⁴²³ Transmeton Buhariu, “Kitab “fadailul-Medine”, 2/ 225

⁴²⁴ Shiko “Et-Tarih es-sihi lir-resul salallahu alejhi ve selem” – silsiletu ‘ikre’, Munis Husejn, sh.b. Me-arif, Kairo, 2000 m.

⁴²⁵ Shiko: El-Fejruz Abadi, Ebu tahir Mexhdudin Muhamed ibn Jakub me recensim të Ahmed Abdu-rahim Es-Sajih dhe Omer Hamzah nga udhëzimi I profetit I quajtur “Seferus-seadet”, Merkezul-kitab, botimi i parë, 1417 h. f. 228

⁴²⁶ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, Fethul-Bari, 21/ 250

I dërguari salallahu alejhi ve selem edhe e ka praktikuar mjekimin. Ai e ka vërtetuar kurimin natyral me mjaltë dhe gjërat e tjera. Është tranmsetuar nga ai salallahu alejhi ve selem se ka thënë: “**Shërimi është në tri gjëra: pirjen e mjaltës, briskun e hixhames dhe kuaterimin me zjarr, por e ndaloj umetin tim nga kuaterimi.**”⁴²⁷

Po ashtu, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka pasur qëndrim të fortë ndaj miteve të cilat shkaktonin sëmundje psikike, po edhe fizike, si tetajuri (oguri), pesimizmi, mirëpo ua ka lejuar njerëzve optimizmin. Ai ka porositur përdorimin e disa bimëve si farën e zezë dhe të tjera.⁴²⁸

E sa i përket medicinës preventive ai salallahu alejhi ve selem ka vënë themelet e saj në thënien e tij: “Kur të dëgjoni për lebrën se ka rënë në ndonjë vend, ju mos hyni aty, e kur të bjerë në ndonjë vend duke qenë ju brenda në të, atëherë mos dilni prej aty!”⁴²⁹

Ai salallahu alejhi ve selem ka vënë rregulla të rëndësishme në lidhje me shëndetin dhe medicinën preventive dhe të mjekimit, nëpërmjet dietës dhe mostepimit në ushqim dhe atë me agjërim të obliguar dhe vullnetar. Prej tyre, thënia e tij: “**I biri Ademit nuk ka mbushur enë më të dëmshme se sa barku i tij. Mjafton i biri i Ademit disa kafshata që t’ia mbajnë kurrizin, e nëse e ka patjetër ta bëjë, atëherë një të tretën për ushqimin e tij, një të tretën për pije dhe një të tretën për ajër.**”⁴³⁰

I dërguari salallahu alejhi ve selem ua ka konfirmuar kërkesën e mjekëve për të sëmurët siç ndodhi me Sad ibën Ebi Vekasin kur u sëmur në Haxhin e lamtumirës.⁴³¹

Po ashtu, e ka lejuar rukjen (yshtjen) e vërtetë nga Kurani dhe duanë (lutjen).

Në kohën e tij salallahu alejhi ve selem është ngritur spitali i parë në Islam ku Rufejdetu El-Eslemije radijallahu anha në betejën e Hendekut e ka ngritur tendën në xhaminë e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në të cilën i ka shëruar të plagosurit.⁴³² I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka vendosur në të Sad ibën Muadhin pasi ai ishte lënduar në betejën e Hendekut dhe ka thënë: “**Vendoseni në tendën e Rufejdes që më vonë ta vizitoj.**”⁴³³

⁴²⁷ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, Kitabut-tib, kapitulli “Ma judhkeru fit-taun”, 7/ 20. Shko edhe shpjegimin e Ibn Haxherit në Fethul-Bari, 21/ 342

⁴²⁸ Shiko Ibn Kajjim El-Xheuzije, “Et-Tibbun-nebevi”, f. 229

⁴²⁹ Sahihul-Buhari, Fethul-bari, 21/ 303

⁴³⁰ Shiko Ibn Kajjim El-Xheuzije, “Zadul-mead”, 3/ 68

⁴³¹ Shiko: “Et-tabekatul-kubra” Ibn Sadi, 3/ 147; Buhariu në sahihun e tij, Kitabut-megazi, kapitulli “Haxhxhetul-vedai”, hadithi nr. 4409

⁴³² Ibn Hisham “Es-siretu en-nebeviye” 3/ 238; Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 303; Tarih Taberi, 3/ 673

⁴³³ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebeviye” 3/ 238

Po ashtu, prezente ishin urdhrat e të dërguarit salallahu alejhi ve selem për higjienë dhe kujdes në pastrim, larje për ta parandaluar përhapjen e sëmundjeve.

Urdhrat dhe porosité e të dërguarit salallahu alejhi ve selem për pastrimin e ushqimit dhe për metodat e ruajtjes dhe mbulimit të tij kanë pasur rol në ruajtjen e shëndetit të njeriut në përgjithësi.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka bërë nxitje në synetim dhe disa ndërhyrje trupore për t'i parandaluar sëmundjet sëmundjet dhe bakteriet me thënien e tij: “Pesë gjëra janë nga fitreja: 1. synetimi, 2. istihdadi, [rruajtja e zgavrës anale], 3. prerja e thonjve dhe 4. shkulla e (qimeve) të nënsqetullës 5. shkurtimi i mustaqeve.”⁴³⁴

Janë shkruar libra të shumta në lidhje me medicinën profetike dhe të gjitha janë të bazuara në ato që janë të transmetuara nga i dërguari salallahu alejhi ve selem në sunetin e tij.⁴³⁵

Të gjitha këto informata kanë ndikuar në mënyrë të përgjithshme në Medinen e ndriçuar. Janë ndikuar edhe banorët e saj dhe e kanë zbatuar në jetën e tyre në përgjithësi dhe në veçanti, edhe pse u është preferuar të gjithë umetit. Mirëpo, shoqëria medinase gjatë kohës së të dërguarit salallahu alejhi ve selem është ndikuar prej tyre, andaj ata e kanë shpikur transferimin para të tjerëve. Kanë marrë pjesë në zhvillimin e aspektit shëndetësor. Ky zhvillim që filloi me arritjen e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në Medine.

Ky ndikim vazhdon deri në ditën e sotme e deri ta trashëgojë Allahu Tokën dhe ata që janë në të.

ZHVILLIMI EKONOMIK

I dërguari i Allahut ka qenë prodhues qysh prej në rininë e tij. Ai ka ruajtur dhen për një sasi monedhash për banorët e Mekës që të përfitojë dhe t'i ndihmojë xhaxhait të vet Ebu Talibit në furnizimin e familjes së tij. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: “Allahu nuk ka dërguar pejgamber, përpos se ka ruajtur dhen. Të pranishmit kanë pyetur: edhe ti, o i dërguar i Allahut? Ka thënë: **Po edhe unë kam ruajtur për ca monedha (kararit)**⁴³⁶ **për banorët e Mekës.**”⁴³⁷ E kur I dërguari salallahu alejhi ve selem ka arritur moshën e burrave, Hatixheja e mori të punojë për të në tregëti,⁴³⁸ kështu që ka pasur udhëtime të numërta për shkak të tregëtisë.

⁴³⁴ Sahih Muslim, 1/ 152

⁴³⁵ Shiko Ibn Kajjim, “Et-tibbun-nebevi”; Edh-Dhehebi, “Et-tibbun-nebevi”; Ibn Xhelxel, “Tabekatul-etibba”; Ibn Ebi Usajbijah, “Tabekatul-etibba”.

⁴³⁶ **Kararit** sh. i kirat është pjesë e dinarit. Ibn Haxheri, “Fethul-Bari”, 10/ 5

⁴³⁷ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, 3/ 48, kapitulli “R’ajul-ganemi ala kiratin”, hadithi nr. 2262

⁴³⁸ Shiko Martesa e të dërguarit salallahu alejhi ve selem me Hadixhen dhe biografinë e saj nga ky libër.

Nga thëniet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në nxitjen për në prodhimtari është thënia e tij: **“Nuk ka ngrënë asnjëri kurrë ushqim më të mirë se sa të hajë nga puna e dorës vet, a pejgamberi i Allahut Davudi (alejhi selam) ka ngrënë nga puna e dorës tij.”**⁴³⁹

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dhënë shembull sahabëve me pejgamberët punëtorë zejtarë, prodhues. Ka thënë: *“Zekerijai ka qenë zdrukthëtar.”*⁴⁴⁰

Te muhadithët janë regjistruar kapituj të ndryshëm të mbushura me hadithe profetike që nxisin në përfitim, prodhim, në punë. Prej tyre te Buhariu *“Kapitulli i përfitimit të njeriut me dorën e tij.”*⁴⁴¹

Te Ibën Maxhe *“Kapitulli mbi nxitjen për përfitim”*.⁴⁴² Te Daremiu *“Kapitulli mbi përfitimin dhe të punuarit e njeriut me dorën e tij”*⁴⁴³

Sjellja e të dërguarit me pronarët e zejtarive dhe punëtorëve në Medine ka qenë e koncentruar në inkurajim ndaj tyre. Ai i është përgjigjur thirrjes së rrobaqepësit në gostinë e tij⁴⁴⁴ dhe e ka çuar fëmijën e tij Ibrahimin të mëndë te gruaja e farkatarit.⁴⁴⁵

Këto lëvizje dhe të tjera kanë pasur rol në ndryshimin e pikëpamjes te banorët e Medines dhe të tjerët te të cilët më parë i kishin nënçmuar disa zeje si farkatarinë dhe të tjera.⁴⁴⁶

Shumë parime të ndryshme të islamit morrën pjesë që i zbatoi I dërguari salallahu alejhi ve selem në zhvillimin e prodhimit në Medine dhe në ritjen e ekonomisë në të gjitha sferat. Prej tyre:

ZHVILLIMI NË TREGTISË – BIZNESI

Kur ka arritur i dërguari salallahu alejhi ve selem në Medine tregtia ka qenë e koncentruar në duar të jehudëve. Ata dominonin në tregje e në veçanti në tregun e Beni

⁴³⁹ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, 3/ 48, kapitulli “R’ajul-ganemi ala kiratin”, hadithi nr. 2262

⁴⁴⁰ Sunen Ibn Maxhe, 2/ 771

⁴⁴¹ Sahihu el-Buhari, Kitabul-buju’, hadithet prej numrit 2070 deri 2075

⁴⁴² Sunen Ibn Maxhe, 2/ 771

⁴⁴³ Darimiu në Sunenein e tij, 2/ 247

⁴⁴⁴ Shiko Sahih el-Buhari, 3/ 13

⁴⁴⁵ Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 98

⁴⁴⁶ Shiko Abdul-Aziz EL-Omeri, “El-Hiref ves-sanat fil-hixahzi fi Asrin-nebevij”, (qëndrimi i islamit ndaj zanateve dhe industrisë.) F. 43

Kajnuka⁴⁴⁷ që ishte i njohur me emrin e tyre. Ai ishte tregu më i njohur në Medine, kur e bëri hixhretin i dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdësoshëm që të mos dështojnë myslimanët në treg dhe ekonomi në Medine.

Ka qenë e ditur se Medineja e ndriçuar ka qenë me tokë bujqësore në nivel të parë si para hixhretit, ashtu dhe pas hixhretit. Megjithatë, kjo nuk e ka ndaluar që të dalin disa të angazhohen me tregti.

Tregu Beni Kajnuka lulëzonte me njerëz në tregti ku disa nga Eusi dhe Hazrexhi kishin angazhim tregtar në të, edhe pse ata kishin disa tregje të vogla të veçanta për ta si tregu Mezahim.⁴⁴⁸ Mirëpo, tregjet e Medines dhe tregtia në të në aspekt të përgjithshëm kanë qenë më pak se Meka e ndershme.

Medineja dallohej me prodhimet e saj bujqësore të hurmave dhe të tjera, prodhime bujqësore dhe prodhime tjera të rëndomta. Kjo shkaktonte të ekzistonte tregtia objektive mes tyre. Jehudët në Medine e kanë pasur në dorë kapitalin dhe u jepnin kredi njerëzve me kamatë që shkaktonte të dominojnë dhe jenë me ndikim.

I dërguari salallahu alejhi ve selem kur e bëri hixhretin me sahabët e tij në Medinen e ndriçuar, shumica e muhaxhirëve nga kurejshët kanë pasur prirje në tregti. Prej tyre ka pasur që sapo kanë arritur në Medine kanë pyetur për tregun. Aty blenin dhe shitnin duke kërkuar furnizim. Abdurahman ibën Aufi radijallahu anhu, pasi ka arritur në Medine e ka vëllazëruar me Sad ibën Rebia. Sad ibën Rebia i ka thënë: Unë jam me pasuri më të madhe mes ensarëve, do ta ndaj pasurinë mes meje dhe teje dhe shiko se cila nga dy gratë të pëlqen, do ta jap, e pastaj e marton atë. Abdurahman ibën Aufi i ka thënë: nuk kam nevojë për këto, por a ka këtu ndonjë treg ku bëhet tregti? I ka thënë: tregu Beni Kajnuka. Pastaj Abdurahman ibën Aufi shkante në treg derisa tuboi pasuri shumë dhe u martua.⁴⁴⁹

Omer ibën Hatabi radijallahu anhu ka qenë nga ata që bënë tregti nëpër tregje pas hixhretit. Kur i kishte ikur ndonjë bisedë (hadith) e peygamberit të Allahut, i thoshte bashkëbiseduesit të tij: “Më ka hutuar pazarllëku në treg.”⁴⁵⁰

Atëherë kur i dërguari i urdhëronte me lëmoshë shkonin nëpër tregje për punë po edhe me mëditje. Njëri nga sahabët ka thënë: I dërguari i Allahut kur ka urdhëruar

⁴⁴⁷ Omer ibn Shubbe, “Tarihul-medine”, 1/ 304

⁴⁴⁸ Es-Semhudi, “Vefaul-vefa”, 4/ 1306

⁴⁴⁹ Shiko transmetimin e Buhariut në sahihune tij, Kitabul-megazi, kapitullin “Kejfe aha en-nebiju salallahu alejhi ve selem bejne ashabih”, hadithi nr. 3937

⁴⁵⁰ Sahihu el-Buhari, 3/ 19

për lëmoshë, ndonjëri prej nesh ka shkuar në treg, është ngarkuar dhe ka sjellë një grusht, e ndonjëri edhe njëqind mijë.⁴⁵¹

I dërguari salallahu alejhi ve selem e kishte diktuar dominimin e jehudëve në tregti në Medine nëpërmjet tregut të Beni Kajnuka, andaj i dërguari salallahu alejhi ve selem dëshiroi që të bëjë një treg tjetër për medinasit larg nga dominimin e jehudëve, kështu që i dërguari ka ngitur një tendë në vendin e Bekia ibën Zubejr dhe u tha: ky është tregu juaj. Kjo i mlllefosi jehudët dhe e ndjenë rezikun e këtij tregu dhe rivalizimin (garimin) me tregun e tyre. Ka ardhur Kab ibën Eshrefi dhe ka hyrë në tendë dhe i ka prerë litarët. Në këtë i dërguari i Allahut tha: “Nuk ka pengesë, do ta transferoj në një vend që do t’i mlllefosë edhe më shumë se ky. Pastaj e ka transferuar në vendin e tregut të Medines, pastaj ka thënë: **“Ky është tregu juaj, nuk ju mungon nga kjo gjë dhe as nuk do tu ngushtohet dhe as nuk merret në të haraçi.”**⁴⁵²

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka ndaluar t’i merret ndonjërit qira në tregun e ri të Medines. Kjo shkatoi lulëzimin e tregtisë në të dhe shtimin e vizitorëve. Zgjedhja e të dërguarit për këtë treg ka pasur qëndrim pasi që ai ishte furnizuesi gjë që e bëri t’i takojë delegacionet e tregtarëve gjatë arritjes së tyre në Medine para se të arrinin në tregun e Kajnukës. Edhe kjo i mlllefosi jehudët. Kjo ishte shkak që të lulëzojë tregtia mes myslimanëve dhe të lëvizë aspekti ekonomik tek ata.

Në vazhdim është shtuar tregtia në tregun e myslimanëve në Medine gradualisht si rezultat i aktivitetit të muhaxhirëve nga të cilët shumica kanë qenë tregtarë të cilëve tregtia u ka lëvizur nëpër venë. Ebu Bekri, Omeri, Uthmani (Allahu qoftë i kënaqur më të!) kanë qenë pre e atyre që punonin me blerje dhe shitje. Uthmani dhe Talha ibën Ubejdilah kanë shitur tekstil në tregun e Medines.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka kaluar nëpër blerësit në tregun e Medines dhe ka blerë prej tyre dhe ua ka tërhequr vërejtjen nga mashtrimi. Sahabët e kanë shoqëruar në udhëtimet tregtare në Sham pejgamberin salallahu alejhi ve selem. Zubejri e ka takuar pejgamberin salallahu alejhi ve selem gjatë udhëtimit të hixhretit me një grup udhëtarësh nga myslimanët. Zubejri ka qenë së bashku me ata, ndërsa ata kanë qenë tregtar që kanë qenë duke ardhur nga Shami.⁴⁵³

Ka ndodhur që nga Shami të arrijë tregti në Medine, kurse i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë duke e mbajtur hytben në minber në ditën e xhuma. Xhemati janë larguar nga i dërguari dhe kanë shkuar te karavani derisa nuk kanë

⁴⁵¹ Sahihu el-Buhari, 3/ 52. Nënkuptohe nga hadithi se ata janë pasuruar deris ndonjëri prej yre ka aritur të përfitojë deri më 100 mijë dirhem, apo dinar.

⁴⁵² Es-Semhudi, “Vefaul-vefa”, 2/ 749.; Omer ibn Shubbe, “Tarihul-medine”, 1/ 304; El-Beladhiri, “Fethul-buldani”, f. 28

⁴⁵³ Shiko: Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 249; Shiko temën “Hixhreti i pejgamberit salallahu alejhi ve selem” nga ky libër.

mbetur me pejgamberin salallahu alejhi ve selem më shumë se dymbëthjetë veta dhe është shpallur thënia e Allahut: “**Po, kur ata shohin ndonjë tregti ose ndonjë aheng mësyhen atje, kurse ty të lënë në këmbë. Thuaju: “Ajo që është tek Allahu është shumë më e mirë se dëfrimi dhe tregtia, e Allahu është furnizuesi më i mirë!”** Xhumua: 11⁴⁵⁴

Tregjet e Medines si të tjerat nga tregjet e Hixhazit. Aty ekspozoheshin artikuj të ndryshëm si ato të prodhuara në vend por edhe të importuara nga shtetet tjera si Shami dhe tjera.

Edhe pse i dërguari salallahu alejhi ve selem ishte i angazhuar me xihad në rrugë të Allahut, ai i ka mbykëqyrë tregjet e Medines personalisht dhe u ka dhënë udhëzime atyre që punonin në treg. Një herë e ka vizituar tregun dhe te njëri nga shitësit ka gjetur ushqim (hurma) dhe e ka pëlqyer pamjen e tij, e ka futur dorën në brendësi të tyre dhe ka nxjerrur të tilla që nuk janë si në sipërfaqe dhe e qortoi pronarin e ushqimit dhe i tha: **S’ka mashtrim mes myslimanëve, ai që na mashtron, nuk është prej nesh.**⁴⁵⁵

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka pasur udhëzime të shumta në të cilat ecë umeti. Ato kanë qenë bazë për shitblerjen në islam siç janë të evidentuara në librat e hadithit dhe fikhut.⁴⁵⁶

ZHVILLIMI I AGRONOMISË

Bujqësia është nga zejtaritë më të rëndësishme që e ka ditur njeriu dhe më e vjetra. Kështu, pasi që ajo e mbulon nevojën natyrore të njeriu. Ajo është nga burimet më të rëndësishme themelore nëpërmjet të cilës arrihet sigurimi i ushqimit për njeriun. Po ashtu, sigurohen edhe nevoja të duhura. Është e ditur se agronomia në çdo vend dhe kohë ndikohet nga faktorët e fenomenit njeri dhe po ashtu nga faktorë natyrorë së bashku me sistemet dhe rregullat në lidhje me truallin.

Ndoshta ka disa rrethana dhe kuptime nga të cilat shumë janë të gabuara. Kur erdh Islami i ka inkurajuar në bujqësi dhe të punuarit me të, po edhe në zeje të tjera. E ka bërë adhurim me kusht të mos largohet myslimani nga adhurimet e tjera.

Islami gjithashtu i fton agronomët ta japin zekatin e asaj që del nga të mbjellat.

⁴⁵⁴ Shiko Sahihu el-Buhari, Kitabul-buju’, kapitulli “Fe idha kudijetis-salatu fenteshiru fil-erdi vebtegu min fadlil-lahi”, 2/ 3

⁴⁵⁵ Transmeton Tirmidhiu në susnenin e tij, 3/ 606; Daremiu në sunenin e tij, 2/ 248

⁴⁵⁶ Shiko Ibn Kudame, “El-Mugni”, vëllimi IV, V dhe VI; Fetava Ibn Tejmije, vëllimi i 29, fikhul-beji.

Sahabët e të dërguarit salallahu alejhi ve selem punonin në agronomi në Medine ku ensarët kanë qenë bujq, ndërsa kur kanë ardhur te ata muhaxhirët, ensarët i kanë thënë pejgamberit salallahu alejhi ve selem: O i dërguari i Allahut, ndaj mes nesh dhe vëllezërve tanë (palmat) hurmat. Ka thënë: Jo. Ata kanë thënë: Na hiqni mundin, ju bëjmë pjesëtar në fryte. Kanë thënë: Dëgjuam.⁴⁵⁷

I dërguari salallahu alejhi ve selem u ka ndarë truall disa sahabëve që ta shfytëzonin në bujqësi.⁴⁵⁸ Zubejr ibën Avamit ia ka ndarë një truall në Medine të cilën e ka shfrytëzuar për mbjellje në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem.⁴⁵⁹

Ali ibën Ebi Talibit i ka ndarë disa burime në anët e Jenbua-s të cilat janë njohur më vonë me prodhim të madh. Ai vetë në to ka punuar.⁴⁶⁰

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka urdhëruar sahabët t'i shfytëzojnë tokat pjellore dhe i ka nxitur në to duke u thënë: **“Kush e ngjall një tokë të vdekur, ajo për të është adhurim, e çka do të hanë prej saj gjallesat, për të do të jetë sadaka.”**⁴⁶¹ Kjo do të thotë se kjo është një lloj adhurimi.

I dërguari radijallahu anhu i ka inkurajuar në shfrytëzimin e tokave dhe ka vënë rregulla sheriatike në të cilat kanë ecur umeti pas tij. Ato rregulla kanë të bëjnë për pronësinë e tokave. Ka thënë: **“Kush ngjall ndonjë tokë të vdekur, ajo bëhet e tij.”**⁴⁶²

Janë transmetuar shumë hadithe që i nxisin myslimanët në bujqësi. Edhe Buhariu (Allahu e mëshirofël!) ka bërë kapitull në librin për të mbjellat që e ka qujtur “Kapitulli mbi vlerën e mbjelljes dhe kultivimit të asaj që ahahet.

Është transmetuar nga Enes ibën Maliku radijallahu anhu i cili ka thënë: ka thënë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem: **“Çdo mysliman që mbjell ndonjë fidan apo mbjell ndonjë bimë e prej saj hanë zogjtë, apo njeriu, apo kafsha, do të ketë prej saj sadaka.”**⁴⁶³

⁴⁵⁷ Shiko “Hixhreti të dërguarit salallahu alejhi ve selem në Medine” nga ky libër; Sahih el-Buhari, 3/ 67

⁴⁵⁸ Shiko Mesudi Jahja EL-Aga, “El-Iktau el-islami fi asrin-nebijji”, me studim komparativ mes dy ngastrave, atij Xhahilij (paraislmaik) dhe evropian në Mesjetë. Silsiletul-xhem’ajeti et-tarihijeti es-sau-dijeti”, Rijad, botimi i parë, 1428 h.; EL-Omeri, Ekem Dija, “El-hajatu el-iktisadije vel-ixhtimajje fi asrin-nebuvveti”, sh.b. El-Eshbilija, Rijad, 1417 h. f. 17

⁴⁵⁹ Shiko tekastin për ngastrën dhe tahrixhin të Muhamed Hamidullah, “El-Vethaik es-sijasije lil-ahdin-nebevijj vel-hilafetir-rashide”, f. 319

⁴⁶⁰ Omer ibn Shubbe, “Tarihul-Medine”, 2/ 222

⁴⁶¹ Sunenu Darimi, 2/ 267. Kujdesi ndaj zogjve dhe gjallesave, d.m.th. që kanë shpirt.

⁴⁶² Sahih el- Buhari, 10/ 84

⁴⁶³ Sahih el- Buhari, 10/ 67

Po ashtu, transmeton Enes ibën Maliku radijallahu anhu se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Po të fillojë ndodhia e kijametit, ndërsa në dorë e ndonjërit ka fidan, e nëse mundet që ta mbjellë para se të ndodhë, le ta bëjë!”**⁴⁶⁴

ZHVILLIMI I MINIERAVE

Minierat janë vendet prej të cilave nxiren xehe si lëndë të para nga burimet e tyre dhe shfrytëzimi i tyre më pas. Toka e Hixhazit ka xehërore të mjaftueshme. Minierat kanë qenë të njohura që nga koha xhahilijetit dhe pastaj edhe në periudhën pejgamberike. Kjo na qartësohet nga tekstet ku përmendet se Ebu El-Husajn Es-Sulemi ka ardhur me ar nga një minierë dhe ia ka sjellë pejgamberit salallahu alejhi ve selem.⁴⁶⁵ Edhe ata e kanë quajtur *“maden”* (xehe) dhe e kanë pasur për qëllim xehëroren prej ku nxirren xehet gjegjësisht mineralet.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ia ka ndarë Bilal ibën El-Harith el Muzeniut një minierë të një fisi⁴⁶⁶ dhe ajo ka qenë nga punët e degëzuara të Medines. Ato kanë qenë male mes Medines dhe Jenbuas. Pastaj janë shtuar minierat në trojet e Hixhazit.

Ka qenë e ditur se shfrytëzimi i atyre xehëroreve ka qenë punë fillestare duke shikuar nga mundësitë e vogla të banorëve të vendit dhe vështirësinë e mihjes dhe shpuarjes në ato kohë. Puna ka qenë e gjitha me dorë dhe po ashtu përvojat kanë qenë të vogla.⁴⁶⁷ S’ka dyshim se bashkëpunimi i të dërguarit salallahu alejhi ve selem me disa sahabe të tij në këto miniera ka pasur nxitje. Ndarja e tokave synon në investim dhe punë në të, në zhvillimin e saj dhe nxjerrjen e xeheve prej tyre. Ligjet sheriatke që ndërldheshin me limitet e zekatit në rikaz (pasuritë nëntokësore) në të cilat bëjnë pjesë minierat, kanë pasur rol në përforsimin e ekonomisë në jetën e këtij umeti dhe në përgatitjen e myslimanëve për shfrytëzimin e tyre për t’i përfshirë në sistemin e zekatit dhe aktivitetet ekonomike.

⁴⁶⁴ Transmeton Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 3/ 191; Shiko poashtu dr. Abdul-Aziz El-Omeri, “El-Hiref ves-sanat fil-hixahzi fi asrin-nebevij”, f. 85 - 87

⁴⁶⁵ Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 44

⁴⁶⁶ Ibn Selam, “El-emval”, f. 348

⁴⁶⁷ Abdul-Azizi El-Omeri, “El-Hiref ves-sanat fil-hixahzi fi asrin-nebevij”, f. 279, 280

ZHVILLIMI I INDUSTRISE

Farkëtaria

Medineja si një nga qytetet e Hixhazit kishte industri të rëndomta, e në veçanti ato transformuese. Arabët disa prej tyre i kanë nënçmuar, ndërsa shërbëtorët dhe jehudët i punonin në nivel të parë. Prej tyre, farkëtaria.

Me ardhjen e Islamit, i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka ndërruar këto pikëpamje. E përshkruan Zekerijan se ka qenë zdrukthëtar, Davudin në Kuran përshkruhet se ka ndrequr parzmore dhe prodhime të hekurit. Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Ne i mësuam atij (Davudit) mbarimin e petkave (të hekurta) për ju, që t’ju mbrojnë në raste lufte. A jeni pra mirënjohës ju për këtë?”** /Enbija: 80/ Pastaj thotë i dërguari salallahu alejhi ve selem duke ia bashkuar bisedën për Davudin alejhi selam: **“Nuk ka hëngër asnjëri ushqim kurrë më të mirë se sa kur ha nga puna e duarve të veta, a pejgamberi i Allahut Davudi hante nga përfitimi i duarve të veta.”**⁴⁶⁸

Habab ibën Ereti ka qenë Farkatar në Mekë para hixhretit dhe nuk e ka nënçmuar për të i dërguari salallahu alejhi ve selem. Ndoshta ai edhe pas hixhretit në Medine ka vazhduar me të njëjtin zanat.

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka çuar të birin e vet Ibrahimin për ta mëndur gruaja e Ebu Sejfit. Ai ka qenë farkëtar në Medine. Ka ndodhur që i dërguari salallahu alejhi ve selem kur ka shkuar në shtëpinë e Ebu Sejfit, ai ka fryer në calik dhe e ka mbushur shtëpinë me tym.⁴⁶⁹

Ajo që na i tërheq vëmendjen është edhe emërtimi i një sure nga Kurani famëlartë sureja Hadid (hehuri). Kjo tregon për për rëndësinë e tij. Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Ne i dërguam të dërguarit Tanë me dokumente të qarta dhe Ne zbritëm me ata librin dhe drejtësinë që t’i përmbahen njerëzit të së drejtës. Ne e kemi zbritur edhe hekurin që në të ka forcë të fortë dhe dobi për njerëz, e edhe për t’u ditur tek Allahu se kush ndihmon Atë (rrugën e Tij) dhe të dërguarit e Tij duke i besuar të fshehtës. S’ka dyshim se Allahu është i fuqishëm, mbizotërues.”** Hadid: 25

Mirëpo, opiniononi i njerëzve është ndërruar në lidhje me këtë zanat.⁴⁷⁰

⁴⁶⁸ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, 3/ 9

⁴⁶⁹ Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 98

⁴⁷⁰ Abdul-Azizi El-Omeri, “El-Hiref ves-sanat fil-hixhazi fi asrir-resul salallahu alejhi ve selem”, f. 280

Shtavitja e lëkurave dhe përpunimi i tyre

Shtavitja është të regjurit e lëkurave të kafshëve dhe shfrytëzimi i tyre.⁴⁷¹

Është njohur një numër i grave në Medine të cilat kanë punuar në shtavitjen e lëkurave dhe në prodhimin e sendeve nga lëkura si këpucët.”

Esmā bint Umejs, bashkëshortja e Xhafer ibën Ebi Talibit, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka hyrë te ajo dhe ia kumton lajmin për rënien shëhid të Xhaferit, ndërsa ajo kishte regjur dyzet lëkura.⁴⁷²

Është përmendur nga Nëna e besimtarëve Seudet bint Zumuah, se ajo e ka përpunuar lëkurën e Taifit. Nëna e besimtarëve Zejneb bint Xhehsh ka shtavitë lëkura dhe i ka përpunuar në këpucë dhe pastaj shumë e përfituar nga paratë e ka dhënë sadaka për të varfrit.⁴⁷³ Ajo - radijallahu anha - i ka bërë mirë këpucët nga lëkura dhe ka prodhuar që pastaj nga përfitimi të jep sadaka.⁴⁷⁴ Pas hixhretit të peygamberit salallahu alejhi ve selem ka lulëzuar industria e shtavitjes së lëkurës dhe përpunimit të saj në të silën janë dalluar një numër i grave të familjes profetike. Kjo i ka nxitur shumë të mirën me këtë dhe ta mësojnë.

TEKSTILI DHE RROBAQEPËSIA

Tekstili dhe rrobaqepësia janë zanate të plota që i ndihmojnë njëra-tjetrës. Rrobaqepësia është e varur nga tekstili paraprakisht, ndërsa tekstili s’ka dobi prej saj, përpos me rrobaqepësi. Ibën Halduni ka thënë: këto dy zanate janë të domosdoshme në jetë për shkak të nevojës që kanë njerëzit në jetë.⁴⁷⁵

Pastaj thotë: këto zanate janë të vjetra në historinë e njerëzimit për shkak të imponimit të patjetërsueshëm për njerëzit në jetën e tyre të përditshme.⁴⁷⁶

Në studimin e tjerjes, thurrjes – gjegjësisht përpunimit të tekstilit në periudhën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem, patjetër duhet të dimë njohjen e mundësive të atij vendi në gjetjen e mjeteve dhe lëndës së parë për përpunimin e tekstilit në atë ambient. Sa thua vallë ka pasur që merren me këtë zanat, e sa prej tyre kanë pasur

⁴⁷¹ Ez-Zubejri, “Taxhul-arus”, 4/ 313

⁴⁷² Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 485, 4/ 314; El-Kettani, “Et-teratib el-idarije”, 2/ 57.

REGJ kal. 1. Përpunoj lëkurën me lëndë të veçanta dhe e derisa të fitojë cilësitë e nevojshme për ta përdorur.

⁴⁷³ Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 314

⁴⁷⁴ Abdul-Azizi El-Omeri, “El-Hiref ves-sanat fil-hixhazi fi asrir-resul salallahu alejhi ve selem”, f. 126 - 131

⁴⁷⁵ Ibn Haldun, “El-Mukadime”, f. 411

⁴⁷⁶ Ibn Haldun, “El-Mukadime”, f. 412

përvojë artistike dhe zotësi të duhur për këtë mjeshtri, edhe pse ka qenë e kufizuar në krahasim me të tjerat.

Leshi ka qenë me bollëk në krahasim në krahasim me pasurinë blegtorale. Dobia nga leshi realizohej me tjerjen e tij. Gratë në Medine thurruan pëlhura në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem.⁴⁷⁷

Buhariu ka bërë kapitull në lidhje me këtë temë të cilën e ka quajtur “Kapitulli i përmendjes së përpunuesve të stofit”.⁴⁷⁸

Ky hadith tregon për ekzistimin e disa grave që janë marrë me përpunimin e stofit në Medine. Ato kanë punuar me këtë zanat dhe kanë prodhuar disa lloje të rrobave. Pranimi i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhuratën nga gruaja që punonte me tekstil, ka qenë nxitje për të dhe për ato që merreshin me zanate të ngjashme në shoqërinë medinase.

Furka ishte mjeti ku vendosej shllunga e leshit, ashtu që duke u tjerur shndërrohet në pe leshi, e pastaj përpunohej.

Ka pasur burra që e kanë zotëruar rrobaqepësinë dhe tjerjen. Si argument është ajo që transmetohet se Sinan ibën Sadi radijallahu anhu ka thënë: “Kam qepur për pejgamberin salallahu alejhi ve selem xhybe nga leshi dhe ia kam bërë brendësinë e saj të zezë. Pasi e ka veshur ka thënë: “Shikoni sa e bukur dhe sa e mrekullueshme që është. Një beduin i është afruar dhe i ka thënë: o i dërguari i Allahut, ma dhuro mua! Ka thënë: I dërguari ka qenë i atillë që kur i ka kërkuar ndonjëri diçka, nuk ka bërë kopraci. Menjëherë ia ka dhënë dhe ka urdhëruar t’ia qepin një xhube tjetër. Mirëpo, ka vdekur duke qenë ajo te rrobaqepësi.”⁴⁷⁹

Janë transmetuar disa athar (gjurmë nga të parët) që tregojnë se disa sahabë kanë punuar në përpunimin e stofit. Ajo ishte stof nga ibrisimi (persisht d.m.th. mëndafsh vër. e autorit) i përzier me lesh. Në këtë përpunim janë përmendur Zubejr ibën Avami dhe Amër ibën Asi.

Përpunimi i tekstilit në Medine i ka plotësuar disa nevoja të rrobave të thjeshta. Leshi nuk ka qenë i përshtatshëm për prodhime të tjera të jenë të përshtatshme si shtrojet, jastukët etj. një grua nga ensarët ka dërguar të pejgamberi salallahu alejhi ve selem shtroje të mbushur me lesh, ndërsa pejgamberi salallahu alejhi ve selem i ka thënë Aishes radijallahu anha: “Ktheje! Nga frika se mos po fle dhe ta lërë namazin e natës.”⁴⁸⁰ Si rezultat të butësisë së shtrojes.

⁴⁷⁷ Tranmseton Buhariu në sahihun e tij, 3/ 14

⁴⁷⁸ Tranmseton Buhariu në sahihun e tij, 3/ 13

⁴⁷⁹ El-Kettani, “Et-teratib el-idarije”, 2/ 59

⁴⁸⁰ Edh-Dhehebi, “Es-Siretu en-nebevije”, f. 331

Po ashtu, litarët kanë qenë të domosdoshëm për në vend dhe në udhëtim. Ato i bënin nga leshi dhe lëkura.

Disa nga sahabët kanë bërë litare nga fijet e palmave. Disa nga sahabët u njohën me donimin e litarëve për beteja. Ata po ashtu kanë prodhuar edhe disa prodhime të tjera nga leshi si qilima dhe sexhade. Në fillim kanë qenë të thjeshta që prodhoheshin nga mjetet që i kishin atëherë nga leshi i dhive dhe leshi i vrazhdë i kafshëve të tjera.

Rrobaqepësia ishte prerja e stofeve sipas masave të trupit e pastaj qepja e atyre pjesëve njëra me tjetrën me qepje me gjilpërë.

Rrobaqepësia ka qenë e njohur në Medine në kohën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Mes banorëve të saj u gjetën njerëz që mereshin me zanatin e rrobaqepësisë me të cilën përfitonin pasuri. Buhariu ka bërë kapitull në Sahihun e tij që e ka emërtuar “Kapitulli mbi rrobaqepësinë” transmeton nga Enes ibën Maliku radijallahu anhu se ka thënë: Një rrobaqepës e ka thirrur të dërguarin salallahu alejhi ve selem në ushqim që e kishte përgatitur. Enes ibën Maliku radijallahu anhu ka thënë: Shkova me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem në atë ushqim.⁴⁸¹ Hadith.

Të përgjigjurit e të dërguarit salallahu alejhi ve selem ftesës së tij ka qenë për t’ua larguar njerëzve nënçmimin ndaj zejtarëve në përgjithësi dhe nga ana tjetër t’i nxisë ata të angazhohen me punë prodhimtare që plotësojnë një pjesë të nevojave të shoqërisë.

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem shpesh ka harrnuar rrobat vetë. Aisheja - radijal-lahu anha - është pyetur për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem, ka thënë: I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem kur ka qenë në shtëpi, i riparonte këpucët e tij, i arnonte rrobat dhe punonte në shtëpi ashtu siç punon ndonjëri prej jush në shtëpinë e vet.⁴⁸²

Kjo ka qenë nxitje për punë për t’i plotësuar nevojat e që njeriu të angazhohet për nevojat e veta. Edukim i vetvetes për prodhimtari dhe mënjanim të përtacisë.

THURRJA

Zanat që u bë i njohur në Medine në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Ajo ishte thurrja e disa enëve dhe orendive shtëpiake nga gjethet e palmave pasi që

⁴⁸¹ Tranmseton Buhariu në sahihun e tij, 2/ 60

⁴⁸² Tranmseton Buhariu në sahihun e tij, Kitabul-buju”, kapitulli”Dhikrul-hajjati”, 3/13. Shiko edhe Edh-Dhehebi, “Es-Siretu en-nebevije”, f. 324

edhe vetë Medineja njihej me numrin e madh të palmave. Banorët e saj i shfytëzonin gjethet e palmave dhe thurnnin disa gjëra si hasrat të cilat i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka shfrytëzuar në shtëpinë e vet dhe flente në to. Duke fjetur në to i kanë bërë shenja në lëkurë.⁴⁸³

Ensarët punonin me thurje në Medine. Selman Faresiu radijallahu anhu është marrë me këtë zanat prej të cilit përfitonte për të ushqyer veten. Ai ka vazhduar me thurje edhe pasi është prijës në qytete të ndryshme dhe thoshte: “Unë dëshiroj të ha nga puna e duarve të mia dhe atë duke e zbatuar atë që e ka thënë i dërguari salallahu alejhi ve selem.⁴⁸⁴

Disa gra në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem thurnnin prej gjetheve për nevojat e xhamisë që tregonte për nxitjen e këtij lloji të prodhimit duke e ditur pastërtinë e gjetheve të palmës dhe erën e mirë të saj.

Është bërë shfytëzimi i fijeve të palmave për mbushjen e jastukëve dhe shtretërve. Adij ibën Hatim ka thënë: unë kam shkuar me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem derisa hymë në shtëpinë e tij. E mori një jastuk nga lëkura dhe të mbushur me fije të palmës, ma gjuajti mua dhe më tha: ulu në këtë.⁴⁸⁵

Enes ibën Maliku e përmend se ai kur ka hyrë te i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka gjetur të mbështetur me kokë në një mbështetëse të mbushur me fije të palmës.⁴⁸⁶

Të gjitha këto lloje nga prodhimet e tekstileve nga lëndët e para të ndryshme janë përmendur në sunetin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem që dëshmon se janë prodhuar në kohën që kanë pasur fat me inkurajimin nga i dërguari salallahu alejhi ve selem si dhe nga përkrahja materiale për individë. Këto i përbmushnin nevojat reale të domosdoshme dhe e zhvillonin ekonominë në shoqërinë islame medinase.

ZHVILLIMI I BLEGTORISË DHE KULTIVIMI I KAFSHËVE

Allahu i Madhëruar ka thënë në suren Nahël:

“Edhe kafshët Ai i krijoi dhe në saje të këtyre ju mund të mbroheni (nga të ftohtët), keni edhe dobi të tjera dhe prej tyre hani. Dhe shikoni pamje të bukura, kur i ktheni nga kullota dhe, kur i nxirrni në kullotë Ato mbajnë barrët tuaja deri në vende të largëta, tek të cilat ju do të arrinit me mundim të madh; me të vërtetë, Zoti juaj është i Butë dhe Mëshirëplotë, (Ai ka krijuar) edhe

⁴⁸³ Shiko edhe Edh-Dhehebi, “Es-Siretu en-nebevije”, f. 329

⁴⁸⁴ Shiko Abdul-Aziz El-Omeri, “El-vilajetu al-el-buldan di asrir-rashidin”, f. 177; Ibn Sad, “Et-Tabekat”, 4/ 18

⁴⁸⁵ Shiko delegacionin e Adij ibn Hatim mes delegacioneve nga ky libër.

⁴⁸⁶ Shiko edhe Edh-Dhehebi, “Es-Siretu en-nebevije”, f. 328

kuajt, mushkat dhe gomarët, që ju t'i shaloni dhe t'i mbani për bukuri. Ai krijon edhe gjëra që ju nuk i dëni“ Nahël: 5 – 8

Këto ajete të ndershme tregojnë për dobitë e njerëzve që i kanë në kultivimin e kafshëve, gjegjësisht blegtorinë. Feja islame është kujdesur për të gjitha gjërat që i sjellin dobi njeriut nga aktivitetet ekonomike.

Prej tyre që është e sigurt është kujdesi për kultivimin e bagëtisë dhe zhvillimin e tyre. Kjo është nga zanatet që e ka njohur Medineja që në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem.

RUAJTJA E DHENVE

Ruajtja e dhenve konsiderohet nga zanatet më kryesore në jetën e njeriut prej në lashtësi. Informata janë të ndëlidhura në veshët e njerëzve për ruajtjen e dhenve me profetësinë dhe profetët, sepse profetët kanë qenë barinj të dhenve para se të bëhën pejgamberë e të dërgohen te njerëzit. Ata janë marrë me ruajtjen e dhenve dhe kanë përfutuar përvojë dhe kanë përfutuar nga ajo.

Është transmetuar në sahihun e Buhariut nga Ebu Hurejreja radijallahu anhu se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: “Allahu nuk ka dërguar pejgamber, përpos se ka ruajtur dhen. As’habët e pyetën: a edhe ti o, i dërguar i Allahut? Ka thënë: **“I kam ruajtur për disa monedha për banorët e Mekës.”**⁴⁸⁷

Feja islame është kujdesur për organizimin e zekatit të bagëtisë, për rregullimin dhe përcaktimin e nisabit të tyre që e bënte me dije se është nga burimet më të rëndësishme të ekonomisë.

Ka pasur grupe të dhenve që dilnin nga Medineja për të kullotur dhe pastaj ktheheshin në fund të ditës dhe banorët e saj e shfytëzonin qumështin e tyre në mbrëmje. Pastaj përsëri në mëngjes dilnin në kullota. Këto grupe të dhenve quheshin “*sirah*”. Medineja edhe në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem ka pasur sirah që dilnin jashtë Medines e pastaj ktheheshin në fund të ditës. Këto dhen shfytëzoheshin për sigurimin e qumështit, si një prodhim i dobishëm për të cilin janë transmetuar shumë hadithe për vlerën për nxitjen për përdorimin e saj. E më pas është rritur interesi për të, për prodhimin dhe konsumimin e saj.

Një herë një beduin e ka sulmuar grupin e dhenve të Medines *serh*. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dalë deri sa ka arritur në luginën e quajtur Sefvan⁴⁸⁸ në

⁴⁸⁷ Tranmseton Buhariut në sahihun e tij, 3/ 48

⁴⁸⁸ Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 2/ 600; Es-suhejli, “Er-reudatul-unf”, 3/22; Ibn Kethir “Es-Siretu en-nebevije”, 2/ 364

drejtim të Bedrit. Beduini ka ikur dhe nuk ka arritur ta zëjë. Kjo është quajtu “Beteja e parë e Bedrit”.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Ju edhe në kafshët keni mësim (përvojë). Ne nga një pjesë e asaj që e kanë në barqet e tyre mes ushqimit të tyre dhe gjakut, ju japim të pini qumësht të pastër, të shijshëm (të lehtë) për ata që e pinë.” Nahël: 66

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka pasur shtatë dele bagëti (dele dhe dhi) qumështore. Ato i ka ruajtur Ejmen ibën Ummi Ejmen. Ai salallahu alejhi ve selem e shfrytëzonte qumështin e tyre.⁴⁸⁹

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka ndaluar që dikush ta mjelë bagëtinë e tjetrit, përpos me lejen e tij, për t’u mbrojtur ky resurs për pronarët e vet. Është transmetuar nga Abdullah ibën Amër radijallahu anhu se i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Mos ta mjelë askush bagëtinë e tjetrit pa lejen e tij! A dëshiron ndonjëri prej jush t’ia sjellin enën e pirjes dhe t’ia thyejnë deponë, e t’ia transferojnë ushqimin? Ushqimi i tyre akumulohet në gjitë e bagëtisë së tyre, andaj të mos e mjelë askush bagëtinë e tjetrit, përveçse me lejen e tij!”**⁴⁹⁰

Të interesuarit për resurset e blegtorisë dhe kultivimit të kafshëve, dhe nxitja e të dërguarit salallahu alejhi ve selem për t’i shfrytëzuar ato dhe për të prodhuar nga to ishin nga motivacionet më të rëndësishme të shoqërisë medinase pas hixhretit. Vazhdimisht është dashur të shtohet interesimi për këtë resurs ekonomik që ishte shkaku për plotësimin e nevojave të shoqërisë siç është mishi dhe qumështi si udhqim kryesor, po ashtu edhe llojet e rrobave dhe prodhimet e lëkurës, të leshit ishin të aluduara në ajetet e Kuranit Famëlartë si edhe një sure e kuranit është quajtur *“El-Enam”* bagëtia gjë që e qartëson rëndësinë e e saj në jetën e njeriut.

MBLEDHJA DHE PRERJA E DRUVE

Në krye të gjitha gjërave që mblidheshin dhe përfitohej prej tyre ishte mbledhja e druve. Ajo ishte rrugë për furnizim të disave. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Të marrë dikush prej jush litarë e të merr një tufë dru e t’i shesë e ta nxjerrë Allahu faqebardhë është më mirë se sa të dalë të kërkojë nga njerëzit, se a do t’i japë dikush apo do ta refuzojë.”**⁴⁹¹

Edhe kjo është një lloj zanati që nuk kërkon ekzistimin e kapitalit dhe nuk ka nevojë njeriu në të, pos sopatës dhe litarit. Ndoshta në disa raste nuk ka nevojë edhe për

⁴⁸⁹ Shiko “Tarîh taberi”, 3/ 184

⁴⁹⁰ Tranmseton Buhariu në sahihun e tij, 3/ 95

⁴⁹¹ Tranmseton Buhariu në sahihun e tij, “Fethul-Bari”, 10/ 119; Maliku në Muvatta, f. 47

këto, kur bëhet fjalë vetëm për mbledhje. Ky zanat është nga më të rëndomtë me të cilat gjindet burimi i rizikut që njeriu ta ndiejë krenarinë dhe të jetë i pavarur. Kjo është edhe qëllimi shariatik.

Po ashtu, edhe mbledhja e barnishtave e pastaj shitja e tyre për argjendarët ka qenë në nivel në Medinë gjatë kohës së pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Ka pasur prej sahabëve që kanë mbledhur idhhir (bimë me erë të mirë (shën. i autorit)) dhe pastaj i kanë shitur.

Buhariu e ka evidentuar një kapitull në Sahihun e tij të cilin e ka quajtur “*Kapitulli mbi shitjen e drunjeve dhe barnishtave*”.⁴⁹² Ka pasur një grup nga ensarët që kanë prerë (mbledhur) dru dhe pastaj i kanë shitur dhe nga përfitimi kanë blerë ushqim, kanë dhënë sadaka për ehlu sufe.⁴⁹³

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka porositur nevojtarët që të merren me mbledhjen (prejren) e druve, t’i shesin është më mirë se të dalin e të lypin nga njerëzit. Një njeri nga ensarët ka ardhur dhe është ankuar për nevojë. I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka thënë: “Shko dhe sill atë që e ke në shtëpi!” Ai ka shkuar dhe pastaj ka sjellë një qilim dhe një gotë (tas) dhe i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka shitur për dy dirhemë dhe ia ka dhënë atij. I ka thënë, bli me një dirhem ushqim për familjen tënde dhe me një dirhem bli një sëpatë, e pastaj eja te unë. Ai bëri ashtu siç i tha dhe erdhi te pejgamberi salallahu alejhi ve selem. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem i tha: Shko te ajo lugina dhe mbledh dru, e pastaj eja te unë pas dhjetë ditëve. Pastaj pas dhjetë ditëve erdh ky ensari, kishte fituar dhe ishte bërë i pavarur. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem i tha: kjo është më mirë për ty se sa të vish në Ditën e Kijametit të kesh në fytyrë njollë të zezë të lypjes.”⁴⁹⁴

Këto janë udhëzime profetike për këtë nevojtar, por është udhëzim edhe për këtë të gjithë njerëzit në umet deri në Ditën e Kijametit që të jenë krenarë dhe të pavarur nga njerëzit, larg nga lypja dhe angazhim në prodhim që t’i plotësojë nevojat e ta bëjë të pavarur individin nga krijesat. Kjo do të thotë se e shtyn njeriun në prodhim me aq sa mundet, të mos jetë i varur nga të tjerët. Nuk ka umet në botë përveç myslimanëve me instruksione të tilla profetike shariatike hyjnore që e shtyn njeriun në prodhim dhe punë.

⁴⁹² Shiko “Fethul-bari”, 10/ 118

⁴⁹³ Dr. Ekrem El-Omeri, “El-Muxhtemaul-medeni fi ahadin-nubuvei”, pjesa e parë, f. 101

⁴⁹⁴ Shiko El-Hazzai :tehrîx ed-delalat es-semaije”, 716

PUNËTORËT (MËDITËSIT)

Është e ditur se punëtori (mëditësi) është personi që merret për të shërbyer me pagesë, të punojë. Dallohen llojet e punës në të cilën merren vesh punëtori me pronarin për shërbimin, apo ngarkimin, apo dhënies së ujit, apo punë të tjera që janë të përhapura që i kërkojnë pronarët nga punëtorët që të kryejnë punën përkatëse.

Puna me mëditje ka qenë e njohur në Medinë në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Librat e hadithit kanë evidentuar kapituj për mëditjen dhe aty janë transmetuar hadithe për punëtorin në kohën pejgamberike.⁴⁹⁵

Disa nga sahabët radijallahu anhum kanë bartur për të tjerë bagazh në shpinë në kompensim me pagesë të caktuar. Ka pasur prej tyre që janë ushqyer prej përfitimit dhe të tjerë që kanë dhënë sadaka.

Disa nga sahabët kanë pëlqyer të japin sadaka kur i ka thirrur i dërguari salallahu alejhi ve selem për këtë gjë. Ata, kur nuk kanë pasur pasuri para, kanë shkuar në treg të punojnë hamall për pagesë. Pasi fitonin një pjesë të fitimit ia sillnin pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe jepnin sadaka. Është transmetuar hadith që e përcjell Ebu Mesud El-Ensari radijallahu anhu i cili ka thënë: I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem kur na ka urdhëruar për sadaka, shkonte ndonjëri prej nesh në treg, punonte hamall dhe përfitonte sa një grusht, e disa edhe njëqind mijë.”⁴⁹⁶ E ka pasur për qëllim se ata kanë qenë të varfër, e pastaj janë bërë pronarë të qindra mijërave lekëve.

Ka qenë një sahabi i varfër që quhej Ebu Akil dhe emrin e kishte Hushman (ka mendime edhe ndryshe). E thirrnin me llagapin Ebu Sa’a. Ai bartte ujë në shpinë dhe me gjysmën e përfitimit jepte sadaka. I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka thirrur njerëzit për të dhënë sadaka dhe i ka ardhur Ebu Akili me një sa’ me hurma dhe ia ka zbazur te sadakatë dhe i ka thënë të dërguarit: “kam bartur ujë në shpinë për dy saë, njërën e kam ndalur për mua dhe familjen time, kurse tjetrën e kam sjellë për sadaka. Munafikët u zgërdhien dhe thanë: Allahu nuk ka nevojë për këtë sadaka. Më lidhje me këtë zbriti thënia e Allahut të Madhëruar: **“Ata (hipokritë) që i përqeshin besimtarët, që me vullnetin e vet japin lëmoshë, i përqeshin edhe ata të cilët nuk kanë më shumë se çka është e domosdoshme për jetesën e tyre, e njëkohësisht tallen me ta, Allahu u dha shpërblimin e talljeve të tyre – dënimin më të rëndë.**” Teube: 79⁴⁹⁷

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka nxitur besimtarët që t’ia japin punëtorit pagën. Ka thënë: Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Unë do të jem kundërshtari (hasmi) i tre vetave në Ditën e kijametit: 1. Njeriu të cilit i kanë dhënë për**

⁴⁹⁵ Shiko Sahih el-Buhari, Kitabul-ixhare dhe kapitujt që i ngërthen ky libër, Fethul-Bari, 1/ 3

⁴⁹⁶ Sahih el-Buhari, Fethul-Bari, 10/ 16

⁴⁹⁷ Sheukani, Fethul-Kadir, 2/ 386; Ibn Abdul-Ber, El-Istiab, 4/ 130; Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 136; Ibn Kethiri, “tefsirul-Kuranil-Adhim”, 1/ 297

hir Timin, e pastaj ka tradhtuar, 2. Njeriu që e ka shitur njeriun e lirë e pastaj e ka ngrënë përfitimin dhe 3. Njeriu që ka marrë punëtor me mëditje, e ka shfytëzuar mundin e tij, e pastaj nuk ia ka dhënë pagën.”⁴⁹⁸

Kjo është kërcënim prej Allahut dhe të dërguarit të tij dhe frikësim për njerëzit të cilët nuk ua japin njerëzve rrogat dhe ua nënçmojnë mundin atyre.

Dera e rizkut nëpërmjet punës me mëditje është derë e ndershme. I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka përkrahur dhe e kanë zbatuar sahabët në jetën e tyre me nxitje nga i dërguari salallahu alejhi ve selem. Në këtë ka zhvillim të personalitetit, kranari dhe nder (dinjitet) për njeriun.⁴⁹⁹

MARRËVESHJET CIVILE

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka ardhur për të ngritur një shoqëri humane të drejtë që i ruan të drejtat e njeriut, dinjitetin e tij dhe sigurinë e tij. Ka ardhur me fenë e vërtetë. Allahu i Madhëruar ka thënë: “**Kush kërkon tjetër fe përveç Islamit, nuk do t’i pranohet dhe ai në botën tjetër do të jetë i humbur**” Ali Imran: 85.

Megjithëkëtë, njerëzit kanë qenë me zgjedhje për të hyrë në Islam. Asnjërit nuk ia kanë imponuar me dhunë hyrjen në Islam. Allahu i Madhëruar ka thënë: “**Në fe nuk ka dhunë. Është sqaruar e vërteta nga e kota. E kush nuk i beson të pavërtetat e i beson Allahut, ai është kapur për lidhjen më të fortë, e cila nuk ka këputje. Allahu është dëgjues i dijshtëm.**” Bekare: 256

Pra, njerëzit në këtë gjë janë të lirë pasi t’u kumtohet çështja (pasi t’u arrijë çështja).

Mirëpo, garanca e sistemit dhe jeta e njeriut, siguria e tyre, drejtësia mes tyre, ruajtja e të drejtave të tyre nuk është në lirinë e njeriut, sepse ajo është e domosdoshme për të gjithë. Mënjëherë pas hixhretit myslimanët në fillim kanë qenë pakicë (minoritet) në krahasim me të tjerët nga jehudët e Medines dhe mushrikët. Megjithëkëtë, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka lakmuar në mirëkuptim me të gjithë, shkrimin e marrëveshjes me të gjithë për sigurinë e të drejtave dhe ruajtje e tyre, për ta jetësuar një jetë të përbashkët në siguri në Medine.

Edhe pse, i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka bërë bazë të lidhshmërisë *el-vela vela-bera* (rregullat mbi miqësinë dhe armiqësinë), mirëpo bashkëjetesa me të tjerët dhe të interesuarit për interesat e përbashkëta ishte gjë e rëndësishme. Për këtë shkak ai salallahu alejhi ve selem është orvatur për organizimin e marrëdhënieve mes banorëve

⁴⁹⁸ Transmeton Buhariu, Kitabul-buju”, kapitulli “Ithmu men ba’a hurren”, hadithi nr. 2114

⁴⁹⁹ Shiko Abdul-Aziz El-Omeri, “El-hiref ves-sana’at fil-hixhaz”, 293 - 295

muslimanë dhe jomuslimanë. Ai salallahu alejhi ve selem që në kohët e hershme kishte shkruar marrëveshje për këtë çështje.⁵⁰⁰ I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem me ardhjen e tij në Medine, ua ka tërhequr vërejtjen jehudëve dhe e ka shkruar një dokument mes tyre ku i ka kushtëzuar që të mos anojnë kah armiku i të dërguarit të Allahut dhe t'i ndihmojnë kundër atyre që e sulmojnë.⁵⁰¹ Ajo marrëveshje është njohur si “Marrëveshja e Medines”, apo “Dokumenti ndarës decid i Medines”.

Ky dokument është shkruar në fillim të hixhretit të pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe po ashtu ka transmetime ku janë të përmendura dokumente të tilla që janë bërë mes të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe kush ka qenë nga muslimanët në marrëveshje me jehudët dhe tjerët nga banorët e Medines që nuk e mohon marrëveshjen e parë dhe as nuk e kundërshton (prish).⁵⁰²

Këto marrëveshje dhe dokumente të tjera disa janë vërtetuese të tjerave me përkatësi të veçantë, ashtu si disa dokumente të reja e vërtetojnë origjinalin e parë.

Ndoshta ekzistimi i disa iniciativave për shkeljen e disa neneve të marrëveshjes nga ana e bashkësive hebreje (nevoja) ka kërkuar për t'i përtërirë ndonjëherë nga disa prej tyre apo të bëjnë marrëveshje të re.

Marrëveshja ka qenë dokument i shkruar për interesat e tyre të përbashkëta dhe për fqinjësi të ndërsjellë, t'i dorëzohen dhe të mos i ndihmojnë armikut kundër tij, të qëndrojnë afër tij përballë atyre që e sulmojnë dhe që e rrezikojnë sigurinë e Medines së ndriçuar.⁵⁰³

Kjo marrëveshje nënkupton ngritjen e një sistemi në krye me pejgamberin salallahu alejhi ve selem dhe që përkufizon të përgjegjësitë e sigurisë dhe mbrojtjes së përbashkët për të gjithë banorët pa imponuar (dhunë) në fe.

Kjo marrëveshje qytetare ishte shembull për një organizim të drejtë dhe përgjegjësi shoqërore e shkruajtur që në rast gjykimi të kthehen te ajo. Ajo i përngjan disa sistemeve të shteteve të reja që e lejojnë lirinë fetare dhe mosimponimin në fe (me dhunë) duke e pasur parasysh sigurinë, sistemin e përbashkët dhe përgjegjësinë shoqërore. Kjo marrëveshje është konsideruar bazë e ngritjes së shtetit të Medines të profetit dhe koncentrim i përgjegjësisë në të në dorë të të dërguarit salallahu alejhi ve

⁵⁰⁰ Shiko: Ibn Hisham “Es-siretu en-nebevije” 1/ 501; për studim më të gjërë në lidhje me transmetimet e haditheve të për këtë dokument shiko Ekrem El-Omeri “Es-siretu en-nebevije es-sahiha” 1/ 276

⁵⁰¹ El-beladheri, “Ensabul-eshraf”, 1/ 86

⁵⁰² El-Xhemil, Muhamed ibn Faris, “En-Nebij salallahu alejhi ve selem ve jehudul-medineti”, botimi i parë, Qendra për hulumtime dhe studime “El-Melik Fejsal”, Rijad, 1422 h. f. 84

⁵⁰³ Abdul-Hamid Tuhmaz, “Siretun-nebijji”, f. 273

selem si parapërgatitje për zbatimin e sheriatit sipas zbritjes së saj, që e vërteton përgjegjësisë në dorë të njeriut më të drejtë salallahu alejhi ve selem.

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

LEJA PËR LUFTË

Është e ditur se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem kohë pas kohe pranonte urdhra nga Allahu *subhanehu ve teala* për të gjitha çështjet dhe punët e tij në lidhje me fenë dhe legjislacionin. Lufta në emër të fesë është gjëja më e madhe. I dërguari i Allahut me ashabët e tij janë përballuar që në fillim të thirrjes në Mekë me llojet më të vështira të pengesave dhe torturave. Janë torturuar për Allahun, ua kanë uzurpuar pasuritë, ua kanë derdhur gjakun disave, shumë nga ata i patën burgosur, disa u arratisën dhe u detyruan t'i braktisin vatrat e tyre dhe pasuritë e tyre në Mekë e të emigrojnë në Abisini e më pas në Medine.⁵⁰⁴

Me gjithë këto gjëndje, i dërguari salallahu alejhi ve selem në Mekë i këshillonte ashabët e tij me sabër dhe përmbajtje e të shpresojnë në shpërblimin e Allahut. Ua përkujtonte rastet e besimtarëve të popujve të mëparshëm, se çfarë ata kanë përjetuar nga torturat dhe mbytjet. Në të njëjtën kohë ua hapte zemrat për shpresë me përgëzime për përhapjen e Islamit dhe se kjo çështje do të plotësohet në të gjitha horizontet e botës dhe se do të hyjë islami “**Në çdo shtëpi e ndërtuar nga guri apo balta**”.⁵⁰⁵ Po ashtu, edhe siguria për besimtarët do të vijë se “do ta plotësojë Allahu këtë çështje derisa të ecë kalorësi prej në Sana’a deri në Hadremeut e nuk do të ketë frikë, përveçse nga Allahu.”⁵⁰⁶

Allahu i Madhëruar do t'i ndihmojë fenë e vet. Allahu i Madhëruar ka thënë: “***Ai (Allahu) është që e dërgoi të dërguarin e Tij me udhëzim të drejtë e fe të vërtetë, e për ta bërë që të dominojë mbi të gjitha fetë, edhe pse e urrejtën idhujtarët.***” Teube: 33

Pas hixhretit të pejgamberit salallahu alejhi ve selem në Medine, mushrikët u kërcënoheshin as’habëve dhe i dëbonin, e sidomos me vazhdimin e armiqësisë në

⁵⁰⁴ Shiko “Hixhreti në Medine” nga ky libër.

⁵⁰⁵ Shiko “Pengemi i mushrikëve ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe ashabëve të tij”, nga ky libër.

⁵⁰⁶ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, “Fethul-bari”, 7/ 195; Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 5/ 110

Mekë ndaj atyre myslimanëve që kishin mbetur, edhe ndaj atyre që vazhdonin të kenë raporte me ta, si nga kurejshët, ashtu edhe të tjerët.

Hixhreti në Medinë ishte periudhë e re për të gjetur forcë për myslimanët dhe të mobilizohen si ushtarë për ta mbrojtur islamit dhe ndjekësit e tij.

Për këtë shkak, nga kushtet e besatimit të dytë në Akabe ishte: “Besatohem me ju që të më mbron, ashtu me çka i mbron gratë tuaja dhe bijtë tuaj.” Ajo ishte besatimi për mbrojtje edhe nëse kjo shpie në luftë. Për këtë shkak Sad ibën Zurare që e kuptoi këtë gjë, u foli ensarëve duke u thënë: Ju po besatoheni për luftim të kuqit dhe të ziut nga njerëzit.⁵⁰⁷

Çështja ishte e tillë për t’u kuptuar qartë kjo periudhë e re pas hixhretit. Për këtë shkak muhaxhirët dhe ensarët kanë qenë të përgatitur plotësisht për sakrificim, për flijim dhe xhihad para se të bëhej obligim. I kishin parasysh pasojat në supe të tyre dhe në pasuri të tyre. Ashtu si edhe kurejshët i kishin kuptuar pasojat e kësaj periudhë kur u shqetësuan shumë kur kuptuan për besatimin në Akabe. Ata u orvatën ta ndalojnë të dërguarin salallahu alejhi ve selem nga hixhreti, sepse përfundimi i kësaj do të çonte në luftë me besimtarët e dëmtuar pasi të formojnë fuqinë e tyre.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Përkujto (o i dërguar) kur ata që nuk besuan thurnin kundër teje; të ngujojnë, të mbysin ose të dëbojnë. Ata bënin plane, e Allahu i asgjësonte, se Allahu është më i miri që asgjëson (dredhitë).” “Enfal: 30

Mushrikët e dinin se i dërguari salallahu alejhi ve selem nuk ka luftuar në Mekë dhe as që i ka urdhëruar sahabët me një gjë të tillë.

Urdhri për luftë kundër mushrikëve gjegjësisht xhihadi si një term sheriatik ishte nga legjislacioni hyjnor me tekst kuranor. Nga qëllimet e tij ishte mbrojtja e të dëmtuarëve, me ua bërë të mundur njerëzve ta dëgjojnë të vërtetën dhe fenë, me xhihad ndaj atyre që i kundërshtojnë thirrësit e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe i ndalojnë njerëzit në përgjithësi nga dëgjimi i fjalës la ilahe il-lallah apo u kundërvihen vatanëve të myslimanëve dhe gjërave të shenjta të tyre. Xhihadi ishte i ndërlidhur me rrugën e Allahut (*fi sebilil-lah*) dhe ngritje e fjalës së Allahut ku sakrifikohet pasuria, jeta dhe çdo gjë.

Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Ata që besuan luftojnë në rrugë të Allahut, e ata që nuk besuan luftojnë në rrugë të djallëzuar. Luftoni pra miqtë e djallit, s’ka dyshim se intriga e djallit është e dobët.” “Nisa: 76

⁵⁰⁷ Shiko “Besatimi i dytë në Akabe” nga ky libër.

Pas një kohe të vendosjes në Medine dhe kujdesit të Allahut ndaj robërve të Vet besimtarë, në një periudhë kur besimtarët kishin bërë durim dhe i janë përmbajtur urdhrat të Allahut të përmbahen nga luftimi, të dërguarit salallahu alejhi ve selem i kanë zbritur ajete kuranore ku Allahu i jep leje në to për luftë. Allahu i madhëruar ka thënë:

“Atyre që po sulmohen me luftë, u është dhënë leje të luftojnë, për shkak se u është bërë padrejtësi, e Allahu ka fuqi për t’u ndihmuar atyre (myslimanëve).”
Haxh: 39⁵⁰⁸

Nga kjo nënkuptohet se lejesa ka ardhur pas ndalesës dhe se kjo lejese do të thotë obligim dhe detyrim. Kjo është lejese nga Allahu i Madhëruar. Ajeti flet me qartësi se atyre u është bërë padrejtësi dhe po ashtu përmban premtime eksplicit prej Allahut të madhëruar se do t’i ndihmojë dhe Ai është i Plotfuqishëm për të. E sa u përket llojeve të padrejtësisë që janë ballafaquar me to, prej tyre siç është përmendur në thënien e Allahut të Madhëruar:

“(U lejuan të luftojnë) Ata, të cilët vetëm pse thanë: “Allahu është Zoti ynë!” u dëbuan prej shtëpive të tyre pa kurrfarë të drejte. E sikur Allahu të mos i zbrapste disa me disa të tjerë, do të rrënoheshin manastiret, kishat, havrat e edhe xhamitë që në to përmendet shumë emri i Allahut. E Allahu patjetër do ta ndihmojë atë që ndihmon rrugën e Tij, se Allahu është shumë i fuqishëm dhe gjithnjë triumfues.” Haxh: 40

Kjo është realitet që do të jetë derisa Allahu ta trashëgojë Tokën dhe atë që është në të. Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Me ndihmën e Allahut i thyen ata, e Davudi e mbyti Xhalutin dhe Allahu i dha atij (Davudit) sundimin, peygamberllëkun dhe e mësoi atë për çdo gjë që deshi. Dhe sikur Allahu të mos i mbronte njerëzit me disa prej disa të tjerëve, do të shkatërrohej toka, po Allahu është bamirës i madh ndaj njerëzimit.”
Bekare: 251

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka kuptuar se përforcimi dhe xhihad i kanë nevojë për forcë dhe përgatitjen e luftëtarëve në nivel të parë, e pastaj pajisje (luftarake) dhe gjërat e tjera që ndërliken me to.

Lufta ka qenë për t’u ndaluar padrejtësia, e jo për t’u sulmuar. Nga kjo pikë ka zbritur thënia e Allahut të Madhëruar:

⁵⁰⁸ Ibn Hishami ka titulluar në librin e tij “Essiretu en-nebevije”, temën “Bed’u kitalil-mushrikin”, (Filimi i luftimit të mushrikëve), 2/ 590

“Dhe luftoni në rrugën e Allahut kundër atyre që ju sulmojnë e mos e teproni se Allahu nuk i do ata që e teprojnë (e fillojnë luftën).“ Bekare: 190

Edhe në thënien e Allahut të Madhëruar:

“Ç’keni që nuk luftoni për Zotin dhe për (t’i shpëtuar) të paafitit: nga burrat, nga gratë e nga fëmijët, të cilët luten: “Zoti ynë! nxirrna nga ky fshat (Meka), banorët e të cilët janë mizorë. Jepna nga ana Jote shpëtim e ndihmë!” Nisa: 75

Jeta e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë betejë kundër shirkut e mbushur me xhihad me kuptimin e plotë të fjalës e në krye të saj: luftimi i mushrikëve pas periudhës të urdhrit për luftë. Kështu edhe shumë autorë që kanë shkruar në lidhje me biografinë e të dërguarit salallahu alejhi ve selem kanë titulluar për këtë temë që dominon xhihadi, betejat në këtë biografi.

Mushrikët e kanë luftuar pejgamberin salallahu alejhi ve selem, andaj pse ai të mos i luftojë?! Allahu i Madhëruar ka thënë: *“Te Allahu numri i muajve është dymbëdhjetë (sipas hënës), ashtu si është në librin e Allahut prej ditës kur krijoi qiejt dhe tokën. Prej tyre katër janë të shenjtë. Kjo është fe e drejtë. Pra, mos e ngarkoni (me mëkat) veten tuaj në ata (katër muaj). Luftoni të gjithë idhujtarët pa dallim, siç ju luftojnë ata juve pa dallim, e dijeni se Allahu është me ata që ruhen (të këqijave).“* Teube: 36

Numri betejave të të dërguarit salallahu alejhi ve selem me të gjitha patrullimet kanë arritur në mbi 60 beteja. Prej tyre tetëmbëdhjetë që i ka udhëhequr vetë në të cilat tetë prej tyre ka luftuar^{509, 510}

Ka divergjencë mes dijetarëve në numër kur bëjnë dallimin mes betejës dhe patrullimit⁵¹¹ ndonjëherë, apo mes asaj se si llogaritet ndodhia e patrullimit dhe betejës, por jo në rastin e ndodhisë në origjinë.

Xhihadi dhe betejat në jetën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem kanë qenë nga shkaqet më të mëdha për përforcimin që ua ka dhënë Allahu të dërguarit të Tij salallahu alejhi ve selem dhe njëkohësisht nisje e një fillimi të madh për pushtimet islame të cilat i ka pasur nga qëllimet kryesore për ta ndalur padrejtësinë ndaj njerëzve, për t’ua përshtatur dëgjimin e fjalës së vërtetë me vërtetim se ajo bëhet nën moton

⁵⁰⁹ Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 353

⁵¹⁰ Shiko debatin në lidhje me numrin nëpërmjet burimeve të ndryshme si Burejk Ebu Majle El-Omeri “Es-seraja vel-bu’uth en-nebevije haule Medinet vel-mekke”, studim kritik, f. 58

⁵¹¹ Burejk Ebu Majle El-Omeri “Es-seraja vel-bu’uth en-nebevije haule Medinet vel-Mekke”, f. 54; shiko edhe transmetimet e Ibn Ebi Shejbes në librin r tij “El-Megazi”, në titullin “Gazevetun-nebiji salallahu alejhi ve selem kem gaza”, f. 169

<<la ikrabe fid-din>> s'ka dhunë në fe⁵¹² dhe me premtimin e Allahut ashtu siç ka ardhur në thënien e Tij:

“(Allahu) Është Ai që e ka dërguar të Dërguarin e Tij me udhërrëfimin (Kuranin) dhe fenë e së vërtetës, për ta lartësuar atë mbi të gjitha fetë⁵¹³, edhe sikur idhujtarët ta urrejnë këtë gjë” Teube: 23

Po ashtu, ka thënë: **“E Ne duam t’i lartësojmë ata që u shtypën në tokë, t’i bëjmë udhëheqës dhe t’i bëjmë trashëgues.”** Kasas: 5

Ky është një legjislacion që mjafton se është vendosur nga Zoti i botëve. Në Kuran është përmendur më tepër se njëzet herë. Kanë zbritur në të dispozita të caktuara të cilat i kanë studiuar fukahatë dhe sipas tyre kanë ecur umeti.

I dërguari salallahu alejhi ve selem është dalluar nga shumë pejgamberët tjerë të mëparshëm me xhihadin e tij duke marrë pjesë vetë ai në luftime të ndryshme, në organizimin e tyre dhe udhëheqjen e tyre.⁵¹⁴ E ka zbatuar xhihadin me gjithë ato që ka në të nga forca dhe mëshira, drejtësia dhe liria në të njëjtën kohë.⁵¹⁵

Edhe pse disa qëllimkëqij që kanë disponim negativ ndaj besimtarëve myslimanë, e kanë keqpërdorur këtë nocion për vepra kriminale. Ky gabim nga ana e tyre dhe falsifikim nuk do të thotë që se është i kuptuar xhihad islamik i vërtetë sheriatik në kalimin e kohës pa përjashtim. Umeti duhet të jetë i përgatitur për mbrojtjen e vetes në përputhshëmri me atë që e ka urdhëruar Allahu i Madhëruar. Përndryshe, umeti do të sulmohet, pastaj do të dobësohet nga ana e armiqëve të tyre të cilët i kemi parë në kohën e sodit se çfarë kanë bërë me myslimanët në çdo vend. Mbrojtja e fesë dhe ruajtja e vatanit nga armiqët është pjesë nga ajo që e ka caktuar Allahu i Madhëruar në ligjin e Tij në thënien e Tij: **“(U lejuan të luftojnë) Ata, të cilët vetëm pse thanë: “Allahu është Zoti ynë!” u dëbuan prej shtëpive të tyre pa kurrfarë të drejte. E sikur Allahu të mos i zbrapste disa me disa të tjerë, do të rrënoheshin manastiret, kishat, sinagogat e edhe xhamitë që në to përmendet shumë emri i Allahut. E Allahu patjetër do t’i ndihmojë atij që ndihmon rrugën e Tij, se Allahu është shumë i fuqishëm dhe gjithnjë triumfues.”** Haxh: 40

Në duhet të mos e harrojmë këtë botëkuptim se armiqët nuk ndalen, përveç se me forcë dhe xhihad. Ata, armiqët e Islamit, vetëm me përmendjen e xhihadit trishtohen.

⁵¹² Shiko “Tefsir Ibn Kethir”, 1/ 321

⁵¹³ D. m. th. për ta lartësuar me anë të suksesit të qëndrueshëm dhe argumentit të qartë. Vini re se feja islame është e tillë që i lë pas të gjitha fetë e tjera dhe se nuk ka një lidhje të domosdoshme ndërmjet epërsisë fetare të Islamit dhe supremacisë politike të shteteve myslimane.

⁵¹⁴ Shiko Hatabi, Mahmud Shit, “Er-resul el-kaid”, botimi i dytë, sh. b. El-Hajat, Bagdad, 1960, f. 9

⁵¹⁵ Kolin, Fethullah, “Er-resulu kaiden – tendhir ve tetbik”, me përkthim (në arabisht) Orhan Muhammed Ali, sh. b. Nil, Kairo, 1435 h., f. 11

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

Shumë nga njerëzit – për fat të keq – orvaten ta shtrembërojnë botëkuptimin e Islamit për xhihadin dhe t’ia bashkëngjesin veprave jashtë saj për ta rrjepur këtë botëkuptim nga umeti. Ndoshta edhe ia kanë arritur asaj që t’ua bëjë të urrejtur gjeneratave të reja të umetit duke dëgjuar nëpër mjetet e informimit ku dëgjojnë për lidhshmërinë e tij me sulmet apo e dëgjojnë me termin terrorizëm.

AGJËRIMI I RAMAZANIT

Agjërimi ka qenë i njohur te ithtarët e Librit qysh para Islamit dhe ende është ashtu te disa me ndryshim në formë dhe kohëzgjatje nga ajo që ka ardhur në origjinë nga sheriati.

Në muajin shaban të vitit të dytë të hixhretit të Mustafasë salallahu alejhi ve selem ka zbritur obligimi për agjërim për myslimanët në thënien e Allahut të Madhëruar:

“O besimtarë! Ju është urdhëruar agjërimi, ashtu si u ishte urdhëruar atyre para jush, që të mund të ruheni nga të këqijat. (Jeni të obliguar për) Ditë të caktuara, e kush është i sëmurë prej jush ose është në udhëtim (e nuk agjëroi), atëherë ai (le të agjërojë) më vonë aq ditë. E ata që i rëndon ai (nuk mund të agjërojnë), janë të obliguar për kompensim, ushqim (ditor), i një të varfri, ai që nga vullneti jep më tepër, ajo është aq më mirë për të. Mirëpo, po qe se e dini, agjërimi është më i mirë për ju. * (Ato ditë të numëruara janë) Muaji i Ramadanit që në të (filloi të) shpallet Kurani, që është udhërrëfyes për njerëz dhe sqarues i rrugës së drejtë dhe dallues (i së vërtetës nga gënjeshtra). E kush e përjeton prej jush këtë muaj le të agjërojë, ndërsa kush është i sëmurë ose në udhëtim, le të agjërojë aq ditë nga ditët e mëvonshme. Allahu me këtë dëshiron lehtësim për ju, e nuk dëshiron vështirësim për ju. (Të agjëroni ditët e lëshuara më vonë) Që të plotësoni numrin, ta madhëroni Allahun për atë se ju udhëzoi dhe që të falënderoni.“ Bekare: 183 – 185

Kështu agjërimi është bërë shtylla e katërt nga shtyllat e Islamit.

Pastaj janë ndërlydhur shumë dispozita me agjërimin dhe normat e tij. Të vegjël dhe të mëdhenj kanë treguar interesim për këtë muaj të ndershëm dhe i ngrisin simbolet të veçanta në lidhje me këtë muaj, si agjërimi, falja e namazit të natës, i shtojnë në të veprat e mira bamirëse, adhurimet, lëmoshat. Në lidhje me këtë janë shkruar shumë libra dhe janë mbajtur shumë ligjërata, veprimtari shkencore dhe studime të ndryshme deri në ditën e sotme.

Ky muaj ndërlidhet me natën e Kadrit.⁵¹⁶ Allahu i Madhëruar ka thënë:

“***Ne e zbritëm atë (Kuranin) në Natën e Kadrit.***“ Kadër: 1

Umeti i ka ndenjur gati kësaj nate me vepra të mira *saliba* si namaz nate, lëmoshë, mbajtja e lidhjeve farefisnore, i'tikaf etj.

Prej këtui, agjërimi ka qenë i ndërlidhur me namazin e natës dhe leximin e Kuranit. Kështu muaji i Ramazanit është bërë muaji i adhurimeve dhe veprave bamirësë për afrim ka Krijuesi, për lëmosha dhe të gjitha veprat e mira dhe të hajrit. Kështu pra është te umeti islam derisa ta trashëgojë Allahu Tokën dhe ato që janë në të.

E kush e përcjell gjendjen e myslimanëve në Ramazan dhe atë që u ndodh atyre nga ndryshimi, përmirësimi individual dhe shoqëror, dhënie dhe shpenzim që arrinë shfaqjen e rëndësisë së këtij simboli në jetën e umetit.

⁵¹⁶ Shiko “Tefsir Ibn Kethir”, 2/ 2013

NDËRRIMI I KIBLES

Para hixhretit dhe pas kibleja e muslimanëve ka qenë drejtpërdrejt Bejtulmakdisi. Në muajin shaban në vitin e dytë të hixhretit, Allahu ua ktheu kiblen muslimanëve prej mesxhidi-Aksasë në Mesxhidul-Haram⁵¹⁷ si shihet në thënien e Allahut të Madhëruar:

“Ne shumë herë po shohim kthimin e fytyrës tënde kah qielli, e Ne gjithqysh do të drejtojmë ty në drejtim të një kibleje (Qabja) që ti e do atë. Pra, kthehu anës së xhamisë së shenjtë (Qabes) dhe kudo që të jeni (o besimtarë) kthehuni kah ajo anë. E atyre që u është dhuruar libri, ata e dinë sigurisht se kjo (kthesë) është e vërtetë nga Zoti i tyre. E Allahut nuk mund t’i fshihet ajo që veprojnë ata.” Bekare: 144

Jehudët dhe të ngjashmit me ta u orvatën t’u bëjnë fitne muslimanëve në ndërrimin e kibles, por Allahu i Madhëruar ata i quajti “sufeha” mendjelehtë.

“Disa mendjelehtë nga njerëzit do të thonë: “Çka i ktheu ata (muslimanët) prej kibles (drejtimit) në të cilin ishin ata (Kudsi)? Thuaj: “Të Allahut janë lindja dhe perëndimi, Ai e vë në rrugën e drejtë atë që do”.” Bekare: 142

Çështja e kibles nuk ishte e vogël te muslimanët. Në të gjitha kohët dhe vendet ata e japin mundin e tyre për ta qëlluar drejtimin e saj para çdo namazi. Po ashtu, edhe udhëtari në vende të ndryshme i has mihrabet e namazit nëpër xhamia të kthyerë kah kibleja të cilën i ka urdhëruar Allahu.

“Dhe kahdo që të dalësh, ktheje fytyrën tënde kah ana e xhamisë së shenjtë (Qabja) dhe kudo që të gjendeni ktheni fytyrat tuaja kah ana e saj, ashtu që njerëzit mos të kenë argument kundër jush, përveç atyre që janë mizorë nga ata (që nga inati nuk pranojnë kurrfarë fakti), por mos ia keni frikën atyre, frikësohuni prej Meje (e bëra këtë) që të gjeni rrugën e drejtë dhe që të plotësojë mirësinë Time ndaj jush.” Bekare: 150

⁵¹⁷ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, tema: Sarful-kibleti ilal-kabeti”, 2/ 606; Ibn Kethir, tema: “Tehvilul-kibleti”, 2/ 372

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

Për këtë shkak sot në kohën tonë vërejmë shenja nëpër dhoma të disa hoteleve dhe aeroporte dhe vende tjera në botën islame dhe shtete të tjera. Kibleja, pra, është bërë simbol për myslimanët dhe gjë e duhur në çdo vend.

FILLIMI I EKSPEDITAVE DHE BETEJAVE

Kurejshët nuk ndërpriteshin në torturimin e myslimanëve pas hixhretit të tyre në Medine. Disa nga ata i kishin burgosur në Mekë dhe ensarëve u kërcënoheshin dhe i ndalonin të vijnë në Mekë. Ata që binin në duar të tyre i torturonin dhe nëpërmjet tyre arrinin kërcënimet e tyre te muhaxhirët në Medine. Disa nga muhaxhirët i kishin kidnapuar prej në Medine.⁵¹⁸ Ata vazhdimisht e shpallnin kërcënimin e tyre ndaj të dërguarit dhe pasuesve të tij.

Në këto rrethana ka zbritur urdhri për luftim dhe kërkon prej tyre përgatitje të vetes së tyre dhe me armatim, mjete transporti, ushtrime dhe logjistikë. Pastaj në fillim u nisën me ekspedita dhe beteja profetike.⁵¹⁹

Armiqësia ka qenë e qartë nga kurejshët kundër myslimanëve, mirëpo myslimanët nuk kanë qëndruar duarkryq. Ashtu siç kurejshët i dëmtuan myslimanët, njashtu edhe myslimanët u kthyen me luftë pasi iu dha leje. Rruga e karvanit tregtar kalonte pranë qytetit të tyre Medines. Myslimanët në këtë situatë dëshiruan ta bëjnë atë rrugë kanosje dhe ngushtim për ata dhe të ndiejnë kurejshët fuqinë e myslimanëve dhe manovrimet e tyre dhe se edhe ata kanë mundësi t'u shkaktojnë dëm armiqtë të tyre.

Ekspeditat ushtarake ishin parapërgatitje ushtarake dhe manovra stërvitjeje të ushtrisë së pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe në atë kohë edhe për qëllime të tjera të caktuara.

Po ashtu, kanë qenë edhe angazhime fizike për të rinjtë dhe burrat në përgjithësi për përforcimin e tyre, në veçanti muhaxhirët të cilët arritën në Medine dhe nuk kanë pasur punë të caktuar që të angazhohen me të. Andaj në këtë situatë janë angazhuar edhe ata të dalluar me poste dhe masa e njerëzve në stërvitje ushtarake, ekspedita, luftime dhe furnizim me pajisje.

⁵¹⁸ Shiko Rëfimin e kidnapimit të Ajash ibn Ebi Shejbes në temën e hixhretit nga ky libër.

⁵¹⁹ Buhariu k vendosur në sahihun e tij kapitull “Kem gaza en-nebiju salallahu alejhi ve selem” në fund të Kitabul-megazi, 5/ 145

EKSPEDITAT E PARA⁵²⁰

Ekspeditat dhe betejat e mëparshme para betejës së madhe të Bedrit konsiderohen ekspeditat e para që e sollën lejesën për luftë. Edhe pse në këto ekspedita ende nuk ishte e qartësuar fuqia e myslimanëve. Ato ishin manovra të kufizuara që u zhvilluan para betejës së Bedrit. Nga më të rëndësishmet janë:

Ekspedita e Hamza ibën Abdul-Mutalibit radijallahu anhu në Sejful-babër

Ka ndodhur në muajin sheval të vitit të parë të vitit hixhri pas shtatë muajsh nga emigrimi i pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Aty pejgamberi salallahu alejhi ve selem e formoi brigadën e parë me udhëheqjen e Hamza ibën Abdul-Mutalibin. Në përbërjen e kësaj brigade kanë qenë muhaxhirët – Allahu qoftë i kënaqur me ta!⁵²¹ I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka përcjellë këtë ushtri vetë personalisht. Synimi i ushtrisë ka qenë t'u dalin në pritë karvanit të kurejshëve që po vinin nga Shami për në Mekë.

Me to kishin qenë treqind burra nga kurejshët. Në mesin e tyre Ebu Xhehli (Omer ibën Hishami). Ka thënë se kanë qenë më pak se aq.

Hamza radijallahu anhu është nisur me ushtrinë e tij në drejtim të El-Ais viset e Xhuhejnes. Nuk ka ndodhur asnjë betejë mes dy palëve që të hynë udhëheqësit e atyre fiseve në luftë në rajon. Ndoshta edhe ka qenë më e dobishme për myslimanët.⁵²²

Ekspedita e Ubejdetë ibën Harith ibën Abdul-Mutalibit

Ky ishte djali i mixhës pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Më pas në Bedër ka rënë shehid.⁵²³ Kjo ekspeditë ka qenë në muajin sheval në vitin e parë të hixhretit profetik.

Ushtria ka qenë e formuar nga tetëdhjetë burra. Të gjithë kanë qenë nga muhaxhirët – Allahu qoftë i kënaqur me ta!⁵²⁴ I dërguari salallahu alejhi ve selem këtyre ua dha

⁵²⁰ Shiko debatin në lidhje me numrin nëermjet burimeve të ndryshme si Burejk Ebu Majle El-Omeri “Es-seraja vel-bu’uth en-nebevije haule Medinet vel-Mekke”, studim kritik, sh.b. Ibn El-Xheuzi, Demam, 1417 h. Imadudin Halil, “Dirasetun fis-sire”, f. 143

⁵²¹ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 595

⁵²² Shiko Taberi, “Es-siretu en-nebevije”, f. 105

⁵²³ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 172; shiko edhe Ahmed ibn Muhamed Emin Esh-Shenkiti, “El-bu’uth vel-gazevat en-nebevije”, f. 28

⁵²⁴ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 591

bajrakun e bardhë dhe i ka drejtuar në drejtim të Rabigut.⁵²⁵ Synimi i tyre ishte t'i dalin në pritë karvanit tregtar të kurejshëve që e udhëheqte Ebu Sufjan ibën Harbi dhe Ikreme ibën Ebi Xhehël.

Të dy palët u ndeshën dhe u gjuajtëm me heshta. Nuk vazhdoi luftë direkte mes të dy palëve. Sad ibën Ebi Vekasi ka gjuajtur me shtiza në mënyrë shumë precize, ashtu që i ka goditur një numër nga mushrikët dhe i ka plagosur. Ai ishte i pari që gjuajti me shtiza dhe ua derdhi gjakun në rrugë të Allahut.⁵²⁶

Në mesin e karvanit të mushrikëve kanë qenë dy veta myslimanë, andaj ata kanë ikur prej tyre dhe u janë bashkuar ashabëve të të dërguarit salallahu alejhi ve selem.⁵²⁷

*Ekspedita e Abdullah ibën Xhabësh radijallahu anhu në Nable*⁵²⁸

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka dërguar Abdullah ibën Xhahshin në ekspeditë në Nahle me tëtëdhjetë ushtarë nga muhaxhirët.⁵²⁹

Ia ka cakruar drejtimin dhe pastaj ia ka dhënë një letër. Pastaj e ka urdhëruar që të mos e hapë atë letër, përpos pas ecjes dy ditë të cilat ia kishte caktuar. Pas ecjes dy ditë, Abdullah ibën Xhahshi shikon në letrën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem, e në të shkruante:

“Kur të shikosh në këtë letrën time, vazhdo deri sa të arrish në Nahle mes Mekës dhe Taifit. Aty pritë kurejshët dhe merr lajme në lidhje me ta.”⁵³⁰

Pasi e lexoi letrën, tha: dëgjim dhe respekt, o i dërguar i Allahut. Pastaj i lajmëron shoqëruesit e tij me urdhrin e të dërguarit të Allahut që ishte në atë letër. Po ashtu, i lajmëroi se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka ndaluar ta çojë me dhunë ndonjërin nga pjesëmarrësit. U tha atyre: kush dëshiron prej jush shehidllëkun, le të vazhdojë rrugën, ndërsa kush nuk e dëshiron, le të kthehet! Sa më përket mua, unë po vazhdoj nën urdhrin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ai vazhdoi dhe vazhduan të gjithë me të dhe askush nuk u kthye mbrapa.⁵³¹

⁵²⁵ Ibn Hishami e ka përmendur se “thenijetul-murreti” ka qenë ujë (burim) në Hixhaz, 2/ 591

⁵²⁶ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 591

⁵²⁷ Shiko: Ibn Sad, “Et-Tabekatul-kubra”, 2/ 7

⁵²⁸ **Nahletu** Jemanijetun vend në largësi një natë (ecje) nga Meka. Shiko: Burejk Ebu Majle El-Omeri “Es-seraja vel-bu’uth en-nebevije haule Medinet vel-Mekke”, ku gjindet edhe harta e vendit ku ka ndodhur ngjarja me ekspeditën f. 95

⁵²⁹ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 601

⁵³⁰ Burimi i mëparshëm.

⁵³¹ Burimi i mëparshëm.

Abdullah ibën Xhahshi dhe ata që ishin me të nga muhaxhirët kanë vazhduar rrugën për në Nahle.⁵³² Abdullah ibën Xhahshi ka arritur në Nahle në vendin e synuar sipas urdhrit të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Aty kanë kaluar karvani i kurejshëve i ngarkuar me lëkura dhe rrush të thatë dhe gjëra të tjera të tregtisë së kurejshëve që e sillnin nga Taifi. Mes tyre ka qenë Amër ibën Hadremi. Kanë qenë në ditën e fundit të muajit rexheb. Ai ka qenë një nga muajt e shenjtë të arabët.

Pjesëmarrësit e kësaj ekspedite konsultohen në lidhje me luftimin që të mos bien në luftë në muajin e shenjtë. Në të njëjtën kohë kishin dro që mos të hyjë karvani në kufijtë e Haremit në afërsi të Mekës apo t'i takojnë me sulm të kundërt. Ata vendosën ta sulmojnë karvanin e kurejshëve dhe u vërsulen atyre me luftë. Aty arrijnë ta mbysin Abdullah ibën Hadremiun⁵³³ dhe t'i robërojnë edhe dy veta të tjerë. Karvanin dhe dy të robëruarit i dërgojnë në Medine. Pasi arrijnë në Medine, njerëzit filluan të flasin në lidhje me luftimin e tyre në muajin e shenjtë. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Nuk u kam urdhëruar me luftim në muajin e shenjtë.”** Abdullah ibën Xhahshi dhe të tjerët nga pjesëmarrësit në ekspeditë, u mërzitën dhe menduan se kanë rënë në shkatërrim. U shtua qortimi i vëllezërve të tyre nga sahabët, nga ana tjetër munafikët dhe mushrikët thurmin vargje poetike satirike ndaj tyre dhe zhvilluan fushatë kundër myslimanëve se ata e bënë të lejuar (luftën) në muajin e shenjtë. Në këto rrethana të vështira për pjesëmarrësit e ekspeditës, i ka zbritur të dërguarit salallahu alejhi ve selem ajeti nga shpallja: **“Të pyesin për luftën në muajin e shenjtë, thuaj: “Lufta në të është e madhe (mëkat i madh), por pengimi nga rruga e Allahut, mosbesimi ndaj Tij, pengimi nga xhamia e shenjtë (Qabja) dhe dëbimi i banorëve të saj nga ajo, janë mëkate edhe më të mëdha tek Allahu. E provokimi (kundër myslimanëve) është edhe më i madh se mbytja. Ata do t’ju luftojnë juve vazhdimisht për t’ju zbrapsur, nëse munden, nga feja juaj. E kush zbrapset prej jush nga feja e tij dhe vdes si jobesimtar, ata i kanë zhdukur veprat e veta në këtë jetë dhe në jetën tjetër. Të tillët janë banorë të zjarrit dhe në të do të qëndrojnë përjetshëm.”** Bekare: 217

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem është gëzuar dhe po ashtu edhe sahabët janë gëzuar pasi ishin të brengosur.⁵³⁴

Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka marrë plaçkën e luftës dhe e ka shpërndarë në vendet përkatëse, pastaj e ka pranuar kompensimin e dy të robëruarve nga Kurejshët.⁵³⁵

⁵³² Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 602; Ibn Kethir, “El-bidaje ven-nihaje”, 3/ 274

⁵³³ Shiko Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 603; Muhamed Ebu Shuhbe, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 219

⁵³⁴ Shiko Tefsir Ibn Kethir, 1/ 271

⁵³⁵ Ibn Haxher, “El-Isabe”, 2/ 286

E vërejmë se në këto ekspedita të para përbërja e ushtrisë ka qenë nga muhaxhirët. Shumica e tyre kanë qenë nga kurejshët. Edhe udhëheqësit kanë qenë nga kurejshët nga më të afërmit e pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Ata ishin nisur t'i dëmtojnë karvanet tregtare të kurejshëve, e t'ua ngushtojnë rrugën tuxharëve të tyre. Ata ishin që i torturuan muhaxhirët dhe i dëbuan nga vatrat e tyre pa të drejtë, ua uzurpuan pasuritë dhe shtëpitë. Prandaj, muhaxhirët ndërmorën pjesëmarrjen dhe kanë qenë shtylla e këtyre ekspeditave.⁵³⁶

Ata të cilët morën pjesë nga myslimanët ka qenë me zgjedhjen e tyre dhe nuk është detyruar askush. Ndërsa nga ensarët nuk ka marrë pjesë asnjëri në këtë periudhë. Ndoshta i dërguari salallahu alejhi ve selem ka dashur t'i angazhojë muhaxhirët të cilvë u shtua numri, por në të njëjtën kohë edhe të stërviten dhe të njihen me rrugët dhe vendet që ishin përreth Medines së ndriçuar. Ky rajon ka qenë vend i ri për ta.

Ensarët atëbotë kanë qenë të angazhuar me arat e tyre dhe familjet e tyre. Në të njëjtën kohë ata e kishin marrë përsipër mbrojtjen e Medines dhe të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem që ta realizojnë marrëveshjen e besatimit të dytë në Akabe.

S'ka dyshim se këto ekspedita u sollën pjesëmarrësve forcë, kalitje, durim, njohje të rrugëve, fiseve, pregatitje shpirtërore, ushtarake. Këtë e arritën me pjesëmarrjen e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në beteja.

Ata realizuan suksese në synimet që patën ndaj karvaneve kurejshite për t'ua bërë atyre të ndiejnë rrezik që u kanoset nga forcat myslimane kur ata përballen me myslimanët pasi që kurejshët u kishun shkaktuar myslimanëve dhe atyre që banonin në meke, apo që kalonin pranë tyre shqetësime duke i detyruar të braktisin fenë. Disa raste ndodhën në afërsi të Mekës, disa mes Sajit dhe Taifit, e disa në bregdet afër pjesës veriore të Mekës. Në të gjitha këto raste kërcënim direkt ndaj Mekës dhe rrugëve tregtare që i vijonin. Kështu ata e përfshinin Mekën nga të gjitha anët, e sidomos nga veriu, lindja dhe perendimi.

⁵³⁶ Shiko Imadudin Halil, "Dirasetun fis-sire", f. 143; Burejk Ebu Majle, "Es-seraja vel-bu'uth en-ne-bevije haule Mekke vel-Medine", f. 61

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

BETEJAT E PARA

Para betejës së Bedrit e cila llogaritet dalluese mes shumë ndodhive në biografinë e pejgamberit salallahu alejhi ve selem, po edhe në gjithë historinë e botës, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka zhvilluar beteja të shumta të cilat i ka udhëhequr personalisht. Pos betejave ka zhvilluar edhe disa ekspedita në krye të të cilave kishte caktuar udhëheqës nga sahabët – Allahu qoftë i kënaqur me ta. Në këto ekspedita qëllimin e kanë pasur tua ndërpresin tregtinë kurejshëve jashtë vendit dhe ti pengojnë karvanet tregtare dhe tregtarët që të ndiejnë kurejshët fuqinë e myslimanëve dhe forcën e tyre për ta mbrojtur veten dhe ta rikthejnë pasurinë e uzurpuar në Mekë.

BETEJA E EBVASË⁵³⁷

Kjo betejë quhet Bevat.⁵³⁸ Ka ndodhur në muajin sefer në vitin e dytë hixhri për afërsisht pas dymbëdhjetë muaj nga hixhreti të të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Bajrakun e kësaj beteje e ka pasur Hamza ibën Abdul-Mutalibi radijallahu anhu.⁵³⁹

Ka dalë me muhaxhirët dhe qëllimi ka qenë t’u dalë në pritë karvanit të kurejshëve i cili kalonte pranë malit Redva⁵⁴⁰ në vendbanimet e Xhuhejnes.

Udhëheqësi i karvanit të kurejshëve ka qenë Umeje ibën Halef i cili ka qenë me armiqësi më të madhe në mesin e kurejshëve ndaj pejgamberit salallahu alejhi ve selem.

⁵³⁷ **Ebva** është një fshat, nga vendbanimet periferike. Është larg Medines njëzet e tri mijle. Shiko “Sire-tun-nebevije” të ibn Hishamit f. 591, fusnota nr. 2

⁵³⁸ **Bevat** është mal i Xhuhejnes afër Jenbuaas (El-Bekri, “Muxhem maste’xhem” 1/ 283); Jakut el-Hamevi, “Muxhemul-buldan”, 1/ 503

⁵³⁹ Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije” 2/ 356

⁵⁴⁰ **Redva** është mal në vargmalin e Tuhames të Hixhazit në viset e Jenbuaas larg prej tyre një natë ecje apo dy deri në bregdet dhe shtatë netë nga medineja (El-Bekri, “Muxhem maste’xhem” v. 1/ 655).

I dërguari salallahu alejhi ve selem në këtë ekspeditë nuk ka hasur në ndonjë kurth dhe as luftim. Rrugës i kanë takuar fisin Benu Damrete nga Abdu Menatët dhe ka bërë marrëveshje me ta.⁵⁴¹

I dërguari salallahu alejhi ve selem u kthye dhe nuk hasi në kurth.⁵⁴²

BETEJA E USHEJRES⁵⁴³

Ushejre është një vend në viset e Jenbuas në perëndim të Medines. Ajo ishte vendbanim i Beni Mudlexhit. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka dalë atje me dyqindë sahabe. Bajrakun e ka mbajtur xhaxhai i tij Hamza ibën Abdul-Mutalibi radijallahu anhu. Kanë dalur në muajin Xhumadel-ula në vitin e dytë të hixhretit⁵⁴⁴ dhe nuk e ka detyruar asnjërin për të dalë në të.

Synimi i tyre ka qenë karvani i madh i kurejshëve që kishin mbledhur sasi të madhe të pasurisë. Ata ishin nisur për në Sham. Ky karavan i iku të dërguarit salallahu alejhi ve selem. (Në të kthyer) arritën në vendet e Beni Medlexhit të cilët ishin aleat të Beni Damrete dhe i dërguari salallahu alejhi ve selem bëni me ta marrëveshje paqesore.⁵⁴⁵

BETEJA SEFVAN – BEDRI I PARË⁵⁴⁶

Pas kthimit të peygamberit salallahu alejhi ve selem nga Ushejreja për disa ditë, Kerz ibën Xhabir El-Fehri i kishte sulmuar barinjte me bagëtitë e tyre që dilnin nga Medineja për t'i kullotur jashtë saj që i quanin serh.⁵⁴⁷ I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dalë me shpejtësi me një grup nga myslimanët. Bajrakun e ka mbajtur Ali ibën Ebi Talibi. I dërguari salallahu alejhi ve selem menjëherë e kanë arritur Kerz ibën Xhabir El-Feriu, por ai ka arritur të ikë. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka vazhduar dhe ka arritur në Sefvan në anën e Bedrit dhe pastaj është kthyer në Medine. Kerzi, më pas e ka pranuar Islamin dhe është përmirësuar që më pas edhe

⁵⁴¹ Muhamed Hamidullah, “El-Vethaik es-sijasije lil-ahdin-nebevijj vel-hilafetir-rashide”, f. 262, dokumenti nr. 159. Shiko Ahmed Shenkiti, “El-bu’uth vel-gazavat”, f. 31

⁵⁴² Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 591 - 598

⁵⁴³ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 598

⁵⁴⁴ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 173

⁵⁴⁵ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 173; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 362

⁵⁴⁶ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 601; Ibn Sad, “Et-tabekat”, 2/ 9

* **Sefvan** është luginë e njohur në periferinë e Medines.

⁵⁴⁷ Serh është bagëti që dilnin për kullota.

Ez-Zubejdi, “Taxhul-arus”, 2/ 163

ka dalë në xhihad me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Ai ka rënë shehid gjatë çlirimit Mekes.⁵⁴⁸

⁵⁴⁸ Shiko: Ibn Haxher, “El-Isabe”, 3/ 290

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

BETEJA E BEDRIT – 17 RAMAZAN VITI 2 H.⁵⁴⁹

Kjo luftë llogaritet nga luftat më të dalluara në historinë e Islamit absolutisht. Allahu i Madhëruar e ka quajtur “Jeumul-Furkan” Beteja dalluese në thënien e Tij:

“Ju (besimtarë) ta dini se një e pesta e asaj që e fituat, nga ndonjë send, i takon (përkujtuesve të) Allahut, të dërguarit të Tij, të afërmve të tij (të dërguarit), jetimëve, nevojtareve dhe atyre në mërgim, (ky është përcaktimi i Zotit), nëse keni besuar Allahun, dhe atë (Kuranin) që ia zbritëm robit Tonë (Muhamedit) ditën e furkanit (ditën e Bedrit, kur u dallua e vërteta nga e shtrembëta), ditën e konfrontimit të dy grupeve. Allahu është i fuqishëm për çdo gjë.“ Enfal: 41

Po ashtu ajo është e përmendur në thënien e Allahut të Madhëruar:

“(Përkujto) Ditën kur do t’i kapim me atë rrëmbimin Tonë të fuqishëm e do t’u hakmerremi.“ Duhan: 16

Nga shkaqet e kësaj beteje ka qenë se i dërguari salallahu alejhi ve selem vazhdimisht i ka përcjellë lajmet e kurejshëve dhe i ka përgjuar ata. Ata (mushrikët) e kishin torturuar atë dhe sahabët e tij, i kishin dëbuar nga shtëpitë e tyre, ua kishin uzurpuar pasurinë, disa nga ata i kishin burgosur dhe i kishin ndëshkuar.

I dërguari salallahu alejhi ve selem në ndër kohë merr vesh se karvani i kurejshëve po vinte nga Shami për në Mekë në rrugë që kalonte në afërsi të Medines. I dërguari salallahu alejhi ve selem i thërriti ata që ndodheshin aty për të dalë me të.⁵⁵⁰ Ata dolën me nxitim pa ndonjë parapërgatije paraprake. Në këtë të dërguarin e shoqëruan treqind e dhjetë veta e disa.⁵⁵¹ Shumica e tyre kanë qenë këmbësorë. Nuk kanë pasur

⁵⁴⁹ Për më tepër dhe për t’u zgjeruar në informata rreth ndodhive të kësaj beteje, transmetimet dhe tehrirxin e atyre transmetimeve, shiko Ahmed Muhamed El-Alimi, “Mervijat gazvetil-bedër”, botimi i parë, sh.b. Tajjibe, Rijad, 1400 h.; Ibn Ebi Shejbe, “E;çMegazi”, Gazvetu Bedrin El-Kubra” kur ka ndodhur, f. 173

⁵⁵⁰ Shiko hadithin në Sahihu el-Buhari (Fethu-Bari), 15/ 147. Shiko shpjegimin e Ibn Haxherit në lidhje me hadithin; Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 606

⁵⁵¹ Sahihu el-Buhari (Fethu-Bari), 15/ 156

me vete, përpos dy kuaj dhe shtatëdhjetë deve.⁵⁵² Ata menduan se do ta takojnë karvanin dhe nuk do të luftojnë. Për këtë shkak, ata nuk kanë qenë të përgatitur plotësisht për luftë.

Udhëheqësi i karvanit të kurejshëve ka qenë Ebu Sufjan ibën Harbi. Ai ishte i kujdeshëm dhe i frikësuar për pasurinë e karvanit që e udhëhoqte, andaj i vrojtonte për të marrë lajme nga frika e myslimanëve. Ai arriti të marrë vesh se i dërguari salallahu alejhi ve selem kishte dalë ta kërkonte atë dhe karvanin e tij, andaj e ndërroi rrugën nëpër të cilën ecte dhe shkoi nëpër rrugën e bregdetit, rrugë që myslimanët nuk e kanë llogaritur se ata mundën të shkojnë nëpër të. Në të njëjtën kohë kanë dërguar në Mekë lajmëtarë për t'i lajmëruar për rrezikun e karvanit që të dalin e ta mbrojnë nga myslimanët. Menjëherë kanë dalë forcat kurejshite në mbojtje të karvanit – sipas pretendimit të tyre – me udhëhoqje të Ebu Xhehlit Amër ibën Hishamit. Me të dolën të mëdhenjtë e kurejshëve guximtarët e tyre kokat e kufrit.⁵⁵³ Në ndërkohë Ebu Sufjani shpëton nga myslimanët me karvanin e tij dhe e dërgon një kalorës te banorët e Mekës për t'i lajmëruar për shpëtimin e karvanit dhe kërkon prej tyre të kthehen në Mekë.

Mirëpo, Ebu Xhehli udhëheqës i kufarëve kurejsh me sfidim dhe mendjemadhësi dhe mburrje e shpalli se nuk kthehet deri sa të arrijë te burimet e Bedrit e të therrë atyre deve e të ushqehen dhe të pinë verë, të këndojnë këngëtarët dhe të dëgjojnë arabët për marshimin e tyre dhe t'ua kenë frikën përgjithmonë. Kjo ishte ajo me të cilën aludonte thënia e të Madhëruarit: ***“Mos u bëni si ata që dolën prej shtëpive të tyre sa për krenari e për t'i parë bota, e që pengonin nga rruga e Allahut. Allahut nuk mund t'i shpëtojnë me atë veprim të tyre.”*** Enfal: 47

Ata vazhduan derisa arritën në Bedër për qëllimin e theksuar.⁵⁵⁴

Ebu Xhehli e dinte besnikërinë e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Shoqëruesit e tij i thanë duke marshuar në drejtim të kampit të të dërguarit salallahu alejhi ve selem: Çfarë thua për marshimin tënd në drejtim të Muhamedit? A e di se ai është profet? Ka thënë: Po, por kur ne kemi qenë pasues të Abdu Menafit?⁵⁵⁵

I dërguari salallahu alejhi ve selem e kuptoi për marshimin e Kurejshëve dhe i ka mbledhur sahabët për t'u konsultuar. Edhe pse i dërguari salallahu alejhi ve selem ishte i mbrojtur nga Allahu në mendimet e tij, ai megjithatë u konsultua me sahabët çdoherë për gjëra të rëndësishme. Prej tyre, dy gjëra: e para, bashkimi i rreshtave të myslimanëve, përmirësimin e mendimeve të tyre që është gjë shumë e rëndësishme,

⁵⁵² El-Vakidi, “EL-Megazi”, 1/ 27; Ibn Sad, “Et-tabekat el-kubra”, 2/ 12

⁵⁵³ Shiko: Sahihu el-Buhari (Fethu-Bari), 15/ 147; Ibn Sad, “Et-tabekat el-kubra”, 2/ 13

⁵⁵⁴ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 618; Ibn Sad, “Et-tabekat el-kubra”, 2/ 13; El-Vakidi, “EL-Megazi”, 1/ 42; Mehdi Rizk, “Es-siretu en-nebevije min mesadirel-asllije”, f. 340

⁵⁵⁵ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 199

në veçanti me ensarët në këtë periudhë se ata ishin nikoqirë. E dyta: arritja në një vend më të përshtatshëm dhe përkatës.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ua shtroi çështjen bashkësisë së sahabëve që e shoqëruan duke u thënë atyre: “**Më jepni mendimet tuaja, o ju njerëz!**” Folën një grup nga muhaxhirët, prej tyre Ebu Bekri radijallahu anhu. Prej atyre që folën ishte Migdad ibën Amër i cili tha: O i dërguari i Allahut, pasha Allahun, nuk të themi ty ashtu siç i kanë thënë Benu Israilët Musaut. Allahu i Madhëruar ka thënë: “**shko, pra, ti dhe Zoti yt e luftoni, ne po rrimë këtu!**”⁵⁵⁶ Maide: 24, por shko ti dhe Zoti yt e luftoni se ne me ju të dy do të luftojmë së bashku. Pasha Atë që të ka dërguar me të vërtetën, po të ecje me ne edhe deri në Berkul-Gumad⁵⁵⁶, ne do të luftonim me shpatat tonë së bashku me ty deri sa të arrije atje.⁵⁵⁷ I dërguari salallahu alejhi ve selem u lut për të dhe pastaj tha për së dyti: “**Më jepni mendimet tuaja, o ju njerëz!**” I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dëshironte të dëgjojë mendimin e ensarëve, sepse ata ishin nikoqirë dhe shumicë. Ai salallahu alejhi ve selem dëshironte t’ua përfitojë zemrat e të dinë për bindjen e tyre për ta ruajtur unitetin e rreshtave të myslimanëve. Ky ishte takimi i parë mes peygamberit salallahu alejhi ve selem dhe muhaxhirëve me ensarët përballë kurejshëve dhe kokave të kufrit. Aty valëviteshin lufta dhe vdekja. Ngritet Sad ibën Muadhi radijallahu anhu me thënien e tij: sikurse na ke ne për qëllim, o i dërguar i Allahut? Peygamberi salallahu alejhi ve selem përgjigjet; Po. Sadi vazhdon me lavdërime ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe e përmendi se ata qëndrojnë në marrëveshjen me të. Tha: o i dërguar i Allahut, vazhdo në atë që ia ke mësyer, pasha atë që të ka dërguar me hak, edhe po të na dilte deti përpara, e ti do të zhyteshe në të, edhe ne do të zhyteshim në të, asnjëri nga ne nuk do të kthehej mbrapsht, ne nuk e urrejmë që nesër të takohemi me armikun, ne jemi popull që durojmë në luftë, jemi besnikë në takim (në luftë), e ndoshta Allahu ta bën të mundur të shohësh te ne atë që ta kënaqë syrin, andaj ec përpara me bekimin e Allahut!⁵⁵⁸

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem u gëzua shumë me fjalimin e Sadit dhe u lut për të, për muhaxhirët, për ensarët dhe u rahatua me qëndrimin e ushtrisë për në luftë me armikun.

I dërguari salallahu alejhi ve selem vazhdoi marshimin përpara me sahabët dhe u thoshte ecni dhe përgëzohuni se Allahu më ka premtuar njërën nga dy taboret me thënien e Tij xhel-le xhelaluhu: “**Përkujtoni kur Allahu ua premtoi njërin prej dy grupeve se është juaji, e ju dëshironit t’ju takojë ai (grup) i paarmatosur,**

⁵⁵⁶ Berkul-Gumad, vend në jug të Mekes në drejtim të Jemenit.

⁵⁵⁷ Shiko rreth këtij konsultimi te Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 215 dhe krahasoi me hadithin e Buhariut në Fethul-Bari 15/ 151

⁵⁵⁸ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 215; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 177.

Shikoi tahrixhet e këtyre transmetimeve në lidhje me këtë ngjarje te dr. Ekrem EL-Omeri, “Es-siretu es-sahiha”, 2/ 359; Dr. Mehdi Rizkullah, “Essiretun-nebevije fi deui el-medasiril-aslije”, f. 341

ndërsa Allahu dëshiroi që me premtimet e Tij ta vendosë të vërtetën e ta zhdukë në themel mbeturinën e mohuesve.“ Enfal: 7. I dërguari salallahu alejhi ve selem së bashku me sahabët ecën në drejtim të Bedrit duke qenë të bindur se do ta zënë karvanin e kurejshëve apo ushtrinë.

Myslimanët stacionohen në afërsi të Bedrit dhe i përgjonin lajmet e armiqve. Në ndërkohë i dërguari salallahu alejhi ve selem kupton se ata janë mes nëntëqind dhe një mijë dhe po ashtu mësoi se kush është në atë ushtri nga kryetarët e kurejshëve. Në këtë gjendje i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Ja kjo është Meka, i ka gjuajtur te ju pjesët e mushkërive të saj.”** Prej këtu i dërguari salallahu alejhi ve selem u bind së bashku me sahabët e tij se përballja e tyre do të jetë me të fuqishmit, trimat e Mekës dhe kalorësit e tyre dhe se karvani vetëm se u ka shpëtuar.

Vjen Hubab ibën Mundhiri te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem kur myslimanët ishin stacionuar në fillim të burimeve të Bedrit dhe tha me edukatë ndaj të dërguarit duke e paraqitur mendimin e tij të arsyeshëm: “O i dërguari i Allahut, çfarë thua për këtë vendstacionimi, a Allahu të ka zbritur këtu apo është vetëm mendim, ndërsa lufta është kurth? I dërguari salallahu alejhi ve selem tha: Jo, por është vetëm mendim, e vërtet lufta është kurth. Tha: o i dërguar i Allahut, ky vendstacionimi nuk është i përshtatshëm, andaj ngritu me ushtarët dhe t’i zëmë vendet e burimit që janë më afër kundërshtarit t’i mbulojmë ato dhe ne ta hapim një kanal e të bëjmë një pishinë ta mbushim me ujë që të mundemi të pimë, kurse ata mos të munden të pinë. Pasi e dëgjoi i dërguari salallahu alejhi ve selem, u lut për të dhe tha: **“Kë dhënë mendim të saktë.”**⁵⁵⁹

Ky qëndrim i të dërguarit salallahu alejhi ve selem si udhëheqës ishte një mësim i madh në lidhje me çështjen dëgjimit të udhëheqësit, mendimin e ushtarit për të arritur në vend më të përshtatshëm, e të merren parasysh shkaqet e kësaj jete në këtë botë materiale me mbështetje në Allahun. Kjo ishte baza e të gjitha lëvizjeve të tij salallahu alejhi ve selem.

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka lajmëruar sahabët për vendet se ku do të bien viktimat e kryetarëve mushrikë kurejshit dhe ua tregonte sahabëve saktësisht vendet e luftimeve⁵⁶⁰ gjë që ua shtoi bindjen në ndihmë dhe fitoren nga Allahu i Madhëruar.

Pastaj sahabët ia ngritin një tendë të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem të veçohej një kohë për t’u lutur dhe për t’u falur.⁵⁶¹ Mirëpo, i dërguari salallahu alejhi

⁵⁵⁹ Nga transmetimi i Ibn Ishakut (Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 220).

⁵⁶⁰ El-Vakidi, “EL-Megazi”, 1/ 49; Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 615; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 206

⁵⁶¹ Nga hadithi i Buhariut (Fethi ethu-Bari), 18/ 254; El-Vakidi, “EL-Megazi”, 1/ 49; Aty në atë vend është ndërtuar xhami që është e njohur te vizitorët e Bedrit.

ve selem e kishte vendin në krye të safit në luftim sepse ai ishte më i guximshmi mes më të guximshmëve.

Pasi arrijnë kurejshët dhe i pa i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, tha: O Allah, këta janë kurejshët, kanë arritur me mendjemadhësinë e tyre, me mburrjen e tyre, të kundërvihen Ty dhe e përgënjeshtrojnë të dërguarin tënd, andaj ma jep fitoren që ma ke premtuar. O Allah, mposhti që sot!”⁵⁶²

Disa nga udhëheqësit e kurejshëve u përpoqën t’i rikthejnë popullin e tyre nga lufta. U orvatën t’i bindin për kthim në Mekë, por Ebu Xhehli dhe të ngjashmit me të nga kokat e kufrit, nuk i përfillën ata dhe i bindën kurejshët me inat dhe përballim ashtu që Allahu ta kryejë këtë vepër që ka qenë e gjykuar.⁵⁶³

Muslimanët e kaluan natën në natën e Bedrit duke e lutur Allahun që t’u japë fitore dhe sukses kundër armiqve. Allahu ua zbret qetësinë atyre, andaj ata u ndjenë të rahatshëm dhe i kaploi gjumi. Allahu u zbriti një shi të imët për të cilin Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Dhe kur Ai ju kaploi me një kotje (gjumë) që ishte siguri për ju nga ana e Tij, ju lëshoi shi nga qielli për t’ju pastruar me të, largoi prej jush të shtimet e shejtanit, e që të fuqizojë bindjen në zemrat tuaja dhe t’ju përforcojë me të (me shi) këmbët tuaja.”** Enfal: 11

I dërguari salallahu alejhi ve selem në atë natë, falej dhe qante duke e lutur Allahun t’u ndihmojë besimtarëve. Prej lutjeve që i tha në tendë atë natë, apo në mëngjes, ishin: “ O Allah, unë e pres të ma realizosh marrëveshjen dhe premtimin Tënd. O Allah, nëse dëshiron Ti, nuk do të adhurohesh pas kësaj dite më kurrë.” Ebu Bekri e kapi me duart e tij dhe i tha: “Mjafton, o i dërguar i Allahut, e teprove me kërkesën tënde ndaj Zotit tënd. I Dërguari salallahu alejhi ve selem del i veshur me parzmore duke thënë: **“Grupi do të pësojë disfatë dhe ata do të kthehen prapa.* Por jo, afati i tyre është kijameti, e kijameti është edhe më i vështirë, edhe më i hidhur.”** Kamer: 44, 45⁵⁶⁴

Sa u përket mushrikëve kurejsh, ata natën e kaluan duke ngrënë dhe duke pirë verë, këndonin mes tyre këngëtalet, krenoheshin me forcën e tyre dhe me pajisjet që i posedonin. Ata këmbëngulnin në mosbesimin e tyre dhe shirkun e tyre dhe inatin që e kishin ndaj Allahut dhe të dërguarit të Tij. Ebu Xhehli lutej edhe kundër vetes duke thënë: O Allah, ky ka qenë më tepër që i ka ndërprerë lidhjet farefisnore dhe ka sjellë atë që nuk ka qenë e njohur tek ne, andaj mposhte sot! Në lidhje më këtë zbriti thënia e Allahut të Madhëruar: **“Nëse ju (idhujtarë) kërkuat fitore, ja ku e kenit fitoren, (kjo është ironi për ta), po nëse hiqni dorë (nga lufta kundër Pejgamberit), ajo**

⁵⁶² El-Vakidi, “El-Megazi”, 1/ 59; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 18

⁵⁶³ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 622; El-Vakidi, “El-Megazi”, 1/ 63

⁵⁶⁴ Transmeton Buhariu “Fethul-Bari”, 18/ 254

do të jetë në dobinë tuaj, e nëse ju ktheheni, edhe Ne kthehemi. Andaj (grumbulli) juaj nuk do t'ju vlejë asgjë edhe nëse është e madhe, sepse Allahu është me besimtarët.“ Enfal: 19⁵⁶⁵

Në mëngjesin e ditës së luftimit myslimanët u falën mbrapa të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Pas namazit i dërguari salallahu alejhi ve selem u mbajti fjalim dhe i inkurajoi në luftë dhe durim.⁵⁶⁶

Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem personalisht e mori përsipër organizimin e rreshtave të myslimanëve dhe dhënien e udhëzimeve për luftë. Nga ajo që u tha atyre: **“Nëse e ndjeni se janë me numër më të madh në sulm, gjuani me shigjeta dhe ruajini shtizat tuaja.”**⁵⁶⁷ Të dërguarit salallahu alejhi ve selem i pëlqente gjuajtja me shützë dhe i nxiste në të. I dërguari salallahu alejhi ve selem duke i drejtuar rreshtat, ja Sevad ibën Guzje radijallahu anhu⁵⁶⁸ del para rreshtit dhe i dërguari e godet me shützën që e pati në dorë dhe i tha atij drejtohu Sevad! Ai i thotë: më shkaktove dhimbje, o i dërguari i Allahut, andaj më lejo të hakmerrem. I dërguari salallahu alejhi ve selem e ngre këmishën që të hakmerret ai, por ai u gjuajt në barkun e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe ia puthi. I dërguari e pyeti: çfarë të çoi ta bësh këtë, o Sevad? Tha: O i dërguar i Allahut, vetëm se po e shohim se më çfarë do të përballemi, andaj dëshirova të jetë që ta prekë lëkura ime për së fundi herë lëkurën tënde. I dërguari salallahu alejhi ve selem, pas kësaj u lut për të.⁵⁶⁹

Ushtarët e prisnin urdhrin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem për fillimin e luftimit. I dërguari salallahu alejhi ve selem kthehet te tenda dhe filloi ta lutë Zotin e tij: “O Allah, nëse shkatërrohet ky grup sot, nuk mbetet kush të të adhurojë, o Allah, realizoje atë që ma premtove!”⁵⁷⁰ Vazhdimisht lutej, ndërsa Ebu Bekri radijallahu anhu rrinte në afërsi të tij derisa iu dhimb dhe i tha: “O pejgamber i Allahut, të mjafton lutja e Zotit tënd, Ai do ta realizojë premtimin e Tij ndaj teje. Pastaj dremiti një çast dhe pastaj (zgjohet) dhe tha: “Përgëzohu, o Ebu Bekër, të erdh ndihma e Allahut, ja ky është Xhibrili, e ka kapur kalin e tij për dizgjina dhe po kalëron.”⁵⁷¹ U përgëzuan myslimanët me lajmin kur doli i dërguari dhe e lexoi thënien e Allahut të Madhëruar:

“Grupi do të pësojë disfatë dhe ata do të kthehen prapa. * Por jo, afati i tyre është kijameti, e kijameti është edhe më i vështirë, edhe më i hidhur.” Kamer:

⁵⁶⁵ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 184

⁵⁶⁶ Nga transmetimi i Ali ibn Abu Talibit te Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 187

⁵⁶⁷ Nga transmetimi i Buhariut “Fethul-Bari”, 15/ 163

⁵⁶⁸ Ibn Haxher, “El-Isabe”, 2/ 95; Ibn EL-Ethir, “Usdul-gabe”, 2/ 374

⁵⁶⁹ El-Vakidi, “El-Megazi”, 1/ 56, 57; Ibn Haxher, “El-Isabe”, 2/ 95

⁵⁷⁰ Shiko Ibn Haxheri “Fethul-Bari”, 18/ 254

⁵⁷¹ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 180

44, 45⁵⁷², lutej dhe i inkurajonte luftëtarët për luftë, ua përkujtonte Xhenetin dhe i përgëzonte në thënien e Allahut të Madhëruar:

“Përkujtoni kur kërkuat ndihmë prej Zotit tuaj, e Ai u është përgjigjur: **“Unë do t’ju ndihmoj me një mijë engjëj që vijnë një pas një (grup pas grupi).**“ Enfal: 9

Po ashtu, edhe në thënien e të Madhëruarit:

“(Kujto o Muhamed) kur Zoti yt i frymëzoi engjëjt: “Unë jam me ju, andaj forcojini ata që besojnë. Unë do të shtie frikë në zemrat e mohuesve, andaj goditini në qafë dhe në të gjithë gishtërinjtë Ne i dënuam kështu, sepse ata dolën kundër Allahut dhe të Dërguarit të Tij. Kushdo që del kundër Allahut dhe të Dërguarit të Tij, ta dijë se Allahu është ndëshkues i ashpër”. Enfal: 13

Në të njëjtën kohë edhe kurejshët i përgatitën rreshtat e tyre dhe u përgatitën për luftë. I dërguari salallahu alejhi ve selem i shikoi se ndoshta mos ka mes tyre ndonjë me logjikë të shëndoshë. Aty ishte një njeri i hipur në deve të kuqe dhe bisedonte me parinë e vet. I dërguari salallahu alejhi ve selem tha: nëse ndodhet mes tyre ndonjëri i mençur, atëherë ai është ky i hipuri në deven e kuqe. Hamza tha: ai është Utbe ibën Rebia. Ai është orvatur t’i ndalë nga lufta, por ka dështuar në këtë.⁵⁷³

Njëri nga kurejshët u orvat të depërtojë nëpër rreshtat e myslimanëve për të pirë ujë, por i del përpara Hamza dhe e mbyt.⁵⁷⁴

Pastaj u thirrën në dyluftim para luftës dhe dolën Utbe ibën rebia, i biri i vëllait të tij Shejbe dhe i biri i tij Velid ibën Utbe nga tabori i mushrikëve, ndërsa Hamza ibën Abdul-mutalibi, Ali ibën Abdul-Mutalibi dhe Ubejde ibën El-Harithi nga myslimanët dhe të gjithë këta ishin nga familja e peygamberit salallahu alejhi ve selem. Pas zhvillimit të dyluftimit rezultatet ishin mbytja e të tre vetave nga mushrikët, ndërsa Ubejde ibën El-Harithi u plagos dhe pastaj ndërroi jetë si shehid.⁵⁷⁵

Të familjes së peygamberit salallahu alejhi ve selem kanë qenë luftëtarët e parë dhe prej tyre shehidi i parë.

Pastaj ka filluar përlëshja mes dy palëve dhe niset lufta. I dërguari salallahu alejhi ve selem pastaj e ka marrë një grusht me dhe dhe ua ka hedhur parisë kundërshtare dhe

⁵⁷² Shiko haithin në Sahih el-Bhari, Kitabut-tefsir, suretu el-Kamer, kapitulli “sjuhzemul-xhem’u ve ju-vel-lunel-dubur, 5/ 54, Ibn Haxheri “Fethul-Bari”, 16/ 24; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 180

⁵⁷³ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 187

⁵⁷⁴ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 624; El-Vakidi, “EL-Megazi”, 1/ 68

⁵⁷⁵ Shiko hadithin në Sahih el-Buhari nga Ali ibn Ebi Talibi “Fethul-Bari”, 15/ 161

ka thënë: “U shëmtofshin fytyrat “⁵⁷⁶ në këtë ka zbritur thënia e Allahut të madhëruar: *“Ju nuk i mbytët (në të vërtetë) ata, por Allahu (me ndihmën që ua dha) i mbyti ata, dhe ti nuk i gjuajte (në të vërtetë) kur i gjuajte ata, por Allahu (të ndihmoi) i gjuajti, e (bëri këtë) për t’i shpërblyer besimtarët me një dhunti të mirë nga ana e Tij. Allahu gjithçka dëgjon dhe di.*“ Enfal: 17

Lufta u ashpërsua mes dy palëve, ndërsa i dërguari salallahu alejhi ve selem ishte në krye të rreshtave, e sahabët janë mbrojtur me të salallahu alejhi ve selem.

Shumë nga sahabët kanë pasur raste heroike në këtë luftë. Menjëherë dolën në pah përgëzimet e fitores së betejës për myslimanët dhe u dëbuan mushrikët, u vranë udhëheqësit kurejsh si shembulli i Ebu Xhehlit,⁵⁷⁷ Utbe ibën Rebias, Umeje ibën Halefit dhe të tjerë nga jobesimtarët kurejsh të cilëve u arriti numri në shtatëdhjetë veta. Ata që mbetën të gjallë ia mbathën që aty të dështuar e duke mos u kthyer mbrapa.⁵⁷⁸

I dërguari salallahu alejhi ve selem së bashku me sahabët qëndruan tri ditë në Bedër pas betejës. Aty i varrosën dëshmorët. Numri i tyre ishte katërmbëdhjetë shehidë.⁵⁷⁹

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka dërguar Zejd ibën Harithen me deven e tij t’i përgëzojë banorët e Medines. Myslimanët gëzohen me këtë lajm, ndërsa jehudët dhe munafikët u mllefosën dhe nuk mundën t’i besonin lajmit.⁵⁸⁰

Pas kësaj i dërguari salallahu alejhi ve selem së bashku me muxhahidët është kthyer në Medinë shëndoshë me ganimet të luftës. Myslimanët kanë dalë ta presin në Medinë me gëzim të madh për kthimin e tij shëndoshë dhe për fitoren e myslimanëve në këtë ngadhënjim të madh.⁵⁸¹

Me vete kishin shtatëdhjetë veta nga kurejshët të zënë robër. I dërguari salallahu alejhi ve selem i konsultoi sahabët në lidhje me këta robër se çfarë të bëjë me ta. Ata thanë: O i dërguari i Allahut, të marrim shpengim për këta e të forcohem me të në rrugë të

⁵⁷⁶ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 702

⁵⁷⁷ Shiko për vrasjen e Ebu Xhehlit në hadithin e Abdullah ibn Mesudit te Buhariu, “Fethul-Bari”, kapitulli “Vrasja e Ebu Xhehlit”, 15/ 158; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 18, 199

⁵⁷⁸ Shiko Hadithin e Enes Ibn Malikut te Buhariu, “Fethul-Bari”, 15/ 167; Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 631, 634, 638, 642 (shikoje edhe temën që e ka emërtuar për të 708); El-Vakidi, “El-Megazi”, 1/ 82, 85, 88, 92, 100

⁵⁷⁹ Shikoji emrat e shehidëve musliman të Bedrit në Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 70, 707; Ibën Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 204 – 206; shiko po ashtu Es-Subhi Muhamed ibn Abdullah Gaban, “Shehidët e betejës së madhe të Bedrit”, El-Xhemajetu et-tarihijetu es-seudi, Rijad, “Silsiletu buhuth tarihije”, botimi i pesëmbëdhjetë. Rebiul-evel 1424 h.

⁵⁸⁰ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 192

⁵⁸¹ Shiko: Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 643; El-Vakidi, “El-Megazi”, 1/ 144

Allahut.⁵⁸² I dërguari salallahu alejhi ve selem tha: ju jeni të robëruar, andaj nuk do të lirohet askush prej tyre, përveç se me shpengim apo me prerje të kokës.⁵⁸³

Muslimanët u sollën mirë me të robëruarit. Ata i ushqenin me ushqimin e tyre dhe i veshnin me rrobat e tyre. Nga Meka erdhën të afërmit e tyre që të paguajnë nga pasuria e tyre për t'i liruar.⁵⁸⁴ Mirëpo, këta të robëruarit ishin ndikuar nga qëndrimi i tyre në Medinë dhe me vërejtjen e besnikërisë të myslimanëve ashtu që kishin pranuar Islamin dhe ishin bërë myslimanë të mirë. Shumica prej tyre në të ardhmen e afërt u bënë myslimanë.

U shpallën disa ajete në lidhje me betejën e Bedrit. Prej tyre thënia e Allahut të Madhëruar:

⁵⁸² Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 193

⁵⁸³ Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 196

⁵⁸⁴ Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 216

*“(Mospajtimi i tyre për plaçkë është) Ashtu si ai kur të nxori Zoti yt nga shtëpia jote për të vërtetën, e një grup nga besimtarët nuk ishte i kënaqur. * Bëjnë polemikë me ty për të vërtetën pasi që e kishin të qartë (se ti vepron me lejen e Zotit) sikur meqenëse shtyheshin në vdekje të sigurt. * Përkujtoni kur Allahu ua premtoi njërin prej dy grupeve se është juaji, e ju dëshironit t’ju takojë ai (grup) i paarmatosur, ndërsa Allahu dëshiroi që me premtimet e Tij ta vendosë të vërtetën e ta zhdukë në themel mbeturinën e mohuesve. * Ta forcojë të vërtetën e ta çrrënjosë të kotën, edhe pse këtë e urrejnë kriminelët. * Përkujtoni kur kërkuat ndihmë prej Zotit tuaj, e Ai u është përgjigjur: “Unë do t’ju ndihmoj me një mijë engjëj që vijnë një pas një (grup pas grupi). * Allahu nuk e bëri atë (ndihmën) për tjetër, vetëm t’ju gëzojë (t’u japë myzhde) dhe për t’i forcuar (qetësuar) me të zemrat tuaja, pse ndihma në realitet është vetëm prej Allahut. Allahu është mbizotërues dhe i urtë. * Dhe kur Ai ju kaploi me një kotje (gjumë) që ishte siguri për ju nga ana e Tij, ju lëshoi shi nga qielli për t’ju pastruar me të, largoi prej jush të shtënat e shejtanit, e që të fuqizojë bindjen në zemrat tuaja dhe t’ju përforcojë me të (me shi) këmbët tuaja. * Edhe kur Zoti yt u kumtoi engjëjve se: “Unë jam me ju, pra, inkurajoni ata që besuan! Unë do të hedh frikë në zemrat e atyre që nuk besuan, e ju goditni në qafë e lartë, mëshojuni atyre në çdo gjymtyrë (gishtërinj). * Këtë (ndëshkim për ta) ngase kundërshtuan Allahun dhe të dërguarin e Tij, e kush kundërshton Allahun dhe të dërguarin e Tij, nuk ka dyshim se Allahu është ndëshkimfortë. * Kështu e keni (dënimin), pra shijojeni, e për mohuesit është edhe dënimi i zjarrit. * O ju që besuat! Kur të ndesheni në turmën (që lëviz ngadalë) e atyre që mohuan, mos ua ktheni shpinën. Cilido që ua kthen shpinën atë ditë, përveç atij që tërhiqet me qëllim që të sulmojë përsëri ose për t’u bashkuar me një grup tjetër, do të shkaktojë zemërimin e Allahut dhe do të ketë si strehë Xhehenemin. Eh, sa fund i keq është ky! Sigurisht, nuk ishit ju që i vratë ata, por i vrau Allahu! Kur gjuaje, nuk ishte ti (Muhamed) që gjuaje, por ishte Allahu Ai që gjuante, me qëllim që t’u bënte besimtarëve një dhuratë të bukur. Vërtet, Allahu dëgjon dhe di çdo gjë. Kështu ka ndodhur; dhe dijeni se Allahu i dobëson dredhitë e mohuesve. Nëse ju (jobesimtarë mekas) kërkuat fitore dhe gjykim (prej Allahut), ja tek erdhi fitorja (kundër jush). Por, nëse tërhiqeni (nga mohimi dhe lufta kundër të Dërguarit), kjo do të jetë për ju shumë më e dobishme. Nëse ktheheni (në luftë), edhe Ne do të kthehemi (në ndihmë të besimtarëve). Forcat tuaja nuk do t’ju bëjnë asnjë dobi, sado të jenë të shumta në numër, sepse Allahu është me besimtarët. “*

Enfal: 5 - 19

Në vend tjetër, Allahu i Madhëruar ka thënë në lidhje me këto ndodhira:
“Ju (besimtarë) ta dini se një e pesta e asaj që e fituat, nga ndonjë send, i takon (përkujtuesve të) Allahut, të dërguarit të Tij, të afërmve të tij (të dërguarit), jetimëve, nevojtarëve dhe atyre në mërgim, (ky është përcaktimi i Zotit), nëse keni besuar Allahun, dhe atë (Kuranin) që ia zbritëm robit Tonë (Muhamedit)

*ditën e furkanit (ditën e Bedrit, kur u dallua e vërteta nga e shtrembëta), ditën e konfrontimit të dy grupeve. Allahu është i fuqishëm për çdo gjë. * Kur ju ishit në bregun e afërt të luginës, e ata në bregun e largët të saj (ju kah Medina e ata kah Meka), ndërsa karvani ishte më poshtë prej jush (kah deti). Dhe, sikur të ishit ju ata që njëri-tjetrit i keni caktuar takimin, do ta thyenit caktimin. Por Allahu ishte Ai që zbatoi çështjen e kryer tanimë, e të shkatërrojë me argument atë që u shkatërrua dhe ta bëjë të jetojë me argumente atë që jetoi. Allahu vërtet dëgjon e di. * Dhe (përkujto) kur Allahu t'i dëftoi ty ata në ëndërr, të pakët në numër, e sikur t'i dëftonte shumë, ju do të dobësoheshit e do të grindeshit për çështjen (e luftës), por Allahu ju shpëtoi. Allahu vërtet e di shumë mirë se ç'mbajnë kraharorët (zemrat). * Përkujtoni kur u takuat (në sheshin e luftës), e Ai bëri që ata në sytë tuaj të duken pak, e po ashtu edhe ju të dukeni në sytë e tyre pak; e bëri këtë për ta zbatuar Allahu një çështje që ishte e vendosur. Vetëm te Allahu është përfundimi i çështjeve.“*
Enfal: 41 – 44

Beteja e Bedrit ka qenë fitorja e parë e myslimanëve ndaj mushrikëve të Mekës. Arabët filluan menjëherë t'i përhapin lajmet e saja. Kështu njerëzit filluan të kuptojnë se myslimanët ishin bërë të fortë që duhet të merren parasysh.

PERIUDHA MES BETEJËS SË BEDRIT DHE UHUDIT

Rezultatet e Betejës së Bedrit ndërruan shumë gjendje në konfliktin mes kurejshëve dhe aleatëve të tyre dhe mes të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem i cili ka qenë i kujdesshëm për sigurinë e Medines dhe banorëve të saj. Të rregullohet gjendja në interes të myslimanëve. Ai ka qenë i kujdesshëm që t'ua kthejë përgjigjen kurejshëve dhe tjerëve po ashtu nga armiqtë si reagim, pastaj që të forcohen myslimanët dhe ta mënjanojnë dobësinë. Po ashtu siç ka qenë vigjilent ndaj asaj se kurejshët nuk do të heshtin në këtë disfatë, në vrasjen e burrave të tyre dhe për robërimin e të tjerëve nga ata.

Kjo gjendje kërkonte përcjellje të vazhdueshme nga ana e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe po ashtu vazhdimisht të ndërmirën stërvitje ushtarake dhe gjërat që ndërlihdeshin me të si ekspedita dhe beteja për ta mbrojtur Medinen dhe banorët e saj. Nga veprat më të njohura në këtë periudhë kanë qenë si në vijim:

Beteja kundër fisit Beni Kajnuka'

Jehudët e fisit kajnuka kanë qenë brenda fiseve tjera jehude që jetonin në Medine qysh para ardhjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem në Medine. Pas hixhretit i

ka futur në të njëjtën marrëveshje me jehudët në listën e Medines.⁵⁸⁵ Në marrëveshje ka qenë pjesëmarrja në mbrojtje të Medines së ndriçuar dhe sigurimi i banorëve të saj.

Jehudët e dinin besnikërinë e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Shumë nga ajetet dhe suret që i kishin zbitur të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem flisnin në lidhje me jehudët dhe tregonin për pejgamberët e tyre dhe historinë e tyre, si dhe në veçanti për devijimin e tyre.

I dërguari salallahu alejhi ve selem shpesh debatonte me dijetarët e tyre, i vizitonte në mësonjëtoret e tyre dhe është orvatur t'i bindë në fenë e Allahut, por megjithatë nuk e kanë pranuar Islamin, pëpros një numër i vogël prej tyre. Më i njohuri është Abdullah ibën Selami radijallahu anhu.⁵⁸⁶

Pas betejës së Bedrit, çështja u bë e qartë për dominimin e myslimanëve ndaj kurejshëve. Kjo njëkohësisht dëshmonte edhe për forcën e myslimanëve në Medine, si vërtetim i premtimit të Allahut për fitoren e robërve të Tij besimtarë. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i mëshirshëm ndaj jehudëve dhe lakmonte në udhëzimin e tyre, pasi që ata ishin ithtarë të Librit dhe e dinin të vërtetën.

Po ashtu, pas kthimit të tij nga beteja e Bedrit, i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka tubuar në tregun e beni kajnuka'as dhe pastaj u ka thënë: o ju turmë e jehudëve, kini kujdes nga Allahu që të mos ju ndodhë ajo që u ndodhi kurejshëve nga indinjata e Allahut, pranojeni Islamin, sepse ju e dini se unë jam pejgamber i dërguar që e gjeni te ju (në Libër) dhe marrëveshja me Allahun është me ju. Kanë thënë: O Muhamed, ti po e sheh se ne jemi populli yt, por të mos të mashtrojë se ti ke takuar një popull që s'kanë dituri për luftë, se ne, pasha Allahun, po të të luftojmë, do ta kishe ditur se jemi luftëtarë.⁵⁸⁷

Në kohën kur i dërguari salallahu alejhi ve selem sillej ndaj beni Kajnuka'a me mëshirë dhe lakmi për udhëzim dhe kur i përkujtonte se çfarë u ndodhi kurejshëve, ata ia kthenin atij me kërcënim të hapët duke treguar se janë të përgatitur për ta luftuar, jepnin edhe ligjërim se janë pronar të luftës dhe janë trima – siç pretendonin.

Është transmetuar nga Ibën Abasi radijallahu anhu se Allahu ka shpallur në lidhje me këta dhe për kërcënimin e tyre ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem:

⁵⁸⁵ Shiko për këtë temë, në temën "Dokumenti i Medines" nga ky libër.

⁵⁸⁶ Shiko: Ibn Sad, "Et-tabekat el-kubra", 2/ 352; Ibn EL-Ethir, "Usdul-gabe", 2/ 264; Edh-Dhehebi, "Sijeru elamin-nubela", 2/ 413

⁵⁸⁷ Ibrahim EL-Ali, "Sahih-us-sire", f. 197

“Thuaju atyre që nuk besuan: “Do të jeni të mposhtur (në këtë jetë) dhe do të hidheni në xhehennem. Sa i shëmtuar është ai djep (shtrat)”.“ Ali Imran: 12⁵⁸⁸
Ky kërcënim i hapët i tyre llogaritet prishje e marrëveshjes së tyre me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Ata ishin jehudët e parë që e prishën marrëveshjen mes tyre dhe të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.⁵⁸⁹

Ka ndodhur një ndodhi që i ka ndezur një armiqësi nga të dyja anët. Një grua nga arabët kishte ardhur me një pëlhurë dhe i kishte shitur në tregun e Beni Kajnuka’as. Pastaj ishte ulur te bojaxhiu. Ata dëshiruan t’ia zbulojnë fytyrën, por ajo refuzoi. Bojaxhiu ia mësyu skajit të rrobave dhe e rëzoi në shpinë. Pasi u ngrit, iu zbuluan pjesët e turpshme të saj, ndërsa të pranishmit u zgërdhinë me të. Ajo piskati me zërin e saj dhe një nga myslimanët i vërsulet bojaxhiut dhe e mbyti atë. Ai ka qenë jehud, andaj jehudët ngriten dhe e mbysin myslimanin. Kështu filloi zënka mes tyre dhe Beni kajnuka’as.⁵⁹⁰

Thuhet së në lidhje me këtë ka zbritur:

“Nëse ti e heton tradhtinë e një populli (ndaj marrëveshjes), atëherë edhe ti ua hidh atyre (marrëveshjen) në mënyrë të njëjtë, sepse Allahu nuk i do ata që tradhtojnë (fshehurazi).”“ Enfal: 58⁵⁹¹

I dërguari salallahu alejhi ve selem menjëherë e tuboi ushtrinë myslimane dhe i rrethoi Beni Kajnuka’an në kështjellat e tyre pesëmbëdhjetë net.⁵⁹² Allahu i Plotëfuqishëm ua futi trishtimin në zemrat e tyre dhe iu dorëzuan të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe zbritën në gjykimin e tij. Ata kanë qenë aleatë të disa ensarëve, por pas kësaj ndodhie myslimanët distancohen nga ata, e në krye të këtyre Ubadete ibën Samiti radijallahu anhu. Ai u distanca nga Ata për hir të Allahut dhe shenjë pasimi të pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Munafikët u frikësuan për jehudët, sepse ata u ndihmonin atyre në pengimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Për këtë shkak u ngrit Abdullah ibën Ubej ibën Seluli pasi Allahu ua bëri të mundshme myslimanëve t’i mbizotërojnë ata dhe tha: O Muhamed, sillu mirë me aleatët e mi. Ata kishin qenë aleatë të Hazrexhit. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem u ndal pak. Ai përsëri tha: O Muhamed, sillu mirë me aleatët e mi. Ai salallahu alejhi ve selem nuk ia vuri veshin. Ai pastaj e vuri dorën e tij në çarjen e parzmores të të dërguarit salallahu alejhi ve selem. I thoshin asaj *“Dhatel-fudul”*⁵⁹³.

⁵⁸⁸ Transmeton Ebu Davudi në sunenin e tij, Kitabul-haraxhi, hadithi nr. 3001. Shiko poashtu Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 47

⁵⁸⁹ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 47; Salih Esh-Shami, “Min meinis-sire”, f. 244

⁵⁹⁰ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 48

⁵⁹¹ Ibn Sad, “Es-siretu minet-tabekat”, 2/ 29

⁵⁹² Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 49

⁵⁹³ Kur ti je në një pozitë më lartë se tjetri.

Ibën Is'haku ka thënë: i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka thënë: “Mos u ngut!” dhe është zemëruar derisa i është parë vrënësirë në fytyrë të dërguarit salallahu alejhi ve selem. I thotë përsëri: mjerë për ty, mos u ngut! Ka thënë: jo, pasha Allahun, nuk pres derisa të sillësh mirë me aleatët e mi. Katërqind veta ushtarë të thjeshtë dhe treqindë veta me parzmorë, më kanë mbrojtur kundër të bardhit dhe të ziut, e ti t'i zhdukësh për një ditë. Unë, pasha Allahun, jam njeri që kam frikë se më merren mendtë. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka thënë: ata janë të tutë.⁵⁹⁴ Përfundimi ka qenë falje nga vrasja e tyre dhe të dalin nga Medineja. Myslimanët pastaj i kanë marrë pasuritë e tyre si ganimet lufte dhe po ashtu vendet e tyre. Dalja e tyre nga Medineja zgjati tri ditë, ndërsa ata nisen për në rajonet e Shamit.

Në lidhje me qëndrimin e Abdullah ibën Ubejit ka zbritur thënia e Allahut të madhëruar: *“O ju që besuat! Mos zini miq as jehuditë e as të krishterët. Ata janë miq të njëri-tjetrit. E kush prej jush i miqëson ata, ai është prej tyre. Vërtet Allahu nuk vë në rrugë të drejtë popullin zullumqar. * E ata që në zemrat e tyre kanë sëmundje, i sheh se ngarendin te ta (për miqësi) duke thënë: “Po frikësohemi se mos po na sillen ndonjë e keqe”. Po Allahu do të sjellë fitoren, ose diç tjetër nga ana e Tij, e atëherë do të pendohen për atë që e mbanin fshehtë në shpirtin e tyre. * Ata që besuan ju thonë: “A këta ishin që u betuan në Zotin me betimin më të fortë të tyre se ishin me ju? I shkatërruan veprat e veta dhe aguan të dëshpëruar”. * O ju që besuat! Kush largohet prej jush nga feja e vet (i bën dëm vetes) s'ka dyshim se Allahu do ta sjellë një popull që Ai e do atë (popull) dhe ata e duan Atë (Zotin), (një popull) që është modest e i butë ndaj besimtarëve, por i ashpër dhe i fortë ndaj mohuesve, që lufton në rrugën e Allahut dhe që nuk i frikësohet kërcënimit të asnjë kërcënuesi. Kjo (cilësi e atij populli) është dhuratë e Allahut që i jep atij që do. Allahu është dhurues i madh, i dijshtëm. * Mik (i afërt) juaji është vetëm Allahu, është i dërguari i Tij dhe ata që besuan e që falin namazin dhe japin zeqatin duke bërë rukuë (duke qenë respektues). * E kush ka për mik Allahun, të dërguarin e Tij dhe ata që besuan, s'ka dyshim se ana (pala-krahu) e Allahut është ngadhënjyese. * O ju që besuat! Mos i merrni për miq ata të cilëve u është dhënë libri para jush edhe as jobesimtarët që me fenë tuaj tallen dhe luajnë. Kini dro Allahun po qe se jeni besimtarë.”* Maide: 51 – 57

Përzërja e Beni Kajnuka'as nga Medineja ka qenë goditje e madhe kundër jehudëve të Medines të cilët u mbetën të pamundur në këtë periudhë në ndihmën e vëllezërve të tyre jehudë. Allahu ua çoi nënçmimin dhe frikën.⁵⁹⁵

Në ganimetin që e fituan myslimanët nga Beni kajnuka'a kishte armë shumë, dhe pajisje për ngjyrosje, dhe pasuri tjera të ndryshme nga të cilat përfituan myslimanët. I

⁵⁹⁴ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 48

⁵⁹⁵ Ibn Hishami, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 49; Ibn Kethir, Tefsirul-Kuran, 1/ 628

dërguari salallahu alejhi ve selem e ndau atë mes myslimanëve dhe e ndau një të pestën.⁵⁹⁶ Armët që i fituan në këtë ganimet i shfytëzoi për betejat në vijim.

MARTESA E ALIUT ME FATIMEN RADIJALLAHU ANHUMA⁵⁹⁷

Fatimeja ishte e bija e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Për të i dërguari Allahut salallahu alejhi ve selem kishte thënë: **“Fatimeja është zonja e grave të banorëve të xhenetit.”**⁵⁹⁸

Po ashtu ka thënë:

“Fatimeja është një pjesë nga unë, andaj kush e zemëron, më ka zemëruar mua.”⁵⁹⁹

Ajo ka qenë bija më vogël në moshë nga bijat e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe më e dashura në mesin e tyre – Allahu qoftë i kënaqur me të gjitha ato! Ajo ishte e vetmja që mbet nga bijat e pejgamberit salallahu alejhi ve selem deri në fund të jetës tij. Ajo ka jetuar edhe disa muaj pas vdekjes tij salallahu alejhi ve selem. Ajo ka transmetuar edhe hadithe nga dërguari salallahu alejhi ve selem, prandaj edhe vëmendja e umetit janë lidhur më tepër me të se sa me të tjerat. Gjithashtu, edhe vazhdimi i sulales (origjinës) së pejgambrit salallahu alejhi ve selem është me Fatimen gjë që e bëri të përmendet më shumë.

Ajo kishte lindur dy vjet para se të bëhet Muhamedi salallahu alejhi ve selem pejgamber.⁶⁰⁰ Ajo i dilte në ndihmë të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në Mekë kur e pengonin populli i tij. Një herë pasi ia kishin gjuajtur zorët e deveve pejgamberit salallahu alejhi ve selem në qafë, ajo me të shpejtë ia kishte larguar nga qafa dhe i kishte qortuar ata.⁶⁰¹

Janë përmendur virtytet e saj në hadithe të ndryshme që i transmeton Aisheja radijallahu anhu. Ajo ka thënë: **“Nuk kam parë asnjë njeri më të mirë se sa Fatimeja, përpos babain e saj.”**⁶⁰²

Është transmetuar nga Aisheja se Fatimeja ka dalë të ecë dhe është dukur si të ecë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. I ka thënë: mirë se vjen, oj bija ime, e pastaj e ka ulur nga ana e djathtë e tij. Pastaj i ka pëshpëritur diçka dhe ajo ka qarë.

⁵⁹⁶ Ibn Sad, “Es-siretu minet-tabekat”, 2/ 29; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 7

⁵⁹⁷ Buhariu ka vënë kapitull në sahihun e tij “Vlerat e Fatimes alejha selam”, 5/ 209; Pashtu Ibn Ishaku ka emërtuar temë në Siren e tij, “Martesa e Matimes Allahu qoftë i kënaqur me të”, f. 230

⁵⁹⁸ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, 4/ 209

⁵⁹⁹ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, 4/ 210

⁶⁰⁰ Edh-Dhehebi, “Sijeru elamin-nubela”, 2/ 118; Ibn Sad, “Es-siretu minet-tabekat el-Kubra”, 8/ 19; Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 377

⁶⁰¹ Shiko hadithin në tërësi te “vdekja e pejgamberit salallahu alejhi ve selem” nga ky libër.

⁶⁰² Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 378

Më pas i ka pëshpëritur dhe ajo ka qeshur. Thashë: nuk kam parë si në ditën e sotme të jetë aq afër gëzimi me mërzinë. E pyeta për atë që tha. Tha: nuk dëshiroj ta përhap fshehtësinë e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Pasi vdiq ai, e pyeta. Ajo më tregoi se kishte thënë: “Xhibrili ma ka paraqitur Kuranin në çdo vit një herë, e në këtë vit ma ka paraqitur dy herë. Nuk po e shoh ndryshe, përpos se më është afruar exheli, ndërsa ti do të jesh e para që do të më bashkohesh dhe paraardhës i mirë jam unë për ty. Ajo qajti. Ka thënë: a nuk dëshiron të jesh zonja e grave të botës? Ajo qeshi.⁶⁰³

Fatimeja radijallahu anha i është bashkuar pejgamberit të Allahut salallahu alejhi ve selem me bërjen e hixhretit duke qenë ajo ende e re.⁶⁰⁴

Aliu radijallahu anhu ka qenë i ri i cili e kishte bërë hixhretin në Medinë dhe ishte njeriu më i afërm i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem familjarisht, shpirtërisht dhe me besim. Ai u rrit në shtëpinë e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ka qenë besimtari i parë nga të rinjtë. Ai ishte më i njohuri për besnikërinë e të dërguarit. Ai sakrifikoji veten në ditën e hixhretit. Ai zë një vend të çmuar te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe te myslimanët çfarë nuk e ka pasur asnjë.

Në muajin Muharrem të vitit të dytë të hixhretit, Aliu radijallahu anhu shpehi dëshirë ta kërkojë dorën e Fatimes nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, mirëpo ai ka qenë i turpshëm dhe kishte respekt ndaj të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe po ashtu njëkohësisht ishte shumë i ri dhe s’kishte përvojë në këtë çështje.

Disa nga sahabët ishin orvatur ta kërkojnë dorën e Fatimes radijallahu anha, por i dërguari salallahu alejhi ve selem i refuzoi me të mirë. Ai sikur të priste ta bënte këtë Aliu radijallahu anhu. Disa nga vajzat e ensarëve e nxitën Aliun radijallahu anhu në këtë fejesë.⁶⁰⁵

Aliu radijallahu anhu ka thënë: vetëm sa jam ulur pranë tij, u hutova dhe, pasha Allahun, nuk mundesha të flas. Më pyeti: pse ke ardhur? Unë heshta. Më tha: ndoshta ke ardhur ta kërkojë dorën e Fatimes? I thashë: Po. Tha: a ke ndonjë gjë që të martohesh me të? Thashë: Jo, pasha Allahun, o i dërguar i Allahut. Tha: çfarë bërë

⁶⁰³ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, Kitabul-istiëdhan, kapitulli “Men naxha bejne jedejin-nas ve lem juhbir bi sirri sahibihî”, 7/ 14; kitabul-Megazi, kapitulli “Meredun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve vefatuhu”, 5/ 138; Shiko poashtu edhe Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 378

⁶⁰⁴ Shiko biogafinë e saj te Ibn Sadi, “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat el-kubra” 1/ 19; Ibn Haxher, “El-Isabe”, 1/ 378; Edh-Dhehebi, “Sijeru elamin-nubela”, 2/ 118

⁶⁰⁵ Ibn Sadi, “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat el-kubra” 1/ 19; Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 544

me parzmoren që ta dhashë për mbrojtje? I thashë: atë e kam tek unë. Më tha: jepja atë asaj.⁶⁰⁶

Thuhet se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka hyrë te Fatimeja dhe e ka lajmëruar për kërkesën e aliut, por ajo ka heshtur dhe i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka kuptuar këtë si pohim nga ana e saj.

Ka qenë martesë e rëndomtë, modeste ku ka shpenzuar Aliu radijallahu anhu atë që ka disponuar.

Është transmetuar se ai ka bartur dru për një argjendar të Medines. Ai ka thënë: pasi kam dashur që të martohem me Fatimen, bijën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, i premtova një njeriu argjendar nga Beni Kajnuka' të vijë me mua dhe të sjellim edhhir⁶⁰⁷. Deshta t'ua shes argjendarëve dhe të më gjinden për ahengun e dasmës time.⁶⁰⁸

Në këtë aheng modest të bekuar morën pjesë disa nga muhaxhirët dhe ensarët.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka përgatitur me një përgatitje të thjeshtë dhe me dy qypa për ujë.⁶⁰⁹ Është transmetuar se ai salallahu alejhi ve selem i ka thënë Aliut në natën kur ka hyrë dhëndër me Fatimen: Mos fol asgjë deri sa të më takosh! Ka kërkuar ujë dhe ka marrë avdes me të dhe pastaj ua ka zbrazuar atyre dyve dhe ka thënë:

(Allahumme barik fihima ve barik alejhima ve barik lebuma fi neslibima.)

“O Allah, begatoi këta dy dhe lësho bekimin Tënd ndaj tyre dhe begatoji ata në pasardhësit e tyre.”⁶¹⁰

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka lakmuar që Fatimja dhe Aliu (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!) të jetojnë në afërsi të tij. Harithe ibën Numan El-Ensari e ka kuptuar këtë gjë, andaj ai e lëshoi shtëpizën që e kishte në afërsi të xhamisë së pejgamberit salallahu alejhi ve selem në veri të dhomës së Aishes. Ai kërkoj nga i dërguari salallahu alejhi ve selem ta marrë për Aliun dhe Fatimen. Ka thënë: Pasha Allahun, ai që e merr për mua është më i dashur se ai që e lë. I dërguari salallahu alejhi ve selem i tha: e ke thënë të vërtetën. Aliu me Fatimen u transferuan te ajo shtëpizë dhe vazhduan të banojnë aty. Aty ishin afër të dërguarit të Allahut kështu që ai salallahu alejhi ve selem i vizitonte dhe çmallej me ta, lutej për ta dhe i këshillonte.⁶¹¹

⁶⁰⁶ Ibn Sadi, “Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat el-kubra” 8/ 21; Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 542

⁶⁰⁷ **Edhhir** (idhhir), bimë e tokave të nxehta që e përdornin argjendarët në të kaluarën për shkrirjen e argjendit. Emri i tij shkencor është Cymbopogon.

⁶⁰⁸ Sahih el-Buhari, Kitabul-buju, kapitulli “Ma kile fis-savag”, 3. 13

⁶⁰⁹ Ibn Sadi, “Et-tabekat el-kubra” 8/ 23

⁶¹⁰ Ibn Sadi, “Et-tabekat el-kubra” 8/ 24

⁶¹¹ Ibn Sadi, “Et-tabekat el-kubra” 3/ 488; Edh-Dhehebi, “Sijeru ealamin-nubela”, 2/ 380

Janë transmetuar hadithe të shumta në lidhje me këto zijarete të bekuara në shtëpinë e bekuar prej të cilës kanë dalë zotërinjtë e të rinjve të xhenetit – Hasani dhe Husejni radijallahu anhumu, Umu Kulthum, Zejnebeja bijat e Aliut dhe Fatimes – Allahu qoftë i kënaqur me ta.⁶¹²

Ajo ka jetuar me Aliun jetë të vështirë, por nuk e kanë pasur qëllimin dynjanë, por rraskapiteshin nga puna e lodhshme. Transmetohet në përmbledhjen e Ahmedit në Musned: Aliu i ka thënë Fatimes një ditë: Pasha Allahun, i kam bërë do vite dhe po ankohehem nga gjoksi. Allahu i ka sjellë Babit tënd robër lufte, andaj kërko nga ai të na japë ndonjë shërbëtor. Ajo ka thënë: Unë – pasha Allahun – gatujta derisa m'u lodh dora. Shkova te pejgamberi salallahu alejhi ve selem. Ai më pyeti: Çfarë të ka sjellë ty, o jija ime? Ka thënë: Erdha të të përshëndes. Më erdh turp t'i kërkoj. Pastaj shkuam së bashku me të dhe Aliu i tha: O i dërguari i Allahut, pasha Allahun jam moshuar dhe po ankohehem nga gjoksi. Fatimeja tha: kam gatuar derisa më është lodhur dora, kurse Allahu të ka sjellë robër lufte, andaj na jep ndonjë shërbëtor. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: pasha Allahun, nuk ju jap. A t'i lë të varfërit e Sufes t'u palosen barqet se nuk po gjej çfarë të shpenzoj për ta, përveç se t'jua shes juve dhe çmimin tuaj ta shpenzoj për ata.⁶¹³ Ata kthehen. Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem shkon te ata, e ata ishin mbuluar me mbulesën e tyre. Kur i mbulonin kokat, u zbuloheshin këmbët, e kur i mbulonin këmbët u zbuloheshin kokat. Andaj i zuri paniku. U tha atyre: rrini aty ku jeni! Pastaj tha: A t'ju tregoj për gjë më të mirë se ajo që më kërkuat? Thanë po, si jo? Janë disa fjalë që m'i mësoi Xhibrili alejhi selam. Tha: Të bëni tesbih pas çdo namazi dhjetë herë, të bëni tahmid dhjetë herë dhe të bëni tekbir dhjetë herë, e kur të shkoni për të fjetur në shtrat, bëni tesbih tridhjetë e tri herë, bëni tahmid tridhjetë e tri herë dhe të bëni tekbir tridhjetë e katër herë.⁶¹⁴

Ata dy si të tjerët nga njerëzit, u ka ndodhur njëjtë siç u ka ndodhur bashkëshortëve të tjerë. I dërguari salallahu alejhi ve selem shkonte dhe i pajtonte. Një herë Aliu i ka thënë asaj: Pasha Allahun nuk do të bëj gjë që ti nuk e do.

Transmeton Ibën Haxheri, thotë: ka pasur një ditë mes Aliut dhe Fatimes një zënkë. Ka hyrë i dërguari salallahu alejhi ve selem dhe nuk ka pushuar derisa i ka pajtuar. Pastaj kur ka dalë, e kanë pyetur: ke hyrë duke qenë në një gjendje dhe kur ke dalë kemi vërejtur me fytyrë të buzëqeshur. Ka thënë: kështu ndodh kur i pajtoj dy më të dashurit e mi.⁶¹⁵

Është transmetuar nga umu Seleme se ajo ka thënë: në shtëpinë time ka zbritur ajeti i ndërshëm: “Dhe rrini në shtëpitë tuaja e mos shfaqni bukurinë tuaj si shfaqej në injorancën e hershme, faleni namazin, jepeni zeqatin dhe respektojeni Allahun dhe të

⁶¹² Edh-Dhehebi, “Sijeru calamin-nubela”, 2/ 122 – 134; Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 544

⁶¹³ Ibn Sadi, “Et-tabekat el-kubra” 8/ 25

⁶¹⁴ Burimi i mëparshëm.

⁶¹⁵ Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 379; Ibn Sadi, “Et-tabekat el-kubra” 8/ 24

dërguarin e Tij. Allahu ka për qëllim që nga ju, o familje e shtëpisë (së Pejgamberit) të largojë ndytësinë e mëkateve dhe t'ju pastrojë deri në skaj. “ Ahzab: 33

Ka thënë: pastaj i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka thirrur Fatimen, Hasanin dhe Husejnin dhe ka thënë:” **Këta janë familja ime.**”⁶¹⁶ Megjithëkëtë, ajeti është i përgjithshëm për gjithë familjen e tij në përgjithësi, e prej tyre edhe bashkëshortet e tij nënat e besimtarëve të cilat ajeti i ka cekur në fillim. Pra, nuk është e logjikshme që urryesit e nënave të besimtarëve t'i përjashtojnë ato nga ky ajet, e ta kuptojnë ajetin se është i veçantë për Aliun, Fatimen dhe dy bijtë e tyre – Allahu qoftë i kënaqur me ta! Pohimi për ta nuk nënkupton përjashtimin e të tjerëve. Bashkëshortet e pejgamberit salallahu alejhi ve selem janë nga familja e tij si të tjerët nga njerëzit. Ato nuk përjashtohen nga ajeti, po vetë ajeti i ka theksuar ato dhe po ashtu i ka pasur për qëllim ato.

Ndoshta marrëdhëniet e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem me Aliun, Fatimen dhe dy bijtë e tyre kanë qenë të tilla për t'ua ndërprerë rrugën atyre që dyshojnë për hyrjen në familjen profetike, se përndryshe ajeti pohon se edhe gratë e profetit salallahu alejhi ve selem janë nga familja e tij.

⁶¹⁶ Shiko Ibn Kethir, Tefsirul-kuranil-adhim”, 2/ 1497

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

BETEJA E UHUDIT – SHEVAL VITI I 3 H.⁶¹⁷

Kurejshët nuk heshtën pas disfatës së tyre në Bedër. Ata vazhduan të përgatiten për luftë kundër myslimanëve në Medine. Secili mori një detyrë me rol të caktuar. Ata të cilëve u ishin vrarë baballarët dhe bijtë e tyre apo ndonjë nga të afërmit e tyre – shkonin nëpër njerëz për t'i nxitur kundër të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe kundër atyre që ishin me të.⁶¹⁸ Jehudët shkonin në Mekë dhe bredhnin atje që edhe ata t'i nxisin miqtë e tyre. Nga ana tjetër, munafikët në Medine u jepnin kurajo mushrikëve kurejsh se do t'u afrojnë ndihmë nëse vijnë për ta çrrënjosur Muhamedin dhe ata që ishin me të nga myslimanët. Ata u ndihmonin në aspektin shpirtëror dhe material në këtë fushatë. Në lidhje me këtë u shpall ajeti: ***“Ata që nuk besuan, shpenzojnë pasurinë e tyre për të penguar nga rruga e Allahut. Ata do ta shpenzojnë atë dhe ajo do të bëhet dëshpërim i tyre, madje ata do të mposhten. E ata që mohuan, do të përmbliohen vetëm në xhehennem.”*** Enfal: 36⁶¹⁹

Përgatitja e kurejshëve u plotësua dhe atyre që i miqësonin nga fiset e Tuhames dhe të tjerëve. Pas përgatitjes së plotë, ata dalin në drejtim të Medines me ushtrinë dhe arsenalin e tyre ushtarak, me ushtarë dhe mercenarë dhe po ashtu kishin marrë edhe disa gra. Numri i tyre kishte arritur më tepër se tre mijë veta.⁶²⁰

Në këto kohë, të dërguarit salallahu alejhi ve selem i vinin lajmet në detale nga lajmëtarët e tij që ishin në Mekë për ndërmarrjen e kurejshëve.⁶²¹

⁶¹⁷ Ibn Ishak, “Es-siretu en-nebevije”, f. 301; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 60. Shiko edhe BaMedhexh, “Gazvetu Uhud”, studim propagandistik, botim i parë, sh.b. Ishbilija, Rijad, 1420 h.

⁶¹⁸ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 473

⁶¹⁹ Shiko: Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 60; El-Vakidi, “El-Megazi”, 1/ 199; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 271

⁶²⁰ Ibn Ishak, “Es-sire”, f. 302; El-Vakidi, “El-Megazi”, 1/ 202, 203; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 273

⁶²¹ El-Vakidi, “El-Megazi”, 1/ 207; Ibn Sadi, “Et-tabekat el-kubra” 2/ 37; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 273

Në këtë gjendje, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem menjëherë i mbledh myslimanët dhe konsultohet me ta për çështjen në fjalë siç e bënte në të zakonshme e tij. Prej tyre pati që thanë të dalin jashtë qytetit e ta takojnë armikun në fushëbetejë. Me këtë mendim ishin shumica. Pati prej tyre që ishin të mendimit të mbeten në Medine, e t'i luftojnë mushrikët nga brenda nëse ata hynë brenda qytetit. I dërguari salallahu alejhi ve selem anonte kah mendimi i dytë, e ai ishte për të qëndruar në Medine.⁶²² Pala e mendimit të parë për të dalë jashtë Medines të takohen me armikun ishin trimat e myslimanëve dhe të rinjtë e tyre. Ata ia shpeshuan peygamberit salallahu alejhi ve selem përmendjen e mendimit të tyre dhe i dërguari salallahu alejhi ve selem hyri në shtëpinë e tij për një çast dhe doli tek ata. E kishte veshur parzmoren dhe e kishte marrë armën e tij dhe u përgatit për luftë. Pastaj ata që insistuan për të dalë u ndien keq që ia bënë këtë presion të dërguarit të Allahut dhe i thanë: o i dërguari i Allahut, të bëmë presion, por nuk e kemi pasur atë qëllim, e nëse dëshiron, ti qëndro këtu. I dërguari salallahu alejhi ve selem tha: **“Nuk i takon peygamberit që kur ta veshë parzmoren, ta zhveshë pa luftuar.”**⁶²³

I dërguari salallahu alejhi ve selem kishte parë një ëndërr dhe ua komentoi sahabëve. Ëndërra ishte siç e ka transmetuar Buhariu: “Kam parë në këtë ëndërr se unë e shkunda shpatën dhe iu nda pjesa e përparme, e kur ja ajo që u goditën besimtarët në ditën e Uhudit. Pastaj e shkunda për së dyti herë dhe ajo u rikthye në gjendjen e parë si më mirë që ka qenë. E kjo është ajo që ma ka sjellë Allahu në çlirimin e Mekës dhe bashkimin e besimtarëve. Po ashtu, kam parë në ëndërr lopë. Pasha Allahun, hajr. E ata ishin besimtarët në ditën e Uhudit.”⁶²⁴

Kurejshët kishin zbritur te një luginë afër Medines. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dalë me një mijë nga banorët e Medines. Rugës për në Uhud janë kthyer kryetari i munafikëve Abdullah ibën Ubej ibën Seluli i cili kishte me vete një të tretën e ushtrisë. Këtë e bënë si shenjë mospërfillje të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ibën Ubeji për këtë vepër që e bëri, e justifikonte me atë se nuk e ka bërë, përpos asaj se ka menduar se duhet të qëndrojë në Medine. Sa u përket besimtarëve, ata vazhduan me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem.⁶²⁵

Vendi ku u stacionua i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe besimtarët ishte Mal i Uhud. I dërguari e zgjodhi vendin personalisht dhe i rregulloi rreshtat e myslimanëve. Bazën e ushtrisë e bëri në Shiab, ndërsa malin e Uhudit e la mbrapa, pastaj e ka zgjedhur një kodër përballë kundërshtarit dhe i caktoi aty shigjetarët dhe

⁶²² Ibn Ishak, “Es-sire”, f. 302; El-Vakidi, “El-Megazi”, 1/ 310; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 275

⁶²³ Imam Ahmed ibn Hanbeli në Musnedin e tij, 3/ 351

⁶²⁴ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli “Men kutile minel-muslimine jeumel-uhud”, 5/ 39. Shiko edhe Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 242

⁶²⁵ El-Vakidi, “El-Megazi”, 1/ 219; Ibn Sadi, “Et-tabekat el-kubra” 2/ 39. Shiko edhe Buhariun, “Fethul-bari”, 15/ 232

atyre ua caktoi udhëheqës Abdullah ibën Xhubejrin radijallahu anhu dhe i porositi që të përqendrohen në atë vend derisa t'u vijë urdhri i të dërguarit salallahu alejhi ve selem. I porositi që prej aty t'i largojnë mushrikët nga myslimanët me shtizat e tyre ashtu që të mos u vijnë nga mbrapa. I porositi të qëndrojnë në atë vend sado që të shohin nga rezultatet e betejës, ata duhet të presin deri sa të dalë urdhri i të dërguarit salallahu alejhi ve selem.

Transmeton Buhariu në Sahihun e tij nga Bera' ibën Azibi radijallahu anhu se ka thënë: i kemi takuar mushrikët atë ditë, ndërsa i dërguari salallahu alejhi ve selem i uli ushtarët shigjetarë dhe ua caktoi Abdullahun t'u prijë dhe tha: Mos lëvizni nga këtu edhe nëse na shihni se i kemi mundur ata, mos lëvizni nga këtu edhe se shihni se ata na kanë mundur, mos ejani të na ndihmoni. Hadithi.⁶²⁶

I dërguari salallahu alejhi ve selem e zgjodhi Musab ibën Omejrin radijallahu anhu për bajraktar të myslimanëve dhe pastaj filloi t'i radhitë rreshtat e sahabëve muxhahidë. Aty i përkujtoi për premtimin e Allahut që e ka dhënë për xhenet. I këshilloi të bëjnë durim dhe të përqendrohen në takimin me armikun, e pastaj disa që ishin të vegjël, i ktheu në Medine.⁶²⁷

Nga ana e mushrikëve, është ngritur prijësi i tyre Ebu Sufjan ibën Harbin t'i plotësojë rreshtat e luftëtarëve. Ata ishin rreth tre mijë veta. Katër herë më shumë se ushtria myslimane. I ka ndarë dhe e ka lënë Halid ibën Velidin nga e djathta. Pastaj i ka zgjedhur disa me zë të lartë dhe i ka urdhëruar t'i nxisin luftëtarët në luftë dhe ta çrrënjosin Muhamedin salallahu alejhi ve selem dhe pasuesit e tij nga myslimanët. Pastaj gratë kurjeshitë kanë filluar t'i nxisin burrat në luftë duke ua përkujtuar ata që ishin vrarë nga familjet e tyre në Bedër në vitin e kaluar.⁶²⁸

Lufta filloi dhe secili e kishte zënë pozitën e vet. I dërguari salallahu alejhi ve selem e nxjer shpatën që e kishte me vete dhe thotë: kush e merr këtë me hakun e saj? U ngrit Ebu Duxhane Simak ibën Hareshe radijallahu anhu dhe tha: O i dërguar i Allahut, çfarë është haku i saj? Tha: me të ti godasësh kokat e mushrikëve deri sa të thyhet. Ebu Duxhane e merr shpatën dhe e nxjerr nga xhepi një shami të kuqe dhe e lidhi në kokë dhe filloi të marshojë duke u krenuar me shpatë. I dërguari salallahu alejhi ve selem tha: këtë ecje e urren Allahu dhe i dërguari i Tij, përpos në këtë vend."⁶²⁹

⁶²⁶ Shiko transmetimin e Buhariut në sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli "Gazvetu Uhud", 5/31; Ibn Ishak, "Siretu Ibn Ishak", f. 395; El-Vakidi, "El-Megazi", 1/ 219; Es-Salihi, Esh-Shami, "Es-subulul-huda ver-reshad", 4/ 282

⁶²⁷ Ibn Ishak, "Siretu Ibn Ishak", f. 203 - 208; El-Vakidi, "El-Megazi", 1/ 221; Es-Salihi, Esh-Shami, "Es-subulul-huda ver-reshad", 4/ 282, 283

⁶²⁸ Ibn Ishak, "Siretu Ibn Ishak", f. 306; El-Vakidi, "El-Megazi", 1/ 220; Ibn Sadi, "Et-tabekat el-kubra" 2/ 41; Es-Salihi, Esh-Shami, "Es-subulul-huda ver-reshad", 4/ 283

⁶²⁹ Shiko ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 236

Filloi lufta, ndërsa Ebu Duxhane po luftonte me shpatën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem me luftim trimërues.⁶³⁰

Po ashtu, edhe Hamza radijallahu anhu luftonte me trimërinë e tij që nuk kishte të ngjashëm me të. Luftuan edhe trimat e tjerë nga myslimanët derisa pësuan disfatë rreshtat e mushrikëve në fushëbetejë dhe myslimanët iu vunë mbrapa duke i vrarë. Pastaj filluan ta mbledhin edhe plaçkën e luftës. Shigjetarët kur i panë ata prej lart kodrës, i lëshuan vendet e tyre. Abdullah ibën Xhubejri radijallahu anhu u përpoq t'i ndalojë nga braktisja e vendeve duke ua përkujtuar urdhrin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem, por ata kundërshtuan dhe ikën prej aty, e nuk mbeti me të, pos një grup i vogël më pak se dhjetë veta.⁶³¹

Halid ibën Velidi së bashku me një turmë të kalorësve kurejsh e vrojtonin situatën në atë ngushticë. Halid ibën Velidi pasi vërejti se shigjetarët mbetën një pakicë dhe se nuk mundën t'i ndalojnë kuajt, iu vërsul atyre dhe i mbytën të gjithë së bashku me udhëheqësin e tyre. Pastaj zbriti me kalorësit e tjerë nga luftëtarët myslimanë prej nga mbrapa dhe po ashtu ushtarët e tjerë kurejsh kthehen në fushëbetejë me anë të ndihmës së kalorësve. Prej këtu situata ndërron dhe fitorja kthehet te mushrikët kurejsh.⁶³²

Ata u munduan të arrijnë te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem për ta mbytur dhe garuan në të më të guximshmit e tyre.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem qëndroi dhe luftoi me luftim të trimave dhe e mbyti me dorën e tij me shtizë Ubej ibën Halefin, i cili ka qenë inatçor dhe lakmues për ta mbytur të dërguarin salallahu alejhi ve selem. Ai e përsëriste thënien: mos shpëtofsa nëse ai shpëton! Andaj, i dërguari salallahu alejhi ve selem nuk lejoi që t'ia mësyjë dikush tjetër nga sahabët, përpos tij. I del përballë i dërguari salallahu alejhi ve selem me shtizë dhe e godet në qafë. Më pas vdes nga ajo plagë.⁶³³

I dërguari salallahu alejhi ve selem në këtë betejë e ka lënduar kokën, i janë thyer dhëmbët, i është çarë buza.⁶³⁴ Një grup nga sahabët qëndruan me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe e kanë vënë veten në rrezik duke e rrezikuar jetën për ta mbrojtur. Prej tyre ka qenë Ebu Talha El-Ensari radijallahu anhu, Sehël

⁶³⁰ Ibn Ishak, "Siretu Ibn Ishak", f. 305; El-Vakidi, "El-Megazi", 1/ 241; Ibn Haxheri, "El-Isabe", 4/ 58

⁶³¹ Shiko Buhariu, "Fethul-Bari", 15/ 225; Ibn Ishak, "Siretu Ibn Ishak", f. 305; El-Vakidi, "El-Megazi", 1/ 229

⁶³² Shiko Buhariu, "Fethul-Bari", 15/ 225; Ibn Ishak, "Siretu Ibn Ishak", f. 307; El-Vakidi, "El-Megazi", 1/ 235; Ibn Sad "Et-tabekat", 2/ 41

⁶³³ Ibn Ishak, "Siretu Ibn Ishak", f. 310; El-Vakidi, "El-Megazi", 2/ 252; Es-Salihi, Esh-Shami, "Es-subulul-huda ver-reshad", 4/ 307; Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 239

⁶³⁴ Shiko: sahih el- Buhari, "Fethul-Bari", 15/ 243; Ibn Ishak, "Siretu Ibn Ishak", f. 311; El-Vakidi, "El-Megazi", 1/ 247; Es-Salihi, Esh-Shami, "Es-subulul-huda ver-reshad", 4/ 310; Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 245

ibën Hanif, Musab ibën Umejr bartës i bajrakut të myslimanëve i cili ra shehid para duarve të dërguarit salallahu alejhi ve selem, Ali Ibën Ebi Talibi, Ebu Duxhane, Sad ibën Ebi Vekasi – Allahu qoftë i kënaqur nga të gjithë këta!

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka thënë Sadit duke gjuajtur ai në mbrojtje të tij: Gjuaj, flijofsha për ty babain dhe nënën time.”⁶³⁵ Së bashku me këta në mbrojtje të pejgamberit salallahu alejhi ve selem ka qenë edhe Umu Amare radijallahu anha.⁶³⁶

Mushrikët e kanë përhapur se e kanë mbytur të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe kjo shkaktoi dobësi në radhët e myslimanëve. Sahabi Enes ibën Nadër radijallahu anhu është ngritur dhe ka thënë: çka ju ndaloi? Ata thanë: mbytja e Muhamedit të dërguarit të Allahut. Ai tha: e çfarë do të bëni në jetë pas tij? Ngrituni dhe vdisni për atë që ka vdekur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Ai vazhdoi deri sa u përlesh me ushtarët armiq dhe ra shehid. Kur e kanë gjetur trupin e tij, ia kanë gjetur më tepër se shtatëdhjetë plaga. Nuk ka mundur ta njohë askush, përpos motra e tij sipas gishtërinjve.⁶³⁷

Një grup nga sahabët e të dërguarit të Allahut kanë rënë shehid. Numri i tyre ka arritur në shtatëdhjetë veta. Prej tyre ka qenë xhaxhai i tij Hamza ibën Abdul-Mutalibi radijallahu anhu. Atë e kishte mbytur Vahshiju. Ai ka qenë abisinas.⁶³⁸ Tjerët që ranë shehid nga sahabët ishin Sad ibën Rebia,⁶³⁹ Musab ibën Umejri,⁶⁴⁰ Abdullah ibën Xhahshi,⁶⁴¹ Handhale El-Gasil etj. Allahu qoftë i kënaqur me të gjithë ata.

I dërguari salallahu alejhi ve selem me sahabët kthehen të strehohen në Shiab. Ebu Sufjani ngjitet në lërtësi të kodres mbi të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe pasuesit e tij. I dërguari salallahu alejhi ve selem tha: O Allah, nuk duhet këta të ngriten mbi ne. Omer ibën Hatabi së bashku me disa sahabë i luftuan dhe i gjuajtën me gurë derisa i zbritën poshtë. Ebu Sufjani në këtë tha: A është mes jush Muhamedi? I dërguari salallahu alejhi ve selem u tha: Mos iu përgjigjuni! Pastaj pyeti sërish: A është mes jush Ebu Kuhafe? Pastaj pyeti: A është mes jush Omer ibën Hatabi? ... pastaj tha Ebu Sufjani: këta qenkan vranë, se po të ishin gjallë, do të përgjigjeshin. Mirëpo, Omer ibën Hatabi radijallahu anhu nuk mundi ta përmbajë veten dhe tha: po gënjen, o armik i Allahut. Allahu t'i ka lënë ata që do të turpërojë. Pastaj Ebu Sufjani tha: U lartësoftë Hubeli! I dërguari salallahu alejhi ve selem u tha: përgjigjuni! Ata thanë: çfarë të themi? Tha: thuani Allahu është më i larti dhe më i madhi. Ebu

⁶³⁵ Shiko Buhariu, “Fethul-Bari”, 15/ 225; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 238

⁶³⁶ Shiko Buhariu, “Fethul-Bari”, 15/ 235; Ibn Ishak, “Siretu Ibn Ishak”, f. 307; El-Vakidi, “El-Megazi”, 1/ 240, 243, 278

⁶³⁷ Ibn Ishak, “Siretun-nebeviye”, f. 309; Tarih Taberi, 3/ 18

⁶³⁸ Shiko kapitullin për mbytjen e Hamzait radijallahu anhu në Sahih El-Buhari (Fethul-Bari), 15/ 245; Es-Salihi Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 318; ; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 241

⁶³⁹ El-Vakidi, “El-Megazi”, 1/ 293; Es-Salihi Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 326

⁶⁴⁰ Shiko: Sahih El-Buhari (Fethul-Bari), 15/ 229

⁶⁴¹ Es-Salihi Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 322

sufjani tha: Ne kemi Uzzanë, a ju nuk keni Uzaa. I dërguari salallahu alejhi ve selem u tha: përgjigjuni! Thanë: çfarë të themi? Tha: thoni: Allahu është miku ynë, e ju s'keni mik. Pastaj Ebu Sufjani tha: dita e sotme për ditën e Bedrit. Ata iu përgjigjën dhe thanë: nuk janë të njëjta. Të vrarët tanë janë në xhenet, kurse të vrarët tuaj janë xhehenem. Pastaj Ebu Sufjani tha: Takimi juaj i Bedrit le të jetë në vitin e ardhshëm.⁶⁴²

Në betejë kanë marrë pjesë edhe gratë e myslimanëve. Gratë në ditën e Uhudit i shëronin të plagosurit [nga mushrikët] u jepnin ujë dhe i kuronin.⁶⁴³

Pasi e braktisin kurejshët fushëbetejën, pasi u vranë prej tyre njëzetë e katër veta dhe myslimanët kujdeseshin për të plagosurit e në mesin e tyre ishte edhe i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, ua fali shehidëve namazin e xhenazes të cilëve numri i tyre arriti shtatëdhjetë shehidë.⁶⁴⁴

Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem është kthyer së bashku me sahabët e tij në Medine. Kur hynë në Medine i hasën gratë duke qajtur për të vrarët. I dërguari salallahu alejhi ve selem u emocionua dhe i lotuan sytë.⁶⁴⁵

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdesshëm dhe ka pasur frikë se mos po kthehen kurejshët në Medine, andaj ka dalë në ditën vijuese për t'i vëzhguar armiqtë dhe t'i frikësojë që të mos kthehen më në Medine. Ka thënë: Të mos dalë me ne, përpos ata që kanë qenë me ne dje!⁶⁴⁶

Duke marshuar myslimanët, kanë arritur deri në Hamraul-Esed⁶⁴⁷ në largësi prej dhjetë mijle nga Medina, aty kanë qëndruar më shumë se tri net. Pastaj lajmet u kanë arritur kurejshëve të cilët menduan të kthehen për ta sulmuar Medinen për së dyti herë. Mirëpo e ndërruan mendimin kur morën vesh se i dërguari salallahu alejhi ve selem kishte dalë në vëzhgim. Kjo i bëri ata që me shpejtësi të ikin për në Mekë.⁶⁴⁸

Në lidhje me këto ngjarje që ndodhën me myslimanët në Uhud, u shpallën ajete nga Kurani Fisnik. Prej tyre thënia e Allahut të Madhëruar:

⁶⁴² Shiko Sahihu el-Buhari, (Fethul-Bari), 15/ 227; Ibn Ishak, "Siretun-nebevije", f. 313; El-Vakidi, "El-Megazi", 1/ 297; Es-Salihi Esh-Shami, "Es-subulul-huda ver-reshad", 4/ 325

⁶⁴³ Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 232

⁶⁴⁴ Shiko Sahihu el-Buhari, (Fethul-Bari), 15/ 225; Ibn Ishak, "Siretun-nebevije", f. 313; El-Vakidi, "El-Megazi", 1/ 301 – 310; Es-Salihi Esh-Shami, "Es-subulul-huda ver-reshad", 4/ 330; Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 239

⁶⁴⁵ El-Vakidi, "El-Megazi", 1/ 311, 316, 316; Ibn Hisham, "Es-Siretun-nebevije", 3/ 98; Ibn Haxher, Fethul-Bari, 15/ 255, 256; Es-Salihi Esh-Shami, "Es-subulul-huda ver-reshad", 4/ 334

⁶⁴⁶ Shiko Sahihu el-Buhari, (Fethul-Bari), 15/ 253 (shpjegimin e Ibn Haxherit të hadithit; El-Vakidi, "El-Megazi", 1/ 314; Ibn Sad, "Et-Tabekat el-kubra", 2/ 48; Ibn Hisham, "Es-Siretun-nebevije", 3/ 101

⁶⁴⁷ Ka qenë vend në jugperendim të Medines, ndërsa sot është bërë një nga lagjet e saja.

⁶⁴⁸ Shiko Sahihu el-Buhari, (Fethul-Bari), 15/ 253 (shpjegimin e Ibn Haxherit të hadithit); El-Vakidi, "El-Megazi", 1/ 334; Ibn Sad, "Et-Tabekat el-kubra", 3/ 104; Es-Salihi Esh-Shami, "Es-subulul-huda ver-reshad", 4/ 438 – 442; Ibn Hisham, "Es-Siretun-nebevije", 3/ 52

*“Allahu përmbushi premtimin e vet ndaj jush, ngase me vullnetin e Tij i korrët ata (me shpata) deri kur u dobësuar dhe u përçatë ndërmjet vete, në çështjen e vendit (që u pati caktuar Pejgamberi) dhe pasi vërejtët atë që e dëshironit (prenë e luftës), e atëherë kundërshtuat (urdhrin e Pejgamberit). Pati prej jush që e deshën këtë jetë (ata u ngutën pas presë) e pati prej jush që e deshtën botën tjetër. Pastaj, për t’ju sprovuar u zbrapi ju nga ata. Po Allahu ju fali ju; Allahu është dhurues i madh ndaj besimtarëve. * Dhe kur largoheshit e nuk përfillshit as njëri-tjetrin, ndërsa i dërguari ju thërriste mbrapa. Atëherë ju goditi me dëshpërim për dëshpërim (që i shkaktuar Pejgamberit), ashtu që mos pikëlloheni për atë që ju shpëtoi (preja e luftës) e as për atë që ju goditi. Allahu është i njohur hollësisht me atë që veproni. * Mandej, pas asaj tronditjeje të rëndë, Ai ju lëshoi sa për qetësim, një kotje (gjumë të lehtë) që i kaploi një grup prej jush, kurse një grup e kishte preokupuar vetëm çështja e vetvetes. Ata formuan bindje të padrejtë ndaj Allahut, bindje injorante, e thoshin: “Ne nuk kemi në dorë asgjë nga kjo çështje!” Thuaj: “E tërë çështja është vetëm në duar të Allahut!” Ata fshehin në vetvete atë që ty nuk ta shprehin. Thonin: “Sikur ne të kishim diçka në dorë në këtë çështje, ne nuk do të mbyteshim këtu!” Thuaj: “Edhe sikur të ishit në shtëpitë tuaja, atyre që është caktuar mbytja (vdekja), do të dilnin në vendin e flijimit të tyre!” Në mënyrë që Allahu të provojë atë që është në zemrat tuaja (sinqeritetin ose hipokrizinë) dhe që ta pastrojë atë që është në zemrat tuaja. Allahu i di shumë mirë të fshehtat në zemra. * Vërtet, ata që u zbrapën prej jush ditën e ndeshjes së dy grupeve (besimtarë dhe idhujtarë në Uhud), ata vetëm djalli i shtyri të rrëshqasin me disa punë të tyre që i bënë, po Allahu ua fali atyre gabimin; Allahu është mëkatfalës dhe i butë.” Ali Imran: 152 -155*

Pastaj ka thënë Allahu i Madhëruar në vend tjetër në të njëjtën sure:

*“E kur juve ju goditi një dështim (në Uhud) e që ju ia patët dhënë atë dyfish (armikut në Bedr), thatë: “Prej nga kjo”? Thuaj: “Ajo është nga vetë ju!” S’ka dyshim se Allahu është i plotfuqishëm për çdo send. * Ajo që ju goditi ju ditën e ballafaqimit të dy grupeve (besimtarë dhe idhujtarë), ishte me lejen e Allahut, për t’u dalluar besimtarët e sinqertë. * Dhe, për t’u ditur ata që ishin hipokritë. E atyre u është thënë: “Ejani e luftoni në rrugën e Allahut ose mbroni veten!” E ata thanë: “Sikur të dinim se do të luftohej, ne do të vinim pas jush!” Në atë moment ata ishin më afër mosbesimit se besimit. Flisnin me gojë të tyre atë që nuk e kishin në zemrat e tyre, po Allahu e di mirë për atë që fshehin. * Dhe ata që nuk luftuan dhe atyre të vetëve u thanë: “Sikur të na dëgjoj ne (e të ktheheshin siç u kthyem ne), nuk do të mbyteshim!” Thuaju: “Largojeni, pra, vdekjen prej vetes suaj, nëse jeni të sigurt çka thoni?” * Kursesi të mos mendoni se janë të vdekur ata që ranë dëshmorë në rrugën e Allahut. Përkundrazi, ata janë të gjallë duke u ushqyer te Zoti ityre. * Janë të gëzuar me atë që u dha Allahu nga të mirat e Tij, dhe atyre që kanë mbetur*

*ende pa iu bashkuar radhëve të tyre, u marrin myzhde se për ta nuk ka as frikë dhe as që kanë pse të brengosen. * Ata janë të gëzuar me begati e dhurata që ua dha Allahu, e s'ka dyshim se Allahu nuk ua humb shpërblimin besimtarëve. * Të cilët edhe pasi i goditi plaga iu përgjigjën Allahut dhe të dërguarit. E për ata prej tyre që bënë, mirë dhe u ruajtën, është një shpërblim i madh. * E atyre (shokëve të Pejgamberit) që dikush u tha: "Populli (idhujtarët) është tubuar t'ju sulmojë, pra kini frikë!" Ajo vetëm se ua shtoi edhe më shumë besimin e thanë: "Neve na mjafton që kemi Allahun, Ai është mbrojtësi më i mirë!" * Dhe atë pa i gjetur kurrfarë e keqe fituan begati e mirësi të mëdha nga Allahu dhe e arritën kënaqësinë e Tij, Allahu është dhurues i madh. * Po atë (propagandë) e bëri vetëm shejtani që dëshironte me miqtë e vet (idhujtarët), t'ju friksojë, po ju mos u frikësoni prej tyre, frikësomuni Mua, nëse jeni besimtarë. " Ali Imran: 165 – 174*

Kështu kjo betejë ka qenë sprovë për radhët e myslimanëve dhe shqyrtim që i ka zgjedhur Allahu në të disa dëshmorë dhe i ka turpëruar në të munafikët. Allahu ua ka falur besimtarëve. Kjo betejë ka qenë po ashtu nga betejat më të rëndësishme të dërguarit salallahu alejhi ve selem në të cilën ka prezantuar personalisht ku u plagos dhe ai dhe besimtarët me shumë plagë. Aty Allahu zgjodhi numrin më të mëdh të shëhidave në jetën e të dërguarit Mustafasë salallahu alejhi ve selem.

BANORËT E REXHIAS⁶⁴⁹

Rexhia është vend nga trojet e Hudhejlit mes Mekes dhe Usfanit.⁶⁵⁰

Në muajin sefer të vitit të katërt të hixhretit ka ardhur një grup nga Udli, El-Kareh nga El-Heuni, nga Madari te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në Medine. I kanë thënë: o i dërguari i Allahut, te ne ka Islam, andaj dërgo ndonjë grup nga ashabët e tu të na mësojnë fenë e të na i mësojnë dispozitat e Islamit. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem e ka dërguar një grup dhe ua ka caktuar atyre t'u prijë Asim ibën Thabiti. Ky ka qenë gjyshi i Asim ibën Omer ibën Hatabit.⁶⁵¹ Janë nisur deri sa kanë arritur mes Mekës dhe Usefanit, iu kujtua atyre për vendbanimin nga Hudhejlët që quheshin benu Lehjan. U shkuan gjurmëve të tyre njëqind heshtarë derisa arritën te një shtëpi dhe aty gjetën fara të hurmave që kishin ngrënë. Ata thanë: këto janë nga hurmat e Jethribit. U kanë shkuar pas gjurmëve të tyre derisa i kanë arritur. Pasi

⁶⁴⁹ Shiko temën "Beteja e Lehjanit", te Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 295; Sahih el-Buhari, Kitabul-megazi, kapitulli "Gazvetu Er-Rexhia, ve Er-R'al, ve Dhekvan", 5/ 40;

* Rexhia është një burim i Hudhejlit në anën e Vatijes, sot afër 70 km në verilindje të Mekes së ndershme.

Shiko: Burejk El-Omeri "Es-seraja vel-bu'uth en-nebevije haule Medinet vel-Mekke", (me studim kritik dhe analitik) f. 225

⁶⁵⁰ El-Bekri, "El-Mu'xhem mas-te'xhem", 1/ 641

⁶⁵¹ Shiko: Ibn Haxher, "El-Isabe", 2/ 244

arritën Asimi me shoqëruesit e tij, ata u strehuan në Fedfed⁶⁵². Aty kanë ardhur vendasët dhe i kanë rrethuar. Pastaj u kanë thënë: do të jemi në marrëveshje dhe kontratë nëse zbritni te ne të mos e mbysin asnjërin nga ju. Asimi ka thënë: Sa më përket mua, unë nuk zbres në mbrojtjen e jobesimtarit. O Allah, lajmëroje për neve pejgamberin tënd. I sulmojnë dhe e mbysin Asimin me shtatë veta me shtiza. Mbesin Hubejbi, Zejdi dhe një tjetër.⁶⁵³ Ata ua dhanë besën dhe marrëveshjen. Mirëpo pasi ua dhanë besën dhe marrëveshjen dhe zbritën te ata, i kapin, ua këpusin litaret e shigjetave dhe i lidhin me to. I treti që ishte me ta u thotë: kjo është tradhtia e parë dhe refuzoi të vazhdojë më ta. Ata e marrin zvarrë, por ai rezistonte dhe më në fund e mbysin edhe atë. Shkojnë me Hubejbin dhe Zejdin dhe i shesin në Mekë. Hubejbin e blejnë Benu Harith ibën Amir ibën Neufel. Hubejbi e kishte vrarë Harithin në Betejën e Bedrit, aty mbeti i robëruar. Kur vendosën ta mbysin, ai e kishte kërkuar një thikë nga vajzat e Harithit dhe ajo ia kishte dhënë. Ajo kishte thënë: isha habitur dhe më kishte dalë mendsh fëmija im. Shkoi te ai dhe e vendosi në prehër. Kur e pashë, u trishtova me një trishtim që u vërejt nga unë. Ai në dorë e kishte atë thikën. Më tha: a po frikohesh se po e mbys? Nuk e bëj atë – in sha Allahu tealá.

Ajo thoshte: Nuk kam parë të robëruar kurrë më të mirë se Hubejbi. E kam parë duke ngrënë nga kalaveshi i rrushit a në Mekë atëbotë nuk ka pasur fryte, ndërsa ai ka qenë i lidhur me pranga. Nuk ka qenë tjetër, pos furnizim nga Allahu. Kanë dalë me të në harem për ta ekzekutuar. Ka thënë: Më lejoni t'i fal dy rekate! Pastaj ka shkuar tek ata dhe u ka thënë: Sikur mos të mendonit se unë po frikësohem nga vdekja, do ta zgjasja.

Ai ka qenë i pari që e ka nisur faljen e dy rekateve para ekzekutimit. Pastaj ka thënë: O Allah, vriti një nga një! Pastaj ka thënë:

*Nuk gajlosem kur të vritem si mysliman,
Se në cilën anë do të bie për Allahun,
Kjo për hir të Allahut, e nëse do,
T'i bekojë pjesët e gjymtyrëve të ndara.*

Pastaj është ngritur Ukbe ibën El-Harithi dhe e ka mbytur. Kurejshët pastaj kanë dërguar që t'u sjellin edhe nga trupi i Asimit që ta dinë, sepse Asimi ua kishte mbytur një njeri me pozitë të madhe të tyre në Betejën e Bedrit. Mirëpo, Allahu ua ka lëshuar si një hije nga mbrapa (me një erë të fuqishme) dhe e

⁶⁵² **Fedfed**, apo Fedafed ishte burim i njohur afër vendbanimeve të Hudhejlit. Shiko: “Muxhemu mastuxhim” të El-Bukejrit v. 2/ 1015

⁶⁵³ Ai ka qenë Abdullah ibn Tariku radijallahu anhu. Shiko: “Siretu nebevije”, 3/ 244; “El-Megazi” të El-vakidiut v. 1/ 357

ka mbrojtur (Asimin) nga qëlimi i keq i kurejshëve, kështu që ata nuk mundën të bëjnë gjë.⁶⁵⁴

Këta sahabë e dhanë jetën në dashuri ndaj të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, duke flijuar për Islamin me shpirtat e tyre. Dolën në mbrojtje sa do që do të kushtojë ajo. Është transmetuar se Zejdi, pasi e kanë marrë për ta ekzekutuar, Ebu Sufjan ibën Harbi i cili atëherë ka qenë në shirk, i ka thënë: O Zejd, a e do Muhamedin tani? Të jetë te ne në vendin tënd e t'i goditet qafa, a ti të jesh te familja jote? Zejdi ia kthen: Pasha Allahun, nuk dua që Muhamedi në vendin e tij që është tani ta godasë as therra që ta shqetësojë, e unë të jem i ulur te familja ime. Ebu Sufjani në këtë tha: Nuk Kam parë asnjë nga njerëzit ta dojë ndonjërin si dashuria e ashabëve të Muhamedit Muhamedin!⁶⁵⁵

Edhe qëndrimi i Hubejb ibën Adijit kur iu afrua fëmija dhe e ka pasur në prehër, ai duke pasur në dorë thikë, ka qenë i kujdesshëm për ruajtjen e gjakut të pafajshmëve. Nëna u pat frikësuar për fëmijën e saj, u trishtua dhe e kaploi paniku, por Hubejbi menjëherë ia parashtrroi pyetjen: a mos po frikësohesh se po e mbys dhe i është përgjigjur në të njëjtën kohë nuk do ta bëjë një vepër të tillë in sha Allah.

Ai ka qenë parimor dhe me mision, nuk ka qenë hakmarrës. Për këtë shkak ky qëndrim ka ndikuar te ajo nënë sa që ka vazhduar t'u flasë njerëzve për këtë rast.

Kjo goditje e madhe ka qenë e vështirë për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ashabët e tij, por kështu ishte misioni islam. Këta ishin karvani i shehidëve – Allahu qoftë i kënaqur me ta!

BUNARI MAUNE

Në muajin sefer të vitit të katërt hixhri, kanë ardhur një delegacion nga Beni Amirët që e kryesonte Ebu Bera Amir ibën Malik (Mulaibu-esinneti)⁶⁵⁶. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ia ofroi Islamin (por ai as që e pranoi, por edhe nuk u largua). Pastaj Bera kërkoi nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem të dërgojë me ta disa kurra' nga sahabët për t'i thirrur banorët e Nexhdit në islam. I dërguari kishte

⁶⁵⁴ Nga transmetimi i Buharit nga Ebu Hurejreja, Kitabul-megazi, kapitulli "Gazvetu Er-Rexhia, ve Er-R'al, ve Dhekvan, ve bi'rul-Maune" m'poashtu edhe hadithin e Udalit, të Kares, të Asim ibn Thabitit dhe Hubej ibn Adiut, 5/40, 41. Shiko edhe Ibn Hisham, "Es-Siretun-nebevije", 3/ 108; Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 295

⁶⁵⁵ Ibn Hisham, "Es-Siretun-nebevije", 3/ 248; Ibn Kethir, "El-bidaje ven-nihaje", 8/ 76; Ibn Haxher, "El-Isabe", 1/ 418; Dhehbiu, "Sijeru calamin-nubela", 1/ 247; Shiko edhe Muhamed Ebu Shhbhe, "Es-Siretun-nebevije", 2/ 237

⁶⁵⁶ **Mulaibul-esinneti** (Ekspert i shtizave) është llagap që e ka marrë për shkak të kalorsisë së veçantë që e ka treguar në uftim. Përkthyesi

frikë për ta. Mirëpo Ebu Bera tha se ai do ti mbrojë ata. I dërguari ia besoi dhe e shkruajti një letër Amir ibën Tufejlit dhe e ka dërguar Haram ibën Melhanin dajën e Enes ibën Malikut me shtatëdhjetë ensarë dhe muhaxhirinë në mesin e të cilëve ishte edhe Amir ibën Fuhejre.⁶⁵⁷

Kanë ecur derisa kanë arritur te bunari Maune në anë të Nexhdit. Haram ibën Melhan e takon Amir ibën Tufeljin dhe ia jep letrën (shkresën) e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Para se ta lexojë Amiri, i bëri me shenjë njërit nga paria e tij dhe e godet me shtizë Haramin në shpinë. E godet për vdekje dhe Harami thotë: Shpëtova, pasha Zotin e Qabes. Pastaj Amir ibën Tufejli brohoriti pas Beni Amirëve, por ata refuzuan ta prishin fqinjësinë me Ebu Beranë i cili i kishte marrë në mbrojtje dhe ishte prej popullit të tyre. Ai thirri në ndihmë fqinjët e tyre nga Benu Sulejm (fisët R’ul, Dhekvan dhe Usajje). Kanë dalë me të me nxitim dhe Amir ibën Tufejli së bashku me pasuesit e tij nga fiset e tjera i kanë rrethuar as’habët e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe i kanë mbytur. Nuk u dorëzua asnjëri prej tyre, përpos dy veta kanë qenë larg nga të tjerët. Ata kanë qenë Amër ibën Umeje Ed-Damiri dhe Mundhir ibën Muhamed ibën Ukbe. Pastaj është vrarë Mundhir ibën Muhamedi, ndërsa Amër ibën Umeje është zënë rob. Mirëpo, pasi e morën vesh se ai është nga fisi Mudar, Amir ibën Tufejli e liroi pasi që ia kishte qethur balluken. Ai pastaj shkon te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në Medine. Rrugës i takon dy burra nga Beni Amirët me të cilët kishte marrëveshje me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe i ka mbytur. Ai nuk e kishte ditur për marrëveshjen, ndërsa këtë e kishte bërë si hakmarrje për shokët e tij te bunari Maune. Pasi ka ardhur te pejgamberi salallahu alejhi ve selem, e ka lajmëruar për atë që kishte ndodhur se i kishte mbytur ata dy burrat. I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka thënë: “I ke mbytur dy viktima me të cilët kemi pasur marrëveshje.”⁶⁵⁸

E sa i përket Ebu Berasë i cili i kishte pasur nën mbrojtje as’habët e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, i erdhi rëndë vepra e birit të vëllaut të tij Amirit që e bëri ndaj atyre që i ka pasur nën mbrojtje. Andaj ai e dërgoi të birin e tij për t’u hakmarrë kundër Amir ibën Tufejlit i cili e kishte thyer besën dhe sigurinë e babait të tij. Ai shkon dhe e godet me shtizë, por nuk mundet ta kapë dhe e mbyt. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem pastaj është lutur kundër këtyre tradhtarëve një muaj rresht.

Përcillet nga Enes ibën Malik radijallahu anhu se ka thënë: pejgamberi është lutur kundër atyre që i bënë vrasjet d.m.th. te bunari Maune, tridhjetë mëngjesa, është lutur

⁶⁵⁷ Shiko Sahih el-Buhari, Kitabul-megazi, kapitulli “Gazvetu er-Rexhia ve er-r’al ve Dhekvan”, 5/ 40; Ibn Hisham, “Es-Siretun-nebevije”, 3/ 120

⁶⁵⁸ Ibn Hisham, “Es-Siretun-nebevije”, 3/ 121; Ibn Kethir, “Es-Siretun-nebevije”, 3/ 143

kundër fisit R'âl, Lehajan dhe Usaje të cilët e kundërshtuan Allahun dhe të dërguarin e Tij salallahu alejhi ve selem.⁶⁵⁹

Po ashtu, është lutur kundër Amir ibën Tufejlit drejtpërdrejt dhe Allahu e godet me një gjëndërr dhe sëmuret në shtëpinë e një gruaje nga beni Selulët. Ai pastaj thoshte: “Më ka goditur një gjëndër si gjëndra e devesë në shtëpinë e gruas selulije. Del prej aty me kalë dhe vdes. Pastaj e kanë ngrënë egërsirat dhe shpendët.”⁶⁶⁰

Buhariu transmeton se pejgamberi salallahu alejhi ve selem ashtu siç pejgamberi ka lajmëruar për vdekjen e këtyre luftëtrave, po ashtu ka thënë: “Shokët tuaj janë goditur dhe ata kanë kërkuar prej Zotit të tyre dhe kanë thënë: O Zoti ynë, lajmëroji për ne vëllezërit tanë për atë që jemi të kënaqur me Ty dhe se je i kënaqur me ne dhe lajmëroi për ata! Në këtë Allahu ka shpallur ajete kuranore që janë lexuar: *‘Përcjellni lajmet për ne se ne e kemi takuar Zotin tonë dhe se ai është i kënaqur me ne dhe neve po ashtu na bëri të kënaqemi me Të.’*”⁶⁶¹

I dërguari salallahu alejhi ve selem u mërzi me një mërzi të madhe për shëhidët në bunarin Maune siç u mërzi edhe për shëhidët në Rexhia se u kishin ardhur lajmët në të njëjtën ditë.

Ajo që kishte ndodhur kishte qenë goditje e madhe se nuk ishin vlarë kaq numër i madh i sahabëve në luftat e mëparshme. Këta i mbytën në tradhti. Ata kishin qenë hafiza të Kuranit dhe thirrës për te Allahu në këtë periudhe të hershme. Kjo sakrificë dhe ky flijim për fe në duar të këtyre tadhtarëve na jep mësim për atë se sa sahabët e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem kanë dhënë në bartjen e misionit dhe thirrjes për në fenë islame.

Po ashtu qëndrimi i Haram ibën Melhanit, kur u godit, ka qenë i qartë se edhe pse ai ishte i mbyturi, ai ishte ngadhnjimtari. Allahu i Madhëruar e ka thënë të vërtetën:

⁶⁵⁹ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli “Gazvetu er-Rexhia ve er-r’al ve Dhekvan”, 5/ 44

⁶⁶⁰ Shiko “Deegacioni i Beni Amirëve” nga ky libër.

⁶⁶¹ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli “Gazvetu er-Rexhia ve er-r’al ve Dhekvan ve bi’rul-Maune”, 5/ 64; shiko Ibn Kethir, “Es-Siretun-nebevije”, 3/ 140

*Omer ibn Junus përcjellë nga Ishak ibn Ebi Talha thotë: Pastaj ky ajet është deroguar dhe Allahu i Madhëruar e ka zbritur Ajetin Kuranor: “*Kurrsesi të mos mendoni se janë të vdekur ata që ranë dëshmorë në rrugën e All-llahut. Përkundrazi, ata janë të gjallë duke u ushqyer te Zoti ityre.* ... “ Ali Imran : 169 /Shiko deri në ajetin 172. Ali Shabani

“Thuaj: “Çfarë prisni për ne, përveçse njërës prej dy të mirave (fitores ose martirizimit)? Ndërsa ne po presim që Allahu t’ju godasë me dënim nga ana e Tij ose me duart tona. Pra, pritni se edhe ne me ju do të presim”. Teube: 52.

Ai (Allahu qoftë i kënaqur me të!) e ka kuptuar domethënien e shehidllëkut. Thënia e tij *“Fitova pasha Zotin e Qabes”* ndikim në shpirtat e atyre që ishin prezent. Si ky të jetë i mbytur, i tradhtuar i goditur, e në të njëjtën kohë fitues?! Por këto kanë domethënie të mëdha që i kishte kuptuar haram ibën Melhan dhe shokët e tij nga sahabët e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.

BETEJA ME BENI NADIR – REBIUL-EVEL VITI 4 HIXHRI

Beni Nadir kanë qenë nga fiset jehude që banonin në Medinen e ndriçuar qysh para hixhretit të të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Ata kanë qenë në mesin e atyre jehudëve që kishte bërë marrëveshje i dërguari i Allahut. E kishte shkruar me ta një marrëveshje në sahafin e Medines ku përmbante (siguronte) bashkëjetesë në paqë dhe mbrojtjen e Medines, bashkëpunim në ruajtjen e saj dhe pagesat e gjaqeve në nenet e tjera.⁶⁶²

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dalë te beni Nadir te vendbanimet e tyre në periferi të Medines të kërkojë ndihmë për pagesën e gjaqeve që i kishte vrarë Amër ibën Umeje Ed-Damiri pasi shpëtoi në ngjarjen e Bunarit Maune siç u përmend më parë. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë ulur nën hijën e një muri të shtëpiave të tyre. Jehudët beni Nadir u bashkuan për të bërë një komplot ku synuan ta mbysin të dërguarin salallahu alejhi ve selem me orvatjen e hudhjes së një shkëmbi mbi të kinse është rrokullisur nga lart murit. Ata donin ta shfrytëzojnë këtë rast për këtë vepër të shëmtuar, por Xhibrili e lajmëron të dërguarin salallahu alejhi ve selem për qëllimin e tyre. Pasi u ngjitën ata për ta lëshuar shkëmbin, i dërguari salallahu alejhi ve selem ngritet sikur të kishte pasur diçka nevojë dhe nuk e ka lajmëruar asnjërin nga sahabët. Ata menduan se do të kthehet në vendin e uljes. Pasi u bë shumë kohë pritje, sahabët u ngritën për ta kërkuar peygamberin salallahu alejhi ve selem. Kur e takuan atë në Medine, ai salallahu alejhi ve selem u tregoi për tradhtinë e jehudëve dhe qëllimin e mbyjtjes së peygamberit. I dërguari salallahu alejhi ve selem pastaj e dërgon Muhamed ibën Mesleme tek ata për t’u treguar se i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka kuptuar tradhtinë e tyre dhe kërkon prej tyre të dalin nga shtëpitë e tyre brenda dhjetë ditëve, se përndryshe do t’i gjejë shkatërrimi dhe se do t’i luftojë i dërguari salallahu alejhi ve selem. Ata i kaploi trishtimi dhe ranë në dilemë. E morën vesh se tradhtinë e tyre Allahu i Madhëruar e ka nxjerrë në shesh.⁶⁶³ Ata pastaj filluan të kontaktojnë me munafikët, e në krye të tyre Abdullah ibën Ubej ibën Seluli se mos po gjejnë tek ata ndonjë zgjidhje apo ndihmë. Munafikët i qetësuan dhe i këshilluan

⁶⁶² Shiko “Marëveshja e Medines” nga ky libër.

⁶⁶³ Ibn Hisham, “Es-Siretun-nebevije”, 2/ 682

të kenë durim dhe të mos dalin. Ata u premtuan se do të luftojnë në krah të tyre nëse ka nevojë për të.⁶⁶⁴ Në këtë është shpallur thënia e Allahut të Madhëruar: **“A nuk e ke ditur se ata që u bënë hipokritë u thoshin vëllezërve të vet nga ithtarët e librit që nuk kishin besuar: Nëse ju dëboheni, edhe ne do të dalim me ju për çështjen tuaj, ne kurrë nuk do t’i bindemi askujt (t’ju luftojmë ose t’ju nënshtrijmë), e nëse luftoheni prej dikujt, ne gjithqysh do t’ju ndihmojmë. Allahu dëshmon se ata janë rrenacakë! *Sikur të dëbohen ata (ithtarët e librit), nuk do të dilnin me ta edhe sikur të luftoheshin, nuk do t’u ndihmojnë atyre, po edhe sikur t’u ndihmonin atyre, ata do të iknin prapa, e ata do të mbesin pa ndihmën e tyre.”** Hashër 11, 12

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem pasi e ndjeu inatin e tyre dhe qëllimin e tyre për luftë dhe atë që e shfaqën munafikët në ndihmën e jehudëve, i urdhëroi ushtrinë nga ashabët e tij të përgatiten dhe e la në Medine Abdullah ibën Umi Mektumin. Bajrakun ia dha Ali ibën Ebi Talibit radijallahu anhu.⁶⁶⁵

I rrethojnë Benu Nadirët më tepër se dhjetë net ku u zhvillua edhe luftë. I dërguari salallahu alejhi ve selem filloi sipas urdhrit të Zotit të tyre, t’ua presë palmat (hurmat) për t’ua humbur shpresat, e t’ua fusë në shpirt dështimin dhe frikën në zemra. Kështu t’i detyrojë të dorëzohen sa më shpejt. Benu Nadirët kanë thënë: Muhamedi ndalon nga çregullimi, e ja ku ai po i djeg dhe i pret palmat tona. Në këtë ka ardhur thënia e Allahut të Madhëruar: **“Ju nuk këputët asnjë nga hurmat e buta (fidanet) ose atë e keni lënë të ngritur në rrënjët e tyre, vetëm se me lejen e Allahut e për t’i shtypur kundërshtarët.”** Hashër: 5⁶⁶⁶

Rrethimi ua vështirësoi atyre gjendjen, e munafikët i tradhtuan pasi që ata nuk u dolën në ndihmë. Jehudët e kuptuan rezultatën e tradhtisë. Allahu i Plotfuqishëm ua futi frikën në zemrat e tyre, edhe pse ata ishin në kështjellat e tyre dhe ishin përgatitur. Ata kërkuan nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem t’ua lirojë rrugën dhe të tërhiqet nga derdhja e gjakut të tyre e t’u lejojë atyre të marrin me vete aq sa munden të ngarkohen devetë nga pasuria e tyre, përpos armëve.⁶⁶⁷ Ata u dorëzuan me këtë kusht dhe ua lanë në disponim disa ditë për të dalë.

Në lidhje me këtë Allahu i Madhëruar ka thënë:

“Ai është që në dëbimin e parë i nxori prej shtëpive të tyre ata nga ithtarët e librit, të cilët nuk besuan. Ju nuk menduat se ata do të dalin, e ata menduan se fortifikatat e tyre do t’i mbronin prej ndëshkimit të Allahut, po Allahu u erdhi atyre nga nuk e kishin menduar dhe në zemrat e tyre hodhi frikën ashtu që me duart e veta dhe me

⁶⁶⁴ Sahih el-Buhari, Kitabut-tefsir”, kapitulli “*Ma katatum min linetin*” hadithi nr. 4884

⁶⁶⁵ Ibn Sad, “Et-Tabekat”, 2/ 52

⁶⁶⁶ Ibn Hisham, “Es-Siretun-nebevije”, 2/ 283

⁶⁶⁷ Ibn Hisham, “Es-Siretun-nebevije”, 3/ 190

duar të besimtarëve rrëzonin shtëpitë e veta; pra merrni përvojë, o ju të zotët e mendjes.“ Hashër: 2⁶⁶⁸

Pastaj dolën në masë të madhe si në luftë të përmbajtur duke mos qenë indiferent. Kanë dalë me gratë e tyre, me bijtë dhe pasurinë e tyre. Me vete kanë pasur defa, fyella dhe këngëtare që këndonin pas tyre me të madhe dhe krenari që nuk ishte parë më parë kështu në ndonjë vendbanim të tyre në atë kohë.”⁶⁶⁹

Më dëbimin e tyre Allahu i rehatoi myslimanët nga sherri i tyre dhe ua largoi dëmin. Prej tyre dy veta e pranuan Islamin, ndërsa i dërguari salallahu alejhi ve selem atyre dyve ua la pasurinë.⁶⁷⁰ Në lidhje me Beni Nadirët ka zbritur e tërë sureja Hashër.⁶⁷¹

Në fillim janë veçuar jehudët me përmendje në thënien e Alahut të Madhëruar: *“Allahun e madhëron me tesbih (duke i mohuar ato që nuk i takojnë atij) gjithë çka ka në qiej dhe gjithë çka ka në tokë, e Ai është i fuqishmi, i urti. * Ai është që në dëbimin e parë i nxori prej shtëpive të tyre ata nga ithtarët e librit, të cilët nuk besuan. Ju nuk menduat se ata do të dalin, e ata menduan se fortifikatat e tyre do t’i mbronin prej ndëshkimit të Allahut, po Allahu u erdhi atyre nga nuk e kishin menduar dhe në zemrat e tyre hodhi frikën ashtu që me duart e veta dhe me duar të besimtarëve rrëzonin shtëpitë e veta; pra merrni përvojë, o ju të zotët e mendjes. * Sikur Allahu të mos u kishte caktuar atyre shpërnguljen, ata do t’i ndëshkonte në këtë jetë, kurse në jetën tjetër ata e kanë dënimin e zjarrit. * Këtë, për shkak se e kundërshtuan Allahun dhe të dërguarin e Tij. Pra, kush e kundërshton Allahun, s’ka dyshim se Allahu është ndëshkimfortë. * Ju nuk këputët asnjë nga hurmat e buta (fidanet) ose atë e keni lënë të ngritur në rrënjët e tyre, vetëm se me lejen e Allahut e për t’i shtypur kundërshtarët. * E atë (pasuri) që prej tyre Allahu ia ktheu të dërguarit të vet, ju për të nuk i keni ngarë as kuajt, as devetë, por Allahu i bën mbizotërues të dërguarit e vet kundër kujt të dojë, Allahu ka fuqi mbi çdo send.”* Hashër: 1 - 6⁶⁷²

Pjesa tjetër e sures flet për “fej-in” ganimetin dhe dispozitat në lidhje me të. Pastaj kjo është bërë sistem financiar dhe dispozitë shariatike për trajtimin e çështjes se çfarë u merret armiqve në rastet kur nuk është zhvilluar luftë dhe atë në thënien e Allahut të Madhëruar: *“Atë që Allahu nga banorët e vendeve (jobsimtare) ia dha pa luftë të dërguarit të vet, ajo i takon Allahut, të dërguarit të afërmve, jetimëve, të varfërve, kurbetçinjve. (Kështu veprohet) Që ajo të mos ndahet ndërmjet*

⁶⁶⁸ Ibn Abasi e ka quajtur këë sure Surëton-Nadër. Shiko Sahih el-Buhari, Kitabu et-tefsir, kapitulli “Tefsir suretil-Hashër”, hadithi nr. 4882; Ibn Kethir, “Tefsirul-Kuranil-Adhim”, 2/ 1844

⁶⁶⁹ Ibn Hisham, “Es-Siretun-nebevije”, 3/ 192

⁶⁷⁰ Burimi i mëpaeshëm.

⁶⁷¹ Burimi i mëpaeshëm.

⁶⁷² Shiko komentin s sures Hashër te Ibn Kethiri, “Tefsirul-Kuranil-Adhim”, 2/ 1844

*pasanikëve tuaj. Çka t'ju japë Pejgamberi, atë merreni, e çka t'ju ndalojë, përmbajuni dhe kini frikë nga Allahu, se Allahu është ndëshkues i ashpër. * (Ajo pronë) U takon muhaxhirëve të varfër, të cilët u dëbuan prej shtëpive të tyre dhe prej pasurisë së tyre, duke kërkuar mirësinë dhe kënaqësinë prej Allahut dhe që ndihmojnë Allahun dhe të dërguarin e Tij, të tillët janë ata të sinqertit. * Edhe ata që përgatitën vendin (Medinen) dhe besimin para tyre, i duan ata që shpërnguleshin tek ata dhe nuk ndiejnë në gjoksat e tyre ndonjë nevojë (për zili a tjetër) nga ajo që u jepej atyre (muhaxhirëve), madje edhe sikur të kishin vetë nevojë për te, ata u jepnin përparësi atyre para vetvetes. Kush është i ruajtur prej lakmisë së vet, të tillët janë të shpëtuar. * Edhe ata që kanë ardhur pas tyre e thonë: “Zoti ynë, falna ne dhe vëllezërit tanë që para nesh u pajisën me besim dhe mos lejo në zemrat tona farë urrejtjeje ndaj atyre që besuan. Zoti ynë Ti je i butë, mëshirues!” Hashër: 7 – 10*

Ajetet përmbajnë lëvdata për muhaxhirët dhe ensarët, për varfërinë e muhaxhirëve dhe për prioritetin që ua dhanë ensarët muhaxhirëve. I dërguri salallahu alejhi ve selem ka thënë: “Nëse dëshironi, e ndaj mes juve dhe muhaxhirëve atë që ma mundësoi Allahu nga beni nadirët, kurse muhaxhirët do të jenë në atë gjendje që janë të banimit në shtëpitë tuaja dhe pasuritë tuaja, e nëse dëshironi ua jap atyre dhe të dalin nga shtëpitë tuaja.” Sad ibën Ubade dhe Sad ibën Muadhi si udhëheqës të ensarëve kanë thënë: o i dërguari i Allahut, ndajua muhaxhirëve dhe le të vazhdojnë të banojnë në shtëpitë tona ashti siç kanë qenë. Ensarët thanë: pajtohemi dhe i dorëzohemi kësaj, o i dërguri i Allahut. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **O Allah, mëshiroji ensarët dhe bijtë e ensarëve!**⁶⁷³

Pastaj i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka ndarë pasuritë dhe shtëpitë muhaxhirëve dhe dy vetave të varfër nga ensarët. Muhajriku, njëri nga të pasurit e Beni Nadirëve e kishte pranuar Islamin para Betejës së Uhudit dhe mori pjesë në luftë së bashku me myslimanët. Ai pati thënë: Nëse vritem, pasuria ime le ti takojë Muhamedit, e le të bëjë çfarë të dojë. Ai u vra dhe pas vete i la shtatë ara. I dërguari salallahu alejhi ve selem pastaj ato ua ndau nevojtarëve nga myslimanët.⁶⁷⁴

Ensarët e vërtetëuan veten se janë kompetentë për atë që i ka përshkruar Allahu në thënien e Tij: *“Edhe ata që përgatitën vendin (Medinen) dhe besimin para tyre, i duan ata që shpërnguleshin tek ata dhe nuk ndiejnë në gjoksat e tyre ndonjë nevojë (për zili a tjetër) nga ajo që u jepej atyre (muhaxhirëve), madje edhe sikur të kishin vetë nevojë për të, ata u jepnin përparësi atyre para vetvetes. Kush është i ruajtur prej lakmisë së vet, të tillët janë të shpëtuar.”* Hashër: 9

⁶⁷³ Sherh Ez-Zerkani, 2/ 82; Es-Salihi, Esh-Shami, “Min meinis-sireti”, f. 287; Mehdi Rizkull-llah “Es-Siretu en-nebeviye fi doil-mesadiril-aslije”, f. 417

⁶⁷⁴ Ibn Haxher, “ElIsabe”, 3/ 394; El-Vakidi, “El-Megazi”, 3/ 387

Omer ibën Hatabi radijallahu anhu⁶⁷⁵ kur ka dashur ta vëndojë tatim për tokat dhe të bëjë evidentimin e regjistrave gjatë kalifatit të tij, i ka mbledhur sahabët radijallahu anhum që janë të ditur në Medine dhe ka debatuar rreth ndarjes së tokave mes çlirimtarëve, apo t'i lëjë dhe të vendosë tatimin për to, apo t'i lëjë që t'i shfrytëzojnë masa e popullatës myslimane resurset e saj me evidentim në administratë. Omer ibën Hatabi radijallahu anhu e ka kujtuar betejën e Beni Nadirëve dhe është argumentuar me ajetet që janë përmendur në lidhje me këtë ndodhi se kush vjen nga gjeneratat e myslimanëve kanë të drejtë në këtë pasuri duke u nisur nga thënia e Allahut të Madhëruar:

“Edhe ata që kanë ardhur pas tyre e thonë: “Zoti ynë, falna ne dhe vëllezërit tanë që para nesh u pajisën me besim dhe mos lejo në zemrat tona farë urrejtjeje ndaj atyre që besuan. Zoti ynë Ti je i butë, mëshirues!” Hashër: 10

Ebu Jusufi⁶⁷⁶ e ka përmendur në librin e tij “El-Haraxh” se Omer ibën Hatabi radijallahu anhu i ka konsultuar sahabët shumë nga ata për tokat që i kishin çliruar. Shumica kanë qenë të mendimit të ndahen, ndërsa Bilal ibën Rebahu ka qenë më i rrepti në të. Omer ibën Hatabi radijallahu anhu ka qenë i mendimit t'i lërë e të mos i ndajë dhe ka thënë: O Allah, ma mjafto Bilalin dhe ata që janë me të! Kështu kanë qëndruar dy ditë, apo tri, apo më pak se aq dhe pastaj Omeri ka thënë: Unë kam gjetur argument. Allahu i Madhëruar ka thënë në Librin e Tij: **“E atë (pasuri) që prej tyre Allahu ia ktheu të dërguarit të vet, ju për të nuk i keni ngarë as kuajt, as devetë, por Allahu i bën mbizotërues të dërguarit e vet kundër kujt të dojë, Allahu ka fuqi mbi çdo send.”** Hashër: 6. Derisa e ka mbaruar çështjen e Beni Nadirëve. Kjo ka qenë e përgjithshme në lidhje me “*fej-in*” të gjithë ganimetin. Pastaj ka thënë: **“E atë (pasuri) që prej tyre Allahu ia ktheu të dërguarit të vet, ju për të nuk i keni ngarë as kuajt, as devetë, por Allahu i bën mbizotërues të dërguarit e vet kundër kujt të dojë, Allahu ka fuqi mbi çdo send.* Atë që Allahu nga banorët e vendeve (jobesimtare) ia dha pa luftë të dërguarit të vet, ajo i takon Allahut, të dërguarit të afërmve, jetimëve, të varfërve, kurbetçinjtë. (Kështu veprohet) që ajo të mos ndahet ndërmjet pasanikëve tuaj. Çka t'ju japë Pejgamberi, atë merreni, e çka t'ju ndalojë, përmbajuni dhe kini frikë nga Allahu, se Allahu është ndëshkues i ashpër.”** Hashër: 6, 7

pastaj ka thënë:

“(Ajo pronë) U takon muhaxhirëve të varfër, të cilët u dëbuan prej shtëpive të tyre dhe prej pasurisë së tyre, duke kërkuar mirësinë dhe kënaqësinë prej Allahut, dhe që ndihmojnë Allahun dhe të dërguarin e Tij, të tillët janë ata të sinqertit.” Hashër: 8.

⁶⁷⁵ Shiko një pjesë të tansmetimit të Buhariu në sahihun e tij, nga Omer ibn Hatabi, Kitabut-tefsir, kapitulli “Thënia e Tij: Ma efa’Allahu ala resulihî”, 6/ 58

⁶⁷⁶ Ebu Jusufi, (113 – 162 h./731 – 798 m.), Jakub ibn Ibrahim El-Ensari I njohur si Ebu Jusuf nxënësi më i njohur i imam Ebu Hanifes Allahu e mëshiroftë.

Pastaj nuk ka qenë i kënaqur dhe i ka përzier me ta edhe tjerët. Ka thënë:
“Edhe ata që përgatitën vendin (Medinen) dhe besimin para tyre, i duan ata që shpërnguleshin tek ata dhe nuk ndiejnë në gjoksat e tyre ndonjë nevojë (për zili a tjetër) nga ajo që u jepej atyre (muhaxhirëve), madje edhe sikur të kishin vetë nevojë për të, ata u jepnin përparësi atyre para vetvetes. Kush është i ruajtur prej lakmisë së vet, të tillët janë të shpëtuar.” Hashër: 9

Kjo është ajo që na ka arritur – Allahu e di më mirë – se për ensarët është e veçantë. Pastaj nuk ka qenë i kënaqur derisa i ka përzier me ta edhe të tjerët dhe ka thënë:
“Edhe ata që kanë ardhur pas tyre e thonë: “Zoti ynë, falna ne dhe vëllezërit tanë që para nesh u pajisën me besim dhe mos lejo në zemrat tona farë urrejtjeje ndaj atyre që besuan. Zoti ynë Ti je i butë, mëshirues.” Hashër: 10

E kjo ka qenë e përgjithshme për ata që vijnë pas tyre. Pastaj “*feji*” është bërë për të gjithë në përgjithësi. Pra, si t’ua ndajnë këtyre e t’i lënë ata që vijnë pas pa ndarje?! Kështu që janë bashkuar me një mendim koncensusional që t’i lënë dhe ta mbledhin tatimin.

Ebu Jusufi ka thënë: Mendimin që e pati Omeri radijallahu anhu për përdorjen e ndarjes së tokave mes glirimtarëve, siç e kishte bërë të ditur Allahu që është në Librin e Tij, ishte përputhje, gjegjësisht qëlluarje që ia mundësoi Allahu për atë që bëri. Në të ka pasur mirësi për të gjithë myslimanët. Po ashtu, atë që e ka parë se me tubimin e tatimin dhe ndarjes së tyre mes myslimanëve është dobi e përgjithshme, se kjo po të mos ishte përqendruar te njerëzit në dhënie dhe furnizim, nuk do të mbusheshin zbrazëtirat dhe nuk do të forcohej ushtria për të zhvillur xhihad.⁶⁷⁷

Sureja Hashër ka përfunduar me ajetet me përmendjen e munafikëve dhe lidhshmërinë e tyre me jehudët në thënien e Allahut të Madhëruar: **“A nuk e ke ditur se ata që u bënë hipokritë u thoshin vëllezërve të vet nga ithtarët e librit që nuk kishin besuar: Nëse ju dëboheni, edhe ne do të dalim me ju për çështjen tuaj, ne kurrë nuk do t’i bindemi askujt (t’ju luftojmë ose t’ju nënshtrijmë), e nëse luftoheni prej dikujt, ne gjithqysh do t’ju ndihmojmë. Allahu dëshmon se ata janë rrenacakë! * Sikur të dëbohen ata (ithtarët e librit), nuk do të dilnin me ta edhe sikur të luftoheshin, nuk do t’u ndihmojnë atyre, po edhe sikur t’u ndihmonin atyre, ata do të ikin prapa, e ata do të mbesin pa ndihmën e tyre.** “ Hashër: 11. 12

Po ashtu, sureja në fjalë i ka zbuluar veset e jehudëve, frikën e tyre dhe mënyrat e armiqësive. Allahu i Madhëruar ka thënë:

⁶⁷⁷ Shiko: Ebu Jusuf, “El-Haraxh”, f. 23; Ebu Jala, “El-Ahkam es-sultaniye”, f. 166

“Ata të gjithë së bashku nuk kanë guxim t’ju luftojnë, vetëm kur gjenden në ndonjë vend të fortifikuar ose kur janë pas ndonjë muri. Armiqësia ndërmjet tyre është e ashpër. Mund të mendohet për ta se janë të bashkuar, e në realitet zemrat e tyre janë të përçara, sepse janë njerëz që nuk logjikojnë.” Hashër: 14

Andaj, sa u përket mureve që jehudët i ndërtojnë në Palestinë, nuk janë tjetër, përpos vërtetim i asaj që është përmendur në këto ajete për Beni Nadirët në veçanti dhe për jehudët në përgjithësi në çdo kohë dhe në çdo vend.

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

BETEJA AHZAB – HENDEKU / MUAJI SHEVAL, VITI 5 HIXHRI⁶⁷⁸

Shkaku i kësaj beteje është se disa prijës të jehudëve kishin shkuar në Mekë dhe i nxitën kurejshët për luftë kundër të dërguarit salallahu alejhi ve selem në Medine. Ata u premtuan atyre se do t'u ndihmojnë derisa ta çrrënjosin Muhamedin salallahu alejhi ve selem dhe pasuesit e tij. Ata u thanë atyre se feja e kurejshëve është më e mirë se feja e Muhamedit. Në lidhje me fjalët e tyre është shpallur thënia e Allahut të Madhëruar:

“A nuk u vure re atyre që iu është dhënë pjesë nga libri? Besojnë idhuj e djallëzi dhe për ata që nuk besuan thonë: “Këta janë në rrugë më të drejtë, se ata që besuan!” Nisa: 51⁶⁷⁹

Kurejshët në krye me Ebu Sufjanin iu përgjigjën thirrjes së tyre.

Pastaj, ky grup kanë shkuar te fisi Gatafan dhe fiset e tjera po ashtu nga fiset e Nexhdit dhe i kanë thirrur në luftë kundër myslimanëve në Medine. U dhanë premtime dhe fjalë siç bënë me kurejshët. Kështu jehudët arritën t'i bashkojnë disa palë në luftë kundër të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe pasuesve të tij.⁶⁸⁰

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem si në të zakonshmen e tij, i përcillte lajmet e armiqve të tij nga kurejshët dhe të tjerë. Lajmëtarët e tij i sjellin lajmin para se të nisen (kurejshët nga Meka). Pasi i arrin lajmi, i dërguari salallahu alejhi ve selem menjëherë i tubon sahabët për t'u konsultuar se çfarë është më mirë të veprojnë në përballjen

⁶⁷⁸ Buhariu ka vënë kapitull në Sahihun e tij dhe e ka quajtur “Gazvetu Hendek ve hije Ahzab”, Fethul-Bari, 15/ 273. Shiko Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, Gazvetu Hendek, f. 246

⁶⁷⁹ El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 442; Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 215; Es-Salih, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 513

⁶⁸⁰ Shiko: Ibn Haxher, “Fethul-Bari”, 15/ 275; Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 215; Es-Salih, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 513

me armiqtë të cilët po u vijnë. Sidomos kur numri i tyre ishte tejet i madh, ndërsa Medineja nuk kishte mundësi të mbrohet prej këtyre forcave të mëdha.

Mes mendimeve që u dhanë, një ishte mendim i Selman Faresiut radijallahu anhu që të mihin një hendek përreth Medines që t'i ndalojnë kalorësinë dhe këmbësinë të dëpërtojnë e t'ua bëjnë myslimanëve në të njëjtën kohë më lehtë të mbrohen. Pozita gjeografike e Medines në veçanti ishte e përshtatshme për këtë plan.

I dërguari salallahu alejhi ve selem e pëlqeu këtë mendim⁶⁸¹ dhe e caktoi vendin e hendekut të propozuar. Ua ndau punët sahabëve. U ra çdo dhjetë vetave të mihnin nga dyzet kutë. Edhe i dërguari salallahu alejhi ve selem ka punuar së bashku me sahabët në mihje. Ka gëryer me kazmë dhe mbante dhe me duart e tij të ndershme. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem në ditën e Hendekut mbante dhe, derisa iu pluhëros barku dhe i recitonte fjalët e sahabëve:

*Pasha Allahun, po të mos ishte Allahu, nuk do të udhëzoheshim,
As nuk do të jepnim lëmoshë dhe as nuk do të faleshim,
Na i zbrit qetësinë neve
Dhe na i përforco këmbët kur t'i takojmë (armiqtë),
Me të vërtetë ata na janë kundërvyer neve,
Nëse dëshirojnë të na sprovonjë, ne i refuzojmë.⁶⁸²*

Disa grupe nga munafikët ikinin fshehurazi nga zbatimi i obligimit që e kishin detyrë. Allahu i Madhëruar i përmendi ata në thënien e Tij: **“Thirrjen e të dërguarit mos e konsideroni si thirrjen tuaj ndaj njëri-tjetrit. Allahu i di ata që tërhiqen prej jush tinëzisht, prandaj le të ruhen ata që kundërshtojnë rrugën e tij (të dërguarit) se ata do t'i zërrë ndonjë telashe, ose do t'i godasë dënimi i idhët.”** Nur: 63

Besimtarët kur kishin nevojë për ndonjë gjë, nuk largoheshin derisa të japë leje i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Allahu i Madhëruar pastaj i lavdëroi këta në thënien e tij: **“Besimtarë janë vetëm ata që i besuan Allahut dhe të dërguarit të Tij, dhe kur janë me të (të dërguarin) për ndonjë çështje të përbashkët (të rëndësishme), nuk largohen pa i kërkuar leje atij. S'ka dyshim se ata që kërkojnë leje prej teje, ata i besojnë Allahut dhe të dërguarit të Tij. E kur të kërkojnë leje për ndonjë punë të tyre, lejo kë të duash, e kërkoji falje Allahut për ata, se, vërtet, Allahu fal shumë dhe është mëshirues.”** Nur: 62⁶⁸³

⁶⁸¹ Ibn Haxher, “Fethul-Bari”, 15/ 275; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 445; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 514

⁶⁸² Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, 257

⁶⁸³ Shiko “Tefsir Ibn Kethir”, 2/ 248 dhe ai ka mendim të përgjithshëm në lidhje me ajetin dhe për kundërshtimin e munafikëve urdhërin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në përgjithësi.

Gjatë mihjes së hendekut, u del myslimanëve një shkëmb. Ngritet i dërguari për ta thyer. Kur e goditi, ka dalë shkëlqim prej tij dhe ka bërë tekbir, e pastaj edhe sahabët brohoritën me tekbire. Pastaj e ka goditur për së dyti herë, njashtu ka dalë shkëlqim dhe ka bërë tekbir dhe sahabët pas tij kanë bërë tekbir. Pastaj e ka goditur për së treti herë, njashtu ka dalë shkëlqim dhe ka bërë tekbir dhe sahabët pas tij kanë bërë tekbir. Pas goditjes së parë i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: Allahu Ekber, më janë dhënë çelësat e Shamit. Pasha Allahun unë tani po i shoh kështjellat e saj të kuqe. Pastaj kur e ka goditur për së dyti herë, ka thënë: Allahu Ekber, më janë dhënë çelësat e Persisë. Pasha Allahun, unë tani po i shoh kështjellat e bardha të Medainit. Pastaj kur e ka goditur për së treti herë, ka thënë: Allahu Ekber, më janë dhënë çelësat e Jemenit. Pasha Allahun, unë tani po i shoh portat e Sana'asë nga ky vend.⁶⁸⁴

Myslimanët u përgëzuan, gjë me të cilën i dërguari dhe besimtarët u bindën se do të ngadhëjnë edhe këta mbretër dhe se do t'i pushtojnë trojet e tyre. Ata besuan në atë që u kishte premtuar Allahu dhe i dërguari i Tij.

E sa u përket munafikëve, ata filluan të thumbojnë rreth asaj që e kishte përmendur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem për premtimin e Allahut: ***“Kur hipokritët dhe ata që në zemrat e tyre kishin sëmundje, thonin: ‘Allahu dhe i dërguari Tij, nuk na premtuan tjetër vetëm se mashtrim!’***“ Ahzab: 12

Kurejshët kanë arritur së bashku me paritë e tyre ku numri i tyre kishte arritur dhjetë mijë veta. Ata e bënë kampin e tyre në periferi të Medines, por u habitën kur hasën në hendek, pasi që arabët nuk kanë pasur në luftra gjëra të tilla. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e kishte vendosur kampin me tre mijë ushtarë, ndërsa gratë i kishin strehuar në kështjellat e ensarëve.⁶⁸⁵

Koha ka qenë ktitike shumë, sepse besimtarët nuk ishin të sigurt për veten e tyre as ditën dhe as natën. Po edhe nga anash i kanë pasur beni Kurejdhat.⁶⁸⁶ I dërguari salallahu alejhi ve selem kishte bërë me ta marëveshje për mbrojtje të përbashkët të Medines. Megjithëkëtë, ata nuk ishin të sigurt se ata do ta vazhdojnë marrëveshjen deri në fund. Në këtë situatë myslimanët e ndjenin rrezikun që po u afrohej nga çdo anë siç e ka përmendur Allahu këtë në thënien e Tij: ***“Kur ata u erdhën juve edhe prej së larti edhe prej së poshtmi, dhe kur shikimet u shtangën, e zemrat arritën në fyt, e ju sajoni mendime të llojlojta për Allahun. * Atje, në atë vend qenë sprovuar besimtarët, dhe qenë tronditur me një dridhje të fortë.***“ Ahzab: 10, 11⁶⁸⁷

⁶⁸⁴ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi“, 261; Trasmseton Ahmedi në Musnedin e tij, 4/ 303

⁶⁸⁵ Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije“, 3/ 219; El-Vakidi, “El-Megazi“, 2/ 443; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad“, 4/ 524

⁶⁸⁶ Shiko Sheuki Ebu Halil, “Hendek gazvetul-Ahzab“, sh.b. El-Fikër, botimi i parë, Damask, 1406, f. 109

⁶⁸⁷ Shiko Sahih el-Buhari, “Fethul-Bari, 15/ 283; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi“, 255

Forcat vëzhguese të ahzabëve (aleate) fillojnë ta vëzhgojnë hendekun se mos po gjejnë ndonjë dalje për të depëtuar. Një grup nga kalorësit e tyre ka arritur të depërtojnë në hendek, mirëpo ushtria myslimane në krye me Ali ibën Ebi Talibin radijallahu anhu i ndalën dhe disa prej tyre i mbytën. Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem urdhëroi që t'ua dorëzojnë viktimat kurejshëve dhe nuk kërkoi asgjë për këtë.⁶⁸⁸

Myslimanët vazhduan natë e ditë në ruajtjen e hendekut dhe t'i ndalin armiqtë nga depërtimi në të. I dërguari salallahu alejhi ve selem edhe vetë personalisht është interesuar në ruajtjen e hendekut në vendet e dobëta. Për këtë shkak ushtria aleate u orvatën të gjejnë rrugë tjetër për ta prishur mbrojtjen e myslimanëve. Me ushtrinë aleate kanë pasur jehudë në krye me Hujej ibën Ahtab i cili shkoi te jehudët e beni Kurejdhas në kështjellat e tyre dhe ka dhënë kontribut të madh për kurth dhe tradhti derisa arriti ta bindë prijësin e beni Kurejdhas ta prishë marrëveshjen mes tyre dhe myslimanëve.

Lajmëtarët e të dërguarit salallahu alejhi ve selem kanë ardhur me lajme për vizitën e Hujej ibën Ahtabit te beni kurejdha dhe se ata e kanë prishur marrëveshjen me myslimanët dhe se ata u kishin premtuar kurejshëve se do të bashkëpunojnë me ta kundër pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe besimtarëve. I dërguari salallahu alejhi ve selem u mërzi me këtë lajm dhe deshi që vetë të sigurohet me këtë. Në atë kohë, u kujdes që mos ta marrë vesh asnjëri nga myslimanët që të mos i dobësojë dhe të ndikojë në forcën shpirtërore të tyre. Për këtë arsye i dërguari salallahu alejhi ve selem i dërgon katër veta nga ensarët nga ata që kishin besatim dhe marrëdhënie me beni Kurejdhat. Prej tyre ka qenë Sad ibën Muadhi, Sad ibën Ubade, zotërinjtë e Eusit dhe hazrexhit. I urdhëroi t'i vizitojnë Beni Kurejdhat në kështjellat e tyre dhe të sigurohen për lajmin. Po edhe nëse ata kishin tradhtuar, këta ta mbajnë lajmin fshehtë dhe këtë ta mbajnë në sekret me të dërguarin e Allahut. Kanë dalë për te Beni Kurejdha dhe janë takaur me ta. E hulumtuan çështjen, kur ja jehudët filluan ta cenojnë pejgamberin salallahu alejhi ve selem dhe sahabët e tij. Kanë thënë: kush është ai i dërguar i Allahut?! Ne nuk kemi marrëveshje me të. Sad ibën Muadhi i ka këshilluar dhe i ka frikësuar me pasojat e tradhtisë. Ai ka qenë aleat i tyre. Ata ia kthejnë sa është më keq dhe më fjalë vullgare. Delegacioni kthehen te i dërguari salallahu alejhi ve selem dhe i kanë thënë: “Adlun vel-Kare” d.m.th. se këta jehudët tradhtuan si tradhtia e Adlit dhe Kares.⁶⁸⁹ Ata ishin dy fisë të cilat kishin tradhtuar në Rexhia.⁶⁹⁰ Besimtarëve iu shtua sprova. Jehudët bashkëpunonin me mushrikët dhe

⁶⁸⁸ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, 263; Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 225; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 464 - 474

⁶⁸⁹ Shiko Ibn Haxher, “Fethul-Bari, 15/ 584; Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 221; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 458; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 528

⁶⁹⁰ Shiko ndodhinë e Rexhias nga ky libër.

me munafikët për ta përhapur lajmin e tradhtisë së tyre, kështu që edhe më tepër doli në shesh nifaku i i tyre.

“Dhe kur një grup prej tyre thanë: *“O banorë të Jethribit, nuk ka qëndresë për ju, ndaj kthehuni!” E një grup prej tyre kërkonin lejen e Pejgamberit, duke thënë: “Shtëpitë tona janë të pambrojtura!” Edhe pse ato nuk ishin të pambrojtura, në realitet ata nuk donin tjetër por vetëm të iknin.*” Ahzab: 13

U ashpërsua sprova e besimtarëve se aleatët u forcuan edhe më shumë me bashkimin e beni kurejdhas në rreshtat e tyre. Disa jehudë i mësyjnë të sulmojë gratë myslimane të kështjellat, por ato u mbrojtën trimërisht. Në krye të tyre ka qenë Safije bint El-Abdul-Mutalibi, halla e pejgamberit salallahu alejhi ve selem.⁶⁹¹

Në këto rrethana kritike ka ardhur te pejgamberi salallahu alejhi ve selem Nuajm ibën Mesud El-Eshxhai radijallahu anhu nga Gatafani. Kishte ardhur nga ahzabët dhe ishte takuar me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe i ka thënë: o i dërguari i Allahut, unë e kam pranuar Islamin, ndërsa populli im nuk e di, andaj më urdhëro me çfarë të duash! I dërguari salallahu alejhi ve selem dëshiroi ta shfrytëzojë rastin e këtij muxhahidi të panjohur në maksimum. I tha atij: ti je vetëm një njeri, andaj, jepe kontributin në mbrojtje ndaj neve sa të mundesh se **“Lufta është kurth.”**⁶⁹²

Nuajm ibën Mesudi del me udhëzimet e pejgamberit salallahu alejhi ve selem deri sa arrin te Beni Kurejdha. Me ata njihet kah moti që në periudhën e xhahilijetit. U thotë atyre: ju e dini dashurinë time ndaj jush. Ata i thanë: nuk je te ne i akuzuar. Ka thënë: u keni dalë në ndihmë kurejshëve dhe gatafanëve në luftë kundër Muhamedit, kurse ata nuk janë si ju, gjersa vendi është juaji, në të i keni pasuritë tuaja, bijtë tuaj, gratë tuaja. Ju nuk mundeni të transferoheni nga këtu, ndërsa kurejshët dhe gatafanët nëse shohin ndonjë gjasë apo ganimetit, e shfrytëzojnë, e nëse shohin ndryshe nga ajo kthehen nëpër vendet e tyre dhe u lënë juve te Muhamedi, kurse ju nuk keni forcë kundër tij. Ai e vazhdoi bisedën me ta dhe u tha: mendoj se nuk bën të luftoni derisa të merrni prej tyre peng nga prijësit e tyre për besimin tuaj që ta luftoni Muhamedin dhe për të mos u lënë vetëm.

Pastaj Nuajmi përsëri vetë ka shkuar te kurejshët dhe u ka thënë prijësve të tyre Ebu Sufjanit dhe atyre që ishin me të: ju e dini dashurinë time ndaj jush dhe ndarjen nga Muhamedi. Më ka ardhur lajm se Beni Kurejdha janë bërë pishman për veprën e tyre ndaj Muhamedit. Ata kanë dërguar te ai dhe i kanë thënë: a pajtohesh me ne që ne të

⁶⁹¹ Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 228; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 460 - 462; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 528, 529

⁶⁹² Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 228; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 460 - 462; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 528, 529

marrim nga kurejshët dhe gatafani prijësit e tyre e ua japim juve dhe t'ua godasësh qafat? Pastaj bëhemi me ty kundër atyre që mbesin. Ai është përgjigjur: Po.

Pastaj Nuajmi e vazhdoi bisedën e tij duke u shtrirë se po ua tërheq vëmendjen kurejshëve duke u thënë: nëse kërkojnë Kurejdha nga ju peng, mos u jepni asnjë njeri. Pastaj ka shkuar te gatafanët dhe u ka thënë atyre njashu siç u kishte thënë kurejshëve dhe ua ka tërhequr vërejtjen atyre nga beni Kurejdha.⁶⁹³

Gatafani, Kurejdha dhe Kurejshët ishin pas përgatitur që nesër ta fillojnë luftën. Ka qenë dita e shtunë. Kurejshët dërguan te Beni Kurejdha për t'i thirrur që t'u bashkangjiten në luftë në atë ditë, mirëpo ata thanë: sot është dita e shtunë. E ne nuk luftojmë me ju derisa të na jepni peng se ne kemi frikë se ju ktheheni në vendin tuaj, e të na lini ne me atë njeriun (e kanë për qëllim pejgamberin). Kurejshët dhe Gatafanët kanë thënë: pasha Allahun, ua ka thënë të vërtetën Nuajm ibën Mesudi. Pasha Allahun, nuk ua japim juve asnjë njeri. Kurejdha kanë thënë: Nuajm ibën Mesudi ua ka thënë të vërtetën. Kështu dështoi marrëveshja mes tyre dhe i ndryshuan mendimet për njëri-tjetrin.⁶⁹⁴

Bëhet natë dhe ata nuk bënë asgjë me myslimanët. Gjatë natës Allahu ua dërgoi ushtrisë aleate (ahzabit) një erë të fuqishme dhe të ftohtë sa që ua barti tendat e tyre dhe ua rrokullisi kazanat. Kjo ishte ajo që Allahu i Madhëruar ka thënë: ***“O ju që keni besuar, përkujtojeni të mirën e Allahut ndaj jush, kur juve u erdhi një ushtri e Ne kundër tyre lëshuam një furtunë dhe ushtri që ju nuk e shihnit, e Allahu e shihte atë që ju vepronit.”*** Ahzab: 9

Kampusi i mushrikëve destabilizohet dhe u dëgjua zhurmë tek ata.⁶⁹⁵

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem e ka dërguar Hudhejfe ibën Jemanin që ta shikojë gjendjen e tyre. E ka urdhëruar që të mos flet asgjë, e mos të ndërmarrë asnjë vepër përpos vëzhgimit edhe nëse i jepet ndonjë mundësi. Hudhejfe shkon atje dhe hyn në kampin e kurejshëve. Ulet më një grup të tyre të mbështjellur me palltot e tyre rreth zjarrit. Aty i përgjonte pa e diktuar asnjëri. Të ftohtët ka qenë acar, ndërsa era ka qenë e fuqishme. Ebu Sufjani ka qenë mes ushtarëve dhe ka qenë i kujdesshëm që të mos ketë mes tyre lajmëtarë të pejgamberit. U ka thënë të pranishmëve para se t'ia fillonte bisedës, le ta dijë secili prej jush shokun e tij. Hudhejfes nuk i mbeti gjë përpos se ai të fillojë me pyetje personin afër tij nga e djathta. E pyeti: kush je ti? Pastaj kthehet kah personi që ishte ulur nga e majta dhe e pyet: kush je ti? Kështu e tejkaloi të

⁶⁹³ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 256

⁶⁹⁴ Shiko detajet e ngjarjes te Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 229 – 331; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 480; Ibn Sad, “Tabekat el-kubra”, 2/ 69; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 541 - 544

⁶⁹⁵ Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 331; Ibn Sad, “Tabekat el-kubra”, 2/ 69; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 545

pyeturit dhe nuk ia vunë veshin. Ebu Sufjani mbajti fjalim mes tyre dhe tha: o turmë e kurejshëve, pasha Allahun ju sot nuk jeni gdhirë në vend të stabilitë. Na ngordhën lopët dhe delet dhe devet, ndërsa kurejdha e prishi marëveshjen me ne, gjersa era e ashpër po fryn siç po e shihni. Asnjë kazan nuk po përqëndrohet në vendin e vet, po na fiken zjarret dhe as që po mundemi të strehohemi. Andaj nisuni të kthehemi se unë po nisem. Pastaj Ebu Sufjani hipi në deven e tij dhe ia mësyu kthimit. Të tjerët e ndalën që të nisen me të. Kurejshët u tërhoqën dhe i lanë disa kalorës që të ruajnë gjatë tërheqjes dhe pastaj pas tyre shkuan edhe fiset e tjera që mbetën.

Hudhejfeja radijallahu anhu vjen për ta përgëzuar të dëguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem për tërheqjen e ushtrisë pasi që ata e kishin rrethuar Medinen afër njëzet e pesë net.⁶⁹⁶

Pasi u zbraz Medineja nga ushtria e ahzabëve ka thënë i dërguari salallahu alejhi ve selem sahabëve të tij: tani ne do t'i luftojmë, e jo ata të na luftojnë, ne do të marshojmë në drejtim të tyre.”⁶⁹⁷

E ardhmeja ka qenë ashtu siç kishte paralajmëruar i dërguari salallahu alejhi ve selem. Pas kësaj, Allahu ua mundësoi kthimin muxhahidëve dhe murabitinëve përreth hendekut në shtëpitë e tyre. Allahu e ka thënë të vërtetën: **“Dhe Allahu i zbrapsi ata që nuk besuan me atë mllëfin e tyre, duke mos arritur kurrnjë të mirë. Dhe Allahu ua largoi luftën besimtarëve. Allahu është i fuqishëm, ngadhënjës.”** Ahzab: 25

Në këtë betejë kanë rënë shëhidë gjashtë veta nga sahabët – Allahu qoftë i kënaqur me ta.⁶⁹⁸ Nga ana e mushrikëve janë vrarë tre veta.⁶⁹⁹ Në lidhje me këto ngjarje në këtë betejë ka zbritur surej Ahzab e cila e ka marrë emrin sipas ndodhisë. Në të kanë zbritur ajetet:

“O ju që keni besuar, përkujtojeni të mirën e Allahut ndaj jush, kur juve ju erdhi një ushtri e Ne kundër tyre lëshuam një furtunë dhe ushtri që ju nuk e shihnit, e Allahu e shihte atë që ju vepronit. * Kur ata ju erdhën juve edhe prej së larti edhe prej së poshtmi, dhe kur shikimet u shtangën, e zemrat arritën në fyt, e ju sajoni mendime të llojlojta për Allahun. * Atje, në atë vend qenë sprovuar besimtarët, dhe qenë tronditur me një dridhje të fortë. * Kur hipokritët dhe ata që në zemrat e tyre kishin sëmundje, thoshin: “Allahu dhe i dërguari Tij, nuk na premtuan tjetër vetëm se mashtrim!” * Dhe kur një grup

⁶⁹⁶ Shiko ndodhinë e Hudhejfes në Fethul-Bari, 15/ 284; Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 231 - 233; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 488, 489; Ibn Sad, “Tabekat el-kubra”, 2/ 69; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 546 - 549

⁶⁹⁷ Shiko Sahih el-Buhari, “Fethul-Bari, 15/ 590

⁶⁹⁸ Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 252; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 495; Ibn Sad, “Tabekat el-kubra”, 2/ 70; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 550

⁶⁹⁹ Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 253; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 496; Es-Salihi, Esh-Shami, “Es-subulul-huda ver-reshad”, 4/ 551

*prej tyre thanë: “O banorë të Jethribit, nuk ka qëndresë për ju, ndaj kthehuni!” E një grup prej tyre kërkonin lejen e Pejgamberit, duke thënë: “Shtëpitë tona janë të pambrojtura!” Edhe pse ato nuk ishin të pambrojtura, në realitet ata nuk donin tjetër, por vetëm të iknin. * Dhe sikur t’u hynin atyre nga anët e saj (Medines) dhe prej tyre të kërkohej tradhtia, ata do të ishin të gatshëm për të dhe nuk do të vononin aspak (të tradhtonin). * E ata ishin që i patën dhënë besën Allahut më parë se nuk do të kthehen prapa (nuk do të ikin), pra premtimi i dhënë Allahut mban edhe përgjegjësi. * Thuaj: “Nëse ikët prej vdekjes ose prej mbytjes, ikja nuk do t’ju bëjë dobi, sepse edhe atëherë nuk do të (shpëtoni) përzetoni vetëm për pak kohë”. * Thuaj: “Kush do t’ju mbrojë prej Allahut, nëse Ai ua ka caktuar ndonjë të keqe, ose (do t’ju godasë me ndonjë të keqe) nëse Ai ua ka caktuar ndonjë të mirë. Po përveç Allahut ata nuk do të gjejnë për vete ndonjë ndihmëtar”. * Allahu i ka njohur shumë mirë ata që ndër ju pengonin dhe ata që vëllezërve të vet u thoshin: “Ejani me ne!” E ata nuk vijnë në luftë, vetëm një pakicë. * Janë koprracë ndaj jush (nuk ju duan të mirën). E kur u vjen frika i sheh ata të shikojnë ty, e sytë e tyre rrotullohen si të atij nga të fiktit pranë vdekjes, e kur largohet frika, ata ju shpojnë ju me gjuhë të mprehta, lakmues për pasuri (për plaçkë - ganimet). Të tillët nuk kanë besuar, andaj Allahu ua asgjësoi veprat e tyre, e kjo për Allahun është lehtë. * Ata mendonin se grupet aleate ende nuk kishin shkuar, dhe nëse aleatët kthehen edhe një herë, ata (hipokritët) do të dëshironin të kishin qenë beduinë diku me arabët dhe prej atje të pyesin për çështjen tuaj, por edhe sikur të ishin në mesin tuaj, ata krejt pak do të luftonin. * Ju e kishit shembullin më të lartë në të dërguarin e Allahut, kuptohet, ai që shpreson në shpërblimin e Allahut në botën jetër, ai që atë shpresë e shoqëron duke e përmendur shumë shpesh Allahun. * E kur myslimanët e panë ushtrinë aleate, thanë: “Kjo është ajo që Allahu dhe i dërguari i Tij na prematuan neve, e Allahu dhe i dërguari i Tij e thanë të vërtetën”. Ajo (ushtria e armikut që e panë) vetëm ua shtoi atyre besimin dhe mbështetjen. * Prej besimtarëve kishte burra që vërtetuan besën e dhënë Allahut, e disa prej tyre e realizuan premtimin duke dhënë jetën, dhe ka prej tyre që janë duke pritur (ta zbatojnë) dhe ashtu nuk bënë kurrfarë ndryshimi. * Që Allahu t’i shpërblejë të vërtetët për sinqeritetin e tyre e hipokritët t’i ndëshkojë, nëse do, ose t’ua falë atyre; Allahu është që fal shumë, është mëshirues. * Dhe Allahu i zbrapsi ata që nuk besuan me atë mllëfën e tyre, duke mos arritur kurrnjë të mirë. Dhe Allahu ua largoi luftën besimtarëve. Allahu është i fuqishëm, ngadhënjyes.“ Ahzab: 9 – 25⁷⁰⁰*

Edhe pse ushtria aleate u kthyen, aktivitet ushtarakë ende nuk kishin mbaruar. Sa është kthyer i dërguari salallahu alejhi ve selem në shtëpi dhe i ka lëshuar armët, i ka ardhur Xhibrili alejhi selam dhe i ka thënë: a i lëshove armët? Ne – për Allahun – nuk

⁷⁰⁰ Për detaje shtesë në lidhje me ajetet që kanë të bëjnë me betejën e Ahzabit, shiko El-Funejsan Saud ibën Abdullah “Gazvetul-Ahzab fi dauil-Kuraniil-kerimi”, botimi I parë, sh.b. Ishbilija, Rijad, 1418 h.

i kemi lëshuar. Dil te ata! I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: për ku? Ka thënë: ja këtej. Ka bërë me shenjë nga Benu Kurejdha. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka dalë menjëherë dhe është nisur për te ata.⁷⁰¹

I dërguari i Allahut e kuptoi se luftimi i tradhtarëve të jehudëve nga Beni Kurjdha është urdhër nga Allahu subhanehu ve teala. Ia jep bajrakun Ali ibën Ebi Talibit radjallahu anhu⁷⁰² dhe e urdhëron t'i thërrasë myslimanët e t'u thotë të mos e falë askush ikindinë, përpos në Beni Kurejdha.⁷⁰³ Pastaj ka dalë vetë personalisht për të arritur tek ata me sahabët. Kur arrin atje, stacionohen përreth kështjellave të tyre. Rrethimi zgjati më tepër se dhjetë net. Allahu ua futi frikën dhe ata filluan t'i kërkujnë disa aleatë nga Eusi, por ata e dinin më së miri tradhtinë e tyre dhe kurthet që i kishin bërë të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ata ishin të vetëdijëshëm se ata meritojnë vetëm ndëshkim gjë të cilën e shijuan gjatë rrethimit që ua bëri i dërguari salallahu alejhi ve selem.⁷⁰⁴

Pasi u ashpërsua gjendja me rrethimin e jehudëve Beni Kurejdha u bindën se nuk ka ikje nga rënia në dorë të pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe pasuesve të tij nga besimtarët, Allahu ua dridhi zemrat dhe e shpallën dorëzimin në gjykimin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Pastaj kanë ardhur Eusët te i dërguari për të ndërmjetësuar për ta, kurse i dërguari salallahu alejhi ve selem ia la gjykimin Sad ibën Muadhrit radjallahu anhu. Ai tha: unë gjykoj ndaj tyre që të ekzekutohen luftëtarët e tyre dhe familjet e tyre të merren rrobër.⁷⁰⁵ I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka thënë: **Ke gjykuar me gjykimin e Allahut.**⁷⁰⁶

Sadi kishte kontaktuar me ta gjatë rrethimit në hendek me ata që shkoi për ta vëzhguar tradhtinë e jehudëve kur e pati dërguar pejgamberi salallahu alejhi ve selem me atë delegacionin që të debatojnë me ta. Sadi pati marrë me të gjithë besatimin që ta pranojnë gjykimin e tij dhe ata kishin pranuar. Kur erdh koha për gjykim, ua dha gjykimin e prerë ashtu siç merituan këta jehudë nga Beni Kurejdha, prishës të marrëveshjes, tradhtarë ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe besimtarëve, tradhtarë të vatanit të tyre. Pra, gjykimi ishte të ekzekutohen luftëtarët e tyre, të robërohen familjet e tyre dhe të ndahet pasuria e tyre. Ligji u zbatua, ndërsa ata ishin më shumë që e dinin se çfarë meritojnë ata nga dënimi. Njëri nga udhëheqësit e tyre shpëtoi nga ky gjykim, pasi që ai ua kishte kritikuar popullit të vet prishjen e marrëveshjes me të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe kishte thënë: unë nuk kam

⁷⁰¹ Shiko Sahih el-Buhari, "Fethul-Bari, 15/ 593; Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 264

⁷⁰² Ibn Hisham, "Es-siretun-nebevije", 3/ 234; El-Vakidi, "El-Megazi", 2/ 499; Es-Salihi, Esh-Shami, "Es-subulul-huda ver-reshad", 5/ 10

⁷⁰³ Shiko Sahih el-Buhari, "Fethul-Bari, 15/ 294

⁷⁰⁴ Ibn Hisham, "Es-siretun-nebevije", 3/ 253; El-Vakidi, "El-Megazi", 2/ 496; Es-Salihi, Esh-Shami, "Es-subulul-huda ver-reshad", 5/ 12

⁷⁰⁵ Shiko Sahih el-Buhari, "Fethul-Bari, 15/ 300; Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 266

⁷⁰⁶ Shiko Sahih el-Buhari, "Fethul-Bari, 15/ 298

marrë pjesë në tradhtinë tuaj. Ai ishte distancuar nga ajo dhe në këtë e shoqëruan edhe disa burra të tjerë. Ai vazhdoi të mbetet në fenë hebreje, mirëpo pasi refuzoi ta prishë marrëveshjen, shpëtoi me shokët e tij nga dënimi.⁷⁰⁷

Beteja e Ahzabit dhe në Beni Kurejdha ka qenë fitore për besimtarët. Allahu e dëboi aty ushtrinë aleate pa u bërë gjë myslimanëve. Ua shfaq realitetin e jehudëve dhe e ka pastruar Medinen nga Beni Kurejdhat. Myslimanët kanë fituar plaçkë të madhe të luftës nga pasuria e tyre dhe po ashtu arat e tyre.

Në lidhje me beni Kurejdhasit kanë zbritur ajetet:

“E ata nga ithtarët e librit (jehuditë), të cilët u ndihmuan atyre (idhujtarëve), Ai (Allahu) i nxori prej kështjellave të veta dhe në zemrat e tyre u shtini frikën, ashtu që një grup e mbytni, kurse tjetrin grupin e robëroni. * E juve ua la trashëgim tokën e tyre, shtëpitë e tyre, pasurinë e tyre dhe tokën që ende nuk e keni shkelur. Allahu është i gjithëfuqishëm për çdo send.” Ahzab: 26 – 27

BETEJA ME BENI MUSTALIKËT – MERISIA/ SHABAN VITI 6 HIXHRI

Kjo betejë e ka marrë emrin sipas fisit beni Mustalik. Ata ishin nga Huza’at Kahtanijë. Po ashtu është qujtur Merisia⁷⁰⁸, sipas vendit dhe burimit në të cilin ia kishin mësyer zhvillimit të betejës. Ato ishin vendbanimet e Beni Musatalikëve që gjendeshin mes Mekks dhe Medines afër Usfanit dhe Kadidit.

Ky fis ishin në një rajon të ndarë nga kurejshët e Mekës. Ata kishin frikë nga kurejshët, edhe pse ishin në lidhje me ta. Në fillim nuk ishte i qartë qëndrimi i tyre ndaj Islamit, edhe pse të tjerët nga Huza’a ishin në besatim me pejgamberin salallahu alejhi ve selem. Vetëm beni Mustalikët e kundërshtuan popullin e tyre. Ata u kishin ofruar ndihmë kurejshëve në prag të betejës së Uhudit.⁷⁰⁹ Ata më parë kishin përgatitur ushtarë për ta sulmuar Medinen. I dërguari salallahu alejhi ve selem i përcillte dhe i vrojtonte lëvizjet e tyre.⁷¹⁰ Kur u vërtetua qëllimi i tyre për sulmin e Medines, i dërguari salallahu alejhi ve selem përgatiti ushtri me shtatëqind ushtarë. Në Medine e la Ebu Dher El-Gifarin radijallahu anhu. Pastaj del për te Beni Mustalikët në muajin shaban të vitit të gjashtë hixhri.⁷¹¹ Në këtë ushtri bajrakun e muhaxhirëve e mbante

⁷⁰⁷ Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 238; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 503

⁷⁰⁸ Buhariu ka vënduar në sahihun e tij në Librin “Kitabul-megazi” kapitull që e ka emërtuar “Gazvetu beni Mustalik min Huza’ate ve hije gazvetu Murejsia”.

Për më tepër shiko Ibrahim ibn Ibrahim Kurejbi, “Mevijat gazveti beni Mustalik”, universiteti islamik në medine Munevere, pa datë botimi; poashtu Abdul-halim ibn Ibrahim Abdul-Latif, “Hadithul-ifk”, Nadil-Kasim edebi, Burejde, 1410 h.

⁷⁰⁹ El-Beladi, “Muxhem el-mealim el-xhugrafije fis-sireti edh-dheatije”, f. 290

⁷¹⁰ Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 290; Ibn Kethir, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 297

⁷¹¹ Burimi i mëparëshëm

Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu, ndërsa në krahun e ensarëve bajrakun e mbante Sad ibën Ubade radijallahu anhu.

I dërguari salallahu alejhi ve selem arrinë te vendi i tubimit të tyre dhe e urdhëron Omer ibën Hatabin të thërrasë me zë të lartë: thoni *la ilabe il-Allah*, do t'i mbronë vetet tuaja dhe pasuritë tuaja. Pas kësaj u gjuajtën me shtizë. Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem i urdhëron sahabët dhe sulmuan të gjithë së bashku.⁷¹²

Ata u zbythën dhe u përlëshën, por Allahu i mposhti Beni Mustalikët dhe u vra kush u vra prej tyre. Aty myslimanët zunë rob shumë veta. Në mesin e tyre ka qenë Xhuvejrije bint El-Harith radijallahu anha.⁷¹³

Në këtë betejë u shfaq trimëria e shumë sahabëve radijallahu anhum. Prej tyre Ali ibën Ebi Talibi dhe Abdurahman ibën Aufi – Allahu qoftë i kënaqur me ta dhe më të gjithë të tjerët sahabe!⁷¹⁴

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka edukuar me këtë sulm banorët e kësaj lugine nga fisi Huza'a të cilët i kishin ndihmuar kurejshët dhe s'deshtën ta sulmojnë Medinen.

Vendbanimi i Huza'as ka qenë mes Mekës dhe Medines. Këta si pjesë kundërshtare nga Huza'at, u dalluan nga tjerë në atë luginë që ishin në aleancë me të dërguarin salallahu alejhi ve selem. Në betejën që ndodhi, ata e kuptuan grushtin e fortë të pejgamberit salallahu alejhi ve selem kundër armiqve të tij. Kjo betejë ka qenë shkak për t'u bindur me këtë realitet.

Ibn Sad, "Tabekat el-kubra", 2/ 63

⁷¹² El-Vakidi, "El-Megazi", 2/ 300; Ibn Kethir, "Es-siretun-nebevije", 3/ 298

⁷¹³ Ibn Hisham, "Es-siretun-nebevije", 3/ 291

⁷¹⁴ Ibn Hisham, "Es-siretun-nebevije", 3/ 291

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

NDODHIA E SHPIFJES

Ndodhia e shpifjes ka qenë nga ndodhitë më të rëndësishme në betejën me Beni Mustalikët.⁷¹⁵ Kjo ndodhi që e preku nderin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, nderin më të pastër dhe gruan më të dashur të tij dhe të umetit në përgjithësi. Ndoshta edhe transmetimi i ndodhisë nga vetë protagonistja dhe ajo është Aisheja radijallahu anha është transmetimi më i vërtetë me detalet më precize. Ky hadith llogaritet nga hadithet më të gjata në Sahihun e Buhariut. Shumica e saj janë detale nga transmetimi i birit të motrës saj Urvete ibën Zubejrit radijallahu anhu. Jam kujdesur në transmetimin e plotë.

Ndodhia e shpifjes, a shpifja⁷¹⁶ [në gjuhën arabe] *el-ifk* (الإفك) është në pozitën e papastërtisë *en-nexhis* (النجس). En-nexhis i thuhet ifkulum (إفكهم) dhe efekulum (أفكهم). Ai që e thotë “*efekulum*” thotë e ka mënjeluar nga imani dhe i ka përgënjeshtuar, siç është thënë në ajetin kuranor:

يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ ۝

(*jumfeku anhu me ufik(e)*)

“**Nga ai (besimi) zbrapset ai që ishte zbrapsur.**” Dharijat: 9

Përcillet nga Ibën Shihabi se ka thënë: më ka treguar Urvete ibën Zubejr, Said ibën Musejibi, Alkamete ibën Vekasi, Ubejdullah ibën Abdilah ibën Utbe ibën Mesudi nga Aisheja radijallahu anha bashkëshortja e peygamberit salallahu alejhi ve selem kur i kishin thënë asaj shpifësit atë që i kishin thënë. (të gjithë më kanë treguar në veçanti nga tregimi i saj. Ndonjë ka qenë më i kuptueshëm ndaj tregimit të saj se sa tjerët, ndërsa unë i kam pohuar ato (sipas asaj që e kanë transmetuar). Unë kam kuptuar nga secili rrëfimin që e ka rrëfyer nga Aisheja. Rrëfimet ia vërtetonin njëri-tjetrit atë që kanë transmetuar, edhe pse ndonjëri ka qenë më i kuptueshëm se tjetri. Kanë thënë: ka thënë Aisheja: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem kur ka dashur të

⁷¹⁵ Buhariu ka vënduar në Sahihun e tij në Librin “Kitabul-megazi” kapitull që e ka emërtuar “Hadithul-ifk”, 5/ 55

Shiko detalet e transmetimeve te Ibn Kethir, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 304, nën titullin “Kasdul-ifk”.

⁷¹⁶ **SHPIFJE** f. sh. Fjalë të rreme, trillime, gjëra të paqena që thuhet me qëllim për të përlyer nderin a emrin e mirë të dikujt, për t'i ngarkuar një faj që nuk e ka bërë, për të njollosur diçka ose për synime të tjera të pandershme; përhapja e fjalëve a e trillimeve të tilla.

udhëtojë, ka hedhur short mes grave të veta. Asaj që i ka ra shorti, ka dalë me të i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Aisha thotë: hodhi short mes nesh kur u nis në një betejë, aty doli shorti im dhe unë dola më të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem në atë betejë pasi kishte zbritur ajeti për hixhabin, mua më mbanin në koshin tim dhe me të më zbritnin. Ecëm derisa e mbaroi i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem betejën dhe e përmbylli. Në iu afruam Medines duke ecur me karvanin tonë. Pasi dhanë leje për të lëvizur, eca derisa e kalova ushtrinë. Pasi mbarova me çështjen time u nisa kah kafsha ime e udhëtimit, e preka gjoksin, vëreja se gjerdani im nga rruzat e Dhafarit⁷¹⁷ ishte këputur. U ktheva dhe e kërkova gjerdanin, kështu që më vonoi kërkimi. Tha (ajo): ndërkohë kanë ardhur ata që më mbanin në kosh dhe e kanë marrë koshin tim dhe kanë shkuar me deven time me të cilën udhëtoja. Ata kanë menduar se unë jam në të. Ashtu atëkohë ishin gratë të dobëta nuk kishin trashësi. Ato hanin sa një rrodhe⁷¹⁸ nga ushqimi dhe nuk e kanë diktuar bartësit lehtësinë e koshit kur e kanë ngritur dhe e kanë bartur. Unë isha një vajze e re në moshë. Ata pasi janë larguar, unë e kam gjetur gjerdanin dhe ushtria kishin vazhduar udhëtimin. Pastaj shkova te vendi ku kishin qenë të stacionuar, por aty kishte mbetur askush. Ia mësyva vendit ku pata qenë më parë se mendova se ata do të më kërkojnë pasi ta ndiejnë mungesën time. Duke ndenjtur e ulur, më kaploi gjumi dhe fjeta. Safvan ibën Muatal (Dhekvani) ka qenë në pjesën e fundit të ushtrisë. Duke ecur ka arritur te vendi im dhe ka parë në të zeza duke fjetur. Ai më ka njohur ku më ka pa, sepse më kishte parë edhe para (obligimit) të hixhabit. Më zgjoi nga gjumi zëri i tij i cili kishte thënë me zë të lartë *inna lil-lahu ve inna ilejhi raxhiun* nga habia. Unë menjëherë e mbulova fytyrën me hixhabin tim. Pasha Allahun nuk kemi folur asnjë fjalë dhe as nuk kam dëgjuar nga ai ndonjë fjalë, përpos fjalës *inna lil-lahu ve inna ilejhi raxhiun*. E solli devenë dhe e uli në gjunj, e unë u ngrita dhe hipa në të. Pastaj u nisëm duke prirë ai përpara me devenë derisa arritëm të ushtria në kohën e vapës kur ata pushonin. Ka thënë: ndërkohë kishte folur për mua kush kishte folur, gjersa i pari që e kishte filluar shpifjen ishte Abdullah ibën Ubej ibën Seluli. Urve ka thënë: më erdhën lajme se përhapej dhe flitej për shpifjen te ai dhe ai e pohonte dhe dëgjonte me vëmendje dhe është orvatur të nxjerrë fjalë edhe më tepër. Urve, po ashtu, ka thënë: nuk e përmendën te ata që morën pjesë në shpifje, përveç Hasan ibën Thabitin, Mistah ibën Ethathe dhe Hamnete bint Xhehsh në mesin e njerëzve që nuk i njihja, përpos se ata ishin bashkë në këtë, siç i kishte përmenduar Allahu i Madhëruar, por ma i madhi në këtë ishte Abdullah ibën Ubej ibën Seluli. Urvete ka thënë: Aisheja e uren të shahet Hasani para saj. Ajo thoshte: Ai është që ka thënë:

*Babi im dhe prindi i tij dhe nderi im,
Për nderin e Muhamedit janë mbrojtje nga ju,*

⁷¹⁷ **Dhafari**, vend në Jemen. Gjerdani ka qenë nga rruzat e atij vendi. Shiko komentin Neveviut të Sahih Muslimit. Përkthyesi

⁷¹⁸ **RRODHE** f. sh. bot. 1. Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me kërcell të degëzuar e me lule të bardha, që bën kokrra vezake e me gjemba si grep. Me këtë ajo ka aluduar në sasi të vogël d.m.th. se gratë kanë qenë të dobëta nga ngrënia e pakët e ushqimit. Përkthyesi

Aisheja ka thënë: Arritëm në Medinë dhe prej atëherë mbeta e sëmure një muaj, gjersa njerëzit ishin zhytur në biseda ndaj meje me thëniet e shpifësve, por unë atëbotë nuk kisha ditur asgjë. Ajo që më bënte të dyshoj, se unë nuk po e vëreja nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem atë butësi që po e shihja prej tij në kohën kur isha e sëmure. Ai hynte te unë, përshëndetej (me selam) dhe pyeste: Si është ajo? Pastaj shkonte. Kjo më bënte të jem në mëdyshje, por nuk ndieja gjë të keqe, derisa u bërë pak më mirë (nga sëmurdja) e dola me Umu Mistahin në Menasia⁷¹⁹ që ishte vendi ku dilnim për nevojë. Atje nuk dilnim, përpos prej natës në natë dhe atë para se t'i bënim nevojtoret afër shtëpive tona. Ka thënë: çështja jona ka qenë e njëjtë si çështja e arabëve të parë (beduinëve) në periferi që kryenin nevojën larg banimeve. Ne pengoheshim nga nevojtoret që i kishim afër shtëpive. Ka thënë: shkuam unë dhe umu Mistahi. Ajo ishte bija e Ruhëm ibën Mutalib ibën Manafit, gjersa nëna e saj ishte bija e Sahër ibën Amirrit, teza e Ebu Bekër Sidikut, a djali i saj ishte Mistah ibën Uthathe ibën Abad ibën Mutalib. Une dhe Umu Mistahi u kthym për në shtëpinë time pasi mbaruam nga nevojat tona, Ummu Mistahi takoi në rrobat e veta dhe ka thënë: e zëntë shërri Mistahun. Ajo i tha asaj: sa gjë të keqe ke thënë! A po shan një njeri që ka prezentuar në Bedër?! Ka thënë: Eh, moj, a nuk ke dëgjuar se çfarë ka thënë? Thashë: e çfarë ka thënë? (thotë) në vazhdim: më tregoi për thëniet e shpifësve dhe u sëmura edhe më shumë. Pasi u ktheva në shtëpi, hyri te unë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, u përshëndet (me selam) dhe tha: “Si është ajo? I thashë atij: a më lejon mua të shkoj te prindërit e mi? (ka thënë) dëshiroj të bindem në këtë lajm prej anës së tyre. Ka thënë: më lejoi i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. (pasi shkova) i thashë nënës sime: Oj nëna ime, çfarë po flasin njerëzit? Tha: Oj bija ime, mos e bëj të madhe, se, pasha Allahun, rrallë ndodh që të jetë ndonjë grua e bukur te një njeri që e do më shumë se kunatat e saj, e ato të mos folin për të. Ka thënë: thashë “subhanallah”, a kanë folur njerëzit në lidhje me këtë?! Ka thënë: kam qarë atë natë derisa kur kam gdhirë nuk më janë ndalur lotët dhe nuk fleja. Pastaj mbeta duke qarë. Tha: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem pastaj e ka thirrur Aliu ibën Abdul-Mutalibin dhe Usame ibën Zejdin kur shpallja (vahji) ishte ndalur për një kohë, i pyeste dhe konsultohej me ta në lidhjen për ndarjen nga bashkëshortja e tij. Ka thënë: Sa i përket Usames, i bëri me shenjë të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem për atë që dihet nga pastërtia e bashkëshortes së tij dhe me atë se si e dinë në vete për të. Usameja ka thënë: është bashkëshortja jote, e ne nuk dimë, përpos se hajr për të. E sa i përket Aliut, ka thënë: o i dërguari i Allahut Allahu nuk ta ka ngushtuar ty, gra pos saj ka shumë, pyete shërbëtoren, ta thotë të vërtetën. Ka thënë: I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka thirrur Beriren dhe i ka thënë: Oj Berire, a mos ke parë ndonjë gjë të dyshosh? Berieja i tha: Pasha atë që të ka dërguar me të vërtetën, nuk kam parë kurrë te ajo ndonjë vepër për ta kritikuar, pëpos se ajo është vajzë në moshë të re dhe është naive. Ka thënë: është ngritur i dërguari i Allahut salallahu

⁷¹⁹ **Menasia** ka qenë vend ku kanë dalur për të kryer nevojën që është njohur Në Medinë si vend i veçantë për gratë. Shiko Ez-Zubejdi, “Taxhul-arus”, 5/ 535

alejhi ve selem atë ditë dhe duke qenë i hipur në minber, kërkoi për Abdullah ibën Ubejin diku të dalë që t'ia japë hakun. Ka thënë: O ju myslimanë, kush hakmerret kundër njeriut për të cilin më ka ardhur lajmi se e ka shqetësuar bashkëshorten time? Pasha Allahun, nuk di për bashkëshorten timë gjë tjetër, përpos se hajr. E kanë përmendur një njeri për të cilin nuk di për të, përpos se hajr dhe se nuk ka hyrë të familja ime, përpos se me mua. Ka thënë: është ngritur Sad ibën Muadhi, vëllau i beni Abdul-Eshhel dhe ka thënë: Unë, o i dërguari i Allahut hakmerrem për ty. Nëse është nga Eusi, ia pres kokën, e nëse është nga vëllezërit tanë Hazrexhët, atëherë vetëm na urdhëro dhe ne e kryejmë urdhrin tënd. (ajo thotë në vazhdim): është ngritur një njeri nga Hazrexhët, a Ummu Hasan ka qenë vajza e mixhës nga fisi i tij, e ai ka qenë Sad ibën Ubade i cili ka qenë zotëria i Hazrexhëve. Ka thënë (Aisheja): ka qenë njeri i mirë, por e kaploi një vrull dhe i tha Sadit: po gënjen, pasha Allahun, nuk do ta mbysësh! As nuk mundesh ta mbysësh. Po të ishte nga pala jote, nuk do të kisha dashur të mbytet. Është ngritur Usejd ibën Hudejri, e ai ishte i djali i mixhës së Sadit. I drejtohet Sad ibën Ubades dhe i thotë: po gënjen pasha Allahun, do ta mbysim, a ti je bë munafik, po polemizon për munafikët. Thotë (Aisheja): u grindën dy palët Eusi dhe Hazrexhi deri sa i masynë të luftojnë, ai dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ishte i ngritur në minber. Ka thënë (Aisheja): i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka qetësuar deri sa kanë heshtur. Ka thënë: atë ditë mbeta duke qarë tërë ditën dhe nuk m'u ndalnin lotët dhe as nuk mundesha të fle. Ka thënë: gdhiva me prindërit e mi duke qarë dy netë dhe dy ditë, me lot pa ndarë dhe pa gjum derisa mendova se do të më plasë tëmthi. Duke ndenjtur ulur te prindërit pranë meje, e unë duke qarë, kërkoi leje një grua nga ensarët për të hyrë te ne. I dhashë leje dhe ajo hyri dhe qau me mua. Thotë: duke qenë ne në atë gjendje, ka hyrë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, është përshëndetur (me selam) dhe është ulur. Ka thënë: nuk ishte ulur tek unë qysh prej atëherë që ishte folur për mua ajo që ishte folur më parë. Mbeti një muaj nuk po i shpallej asgjë në lidhje me çështjen time. Ka thënë: kur u ul i dërguari i Allahut, e tha shehadetin, e pastaj tha: e në vijim, oj Aishe, më ka ardhur lajm për ty kështu e kështu, nëse je e pastër, Allahu do ta zbrësë pastërtinë tënde, e nëse je fajtoje, kërkoi falje prej Allahut dhe pendohu, se robi kur e pranon e pastaj pendohet, Allahu ia pranon pendimin. Ka thënë: pasi i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e mbaroi fjalimin e tij, e mua më ishte prerë gjaku sa që nuk ndija as një pikë të tij, i thashë babait tim. Përgjigju të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem për mua në atë që tha! Babi im tha: Pasha Allahun, nuk di çfarë t'i them të dërguarit të Allahut. Atëherë i thashë nënës time: përgjigju të dërguarit të Allahut për atë që tha! Nëna ime tha: Pasha Allahun, nuk di çfarë ti them të dërguarit të Allahut. Atëherë unë thashë, a isha vajzë në moshë të re, nuk kisha lexim nga Kurani shumë. Unë, pasha Allahun, e kam ditur. E keni dëgjuar këtë bisedë saqë ka zënë vend te ju dhe i keni besuar. Po tu thosha juve se unë jam e pastërt, a nuk do të më besoni?! E nëse e pranoj para juve për ndonjë gjë që Allahu e di se unë prej asaj vepre jam e pastërt a do të më besoni? Pasha Allahun, nuk gjej për mua dhe juve (shembull), përpos Babain e Jusufit kur ka thënë: “ ... *durim i mirë. Allahu është nga i cili*

kërkohet ndihmë për këtë që përshkruani ju ⁷²⁰ pastaj u ktheva dhe u shtriva në shtrat. Allahu e ka ditur se unë kam qenë e pastër dhe se Allahu do ta nxjerrë në shesh pastërtinë time, por nuk e kam ditur se Allahu do të zbresë për çështjen time shpallje që do të lexohet. Çështja ime, në vlerësimin tim, ishte shumë e vogël nga ajo që të flasë Allahu për mua. Por shpresoja që Allahu t'i bëjë të mundur të dërguarit të Allahut të shohë në ëndërr pafajësinë time. Pasha Allahun, pa e lëshuar i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem vendin ku ishte ulur, as pa dalur askush nga nga familja ime, kur iu shpall atij dhe e kaploi sikleti. Atij i shkonin djersët nga ajo (shpallja) si të jenë perla, gjersa ishte në ditë dimri, nga rëndësia e asaj fjalë (shpalljes) që i zbriti atij. Ka thënë: të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem i erdh gëzimi dhe qeshi. Fjala e parë që e tha ishte: “Oj Aishe, Allahu të ka nxjerrë të pafajshme.” Ka thënë: nëna ime më ka thënë: Çohu shko te ai. Thashë: Pasha Allahun nuk çohem të shkoj te ai. Unë nuk e falenderoj askë, përveç Allahun azze ve xhel-le. Ka thënë: Allahu i Madhëruar e ka shpallur: “***Innel-iedhine xhau bil-ifki ...***“ sure Nur prej ajetit 11] dhjetë ajete, i ka zbritur Allahu për pafajësinë time.

Ebu Bekër Sidiku që më parë i jepte ndihmë Mistah ibën Uthathes për afërsinë (të gjakut) që kishin dhe se ka qenë i varfër, ka thënë: Pasha Allahun, kurrë nuk jap më Mistahut gjë pasi që e ka thënë atë për Aishen. Në këtë Allahu i Madhëruar e ka shpallur: “***Ve la jeeteli ulul-fadli minkum ...***“ Sure Nur, ajeti 22 deri te thënia e Tij “***... Vallahu gafurur-rahim***“.

Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu ka thënë: Po si jo, pasha Allahun, unë dëshiroj që Allahu të më falë mua. Pastaj përsëri ka vazhduar t'i japë ndihma Mustahut dhe ka thënë: pasha Allahun, nuk ia tërheq më kurrë. Aisheja ka thënë: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e kishte pyetur Zejneb bint Xhahshin për çështjen time dhe i kishte thënë Zejnebes: Çfarë di në lidhje me këtë apo ke parë ndonjë gjë? Ka thënë: o i dërguar i Allahut, e ruaj dëgjimin tim dhe shikimin tim. Pasha Allahun, nuk di, pos hajr. Aisheja ka thënë: ajo ka qenë që më ka sublimuar nga bashkëshortet e pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe Allahu e ka ruajtur me atë devocion. Motra e saj Hamneja e luftonte me këmbëngulje dhe u dënua me të tjerët. Ibën Shihabi ka thënë: kjo është ajo që më ka arritur nga hadithi i këtij grupi. Pastaj Urve ka thënë: Aisheja ka thënë: Pasha Allahun, me të vërtetë njeriu të cilën i kanë thënë atë që është thënë, do të thotë “*subhan Allah*” Pasha Atë në dorën e të cilit është shpirti im, ai nuk ka zbuluar rroba të femrës (aludon se nuk ka qenë peron amoral). Ka thënë: pastaj është vlarë në rrugë të Allahut.”⁷²¹

Ndoshta ky transmetim që është nga protagonistja e ngjarjes është më i ploti që është thënë për këtë ndodhi. Në lidhje me këtë ngjarje kanë zbritur ajete që lexoheshin dhe

⁷²⁰ Ajeti 18 nga sureja Jusuf.

⁷²¹ Sahihu el-Buhari, kapitulli “Hadithul-ifk”, 5/ 550 – 560. Krahasoe me “Es-Siretu en-nebevije”, të Ibn Hishamit, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 297 - 307

do të lexohen deri në Ditën e Kijametit. Aty ka mësim të mëdha për umetin. Ato ajete janë si në vijim:

*“S’ka dyshim se ata që trilluan shpifjen janë një grup prej jush. Ju mos e merrni atë si ndonjë dëm për ju, përkundrazi, ajo do të jetë në dobinë tuaj. Secilit prej tyre do t’i takojë dënimi sipas pjesëmarrjes në mëkat, e atij prej tyre që e barti pjesën e madhe (të shpifjes), i takon dënimi i madh. * E përse kur e dëgjuan atë (shpifje) besimtarët dhe besimtare të mos mendonin të mirën si për vete dhe të thonin: “Kjo është shpifje e qartë?!” * Përse ata nuk i sollën katër dëshmitarë për këtë? E derisa nuk sollën dëshmitarë, ata pra te Allahu janë mu gënjeshtarët. * E sikur të mos ishte mëshira e Allahut dhe mirësia e Tij ndaj jush, në këtë dhe në botën tjetër, juve do t’ju kapte dënimi shumë i madh për shkak të asaj në të cilën u hodhët. * Kur ju atë (shpifjen) e përcollët me gjuhën tuaj dhe për atë që nuk kishin kurrfarë dije folëshit duke menduar se ajo ishte imtësi e parëndësishme, ndërsa te Allahu ajo është e madhe. * E përse, kur e dëgjuat atë, nuk thatë: “Ne nuk na takon të flasim për këtë. I lartë je Ti, kjo është shpifje e madhe!” * Allahu ju këshillon që një gjë e tillë të mos përsëritet kurrë, nëse jeni besimtarë të denjë. * Allahu sqaron për ju argumentet, sepse Ai është i dijshtëm e i urtë. * Ata të cilët dëshirojnë që te besimtarët të përhapet imoraliteti, ata i pret dënimi i dhembshëm në këtë dhe në botën tjetër. Allahu di (të fshehtat) e ju nuk i dini. * Sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij, (do ta përjetoshit menjëherë dënimin), po Allahu është shumë i butë, i mëshirshëm. * O ju të cilët besuat, mos shkoni gjurmëve të djallit, pse kush ndjek gjurmët e djallit ai urdhëron për të shëmtuara e të irrituara, e sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij, askush prej jush nuk do të pastrohej kurrë (prej mëkateve), por Allahu e pastron atë që do Ai. Allahu dëgjon e di. * Të ndershmit dhe të pasurit nga ju, të mos betohen se nuk do t’u japin të afërmve, të varfërve dhe atyre që për hir të Allahut lanë vendlindjet e tyre, po le t’ua falin (gabimin) dhe mos t’ua zënë për të madhe. A nuk dëshironi që Allahu t’ju falë ju? Allahu fal dhe mëshiron shumë. * Vërtet, ata që akuzojnë gratë e ndershme, besimtare të pafajshme, janë të mallkuar në këtë botë dhe në botën tjetër dhe ata i pret një dënim shumë i madh.” Nur: 11 – 23*

Ka qenë e qartë se i gjithë umeti është për qëllim në moralin e saj. Pasi akuzohet i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe bashkëshortja e tij në moralin dhe nderin e tyre, atëherë shtëpitë e umetit nuk kanë shpëtim. Për këtë shkak Kurani Fisnik tregon se kjo punë ka punë ka qenë nga qëllimit e tyre. Allahu i madhëruar ka thënë në lidhje me ta:

“Ata, të cilët dëshirojnë që te besimtarët të përhapet imoraliteti, ata i pret dënimi i dhembshëm në këtë dhe në botën tjetër. Allahu di (të fshehtat) e ju nuk i dini.” Nur: 19

Ua ka tërhequr vërejtjen nga ata që i tërheqin njerëzit për në hapat e shejtanit, ndërsa Allahu i ka ndaluar nga to. “O ju të cilët besuat, mos shkoni gjurmëve të djallit, pse kush ndjek gjurmët e djallit ai urdhëron për të shëmtuara e të irrituara, e sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij, askush prej jush nuk do të pastrohej kurrë (prej mëkateve), por Allahu e pastron atë që do Ai. Allahu dëgjon e di.“ Nur: 21

Ska dyshim se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem është zotëria i të mirëve, kurse nënat e besimtarëve janë gratë më të mira.

“Të këqijat (gra ose fjalë) janë për të këqijtë edhe të këqijtë janë për të këqijat, ndërsa të ndershmet janë për të ndershmit edhe të ndershmit janë për të ndershmet. Ata janë të pafajshëm nga ajo që u thonë atyre. Ata kanë falje të madhe dhe furnizim të begatshëm.” Nur: 26

Pra, i dërguari salallahu alejhi ve selem është më i miri nga më të mirët – lëvdatat dhe përshëndetjet e Allahut qofshin mbi të! – dhe Allahu ia ka zgjedhur gratë më të mira, e prej tyre Aishen të cilën e ka lavdëruar Hasan ibën Thabiti radijallahu anhu me thënien e tij:

*Dinjtëti, nderi nuk peshohen me dyshim,
E më bëhet uri nga mishi i gafilëve,⁷²²
Zotëria i lagjes nga Luej ibën Galibi
Përpyekjet e të ndershmëve i bëjnë që fama e tyre të mos zhduken,
Dinjtore të cilës Allahu ia ka zbukuruar strehimin,
Dhe e ka pastruar nga çdo e keqe dhe e kotë.*

Po ashtu thënia e tij:

*Babi im dhe prindi i tij dhe nderi im,
Për nderin e Muhamedit janë mbrojtje nga ju,⁷²³*

Me çdo keqardhje, vijnë disa me pretendimet e tyre për të thënë fjalë të këqija për Aishen e mirë radijallahu anha, bashkëshorten e më të mirit salallahu alejhi ve selem?!

Subhanallah, në sure përmendet vërtetimi për uljen e shikimit nga ana e burrave nga ndjekja e mësimëve në lidhje me nderin për umetin e pastër, umetin e Muhamedit salallahu alejhi ve selem, në shenjë pasimi të tij dhe bashkëshorteve të tij, nënat e besimtarëve.

“Thuaju besimtarëve të ndalin shikimet (prej haramit), t’i ruajnë pjesët e turpshme të trupit të tyre se kjo është më e pastër për ta. Allahu di hollësisht

⁷²² Nga transmetimi i Buhariut në Sahihun e tij, 5/ 61; Ibn Hishami, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 306

⁷²³ Shiko poezinë e Hasan ibn Thabitit në lidhje me pastërtinë e Aishes radijallahu anha dhe daljen në ndihmë të saj te Ibn Hishami, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 306

*për atë që bëjnë ata. * Thuaju edhe besimtareve të ndalin shikimet e tyre, t'i ruajnë pjesët e turpshme të trupit të tyre, të mos zbulojnë stolitë e tyre përveç atyre që janë të dukshme, le të vënë shamitë mbi kraharorin e tyre dhe të mos ua tregojnë bukuritë e tyre askujt, përveç burrave të vet, baballarëve të vet ose baballarëve të burrave të vet, djemve të vet ose djemve të burrave të vet, vëllezërve të vet ose djemve të vëllezërve të vet, apo djemve të motrave të veta, ose grave të tyre (që u përmendën) dhe robëreshave, të cilat i kanë në pronësinë e tyre, ose shërbëtorëve nga meshkujt të cilët nuk ndiejnë nevojë për femrat ose fëmijët që nuk e kanë arritur pjekurinë për gra. Le të mos kërcasin me këmbët e tyre për ta zbuluar fshehtësinë nga stolitë e tyre. Pendohuni të gjithë te Allahu, o besimtarë, në mënyrë që të gjeni shpëtim.“*
Nur: 30, 31

Po ashtu, është e qartë se (munafikët) me shpifjen që ndodhi me nënën e besimtarëve Aishen, për qëllim e kanë pasur Sidikun radijallahu anhu së bashku me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Po ashtu, ai u akuzua nga njerëzit që folën në këtë temë në kohën kur ai radijallahu anhu u ndihmonte me lëmoshë dhe shpenzonte për ata nga pasuria e tij personale. Për këtë shkak ai u mërzi shumë me këtë vepër të tyre dhe se i mohuan të mirat. Ai deshti ta ndërprejë dhënien për Mistah ibën Uthathen e ai është i biri i tezës së Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu. Pasi ka zbritur thënia e Allahut të Madhëruar:

“Të ndershmit dhe të pasurit nga ju, të mos betohen se nuk do t’u japin të afërmeve, të varfërve dhe atyre që për hir të Allahut lanë vendlindjet e tyre, po le t’ua falin (gabimin) dhe mos t’ua zënë për të madhe. A nuk dëshironi që Allahu t’ju falë ju? Allahu fal dhe mëshiron shumë.“ Nur: 22

Sidiku radijallahu anhu ka thënë: Po si jo, ne dëshirojmë që Allahu të na falë ne. Pastaj e ka kthyer shpenzimin që e ka pasur për Mistahun dhe ka thënë: Pasha Allahun, nuk e tërheq më nga ai kurrë.⁷²⁴

Nga ngjarjet më të theksuara të betejës në Beni Mustalik është ajo që ndodhi me munafikët, në veçanti me Abdullah ibën Ubej ibën Selul dhe të ngjashmit me të në kohën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem. S’ka dyshim se ata kanë pasues në çdo kohë. Përputhet me ata munafikë ajo që ka zbritur nga ajetet kuranore.

Te uji janë kacafytur dy veta, njëri nga Gifari, punëtor i Omer ibën Hatabit radijallahu anhu, dhe tjetri aleat i një njeriu nga ensarët. Punëtori i Omerit bërtiti: o turmë e muhaxhirëve! Aleati i ensarëve bërtiti: o ensarë! Pothuajse ra sherri mes myslimanëve.

⁷²⁴ Shiko “Tefsir ibn Kethir”, 2/ 1322

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem pasi dëgjoi këtë, ka thënë: “A me thirrje të xhahilijetit po thirrni duke qenë unë mes jush? Lëreni atë se ajo është e fëlliqur.”⁷²⁵

Abdullah ibën Ubej ka qenë mes njerëzve nga ensarët a me ata ka qenë Zejd ibën Erkami radijallahu anhu, sahabi i ri në moshë, dëgjonte se çfarë po ndodh. Ibën Ubej deshti të konsultohej me popullin dhe tha: A kështu kanë bërë? Janë bërë më shumë dhe po na përzënë nga vendi ynë. Pasha Allahun, mbetëm përballë kurejshëve, përpos siç ka thënë i pari: “*usbqeje qenin që pastaj të të hajë.*” E pasha Allahun, nëse kthehemi në Medine, do ta nxjerrë krenari të poshtrin. Pastaj ka filluar t’i mallkojë ata që ishin përreth nga ensarët duke u thënë: pasha Allahun, po t’ua ndalni atë që e keni në duart tuaja, ata do të transferohen në vend tjetër.

Pastaj Zejd ibën Erkami radijallahu anhu i cili ishte djalë i ri, ka shkuar dhe e ka lajmëruar të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem për atë që kishte thënë Abdullah ibën Ubeji. Omer ibën Hatabi ka qenë prezent dhe ka thënë: o i dërguari Allahut, më urdhëro që ta mbys. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: E si do të bëhet, o Omer, kur të flasin njerëzit se Muhamedi i mbyt ashabët e vet?⁷²⁶

Pastaj Abdullah ibën Ubeji vjen dhe betohet se nuk e kishte thënë atë dhe e mohonte atë që e kishte transmetuar Zejd ibën Erkami, derisa disa që nuk kanë qenë prezent dyshuan dhe filluan t’i besojnë Abdullah ibën Ubejit. E qortuan Zejd ibën Erkamin i cili ishte ende i ri. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e urdhëroi që të nisen në udhëtim në një kohë që nuk ishte e zakonit të udhëtojë. Vjen Usejd ibën Hudajri radijallahu anhu për të pyetur të dërguarin e Allahut për shkakun e udhëtimit në këtë kohë që zakonisht nuk udhëtonte. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: a nuk të ka marrë vesh se çfarë ka thënë sahibi yt? Cili shok? Ka pyetur ai (i habitur). Ka thënë: Abdullah ibën Ubeji. Ka thënë: e çfarë ka thënë? I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: pretendon se kur do të kthehet në Medine, krenari do ta nxjerrë të poshtrin. Ai (Usejdi) radijallahu anhu ka thënë: e ti, pasha Allahun, je krenari, kurse ai është i poshtri. Ne do ta nxjerrim (nga Medineja) nëse dëshiron. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem vazhdoi ecjen dhe gjatë natës dhe në fillimin e ditës vijuese derisa u rraskapitën njerëzit. Kur u ndalën, i zuri gjumi nga lodhja e madhe. Në ato rrethana nuk kishte hapësirë për debat rreth rastit pasi që njerëzit ishin të zënë dhe pushonin nga lodhja dhe rraskapitja.⁷²⁷

Gjatë kësaj kohe të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem i ka zbritur sureja munafikun. Aty ishte e vërteta e asaj që e tha Zejd ibën Erkami⁷²⁸ i cili ishte djalë i ri.

⁷²⁵ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, “Kitabut-tefsir”, kapitulli “Jekulune lein rexa’ana ilel-Medineti”, hadithi nr. 4907

⁷²⁶ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, “Kitabut-tefsir”, kapitulli “Jekulune lein rexa’ana ilel-Medineti”, hadithi nr. 4907; ibn Kethir, “Es-Siretu en-nebeviye”, 3/ 291

⁷²⁷ Shiko Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 269

⁷²⁸ Ibn Kethiri, “Tefsirul-Kuranil-Adhim”, 2/ 1876

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka kapur për veshi me përkëdhelje dhe i ka thënë: **Ky është ai që Allahu e ka vërtetuar dëgjimin e tij.**⁷²⁹ Nga ajetet të cilat zbritën në lidhje me Abdullah ibën Ubejin ku është thënia e Tij dhe e munafikëve bashkë me të në thënien e Allahut të Madhëruar: “Sa u përket atyre, është krejt njësoj: si kërkove për ta falje, si nuk kërkove për ta falje (nga Zoti), sepse Allahu kurrsesi nuk do t’i falë dhe është e sigurt se Allahu nuk ia ofron udhëzimin popullit arrogant. * Ata janë që u thonë (vendasve të Medines): ‘Mos u jepni atyre që janë me të dërguarin e Allahut (muhaxhirëve), ashtu që të shpërndahen! Po, të Allahut janë pasuritë (depot) e qiejve e të tokës, por hipokritët nuk janë duke kuptuar’.”⁷³⁰ Munafikun: 6, 7

Abdullah ibën Ubej ka pasur një djalë të mirë (salih) që quhej Abdullah që ishte nga sahabët e pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Pasi e mori vesh se çka ka ndodhur me të atin e tij, ka ardhur te pejgamberi salallahu alejhi ve selem duke thënë: më ka arritur lajmi se dëshiron ta vrasësh babain tim. Nëse është patjetër të bëhet, më urdhëro mua, unë do të ta sjell kokën e tij. Pasha Allahun, ti i di Hazrexhët, nuk ka mes tyre më respektues ndaj babait të tij askush si unë, unë kam frikë mos po e urdhëron dikë tjetër, e po e vret, e nuk më lë vetja ta shoh vrasësin e babait tim duke ecur mes njerëzve, e ta mbys, kështu që do të mbys besimtarin për jobesimtar, e të hyj në Zjarr. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: jo, por do të jemi të butë ndaj tij dhe ta kemi shoqërinë e mirë derisa është me ne.⁷³⁰

Ky hadith e qartëson rrezikun e munafikëve dhe si ata i shfrytëzojnë shkaqet për të bërë fitne dhe përçarje mes myslimanëve, t’i prishin të drejtat e tyre, për ta dobësuar unitetin e tyre duke e shfrytëzuar nacionalizmin për këtë. Po ashtu, edhe kërcënimi i Ibni Ubejit ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe atyre që ishin me të për t’i nxjerrë nga Medineja ishte gjë e qartë se ata e shfrytëzonin rastin për t’i dëmtuar myslimanët dhe pejgamberin salallahu alejhi ve selem. Nga ana tjetër, kthimi i tij nga ajo që kishte thënë dhe mohimi i saj ishte dëshmi për dobësinë e munafikëve. Allahu e turpëroi në Kuran që lexohet deri në Ditën e Kijametit.

Gjithashtu, edhe qëndrimi i të birit të tij Abdullah ishte besnikëri dhe përmbushje dhe përgatitje për sakrificim me çdo gjë për pejgamberin salallahu alejhi ve selem po nëse është edhe babai i tij, edhe pse ka qenë prej më respektuesve ndaj tij.

Në përgjigjen e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe zbutjen e mendimit të birit besimtar kishte urtësi, afërsi dhe sjellje të mirë në këtë rast të rëndë. I dërguari po ashtu e angazhoi ushtrinë të lëvizin dhe i lodhi në vazhdimësinë në ecje gjë që i lodhi për t’ua ndalur polemikën dhe përçarjen. Sa komandant madhështor ka qenë i

⁷²⁹ Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 292; Ibn Haxheri, “E-Isabe”, 560; Edh-Dhehebi, “Sijeru ealamin-nubela”, 3/ 165

⁷³⁰ Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 292

dërguari salallahu alejhi ve selem dhe sa i urtë që është gjetur kështu në situatë që kërkon vigjencë dhe urtësi.

Nga rezultatet e betejës me Beni Mustalikët ishte martesë e peygamberit salallahu alejhi ve selem me Xhujejrijen të bijën e Harithit. Ajo ka qenë bija e Harithit të birit të Dararit zotërisë të popullit të saj. Babai i saj ishte vrrarë dhe burri i saj në radhët e beni mustalikëve gjatë luftimit me peygamberin salallahu alejhi ve selem. Po ashtu, janë zënë robë gratë dhe tjerët nga populli i saj. Ajo si robëreshë i ra Thabit ibën Kajs ibën Shimas El-Ensarit radijallahu anhu. Ajo bëri kontratë ta lirojë veten dhe dinte mëshirën e peygamberit salallahu alejhi ve selem dhe mirësinë e tij me njerëzit. Ka ardhur te ai dhe i ka thënë: o i dërguar i Allahut, unë jam Xhujejrija bija e Harithit të birit të Ebu Dirarit zotriut të popullit të vet. Më ka goditur nga sprova ajo që ti vetëm se e di, a unë kam rënë në hisen e Thabit ibën Kajs ibën Shimasit. Me të kam bërë marrëveshje për veten, e të kam ardhur për të kërkuar ndihmë për këtë marrëveshje. Të dërguarit salallahu alejhi ve selem iu dhimb për shkak të gjendjes së saj dhe e shtroi çështjen e saj që t'i paguhet asaj vlera sipas marrëveshjes dhe pastaj ta martojë që t'ia ngrejë pozitën, e t'ia kompensojë me më mirë se ajo që e kishte humbur nga krenaria dhe fama.⁷³¹ I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e bëri ashtu siç tha dhe e martoi. Kjo me të vërtetë u bë famë për popullin e saj dhe mbarim të vështirësive të tyre. Sa u martua me të i dërguari, myslimanët i liruuan të gjithë ata që i patën në duar të tyre nga robëreshat e Beni Mustalikëve. Thanë: Ata janë miqtë e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ajo u bë grua e begatshme për popullin e saj. Aisheja radijallahu anhua ka thënë: Allahu i ka liruuar me të njëqind familje nga Beni Mustalikët, e nuk di ndonjë grua të jetë kaq e dobishme për popullin e saj se sa kjo grua.⁷³² Ajo ka mësuar nga i dërguari i Allahut dhe është bërë adhuruese e madhe me agjërim. Janë transmetuar nga ajo hadithe të numërta. Ka vdekur në vitin e pesëdhjetë të hixhretit.⁷³³

E vërtetë është se martesë e peygamberit salallahu alejhi ve selem me të ka qenë lidhja e mirë me Beni Mustalikët. Ajo lugina e Huza'as të cilët i luftoi i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në kohën kur tjerët nga Huza'a kanë qenë aleatë të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Kjo martesë e bëri që të ketë afrim me myslimanët dhe të bashkëpunojnë me ta kundër kurejshëve në luftën me të dërguarin salallahu alejhi ve selem.

⁷³¹ Ibrahim Kurejbi, "Mevijät gazveti beni Mustalik", f. 351; Ibn Haxheri, "E-Isabe", 4/ 265

⁷³² Ibn Haxheri, "E-Isabe", 4/ 265

⁷³³ Ibn Haxheri, "E-Isabe", 4/ 256

BETEJA E HUDEJBIJES – SHEVAL VITI I GJASHTË HIXHRI⁷³⁴

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e shpalli vendimin e tij për kryerjen e Umres dhe nisjes për në Mekë në formë paqësore. I thirri edhe të tjerët dhe del me muhaxhirët dhe ensarët dhe disa tjerë nga ata që iu përgjigjën thirrjes së përgamberit salallahu alejhi ve selem. Numri i tyre e ka qenë më tepër një mijë e katërqind.⁷³⁵

Në Dhul Hulejfe i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka bërë ihramin për Umre dhe e ka përgatitur kurbanin që e mori me vete⁷³⁶ që ta dinë kurejshët se ka dalë për vizitë për të bërë Umren në shenjë madhërimi të haremit (Qabes), e jo për t'i luftuar.

Transmetimi i Ibën Shejbes në El-Megazi (Betejat) nga Hisham ibën Urve ibën Zubejr ibën Avami është nga transmetimet me më shumë detale rreth ngjarjeve të kësaj beteje. Në të është përmendur si në vijim: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dalë për në Hudejbije. Ka qenë në muajin Sheval. Ka thënë: ka dalë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem deri kur ka arritur në Usfan, e ka takuar një njeri nga Beni Kabët. Ka thënë: o i dërguari i Allahut, ne i kemi lënë kurejshët kur ata i kishin tubuar abisinasit dhe i ushqenin me Hazir (jani)⁷³⁷ dhe duan që të të ndalojnë nga vizita e Qabes. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dalë deri sa e ka kaluar Usfanin, aty i takon Halid ibën Velidi përballë kurejshëve dhe u del në rrugë. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem tha: Eja këtu! E ka marrë mes dy drunjve dheanoi nga drejtimi i rrugës deri sa arritën në Gamim⁷³⁸. Aty ua mbajti një fjalim të pranishmëve, e falënderoi Allahun dhe e lavdëroi ashtu siç i takon pastaj ka thënë: e pastaj, kurejshët i kanë tubuar kundër juve abisinasit dhe po i ushqejnë me hazir (jani). Duan që të na ndalin nga vizita e Qabes, më jepni mendimet tuaja çfarë mendoni!

A ia mësyni kokës – d.m.th. banorëve të Mekës apo mendoni t'ia mësyni te ata të cilët i kanë ndihmuar, e t'ua zëmë gratë dhe fëmijët? E nëse rrinë, do të mbeten të dështuar, të dëshpëruar, e nëse na kërkojnë, do të na kërkojnë duke qenë të hutuar dhe Allahu do t'i turpërojë. Ebu Bekri ka thënë: o i dërguari i Allahut, nëse ia mësyn kokës (Mekes), Allahu do të të ndihmojë dhe Allahu do të përkrahë për fitore dhe do të të japë ngadhnjim. Mikdad ibën El-Esvedi duke qenë në kafshën e tij ka thënë: ne,

⁷³⁴ Ibn Hisham, “Es-siretun-nebevije”, 3/ 308;

Hudejbije është një fshat në afërsi të Mekës në anën perëndimore me largësi 22 km larg saj në drejtim të Xhides. ElBeladi, “Muxhem el-mealimel- xhugrafije lissiretin-nebevije”, f. 94

⁷³⁵ Sahih el-Buahri, hadithi I Bera ibn Azibit, 5/ 64

⁷³⁶ Sahih el-Buahri, kapitulli “Gazvetul-Hudejbije”, thënia e Allahut të Madhëruar: “**Vërtet, Allahu që i kënaqur me besimtarët kur ata nën hijen e atij druri të zotoheshin ty ...**” Suretu El-Fet’h: 18, Fethul-Bari, 5/ 61

⁷³⁷ **Hazir** është gjellë që përgatitej me miell, copa mishi dhe yndyrë. Shiko “Muxhemul-vesit”, f. 231

⁷³⁸ **Gamim**, vend që gjendet në veri të Mekës nga jugu i Usfanit lar prej saj përafërsisht 16 km. Shiko “Muxhemul-mealim el-xhugrafije fi siretin-nebevije” të Atik ibn Gajth El-Beladi f. 263 [është larg Mekes 60 km. shën i përkth.].

pasha Allahun, o i dërguar i Allahut nuk të themi ty siç i kanë thënë beni israilët pejgamberit të tyre **“Ata thanë: “O Musa, ne kurrë nuk hyjmë në të derisa ata janë aty, shko pra ti dhe Zoti yt e luftoni, ne po rrimë këtu!”**” [Maide: 24], por (themi) shko ti dhe Zoti yt e luftoni dhe ne me ju do të luftojmë. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ia mësyu Haremit (Qabes) hyri në drejtim të saj, por deveja e tij Xhed’a gjunjëzohet. në këtë thanë: tradhtoi Xhed’a, tradhtoi Xhed’a. tha: Pasha Allahun, ajo nuk ka tradhtuar dhe as që ka qenë tradhtia nga natyra e saj, por e ka ndalur ajo që e i ka ndalur elefantët nga Meka. Mos të më thërrasin kurjeshët në madhërimin e vendeve të shenjta e pastaj të më parakalojnë. Ejani këtu! (u tha sahabëve). E mbajtën anën e djathtë nga lugina që quhej Dhatul-Handhel derisa zbriti në Hudejbije. Pasi zbriti kërkoi ujë nga njerëzit te burimi, mirëpo rrjedhja ka qenë e dobët, prandaj ata u ankuan te ai, kështu që ua dha një shigjetë nga trasta e tij dhe tha: futeni në burim. Pasi e futën, uji u trazua dhe njerëzit menjëherë kanë rënë me nxitim të pinë ujë (siç bëjnë devetë). Kur dëgjuan kurejshët, dërguan një njeri nga Beni Hulejs i cili ishte nga një popull që e madhëronin kurbanin. tha: dërgoni kurbanin! Kur i pa kurbanat, nuk ua tha asnjë fjalë. Largohej prej atij vendi dhe shkon te kurejshët dhe thotë: O popull, kurvana të lidhur me qafore, deve, dele. Ua ka tërhequr vërejtjen, ndërsa atyre kjo u duk e tepërt. Fillun ta shajnë dhe ta sulmojnë. Ata thanë: Ti je vetëm një beduin i pagdhendur. Ne nuk po habitemi me ty, por ne po habitemi me veten tonë që të dërguam ty. Ulu! Pastaj i thanë Urvete ibën Mesudit: nisu për te Muhamedi dhe nuk te vihemi mbrapa. Urve ka dalë deri sa ka arritur dhe i ka thënë: O Muhamed, nuk kam parë ndonjë njeri nga arabët që ka bërë kështu si po bën ti. Ke ardhur me njerëz të ndryshëm dhe me të familjes tënde nga origjina jote për t’i shfarosur këta? A unë kam ardhur prej te Kab ibën Lueji dhe Amir ibën Lueji. I kanë veshur lëkurat e tigrave dhe me vete i kanë marrë gratë me fëmijë⁷³⁹. Po betohen se çdo plan që do t’u parashtrohet, do ta bëjnë më të idhët për ty. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: Ne nuk kemi ardhur për të luftuar, por ne deshëm ta bëjmë Umren dhe t’i presim kurbanat tonë. Sikur të kishe shkuar te populli yt, se ata janë zemërgushtë, e lufta i ka frikësuar, andaj nuk është mirë që lufta t’i hajë ata vetëm ata që më i ka ngrënë. Kishte me qenë mirë të ma lirojnë rrugën për në Qabe, e ta kryejmë Umren dhe t’i presim kurbanat, e për këtë të ma japin një afat ku shlires do të enden gratë e tyre dhe do t’u sigurohet jetesa, e t’ua lirojnë njerëzve rrugën, se unë pasha Allahun do ti luftoj për këtë çështje të kuqe (të bardhë) dhe të zinj derisa të më bëjë Allahu fitimitar, apo të veçohet e kaluara, e nëse më godasin njerëzit, ajo është që ata e duan. e nëse më jep Allahu fitore kundër tyre, ata ose do të luftojnë kundër, ose do të hynë në Islam plotësisht. Ka thënë: Urve pastaj është kthyer te kurejshët dhe u ka thënë: ju siç e dini, nuk ka popull në tokë më të dashur se ju. Ju jeni vëllezërit e mi dhe njerëzit më të dashur për mua. I kam kërkuar njerëzit të më dalin në ndihmë për ju në kuvende, e pasi nuk u dolën në ndihmë, kam ardhur unë me familjen time dhe kam zbritur te ju me qëllim që t’ju ngushëlloj. pasha Allahun,

⁷³⁹ Nga strategjia e luftës në ato kohëra ka qenë që ti marrin gratë dhe fëmijët me vete që të përqëndrohen më shumë në front. Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 131

unë nuk dua gjë nga jeta pa ju, por dijani se ai njeriu ka paraqitur ndarjen në gjysmë, andaj pranojeni. Ju e dini se unë kam shkuar nëpër mbretër dhe i kam parë madhështorët. Betohej në Allahun nuk kam parë mbret apo madhështor të jetë më madhështor mes parisë së vet si ai. Nuk fliste asnjëri deri sa të merrte leje prej tij. E nëse ai i jepte leje, atëherë fliste, e nëse nuk i jepte leje, ai heshtte. Pastaj kur ai dëshironte të merrte avdes, të gjithë ngritëshin t'ia sjellin ujin e avdesit dhe pastaj (pasi e ka kryente avdesin) ata e derdhnin nëpër kokat e tyre të bekohen me atë ujë. Pasi e dëgjuan thënien e tij, e dërguan Sehël ibën Amrin dhe Mekrez ibën Hafsin. U thanë: nisuni për te Muhamedi, e nëse ua jep atë që ia ka përmendur Urves, atëherë gjykoni ndaj tij që të kthehet këtë vit dhe të mos niset për në Qabe, që të mos dëgjojë ai që dëgjon nga arabët se ke ardhur dhe ne të kemi ndaluar. Suhejli dhe Makrezi kanë dalur deri sa kanë arritur dhe i kanë përmendur të dërguaarit salallahu alejhi ve selem atë. Ai salallahu alejhi ve selem ua ka dhënë atë që e kanë kërkuar dhe u ka thënë: shkruani: **Bismil-lahir-rahmanir-rahim** (Me emrin e Allahut mëshirëplotit të gjithëmëshirëshmit). Ata kanë thënë: pasha Allahun, këtë nuk e shkruajmë kurrë. (i dërguari) pyeti: e si? Ata thanë: e shkruajmë "**Bismike Allahumme**" (Në emër tënd, o Allah). Tha: këtë shkruajeni dhe e shkruajtën. Pastaj ka thënë: shkruaj: kjo është ajo që ka gjykuar për të Muhamedi i dërguari i Allahut. Ata thanë: pasha Allahun, ne nuk jemi kundërshtuar, përpos se në lidhje me këtë. Pastaj pyeti: çfarë të shkruaj? Ata thanë: sipas prejardhjes, shkruaj Muhamedi i biri i Abdullahut. Tha: edhe kjo është mirë. Shkruajeni! E shkruajnë. Kushti i tyre ka qenë:

~ të mos e luftojnë njëri-tjetrin,

(Ebu Usamete ka thënë: *el-eglal: ed-duru' (d.m.th. parzmoret) dhe eslal: sujif (dmth shpatat)*).

pastaj, kush vjen prej neve te ju, do ta ktheni, a kush vjen prej juve te ne, nuk e kthejmë te ju.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem tha: e kush bëhet me mua edhe për të vazhdon kushti im. Kurejshët thanë: E kush bëhet me ne, ai është yni. Benu Kabët thanë: ne jemi me ty, o i dërguar i Allahut, ndërsa benu Bekrët thanë: ne jemi me kurejshët. Duke e shkruar marrëveshjen, ja ku vjen Ebu Xhendeli⁷⁴⁰ me pranga. Myslimanët thanë: Ky është Ebu Xhendeli. I dërguari i Allahut tha: Ai është i imi. Suhejli tha: ai është imi. Suhejli tha: lexoje shkrimin, kur ja ai ishte i Suhejlit, e tha Ebu Xhendeli: o i dërguar i Allahut, o myslimanë, të kthehem te mushrikët?! Omeri ka thënë: O Ebu Xhendel, kjo është shpatë, kurse ai është vetëm një njeri. Suhejli ka thënë: po ndihmon kundër meje, o Omer. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem

⁷⁴⁰ Ebu Xhendel është Ebu EL-Mufavid El-Kureshi, Suhejl ibn Amër. e pranoi islamit në Meke, por babai i tij e kishte ndaluar nga hixhreti. E ka tortuar dhe dënuar deris ai ka ikur nga shtëpia dhe ka emigruar në Medine. ka rënë shëhid në betejën e Jemames në vitin e 11 hixhri. Shiko Ibn Haxher, 4/34

i ka thënë Suhejlit: ma dhuro mua! Ka thënë: jo. Ka thënë: shitma mua. Ka thënë: jo. Makrezi ka thënë: unë po a shes, o Muhamed, por nuk shpëton.⁷⁴¹

Ngjarjet në marrëveshjen e Hudejbijes janë të mbushura me raste madhështore të cilat i ka përmendur Kurani fisnik. Prej tyre është besatimi Ridvan. Kjo ka ndodhur kur i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka dërguar Uthman ibën Afanin radijallahu anhu te banorët e Mekës për t'u treguar se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka ardhur për vizitë të shtëpisë së shenjtë (Qabes) për ta madhëruar dhe për ta bërë Umren, e nuk ka ardhur për të luftuar. Othmani ka hyrë në Mekë nën mbrojtjen e Said ibën El-Asit. Prijësit kurejsh e kuptojnë se çfarë kishte thënë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ata kërkuar prej tij të bëjë tavafin rreth Qabes, por ai – *Allahu qoftë i kënaqur me të* – refuzoi, përpos t'i jepet leje të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në të. Ata pastaj e ndalën Uthmanin radijallahu anhu tek ata.⁷⁴² Të dërguarit të Allahut i arrin lajmi se Uthmani është mbytur nga ana e kurejshëve. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i mbledhë sahabët nën një dru (pemë) për t'u besuar.⁷⁴³ Aty myslimanët me nxitim janë tubuar si të bëjnë gara për t'ia dhënë besën të dërguarit të Allahut derisa Selemete ibën Ekua i është besuar të dërguarit të Allahut më shumë se një herë, nga lakmia për ta prekur dora e tij dorën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Askush nuk ka ikur nga besatimi, përpos një nga munafikët, e ai është El-Xhed ibën Kajs. Ai kishte qenë i fshehur pas deveve së tij.

Allahu i Madhëruar i lavdëroi besimtarët të cilët iu besuan të dërguarit të Allahut dhe atë në thënien e Tij subhanehu ve teal: “*Vërtet, Allahu që i kënaqur me besimtarët kur ata nën hijen e atij druri të zotoheshin ty dhe Ai e dinte se ç’kishin zemrat e tyre, andaj u dhuroi qetësimin dhe së shpejti i shpërbleu me një fitore (çlirimin e Hajberit).*“ Fet’h: 18

Po ashtu i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka lavdëruar pjesëmarrësit në besatimin Ridvan dhe ka thënë:

“Ju sot jeni më të mirët mes banorëve të Tokës.”⁷⁴⁴

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem është besuar për Uthmanin duke e kapur dorën e tij me tjetrën.⁷⁴⁵ I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë fleksibil ndaj kurejshëve në negociatat gjatë marrëveshjes deri në atë shkallë sa Omer

⁷⁴¹ Shiko Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, 270 – 274. shiko po ashtu në pjesë të ndryshme të transmetimit të Buhariut në Sahihun e tij, 5/ 69

⁷⁴² Shiko Ibn Hisham “Es-Siretu en-nebevije”, 3/ 315

⁷⁴³ Buhariu në Sahihun e tij në Librin Megazi ka titulluar kapitull “Gazvetul-Hudejbije ve kaulullahi teal ‘Lekad radijallahu anil-muëëminine idh jubajuneke tahtash-shexhere””, 5/ 61; Ibn Hishami e ka vendosur në Siren e tij titullin “Bejatur-ridvan”, 3/ 316

⁷⁴⁴ Mutefekun alejhi. Shiko transmetimin e Buhariut në Kitabul-megazi, kapitulli “Gazvetul-Hudejbije”, 5/ 63; Shiko Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, 283

⁷⁴⁵ Shiko Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, 284; Ibn Hisham “Es-Siretu en-nebevije”, 3/ 316

ibën Hatabi është brengosur shumë për këtë gjë dhe është habitur. Ka thanë: O i dërguari i Allahut, a nuk je peygamber i Allahut me të vërtetë? Ka thënë: Po. Ka thënë: A nuk jemi në hak, e ata në të kotë? Ka thënë: Po. Omeri ka thënë: Atëherë pse po e lejojmë nënçmimin në fenë tonë? I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë salallahu alejhi ve selem: unë jam i dërguari i Allahut dhe nuk po e kundërshtoj. Omeri ka thënë: a nuk na ke thënë se ne do të shkojmë në Qabe dhe do të bëjmë tavaf në të? Ka thënë: po, por a të kam thënë se ne do të shkojmë këtë vit. Omeri tha: Jo. Ka thënë salallahu alejhi ve selem: ti do të shkosh dhe do të bësh tavafin në të. Pastaj Omeri shkoi te Ebu Bekër Sidiku dhe ia tha të njëjtat fjalë: pse po e lejojmë nënçmimin në fenë tonë? Ebu Bekri ia ktheu me një përgjigje të dijetarit të mençur: O Omer, ai është i dërguar i Allahut dhe nuk po i kundërvihet Zotit të vet kur Ai është Ndihmëtar i tij. Ai (i dërguari) i di kufijtë e tij, se, pasha Allahun, Ai është në hak.⁷⁴⁶

Kur mbaroi çështja me dakordim që të mos e bëjë umren i dërguari salallahu alejhi ve selem në këtë udhëtim, por të vijë në vitin e ardhshëm. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem u ka thënë sahabëve: **Ngrituni, therrni kurbanat, pastaj qethini flokët!** U përsëriti disa herë sahabëve, por ata nuk inicuan atë, pasi që disa ende lakmonin të bënin umren. Kjo e irritoi në vete të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe këtë ia përmendi Umu Selemes. Ajo radijallahu anhua i tha: Dil, e pastaj mos i fol askujt prej tyre derisa ta therrësh deven tënde dhe ta rruash kokën. Ai salallahu alejhi ve selem e ka bërë, e sahabët kur e panë këtë, menjëherë u ngritën me nxitim dhe i kanë therrur kurbanat e tyre dhe nxituan me qethjen e kokave.⁷⁴⁷

Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem niset në drejtim të Medines së ndriçuar. Gjatë rrugës i shpallet sureja Fet'h me të cilën është gëzuar me gëzim të madh. Transmeton Buhariu në Sahihun e tij nga Zejd ibën Eslem se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë duke udhëtuar në një udhëtim të tij dhe Omer ibën Hatabi ka qenë duke udhëtuar me të gjatë natës. Omer ibën Hatabi radijallahu anhu e ka pyetur për një gjë, por i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem nuk i është përgjigjur. Pastaj e ka pyetur, por nuk i është përgjigjur, pastaj përsëri e ka pyetur, por nuk i është përgjigjur. Pastaj Omeri thotë vetes: të qaftë nëna, o Omer, e nxitove të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem tri herë, e në të gjitha këto nuk të përgjigjet. Omeri në vazhdim thotë: e nisa deven dhe dola para myslimanëve dhe kisha frikë se mos po zbret në lidhje me mua pjesë nga Kurani. S'ka kaluar shumë kohë kur dëgjova një britmë që më drejtohet mua. Thotë: thashë u frikësova se mos ka zbritur në lidhje me mua Kuran. Kam vajtur te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe e kam përshëndetur (me selam), e më tha: “Më është zbritur mua këtë natë një sure që është për mua më e dashur se lindja e diellit. Pastaj ka recituar “**Inna**

⁷⁴⁶ Shiko Ibn Hisham “Es-Siretu en-nebevije”, 3/ 316; Sahih el-Buhari, 4/ 69; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, 279

⁷⁴⁷ Shiko Ibn Hisham “Es-Siretu en-nebevije” 3/ 319; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, 290

*fetahna laka fet'han mubina. (Ne ty të dhamë (vendosëm për) një fitore të sigurt.)*⁷⁴⁸

Ajeti e vërtetoi dhe po ashtu transmetimet e haditheve se marrëveshja në Hudejbije ka qenë fitore e qartë. Allahu me të e ka hapur fushën e davetit (thirrjes) në trojet arabe dhe në botë në përgjithësi. Kjo ka shpjerë në bashkangjitjen e disa fiseve në marrëveshjen e të dërguarit salallahu alejhi ve selem, pas të cilës menjëherë pasoi dërgesa e mesazheve mbretërve fqinjë.⁷⁴⁹ Prej këtu ka qenë ashtu siç e ka quajtur Allahu i Madhëruar hapje e qartë (*fet'han mubina*). Me të Allahu Zoti i robërve ia ka hapur dëgjimin e thirrjes për te Allahu. Është transmetuar se Sidiku radijallahu anhu ka thënë: s'ka pasur hapje (fitore) më të madhe në Islam se sa fitorja në Hudejbije, por njerëzit e kanë nëvlerësuar me mendimet e tyre. Robërit shpejtojnë, por Allahu nuk shpejton për shpejtimin e robërve të Tij deri sa të arrijnë gjërat ashtu siç është në vullnetin e Tij.⁷⁵⁰

Përfitimet e myslimanëve dhe dobitë e tyre në këtë marrëveshje kanë qenë më të mëdha sa që nuk mundën të numërohen. Ajo ishte e qartë, dituria për të nuk i është fshehur Allahu, prandaj edhe e ka quajtur "*Fet'han mubina*" (Fitore e qartë). Marrëveshja ka qenë një njohje dhe pranim i myslimanëve dhe të shtetit të tyre dhe të udhëheqësit të tyre salallahu alejhi ve selem.

Po ashtu, armëpushimi u ka dhënë myslimanëve mundësi që të angazhohen me davet dhe umren ta bëjnë në vitin e ardhshëm. Sa i përket kushtit të marrëveshjes që t'ia kthejnë kurejshëve atë që nga mesi i kurejshëve vinte te myslimanët pa lejen e përgjegjësit (veliut) të tij, ka qenë në fillim vështirë për myslimanët, por në praktikë është shfaqur e kundërta që në fillim të zbatimit. Kanë ardhur një grup nga myslimanët prej Mekës në Medine pa lejen e familjeve të tyre. Në mesin e tyre ka qenë Ebu Besiri Urvete ibën Esed Eth-Thekafi radijallahu anhu. Kurejshët kanë dërguar njerëz që t'i kërkojnë. I dërguari salallahu alejhi ve selem i përshëndet ata dy vetat nga kurejshët ua ka dorëzuar atë atyre dy kurejshitëve dhe i ka thënë atij, Ebu Besirit i cili ka qenë me iman të fortë: O Ebu Besir, ne ua kemi dhënë këtyre besën, e nuk bën në fenë tonë të tradhtojmë, por Allahu do të bëjë për ty dhe për ata të dobëtit që kanë nevojë shpëtim dhe rrugëdalje.⁷⁵¹

Pas kësaj, ai del i robëruar me ata dy vetat, por rrugës ai arrin që ta marrë shpatën nga njëri prej tyre dhe e mbytë. Tjetri ka ikur dhe ka hyrë në Medine i trishtuar. E lajmëron pejgamberin salallahu alejhi ve selem se çfarë kishte ndodhur, e pejgamberi salallahu

⁷⁴⁸ Transmeton Buhariu në Kitabul-megazi, kapitulli "Gazvetul-Hudejbije", 5/ 62. Shiko poashtu Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", 278

⁷⁴⁹ Shiko librin "Mesazhet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem mbretërve dhe udhëheqësve në botë" nga ky libër.

⁷⁵⁰ Shiko Muhamed Ebu Shuhbe, 2/ 338

⁷⁵¹ Shiko Ibn Hisham "Es-Siretu en-nebevije", 3/ 323; Shiko Ibn Kethiri "Es-Siretu en-nebevije".

alejhi ve selem ia siguron strehimin aty. Pastaj ka ardhur Ebu Besiri dhe i ka thënë: o i dërguari i Allahut, Allahu ta përmbushi besën (mbrojtjen) tënde, më ktheve te ata, e pastaj më ka shpëtuar Allahu prej tyre. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: “Mjerë për nënën e atij që e kall luftën nëse me të është ndonjë.”⁷⁵² Pastaj Ebu Besiri ka dalur në periferi në El-Ais⁷⁵³ në rrugën e tuxharëve kurejsh nga ana e bregdetit. Atij iu bashkuan ata që dolën nga myslimanët nga kurejshët. Ai e formoi një grup nga ata me afër shtatëdhjetë veta luftëtarë që ua zinin rrugën kurejshëve dhe tregtarëve. Kurejshët dërguan njerëz të peygamberi salallahu alejhi ve selem për të diskutuar që t’i strehojë te ai⁷⁵⁴ dhe ata tërhiqen nga kushti për t’i kthyer. Andaj, ky kusht u kthehet myslimanëve në dobi dhe Allahu e bëri për Ebu Besirin dhe shembujt e tij rrugëdalje siç lajmëroi i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem për përmbushjen e besatimit.

⁷⁵² Shiko Ibn Hisham “Es-Siretu en-nebevije”, 3/ 324; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, 290

⁷⁵³ **El-Ais**, vend ku ka drunj të Sidrit dhe el-Ausexh, quhet Ais. Ai është vend në anën e detit nga ruga e tuxharëve të Mekes që e kanë bërë për në Sham. Ka shkuar atje për shkak të dendësisë së drunjve dhe që më lehtë të fshihet aty. Shiko “Muxhemul-buldan” të Jakut El-Hamevi v. 4/ 173

⁷⁵⁴ Shiko Ibn Hisham “Es-Siretu en-nebevije”, 3/ 324; Shiko edhe Sahih el-Buhari, kapitulli “Umretul-kada”, 5/ 85

MESAZHET E PEJGAMBERIT QË UA DËRGOI KRYETARËVE TË BOTËS⁷⁵⁵

Idërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem është dërguar profet për gjithë botën. Allahu i Madhëruar ka thënë: ***“E Ne të dërguam ty (Muhamed) vetëm si mëshirë për të gjitha krijesat.”*** Enbija: 107

I thërret krijesat në adhurimin e Krijuesit dhe t'i nxjerrë nga errësira në dritë me lejen e Zotit të tyre dhe ti udhëzojë në rrugën e drejtë. Allahu i Madhëruar ka thënë: ***“Thuaj (Muhamed): “O ju njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut te të gjithë ju. Allahut që vetëm i Tij është sundimi i qiejve e i tokës, s’ka të adhuruar tjetër pos Tij; Ai jep jetë dhe Ai jep vdekje, pra besoni Allahun dhe të dërguarin e Tij, pejgamberin e pashkolluar, që beson Allahun dhe shpalljet e Tij, ndiqeni rrugën e tij që ta gjeni të vërtetën..”*** Araf: 158

Kjo çështje më nuk ka nevojë për të hulumtuar. Bota, përbërësit e saj dhe gjendjet e njerëzve në të janë të njëta në shikim të Krijuesit. ***“O ju njerëz, vërtet Ne ju krijuam juve prej një mashkulli dhe një femre, ju bëmë popuj e fise që të njiheni ndërmjet vete, e s’ka dyshim se te Allahu më i ndershmi ndër ju është ai që më tepër është ruajtur (këqijat), e Allahu është shumë i dijshtëm dhe hollësisht i njohur për çdo gjë.”*** Huxhurat: 13

Feja islame dhe profeti i kësaj feje i thërrasin njerëzit për kah Allahu dhe i bashkon nën adhurimin e Allahut dhe ua largon përçarjen dhe dallimin ***“... që të njiheni ndërmjet vete, e s’ka dyshim se te Allahu më i ndershmi ndër ju është ai që më tepër është ruajtur (këqijat), e Allahu është shumë i dijshtëm dhe hollësisht i informuar për çdo gjë.”*** Nuk ka dallim i kuqi mbi të bardhin, njerëzit janë të barabartë si dhëmbët e krehërit. Prej këtu dituria e tij për botën rrethepërqark, nga

⁷⁵⁵ Janë shkruar numër i madh i hulumtimeve dhe librave që e kanë rrahur këtë temë. prej tyre: Xhe-maluddin ibn Ebi Hadide El-Ensari “El-Misbahul-mugni fi kitabin-nebij el-umijj ila mulukil-erd”, Muhamed Hamidullah “El-Vethaikus-sijasije lilahdin-nebevij vel-hilafeti er-rashide”, Halid Sejid Ali “Resailun-nebij salallahu alejhi ve selem il-el-muluki vel-umera”.

mbretërit dhe sistemet, fiset, kryetarët e tyre, shtetet dhe gjendjet e tyre ka qenë e qartë. Nuk ka qenë zgjedhja e tij Abisininë për hixhret për sahabët e tij edhe pse ka qenë pas detit në kontinet tjetër, përpos sipas diturisë që e ka pasur për kushtet dhe sistemin, për drejtësinë në udhëheqje te mbreti i tyre. Pati thënë salallahu alejhi ve selem: **Aty ka një mbret te i cili nuk i bëhet padrejtësi asnjërit.**⁷⁵⁶

Pas marrëveshjes së Hudejbijes i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem u ka shkruajtur mesazhe një numri të mbretërve të botës dhe është interesuar për to. I zgjodhi sahabëve të tij secilit drejtimin që i përshtatet që ka përvojë dhe njohje. I ka porositur dhe ua ka bërë me dije rëndësinë e këtyre mesazheve. Ibën Hishami ka thënë: më ka arritur (lajm) se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dalë me sahabët e tij një ditë pas umres nga e cila u patën kthyer në ditën e Hudejbijes dhe ka thënë: O ju njerëz, Allahu më ka dërguar mëshirë dhe për të gjithë, andaj mos u kundërshtoni rreth meje ashtu siç u kundërshtuan rreth Isaut të birit të Merjemes. As'habët e tij kanë pyetur: e si janë kundërshtuar havarijunët, o i dërguari i Allahut? Ai i ka thirrur në atë që unë po ju thërras në të. E atë që e ka dërguar në ndonjë vend të afërt, ka qenë i kënaqur dhe është dorëzuar, mirëpo atë që e ka dërguar në ndonjë vend të largët, e ka urrejtur dhe ka përtuar. Për këtë Isau është ankuar te Allahu dhe kështu janë bërë përtuesit secili prej tyre të flasë me gjuhën e popullit ku ishte dërguar. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dërguar të dërguar nga as'habët e tij dhe u ka shkruar mesazhe për mbretërit dhe me to i fton në Islam.⁷⁵⁷

MESAZHI MBRETTIT TË ROMAKËVE

Romakët kanë qenë shteti më i fortë mes shteteve të asaj kohe gjegjësisht në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Kurani fisnik ka folur për romakët në suren që ka zbritur në Mekë dhe është quajtur “Rum” në të cilën kanë zbritur ajetet si në vijim:

“Elif, Lam, Mim. * Bizantinët (rumët) u mundën, * në tokën më afër (tokës së arabëve), po pas disfatës së tyre, ata do të ngadhënjëjnë, * brenda pak viteve. Cështja është vendim i Allahut, fillim e mbarim (për disfatë dhe për fitore). E atë ditë (kur do të fitojnë bizantinët) besimtarët do të gëzohen, * për ndihmën e Allahut. Ai ndihmon atë që do dhe Ai është i gjithëfuqishëm, mëshirues.” Rum: 1 – 5

Në atë periudhë janë zhvilluar lufta mes romakëve dhe persianëve në anët e Palestinës dhe Jordanisë. E gjithë bota kanë biseduar në lidhje me këto lufta.

Është e ditur se Egjipti, Shami dhe Afrika veriore kanë qenë vilajete që i përkisnin Perandorisë Romake gjegjësisht Bizantine. Sundimtar ekzekutiv në pushtet në këtë

⁷⁵⁶ Shiko “Hixhreti në Abisini” nga ky libër.

⁷⁵⁷ Shiko Ibn Hisham “Es-Siretu en-nebevije”, 4/ 606, 607

perandori ka qenë vetë mbreti, perandori i cili e kishte marrë për seli të tij Konstantinopojën.⁷⁵⁸ Udhëheqësit dhe masa e popullit kanë qenë të krishterë.⁷⁵⁹

Në atë periudhë është shfaqur <<sistemi i të devotshmëve>> të cilët tubonin tatime për veten e tyre si shkak i përkushtimit të tyre me shumta të caktuara të cilat i paguanin në shtet. Kështu ua shtuan njerëzve tatimet dhe e shtuan zullumin derisa t'ua paguanin tatimin që ua bashkëngjitën shtetit.⁷⁶⁰

Në mbretërinë romake ishte bërë një gjendje ku ishin shtuar fraksionet e krishtere të ndryshme dhe njëkohësisht ishin zgjeruar kundërshtimet akaidore (në çështjet e besimit) që shpjen në konflikte dhe arritën në etapa të forta të armiqësisë mes kishave. Disa fraksione ishin koncentruar në disa vende të caktuara e në vijim u gjet një armiqësi mes disa vilajeteve dhe popujve ndaj shtetit të romakëve (bizantinëve). Perandori romak është orvatur ta bëjë të obliguar doktrinën teologjike që mbizotëronte në Konstantinopojë mbi disa provincave e sidomos në Egjipt ku kishte ekzistuar armiqësi me kibtët.⁷⁶¹

Mbreti i romakëve, imperatori dhe prijës i tyre, në periudhën profetike ka qenë Herakliu (610 – 641 m.). Ai ishte nga një familje greke që kishte lindur në Kartagena (Tunis). Babai i tij ka qenë prijës grek tek ata. Herakliu është ftuar në kryeqytetin Konstantinopojë dhe e kanë shpallur për mbret të romakëve në periudhën me konfliktin me persianët. Ai pati sukses në fitoren kundër persianëve dhe t'ia kthejë forcën Romakëve për së dyti herë dhe karizmën te populli.

*“Elif, Lam, Mim. * Bizantinët (rumët) u mundën, * në tokën më afër (tokës së arabëve), po pas disfatës së tyre, ata do të ngadhënjëjnë, * brenda pak viteve. Cështja është vendim i Allahut, fillim e mbarim (për disfatë dhe për fitore). E atë ditë (kur do të fitojnë bizantinët) besimtarët do të gëzohen, “*
Rum: 1 – 4

Kjo ka qenë në vitin 616. Herakliu ka qenë udhëheqës i krishterë. Ai arriti ta rikthejë kryqin e shenjtë tek ata që pretendojnë se Mesihu është gozhdur në të. Të gjithë të krishterët janë gëzuar dhe kanë festuar në çdo vend,⁷⁶² e sidomos në Kuds (Jerusalem). Në atë kohë kishte arritur mesazhi i të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Në atë mesazh kishte arritur shkrimi siç është evidentuar në përmbledhjen Sahih të haditheve të Buhariut se i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka shkruar Herakliut:

⁷⁵⁸ Stiven Ronsiman (Steven Runciman) “El-hadaratu el-bizantije”, f. 89

⁷⁵⁹ Norman Benz “El-imperatorijetu el-bizantije”, f. 173

⁷⁶⁰ Stiven Ronsiman (Steven Runciman) “El-hadaratu el-bizantije”, f. 112; Subhi Salih “En-nudhumul-islamije”, f. 24

⁷⁶¹ El-Umeri, “El-Futuhul-islamije abrel-usur”, f. 97, 98, 99; Esed Rustem “Er-rum fi sijasetihim ve hadaretihim ve dinihim ve ahlakihim”, 1/ 138

⁷⁶² Shiko Ebu El-Hasan En-Nedevi “Es-siretu en-nebeviye”, f. 296; dr. Ali El-Atum, “Texhribetu Mu'tete”, f. 92

Me emrin e Allabut të Gjithëmbirshmit Mëshirplotit

Nga Muhamedi, i dërguar i Allabut, te Herakliu, madhështori i Romakëve

Paqja qoftë për atë që e pason udhëzimin

E pastaj:

Unë të thërras me thirrjen e Islamit, pranoje Islamin, do të shpëtosh dhe Allabo do të ta japë shpërblimin dyfish. Nëse nuk pranon, do ta kesh mëkatin e Arianëve.⁷⁶³

“Thuaju (o i dërguar): “O ithtarë të librit (Tevrat e Inxhil), ejani (të bashkohemi) te një fjalë që është e njëjtë (e drejtë) mes nesh dhe mes jush: Të mos adhurojmë, pos Allahut, të mos ia bëjmë Atij asnjë send shok, të mos e konsiderojmë njëri - tjetrin zotër pos Allahut”! E në qoftë se ata refuzojnë, ju thoni: “Dëshmoni pra, se ne jemi myslimanë (besuam një Zot)”! “Ali Imran: 64⁷⁶⁴

Arianët kanë qenë punëtorë, bujq dhe masa e njerëzve, të dobët në aspekt të përgjithshëm të cilëve Herakliu është munduar ta dëgjojë Islamit.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka dërguar Dihjetu ibën Halife El-Kelbij me mesazh te Herakliu. Dihje i ka takuar një popull që ka pasur lidhje romakët në Sham, ashtu që fisi i tij Kelb ishin nga anët e jugut të trojeve të Shamit.⁷⁶⁵ Prej këtu ai e dinte si të arrijë te imperatori Herakli dhe të bisedojë me të.

Pasi ka arritur mesazhi i të dërguarit salallahu alejhi ve selem te Herakli, e mori atë me lemeri⁷⁶⁶ të madhe. Ai ishte nga dijetarët e krishterë që e kishin në konsideratë mes tyre. Duke qenë ai mbret i tyre, e mori parasysh mesazhin dhe u përpoq që të arrijë në sa më shumë informata. Kërkoj t'i sjellin ndonjërin nga populli i pejgamberit salallahu alejhi ve selem nga ata që e njohin. Ebu Sufjan ibën Harbi – ende ishte pa e pranuar Islamit – ka qenë në trojet e Kudsit për një tregti të Kurejshëve pas marrëveshjes në Hudejbije. Ebu Sufjanin dhe ata që ishin me të e sjellin te Herakliu që ta pyesin për pejgamberin. Kur e sjellin aty, Herakliu i parashtrroi pyetje dhe bisedoi me të nëpërmjet përkthyesit. Buhariu e ka përmendur këtë ku thotë: “Ebu Sufjan ibën Harbi ka treguar se Herakli kishte dërguar tek ai për ta sjellë së bashku me tuxharët kurejsh që atëherë kishin qenë në Sham. Në atë periudhë i dërguar salallahu alejhi ve selem ishte në paqe me Ebu Sufjanin dhe kurejshët. Ata kishin shkuar në

⁷⁶³ **Arianët** janë simpatizuesit e Priftit **Ari** (ka vdekur më 336) që jetoi në Aleksandri. Prifti Ari e kundërshtonte qenien e **Krishtit** të barabartë me **Zotin**. Ari pohoi se vërtet vetë Ati ishte Perëndi; Biri ishte thelbësisht i ndryshëm nga Ati. Ai nuk kishte nga natyra ose drejtësia ndonjërin nga cilësitë hyjnore të pavdekësisë, pavarësisë, urtësisë së përkryer, hyjninë dhe pastërtinë. Ai nuk ekzistonte përpara se të hyjnizohej nga Ati. Ati e krijoi atë si një qenie të prodhuar. Këto informata janë të marrura nga burimet krishtere, I pastër është Allahu nga shpifjet e tyre. Përkthyesi

⁷⁶⁴ El-Buhari në Sahihun e tij, Libri Bed’ul-vahji, hadithi nr. 7. Ibn Kajimi, “Zadul-mead, 3/ 631

⁷⁶⁵ Es-Sem’ani, “El-Ensab”, 10/ 452

⁷⁶⁶ LEMERI f. sh. Frikë e madhe, tmerr i madh.

Sham, në qytetin Ilija⁷⁶⁷. I ka ftuar në pallat ku kanë qenë madhështorët e romakëve. E ka thirrur përkthyesin dhe i ka thënë: kush është prej jush më i afërt me këtë njeri që pretendon se është pejgamber? Ebu Sufjani ka thënë: i thashë: unë jam më i afërt me prejardhje me të. Tha: silleni pranë meje dhe shokët e tij lërin mbrapa tij. Pastaj i tha përkthyesit: thuaju atyre: Unë do ta pyes këtë për atë njeri, e nëse më gënjen, përgënjeshtrojeni! Pasha Allahun, po mos të ishte turpi që pastaj të ngarkohem me rrenë, do të gënjeja kundër tij. Pastaj gjëja e parë për të cilën më ka pyetur ishte: me çfarë prejardhje është te ju? I thashë: ai te ne është me prejardhje fisnike.

Tha: a e ka thënë këtë thënie ndonjë prej jush para tij? I thashë: jo.

Tha: A ka qenë ndonjëri nga baballarët e tij mbret? Thashë: jo.

Tha: A fisnikët e popullit juaj e pasojnë apo të dobëtit? Thashë: jo, por të dobëtit.

Tha: A shtohen, apo pakësohem? Thashë, jo, por shtohen.

Tha: A bëhet ndonjëri prej tyre renegat si shenjë e urrejtjes ndaj fesë së tij pasi ka hyrë në të? Thashë: jo.

Tha: A e keni akuzuar ndonjëherë me rrenë para së të thotë këtë që e thotë tani? Thashë: jo.

Tha: A tradhton? Thashë: Jo. (a ne ishim në një periudhë që nuk dinim çfarë ai bënte).

Tha: A nuk kam mundur të fus ndonjë fjalë në atë bisedë, përveç kësaj.

Tha: A e keni luftuar? Thashë: Po. Tha: e si ka qenë lufta ndaj tij? Lufta mes nesh dhe tij ka qenë me konkurrencë. Ngadhnjente kundër nesh dhe ne ngadhnjenim kundër tij.

Tha: Me çfarë ju urdhëron? Thashë: Na urdhëron me namaz, besnikëri, nder dhe lidhjen farefisnore.

I tha përkthyesit: thuaji: të pyeta për prejardhjen e tij, a kështu të dërguarit dërgohen në prejardhjen e popullit të tij.

Të pyeta a e ka thënë këtë thënie, e më the se jo. Atëherë them se po të kishte ndonjë që e ka thënë këtë thënie para tij, do të thosha se ky është ndikuar nga thënia që është thënë para tij.

Të pyeta a ka pasur nga baballarët mbret? Më the se jo. Them se po të kishte pasur nga baballarët e tij mbret, do të thotë se ky po e kërkon mbretërinë e babait të tij.

⁷⁶⁷ **Ilija** - Bejtul-Makdis, Kudsi, Jerusalemi.

***Jerusalemi** (hebraisht *Jeruschalajim* ירושלים, arabisht *al-Quds* القدس, greqisht e lashtë *Ierosólyma* Ἱεροσόλυμα, latinisht *Hierosolyma*, turqisht *Kudüs*) ose **Jeruzalemi** ose **Kudus** është një qytet i lashtë në Lindjen e Mesme midis **Detit Mesdhe** dhe **Detit të Vdekur** në një lartësi prej 650-840 m mbi nivelin e detit. Gjendet në lindje të **Tel Avivit**, në jug të **Ramallahut**, në perëndim të **Jerikosë** dhe veri të **Betlehemit**. Jerusalemi është kryeqyteti i Palestinës.

Të pyeta a e keni akuzuar për gënjeshtër para se ta thotë këtë që po e thotë? Më the se se jo. Vetëm se është e ditur se ai nuk ta lejonte për vete t'i gënjejë njerëzit, e pastaj të gënjejë kundër Allahut.

Të pyeta a e pasojnë fisnikët e popullit apo të dobët, më the se të dobët e kanë pasuar. Ata janë pasuesit e të dërguarve.

Të pyeta a shtohen apo pakësohen? Ti e përmende se ata shtohen. Kështu është çështja e imanit (besimit) deri sa të plotësohet.

Të pyeta a e braktis ndonjëri fenë në shenjë urrejtjeje pasi ka hyrë në të? Më përmende se jo. Kështu është besimi kur gjurma e tij përzihet me zemrat.

Të pyeta me çka ju urdhëron? Më the se ju urdhëron ta adhuroni Allahun të vetmin dhe të mos i përshkruani atij shok, a ju ndalon nga adhurimi i idhujve, ju urdhëron ta falni namazin, të jeni besnikë, të ndershëm.

Nëse është e vërtetë atë që po e thua, ai do të arrijë të sundojë deri te vendi i këmbëve të mia këto. E kam ditur se ai do të dalë, por nuk e kam imagjinuar se është nga ju. Sikur ta dija se unë e arrij te ai, do të insistoja të takohesha me të. Po të isha te ai, do t'ia laja këmbët. Pastaj (vazhdon me rrëfimin Ebu Sufjani) e kërkoi letrën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem me të cilën e kishte dërguar Dihjetu te madhështori i Basrës dhe ia kishte pas dhënë Heraklit dhe ai e kishte lexuar. E në të:

Me emrin e Allahut të Gjithëmëshirshmit Mëshirëplotit

Nga Mubamedi i dërguar i Allahut te Herakliu madhështori i Romakëve

Paqa qoftë për atë që e pason udhëzimin

E pastaj:

Unë të thërras me thirrjen e Islamit, pranoje islamit, do të shpëtosh dhe Allahu do të ta jepë shpërblimin dyfish. Nëse nuk pranon, do ta kesh mëkatit e Arianëve.

“

Thuaju (o i dërguar): “O ithtarë të librit (Tevrat e Inxhil), ejani (të bashkohemi) te një fjalë që është e njëjtë (e drejtë) mes nesh dhe mes jush: Të mos adhurojmë, pos Allahut, të mos ia bëjmë Atij asnjë send shok, të mos e konsiderojmë njëri-tjetrin zotër pos Allahut!” E në qoftë se ata refuzojnë, ju thoni: “Dëshmoni, pra, se ne jemi myslimanë (besuam një Zot)”! “Ali Imran: 64

Ebu Sufjani ka thënë: pasi e tha atë që e tha dhe e mbaroi leximin e mesazhit, të pranishmit u trazuan dhe u ngritën zërat, kurse ne na nxjerrën jashtë. Pasi na nxorën jashtë, u thashë shoqëruesve të mi: çështja e Ebu Keshes ka arritur deri në atë shkallë

t'i frikësohet mbreti i të bardhëve. Unë vazhdova të jem bindur se ai do të ngadhnjejë deri sa Allahu më bëri që të hyj në Islam.⁷⁶⁸

Transmetime të ndryshme tregojnë për ekzistencën e debatit e veçantë mes Herakliut dhe Dihjetu El-Kelbi të veçuar. Aty kanë biseduar për Islamin dhe për opinion ndaj Mesihut dhe cilit i lutet Mesihu, frika ndaj Allahut, përfunimi i keq i mbretërisë së tij dhe Ahiretit të tij. Në të, po ashtu, edhe se Herakliu është kthyer dhe i ka shkruar letër pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe i ka dërguar dhuratë nëpërmjet Dihjes dhe ua ka ndarë myslimanëve. Ka thënë për të: **ka gënjyer armiku i Allahut, ai ka mbetur në krishterizmin e tij.**⁷⁶⁹

Megjithatë, që dyshojnë historianët si në këtë transmetim që nuk është transmetuar me sened të qartë të muhadithinët me detalet e saj, por e vërteta është se Herakli është ulur me Dehijen, bartësin e mesazhit dhe se me të ka biseduar veçmas. Në transmetimin e Buhariut dhe të tjerëve vërehet interesimi i Herakliut për këtë çështje që tregon për bindjen ndaj besnikërisë së pejgamberit salallahu alejhi ve selem, edhe pse nuk e ka shfaqur Islamin.

Njohja e Herakliut për besnikërinë e pejgamberit salallahu alejhi ve selem ka qenë e qartë pasi që ai nuk ka thirrur, përpos se në hak dhe se ai ishte pejgamber i të synetuarve, pejgamber i kohës së fundit. Ka qenë i bindur në fitoren e Allahut që do t'ia japë atij dhe se do t'ia mundësojë realizimin e asaj që i kishte premtuar për përhapjen e fesë së tij dhe dominimin e thirrjes së tij. Për këtë shkak Ebu Sufjani kishte dëgjuar prej tij në kohën kur ai ishte në shirk dhe ka qenë prijës i kurejshëve, luftues kundër të dërguarit të Allahut, por megjithatë Ebu Sufjani kishte ndier në vete frikë nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e të bindet për vërtetësinë e pejgamberit pasi që pa se Herakliu kishte dro dhe si bisedon. Pastaj ka thënë: ky mbreti i të bardhëve po i frikohet?!

Ebu Sufjani edhe deri atëherë ka qenë nga kundërshtarët e të dërguarit salallahu alejhi ve selem, por e kuptoi se ai është kundërshtar i atij që po i frikësohet mbreti më i madh në tokë në atë kohë.

Herakliu ka qenë i merakosur dhe i pavendosur mes të besuarit në të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe nënshtrimin të urdhrave të Mesihut për besimin e pejgamberit të fundit, e në vijim përfitimi i Islamit me krishterizmin e mëparshëm, apo të mos besojë e ta kundërshtojë Allahun dhe të dërguarin e Tij, t'i japë përparësi jetës së kësaj bote, t'u miklohet politikanëve romakë dhe të pajtohet me qëndrimin e tyre për të mbetur në pushtet. Për këtë shkak ai ka dashur t'ua bëjë një test

⁷⁶⁸ Buhariu në Kitabul-iman, kapitulli “Kejfe kane bed’ul-vahji ila resulil-lahi salallahu alejhi ve selem”, 1/ 4

⁷⁶⁹ Shiko Xhemaludin ibn Ebi Hadide El-Ensari, “El-misbahu el-mudi fi kitabin-nebij el-umij ila mulukil-erd”, f. 198

udhëhqësve romakë (bizantinë) a mos po nënshtrohen së bashku me të në besimin ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem.

Njëri nga patrikët e Shamit i cili quhej Ibën Natur i cili ka qenë nga paria e Heraklit, ka thënë: pastaj Herakli i ka shkruajtur shokëve të tij në Bizant, i cili ka qenë homolog i tij në dituri. Herakliu është nisur për në Homs dhe ende pa arritur në Homs, kur i arrin letra nga shoku i tij i cili pajtohet me mendimin e Herakliut për daljen e pejgamberit. Herakliu i ka urdhëruar madhështorët romakëve të tubohen në rezidencën e tij personale deskure⁷⁷⁰ në Homs. Pastaj ka urdhëruar dhe i kanë mbyllur portat. Pastaj ka dalë para tyre dhe ka thënë: O turmë e romakëve, a e këni ndërmend të shpëtoni dhe të përudheni e të përqëndrohet sundimi juaj e t'i besatoheni këtij pejgamberi? Ata u ngritën në drejtim të dyrve si kur ikin gomerët e egër, por i hasën të mbyllura. Herakli pasi e pa ikjen e tyre dhe u dëshpërua nga besimi i tyre, tha: ktheni ata ktu te unë dhe u tha: unë ua thashë atë thënie parëz për t'u provuar me të sa jeni të përqëndruar në fenë tuaj. E këtë e pashë. Pastaj ata i janë përkulur dhe janë kthyer të kënaqur me të.⁷⁷¹

Thënia e Allahut të Madhëruar në suren Rum e vërteton rastin e Heraklit:

“Jo (ata nuk kanë fakt), por ata që i bënë të padrejtë vetes, pa ndonjë fakt të dijës, shkuan pas dëshirave të epshit të vet. Po kush mund ta vërë në rrugë të drejtë atë që Allahu e ka lënë të humbur, e ata nuk do të kenë ndihmëtarë. * Përqëndro vetveten tënde sinqerisht në fenë, i larguar prej çdo të kote, (e ajo fé), feja e Allahut në të cilën i krijoi njerëzit, s’ka ndryshim (mos ndryshoni) të asaj natyrshmërie të krijuar nga Allahu, ajo është feja e drejtë por shumica e njerëzve nuk e dinë.” Rum: 29, 30

Dhe thënia e Allahut të Madhëruar po ashtu në suren Rum:

“Në të vërtetë, ti (Muhamed) nuk mund t’i bësh të dëgjojnë të vdekurit e as nuk mund ta bësh që të shurdhëtit të dëgjojnë thirrjen, kur ata kthejnë shpinën. * Dhe as që je ti udhëzues i të verbërve nga humbja e tyre, ti nuk mund ta bësh të dëgjojë tjetër vetëm atë që u beson argumenteve Tona, se ata janë të bindur.” Rum: 52, 53

Po ashtu, në të njëjtën sure:

“E atë ditë për ata që bënë zullum, arsyetimi nuk u bën dobi e as që kërkohet prej tyre të justifikohen.” Rum: 57

⁷⁷⁰ **Deskure**, ndërtesë e veçantë ku rinin mbretërit në periudhën e romakëve për raste të veçanta dhe festive. Shiko “Mu’xhemul-vesit”, f. 283

⁷⁷¹ Shiko Sahih El-Buhari, kapitulli “Kejfe kane bed’ul-vahji ila resulil-lahi salallahu alejhi ve selem”, 1/ 4. shiko shpjegimet dhe transmetimet e Ibn Haxherit në lidhje me këtë hadith në “Fethul-bari”. Shiko edhe transmetimin e Muslimit në Sahihun e tij, kapitulli “Mesazhi i të dërguarit salallahu alejhi ve selem që ia dërgoi Herakliut ku e thërret në islam”, 5/ 164

Ndodh që njeriu të ndalet pak me këto dëshmi kuranore në suren Rum dhe vëren se përmendja e tyre në suren Rum sikurse të bëjë me shenjë (të aludojë) në qëndrimin e sundimit të tyre dhe prijësve të tyre. Në këtë ka shenjë të madhe për atë që dëshiron të marrë mësim.

Herakliu ka folur me qartësi për ngadhënjimin e myslimanëve në një të ardhme të afërt dhe se zgjerimi i tyre do të arrijë të këmbët e tij. Me këtë ka aluduar në Palestinën dhe trojet e tjera të Shamit.

Përballja e parë ushtarke mes romakëve dhe myslimanëve ka qenë në betejën e Mu'tes të cilën e ka udhëhequr Zejd ibën Harithi shërbëtori i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, sahabi i tij dhe nga më të dashurit mes njerëzve për të salallahu alejhi ve selem. Në këtë përballim të parë kanë rënë shëhid një numër nga sahabët e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Prej tyre Zejd ibën Harithe, Xhafer ibën Ebi Talibi, Abdullah ibën Revaha etj. Me këtë vetëm se ka qenë e qartë pse ka pasur frikë Herakliu nga luftimi i myslimanëve. Edhe pse romakët që patën forcë kundër persianëve në luftërat e tyre sa që depërtuan në trojet e tyre, ata nuk mundën t'ia dalin me përballimin me të dërguarin dhe ushtrinë e tij salallahu alejhi ve selem.

Kurani famëlartë në suren Rum ua ka tërhequr vërejtjen pronarëve të fuqive të mëdha zullumqare në përgjithësi. Prej tyre, romakëve në suren që është quajtur me emrin e tyre në thënien e Allahut të Madhëruar:

*“A nuk udhëtuan ata nëpër tokë e të shohin se si qe përfundimi i atyre që ishin para tyre!? Ata ishin edhe më të fortë se këta, ata e lëruan tokën dhe e rindërtuan atë më shumë se sa këta, e rindërtuan, atyre u patën ardhur të dërguarit e vet me fakte të qarta. Pra, Allahu nuk ishte që t’ju bëjë të padrejtë atyre, por ata vetvetes i bënë të padrejtë. * Mandej përfundimi i atyre që bënë punë të këqija ishte më i keqi, për shkak se argumentet e Allahut i përgënjeshtruan dhe talleshin me to.”* Rum: 9, 10

Unë e ndiej sikurse këto ajete janë të drejtuara romakëve prej në fillim e në mbarim. Ata që i kishin pushtuar tokat, por kur i përgënjeshtruan ajetet e Allahut, përfundimin e patën të keq dhe myslimanët e trashëguan tokën e tyre. Pastaj ushtria e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem është kthyer nga Mu'eteh ku i pritën rinia e Medines me thënien e tyre: **”o ju që ikët”**, ndërsa i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka përkrahur duke thënë: **jo por ata janë guximtarët insha’Allah.**⁷⁷²

Pas disa viteve kthehet Halid ibën Velidi për t’i udhëhequr myslimanët në betejën më të madhe me romakët në Jermuk. Ka qenë shpatë nga shpatat e Allahut siç na ka treguar i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem.⁷⁷³ Ai hadithi nga i dërguari

⁷⁷² Shiko Ibn Hisham “Es-Siretu en-nebevije”, 3/ 382; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 765

⁷⁷³ Sahih El-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 100

salallahu alejhi ve selem ka qenë lajm për betejën që po përsëritet në Jermuk dhe herët e tjera. Ndodhia e këtyre betejave ishte muxhize nga muxhizet e Mustafasë salallahu alejhi ve selem e sa ka kështu për ata që admirojnë rreth kësaj.

Pastaj ka pasuar përballje të dytë ushtarake në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në betejën e Tebukut të cilën e ka udhëhequr i dërguari salallahu alejhi ve selem personalisht. Me të ka qenë një ushtri më e madhe deri atëherë që e kanë ditur myslimanët në atë kohë. Synimin e kishin të romakët dhe shtetin e tyre jugor. Tebuk u ka qenë në kufi të trojeve të Shamit ku ishte stacionuar i dërguari salallahu alejhi ve selem me ushtarët e tij afër pesëmbëdhjetë ditë. Prej aty kishte shpëndarë një numër të ekspeditave afër vendeve fqinje. Aty ka kontaktuar me një numër të prijësve të qyteteve dhe fiseve rreth atyre viseve dhe brenda kufijve të Bizantit. Me ta bëri marrëveshje dhe kontrata të veçanta të cilat nuk i fshiheshin veshëve të Herakliut dhe as shikimit të tij.

Transmetimet e përmendin se aty nuk ka pasur përlëshje mes Romakëve dhe ushtrisë së pejgamberit salallahu alejhi ve selem, por ata (romakët) u goditën me dështim psikik, edhe pse posedonin forcë ushtarake dhe mundësi për t'u përballuar.

Është transmetuar se i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka shkruar Herakliut duke qenë në Tebuk, ku i ka dhënë të zgjedhë një nga tre opcionet:

- Ta pranojë Islamin dhe do t'i mbeten në pronësi atë që e kanë sundimin e tij
- Apo ta japë haraxhin,
- Apo të shpallë luftë.

Herakliu i ka tubuar patrikët dhe priftërinjtë në pallatin e tij dhe ua ka mbyllur derën. U ka thënë: Muhamedi më ka dërguar mua letër ku më jep të zgjedhë njërin nga të triat: Ta pranojë Islamin dhe do t'i mbetet në pronësi atë që e kam në sundim, apo ta japë haraxhin, apo të na shpallë luftë.

Ju e gjeni në librat tuaja se ai do të sundojë deri nën këmbët e mia nga mbretëria ime. Ata kanë hungëruar me një hungërimë derisa disa prej tyre kanë dalë me pelerinat e tyre dhe kanë thënë: A ne t'i dërgojmë një njeriu nga arabët që ka ardhur me rroba të leckosura dhe këpucë të shqyera haraxh?! Herakli ka thënë: heshtni! Unë deshta vetëm të di të kapurit e juaj për fenë tuaj dhe dashurinë që keni për të.⁷⁷⁴

⁷⁷⁴ Ibn Zenxhevije "El-Emval", f. 123 – 125; Shiko tahrixin e hadithit të Muhamed Abdullah Anan Es-Subhi "Mervijat el-vethaik el-mektube minen-nebijji salallahu alejhi ve selem (disertacion i doktoraturës në Universitetin Islamik në Medine), f. 645

Taberani e ka sjellur në Mu'xhemin e tij transmetimin e tekstit të mesazhit të cilin i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ia ka dërguar Heraklit që ka mundësi të jetë kjo ai mesazhi. shiko El-Muxhemul-kebir, 8/ 14 - 16

Ky ishte provimi i dytë nga Herakli në orvatjen për ta gjetur përgjigjen nga kryetarët romakë ndaj pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Pasi e pa refuzimin e tyre, i dha prioritet sundimit dhe dynjasë para urdhrin të Allahut dhe fesë së Tij.

Transmetimet përmendin se si rezultat i kësaj ka ardhur një i dërguar nga Herakliu te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem gjatë qëndrimit të tij në kampin e tebukut. E transmeton Imam Ahmedi në Musnedin e tij një hadith të gjatë nga një njeri nga krishterët arab që e kishte dërguar Herakli te pejgamberi salallahu alejhi ve selem në Tebuk dhe e kishte titulluar me titull “Hadithi i Tenuhit nga pejgamberi salallahu alejhi ve selem. Raviu (përcjellësi i hadithit) ka thënë në të: në Homs, kam pasur një fqinj plak të moshuar që kishte arritur pleqërinë e skajshme⁷⁷⁵. I thashë: a nuk më tregon për letrën e Herakliut që ia ka dërguar pejgamberit dhe letrën e të dërguarit që ia ka dërguar Herakliut? Ka thënë: po, si jo? Ka ardhur i dërguari i Allahut në Tebuk dhe e ka dërguar Dihjete El-Kelbi te Herakli. Pasi i ka ardhur letra e të dërguarit të Allahut, i ka thirrur priftërinjtë e Bizantit dhe patrikët, pastaj ua ka mbyllur derën dhe u ka thënë: ky njeriu ka zbritur aty ku veç e keni parë. Mua më ka dërguar letër më thërret në tri gjëra. Më thërret ta pasoj në fenë e tij apo t’i japim tatim për tokat që i kemi mbi tokat tona dhe për tokat tona, apo të zhvillojmë luftë me ta. Pasha Allahun, ju e dini atë që po e lexoni në librat tuaja se ai ka për të arritur të sundojë trojet deri nën këmbët e mia. Andaj, ejani ta pasojmë në fenë e tij, apo t’ia japim tatimin për atë që japin tokat tona. Ata bërtitën me britmë të një njeriu derisa kanë dashur të dalin që nga aty. Kanë thënë: Na thërret ta lëmë krishterizmin, apo të jemi robër të një beduini që ka ardhur nga Hixhazi. Ai pasi mendoi se nëse këta dalin prej te ai, ia kthejnë Bizantin kundër tij, e mezi i ka qetësuar. U tha atyre: ua kam thënë këtë juve që ta di sa jeni të përpiktë në çështjen tuaj. Pastaj e ka thirrur një njeri nga arabët që ka qenë i krishterë. I ka thënë: më thirrni një njeri që di të flasë arabisht që ta dërgoj te ky njeri t’i përgjigjet thirrjes së letrës tij. Më kanë sjellë mua dhe Herakliu ma ka dhënë letrën dhe më tha: shko me këtë letrën time te ky njeri dhe mbaj në mend nga unë këto tri gjëra: shiko a e përmend letrën që ma ka dërguar mua? Shiko kur ta lexojë letrën time, a e përmend natën? Shiko në shpinën e tij, a ka ndonjë gjë që të bën kureshtar?

U nisa me letrën derisa arrita në Tebuk kur ja ai ulur mes sahabëve i lagur me ujë. U thashë: ku është sahibi i juaj? Më thanë ja aty. Shkova duke ecur derisa u ula pranë tij dhe ia dhashë letrën, e ai e futi në gjoks. Pastaj tha: prej nga je ti? Thashë: Unë jam një nga Tenuhët. Më tha: a dëshiron të hysh në Islam, në fenë e pastër të babait tënd Ibrahimit? Unë jam i dërguari i një populli dhe në fenë e një populli që nëse kthehem nga ajo fe nuk mundem të kthehem te ata. Ka qeshur dhe ka thënë: o vëlla tenuhijan, unë kam dërguar letër Kisras dhe ai e ka grisur, Allahu do ta shqyejë dhe do ta shqyejë

⁷⁷⁵ Kishte kaluar shumë vite.

mbretërinë e tij. I kam dërguar edhe Nexhashiut, ndërsa ai e ka prishur (copëtuar).⁷⁷⁶ Allahu do ta shkatërrojë dhe t'ia copëtojë mbretërinë. Kam dërguar letër te mbreti juaj dhe ai e ka ruajtur, andaj njerëzit do të vazhdojnë duke mos hasur në të dëm derisa në jetë ka hajr. Thashë: kjo është njëra nga ato tri që më ka porositur mbreti im. Mora një shigjetë nga trasta dhe e shkruajta në lëkurën e shpatës. Pastaj ai letrën ia dha një njeriu nga e majta e tij. Pyeta: kush është ai sahibi që ua lexon letrat? Më thanë: Muavije. (pasi filloi të lexojë) kur në letër të mbretit tim, “më fton për në xhenetin gjërësia e të cilit është sa qiejt dhe toka që është përgatitur për të devotshmit, e ku është Zjarri (xhehenemi)? I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: Subhanallah, ku është nata kur të vijë dita? Ka thënë: e mora shigjetën nga trasta dhe e shkruajta në lëkurën e shpatës. Pasi e mbaroi leximin e letrës sime, tha: ti ke të drejtë. Ti je i dërguar. Po të gjej te ne ndonjë shpërblim, do të të shpërblejmë me të. Ne jemi udhëtarë që na janë harxhuar rezervat. Ka thënë: një njeri nga grupi njerëzve ka thirrur. Ka thënë: unë e shpërblej. E ka hapur bagazhin e tij dhe ja ku po vjen me një zbukurim të verdhë dhe e vëndoi në gjoksin tim ...⁷⁷⁷

Është e qartë se kanë qenë të shpeshta këmbimet e letrave mes pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe Herakliut dhe paraqitja e emrit të Dihje Kelbiut si bartës i letrave dhe bisedues me Herakliun.⁷⁷⁸ Është përmendur se Dihje EL-Kelbi ia ka dërguar një letër Herakliut kah fundi i jetës së pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Herakli ka qenë i pavendosur në kthimin e përgjigjes të dërguarit. Ndërkohë i ka ardhur lajmi për vdekjen e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.⁷⁷⁹

Herakliu ka jetuar dhe i ka parë vetë personalisht rënien e disa pjesëve të mëdha nga mbretëria e tij në Sham, Palestinë, Kuds, e sidomos në duar të myslimanëve. E ka thënë të vërtetën me thënien e tij se Muhamedi salallahu alejhi ve selem do ta arrijë të sundojë deri te nën këmbët e tij. Fillimi ka qenë gjatë kalifatit të Ebu Bekrit dhe është plotësuar në periudhën e Omerit – Allahu qoftë i kënaqur nga të gjithë ata!

Herakli ka dalë prej aty nga toka e Shamit duke ua lënë atë myslimanëve pas disfatave në luftërat me ta. E la atë vend me ndarje lamtumirëse përgjithmonë. Pati thënë: Lamtumirë, oj tokë e Sirisë, lamtumirë, nuk ka takim me ty më pas kësaj.⁷⁸⁰ Përmendet se Herakliu e ka ruajtur letrën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe ka porositur ta ruajnë edhe pas tij. Pastaj mbretët romakë e kanë pasur në ruajtjen e

⁷⁷⁶ Është e ditur se ka pasur më tepër se një mbret të abisinasit në periudhën e profetit salallahu alejhi ve selem. I pari ka qenë ai që e kishte pranuar islamin në duar të Xhafer ibn Ebi Talibit. ky që po përmendet në këtë rast është mbret tjetër nga ai I pari, sepse në hadithet e vërteta ka ardhur se të parit, pasi ka vdekur I dërguari salallahu alejhi ve selem ia ka falur namazin e xhenazes gaib (nga larg). Shiko “Huxhreti në Abisini” nga ky libër.

⁷⁷⁷ Imam Ahmedi në Musnedin e tij, f. 411, 442

⁷⁷⁸ Shiko Faruk Hamade, “El-Alakat el-islamije en-nesranije fi ahdin-nebevijj”, f. 45

⁷⁷⁹ Es-Suhejl, “Er-Reudul-unf”, f. 4/ 249

⁷⁸⁰ El-Ezdi, “Futuhush-Sham”, f. 231; Taberiu në Tarihun e tij, 4/ 38, Ibn Haxher, Fethul-Bari, f. 43; poashtu taberiu në tarihun e tij, 4/ 156

tyre shekuj me radhë. Atë ndonjëherë ua tregonin myslimanëve nga delegacionet e kalifëve dhe perandorëve.⁷⁸¹ Është paraqitur kopja origjinale nga ai shkrim i letrës pejgamberike dhe kanë rrjedhur hulumtime dhe studime derisa e kanë dhënë konkluzën për vërtetësinë e asaj kopje.⁷⁸²

MESAZHI QË IA DËRGOI KISRAS MBRETTIT TË PERSISË⁷⁸³

Persia ka qenë shtet i fortë i ngjitur me tokat arabe. Sundimi i saj i ka përfshirë edhe disa vende brenda gadishullit arabik në periudha kohore të shumta, veçanërisht në Jemen dhe Bahrejn.

Ka kaluar nëpër etapa të ndryshme të civilizimit. Neve na intereson periudha e viteve me fërkimin e këtij shteti me Islamin me dave, pushtime dhe xhihad. Feja dominante në shtetin e Persisë dhe vendet e nënshtruara të saj ka qenë zjarrputizmi. Kjo fe ka qenë adhurim i zjarrit dhe hyjëzimi i tij. Aty ka pasur edhe fe të tjera si hebreizimi, krishterizmi. Feja zjarrputiste ishte përhapur mes arabëve nëpërmjet nënshtrimit ndaj tyre si në Irak, Bahrejn dhe vende të tjera të gadishullit.

Ky shtet ka sunduar trojet e Persisë, Horasanin, Irakun dhe disa pjesë nga anët e gadishullit arabik nga ana lindore dhe ana e jugut. Sistemi legjislativ i shtetit persian ngritej në sistem diktatorial, në dallim mes njerëzve dhe në ndarjen e tyre në shtresa të ndryshme secila prej tyre të kufizuara me ligje të caktuara me obligime.⁷⁸⁴

Kisra i cili jetoi me një kohë me të dërguarin salallahu alejhi ve selem, të cilit i ka dërguar letër, ai është quajtur Husro Pervaz që do të thotë ngadhnjimtari. Ai ka qenë i biri i Hermuzit IV nipit të Kistras I i njohur si Anushiruvan. Ai kishte arritur atë që nuk e kishin arritur paraardhësit e tij në përballimin e shtetit rival të romakëve (Bizantit). Fitoret dhe fama e tij kishte arritur në vitin 615 m.

Pas marrëveshjes në Hudejbije në mesin e mesazheve që ua dërgoi pejgamberi salallahu alejhi ve selem kryetarëve dhe mbretërve ka qenë letra (mesazhi) që ia ka dërguar Kistras me Hudhafe Sehmiun.⁷⁸⁵ E ka urdhëruar t'ia japë madhështorit të Bahrejnit, e pastaj ai i ka dhënë Kistras. Në mesazhin e shkruar që ia dërgoi Kistras ka shkruar:

⁷⁸¹ Es-Suhejli, "Er-reudul-unf", 2/ 197; Ibën Haxher, Fethul-Bari, 1/ 44; Faruk Hamadeh, "El-Alakat el-islamije en-nesranije fi ahdin-nebevijj", f. 46, 47; El-Ketani, "Et-teratibul-idarije", 1/ 160

⁷⁸² Muhamed Hamidullah, "El-vethaika es-sijasije lil-ahdin-nebevij vel-hilafetur-rashide", f. 108

⁷⁸³ Buhariu e ka vendosur në Sahihun e tij në Librin "El-Megazi", kapitullin "Kitabun-nebiji salallahu alejhi ve selem ila Kisra vel-Kajser", 5/ 36

⁷⁸⁴ Subhi Salih, "En-nudhumul-islamije", f. 30; Vil Djurant (), "Kissatul-Hadareti", pjesa e dytë 1/ 415

⁷⁸⁵ Shiko Ibn Hisham "Es-Siretu en-nebevije", 4/ 607; Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", 157

Bismil-lahir-rahmanir-rahim

Nga Muhamedi i dërguar i Allahut deri te Kisra madhbëstori i Persisë.

Paqja qoftë për atë që e ndjek udhëzimin dhe i beson Allahut dhe të dërguarit të Allahut, dëshmon se nuk ka zot që meriton adhurimin, përpos Allahut, të vetmit të pa shoq dhe se Muhamedi është rob dhe i dërguar i Tij.

Të thërras me thirrjen e Allahut, unë me të vërtetë jam i dërguar i Allahut te të gjithë njerëzit për tia tëhjekur vërejtjen atij që është i gjallë dhe dënimin ta meritojnë jobsimtarët.

Pranoje Islamin, e nëse refuzon, ndaj teje do të jetë mëkati i mexhusëve (zjarrputistëve).⁷⁸⁶

Pasi ka arritur mesazhi i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem te Kisra Pervaz, e kur ia kanë lexuar atij, atë e ka kapluar mendjemadhësia dhe tirania. Është zemëruar ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe ia ka shqyer mesazhin. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem kur ka kuptuar për këtë, lutja e tij ka qenë: të shqyhet tërësisht (mbretëria e tij).⁷⁸⁷

Ai nuk u ndal vetëm në këtë kufi të mendjemadhësisë dhe tiranisë, por i shkruajti Badhanit bashkëpunëtorit të tij në Jemen. Persia e ka pasur nën nështrim prej vitit 575 m.⁷⁸⁸ Ai i pati shkruajtur: “dërgoji prej te ti dy veta te ai njeri në Hixhaz!”⁷⁸⁹ me këtë ka aluduar në internimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem e t’ia sjellin tek ai që ta dënojë, siç ai dëshiron. Badhani i ka dërguar nga Jemeni dy veta të fortë te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Pasi janë takuar, i dërguari salallahu alejhi ve selem u ka thënë: kthehuni dhe ejani nesër tek unë! (thotë): ndërkohë të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem i ka ardhur lajmi nga qielli se Allahu ia ka mbizotëruar Kisras birin e tij Shirevejh (Kavadhi) i cili e ka mbytur të atin e vet.⁷⁹⁰

Pastaj, i ka thirrur dhe i ka lajmëruar (për rastin që kishte ndodhur). Ata (të habitur) kanë thënë: A e di se çfarë po thua? Ne kemi bërë për ju atë që është më e lehtë se kjo, e ti shkruajmë për ty në lidhje me këtë dhe ta lajmërojmë mbretin Badhan. Tha: Po, lajmërojeni me këtë lajm nga unë dhe thuani atij: Feja ime dhe pushteti im do të arrijë atje ku ka arritur Kisra dhe do të mbarojë deri ku shkel këmba dhe thundra. Po ashtu thuani atij: ti nëse e pranon Islamin, do të ta jap atë që e ke në duar dhe do të bëj ta sundosh popullin tënd me bijtë e tu. Pastaj ia jap Harhareten, vendin ku ka ar dhe argjend të cilën ia kishte dhuruar një nga mbretërit. Pastaj ata dalin prej te i dërguari salallahu alejhi ve selem dhe arrijnë te Badhani dhe i tregojnë lajmin. Ai ka thënë: pasha Allahu, kjo nuk është thënie e mbretit. Unë siç po e shoh ai është

⁷⁸⁶ Shiko Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, 156; Ibn Sad, “Et-Tabekat”, 1/ 260; Ibn Kajjim, Zadul-mead”, 3/ 688

⁷⁸⁷ Nga transmetimi I Buhariut në sahihun e tij Kitabul-megazi, kapitullin “Kitabun-nebijji salallahu alejhi ve selem ila Kisra vel-Kajser”, 5/ 136

⁷⁸⁸ Abdurahman Abdul-Vahid Esh-Shuxha, “El-Jemenu fi sadril-islam”, f. 28

⁷⁸⁹ Ibn Haxher, FethulBari, 16/ 257

⁷⁹⁰ Nga transmetimi i Ibn Ebi Shejbes në “El-Megazi”, f. 155. shiko Ibn Sad, “Et-Tabekat”, 1/ 260

pejgamber siç ai po thotë dhe se do të bëhet ashtu siç ai po thotë. Nëse është kjo që e ka thënë e vërtetë, atëherë ai është pejgamber i dërguar. E nëse nuk është, atëherë do ta shohim mendimin tonë në lidhje me të. Nuk ka kaluar kohë e gjatë kur Badhanit i arrin letra nga Shirevejhi ku shkruante: e pastaj, unë e kam mbytur Kisran. Nuk e kam mbytur, përpos nga zemërimi për Persinë, sepse ai kishte lejuar mbytjen e fisnikëve dhe vrasjen e tyre për shkak të gabimeve të tyre. Kur të të arrijë kjo letër, nënshtroni mua ashtu si të atij parpara teje. Nisu te ai njeriu te i cili Kisra ka dërguar letër dhe mos u largo nga ai derisa të të vijë urdhri im për të.

Kur arriti letra e Shirevejhit të Badhani, ka thënë: Ky njeri është i dërguar i Allahut dhe janë dorëzuar bijtë e Persisë nga ata që ishin në Jemen, ka thënë: Badhevejhi i ka thënë Badhanit: nuk i kam folur askujt më me karizmë tek unë se sa atij. E Badhani i ka thënë: A ka ai kusht? Ka thënë: Jo.⁷⁹¹

VITI I NËNTË HIXHRI⁷⁹²

Është transmetuar se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Kur të shkatërrohet Kisra, nuk do të ketë më Kisra pas tij, e kur të shkatërrohet Kajseri (Cezari), nuk do të ketë më Kajser. Pasha Atë në dorën e të Cilit është shpirti im, pasuria e tyre do të ndahet në rrugë të Allahut.”**⁷⁹³

Po ashtu, i dërguari tregon për rënien e Medainit kryeqytetit të Persisë në duar të myslimanëve në thënien e tij: një grup nga myslimanët do t'i ushtojnë depotë e Kisras në kështjellë të bardhë.⁷⁹⁴

Lajmet kanë ardhur te Badhani në Jemen dhe te ata që ishin me ta në Persi për vdekjen e Pervezit në natën në të cilën kishte lajmëruar i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Është transmetuar se Badhani e kishte pranuar Islamin dhe ka thënë: me të vërtetë ky është i dërguar.⁷⁹⁵ Po ashtu, ka thënë: nëse është i vërtetë, atëherë nuk do të më parakalojë asnjëri nga mbretërit në besimin në të. Ai e pranoi Islamin dhe me të edhe bijtë e tij nga Persia dhe Jemeni.⁷⁹⁶

Është përmendur në transmetime se ai ka dërguar delegacion te dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në Medinë ka fundi i jetës së tij.⁷⁹⁷ Bijtë e Badhanit dhe të tjerë nga prijësit persianë në Jemen kanë pasur rol të madh në qëndrimin e prijësve

⁷⁹¹ Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 509, 510

⁷⁹² Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 512

⁷⁹³ Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 513

⁷⁹⁴ Shiko Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, 142

⁷⁹⁵ Shikoje biografinë e tij te Ibn Haxheri, “El-isabe”, 1/ 170

⁷⁹⁶ Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 510

⁷⁹⁷ Taberiu në tarihun e tij, 2/ 652

të të dërguarit salallahu alejhi ve selem Muadh ibën Xhebelin dhe të tjerë – Allahu qoftë i kënaqur me ta, në kohën kur Jemeni i është bashkëngjitur myslimanëve.

Ata morën pjesë në luftimin e renegatit El-Esved El-Anesi gënjeshtarit që pretendonte profetësinë për vete në kohën e kalifatit të Ebu Bekrit radijallahu anhu. Ata janë ngritur me gratë e tyre për ta mbytur Esved Anesiun gënjeshtarin. Badhani ka qenë në krye të këtyre bijve persianë.⁷⁹⁸

Myslmanët i kanë filluar pushtimet e tyre prej kohës së kalifatit të Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu. Beteja më e ashpër me ta ka qenë beteja e Kadisijes.

Në kohën e kalifit Omer ibën Hatab radijallahu anhu para betejës Kadisije, mbreti Rustem ka kërkuar delegacion nga myslimanët që të dëgjojnë nga ata dhe të flasë me ta e të dëgjojnë ai prej tyre drejtpërdrejt. Prej atyre që shkuan te ai ka qenë Rebia ibën Amir i cili u njoh si i dërguar i myslimanëve në disa takime për të cilin mbreti Rustem ishte përgatitur për ta takuar. E kishte përgatitur vendin me përgatitje luksoze për këtë gjë dhe e kishte zbukuruar me jastukë të qendisur me arë dhe mëndafsh. I kishte ekspozuar perlat dhe gurët e çmuar me stoli të ndryshme. Ishin shtruar qilimë të thurrur me arë dhe argjend. Rustemi ishte ulur në mes në një kolltuk nga ari për ta takuar. Arrin Rebia ibën Amir në Mexhlisin (kuvendin) e Rustemit me rroba të vjetra e të harrnuara dhe mbante armët e veta modeste, i hipur në kalë të vogël. Pasi arrin në Kuvend e Rustemit ka hyrë me kalin e tij dhe ka shkelur nëpër qilimin e mëndafshhtë. Pastaj e ka shhkukur një fije nga mëndafshi i qilimit dhe e ka lidhur me të kalin. Pastaj është kthyer nga Rustemi duke e mbajtur me vete edhe armën. Persët i thanë: lëshoje armën! Ai ka thënë: Unë nuk u kam ardhur, por ju më keni thirrur. Nëse më lini kështu, mirë se përndryshe kthehem. Rustemi i urdhëron që ta lënë. Ai kthehet kah Rustemi duke u mbështetur në shtizën e tij mbi tepik dhe në jastukë dhe i ka shqyer disa. Rustemi i tha: çfarë të ka sjellë ty? Ka thënë: Allahu na ka dërguar t'i nxjerrim – kë të dojë Ai – nga adhurimi i robërve në adhurimin e Allahut, nga ngushtimi i dynjasë në gjerësinë e saj, nga padrejtësia e feve në drejtësinë e Islamit. Jemi dërguar me fenë e tij te krijesat që t'i thërrasim për te Ai. Kush e pranon, e pranojmë nga ai dhe kthehemi nga ai, e kush refuzon, e luftojmë gjithmonë derisa ta përmbushim premtimin e Allahun. Rustemi ka thënë: e çfarë është premtimi i Allahut? Rebiu ka thënë: Xheneti për atë që vdes në luftën kundër atij që refuzon dhe ngadhënjimi për atë që mbetet. Rustemi ka thënë: a mundeni ta prolongoni këtë çështje derisa të shikojmë rreth saj? Rebia ka thënë: po, ju presim tri ditë. Rustemi ka kërkuar më tepër. Rebia ka thënë: i dërguari i Allahut nuk na e ka bërë që t'i prolongojmë armiqtë në luftë më tepër se tre ditë. Rustemi i ka thënë: a zotëria i tyre je ti? Rebia tha: jo, por myslimanët janë si një trup edhe më të fundin e mbron më i larti. Pastaj Rustimi është mbledhur me komandantët e tij dhe e ka studiuar çështjen në fjalë ku vendosën të luftojnë me myslimanët dhe të mos pranojnë ofertën e Islamit dhe as xhizjen (tatimin). Përgatiten dy taboret për takim. Përleshën dy ushtritë ajo

⁷⁹⁸ El-Beladheri, "Futuhul-buldan", f. 114

muslimane dhe persiane në një luftim të thekshëm që mbaroi me fitore të muslimanëve⁷⁹⁹ që pas kësaj vijoi rënia e kryeqytetit të tyre.⁸⁰⁰

Ndodhi ajo që kishte lajmëruar për të i dërguari salallahu alejhi ve selem për rënien e Kisras dhe shtetit të tij, e thesaret e tij pas inatit dhe refuzimit të mesazhit të të dërguarit të cilën e grisi. Kjo ndodhi për afërsisht pas nëntë viteve. Selman Faresiu ka qenë prijës i parë në Medain pas pushtimit të saj në kohën e Omer ibën Hatabit radijallahu anhu. Ai e përfaqësonte atje Islamit para persëve me modestinë e tij dhe zuhdin e tij dhe me sjelljen e mirë me njerëzit. Ai dhe tjerët nga sahabët kanë pasur ndikim të madh në përhapjen e Islamit në mesin e persianëve.

MESAZHI QË IA DËRGOI MUKAUKISIT, MADHËSHTORIT TË KIPTËVE NË EGJIPT

Egjipti është vend i njohur me civilizim që nga moti. Është përmendur emri i tij në Kuranin Famëlartë më tepër se një herë. Prej tyre në tregimin për Jusufin alejhi selam në thënien e Allahut të Madhëruar:

“E ai që e bleu nga Misiri (Egjipti) i tha gruas së vet: “Bëni pritje të kënaqshme, se është shpresë t’ia shohim hajrin ose ta adoptojmë për fëmijë!” Ja, kështu (sikurse e shpëtuam nga bunari), Ne i bëmë vend Jusufit në tokë (në Egjipt), e që t’ia mësojmë atij shpjegimin për disa ëndrra. Allahu është mbizotërues i punës së vet, por shumica e njerëzve nuk e dinë (fshehtësinë e çështjeve).” Jusuf: 21

Po ashtu në thënien e të Madhëruarit:

“(e morën familjen dhe shkuan) E kur hynë te Jusufi, ai i afroi ngat vete të dy prindërit e tij dhe tha: “Me dëshirën e Allahut hyni në Egjipt të sigurt!” Jusuf: 99

Siç është përmendur biseda e gjatë në lidhje me jetën e Musaut alejhi selam në tregimin e tij me Faraonin ku është përmendur me emrin e vet në Kuranin Famëlartë në gjuhën e faraonit: “Ndërsa, faraoni thirri popullin e vet e tha: ‘O popull imi, a nuk është i mirë pushteti i Egjiptit (i Misirit) dhe i këtyre lumenjve që rrjedhin nën pallatin tim, a nuk po shihni?’ “ Zuhruf: 51

Po ashtu në thënien e të Madhëruarit:

⁷⁹⁹ El-Beladheri, “Futuhul-buldan”, f. 126, 127; Taberiu në tariahun e tij, 4/ 106; Ibn El-Ethir, “El-Kamil”, 2/ 463

⁸⁰⁰ El-Beladheri, “Futuhul-buldan”, f. 130, 131; Shiko edhe Abdul-Aziz El-Omeri, “El-futuhul-islamije abrel-usur”, f. 124 - 133

“Ne i thamë Musait dhe vëllait të tij t’i bëni vend në Egjipt popullit tuaj, shtëpitë tuaja t’i bëni faltore e ta falni namazin rregullisht. Ti (Musa) përgëzoi besimtarët!” Junus: 87

Siç është përmendur biseda për të në ajete të shumta pa përmendje të emrit.⁸⁰¹

Kanë ardhur hadithe të vërteta se i dërguari salallahu alejhi ve selem ka lajmëruar më tepër se një herë se Egjipti do të çlirohet në duar të myslimanëve. Prej tyre thënia e të dërguarit salallahu alejhi ve selem: **“Do të çlirohet Misiri (Egjipti), e ajo është vend që ku përmendet kirat (flasin fjal të papëlqyeshme), andaj silluni me banorët e saj mirë, sepse ata kanë garantim dhe farefisni.”**⁸⁰²

Mukaukisi Sajrus (Cyrus) e udhëhiqte Egjiptin në kohën e Romakëve (Bizantit). Ai ishte figurë fetare në doktrinën e Konstantinopojës me origjinë greke. Ka qenë prijës i Egjiptit nga ana e Herakliut dhe peshkop i Aleksandrisë në të njëjtën kohë.⁸⁰³

Banorët e Egjiptit në kohën e profetit salallahu alejhi ve selem kanë qenë nga Kibtët. Ata kanë qenë vendas autoktonë me të cilët ishin përzier edhe romakët me numër të madh.⁸⁰⁴ Prej tyre ka qenë Mukaukisi me të cilit ndanin doktrinën e njëjtë në lidhje me Mesihun. Doktrina e kiptëve ka qenë *Monothelma*⁸⁰⁵ krishtere që dallonte nga doktrina dominante në Konstantinopojë të romakët të cilët e kishin doktrinën e *Monophysitai*^{806, 807}

Në këtë situatë është paraqitur një lloj disonance mendimesh mes dy fraksioneve që çoi romakët në ngushtimin ndaj një numri të figurave fetare të kibtëve dhe largimin e tyre.⁸⁰⁸ Kur u i dërguari i Allahut është kthyer nga Hudejbija, i ka shkruar letër Mukaukisit madhështorit të kibtëve i cili ka qenë kryetar i egjiptit dhe peshkop nga ana e romakëve. Në letër i ka shkruar:

*Me emrin e Allahut mëshirëplotit Mëshirëbërësit
Nga Muhamedi rob i Allahut dhe i dërguar i Tij te Mukaukisi, madhështori i kibtëve,
Paqa qoftë për atë që e pason udhëzimin, e në vijim:*

⁸⁰¹ Shiko: Es-Sujuti, “Husnul-muhaderetu fi tarihi Misre vel-Kahire”, f. 7 - 10

⁸⁰² E transmeton Muslimi në “Fadailis-sahabe” kapitulli “vesijetun-nebij salallahu alejhi ve selem bi ehli Misre” hadithi nr. 2543

*Thënia **“sepse ata kanë garantim dhe farefisni** “ d.m.th. se kanë lidhshëmri me Muhamedin salallahu alejhi ve selem nëpërmjet Ibrahimit alejhi selam i cili është martuar me Haxheren e cila prejardhjen e ka nga Egjipti. Ali Shabani

⁸⁰³ Ibn El-Kendi, “Tarih viladeti Misre”, f. 15

⁸⁰⁴ El-Makrizi, “Kaulul-ibriz”, f. 43

⁸⁰⁵ **Monothelma**, doktrinë që thotë se Mesihu i ka dy natyra dhe një vullnet. A. Sh.

⁸⁰⁶ **Monophysitai**, (monofisitizëm) doktrinë e krishtere që thotë se Mesihu e ka vetëm një natyre dhe atë hyjnore dhe se natyra e tij njerzore është mishëruar në në atë hyjnore. A. Sh.

⁸⁰⁷ Ajdris Bil, “Misër, min Iskender el-Ekber hatta El-Fethil-arabi”, f. 192

⁸⁰⁸ El-Makrizi, “Kaulul-ibriz”, f. 43

Unë të thërras me thirjen e islamit, pranor islamit do të shpëtosh dhe Allahu do ta jep shpërblimin dyfish, e nëse refuzon, do ta kesh mëkatim e kiptëve. “Thujtu (o i dërguar): “O ithtarë të librit (Tevrat e Inxhil), ejani (të bashkohemi) te një fjalë që është e njëjtë (e drejtë) mes nesh dhe mes jush: Të mos adhurojmë, pos Allahut, të mos ia bëjmë Atij asnjë send shok, të mos e konsiderojmë njëri - tjetrin zotër pos Allahut”! E në qoftë se ata refuzojnë, ju thoni: “Dëshmoni pra, se ne jemi myslimanë (besuam një Zot)”! “Ali Imran: 64⁸⁰⁹

I dërguari i Allahut e ka zgjedhur Hatib ibën Balta'an për ta bartur mesazhin.⁸¹⁰ Ai arriti te Mukaukisi dhe ia ka dorëzuar letrën me shkrim të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ai e ka nderuar. Ai ka qenë peshkop dhe i ka mbledhur priftërinjtë dhe është orvatur të bisedojë dhe të dëshmojë atë që ua solli Hatib ibën Balta'a. Nga fjalët e tij kanë qenë: nëse është profet, atëherë pse nuk është lutur kundër popullit të vet kur e kanë dëbuar nga vendi i tij. Hatibi i është përgjigjur: çfarë e ka penguar Isaun kur e kanë marrë populli i vet dhe deshën ta gozhdojnë, e nuk u lut kundër tyre t'i shkatërrojë Allahu para se ta ngjese në qiellin e dynjasë. I tha: ti je i urtë që ke ardhur nga i urti. Pastaj e ka kthyer te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem me letër, por aty nuk e ka përmendur se e ka pranuar Islamit, edhe pse ai e kishte kuptuar se në çka po thërret i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Në letrën e tij ka shkruar:

“Për Muhamedin të birin e Abdullahut nga Mukaukisi madhështori i Kiptëve,

Paqja qoftë për ty

E pastaj,

E lexova letrën tënde dhe e kuptova se çka ke përmendur në të dhe në çka po thërret.

E di që ka mbetur një pejgamber dhe kam menduar se do të dalë në Sham.

E nderova të dërguarin tënd dhe t'i kem dërguar me të dy robëresha që kanë pasur pozitë të madhe te Kiptët dhe po ashtu edhe rroba. Ta kam dhuruar edhe një mushkë që t'i hipësh.

Dhe paqja qoftë për ty.⁸¹¹

është e qartë se hatib (ibën Balta') ka zhvilluar dialogje më tepër se një herë me Mukaukisin për ta bindur për profetësinë e Muhamedit salallahu alejhi ve selem dhe se sahabët e tij do të vijnë në Egjipt dhe do të korrin fitore në të.⁸¹²

⁸⁰⁹ Shiko tahrخين e hadithit te Muhamed Abdullah Gabban, “Mervijat el-vethaik el-mektube minen-nebijji salallahu alejhi ve selem ve ilejhi”, 673 - 675

⁸¹⁰ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 706; Ibn Sad, “Es-siretu en-nebevije minet-tabekat”, 10/ 26; Eh-Dhehebi, “Sijeru calamin-nubela”, 1/ 300

⁸¹¹ Shiko: Ibn Sad, “Es-siretu en-nebevije minet-tabekat”, 1/ 260; Muhamed Ebu Shuhbe, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 362

⁸¹² Ibn Haxher, “El-Isabe”, 3/ 531; Ibn Abdul-Hakem, “Futuhu Misre ve ahbaruha”, f. 45 – 47; shiko edhe Faruk Hamade, “El-Alakat el-islamije ven-nesranije”, f. 54

Nga dhuratat që i dërgoi me Hatib ibën Ebu Balta'an nga dhuratat për të dërguarin e Allahut ka qenë edhe Marije Kiptije e cila u bë pastaj nëna e Ibrahimit të birit të peygamberit salallahu alejhi ve selem. Ka qenë edhe një robëreshë tjetër⁸¹³ dhe një djalë të zi, si dhe pantofla dhe këpucë.

Në letrën e Mukaukisit vërehet qartë nderi ndaj të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe njohja e tij për peygamberin e fundit dhe vulën e tyre. Mirëpo, në të nuk është vërejtur gjë që dëshmon për pranimin e Islamit, edhe pse e kishte kuptuar të vërtetën. Ndoshta te ai kishin ndikuar jeta e kësaj bote, posti, pozita mbretërore para Ahiretit. Ai e ndoqi rrugën e Herakliut, e kuptoi të vërtetën, por e refuzoi edhe pasi ka qenë i bindur se myslimanët do ta pushtojnë egjiptin ashtu siç kanë qenë myslimanët të bindur për të. Kjo ishte ajo që i ndodhi vetë Mukaukisit.

Në vitin 20 hixhri ka shkuar Amër ibën El-Asi⁸¹⁴ në Egjipt çlirues dhe kur e ka pyetur Mukaukisin për moralin e myslimanëve ka thënë: Sikur këta të dalin para maleve, do t'i lëviznin.⁸¹⁵

Ai e kishte ndje forcën e myslimanëve dhe ndihmën e Allahut për ta, andaj bëri marrëveshje me ta dhe ua ka dhënë xhizjen.⁸¹⁶

MESAZHET TE MBRETËRIT E ABSINISË

Abisinia është vend që bjen në lindje të Afrikës përballë brigjeve të Jemenit. Kufijtë i janë ndryshuar kohë pas kohe. Në të vërtetë në kohën e peygamberit salallahu alejhi ve selem i ka përfshirë trojet prej në Somali, Sudan dhe të tjera i njohur në atë kohë me emrin Abisini, ndërsa në kohën e sotme është Etiopia. Shteti i vjetër është i njohur që në kohën e Sulejmanit alejhi selam. Në këtë vend ishte përhapur krishterizmi prej shekullit të IV m. Në vitin 525 m kanë arritur ta sundojnë Jemenin përafërsisht pesëdhjetë vite. Kryeqytetin e saj e ka pasur Aksumin.⁸¹⁷

Lidhja e banorëve të Mekës me ta para profetësisë së Muhamedit salallahu alejhi ve selem ka qenë e kahmotshme pasi që ka qenë vend i tragtisë për kurejshit ku shkëmbenin artikuj me import dhe eksport. Abinasit e kishin okupuar Jemenin dhe sundonin në të që para lindjes së peygamberit salallahu alejhi ve selem dhe

⁸¹³ Ibn Kethir, "Es-siretu en-nebevije", 3/ 515

⁸¹⁴ El-Beladheri, "Futuhul-buldan", f. 214; El-Makrizi, "El-Mevaidh vel-iatibar", 1/ 288; Shiko edhe Abdul-Aziz El-Omeri, "El-futuhul-islamije abrel-usur", f. 103

⁸¹⁵ Ibn Tegri, Berdi, "En-Nuxhum ez-zahire", 1/ 24; El-Makrizi, "El-Mevaidh vel-iatibar fi dhikril-hitat vel-athar", 1/ 299

⁸¹⁶ El-Makrizi, "El-Mevaidh vel-iatibar", 1/ 129; Abdul-Aziz El-Omeri, "El-futuhul-islamije abrel-usur", f. 143, 144

⁸¹⁷ Ebu El-Hasan En-Nedevi, "Es-siretu en-nebevije", f. 300; Shiko Ibn Kethir, 2/ 2031

konkurronin me Persianët në sundimin e saj. Ebreha abisinas ka qenë nga mbretërit më të njohur të abisinasëve në Jemen. Ai ishte që ia pati mësyer sulmit të Mekës (Qabes) me ushtrinë me elefanta. Në lidhje me këtë pati zbritur sureja Fil: “A nuk e ke parë se ç’bëri Zoti yt me poseduesit e elefantit? * A nuk ua bëri përpjekjen e tyre të dështuar? * Dhe Ai kundër tyre lëshoi shpendë që vinin tufë-tufë! * Dhe i gjuanin ata me gurë nga balta e gurëzuar! * Dhe ata i bëri si gjetth e grimcuar (i përtypur)! “
Fil: 1- 5⁸¹⁸

Kur e keqtrajtuari pejgamberin salallahu alejhi ve selem dhe ashabët e tij në Mekë, i udhëzoi të emigrojnë në Abisini⁸¹⁹ dhe u tregoi për drejtësinë e mbretit të tyre. Te arabët mbreti i tyre quhej Nexhashi që ishte titull i secilit që bëhej mbret i Abisinisë. Në atë periudhë ka qenë mbreti i quajtur Ashame. Muhaxhirët e parë në Abisini e kanë pasur Xhafer ibën Ebi Talibin radijallahu anhu që u ka prirë. I dërguari i kishte dërguar letër Nexhashiut ku shkruante:

Bismil-labir-rahmanir-rahim

Nga Muhamedi, i dërguar i Allahut, deri te Nexhashi Ashami, mbret i Abisinisë, paqja qoftë për ty!

Unë e falenderoj te ti Sunduesin, të shenjtin, Paqedhënësin, sigursesin, mbikëqyrësin.

Dëshmoj se isau i biri Merjemes është shpirt i Allahut dhe thënia e Tij të cilin ia ka shtyrë te Merjemeja virgjëresha e pastër, e mirë, dinjitoze. Mbeti shtatzënë me Isaun dhe e ka krijuar nga shpirti i Tij dhe fryerjes së Tij ashtu siç e ka krijuar Ademën me dorën e Tij dhe frymën e Tij.

Unë të thërras te Allahu të Vetmin të pashoq dhe në lojalitet në respektin ndaj Tij, e të më pasosh e të besosh në atë që më ka ardhur se unë jam i dërguar i Allahut.

E kam dërguar te ti të birin e mëshës tim Xhaferin dhe me të janë një grup nga myslimanët. Kur të të vijnë, gostiti dhe lere presionin ndaj tyre.

Unë të thërras dhe ushtrinë tënde te Allahu i Madhëruar.

E kumtova dhe këshillova.

Pranojeni këshillën time dhe

Paqja qoftë mbi atë që e pason udhëzimin.⁸²⁰

Nga ky mesazh vërehet se mesazhet kanë dalluar mes tyre në metodën si ky nga mesazhet që ua ka dërguar kryetarëve të tjerë. Te ky mesazh vërehet një stil i veçantë për një njeri që ka pjesërisht nga besimi i asaj që i ka ardhur të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Gjë që është me siguri e ditur se Nexhashiu As’hame ka debatuar me Xhafer ibën Ebi Talibin radijallahu anhu disa herë. Prej tyre është rasti kur kanë ardhur delegacioni nga kurejshët me kërkesë t’ua kthejnë Xhafer ibën Ebi Talibin dhe ata që ishin me të nga muhaxhirët. Ashame e ka bërë një kuvend me ta për të polemizuar. I dëgjoi prej tyre dhe prej delegacionit të kurejshëve. Rezultati i polemikës

⁸¹⁸ Shiko Tefsir Ibn Kethir, 2/ 2031

⁸¹⁹ Shiko “Hixhreti në Abisini” nga ku libër.

⁸²⁰ Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 15; Ibn Kajjim El-Xheuzije, “Zadul-mead”, 3/ 689

shfaqi anim të Nexhashiut ka e vërteta e Islamit.⁸²¹ Ai i mbrojti muhaxhirët nga sahabët dhe ia kthej letrën peygamberit salallahu alejhi ve selem ku e ka shpallur Islamin para duarve të Xhafer ibën Ebi Talibit. Prej asaj që është shkruar në atë letër:

Bismil-labur-rahmanir-rahimi

Deri te Muhamedi, i dërguar i Allahut nga Nexhashi Ashame

Paqja qoftë për ty, o peygamber i Allahut (paqja) nga Allahu dhe mëshira e Tij dhe begatia e Tij i Cili nuk ka Allah tjetërm pos Tij.

Pastaj

Letra jote më ka arritur, o i dërguari i Allahut në lidhje me atë që ke përmendur për çështjen e Isaut. Pasha Zotin e qiellit dhe të Tokës Isau nuk ka shtuar nga ajo që e ke përmendur ti as grimcë. Ai është ashtu si e ke përmendur ti. Ne e kemi kuptuar atë me të cilën je dërguar tek ne.

Ne e kemi afruar të birin e mixhës tënd dhe shokët e tij. Dëshmoj se ti je i dërguar i Allahut besnik i besueshëm. Të besatohem dhe i jam besatuar të birit të mixhës tënd dhe e kam pranuar Islamin në duar të tij për Allahun, Zotin e botëve.⁸²²

Sahabët kanë qenë të gostitur te mbreti i Abisinisë, të nderuar. Transmetimet e ndryshme tregojnë se ai ka hyrë në Islam dhe se ka pasur takime të shumta me sahabët dhe kanë parë prej tij shumë hajr.

Kanë ardhur transmetime të vërteta se i dërguari salallahu alejhi ve selem ka dërguar mesazh te mbreti i Abisinisë Ashame, por ai duhet të jetë i dyti dhe ky dallohet nga i pari. Mesazhin e ka bartur Amër ibën Umeje Damiri në vitin e gjashtë të hixhretit ku ka ardhur:

Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirësimit, Mëshirëplotit!

Nga Muhamedi, i dërguari i Allahut, deri te Nexhashiu mbreti i Abisinisë. Pranoje Islamin, se unë e falënderoj te ti Allahun i Cili është i vetmi Zot dhe s'ka të adhuruar me meritë pos Tij,

Sunduesi, i Pastrit, Paqedhënsi, Siguruesi, Mbikëqyrësi.

Dëshmoj se Isau i biri i Merjemes është shpirt i Allahut dhe fjalë që e ka shtyrë te Merjemeja virgjëreshë e pastër dinjitoze. Ka mbetur shtatzënë dhe e ka krijuar nga shpirti dhe i ka fryrë ashtu siç e ka krijuar Ademin me dorën e Tij.

Unë të thërras për te Allahu, i vetmi i pashoq dhe lojalitet në nënshttrimin ndaj Tij. Të më pasosh mua dhe të besosh në atë që më ka ardhur, se unë jam i dërguari i Allahut. Unë të thërras ty dhe ushtrinë tënde te Allahu i Madhëruar.

E kumtova dhe këshillova.

Pranojeni këshillën time

dhe

Paqja qoftë ndaj atij që e pason udhëzimin.⁸²³

⁸²¹ Shiko "Hixhreti në Abisini" nga ku libër.

⁸²² Ibn Kajjim, "Zadul-mead", 4/ 690; Ibn Kethir, "El-bidaje ven-nihaje", 3/ 84; Ibn El-Xheuzi, "Vefaul-vefa fi ahvalil-mustafa", 2/ 75

⁸²³ Ibn Kajjim, "Zadul-mead", 4/ 689

Pasi e ka lexuar Nexhashiu letrën, ka rrjedhur mes tij dhe Amër ibën Umeje Ed-Damiriut debat rreth Mesihut alejhi selam dhe thirrjes së profetit salallahu alejhi ve selem. Nga ajo që është biseduar në këtë dialog është: Amri i ka thënë atij: O As’hame, mua më takon të flas, ndërsa ti të dëgjosh me vëmendje. Ti si të jesh i ndjeshëm (i butë) ndaj neve, e ne sikur të jemi në besueshmëri në ty prej teje, se ne atë që kemi menduar mirë për ty, e kemi arritur, e për atë që kemi pasur frikë, te ti kemi qenë të sigurt, e kemi marrë justifikimin ndaj teje prej gojës sate. Unxhili është mes neve dhe juve dëshmitar, nuk refuzohet, gjykuesi nuk bën padrejtësi. Ky është qëndrim i prerë dhe mund të jetë goditje ndaj nesh, se përndryshe qëndrimi yt ndaj këtij pejgamberi do të jetë si qëndrimi i jehudëve nda Isaiut të birit të Merjemes.

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem i ka shprehur të dërguarit e tij nëpër njerëz dhe ka shpresuar prej teje atë që nuk e ka shpresuar për tjerët, ka pasur siguri te ti nga gjërat që ka pasur frikë nga tjerët me hajr të mëparshëm dhe shpërblim të pritur. Nexhashiu ka thënë:

Dëshmoj në Allahun se ai është profet umij (i pashkolluar) që e kanë pritur ithtarët e Librit dhe se myzhdeja e Musaut për atë që ka hipur në gomar është si myzhdeja e Isaut për atë që ka hipur në deve.⁸²⁴ Të shohësh me sy e bën më të qartë atë që të vjen nga lajmet.

Pastaj Nexhashiu i ka shkruar një përgjigje pejgamberit salallahu alejhi ve selem.⁸²⁵

Teksti i mesazhit dhe transmetimet e tjera e vërtetojnë pranimin e Islamit të këtij Nexhashiut në dorë të Amër ibën Umeje Ed-Damiri. Ajo që anon më tepër nga e vërteta në këndvështrimin tim dhe te shumë të tjerë është se ky Nexhashi është tjetër nga ai i pari te i cili kishin emigruar te ai Xhafer ibën ebi Talibi dhe ata që ishin me të. Transmetimet tregojnë se ky Nexhashiu emrin e ka Ashame ibën Ebha. Këtij i ka shkruar i dërguari salallahu alejhi ve selem dhe e ka porositur ta martojë me Umu Habiben të bijën e Ebu Sufjanit të cilën e kishte kërkuar pejgamberi salallahu alejhi ve selem duke qenë ajo në Abisini, pasi që burri i saj e kishte braktisur Islamit dhe kishte vdekur. Kështu Ashame e zëvendësoi pejgamberin salallahu alejhi ve selem në marrëveshjen e martesës dhe ia ka dhënë dhuratën e nikahut asaj.⁸²⁶

Transmetimet e ndryshme tregojnë se mbreti Abisinisë ka dërguar te pejgamberi salallahu alejhi ve selem njerëz nga Abisinia në vitin 8 h. Ata ishin përmytur në det para se të arrijnë në Medine.⁸²⁷

⁸²⁴ Këtu ka aludim se Isau ka sjellur myzhde për Muhamedin radijallahu anhu ashtu si, ka sjellur Musau myzhde për Isaun alejhi selam.

⁸²⁵ Ibn kajjim, “Zadul-mead”, 4/ 689, 690

⁸²⁶ Ibn Sad, “Sunenun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve ejjamuhu”, 1/ 608; shiko edhe Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 273

⁸²⁷ Ibn Ishak, “Es-sire”, El-Megazi”, f. 219; Ibn Haxher, “El-Isabe”, 1/ 102

Omer ibën Umeje Ed-Damiri i ka hipur sahabët e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në dy anije në emigrimin për në Abisini. Pastaj është kthyer me ata në Medinë gjatë betejës së Hajberit në vitin e gjashtë hixhri dhe aty ka qenë Xhafer ibën Ebi Talibi. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem thoshte: “Nuk e di me cilën të gëzohem, a me pushtimin e Hajberit apo me ardhjen e Xhaferit?”

S’ka dyshim se organizimin e udhëtimit dhe kthimin të pejgamberi salallahu alejhi ve selem, sigurimin e udhëtimit e ka bërë Nexhashiu. Ibën Hishami i ka numëruar emrat e këtyre muhaxhirëve dhe ka bërë për këtë temë të veçantë dhe e ka quajtur “pëmendja e ardhjes së Xhafer ibën Ebi Talibit nga Abisinia dhe hadithi për muhaxhirët në Abisini”.⁸²⁸

Transmetimet e shumta të vërteta në përmbledhjen e Buhariut dhe Muslimit dhe të tjerëve tregojnë se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ia ka falur namazin gaib të xhenazës Nexhashiut kur ai ka vdekur.⁸²⁹ Ka mendime të ndryshme për kohën e ndodhisë. Transmetimet tregojnë për pranimin e Islamit nga ana e tij dhe ajo në të cilën anojnë shumica e dijetarëve është se ai e ka fshehur Islamit e tij. Ndoshta ky ka qenë Nexhashiu i parë i cili e pranoi në konakun e tij Xhafer ibën Ebi talibin dhe shokët e tij nga muhaxhirët.

Disa nga historianët e kanë përmendur se Herakliu kishte marrë vesh për Islamit e Nexhashiut. Atij i dërgonte çdo herë ndihmë financiare vjetore duke shikuar nga lidhja e tij fetare dhe administrative me romakët. Pas kësaj Herakliu ia kishte ndërprerë ndihmën.⁸³⁰

MESAZHI QË IA DËRGOI HUDHE IBËN ALI EL-HANEFIUT NË JEMAME

Jemame ishte krahinë e njohur në Nexhd. Quhej El-Urud, apo El-Arid dhe vendi i saj ka qenë shkëmbishte që shtrihej në perëndim të Bahrejnit. Njihej me një numër të madh të fshatrave në luginën Hanife dhe atë përreth saj, e ajo pjesë është Rijadi dhe vendet përreth saj në këtë kohë. Është vend bujqësor më agrikulturë të zhvilluar. Në periudhën profetike ka eksportuar drith në Mekë dhe vende të tjera.⁸³¹ Në Jemame ka pasur popuj të ndryshëm, udhëheqës të përçarë dhe fise me nam. Ajo krahinë ishte e njohur me burimet e saj dhe hurmat.⁸³²

⁸²⁸ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 359

⁸²⁹ Shiko Sahih el-Buahri, Kitabu-Megazi, kapitulli “Meutun-Nexhashi”, 4/ 246

⁸³⁰ Ibn Kajjim, “Zadul-mead”, 4/ 694

⁸³¹ Jakut El-Hamevi, “Muxhemul-buldan”, 5/ 442; Shiko edhe Abdullah ibn Humejs, “Muxhemul-jemame”, 1/ 15

⁸³² Burimi i mëparshëm, 1/ 35

Fisi më i njohur ka qenë Benu Hanife dhe me një vend shkëmbishte në afërsi të Ujejnes.⁸³³ Nga më të njohurit që e ka pranuar Islamin nga udhëheqësit e tyre ka qenë Thumame ibën Athali që është përmendur në tregim të njohur.⁸³⁴ Në atë tregim përmendet sanksioni që ua bëri kurejshëve për drithin pasi e pranoi Islamin. Banorët e Mekës pastaj kërkuan ndërmjetësim nga pejgamberi salallahu alejhi ve selem që ta rikthejë tregtinë e drithit te ata. Nga prijësit më të njohur ka qenë Hudhe ibën ali El-Hanefi të cilit i dërguari i Allahut i kishte shkruar letër. Ka qenë në anët e Xheul-Hadarim (El-Harxh). Ka qenë udhëheqës në fisin benu hanife. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem ia pati dërguar letrën në vitin e gjashtë hixhrij. Ka qenë në përbërjen e mesazheve që ua kishte dërguar mbretërve dhe prijësve. Në atë shkresë ka qenë si në vijim:

Me emrin e Allahut, Mëshirëplotit, të Gjithëmëshirshmit

Nga Muhamedi, i dërguar i Allahut, deri te Hudhe ibën Ali

Paqja qoftë për atë që e pason udhëzimin.

Dije se feja ime do të ngadhënjë deri në skaj të hapave të deveve dhe kuajve.

Pranoje Islamin do të shpëtosh, kurse për ty do ta lë atë që tani e ke në duar.

Kur ka ardhur Salit ibën Amër El-Amiri me letrën e pejgamberit të vulosur, e gostiti dhe e nderoi. Ia lexoi atij letrën, por e ktheu me një kthim pa përgjigje. I shkruajti pejgamberit salallahu alejhi ve selem në mënyrë sa më të mirë dhe të bukur. (Ka thënë): Unë jam poeti i popullit tim dhe oratori i tyre. Arabët ia kanë dronë pozitës time, andaj më ndaj mua një pjesë të kësaj gjëje e të pasoj. Salitit i dha dhuratë dhe e veshi me rroba nga tekstili tradicional. Pastaj ka ardhur te pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe e ka lajmëruar. Pejgamberi ia lexon letrën dhe thotë: po të ma kërkonte një copë të tokës nuk do ta bëja. U shkatërroftë dhe u shkatërroftë atë që e ka në duar.⁸³⁵

Letrën e kishte bartur Sulejt ibën Amër El-Amiri. Ai ka qenë sahabi i shquar nga myslimanët e parë muhaxhirë që emigruan në Abisini. Në këtë hixhret ai e kishte pas marrë edhe familjen e tij dhe i kishte lindur gruaja atje.⁸³⁶

Pasi i mbërrin mesazhi Hudha ibën Aliut, aty ka ndodhur një madhështor i të krishterëve të Damaskut (Shamit). E pyet për pejgamberin salallahu alejhi ve selem. Ai i foli për mesazhin që i kishte arritur nga pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe për përgjigjen që ia kishte kthyer. Ai (i krishteri) u frikësua për mbretërinë e tij (Hudhes) dhe i tha: sikur ta kishe pasuar, do të të bënte mbret. Zgjedhja jote është

⁸³³ Shiko edhe Abdullah ibn Humejs, "Muxhemul-jemame", 1/ 15

⁸³⁴ Shiko Sahih el-Buhari, Kitabul-Megazi, kapitulli "Vefd Ebi Hanife ve hadith Thumame Ibn Athal", hadithi nr. 4372

⁸³⁵ Ibn Kajjim, "Zadul-mead", 4/ 696

⁸³⁶ Shiko Ibn Haxher, "El-Isabe", 2/ 71

në pasimin e tij. Ai është peygamberi arab për të cilin ka përgëzuar Isau dhe ai është i përmendur te ne Ungjill Muhamedi i dërguar i Allahut.⁸³⁷

Vërehet qartë se Hudha nuk e ka pranuar Islamin edhe pse i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka shkruar atij. Pasi ai kërkoi kusht dhe nuk e pranoi Islamin, peygamberi salallahu alejhi ve selem është lutur kundër tij “u shkatërroftë dhe u shkatërroftë ajo që e ka në duar!” ajo edhe ndodhi. I dërguari salallahu alejhi ve selem pasi ishte kthyer nga beteja e çlirimit të Mekës, i ka ardhur Xhibrili alejhi selam me lajm se Hudhe ka vdekur. Peygamberi salallahu alejhi ve selem ka thënë: sa i përket Jemames, prej aty do të dalë një gënjeshtar që do të vritet pas meje. Njëri ka pyetur: o i dërguari i Allahut, kush do ta vrasë? I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka thënë: Ti me shokët e tu.⁸³⁸

Kur ka ardhur delegacioni nga Benu Hanifët në vitin e nëntë të hixhretit,⁸³⁹ me ata ka qenë Musejleme El-Kedhabi (gënjeshtari) i cili ka thënë: po të ma linte Muhamedi këtë gjë pas tij, do ta pasoja. Aty kishin ardhur shumë njerëz nga populli i tij. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem vjen dhe me të ka qenë Thabit ibën Kajs ibën Shimas. Në dorë i dërguari salallahu alejhi ve selem ka pasur degë të palmës. Ka dalur para Musejlemes dhe parisë së tij dhe i ka thënë: po të ma kërkoje edhe këtë gjë nuk do ta jepja a çështja e Allahut nuk do të kalojë te ti, e nëse ia kthen shpinën, Allahu do të të mposhtë. Unë po të shoh ashtu siç më është bërë e mundur të të shoh. Ky është Thabit ibën Kajs, ai do të përgjigjet në vend timin dhe ka shkruar.⁸⁴⁰

Musejleme është renegatizuar së bashku me parinë e tij nga Beni Hanifët kah fundi i jetës së profetit salallahu alejhi ve selem dhe ka pretenduar për vete se është profet. U ka recituar njerëzve gjeputura fjalë pa lidhje të padobishme. Ato i konsideronte si me qenë Kuran dhe u ka bërë fitne njerëzve me të. Ata e kanë pasuar nga fanatizmi kombëtar derisa ndonjëri prej tyre ka thënë: “Gënjeshtari i fisit Rebia është më i mirë nga besniku i fisit Mudar.”⁸⁴¹

Duke menduar se ai është bërë rival i të dërguarit salallahu alejhi ve selem i ka shkruar letër:

*“Nga Musejlemeja, i dërguar i Allahut deri te Muhamedi i dërguari i Allahut,
Paqja qoftë për ty,
E në vijim:*

⁸³⁷ Ibn Kajjim, “Zadul-mead”, 4/ 697

⁸³⁸ Ibn Kajjim, “Zadul-mead”, 4/ 696

⁸³⁹ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij në Kitabul-Megazi, kapitullin “Vefdu beni hanife ve hadith Thumae ibn Athal”, 5/ 117

⁸⁴⁰ Nga hadithi që e transmeton Buhariu në Sahihun e tij në Kitabul-Megazi, kapitullin “Vefdu beni hanife ve hadith Thumae ibn Athal”, 5/ 118

⁸⁴¹ Shiko Taberi në Tarihun e tij, 3/ 246

Unë të jam shoqëruar në çështjen së bashku me ty. Jona është gjysma e tokës dhe e kurejsbëve gjysma, por kurejsbët janë popull që e teprojnë.⁸⁴²

I dërguari i Allahut ia ka kthyer përgjigjen:

*Me emrin e Allahut, Mëshirëplotit, të Gjithëmeshbishmit
Prej Muhamedit të dërguarit të Allahut deri te Musejleme kedhabi (gënjeshtari),
Paqja qoftë për atë që e pason udhëzimin.*

E në vijim:

*Toka i takon Allahut dhe ia të në trashëgim kujt të dojë Ai nga robërit e Tij.
Përfundimi u takon besimtarëve.⁸⁴³*

Renegatizmi në vijim mori përmasa më të gjera dhe Musejleme ka përgatitur ushtri për t'i luftuar myslimanët dhe ta sulmojë Medinen. Nga ushtritë e para që i ka dërguar atij është ushtria e Ebu Bekrit që e ka udhëhequr Ikremete ibën Ebi Xhehël radijallahu anhu, por nuk patën suksese në përballjen e parë me Musejlemen. Për këtë shkak Ebu bekër Sidiku radijallahu anhu e ka dërguar Sherhebil ibën Hasene radijallahu anhu, pastaj Halid ibën Velidin radijallahu anhu. Pastaj e ka urdhëruar Sherhabilin t'i bashkëngjitet Halid ibën Velidit⁸⁴⁴ komandanti i muhaxhirëve ishte Ebu Hudhejfe dhe Zejd ibën Hatab radijallahu anhum. Bajrakun e mbante Salimi shërbëtori i Ebu Hudhejfes radijallahu anhu. Ensarët e kishin komandant Thabit ibën Kajs ibën Shimas radijallahu anhu. Pasi janë afruar ushtria myslimane, e merr vesh Musejlemeja dhe ka dalë me ushtrinë e tij në Ukreba dhe janë stacionuar aty. Në fillim myslimanët arritën t'i neutralizojnë një çetë nga çetat e Musejlemes që ishin prej dyzet deri në gjashtëdhjetë veta. Pastaj janë takuar ushtria myslimane me forcat ushtarake të Musejlemes.⁸⁴⁵

Në fillim myslimanëve u kanosej disfata, andaj ata inicuan në qëndrueshmëri dhe ashpërsohet luftimi. Në fillim fitorja ishte në anën e beni hanifëve, e pastaj u rivalizuan dhe filluan të vinë përgëzimet për myslimanët. Paria e Musejlemes i thanë atij: ku është ajo që na premtonte? Ai tha: luftoni për veten e juaj! Pastaj myslimanët arritën ta mbysin Musejlemen gënjeshtarin. Në vrasjen e tij morën pjesë një ensar së bashku me vahshiun. Ky i fundit e kishte vrasur hamza ibën Abdulmutalibin radijallahu anhu.

⁸⁴² Shiko tahrrixhin te Muhamed Hamidullah, "El-Vethaik es-sijasije; shiko Ibn Sad, "Et-Tabekat", 1/ 273

⁸⁴³ Shiko tahrrixhin nën numër 206 te Muhamed Hamidullah "El-Vethaik es-sijasije.

⁸⁴⁴ Shiko Taberi në Tarihun e tij, 3/ 243

⁸⁴⁵ Shiko Halifetu Ibn Hajat, "Et-Tarih", f. 106; "Tarihul-islam ve asrur-rashidin", f. 40

MESAZHI QË IA DËRGOI MUNDHIR IBËN SAVI EL-ABDI NË BAHREJN

Bahrejni është emër i vendeve mes Umanit dhe Busras në bregdet. Nga qytetet kryesore i ka Hexherin, Xhevathën, Katifin dhe krahinën e Ihsasë të plotë. Nga Aleatët i ka pasur persianët Sibhatin, ndërsa nga arabët Mundhir ibën Savi El-Abdi⁸⁴⁶ që ka qenë nën sundimin e Persisë.

Është transmetuar se i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka shkruar Mundhir ibën Savit mesazh që ua kanë lexuar banorëve të Bahrejnit. Disa prej tyre e kanë pranuar Islamin, e disa e kanë refuzuar. Pastaj ai ia ka kthyer letrën ku e ka njoftuar për këtë gjë dhe i dërguari salallahu alejhi ve selem pastaj i ka shkruar letër si në vijim:

*Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit
Nga Muhamedi i dërguari i Allahut deri te Mundhir ibën Savi*

Paqja qoftë për ty

Unë e falenderoj Allahun i cili ska të adhuruar me të vërtetë pos Tij dhe dëshmoj se s'ka të adhuruar me të vërtetë, pos Allahut dhe se Muhamedi është rob dhe i dërguar i Tij.

E në vijim:

Unë ta përkujtoj Allahun e Madhërnar se ai që e pranon kështyllën, e ka për vete, ai që m'i nderon të dërguarit e mi dhe e pason çështjen e tyre ai më ka respektuar mua, kush sillet mirë me ta, më ka nderuar mua, kurse të dërguarit e mi të kanë lardëruar. Unë kam ndërmjetësuar te ti për popullin tënd. Lëri myslimanët në atë që ata e kanë pranuar dhe ua kam falur mëkatarëve. Pranoje prej tyre, se ti deri sa të bësh mirë, ne nuk do të shkarkojmë nga pozita e jote, por kush mbetet në hebraizëm apo zjarrputizëm, ai obligohet ta japë xhizjen.⁸⁴⁷

Bartës i mesazhit ka qenë Ala ibën Hadremi radijallahu anhu dhe atë në vitin e tetë të hixhretit. Islami u përhap në bahrejn. Disa nga banorët e Bahrejnit e jepnin zekatin dhe disa tjerë nga krishterët dhe zjarrputistët e jepnin xhizjen.⁸⁴⁸

Bahrejni bëhet pjesë e shtetit islam që nga fundi i jetës së profetit salallahu alejhi ve selem. I dërguari salallahu alejhi ve selem atje kishte dërguar një grup nga udhëheqësit pasi që atje kishte një numër të madh të fshatrave. Nga udhëheqësit më të njohur në Bahrejn në periudhën pejgamberike ka qenë sahabi i shquar Ala' ibën Hadremi.⁸⁴⁹ I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem me të i kishte dërguar edhe disa sahabe. Prej tyre Ebu Hurejren radijallahu anhu.⁸⁵⁰

⁸⁴⁶ Jakut El-Hamevi, "Muxhemul-buldan", 1/ 346; El-Beladhiri, "Fethul-buldan", f. 90; Ibn Sad, "Et-Tabekat", 1/ 263

⁸⁴⁷ Ibn Kajjim, "Zadul-mead", 3/ 292

⁸⁴⁸ Jakut El-Hamevi, "Muxhemul-buldan", 1/ 348

⁸⁴⁹ Edh-Dhehebi, "Sijeru ealamin-nubela", 1/ 262

⁸⁵⁰ Halifetu ibn Hajat, "Et-Tarih", f. 123

MESAZHI QË IA KA DËRGUAR FERVETE IBËN AMËR EL-XHEDHAMIT

Fervete ibën Amër el-Xhedhami ka qenë prijës i viseve të Shamit që vijonin pas viseve arabe. Ka qenë i lidhur me romakët. Selinë e ka pasur në Mean nga krahinat e Jordanit.⁸⁵¹

E pranoi Islamin dhe i ka shkruar të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem për Islamin e tij. Të dërguarit salallahu alejhi ve selem i kishte dërguar dhurata. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka shkruar mesazh ku i ka shkruar si në vijim:

Nga Muhamedi, i dërguari i Allahut, deri te Fervete ibën Amër

E pastaj:

Ka ardhur te ne i dërguari yt dhe na i ka sjellë ato që i ke dërguar me të. Na ka lajmëruar për të kaluarën tuaj dhe na erdh me lajm për Islamin tënd. Allahu të ka udhëzuar me udhëzimin e Tij, andaj ti duhesh të përmirësohesh, ta respektosh Allahun të dërguarin e tij, ta falish namazin dhe ta japish zekatin.

Pastaj e ka urdhëruar Bilalin dhe ia ka dhënë të dërguarit të tij Mesud ibën Sadit dymbëdhjetë ukije e gjysëmë. Më pas mbreti i romakëve e merr vesh për Islamin e Ferves dhe e thërret e i thotë: kthehu e të të kthejmë në postin mbret. Ai i ka thënë: nuk e braktis fenë e Muhamedit se ti e di se Isau ka përgëzuar për të, por ti je lidhur për mbretërinë tënde. Pastaj e ka burgosur, e më pas e ka nxjerrë dhe e ka mbytur dhe e ka gozhduar.⁸⁵²

Pas shumë orvatjeve për ta kthyer nga feja islame, ai qëndroi i paluhatëshëm dhe u bë shehid. Ai kishte thurrur vargje poetike ku vërehet pranimi i Islamit para se ta ekzekutonin.

Prej tyre:

*Shumicës së myslimanëve u ka arriturr se unë me të vërtetë
Zotit tim ia jam dorëzuar me mish e me shpirt.⁸⁵³*

Ndoshta mbyjtja e tij ka pasur rëndësi që të inicojë betejën e Muëtes së bashku me shkaqe të tjera.⁸⁵⁴ Pas kësaj është mësuar për ekzistimin e një numri të madh nga Xhudhamët se janë përqëndruar në Islam dhe i kanë dalë në ndihmë Dihjete ibën Halife El-Kelbiut kur disa kabile deshën ta sulmojnë karvanin e tij.⁸⁵⁵ Në disa

⁸⁵¹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 591

⁸⁵² Ibn Sad, “Et-Tabekat”, 1/ 281; Ibn El-Xheuzi, “Vefaul-vefa”, 2/ 740

⁸⁵³ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 592

⁸⁵⁴ Shiko Ali El-Atum, “Gazvetu Muëte”, f. 104

⁸⁵⁵ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 612; shiko dr. Ali El-Atum, “Texhrubetu Muëte”, f. 10

transmetime ka ardhur se ai i ka dhënë dhuratë të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem një kalë që e kishte pasur nga Bizanti.⁸⁵⁶

MESAZHET QË UA DËRGOI MBRETËRVE TË UMANIT

Umani shtrihet në juglindje të gadishullit arabik në bregun e gjirit arab (gjiri i Umanit). Kufijtë që i ka pasur në periudhën profetike janë të përafërta me kufijtë e sotëm që i ka shteti i Umanit.⁸⁵⁷ Kufizohet me Hadrameutin nga perëndimi, ndërsa nga veriu me Bahrejnin. Është e njohur me kultivimin e hurmave dhe kultivimin e kafshëve me nivel të konsiderueshëm që e ka bërë të ketë lidhshmëri të tregtisë detare me Indinë dhe vendet e tjera. Atje ka qenë një shtet që e kanë trashëguar familja el-Xhulendi me kryeqytet të quajtur Suhar dhe nga kabilet më të njohura tek ata ka qenë kabileja Uzd prej të cilëve kanë qenë mbretërit.

Idhujtaria ka dominuar te Umanasit dhe në vendet e tjera të arabëve me pakicë zjarrputiste. Krishter që nuk kishin ndonjë ndikim të theksuar. Në Uman kishin arritur lajmet për fenë islame që herët,⁸⁵⁸ e sidomos për fërkimet që patën me fiset arabe si në Bahrejn, në Jemen, Hadremeut. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem pasi kthehet nga umreja kada në vitin e shtatë të hixhretit, u ka shkruar mesazhe Xheferit dhe Abbadit dy bijve të El-Xhelendiut, i ftoi në Islam. Mesazhin e kishte dërguar Amër ibën El-As.⁸⁵⁹ Në letër kishte shkruar:

*Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit
Nga Muhamedi i biri i Abdullahut deri te Xheferi dhe Abjadi bijt e Xhelendiut
Paqa qoftë për atë që e pason udhëzimin,
E në vijim:*

Unë ju thërras me thirrjen islame, pranoheni Islamin, do të shpëtoni,

*Unë jam i dërguar i Allahut te të gjithë njerëzit për t'ia tërbequr vërejtjen atij që është i gjallë,
kurse dënimin ta meritojnë jobesimtarët. Ju nëse e pranoni Islamin, jua autorizoj udhëbeqësinë, e
nëse e refuzoni ta pranoni Islamin, mbretëria juaj do të zhduket, kalorësit do t'ju vijnë në sheshin
tuaj dhe do të ngadhënjë profetësia ime kundër mbretërisë suaj.⁸⁶⁰*

⁸⁵⁶ Ibn Sad, "Et-Tabekat", 1/ 490; Ibn Sejjidin-nas, "Ujunul-ether", 2/ 422; faruk Hamde, "El-alkat el-islamije en-nesranije", f. 131

⁸⁵⁷ Jakut El-Hamevi, "Muxhemul-buldan", 4/ 150; shiko Abdul-Mun'im Abdul-Hamid Sultan, "tarihul-umman vel-halixh fi sadril-islam", f. 13

⁸⁵⁸ Abdul-Mun'im Abdul-Hamid Sultan, "Tarihul-umman vel-halixh fi sadril-islam", f. 26

⁸⁵⁹ Ka mendime në nderyshme rreth dërgesës së Amrit. disa anojnë se ajo ka qenë në vitin e tetë, apo tjetër. shiko: Abdul-Mun'im Abdul-Hamid Sultan, "tarihul-umman vel-halixh fi sadril-islam", f. 28

⁸⁶⁰ Ibn Kajjimi, "Zadul-mead", 3/ 693; Shiko tahrixhin te Muhamed Hamidullah, "El-vethaika es-sijasije lil-ahdin-nebevij vel-hilafetir-rashide", f. 146

Amër ibën El-Asi rrëfen për arritjen e tij në Uman dhe mënyrën e takimit me dy mbretërit dhe për bisedën që ka rrjedhur. Ka thënë: ka thënë Amri pasi ka arritur në Uman, ia mësyva “robit” Abbadit. Ai ka qenë më i urti dhe më i buti në moral. I thashë: Unë jam i dërguari i të dërguarit të Allahut te ti dhe te vëllau yt. Më tha: vëllau im është para meje me vite dhe në sundim. Unë të çoj te ai deri sa ta lexojë letrën tënde. Prita disa ditë te dera e tij, e pastaj ai më thirri dhe unë hyra te ai dhe ia dorëzove letrën të vulosur. E hapi dhe e lexoi deri sa arriti në fund. Pastaj ia dha vëllaut të vet dhe e lexoi edhe ai. Mirëpo, unë vëreja te vëllai i tij ishte më emocional dhe tha: më lër këtë ditë dhe kthehu te unë nesër. Pasi u bë e nesërmja, vajta tek ai, e më tha: unë kam menduar rreth asaj që me ke thirrur, atëherë unë do të jem më i dobëti i arabëve nëse ia dorëzoi ndonjërit atë që kam në dorë. I thashë: unë do të dal nesër.

Pasi u bind për daljen time, dërgoi të më thërrasin. Hyra te ai dhe e pranuan Islamin ai dhe vëllai i tij bashkë dhe iu bindën pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Pastaj ma liruan rrugën për ta marrur zekatin dhe në gjykimin mes tyre. Ata mu bënë ndihmës ndaj atyre që më kundërshtuan. E mora lëmshën (Zekatin) nga të pasurit e tyre dhe ua ktheva të varfërve të tyre.⁸⁶¹

Si duket mes tyre është zhvilluar bisedë e gjatë, mes Amr ibën El-Asit dhe atyre dy mbretërve. Biseda është përqendruar rreth qëndrimit të mbretërve të tjerë ndaj mesazheve të të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe thirrjes së tij, për popullin e tij kurejshët dhe se çfarë ka ndodhur prej tyre. Amri i kishte lajmëruar për Islamin e Nexhashiut dhe pranimin e thirrjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Po ashtu, edhe për qëndrimin e Heraklit ndaj pranimit të Islamit të Nexhashiut, siç edhe debatet që kishin rrjedhur mes tyre rreth lëmshës dhe obligimin e zekatit dhe kush e merrton. Në përgjithësi, për thirrjen e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.

Natyrisht, dy mbretërit u bindën me fenë islame dhe e lanë Amër ibën El-Asin ta kryejë obligimin e tij në lidhje me zekatin. T’ua marrë të pasurve dhe t’ua japë të varfërve gjatë jetës së pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Duket se e ka shoqëruar në atë obligim Ebu Zejd El-Ensari.⁸⁶² Ai mori pjesë në të mësuarit e njerëzve Kuranin dhe sunetin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ala ibën Hadremiu, prijësi i Bahrejnit ka pasur njëfarë lidhje me disa punë në Uman.⁸⁶³ Abbadit dhe Xhejferi kanë vazhduar me sundimin e Umanit gjatë jetës së pejgamberit salallahu alejhi ve selem.

⁸⁶¹ Ibn Sad, “Et-Tabekat”, 1/ 262, 263

⁸⁶² El-Beladheri, “Futuhul-buldan”, f. 93; Shiko Abdul-Mun’im Abdul-Hamid Sultan, “Tarihul-umman vel-halixh fi sadril-islam”, f. 30.

*Ebu Zejdi është Thabit El-Ensari, babi i Zejd ibn Thabitit, Shiko edhe Ibn Haxhe, “El-Isabe”, 1/ 193

⁸⁶³ El-Umeri, “El-vilajetu alel-buldan fi asril-hulefair-rashidin”, f. 46

Në Uman ka ndodhur renegatizmi *ridde* pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu me ndihmën e Xhejferit dhe Ubbadit mbretërve të Umanit ka arritur ta ndalojë atë pas betejave të shumta që i ka udhëhequr Hudhejfe ibën Mihsan dhe Ikremete ibën Ebi Xhehël në anët e Dubasë.⁸⁶⁴ Një numër i madh nga banorët e Umanit e kanë takuar Ebu Bekër Sidikun radijallahu anhu në fillim të kalifatit të tij përkrahës të tij, të përqëndruar në Islam. I kanë lavdëruar ata për qëndrimin e tyre edhe pse ishte trazira të situatave pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem.⁸⁶⁵ Kabilet kanë pasur rol të rëndësishëm në pushtimet islame në periudhën e kalifëve rashidë, e veçanërisht në Irak dhe Persi.

MESAZHI QË IA DËRGOI HARITH IBËN EBI SHEMËR EL-GASANT

Harithi ka qenë prijës i krahinave të Balkasë nga trojet e Shamit dhe disa anë të Damaskut.⁸⁶⁶ Ka qenë me përkatësi të Bizantit fanatik në krishterizëm. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka shkruar mesazh ku ka shkruar:

*Me emrin e Allahut, Mëshirëplotit të Gjithëmëshirësimit
Nga Muhamedi, i dërguari i Allahut, deri te Harith ibën Ebi Shemër
Paqja qoftë mbi atë që e pason udhëzimin, i beson Allahut dhe e vërtetëon atë,
Unë të thërras të besosh në Allahun, të vetmit të pashoq,
E ty do të mbetet mbretëria jote.⁸⁶⁷*

Harithi është zemëruar dhe e ka hudhur mesazhin. Bartës i mesazhit ka qenë Shuxha ibën Vehb El-Esedij.⁸⁶⁸

Harithi u kërcënua dhe i shkruajti Cezarit ku kërkoi leje për sulm kundër të dërguarit salallahu alejhi ve selem në Medine, por e ndaloj nga kjo dhe i tha: mos shko te ai dhe mos e përfill.⁸⁶⁹

⁸⁶⁴ Halifetu ibn Hajjat, f. 97; El-Beladheri, "Futuhul-buldan", f. 87

Duba është një qytet i Umanit që ka treg nga tregjet e njohura te arabët në periudhën e xhahilijetit. Shiko Jakut El-Hamevi, "Muxhemul-buldan", 2/ 434

⁸⁶⁵ Taberiu në Tarihun e tij, 3/ 262, 263

⁸⁶⁶ Shiko Faruk Hamade, "El-Alakat el-islamije en-nesranije fi ahdin-nebevijj", f. 83

⁸⁶⁷ Ibn Sad, "Et-tabekat", 1/ 561; Ibn Kajjim, "Zadul-mead", 4/ 697; Ibn Kethir, "El-bidaje ven-nihaje", 4/ 468

⁸⁶⁸ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 607; Ibn Haxher, "El-isabe", 2/ 138

⁸⁶⁹ El-Halebi, "Es-siretu el-Halebije", 3/ 306

MESAZHI QË IA DËRGOI XHEBELETE IBËN EL-EJHEM EL-GASANIT

Xhebeletu ibën El-Ejhem ka qenë mbreti i fundit i gasasinëve që ishin të njohur në Sham para Islamit.⁸⁷⁰ Ata kanë qenë destinacioni i arabëve dhe poetët e tyre në xhahiliet. Kishin lidhshmëri me Eusin, Hazrexhin dhe Shixhin familjare. Hasan ibën Thabitit i vizitonte poetët e Jethribit para Islamit dhe ata e lavdëronin dhe e shpërblenin me dhurata.

Ata kanë qenë në përkatësi të Bizantit, por këta i udhëheqnin të krishterët arabë në Sham. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka shkruar mesazh Xhebelete ibën El-Ejhemit mbretit të Gasanit dhe e ka ftuar në fenë islame.⁸⁷¹

Mesazhin e ka bartur Shuxha ibën Vehb El-Esedit dhe e ka ditur lidhshmërinë mes ensarëve dhe gasasinëve. Mes Shuxhait dhe Xhebeles është zhvilluar bisedë si në vijim:

Shuxha i ka thënë: O Xhebele, populli yt e kanë marrë këtë pejgamber prej vendbanimit të tij në vendbanimin e tyre – d.m.th. ensarët. E kanë strehuar, e kanë mbrojtur dhe kanë përkrahur. Kjo fe në të cilën je ti, nuk është fe e etërve të tu, por ti je bërë mbret i Shamit dhe je fqinjësuar me Bizantin. Po të fqinjësoheshe me persianët do ta pranoje fenë e tyre. Nëse e pranonin Islamin, do të të bindet Shami dhe do të frikësohej Bizanti. Nëse nuk do ta bëjnë, për ta do të jetë dynjaja, ndërsa për ty Ahireti. Ti i pate ndërruar xhamitë me manastire, ezanin me këmbanë dhe xhumatë me javët e lules.⁸⁷² Te Allahu është më mirë dhe është përgjithmonë.

Xhebele ka thënë: Unë – pasha Allahun! – kisha dëshiruar që njerëzit të tubohen te ky pejgamber me tubim te Ai që i ka krijuar qiejt dhe Tokën. Më ka gëzuar bashkimi i popullit tim te ai. Cezari më ka thirrur në luftimin e tyre në ditën e Muëtes, por e refuzova. Por tani, ende nuk jam duke e parë as të vërtetë, e as të kotë, andaj do të shikoj.⁸⁷³ Pranimi i Islamit të tij nuk ka qenë i qartë në kohën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem, por qartë shihet se ai e ka kuptuar botëkuptimin e fesë islame dhe bindja e tij ndaj asaj me të cilën ka ardhur pejgamberi salallahu alejhi ve selem, edhe pse nuk e ka shpallur pranimin e Islamit. Populli i tij ka marrë pjesë në Jermuk me romakët dhe thuhet se ai ka qenë me ta⁸⁷⁴ në luftë.

⁸⁷⁰ Ibn habib, “El-Muhabber”, f. 372

⁸⁷¹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 607; Ibn Sad, “Et-tabekat el-kubra”, 8/ 265; Es-Salihi, Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 11/ 359

⁸⁷² **Java e lules** ose **Vrbica** - një festë e krishterë në kujtim të hyrjes së Jezu Krishtit në Jerusalem, kur dishepujt dhe pasuesit e tij me lule dhe shelg, si dhe rrobat e tij, e spërkatën rrugën e tij. Dita e festimit është gjithmonë një javë para Pashkëve.

⁸⁷³ El-Halebi, “Es-siretu el-halebije”, 3/ 306

⁸⁷⁴ El-Beladheri, “Futuhul-buldan”, f. 183; Ibn Kethir, “El-bidaje ven-nihaje”, 8/ 63

Ai më pas e ka shfaqur Islamin dhe ka ardhur në Medine në kohën e Omer ibën Hatabit radijallahu anhu dhe me vete ka pasur një numër nga kalorësit e popullit të tij kanë hyrë në Medine me dukje dhe zbukurime që ua kanë tërhequr vëmendjen.⁸⁷⁵ Omeri radijallahu anhu është gëzuar me ardhjen e Xhebeles me parinë e tij myslimane. Mirëpo, ka ndodhur një ndodhi që e ka çuar në herezi dhe që pastaj të ikë te romakët.

MESAZHI QË IA DËRGOI JOHANA IBËN RUËBES DHE UDHËHEQËSVE TË EJLES

Ejle është liman që shtrihej në perëndim të gjirit të Akabes nga ana e Palestinës.⁸⁷⁶ Ishte vend limanor i Ilait në Palestinën e okupuar. Ishte vend me civilizim ku jetonin banorë të përzier nga jehudët dhe të krishterët. I udhëheqte Juhanna ibën Ruëbe, i cili ishte prijës i krishterë në atë rajon.

Kur ka arritur i dërguari salallahu alejhi ve selem në Tebuk, në kohën e betejës së Tebukut, ka zgjedhur delegacion dhe e ka dërguar në Ejle me mesazh të prijësi i tyre Juhanna ibën Ruëbe dhe udhëheqësve të tyre. Në mesazh ka shkruar:

Deri te Juhanna ibën Ruëbe dhe shumica e banorëve të Ejles.

Paqe për ju!

Unë e falënderoj Allahun te ju i cili është Zot i vetëm që meriton adhurimin dhe s'ka zot të adhuruar me meritë, pos Tij.

Unë nuk mendoj t'ju luftoj derisa t'ju dërgoj mesazh, andaj pranoje Islamin apo jepe xhizjen. Nënshtrouj Allahut dhe të dërguarit të Tij dhe të dërguarve të dërguarit të tij. Nderoji dhe veshi me rroba të bukura jo veshje të armiqve (për luftë). Vesh Zejdin me rroba të mira! Kur t'i kënaqësh të dërguarit e mi, unë do të jem i kënaqur, e xhizja (tatimi) është i njohur për ju. Nëse dëshironi të jetë e sigurt toka dhe deti, respektoje Allahun dhe të dërguarin e Tij, do t'ju ruajë çdo të drejtë që është e arabëve dhe e joarabëve, përpos hakun e Allahut dhe hakun e të dërguarit të Tij. Ti, nëse i refuzon dhe nuk pajtoresh, nuk marr asgjë prej jush. Asgjë derisa t'ju luftoj dhe t'ju marr rob të vegjëlit dhe t'ju vras të mëdhenjtë. Unë jam i dërguari i Allahut me të vërtetën, besoj në Allahun, në Librat e Tij, në të dërguarit e Tij dhe në Mesihun, të birin e Merjemes, ai është Fjala e Allahut. Unë besoj në të se ai është i dërguari i Allahut. Do të vijë para se t'ju kapë shpërr. Unë i kam këshilluar të dërguarit e mi për ju. Jepja Harmeles tre veskë drith. Harmele ka ndërmjetësuar për ju, e unë, po të mos jetë Allahu dhe key (ndërmjetësimi) nuk do të këmbëja (letra) me ju asgjë deri sa ta shihnit ushtrinë. Ju, po t'i respektoni të dërguarit e mi, Allahun do ta keni në mbrojtje edhe Muhamedin dhe ata që do të jenë me të. Të dërguarit e mi janë Sherhebili, Ubeji, Harmele dhe Hurejth ibën Zejd Et-Tai. Ata me çfarëdo që t'ju gjykojnë, ti duhet të jesh i

⁸⁷⁵ Ibn Kethir, "El-bidaje ven-nihaje", 8/ 63

⁸⁷⁶ Shiko Jakut El-Hamevi, "Muxhemul-buldan", 1/ 292; El-Humejre, "Er-reudul-mutar fi haberil-ektar", f. 70

kënaqur me të. Pastaj ju do të keni garancën e Allahut dhe garancën e Muhamedit të dërguarit të Allahut.

Paqja qoftë mbi ju nëse bindeni dhe përgatitni banorët e Mekna-së⁸⁷⁷ në tokën e tyre.⁸⁷⁸

Në këtë shkrim (mesazh) ka pasur siguri të qartë për Ejlen dhe banorët e saj, po qe se e dëshirojnë atë. Nga ana tjetër, ka kërcënim të qartë dhe për tregtinë e tyre tokësore dhe detare në rast se kundërshtojnë. Qyteti i tyre ka qenë në pritë të anijeve që vinin nga Jemeni dhe vendet e tjera dhe stacion për të arritur në Sham. Juhanna është frikësuar nga pasojat, andaj ka shkuar te peygamberi salallahu alejhi ve selem dhe me të kanë qenë një grup nga banorët e Shamit, nga Jemeni dhe nga detarët dhe tregtarët e tij. Johanna kishte veshur veshje të krishterëve dhe në to kishte kryqa të arit dhe të tjera.⁸⁷⁹

I dërguari salallahu alejhi ve selem e priti atë së bashku me parinë e tij dhe e bënë një marrëveshje për sigurinë e anijeve. Kjo nënkupton vigjilencën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem ndaj çdo lëvizje dhe tregti detare si dhe rëndësia e sigurisë.

Këto mesazhe kanë qenë argument më i madh në kujdesin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem për kryerjen e misionit dhe se paqja dhe thirrja me të mirë është baza e parë për davet (thirrje) dhe se pretendimet se Islami është përhapur me shpatë nuk janë të vërteta absolutisht.

Këto mesazhe dhe ndodhitë e tjera po ashtu e qartësojnë interesimin e udhëheqësve të krishterë në krye me Herakliun ndaj thirrjes së peygamberit salallahu alejhi ve selem dhe njohjen e tyre për profetësinë dhe besnikërinë e profetit salallahu alejhi ve selem. Po ashtu, sa ata kanë qenë të lajmëruar për përhapjen e fesë islame në trojet e tyre dhe krahinat e tyre. Kjo ishte ajo që ndodhi në kohën e tyre dhe e kanë parë me sytë e tyre si Herakliu, Mukaukisi, Kisra dhe të tjerë.

Mesazhet tregojnë për besimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në ndihmën e Allahut për fenë e tij, edhe pse mundësitë ishin të rëndomta kur umeti i tij ishte i dobët materialisht, por premtimi i Allahut u realizua për të dërguarin e Tij salallahu alejhi ve selem.

I dërguari salallahu alejhi ve selem i pati zgjedhur për t'i bartur mesazhet e tij njerëzit më të qëndrueshëm për realizimin e qëllimeve dhe për arritjen aty për ku ishin të dërguar, me zotësi oratorike për të debatuar, me njohje të natyrës dhe besimin e shoqërive në të cilat ishin dërguar. Ata, po ashtu, kanë qenë guximtarë, durimtarë dhe

⁸⁷⁷ Mekna, është fshat afër Ejles ku kanë jetuar jehuditë. El-Bekri, "Muxhem mas'tu'xhem". 1/ 217; Jakut El-Hamevi, "Muxhemul-buldan", 1/ 292

(Sot në veriperëndim të Arabisë Saudite gjindet fshat me të njejtin emër.)

⁸⁷⁸ Ibn Sad, "Et-tabekat el-kubra", 1/ 277, 2/ 78

⁸⁷⁹ Ibn Sad, "Et-tabekat el-kubra", 1/ 290; El-Vakidi, "El-Megazi", 3/ 1031

të urtë. Forma e mesazheve të të dërguarit salallahu alejhi ve selem ka qenë e shkurtër dhe e qartë me qëllim real, më dëshmi të ajeteve kuranore të dedikuara për të dhe të gjithë njerëzit, në veçanti me udhëheqësit e krishterë. I fillonte me besmelen dhe ua vërtetonte me adhurimin e Allahut, të vetmit të pashoq.

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka ditur se mbretërit nuk pranojnë mesazhe, përveç se me vulë, andaj e ka bërë një unazë (vulë) për ta kryer obligimin e tij. Në të ka pasur edukatë me Allahun, ashtu që emrin e të Madhëruarit e ka bërë në reshtin e parë (lart), fjalën “resul” i dërguar në mes në rreshtin e dytë dhe “Muhamed” në rreshtin e tretë. Në këtë formë:

Përcjell Enes ibën Malik thotë: kur ka dashur pejgamberi salallahu alejhi ve selem të shkruajë letër për t’ua dërguar romakëve, i kanë thënë se ata nuk i lexojnë letrat, përveç nëse janë të vulosura. Andaj e ka marrë një unazë dhe e aty e ka gravuar “*Muhamedun resulull-llab*”.⁸⁸⁰

Këto mesazhe kanë dalë me thirrjen isalme jashtë trojeve arabe te popuj të ndryshëm axhem (joarab). Këto mesazhe me përmbajtjet e tyre konsiderohen parime në raport me marrëdhëniet shtetërore dhe vërtetim për universalitetin e misionit profetik dhe pikë e transferimit në shtete islame në kohën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe në raportet me botën.

Disa studime tregojnë për ekzistimin e origjinës së materialit të mesazheve se ato kanë qenë nga lëkura. Prej tyre është përmendur mesazhi që i është dërguar Mukaukisit madhështorët të kibtëve. Po ashtu mesazhi që ia kanë dërguar Mundhir ibën Sava El-

⁸⁸⁰ Sahih el-Buhari, Kitabul-xihadi ves-sejri, kapitulli “Davetuj-jehud ven-nesara”, 3. 235; El-Beladheri, “Futuhul-buldan”, f. 447

Abdi mbretit të Bahrejnit. Po ashtu, mesazhi që ia ka dërguar Nexhashiut, mesazhi që ia ka dërguar Kisras dhe mesazhi që ia ka dërguar Cezarit të Romakëve.⁸⁸¹

Edhe përkundër shkrimeve të orientalistëve në lidhje me këto parime dhe studimeve të caktuara në disa muze botërore, përsëri duhet të kihet kujdes për atë që është thënë, ashtu që të bëhen hulumtime shtesë dhe censurime dhe krahasime nga ekspertë të specializuar në këto fusha.

Ka pasur edhe një numër të madh nga mesazhet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem që ua ka dërguar udhëheqësve dhe mbretërve që ndoshta kanë më pak rëndësi nga ato që i përmendëm dhe ka pasur një numër të dërguar që i ka dërguar në fise të caktuara e që tash është vështirë të bisedohet për të gjitha. Janë bërë studime speciale për to me metodologji shkencore të nivelit të lartë.⁸⁸²

S'ka dyshim se lidhja e ndodhive të sires (biografisë profetike) me periudhën e kalifëve rashid dhe ajo që ka ndodhur gjatë saj nga pushtimet me mesazhet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem që ua dërgoi mbretërve dhe prijësve të këtyre vendeve kanë rëndësi të veçantë. Po ashtu, lidhshmëria e mesazheve të dërguarit salallahu alejhi ve selem te ato vende dhe hyrja e tyre në islam dhe mbetja e atyre popujve deri në këtë kohë bashkëkohore në umetin islam dhe si pasues të Muhamedit salallahu alejhi ve selem ka rëndësi për çdo studiues të historisë dhe për përhapjen e Islamit mes banorëve të këtyre vendeve dhe historisë së këtyre vendeve bashkëkohore.

⁸⁸¹ Shiko detalet e veçanta të këtyre hulumtimeve te Ebu El-Hasan En-Nedevi “Es-siretu en-nebevije”, f. 292; Muhamed Hamidullah, “El-Vethaik es-sijasije lil-ahdin-nebevi vel-hilafetur-rashide”, f. 11; Halid Sejid Ali, “Resailun-nebijji salallahu alejhi ve selem ila el-muluki vel-umerai”, f. 18, 30, 44, 55, 62

Dr. Muhamed Gabbani është në mëdyshe në vërtetësinë e bazave të këtyre mesazheve. Shiko “El-Vethaik el-mektube, minen-nebijji salallahu alejhi ve selem ve ilejhi xhem’an ve diraseten”, f. 675

⁸⁸² Shiko materialin që e ka shkruar Muhamed ibn Abullah Gabban, “El-Vethaik el-mektube, minen-nebijji salallahu alejhi ve selem ve ilejhi xhem’an ve diraseten”, f. 675, është disertacion shkencor i përgatitur për doktoraturë në degën e historisë pranë fakultetit për dave dhe bazat e fesë në Medine Munevere. Shiko Muhamed Hamidullah, burimi i mëparshëm. Halid Sajid Ali, “Resailun-nebijji salallahu alejhi ve selem ila el-muluki vel-umerai”, f. 18

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

ÇLIRIMI I HAJBERIT – REBIUL-EVEL NË VITIN

7 HIXHRI H.⁸⁸³

Delagacioni i jehudëve kanë qenë ata të cilët i nxitën paritë (ahzab) t'i luftojnë banorët e Medines. Ata ishin nisur nga Hajberi. Edhe jehudët e Hajberit bënë plane për luftimin e Medines. Ata u lidhën me disa fise për këtë qëllim. Me fisin Gatafan bënë aleancë dhe i mblodhën jehudët e Hajberit, Luginës Kura, Tejma dhe vendet fqinje vetëm se ta sulmojnë Medinen.⁸⁸⁴

Këto lajme myslimanët i kuptuan pasi u kthyen nga marrëveshja e Hudejbijes. Ishte e zakonshme që i dërguari salallahu alejhi ve selem t'i hetojë lajmet e armiqëve të tij. Hajberi atëbotë ka qenë vendtubimi i armiqëve të tij të ri. Myslimanët përgatiten për këtë gjë. Në të njëjtën kohë jehudët e përhapnin propagandën për forcën e tyre dhe e përhapnin se ata posedojnë dhjetë mijë ushtarë dhe i kanë përgatitur për luftimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Po ashtu, propagandonin se kanë kështjella të fortifikuara. Ata filluan pastaj t'u kërcënoheshin myslimanëve dhe atë në mënyrë direkte dhe tërthorazi me anë të jehudëve të tjerë që ishin në Medine dhe me munafikët në të.⁸⁸⁵

Kushtet e realizuara me kurejshët ishin të përshtatura si rezultat i marrëveshjes në Hudejbije ku u dakorduan myslimanët me kurejshët që të kenë armëpushim mes tyre dhjetë vite. Të dërguarit dhe myslimanëve nuk u mbeti gjë, pos asaj se të ndërmarin përgatitjen e tyre dhe u nisën drejt tyre me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Ata kanë qenë një mijë e katërqind luftëtarë.⁸⁸⁶

⁸⁸³ Hajberi është vend me agrokulturë që shtrihet në veri të Hixhazit. Sot aty gjindet qytet bashkëkohor. Në periudhën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem aty ka pasur shtatë kështjella të jehudëve.

Shiko Jakut El-Hamevi, "Muxhemul-buldan", 2/ 409

Shiko <http://ar.wikipedia.org> me datë 30/3/ 1432 h.

⁸⁸⁴ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 3/ 191, 273, 330; El-Vakigi, "El-Megazi", 2/ 531, 634; Es-Salihi Esh-Shami, "Subulul-huda ver-reshad", 4/ 180, 461

⁸⁸⁵ El-Vakigi, "El-Megazi", 2/ 634; Es-Salihi Esh-Shami, "Subulul-huda ver-reshad", 5/ 181

⁸⁸⁶ Ibn Sad, "Et-tabekat el-kubra", 2/ 107

Gjatë lëvizjes së myslimanëve drejt Hajberit, gatafanët nga ana tjetër janë nisur prej në Nexhd për t'u ndihmuar jehudëve të Hajberit. Në këtë, myslimanët sajuan një mashtrim ashtu që përhapën lajme se disa nga myslimanët janë nisur t'i sulmojnë vendbanimet e tyre. Gatafanët u besuan këtyre lajmeve dhe janë kthyer në vendabnimet e tyre duke i lënë jehudët e hajberit të kujdesen për vete.⁸⁸⁷ Në të njëjtën kohë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ia mësyu të zbresë në Hajber nga ana e Shamit⁸⁸⁸ d.m.th. në një pozitë mes tyre dhe vendabnimeve të Gatafanit që të qëndrojnë përballë çdo mundësie të gatafanëve, apo jehudëve në veri të Hixhazit për arritje në fushën e betejës, apo t'u ndihmojnë jehudëve të Hajberit.

Myslmanët kanë arritur natën afër Hajberit dhe kanë ngritur kampin aty, por nuk i kanë sulmuar ata gjatë natës.⁸⁸⁹ Kur dolën jehudët në mëngjes për në arat e tyre, u befasuan me muslimanët dhe menjëherë janë kthyer në kështjellat e tyre duke përsëritur: “Muhamedun vel-hamis.” Aludonin në ushtrinë. Muhamedi salallahu alejhi ve selem pati thënë: “**U prish Hajberi. Ne me të vërtetë kur të zbresim në sheshin e ndonjë populli, u priset mëngjesi i paralajmëruesëve.**”⁸⁹⁰

Fortifikatat e jehudëve kanë qenë të shumta. Myslimanët janë shprehëndarë që t'i rrethojnë. Aty e kanë gjuajtur njëri-tjetrin me heshta. Një numër nga myslimanët janë goditur nga heshtat e jehudëve si pasojë këtyre gjuajtjeve.⁸⁹¹

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdesshëm të mësojë për gjendjen e fortifikatave të rrethuara.⁸⁹² Fortifikata Nudhat ka qenë njëra nga fortifikatat e Hajberit në të cilën nuk kishte, përpos një numër të vogël të ekipit mbrojtës. I dërguari salallahu alejhi ve selem e mësoi së ajo fortifikatë është e mbushur me armë dhe pajisje dhe se në të ka katapultë dhe tank (primitiv). Po që se e pushtojnë myslimanët, këto pajisje do t'ju ndihmojnë në pushtimin e fortifikatave të tjera. Myslimanët koncentrohen në rrethimin e tyre që pastaj t'i sulmojnë derisa arriten ta marrin atë forrtifikatë. Aty gjetën artikuj ushqimorë dhe pajisje që u ndihmoi kundër armiqve. Gjithashtu, ata i shfrytëzuan ato që ishin aty nga armët e ndryshme në sulmet kundër fortifikatave të tjera.⁸⁹³

⁸⁸⁷ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 330; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 650. shiko Rizkullah, “Es-siretu es-sahiha”, f. 501

⁸⁸⁸ Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 184

⁸⁸⁹ El-Buhari, “Fethul-Bari”, 15/ 45; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 330; El-Vakigi, “El-Megazi”, 2/ 643

⁸⁹⁰ Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli “Gazvetul-Hajber”, hadithi nr. 4197, 4200

⁸⁹¹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 334; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 643; Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 186

⁸⁹² El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 647; Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 191

⁸⁹³ El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 647

Myslimanët i morën fortifikatat njëra pas tjetrës, e prej tyre fortifikatat Naim dhe Es-Sab.⁸⁹⁴

Në pushtimin e fortifikatës el-Kamus, myslimanët hasën në vështirësi, por i dërguari salallahu alejhi ve selem i përgëzoi myslimanët se do ta pushtojnë në hadithin që përcillet nga Sehël ibën Sadi radijallahu anhu se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë në ditën e Hajberit: Do t'ia jap këtë bajrak nesër një njeriut që Allahu do të japë fitore në duar të tij. Ai e do Allahun dhe të dërguarin e Tij dhe atë e do Allahu dhe i dërguari i Tij. Njerëzit e kaluan natën me kureshtje se cilit njeri do t'i jepet. Kur u gdhin në mëngjes shkuan te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe secili shpresonte t'i jepej bajraku. (I dërguari) tha: Ku është Ali ibën Ebi Talibi? I kanë thënë: o i dërguarit i Allahut, ai po ankohet prej syve. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: ma sillni këtu! E sjellin atë dhe i dërguari i Allahut i pështyu në sy dhe u lut për të. Ai u shërua dhe u bë sikur të mos kishte pasur më parë dhimbje. I dërguari salallahu alejhi ve selem ia jep bajrakun, kurse Aliu radijallahu anhu i tha: o i dërguari i Allahut, a t'i luftoj derisa të bëhen si ne? I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: ec ngadal me maturi deri sa të arrish në sheshin e tyre, e pastaj thirri në Islam dhe lajmëroi me çfarë janë të obliguar nga të drejtat e Allahut që duhet t'i zbatojnë, se, pasha Allahun, po të udhëzojë Allahu përmes teje ndonjë njeri, është më mirë për ty se sa devet e kuqe.”⁸⁹⁵

Allahu i Madhëruar i dha fitore Aliut radijallahu anhu ashtu siç lajmëroi i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Edhe fortifikatat e tjera të hajberët ranë një pas një gjë që i detyroi jehudët të bëjnë negociata me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Më në fund iu dorëzohen myslimanëve me marrëveshje që t'ua ruajnë gjakun (të mos i mbysin) dhe t'i lejojnë të dalin nga Hajberi.⁸⁹⁶ Pasi u bë marrëveshja mes tyre dhe myslimanëve që ata të dalin prej aty, myslimanët u dakorduan që jehudët të punojnë te hurmat dhe arat dhe për ata të jenë gjysmat e fryteve dhe nga të drejtat e myslimanëve të jetë që kur të dëshirojnë ata të pavarësohen nga ata dhe ta ndërprejnë këtë.⁸⁹⁷

Kjo betejë ka përfunduar me njëzet shehidë nga sahabët e peygamberit salallahu alejhi ve selem dhe vrasjen e nëntëdhjetë e tre vetave nga jehudët e Hajberit. Rrethimi dhe luftimi në Hajber kanë zgjatur më shumë se dhjetë ditë.⁸⁹⁸ I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem pasi bëri marrëveshje për paqe me jehudët, një grua nga ata u

⁸⁹⁴ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 331, 332; Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-re-shad”, 5/ 187

⁸⁹⁵ Sahih El-Buhari, “Fethul-Bari”, 16/ 57, 58; Shiko Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 315

⁸⁹⁶ Ibn Haxher, “Fethul-Bari”, 16/ 57

⁸⁹⁷ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 337; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 290; Ibn Haxher, “Fethul-Bari”, 16/ 57

⁸⁹⁸ Shikoi emrat e shehidëve te Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 343

përpoq ta helmojë të dërguarin e Allahut me mish të deles të pjekur që ia dhuroi, por Allahu e shpëtoi nga kjo.⁸⁹⁹

Është përmendur se vdekja e të dërguarit salallahu alejhi ve selem pas disa viteve ka qenë nga gjurma e atij helmi. Transmeton Ibën Hishami: ka thënë gjatë sëmundjes në të cilën ka vdekur, kur kishte hyrë Umu Bishër bint El-Bera ibën Marur për ta vizituar: Oj Umu Bishër, në këto kohë e kam ndier në to këputjen e arteries nga ngrënia që e kam ngrënë me vëllain tënd në Hajber. Ka thënë: edhe pse myslimanët e kanë pasur mendimin se i dërguari salallahu alejhi ve selem ka vdekur shehid me atë që e ka nderuar Allahu nga profetësia.⁹⁰⁰

Pasi e pushtuan myslimanët Hajberin dhe i rregulluan punët në të, i dërguari i Allahut është nisur me parinë e vet nga muxhahedinët në Vadi Kura. Ata u dolën përballë myslimanëve me gjuajtje (të shigjetave dhe heshtave). Aty goditet shërbëtori i të dërguarit nga goditje e armiqve. Myslimanët i luftuan këta dhe e pushtojnë vendin e tyre me forcë dhe i la i dërguari i Allahut në punën e tyre te hurmat me përfitim të përgjysmuar si me banorët e Hajberit.⁹⁰¹

Kur morën vesh për ndodhitë në Hajber dhe Vadi Kura vendet e tjera në veri të Hixhazit nxituan të bëjnë marrëveshje me pejgamberin salallahu alejhi ve selem e sidomos Fedeku, Tejma, Ejle dhe të tjerë.⁹⁰²

⁸⁹⁹ Sahih El-Buhari, “Fethul-Bari”, 12/ 261; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 337; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 677; Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 208

⁹⁰⁰ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 338; Shiko edhe “Vdekja e pejgamberit salallahu alejhi ve selem”, nga ky libër.

⁹⁰¹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 338; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 709; Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 229

⁹⁰² Shiko: Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 353; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 706; Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 214

***Tejma** është qytet i vogël mes Shamit dhe Vadil-Kura në rrugë të haxhit prej nga Shami. Ekziston edhe sot. Shiko El-Bekri, “Muxhem mas-teëxhem”, 3/ 10, 15; Jakut El-Hamevi, “Muxhemul-buldan”, 2/ 67

***Ejla** është qytet që gjindet në very të trojeve të Shamit dhe është liman në gjirin e Akabes. sot e mban emrin Ilat. Shiko Jakut El-Hamevi, “Muxhemul-buldan”, 1/ 292

***Fedek** është vend nga periferia e Medines. Mes saj Medines ka ecje dy ditë. quhet EL-Havit. Sot është nga periferia e Hailit. Shiko El-Bekri, “Muxhem mas-teëxhem”, 3/ 10, 15

UMREJA KADA⁹⁰³

Umreja kada përndryshe quhet edhe “*Umretus-sull*”. Nga nenet e marrëveshjes së Hudejbijes ka qenë: Të kthehet i dërguari salallahu alejhi ve selem atë vit. [E kur të bëhet viti tjetër i ardhëm, dalim prej aty, e hyn t’i me sahabët e tu dhe aty do të rrish tri ditë ku do t’i mbash armët si udhëtarë, shpatat në këllëfe, pa mos hy ndryshe.]⁹⁰⁴ I dërguari salallahu alejhi ve selem u kishte premtuar sahabëve për hyrjen në Mekë kur pati shkuar me ta në betejën e Hudejbijes në bazë të ëndrrës që e kishte parë. Ajetet tregojnë për këtë:

“Allahu ëndrrën e të dërguarit të Vet e vërtetoi me realitet: se me vullnetin e Allahut do të hyni në xhaminë e shenjtë (në Qabe) të siguruar, t’i rruani flokët e kokave tuaja, t’i shkurtoni e nuk do të keni frikë! Pra Ai ka ditur atë që ju nuk e dinit, para kësaj ju dha një fitore të shpejtë (Hajberin).” “Fet’h: 27

Ka qenë në diturinë e Allahut dhe urdhrin e Tij t’i japë përparësi fitores së afërt dhe ajo ka qenë fitorja në Hajber⁹⁰⁵ para së të hyjë në Mekë si kryerës i Umres.

Në muajin shaban të vitit të shtatë të hixhretit pas plotësimit të një viti nga marrëveshja e Hudejbijes, i dërguari salallahu alejhi ve selem urdhëron të dalin me të për në umre ata që kanë qenë në Hudejbije. Kanë dalë prej tyre kush ka qenë gjallë, mbetur gjallë dhe atyre u janë bashkuar edhe të tjerë sa që ka arritur numri dy mijë, pos grave dhe fëmijëve. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka marrë me vete armë të lehta siç ishte përmendur në marrëveshje. I ka marrë kurbanat dhe ka hyrë në ihram me sahabët e tij, a me vete i ka marrë njëqind kuaj rezervë. Nuk ka pasur asnjë formë të luftimit, por ka qenë dalje paqësore me telbije, tekbir dhe ihram.⁹⁰⁶

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka lënë Muhamed ibën Meslemen të dalë përpara në kalimin e Dhahranit. Kur e kanë parë kurejshët, e kanë kuptuar se i dërguari i Allahut është duke ardhur. Në arritje, i dërguari salallahu alejhi ve selem i lë armët në

⁹⁰³ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij kapitullin me titull “Umretun”, Kitabul-Megazi”, 4/ 84

⁹⁰⁴ Shiko “Marrëveshja në Hudejbije”.

⁹⁰⁵ Shiko “Çlirimi i Hajberit”.

⁹⁰⁶ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebeviye”, 3/ 370

luginën afër Tenaimit⁹⁰⁷ dhe Kurejshët ia lejuan Mekën. Ata hipën nëpër male dhe shikonin kah i dërguari salallahu alejhi ve selem. Abdullah ibën Revaha e ka marrë deven e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ka hyrë në Mekë me dukje që tregon nderin e myslimanëve vlerësimin e tyre dhe mbrojtjen e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe recitonte vargjet poetike:

*Jobsimtarët ia liruan rrugën
Lirojeni, se çdo mirësi është te i dërguari i Tij.
O Zot, unë jam besimtar në thëniet e tij
E di hakun e Allahut në pranimin e tij.
Ne ju kemi luftuar sipas kuptimit të saj,
Ashtu siç ju kemi luftuar sipas shpalljes së tij.
Me goditje që zhdruk kokat nga folësit e tyre,
Dhe mahnit mikun nga mikun.⁹⁰⁸*

Kurejshët e kanë përhapur se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dobësi, andaj (i dërguari salallahu alejhi ve selem) ua mësyu atyre që të shohin forcën e tyre dhe të sahabëve të tij, ta shohin forcën fizike të tyre, ashtu t'i irriton armiqtë e tij.

Transmeton Buhariu nga Ibën Abasi se ka thënë: ishin rreshtuar në darun-nedve për të shikuar atë dhe sahabët e tij. Pasi ka hyrë i dërguar i Allahut salallahu alejhi ve selem në Qabe, e ka ngritur anën e ridasë dhe e ka nxjerrë krahun e djathtë, e pastaj ka thënë: Allahu e mëshiroftë njeriun që ka treguar nga vetja forcë, pastaj e ka prekur Gurin (e Zi) dhe ka dalë duke vrapuar, e duke vrapuar edhe sahabët me të derisa ka ardhur nga ana e prapme e Qabes, e ka prekur ruknul-jemanin, ka ecur derisa e ka prekur ruknul-esvedin, pastaj ka vrapuar po ashtu tri tavafe, kurse të tjerat i ka kaluar duke ecur. Ibën Abasi thoshte: njerëzit mendonin se ato nuk janë për ta, sepse i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka bërë për këtë vend të kurejshëve për atë që i kishte arritur për ta. E kur e pati bërë Haxhin e lamtumirës, i është përmbajtur dhe ka vazhduar suneti ashtu.”⁹⁰⁹

I dërguari salallahu alejhi ve selem pasi e ka bërë Umren është martuar me Mejmune bint El-Harith, por pa hyrë dhëndër. Ka qëndruar në Mekë tri ditë. Në fund të këtyre ditëve i ka ardhur Huvejtüb ibën Abdul-Uzza me një grup nga prijësit e Mekës dhe kanë kërkuar nga ai të dalë. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: nuk ka ndaj jush asgjë nëse më lejoni mes jush e të bëj dasmën, do t'ju bëjmë ushqim dhe të prezentoni. Ata kanë thënë: nuk kemi kohë ne për ushqimin tënd, por dil prej këtu! Pastaj i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dalë dhe ka lënë Ebu Rafiun

⁹⁰⁷ **Tenaim**, vend i njohur në rrugë për në Medine ku gjindet edhe xhamia Aishe. ***. El-Bel-ladi, “Muxhemul-emakin el-varidetu fis-sire”, f. 65

⁹⁰⁸ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 371

⁹⁰⁹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 371; Sahi el-Buhari, Kitabul-Megazi, kapitulli “Umretul-kada”, 5/ 86

shërbëtorin e tij të kujdeset për Mejmunen. Pastaj ia ka sjellë në Sirf dhe aty e ka bërë dasmën dhe prej aty ka shkuar në Medine.”⁹¹⁰

Gjatë daljes të dërguarit salallahu alejhi ve selem nga Meka i është bashkuar atij vajza e xhaxhait të tij Hamzës. Ka qenë jetime dhe e ka kapur për dore Aliu radijallahu anhu dhe ia ka dhënë Fatimes dhe i ka thënë: merre kushërirën tënde dhe mbaje. Secili si Xhaferi, Zejdi ibën Harithe deshën ta marrin derisa u grindën me Ali ibën Ebi Talibin radijallahu anhu. Secili prej tyre dëshironin ta merrnin në kujdes dhe të shpenzojnë për të. Ata u grindën në prezencën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ata, secili dëshironin shpërblimin e bamirësisë ndaj saj dhe edukimit të saj. I dërguari i Allahut gjykoj me gjykim që ajo t’i takojë Xhaferit për shkak se tezja e saj ishte te ai. Ka thënë: **Tezja është në gradën e nënës.**⁹¹¹

Ndoshta në këtë ka shenjë në atë se ndjeshmëria e tezës është e përafërt me ndjeshmërinë e nënës, kështu që ajo në këtë moshë të vogël do të jetë pranë tezes saj me e rehatshme dhe më e sigurt.

⁹¹⁰ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 372

⁹¹¹ Shiko Sahih el-Buhari, kapitulli “Umretul-kada”, 5/ 85

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

BETEJA E MUËTES – XHUMADAL-ULA TË VITIT 8 HIXHRI⁹¹²

Me fitoren e Hajberit i dërguari salallahu alejhi ve selem u shkruajti mesazhe mbretërve dhe prijësve për t'ua kumtuar thirrjen e Allahut. Një nga këto mesazhe ka qenë e drejtuar te sunduesi i Busras në Sham. Këtë mesazh i dërguari i Allahut ia dha Harith ibën Umejr El-Uzdiut për t'ia dërguar sunduesit të Busras të autorizuar nga Herakli (Harith ibën Ebi Shemër El-Gasani. Mirëpo, njëri nga prijësit e Gasanit në Sham që quhej Sherhabil ibën Amër El-Gasani e zë të dërguarin e pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Pasi e kupton se ai e bartte mesazhin e profetit salallahu alejhi ve selem e mbyty, edhe pse të dërguarit zakonisht nuk mbyteshin.⁹¹³

I dërguari salallahu alejhi ve selem pasi merr vesh për mbytyjen e tij, zemërohet dhe e ka mbledhur ushtrinë me tre mijë luftëtarë nga myslimanët. Komandant të tyre e bën shërbëtorin e tij Zejd ibën harithe, e nëse vritet, atëherë Xhafer ibën Ebi Talibi, e nëse vritet, atëherë Abdullah ibën Revaha,⁹¹⁴ e nëse vritet, atëherë le të zgjedhin myslimanët ndonjërin mes tyre dhe le ta bëjnë komandant e tyre.⁹¹⁵

Halid ibën Veildi radijallahu anhu ka qenë në përbërjen e ushtrisë, por ai ka qenë i ri në islam. I dërguari salallahu alejhi ve selem e kishte porositur ushtrinë të vijojnë rrugën në anët e Shamit për ti edukuar dhe frikësuar fiset arabe, e tua shfaqin forcën e myslimanëve dhe kthimin e herës tjetër në Medine. Para së të nisen, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem është takuar me ushtrinë dhe i ka porositur me devotshmëri ndaj Allahut, u ka dhënë instruksione fetare që kanë të bëjnë me luftën

⁹¹² Ibn Ebi Shejbe ka vendosur në El-Megazi titull “Ma hufidhat fi bathi Muëte”, f. 366

Shiko Ebu majle El-Umeri Burejk ibn Muhamed ibn Burejk “Gazvetu Muëte ves-seraja vel-buhuth en-nebevije esh-shimalije”, botimi I parë, Dekanati I hulumtimeve shkencore pran universitetit islamik në Medine Munevere, 1424 h.

⁹¹³ Shiko El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 575, 576; Ibn Sad, “Et-Tabekatul-kubra”, 2/ 128

⁹¹⁴ El-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 98; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 373; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 367

⁹¹⁵ Shiko El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 756; Ibn Sad, “Et-Tabekatul-kubra”, 2/ 128

dhe pastaj ia jep bajrakun Zejd ibën harithes radijallahu anhu, i ka përcjellë deri te një vend dhe pastaj është përshëndetur me ta.⁹¹⁶

Ushtria pastaj ka vazhduar rrugën deri në anët e trojeve të Shamit.⁹¹⁷ Kjo donte të thotë provokim direkt i parë ndaj perandorisë romëke në kufijtë e saja. Romakët dhe Gasasinët e marrin vesh për lëvizjen e ushtrisë (myslimanë) dhe ata menjëherë përgatitin një ushtri për t'u përballuar me ta. Në atë ushtri morën pjesë të gjithë përkrahësit e tyre nga arabët si Lehmët, Behraët, Xhudhamët dhe Belijët. Ishte bërë një ushtri mbi njëqind mijë veta. Ushtria romake stacionen në Balka (në Jordaninë e sotme). Ushtria myslimane e kuptojnë për tubimin e tyre dhe deshën t'i shkruajnë të dërguarit salallahu alejhi ve selem ndoshta ai u dërgon shtesë nga muxhahidët.⁹¹⁸ Mirëpo koha ishte e shkurtë, kurse armiku ishte afër dhe nuk do ti afatizonte. Trimat mysliman e inkurajonin njëri-tjetrin për luftë. Takohen me romakët në vendin e quajtur Muëte.⁹¹⁹ Aty luftuan me luftë të trimave. Bartës i bajrakut ishte Zejdi ibën Harithe radijallahu anhu. Ai goditet dhe e merr bajrakun Xhaferi, po edhe ai goditet.⁹²⁰ Pastaj e merr Abdullah ibën Revaha dhe ai goditet. Pastaj e merr bajrakun një ensar dhe i thërret njerëzit të tubohen. Pastaj ia jep bajrakun Halid ibën Velidit⁹²¹ i cili arriti me ndihmën e Allahut, e pastaj me mjeshtrinë e tij ushtarake që ta rikthejë organizimin e rreshtave të myslimanëve e t'i udhëheqë në luftim. Pastaj i ka tërhequr me një strategji të urtë derisa e merr epitetin shpatë nga shpatat e Allahut dhe korrin fitore me ndihmën e Allahut.⁹²²

Myslimanët arritën t'u ikin pasojave të mëdha, edhe pse pati dallim të madh mes ushtrisë së armiqve dhe ushtrisë myslimane. Bilansi i të vrarëve në radhët e myslimanëve ka qenë pesëmbëdhjetë shehidë.⁹²³ Kjo, në këndvështrimin tim llogaritet fitore e myslimanëve duke i krahasuar forcat ushtarake në betejë. I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka lavdëruar këta shehidë dhe ka thënë për ta: **“Sa i kënqaur jam (apo sa të kënaqur janë) që ata janë të tanët.”**⁹²⁴

Pas kësaj, ushtria kthehet në Medine duke e udhëhequr Halid ibën Velidi radijallahu anhu. Kjo betejë për të ishte beteja e parë xhihadiste në radhët e myslimanëve pasi kishte pranuar Islamin. I dërguari salallahu alejhi ve selem i kishte lajmëruar banorët

⁹¹⁶ Shiko: Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 373; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 756; Ibn Sad, “Et-Tabekatul-kubra”, 16/ 128

⁹¹⁷ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij kapitull që e ka titulluar “Gazvetu muëte min erdish-sham”, shiko Fethul-Bari, 16/ 97

⁹¹⁸ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 375; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 760

⁹¹⁹ **Muëte** sot gjindet në shtetin e Jordanisë dhe për informata shtesë referohuni te Ali El-Gajum, “Texhrubetu Muëte”, sh.b. Risale, Aman, Jordani, 1406 h.

⁹²⁰ Nga transmetimi I Buhariut, “Fethul-Bari, 16/ 100

⁹²¹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 379

⁹²² Nga transmetimi I Buhariut, “Fethul-Bari, 16/ 101

⁹²³ Shiko: Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 388; El-Vakidi, “El-Megazi”, 2/ 769

⁹²⁴ Buhariu, “Fethul-Bari”, 12/ 152

e Medines për atë që kishte ndodhur, edhe para se të arrinin ushtria. Buhariu transmeton nga Enes ibën Maliku radijallahu anhu se pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka lajmëruar njerëzit për vrasjen e Zejdit, Xhaferit dhe Ibën Revahas para se t'u arrjë lajmi. Ka thënë: Zejdi e ka marrë bajrakun dhe është goditur, pastaj e ka marrë Xhaferi dhe është goditur, pastaj e ka marrë Ibën Revaha dhe është goditur, gjersa sytë i lotonin. Pastaj e ka marrë bajrakun shpata nga shpatat e Allahut derisa Allahu u dha fitore atyre.⁹²⁵ Pra, kjo është fitore ashtu siç e ka quajtur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem.

I dërguari salallahu alejhi ve selem është mërziur për vdekjen e Xhaferit dhe të tjerëve dhe është lutur për ta: O Allah, zëvendësoja Xhaferit në familjen e tij ashtu si më mirë që ia zëvendëson robët Tënd të mirë.⁹²⁶

Pastaj Ebu Bekër Sidiku është martuar me Esma bint Umejs, bashkëshorten e Xhaferit dhe ia ka marrë fëmijët nën kujdesin e tij. Më pas (pas vdekjes së Ebu Bekrit), me të është martuar Ali ibën Ebi Talibi radijallahu anhu dhe po ashtu fëmijët që i ka pasur me Xhaferin dhe Ebu Bekrin i ka marrë nën kujdesin e tij.⁹²⁷

Kur arritën ushtria në Medine, i pritën banorët e saj. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem kishte dëgjuar nga disa so po u thonë atyre: O ikës, a keni ikur duke qenë në rrugë të Allahut (xhihad)? I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: Ata nuk janë ikës, por ata janë përsëritës⁹²⁸ nëse do Allahu.⁹²⁹ Pastaj ata e kanë përsëritur (betejën) dhe atë çfarë përsëritje?! Ajo ka qenë në pushtimin e Shamit, Jermukut në duar të Halid ibën Velidit dhe shembujve të tij radijallahu anhum. Ata së bashku zhvilluan betejat përsëri në Jermuk dhe i thyen forcat e romakëve, e çliruan Damaskun, Kudsën dhe vende të tjera nga trojet e Shamit të bekuar.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem tregoi për vlerën e dëshmorëve të Muëtes. E shikonte Usamen të birin e Zejdit pas vdekjes së babait të tij Zejdit, e i dhimbej dhe i lotonin sytë. Po ashtu, edhe kur i shikonte fëmijët e Xhafer ibën Ebi Talibit radijallahu anhu. Ai salallahu alejhi ve selem lajmëroi për ata se janë shehidë, janë nga banorët e Xhenetit dhe po ashtu ka thënë se Xhaferi i ka dy krahë në xhenet dhe me këtë përshkrim është bërë i njohur në umet.⁹³⁰

⁹²⁵ Nga transmetimi i Buhariut, "Fethul-Bari", 16/ 100

⁹²⁶ Ibn Shejbe, "El-Megazi", f. 370

⁹²⁷ Ibn Haxher, "El-Isabe", 4/ 231

⁹²⁸ Dmth se do të rikthehen përsëri në xhihad. Përkthyesi

⁹²⁹ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 3/ 382; El-Vakidi, "El-Megazi", 2/ 765

⁹³⁰ Ibn Shejbe, "El-Megazi", f. 374, 375; Ibn Sad, "Et-Tabekatul-kubra", 4/ 41

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

ÇLIRIMI I MEKËS – 20 RAMAZAN, VITI I 8 HIXHRI

Mes kushteve të marrëveshjes së Hudejbijes ka qenë se kush dëshiron të hyjë në marrëveshjen e Muhamedit, mund të hyjë; dhe kush dëshiron të hyjë në marrëveshjen e kurejshëve, mund të hyjë. Fisi Huza'a hyjnë në marrëveshjen e pejgamberit salallahu alejhi ve selem, ndërsa fisi bekre kanë hyrë në marrëveshjen me kurejshët.⁹³¹ Pastaj fisi bekre e sulmon fisin huza'ah dhe në këtë u ndihmojnë edhe kurejshët. Kjo u llogarit prishje e marrëveshjes nga ana e kurejshëve. Njëri nga prijësit e Huza'as Amër ibën Salim EL-Huzai vjen dhe i drejtohet të dërguarit salallahu alejhi ve selem me disa vargje poetike me të cilat inkurajonte marrëveshjen e bërë dhe kërkonte ndihmë sipas marrëveshjes, e sidomos pasi që kurejshët i kishin ndihmuar aleatët e tyre. Në sulm kundër aleatëve myslimanë.

Prej vargjeve që i recitoi ishin:

*O Zot, unë Muhamedit po i drejtohem,
Për aleancën e babait tonë dhe babait të tij Etleđa.
Na ndihmo, Allahu të udhëzoftë me fitore kundër tyre,
Dhe thirri robërit e Allahut të të sjellin ndihmë!*

Deri në fund të poezisë, pas së cilës i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: je i ndihmuar o Amër ibën Salim.⁹³² Pastaj ka ardhur delegacion tjetër nga Huza'at për të kërkuar ndihmë nga pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe u premtoi atyre. Pastaj kurejshët ndjenë rrezik, andaj së shpejti ka ardhur udhëheqësi i tyre Ebu Sufjan ibën Harbi në Medine për ta përtërirë marrëveshjen me pejgamberin salallahu alejhi ve selem. Ka hyrë në shtëpinë e bijës së vet nënës së besimtarëve Habibe bint Ebi Sufjan se ka qenë vjehërr i pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Pasi ka hyrë në dhomën e bijës vet nënën e besimtarëve Ummu Habibe dhe ka dashur të ulet në shtrojen e pejgamberit salallahu alejhi ve selem, por Ummu Habibe e ka ngritur nga ai. Ebu

⁹³¹ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 318; Ibn Shejbe, "El-Megazi", f. 326

⁹³² Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 318; Ibn Kethir, "Es-siretu en-nebevije", 3/ 527; Es-Salihi Esh-Shami, "Subulul-huda ver-reshad", 5/ 308; Ibn Shejbe, "El-Megazi", f. 320

Sufjani i tha: oj bija ime, nuk po e kuptoj, a më largove mua nga shtroja, apo e ruajte atë nga unë? Ka thënë: jo, por ajo është shtroja e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, a ti je njeri mushrik i papastër, andaj nuk deshta ti të ulesh në shtratin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Në këtë ai tha: pasha Allahun, pas meje të paska kapluar shëri.

Pastaj Ebu Sufjani ka ardhur te peygamberi salallahu alejhi ve selem dhe ka dashur të flasë me të, por ai nuk ia ktheu.⁹³³ Pastaj vajti te Ebu Bekri radijallahu anhu që të ndërmjetësojë te peygamberi salallahu alejhi ve selem. I tha: nuk mund ta bëjë këtë. Pastaj u orvat ta bindë Omer ibën hatabin radijallahu anhu dhe ai tha: unë do të ndërmjetësoj për ju te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem?! Pasha Allahun, po mos të gjeja, përpos se një grimcë, do t'ju luftoja me të. Pastaj ka shkuar te Aliu dhe aty ka qenë Fatimeja radijallahu anhuma, gjersa Hasan ibën Aliu djalë i ri, ishte mes tyre. Aliu i tha atij: pasha Allahun, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka vendosur për këtë çështje ku ne nuk mundemi t'i flasim. I ka thënë Fatimes: O bija e Muhamedit, a mund ta urdhërosh këtë djalin tënd (të bëhet shkak) ti mbrojë njerëzit, e të bëhet zotëri i arabëve? Ku djali im nuk ka arritur ende t'i mbrojë njerëzit. Pasi iu vështirësua atij, i thotë Aliut radijallahu anhu: më këshillo! Aliu i tha: ti je zotëria i Kenanëve, andaj ngrihu dhe kërko ndihmë mes njerëzve, e pastaj shko në vendet e popullit tënd. Ka thënë: A mendon se kjo më ndihmon mua? Aliu radijallahu anhu ka thënë: jo, por unë nuk po të gjej zgjidhje tjetër. Ebu Sufjani është ngritur në xhami dhe ka thënë: Unë kërkova mbrojtje mes njerëzve. Pasi ka arritur në Mekë, banorët e saj i kanë thënë: Aliu nuk ta ka shtuar, pos nënçmimin ndaj teje.⁹³⁴

Pastaj i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka përgatitur njerëzit për luftë dhe ka qenë i kujdesur që mos ta dinë kurejshet marshimin e myslimanëve. Ka dërguar një nga çetat vëzhguese në drejtim të kundër nga Meka, ashtu që njerëzit të mendojnë se është duke u përgatitur për në drejtim tjetër. Në të njëjtën kohë i ka lajmëruar me të dalluarit nga sahabët e tij se ai po nisët në drejtim të Mekës dhe ka kërkuar prej tyre ta fshehin lajmin. Ka thënë: O Allah, merrjau sytë dhe lajmet kurejshëve derisa ti befasojmë.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka dalë për në Meke në ramazan. Me të kanë dalë pesë mijë veta nga muhaxhirët dhe ensarët. Atij i janë bashkuar bashkësi të madha nga myslimanët nga fiset Muzejne, Sulejm, Gifar, Xhuhejne, Temim, Esed derisa ushtria kur i është afuar Mekës, është bërë prej dhjetë mijë vetave.⁹³⁵ I dërguari salallahu alejhi ve selem me ta ka zbritur në Dhahran. Aty e ka pritur Abas ibën

⁹³³ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 395; Ibn Kethir, "Es-siretu en-nebevije", 3/ 527; Shiko Tahrixhin te Dr. Ekrem El-Omeri "Es-Siretu en-nebevije Es-Sahihah", 2/ 473

⁹³⁴ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 396; Ibn Kethir, "Es-siretu en-nebevije", 3/ 531; Ibn Shejbe, "El-Megazi", f. 326

⁹³⁵ Nga transmetimi i Buhariut, Ibn Haxher, "Fethul-Bari", 16/ 111; Shiko: Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 400; Ibn Sad, "Et-Tabekatul-kubra", 2/ 135

Abdul-Mutalibi radijallahu anhu të dërguarin salallahu alejhi ve selem që ishte në rrugë për në Mekë. Abasi aty ia shfaqti Islamin.⁹³⁶ Thuhet se ai e ka mbajtur fshehtëzi Islamin një kohë të gjatë. Ai kishte pasur qëndrime së bashku me pejgamberin salallahu alejhi ve selem qysh prej besatimit të dytë në Akabe, gjë që tregon për këtë.⁹³⁷

Abasi ka qenë i kujdesshëm për Islamin e popullit të vet, prandaj i ka hipur mushkës së pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe kërkonte se kush mundet ta dërgojë të kurejshët në Mekë se ndoshta ata vinë te pejgamberi salallahu alejhi ve selem, e kërkojnë siguri, apo e pranojnë Islamin. I dërguari salallahu alejhi ve selem i kishte urdhëruar njerëzit të ndezin zjarr në shumë vende që gjatë natës kur t'i shohin banorët e Mekës, të frikësohen e të mos luftojnë. Ata i kanë ndezuar përafërsisht dhjetë mijë zjarre për një kohë.⁹³⁸ Kur i kanë parë kurejshët zjarret, ka dalë Ebu Sufjani për të vëzhguar lajmet, se ai atëbotë ka qenë udhëheqës i Mekës. E takon Abasi radijallahu anhu mixha i pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe e siguron. Pastaj me të kanë shkuar te pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe ia pranoi sigurimin e Abasit për të dhe myslimanët nuk i kanë shkaktuar ndonjë dëm. Në mëngjes Abasi ka ardhur me të te i pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe aty ai e shpalli pranimin e Islamit. Pastaj Abasi i ka thënë pejgamberit salallahu alejhi ve selem: Ebu Sufjani e dëshiron krenarinë para popullit të vet, sikur ta kishe bë siguri edhe për ata që hynë te shtëpia e tij.⁹³⁹

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka qenë shumë i kujdesshëm që hyrje e tij në Mekë të jetë me paqe, e të mos derdhet gjak. Për këtë shkak, gjatë hyrjes në Mekë e ka ndarë ushtrinë në katër pjesë që të hynë nga katër anët e Mekës që të demonstrojnë forcat e tyre e të dorëzohen banorët e Mekës për këtë aktualitet dhe hynë në Islam me paqe. Në të njëjtën kohë i dërguari salallahu alejhi ve selem ka shpallur: Kush hyn në shtëpinë e Ebu Sufjanit është i sigurt, ai që mbyllet në shtëpinë e tij është i sigurt, ai që hyn në Qabe është i sigurt.⁹⁴⁰ Më këtë shpallje i dha të gjitha gjasat e sigurisë për atë që dëshiron. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka hyrë në Mekë me paqe dhe e kanë vendosur bajrakun në Huxhun^{941,942}

⁹³⁶ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 402; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 543; Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 329

⁹³⁷ Shiko Ibn Abdul-Berr, “El-Istiab”, në fusnotat e “El-Isabe”, 3/ 95; Ibn Haxher, Fethul-Bari, 14/ 223; “El-Isabe”, 2/2; Edh-Dhehebi, Sijeru ealamin-nubela, 2/ 78

⁹³⁸ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 403; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 547; Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 324, 325; Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 321

⁹³⁹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 403; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 548; Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 330

⁹⁴⁰ El-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 122; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 403; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 549; Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 330; Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 344

⁹⁴¹ **Huxhun** është mal në Meke. Përkthyesi

⁹⁴² El-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 118

Batalioni mysliman i Halid ibën Velidit radijallahu anhu është përballuar me disa luftëtarë kurejsh mushrikë që së shpejti kanë rënë.⁹⁴³ Mushrikët kanë ikur nëpër shtëpiat e tyre dhe jashtë Mekës. Hyrja e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në Mekë ka qenë hyrje me modesti, me përkulje ndaj Allahut, ashtu që e ka pasur kokën të ulur nga frika e Allahut të Madhëruar.⁹⁴⁴ E ka lexuar suren Fet'h,⁹⁴⁵ e pastaj ia ka mësyer Qabes, ka bërë aty tavafin shtatë rrotullime dhe pastaj ka thënë: *La ilabe il-lallahu vahdehu la sherike lehu, sadaka v'adehu, ve nesare abdehu ve hezemel-abzabe vahdehu.* (S'ka zot që adhurohet me meritë, pos Allahut, të vetmit, të pashoq, e ka vërtetuar premtimin e Tij, i ka ndihmuar robit të Tij dhe i ka dëbuar grupet vetë.). Me të vërtetë çdo gjak (hakmarje) apo kontribut (i xhahiljetit në lidhje me Qaben shën. i përkth.) është nën këmbët e mia, përpos shërbimit të Kabes dhe dhënia ujë haxhilerëve. Pastaj ka thënë: O bashkësi e Kurejshëve çfarë mendoni se unë do të bëj me ju? Thanë: Hajr, vëlla bujar dhe i biri vëllait bujar. I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka thënë thënien e tij të njohur: **Shkoni! Ju jeni të lirë.**⁹⁴⁶ Pastaj e ka kërkuar shërbëtorin e Qabes dhe ia kanë marrë çelësin, pastaj ia çelin Qaben.⁹⁴⁷ Aty ka hasur në piktura dhe urdhëron dhe i fshinë. Pastaj i ka kërkuar edhe idhujt e tjerë në Harem. Kanë qenë treqind e gjashtëdhjetë idhuj, pra me numrin e ditëve të vitit. Ka bërë me shenjë nga ato dhe ka recituar: **“Dhe thuj: “Erdhi e vërteta e u zhduk e kota”. Vërtet, e kota gjithnjë ka qenë e zhdukur.**“ El- Isra: 81

I ka rrëzuar të gjitha ato dhe ka urdhëruar dhe janë bërë copë-copë.⁹⁴⁸ I dërguari salallahu alejhi ve selem nuk ka lënë asgjë nga idhujt, përpos se i ka thyer dhe as pikturë, përpos se e ka fshirë.⁹⁴⁹

Përcillet nga Ibën Ebi Shejbe me sened sahih se peygamberi salallahu alejhi ve selem ka hyrë në Mekë me njëzet të umres me një copë pëlhure të zezë dhe ka barë tavaf i hipur në mushkën e tij Kasva dhe në dorë ka pasur bastun me të cilën i ka prekur këndet, gjersa nuk i kishte gjetur vend në Qabe deri sa ka zbritur në duar të njerëzve. Pastaj e kanë nxjerrë deri sa e kanë ulur në një luginë. Pastaj u ka mbajtur fjalim njerëzve, e ka falënderuar Allahun dhe ka shprehur lavdatë për të ashtu siç meriton Ai, e pastaj ka thënë:

“O ju njerëz, Allahu e ka anuluar nga ju të metën e xhahiljetit dhe mburrjen me etërit e periudhës së saj. Njerëzit janë dy lloj:

⁹⁴³ El-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 110; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 407; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 560; Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 329

⁹⁴⁴ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 405; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 555; Es-Salihu Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 342

⁹⁴⁵ El-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 123; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 555

⁹⁴⁶ Ibn Haxher El-Askalani, Fethul-Bari, 16/ 129; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 411, 412; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 570; Es-Salihu Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 364

⁹⁴⁷ El-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 128; Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 323

⁹⁴⁸ Transmeton Buhariu, Fethul-Bari, 16/ 127; Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 333

⁹⁴⁹ Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 334, 335, 341

-Njeri bamirës, i devotsbëm ndaj Allahut dhe bujar dhe

-Jobesimtar, i dëshpëruar i shkujdesur ndaj Allahut.

*O ju njerëz, Allahu thotë: “O ju njerëz, vërtet Ne ju krijuam juve prej një mashkulli dhe një femre, ju bëmë popuj e fise që të njiheni ndërmjet vete, e s’ka dyshim se te Allahu më i ndershmi ndër ju është ai që më tepër është ruajtur (këqijat), e Allahu është shumë i dijshtëm dhe hollësisht i njohur për çdo gjë. * Beduinët thanë: “Ne kemi besuar!” Thuaj: “Ju nuk keni besuar ende, por thuani: Ne jemi dorëzuar, e ende nuk po u hyn besimi në zemrat tuaja. E nëse e respektoni Allahun dhe të dërguarin e Tij, Ai nuk ju pakëson asgjë nga veprat tuaja, se Allahu është shumë mëkatfalës, shumë mëshirues”. “Huxhurat: 13, 14*

E them këtë dhe kërkoj ndjesë nga Allahu për mua dhe për ju.

Pastaj është kthyer kah ana e xhamisë (Qabes) e ka marrë një kovë me ujë të zemzemit dhe e ka larë me të fytyrën, kurse pikat e ujit binin në duar të njerëzve. Nëse ishte me sasi më të madhe të ujit, lageshin me të, se përndryshe fshiheshin me lagështinë e atij uji. Mushrikët shikonin dhe thoshin: nuk kemi parë mbret më madhështor se sa sot dhe as popull më të marrë se sa ky popull. Pastaj e ka urdhëruar Bilalin dhe ka hypur, në Qabe dhe e dha ezanin për namaz. Myslimanët ngriten dhe të veshur me izare morën kovat i mbushin me zemzem dhe e kanë larë Qaben nga jashtë dhe brenda e nuk kanë asnjë gjurmë të mushrikëve, duke e fshirë e larë.⁹⁵⁰

Në këtë transmetim ka përshkrim preciz të veprave të të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe të hutbes së tij pas çlirimit të Mekës. Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem është besatuar me burrat në Islam, e pastaj është besatuar me gratë sipas kushteve të tjera të veçanta për to.⁹⁵¹ Kur ka ardhur koha e namazit të drekës, Bilali e ka ngritur zërin e së vërtetës prej nga çatia e Qabes duke shprehur *Allahu Ekber, eshehdu en la ilabe il-Lallah, eshehdu enne Muhameden resulull-llah*. Disa nga të mëvonshmit në Islam nga kurejshët, sikur e urryen pamjen dhe dëgjimin e këtij, e pastaj u bënë pishman për fjalët që i thanë ndaj tij pasi u përmirësuan në Islam.⁹⁵²

Kështu Meka u pastrua nga shirku dhe mbaroi forca kundërshtarë e saj ndaj Islamit. Pastaj është bërë një nga qytetet e myslimanëve, po edhe më kryesori pasi që i dërguari i Allahut e ka organizuar dhe e ka emëruar Itab ibën Usejdin prijës në të.⁹⁵³

⁹⁵⁰ Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 341

⁹⁵¹ Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 371

⁹⁵² Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 413; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 575; Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 372

⁹⁵³ Ibn Sad, “Et-Tabekat el-Kubra”, 5/ 446; Ibn Haxher, “El-Isabe”, 2/ 452; Et-Taberi, “Et-Tarih”, 16/ 134

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem është interesuar për të mësuarit e banorëve të Mekës Islamin, kështu që qëndroi aty nëntëmbëdhjetë ditë.⁹⁵⁴ Pastaj ka dalë prej aty për t'ua takuar me dy kabilet Thekif dhe Hevazin të cilat ishin përgatitur ta luftojnë të dërguarin salallahu alejhi ve selem pasi e çliroi Mekën. Çlirimi i Mekës ka qenë shkak i madh për t'ua futur frikën arabëve për ta luftuar Islamin, pasi që njerëzit pas kësaj kanë hyrë në Islam grupe-grupe.⁹⁵⁵

Pas hyrjes së kurejshëve në Islam dhe rënies së fuqive më të mëdha të shirkut kundërshtare të Islamit, Allahu e tha të vërtetën: “***Kur erdhi ndihma e Allahut dhe çlirimi (ngadhënjimi), * Dhe i pe njerëzit që po hyjnë turma-turma në fenë e Allahut. * Ti, pra, lartësoje Zotin tënd duke falënderuar dhe kërko nga Ai falje. Ai vërtet pranon shumë pendimin, është mëshirues i madh.***“ Nasër: 1 – 3

⁹⁵⁴ El-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 132

⁹⁵⁵ El-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 134

BETEJA NË HUNEJN DHE TAIF – SHEVAL, VITI I 8 HIXHRI⁹⁵⁶

Hevazinët ishin përgatitur në krye me thekifin për t'u takuar me myslimanët pasi e kishin çliruar myslimanët Mekën. Me ta kishin dalë edhe gatafanët dhe fise të tjera. Me vete kishin marrë fëmijët dhe gratë që të jenë stimulim për të qëndruar në luftë dhe përbalim kundër pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe parisë besimtare.⁹⁵⁷

I dërguari salallahu alejhi ve selem u sigura me lajmin dhe ka dalë me ushtrinë e çlirimtarëve të Mekës të cilët ishin dhjetë mijë veta. Po ashtu, me ta dolën dhjetë mijë nga të liruarit.⁹⁵⁸ Këta e kishin pranuar Islamin pas çlirimit të Mekës. Disa prej tyre u mashtruan me numrin e madh dhe kanë thënë: sot nuk do të mundemi me më të pakët. I dërguari i Allahut i mori hua armët nga Jala ibën Umeje me hua të garantuar. Ai ka qenë nga “*mueftil-kulub*” (për t'u përfituar zemrat). Pastaj ia ka kthyer dhe e ka falënderuar për këtë.⁹⁵⁹

Hevazinët ishin tubuar në Hunejn. I udhëheqte Malik ibën Aufi. Ai i kishte urdhëruar t'i marrin gratë, pasurinë që të jenë stimulues për t'u përqendruar në betejë. Durejd ibën Summe e kritikoi për këtë gjë. Por ai ishte i moshuar tek havazinët dhe nuk ndikonte fare. Mirëpo, ai ishte njeri i urtë, andaj pati thënë: ajo (fitorja) në qoftë se do të jetë për ty, atëherë nuk të bën dobi përpos një njeri me shpatën e tij dhe me heshtën e tij, por nëse është kundër teje, do të turpërohesh në familjen tënde dhe në pasurinë tënde.⁹⁶⁰

⁹⁵⁶ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij kapitull që e ka quajtur kapitulli thënia e Allahut të Madhëruar “*Ve jeume Hunejnin idh eaxhebetkuml-kethretu* ... deri te thënia ... *gafurun rahim*”. shiko “Fethul-Bari”, 5/ 98. Po ashtu ka vendosur kapitull që e ka quajtur “Gazvetu Et-Taif fi sheval, senate themanin”, 5/ 102; Ibn Ebi Shejbe ka vendosur temë “Ma dhukiru fi Et-Taif”, f. 359 dhe temë tjetër “Gazvetu Hunejnin ve ma xhae fiha”, f. 378

⁹⁵⁷ El-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 172; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 438

⁹⁵⁸ El-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 172

⁹⁵⁹ Shiko tahrixhin e saj te Rizkullah, “Es-siretu en-nebevije”, f. 583

⁹⁶⁰ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 438; Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 460

Muslimanët hynë në luginën e Hunejnit dhe nuk e kanë ditur se armiqtë i përgjonin dhe atë, në fillim të agimit. Ushtria muslimane ka qenë e dendur. Në mesin e tyre ishin fiset, të liruarit dhe të tjerë më shumë se sa ka pasur nga muhaxhirët dhe ensarët. Turma e muslimanëve janë befasar me sulmin e befasishtëm nga havazinët dhe janë shpërndarë rreshtat e parë të tyre, e sidomos Temimi dhe të liruarit nga banorët e Mekës. U çrregulluan rreshtat e ushtrisë, ndërsa i dërguari u përqendrua dhe me të ishin disa muhaxhirë dhe ensarë. Prej tyre xhaxhai i tij Abasi, Ebu Bekri, Omeri dhe Aliu – radijallahu anhum. I dërguari salallahu alejhi ve selem del nga e djathta e ushtrisë dhe filloi të thërrasë. Thërriti dy thirrje, nuk i përzoi mes tyre. Është kthyer nga e djathta dhe ka thënë: o turmë e ensarëve! Thanë: Të përgjigjemi o i dërguari i Allahut, përgëzo, ne jemi me ty. Ai ishte me mushkë të bardhë, zbriti dhe ka thënë: **Unë jam rob i Allahut dhe i dërguar i Tij.⁹⁶¹ O ju njerëz, ejani te unë, unë jam i dërguari i Allahut, unë jam Muhamedi i biri i Abdullahut.** Pastaj, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka urdhëruar xhaxhain e tij Abasin, ai ka pasur zë të lartë që të thërrasë mes njerëzve: O turmë e ensarëve, o ju të Semrës⁹⁶². I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka ngritur zërin me duke recituar në formën e vargjeve:

*Unë peygamber jam, rrenë s'ka,
Unë nip i Abdulmutalibit jam.⁹⁶³*

Muhaxhirët dhe ensarët kur e dëgjuan thirrjen u përgjigjën: lebbejke, lebbejke (të përgjigjemi). Mblidhen te i dërguari i Allahut dhe prej aty u dalin përpara armiqëve. Lufta filloi përsëri dhe u ashpërsua mes muslimanëve dhe Hevazinëve, derisa i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **Tani është ndezur furra.**⁹⁶⁴ Ai është i pari që e ka thënë.⁹⁶⁵ Muslimanët së bashku me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem kanë luftuar me luftim të trimave. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka marrë një grusht nga dheu dhe e ka gjuajtur atë në fytyrat e armiqve dhe thoshte: **“U shëmtofshin fytyrat!”**⁹⁶⁶ dhe (ushtria e armikut) u zbrapsën. Pas një kohe të shkurtër armiqtë pësuan disfatë dhe kthehen muslimanët me të robëruarit dhe plaçkën e luftës.⁹⁶⁷ Në radhët e armiqve janë vrarë më shumë se shtatëdhjetë veta, kurse një grup nga muslimanët kanë rënë shëhidë.⁹⁶⁸

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka dërguar çetat t'i zënë të ikurit dhe mbarojnë me ta apo t'ua dobësojnë forcën. Çetat e të dërguarit salallahu alejhi ve selem arrijnë

⁹⁶¹ Transmeton Buhari, Fethul-Bari, 16/ 172

⁹⁶² **As'habus-semreti** janë ata që kishin marrë pjesë në besatimin Ridvan në hijën e pemës. Përkthyesi

⁹⁶³ Nga transmetimi i Buhariut, Fethul-Bari, 16/ 143; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 444, 445; Es-Salih Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 471; Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 378

⁹⁶⁴ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 445; Shiko tahrخين te Rizkullah, “Es-siretu en-nebevije”, f. 589

⁹⁶⁵ Shiko Es-Suhejli, “Er-Reudul-unf”, 4/ 138

⁹⁶⁶ Transmeton Muslimi, shiko Rizkullah, “Es-siretu en-nebevije”, f. 589

⁹⁶⁷ Shiko Sahih el-Buhari, “El-Fethul-Bari”, 16/ 172

⁹⁶⁸ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 449

me sukses ta realizojnë urdhrin e profetit salallahu alejhi ve selem. I dërguari salallahu alejhi ve selem urdhëron dhe ata i tubojnë plaçkën e luftës, robëreshat, robërit në Xhi'rane.⁹⁶⁹ Pasi qetësohet gjendja, i dërguari salallahu alejhi ve selem e vazhdon marshimin e tij për në Taif. Taifi ishte selia kryesore e fisit thekif të cilit ishin bashkuar me Hevazinët në luftë kundër të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.

Taifi ka qenë i mbrojtur me mure që ishin rrethepërqark. Kjo ishte edhe shkaku i emërtimit me këtë emër.⁹⁷⁰ Për këtë shkak edhe i dërguari salallahu alejhi ve selem nuk ka mundur ta pushtojë, andaj e ka mbajtur të rrethuar njëzet e disa netë.⁹⁷¹ I ka vendosuar para tyre katapultet në të cilat bëri me shenjë Selman Faresiu dhe ka gjuajtur në vendbanimet e Taifit, por nuk pati pasoja.⁹⁷² Një numër nga sahabët kanë rënë shëhidë nga gjuajtjet e banorëve të Taifit me shtiza dhe armë tjera.

Një grup nga myslimanët janë orvatur të depërtojnë nëpër mure me anë të tankut që e kanë ndërtuar nga druri. Banorët e Taifit u kanë lëshuar hekur të shkrirë dhe ua kanë djeguar lëkurat sahabëve. Tanku i drurit është djegur dhe kanë dalur të gjithë jashtë. Pastaj i kanë gjuajtur me shtiza dhe po ashtu janë vrarë edhe disa nga sahabët.⁹⁷³ Disa nga skllavët e Taifit kanë ikur te myslimanët dhe e kanë pranuar Islamin, kurse i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka liruar.⁹⁷⁴ Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem, pasi zgjati rrethimi, tregoi se nuk është dhënë që ta pushtojë Taifin. Largohej prej aty dhe e braktis atë, jo nga dëshprimi, por nga lakmia se banorët e saj do t'i vijjnë me respekt nga vetvetja e tyre. Ai ishte lutur për ata me lutjen: **O Allah, udhëzoji thekifët!**⁹⁷⁵

I dërguari salallahu alejhi ve selem nisët për në Mekë dhe ndalet në rrugë për në Xhurane në vendin e plaçkës së luftës, robërve dhe robëreshave nga Havazini dhe aleatët e tyre. Në Xhurane i dërguari salallahu alejhi ve selem ka prititur lidhje nga havazinët apo pendim nga ajo që kishin bërë ndaj myslimanëve. Pas disa ditëve të

⁹⁶⁹ Shiko Sahih el-Buhari, Ibn Haxher, "El-Fethul-Bari", 16/ 162; Ibn Hisham, "Es-siretu en-ne-bevije", 4/ 488.

***Xhi'rane** është vend në lindje të Mekes që lidhet me rrugën e Taifit. El-Bel-ladi, "Muxhemul-melaim el-xhugrafije fis-siretin-nebevije", f. 83

⁹⁷⁰ Shiko "Muxhemul-buldan" të Jakut El-Hamevi 4/ 9; Shiko edhe Abdul-xhabar Mensi El-Ubejdi, "Et-Taif ve deur kabiletit thekif el-arabije", f. 16

⁹⁷¹ Disa hulumtues kanë edhe mendime tjera reth numrit të ditëve të rrethimit. Es-Salihi Esh-Shami, "Subulul-huda ver-reshad", 5/ 565; Dr. Ekrem El-Omeri, "Es-siretu es-sahiha", 2/ 507; Shiko Rizkullah, "Es-siretu en-nebevije", f. 596

⁹⁷² Ibën Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 483; Es-Salihi Esh-Shami, "Subulul-huda ver-reshad", 5/ 560; Shiko edhe Dr. Ekrem El-Omeri, "Es-siretu es-sahiha", 2/ 509 dhe Rizkullah, "Es-siretu en-nebevije", f. 595

⁹⁷³ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 483; Es-Salihi Esh-Shami, "Subulul-huda ver-reshad", 5/ 561

⁹⁷⁴ Shiko Sahih el-Buhari, Ibn Haxher, "El-Fethul-Bari", 16/ 161; Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 485; Es-Salihi Esh-Shami, "Subulul-huda ver-reshad", 5/ 562

⁹⁷⁵ Shiko tahrixin te Rizkullah, "Es-siretu en-nebevije", f. 596

pritjes, i dërguari salallahu alejhi ve selem ua ka ndarë myslimanëve plaçkën e luftës dhe robërshat. Pastaj kanë ardhur delegacione nga havazini për ta pranuar Islamin dhe të pendohen për atë që kishte ndodhur përballë të dërguarit të Allahut dhe myslimanëve. Ata kërkuan nga i dërguari salallahu alejhi ve selem t'ua kthejë pasurinë dhe fëmijët. Njëri nga poetët e tyre e ka recituar një poemë të gjatë ku kërkonte ndërmjetësim te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Fillimi i poemës është si në vijim:

*Na dburoi neve (o) i dërguari i Allahut me bujarinë tënde,
Se ti je njeri nga i cili shpresojmë dhe (mirësi) presim.⁹⁷⁶*

I dërguari salallahu alejhi ve selem pastaj u dha të zgjedhin mes marrjes së pasurisë apo fëmijëve dhe grave. Ata zgjedhën t'i marrin fëmijët dhe gratë. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: Me mua është ai që po shihni, gjersa thënia më e dashur për mua është më e vërteta, unë u kënaqa me ju. I dërguari salallahu alejhi ve selem u kishte dhënë afat më tepër se dhjetë net kur frenua nga Taifi. Ata pasi u bindën se i dërguari salallahu alejhi ve selem nuk ua kthen, përos njëres nga dy kërkesat, kanë thënë: ne po i zgjedhim robërit tanë. I dërguari salallahu alejhi ve selem është ngritur dhe e ka lavdëruar Allahun siç i takon madhërisë Tij dhe pastaj ka thënë: e pastaj, vëllezërit e juaj kanë ardhur të penduar dhe unë mendoj tua kthej të robëruarit e tyre, e kush dëshiron prej jush ta bën këtë nga vullneti tij, le ta bëjë, e kush dëshiron që të mbetet ne fatin (hisen) e tij derisa t'ia ndajmë prej nga fillimi që na jep Allahu nga feji (plaçka e luftës), le ta bëjë. Të pranishmit thanë: Jemi dakord me të, o i dërguari i Allahut.⁹⁷⁷

Myslmanët nxituan të dorëheqin nga hiset e tyre nga robërit në shenjë respekti ndaj të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka porositur hevazinët ku u ka thënë: Lajmërojeni Malik ibën Aufin – prijës të havazinëve – se nëse më vjen si mysliman, do t'ia kthej atij familjen, pasurinë dhe do t'ia jap njëqind deve ai ka dalë nga Taifi fshehurazi dhe ka ardhur te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, e ka pranuar Islamin dhe është bërë mysliman i mirë. Pastaj i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka caktuar udhëheqës të atyre fiseve përreth Taifit që e patën pranuar Islamin. Ai pastaj i ka provokuar mushrikët e Thekifit derisa ua ka ngushtuar gjendjen atyre.⁹⁷⁸

I dërguari salallahu alejhi ve selem kur e ka ndarë plaçkën e luftës u ka dhënë prej saj fiseve muelefetul-kulub nga myslimanët e çlirimit të Mekës dhe tjerëve. Mirëpo, ensarëve nuk u ka dhënë asgjë, andaj ata sikurse ndjenë diçka në vete. I dërguari salallahu alejhi ve selem i tubon veçmas dhe u ka mbajtur një fjalim. U pati thënë: O

⁹⁷⁶ Shikoje këtë poemë te Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 571

⁹⁷⁷ Nga hadithi në Sahih el-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 145 - 147

⁹⁷⁸ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 491; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 683

turmë e ensarëve, a nuk ju gjeta të devijuar dhe Allahu ju udhëzoi me mua? Ishit të ndarë dhe u bashkoi Allahu me mua? Ishit të varfër dhe Allahu ju pasuroi me mua? Sa herë që thoshte ndonjë gjë, ata thoshin; Allahu dhe i dërguari i tij kanë të drejtë. Çka ju ndalon ti përgjigjeni të dërguarit të Allahut? Ka thënë: po të dëshironit, do të thoshit kështu, e kështu. A nuk dëshironi që njerëzit të shkojnë me dele dhe deve, a ju të shkoni me pejgamberin nëpër shtëpitë tuaja? Po mos të ishte hixhreti, do të bëhesha një njeri nga ensarët. Po të vijojnë njerëzit nëpër ndonjë luginë dhe ecin nëpër disa rrugë, unë do të vijoja luginën e ensarëve dhe rrugët e tyre. **Ensarët janë simboli, ndërsa njerëzit e tjerë janë pëlhura.**⁹⁷⁹ Ata filluan të qajnë derisa i lagën mjekrat dhe kanë thënë: Po si jo, në jemi të kënaqur me të dërguarin e Allahut për ndarjen që e ka bërë dhe për fatin që ta kemi pejgamberin. Pastaj janë shpërndarë.⁹⁸⁰

Pastaj pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka hyrë në ihram në Xhurane për ta bërë Umren dhe ka hyrë në Mekë. Aty ka qëndruar disa ditë dhe më pas ka shkuar në Medine. Pas disa muajve u shtua Islami rreth taifit dhe te banorët e tij. Pastaj ka ardhur delegacion nga ata te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe kanë negociuar me të për popullin e tyre. Negociatat mbaruan me pranimin e Islamit nga ana e tyre, me hyrjen e qytetit të tyre në Islam dhe thyerjen e idhujve.⁹⁸¹

Me islamit e Taifit u bënë të gjitha qytetet e Hixhazit të nënshtruara pushtetit profetik që i udhëheqnin prijës të cilët i kishte caktuar i dërguar i Allahut salallahu alejhi ve selem. Janë shpallur disa ajete që flasin për betejën e Hunejnit. Prej tyre thënia e Allahut të Madhëruar: “***Nuk ka dyshim se Allahu ju ka ndihmuar në shumë beteja, e edhe në ditën e Hunejnit, kur juve ju mahniti numri i madh, i cili nuk ju vlejti asgjë, dhe me gjerësinë e saj që e kishte toka u ngushtua për ju, pastaj ju u zbrapsët (ikët).***“ Teube: 25

⁹⁷⁹ Nga transmetimi i Buhariut, Fethul-Bari, 16/ 163 – 196; Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 387

***Sqarim:** me këtë shprehje dmth se sa ensarët janë të dalluar mes njerëzve si ndonjë simbol në ndonjë pëlhurë e cila pa atë symbol pëlhura nuk do të kishte aq vlerë. Përkthyesi

⁹⁸⁰ Shiko El-Buhari, Fethul-Bari, 16/ 171 shpjegimin e hadithit të Ibn Haxherit. Ibn El-Ethir, “El-Kamil”, 4/ 272

⁹⁸¹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 537, 541; shiko Dr. Ekrem El-Omeri, “Es-siretu es-sahihah”, 2/ 512; Rizkullah, “Es-siretu en-nebevije”, f. 659. Shiko edhe “Delegacioni i Taifit” nga ky libër.

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

BETEJA E TEBUKUT – REXHEP, VITI I 9

HIXHRI⁹⁸²

Beteja e Muëtes që ndodhi mes myslimanëve dhe Bizantit me ndihmësit e tyre nga të krishterët arabë në vitin 8 hixhri ishte fërkimi i parë mes myslimanëve dhe romakëve. Kjo ndodhi vazhdonte t’i paraftyrohej të dërguarit salallahu alejhi ve selem ku ranë shehidë një grup nga sahabët. I dërguari salallahu alejhi ve selem vendosi në luftimin e romakëve duke u nisur nga ajeti: ***“O ju që besuat! Luftoni jobesimtarët që i keni afër jush, e le ta ndiejnë prej jush grushtin e fortë kundër tyre. E dijeni se Allahu është me të devotshmit.***“ Teube: 123

Për këtë shkak kjo betejë ka qenë e drejtuar me qëllim kundër romakëve. Prandaj, kur i dërguari salallahu alejhi ve selem u ka preferuar myslimanëve për këtë betejë, i ka lajmëruar se është drejtuar në anët e trojeve romake.⁹⁸³ Njëkohësisht i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka ditur se romakët kanë spiunë në Medine nga radhët e munafikëve. Ai dëshironte që ushtria e tij të përgatiten sepse rruga ishte e gjatë dhe klima ka qenë e tropikale me vapë të madhe, kurse ato zona kanë qenë të thata të vështira për njerëzit. Frytet e Medines si hurmat, rrushi dhe të tjera ishin pjekur⁹⁸⁴, gjersa njerëzit i kishin pritur tërë vitin, prandaj dalja për në Tebuk ka qenë vështirë për ta.

Nga ana tjetër munafikët kanë rënë baltinën e gënjeshtres ku arsyetoheshin për mosdaljen me pejgamberin salallahu alejhi ve selem me rrenë dhe shpifje. ***“Dhe prej tyre ka të tillë që thonë: “Më lejo mua (të mos shkoj në luftë) e mos më vë në***

⁹⁸² Për informata më të hollësishme në lidhje këtë betejë dhe transmetimet rreth saj shiko “Eh-dhehebu el-mesbuk fi tahkiki rivajati gazveti Tebuk”, sh.b. El-Umela, Kuvajt, 1406 h. Shiko edhe Ibn Shejbe, “El-Megazi”, tema: “Ma hafidha Ebu Bekër fi gazveti Tebuk”, f. 396

⁹⁸³ Shiko Hadithin që e transmeton Buhariu në Sahihun e tij nga Kab ibn Maliku, “Fethul-Baari”, 16/ 242

⁹⁸⁴ Tema e Buhariut për këtë betejë Kapitulli “Gazvetu Tebuk ve hije gazvetul-usreti”, Fethul-Bari, 16/ 237. Shiko edhe Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 398

sprovë!” Ja, ata mu në sprovë kanë rënë (më parë). Xhehennemi gjithsesi i përfshin nga të gjitha anët jobesimtarët.“ Teube: 49⁹⁸⁵

Munafikët ranë në moçalin e gënjeshtres duke u arsyetuar që të mos dalin me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem në këtë vapë. Allahu i Madhëruar ka thënë: “Ata (hipokritë) që mbetën (pa shkuar në luftë), u gëzuan për ndenjen e tyre pas të dërguarit të Allahut dhe nuk dëshiruan që të luftonin me pasurinë dhe veten e tyre në rrugën e Allahut dhe thanë: **“Mos dilni (në luftë) në vapë!” Thuaju: “Zjarri i xhehennemit ka vapën edhe më të fortë, nëse janë që kuptojnë!” * Le të qeshin pak (në Dunja) e le të qajnë shumë (në botën tjetër). Ai është shpërblim i asaj që fituan.**“ Teube: 81, 82⁹⁸⁶

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem i ka thirrur sahabët të shpezojnë për këtë betejë. Të pasurit nga sahabët menjëherë kanë nxítuar, e në krye të tyre ka qenë Ebu Bekri, Omeri dhe të tjerë. Uthmani radijallahu anhu ka dhënë një shpenzim të madh prej treqind deve dhe një mijë dinarë derisa i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Uthmanin nuk e dëmton më ajo që do ta bën pas kësaj.”**⁹⁸⁷ Po ashtu, ka thënë për të: **“Kush e pregatitë ushtrinë në vështirësi, për të është xheneti.”**⁹⁸⁸ Po ashtu ka thënë: **“O Allah, ji i kënaqur me Uthmanin se unë jam i kënaqur me të.”**⁹⁸⁹

Disa burra kanë ardhur te pejgamberi salallahu alejhi ve selem të cilët ishin nevojtarë, por dëshironin të dalin me të dërguarin salallahu alejhi ve selem, por skamja nuk ua jepte mundësinë se nuk kishin as ndonjë kafshë për transport. Ata i treguan nevojat e tyre, kurse pejgamberi salallahu alejhi ve selem u tha: Nuk po gjej me çka t’ju marr. Ata kthehen, gjersa sytë e tyre rrjedhnin lotë.⁹⁹⁰ Kanë ardhur të arsyetuarit nga beduinët të arsyetohen.

Tre veta nga sahabët nuk dolën nga përtacia, edhe pse ata më pas kanë dashur t’i bashkëngjiten të dërguarit salallahu alejhi ve selem, por ata ishin të sinqertë në përmendjen e gjendjes së tyre, andaj Allahu ua fali atyre dhe në lidhje me ta kanë zbritur ajete kuranore.⁹⁹¹

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Allahu ia fali Pejgamberit, edhe muhaxhirëve edhe ensarëve, të cilët në çastin e vështirë shkuan pas tij, kur (nga vështirësitë) zemrat e një grupi nga ata gati u lëkundën, por Ai ua fali (i stabilizoi zemrat**

⁹⁸⁵ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 516

⁹⁸⁶ Tefsir Ibn Kethir, 2/ 898

⁹⁸⁷ Sahih, transmeton Tirmidhiu.

⁹⁸⁸ Nga transmetimi i Buhariut, Fethul-Bari, 14/ 195

⁹⁸⁹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 518

⁹⁹⁰ Tefsir Ibn Kethir, 1/ 902

⁹⁹¹ Shikoje hadithin e Kab ibn malikut në Sahih el-Buhari, “fathul-Bari”, 16/ 241 dhe te Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 398

*e) atyre. Vërtet Ai është i butë, i mëshirshëm ndaj tyre. * (Ai u fali) Edhe atyre të treve, të cilëve iu pati shtyrë aq (pranimi i pendimit) saqë toka u bë e ngushtë për ta, përkundër gjerësisë së saj, kur u ngushtuan edhe shpirtrat e tyre, saqë u bindën se nuk ka strehim prej Allahut (tjetërku) pos te Ai. Prandaj, edhe atyre ua fali Ai, në mënyrë që të pendohen. Allahu pranon pendimin se është mëshirues.* “Teube: 117, 118

Kjo betejë ka qenë provim për shoqërinë islame për të pasurit dhe të varfërit, për besimtarët e fortë dhe për ata me iman të dobët. Munafikët dhe jehudët kanë pasur rol për dekurajim. Secili e ka pasur qëndrimin e tij me ngjarje dhe biseda. Kjo betejë ka qenë beteja e fundit e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Ai kishte hyrë në moshë, i kishte kaluar të gjashtëdhjetat, por megjithatë ai u kujdes që ta udhëheqë personalisht. Kjo betejë llogaritet një progres i betejave të myslimanëve në trojet romake dhe fillimi i përhapjes së Islamit në nivel botëror.

Myslimant janë mbledhur me numër tridhjetë mijë veta me të cilët ka dalë dhe i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Prej tyre kanë qenë dhjetë mijë persianë.⁹⁹² Kjo ushtri llogaritet ushtria më e madhe e myslimanëve që është mbledhur në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Myslimanët e kanë vijuar rrugën e Tebukut dhe kanë kaluar nëpër rrugën që kalon nëpër Medain Salih.⁹⁹³ Pejgamberi salallahu alejhi ve selem i ka urdhëruar të shpejtojnë dhe mos ë hynë nëpër atë vendbanim, përpos duke qarë apo duke u shtirë se po qajnë.

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka vazhduar rrugën derisa ka arritur në Tebuk. Aty ka qëndruar më tepër se dhjetë net. Prej aty ka dërguar çetat dhe vëzhguesit për të mësuar lajmet e romakëve. Prijësit e fiseve dhe kryetarët e fshatrave të afërta vinin te ai salallahu alejhi ve selem. Në disa ekspedita Halid ibën Velidi e ka zënë Ukejd ibën Abdu-Melikun, protagonistin e Deumetul-Xhendelit dhe e ka sjellë te i dërguari salallahu alejhi ve selem. Me të ka bërë marrëveshje për veten e tij dhe për popullin e tij si dhe ka pranuar ta japë xhizjen dhe i dërguari salallahu alejhi ve selem e liron.⁹⁹⁴ Ka ardhur, po ashtu, Juhanna ibën Ruëbe, prijësi i Ejles dhe e ka paguar xhizjen te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ka bërë marrëveshje për siguri të popullit të tij. Kanë ardhur banorët e Edhrehes dhe Xherbasë dhe i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka siguruar të gjithë. Ka bërë me ta marrëveshje për siguri dhe u ka shkruar dokument.⁹⁹⁵

⁹⁹² Ibn Haxher, “Fethul-Bari, 16/ 242; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 520

⁹⁹³ Transmeton Buhariu nga Abdullah ibn Omeri radijallahu anhu ka thënë: Pasi që ka kaluar pejgamberi salallahu alejhi ve selem në Hixhër, ka thënë: Mos hyni në vendbanimet e atyre që i kanë bërë vetes padrejtësi, e t’ju godasë ajo që i ka goditur, përpos të bëheni kinse po qani, e pastaj e ka përlurur kokën dhe ka nxituar derisa ka e ka kaluar luginën. Fethul-Bari, 16/ 255

⁹⁹⁴ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 526; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 30

⁹⁹⁵ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 525, 526; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 29.

Shiko edhe “Mesazhi i të dërguarit salallahu alejhi ve selem që ia dërgoi Heraklit të romakëve” nga ky libër.

Duket se romakët kanë pasur dituri për ardhjen e të dërguarit salallahu alejhi ve selem me parinë e tij në Tebuk dhe për demonstrimin e fuqisë që e kishte bërë në anët e viseve romake, po në disa raste edhe brenda kufijve të perandorisë romake.⁹⁹⁶

Me gjithë këtë forcat ushtarake të tyre nuk kishin ndërmarë kurgjë ndaj myslimanëve megjithë forcat dhe mundësitë që kishin. Ajo që e bën të sigurtë se ata i përcjellnin lajmet me precizitet është se mbreti i gasanëve kishte dërguar te Kab ibën Maliku i cili ishte njëri nga ata tre që mbetën a shkuar me të dërguarin salallahu alejhi ve selem në Tebuk e që më pas Allahu ua fali. Mbreti i gasanëve kërkoi prej Kabit të shkojë te ai në Sham pas betejës në Tebuk kur ishte kabi atëherë në Medine.⁹⁹⁷ Pasi që mbretit të gasanëve i arrijnë lajmet për gjendjen e një individi nga myslimanët gjatë kësaj beteje dhe se çfarë qëndrimi ka pasur i dërguari salallahu alejhi ve selem ndaj tij, tëherë më parësore është se ai i ka përcjellur lajmet për lëvizjen e ushtrisë së pejgamberit salallahu alejhi ve selem prej në Medine në Tebuk e të përgatitet për këtë ushtri para se të arrijnë, sidomos se ana e tij ka qenë e informuar nga spiunët romakë të cilët arrinin deri në Medine. Ndoshta mbreti romak ka qenë i bindur plotësisht në besnikërinë e të dërguarit. Për këtë shkak mbeti indiferent ndaj kësaj ushtrie nga frika dhe nga ajo se ai e kishte kuptuar se i dërguari salallahu alejhi ve selem do të ngadhënjë ndaj tyre së shpejti apo më vonë. Herakliu pasi e kishte pranuar mesazhin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe kur e dëgjoi përmbajtjen e tij dhe dëgjoi për lajmet nga ata që e njohin, u tha bashkëbiseduesve të tij: së shpejti do ta sundojë këtë vend nën këmbët e mia.⁹⁹⁸ Ai jetoi dhe e përjetoi atë duke i parë myslimanët si i pushtojnë vendet nën këmbët e tij.⁹⁹⁹

Pasi i vendosi i dërguari salallahu alejhi ve selem forcat e myslimanëve në anët e gadishullit arabik, kthehet për së dyti herë në Medine. Gjatë rrugës hasi në pengesa nga disa munafikë. Një grup nga ata afër katërmbëdhjetë vetash u orvatën ta mbysin të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Ka qenë duke ecur nëpër Akabe për ta kaluar dhe i ka urdhëruar të thërrasin te njerëzit: i dërguari i Allahut e ka marrë Akaben, andaj të mos e marrë askush. Akabe ka qenë rrugë e ngushtë në mal, pothuajse nuk mund ta kalonte asnjë kalorës. Me të dërguarin salallahu alejhi ve selem ecte Hudhejfe ibën Jemani dhe Amar ibën Jasiri – Allahu qoftë i kënaqur me ta!

⁹⁹⁶ Ibën Kethiri e ka transmetuar nga imam Ahmedi transmetimin e arritjes së të dërguarit të mbretit të romakëve te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në Tebuk dhe kumtimin e mesazhit nga ai. Është një ndodhi e mahnitshme. Ka thënë për isnadin e saj “la beëse bi”. Shiko Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 27 - 29

⁹⁹⁷ Shiko hadithin e Kab ibn Malikut te Buhariu, Fethul-Bari, 1/ 242

⁹⁹⁸ Version i Buhariut, Fethul-Bari, 12/ 71

⁹⁹⁹ Shikoje mesazhin e të dërguarit që ia dërgoi Herakliut të romakëve. Shiko edhe Tarih Taberi, 4/ 38; El-Ezdi, “Futuhush-Sham”, f. 236

Kanë dalë një grup të mbështjellur me kuajt e tyre dhe kanë rrethuar Amarin radijallahu anhu. Ai u sillte fytyrave të kuajve të tyre për t'i larguar nga i dërguari i Allahut. I dërguari i ka thënë Hudhejfes: ec, ec. Kur u lëshua i dërguari, i tha Amarit: a i njohe kush ishin ata? Amari ka thënë: i kam njohur kuajt dhe ata të mbështjellurit. I dërguari salallahu alejhi ve selem sërish pyeti: e kuptove se çfarë deshtën? Amari ka thënë: Allahu dhe i dërguari i Tij e dinë më mirë. Ka thënë: kanë dashur ta rrëmbejnë të dërguarin e Allahut dhe ta shtyejnë nga ndonjë breg.¹⁰⁰⁰

I dërguari salallahu alejhi ve selem është kthyer në Medine dhe kur ka arritur në të, ka thënë: **Kjo është Tabe (vend i mirë) dhe ky është mali Uhud na do dhe e duam.**¹⁰⁰¹ Kanë dalë gratë dhe fëmijët t'i presin myslimanët. Fëmijët kanë recituar:

*Agoi bëna katërmbëdhjetëshe
nga lugina El-Veda,
falënderimi neve na u bë obligim,
derisa ti luten Allahut hiç pa nda.*¹⁰⁰²

Kjo betejë ka qenë edukim për shoqërinë myslimane për të gjitha shtresat në pjesëmarrjen në xhihad me shpirt dhe pasuri. Po ashtu është edhe edukim për umetin të gjithë me një largpamësi dhe ambicje të lartë. I dërguari salallahu alejhi ve selem para se ndahet me umetin e tij, ka dashur t'ia drejtojë shikimin në drejtim të romakëve me lëvizje të xhihadit praktik për t'iu mësyer pushtimeve në ato troje. Pas kësaj, nuk kanë mbaruar çështjet e asaj beteje me arritjen e tij salallahu alejhi ve selem në Medine, por u ndërlidhën me çështjen e mesxhidu dirarit dhe çështjen e atyre që nuk morën pjesë në betejë dhe erdhën të arsyetohen te i dërguari salallahu alejhi ve selem për shkak të mosmarrjes pjesë në betejë. Prej tyre që janë arsyetuar kanë qenë munafikët. Ata gënjen dhe Allahu i turpëroi. Prej tyre pati që nuk morën pjesë, por iu përmbajtën besnikërisë në arsyetim te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Ata ishin tre veta që mbetën besnikë në mospasjen arsye për ngecjen në pjesëmarrje në luftë. Në krye të tyre ishte Kab ibën Maliku. I dërguari salallahu alejhi ve selem u bëri sanksionim duke i izoluar për një kohë. Më pas, Allahu ua fali atyre duke zbritur ajete në të cilat e përmend këtë rast dhe ato lexohen deri në Ditën e Kijametit.¹⁰⁰³

Disa ajete kuranore flasin për betejën e tebukut në thënëien e Allahut të Madhëruar: **“O ju që besuat, ç’është me ju, që kur ju thuhet: “Dilni në (luftë) rrugën e Allahut!”, ju u rënduat në vend (si të ishit të gozhduar). A mos ishit më të**

¹⁰⁰⁰ Shiko imam Ahmed ibn Hanbeli, El-Musned, 5/ 390, 391; Es-Salihi Esh-Shami, “Subulul-huda ver-reshad”, 5/ 669

¹⁰⁰¹ El-Buhari, “Fethul-Bari”, 16/ 256; Ibn Shejbe, “El-Megazi”, f. 397

¹⁰⁰² Shiko Ibn Haxher, “Fethul-Bari”, 16/ 259; Shiko edhe Dr. Rizkullah, “Es-Siretu en-nebevije”, f. 631

¹⁰⁰³ Shiko për detajet e gjendjes së atyre që u arsyetuan në hadithin e Kab ibn Malikut që u përmend më parë në fethul-Bari, 16/ 242; Ibn Shejbe, “El-Megazi”, me sened të lidhur, f. 398

*kënaqur me jetën e kësaj bote, se sa me atë të ardhmen? Përjetimi i jetës së kësaj bote ndaj asaj së ardhmes, nuk është asgjë. * Nëse nuk dilni (në luftë), Ai do t'ju dënojë me një dënim të rëndë, ju zëvendëson me një popull tjetër dhe Atij nuk i bëhet farë dëmi. Allahu është i gjithëfuqishëm për çdo gjë. * Në mos e ndihmofshin atë (Pejgamberin), atij i ka ndihmuar Allahu; kur ata që nuk besuan e nxorën atë vetë të dytin; kur që të dy ishin në shpellë, kur po i thoshte shokut të vet: "Mos u pikëllo (friko), Allahu është me ne!" E Allahu zbriti qetësi (në shpirtin e) atij, e fuqizoi me një ushtri që ju nuk e patë; e fjalën e atyre që nuk besuan e bëri më të ultën, kurse fjala e Allahut (është) më e larta. Allahu është më i fuqishmi, më i urti. * Dilni (në luftë), le t'ju vijë (lufta) e lehtë ose e rëndë, luftoni për hir të Allahut me pasurinë tuaj dhe me veten tuaj; kjo është gjëja më e dobishme për ju, nëse e kuptoni. * Sikur të ishte fitim i afërt dhe udhëtim mesatar, ata (hipokritët) do të vinin pas teje, por për ta ishte largësi e vështirë. Ata do të betohen në Allahun: "Sikur të kishim pasur mundësi, do të dilnim me ju". E shkatërrojnë veten e tyre; Allahu e di se ata janë rrenacakë. * Allahu ta fali ty (Muhamed) gabimin pse atyre u dhe leje (të ngelin pa dalë) para se të bëhej për ty e qartë se cilët ishin të drejtë dhe t'i dije me kohë rrenacakët. * Ata që besojnë Allahun dhe botën tjetër, nuk të kërkojnë leje për të mos luftuar me pasurinë dhe veten e tyre. Allahu i di të sinqertit. * Vetëm ata që nuk besojnë Allahun dhe botën tjetër dhe që zemrat e tyre janë të dyshimta, të kërkojnë leje (për të mos vajtur në luftë), pra ata, sillen vërdallë në dyshimin e tyre. * Edhe sikur të dilnin me ju, ata nuk do t'ju shtonin tjetër pos ngatërresës dhe shumë shpejtë do ta përçanin mesin tuaj, duke kërkuar t'ju turbullojnë. E ndër ju ka të tillë që i dëgjojnë ata. Allahu i di shumë mirë hipokritët. * Ata edhe më parë tentuan përçarjen tuaj, t'i ngatërruan ty çështjet derisa të erdhi e vërteta dhe ngadhënjeu vendimi i Allahut, përkundër asaj që ata e urrenin. * Dhe prej tyre ka të tillë që thonë: "Më lejo mua (të mos shkoj në luftë) e mos më vë në sprovë." Ja, ata mu në sprovë kanë rënë (më parë). Xhehenemi gjithsesi i përfshin nga të gjitha anët jobesimtarët. * Nëse ty të takon ndonjë e mirë (në luftë), ajo u vjen keq atyre, e nëse të godet ndonjë e pakëndshme, ata thonë: "Ne edhe më parë kemi ndërmarrë për çështjen tonë", dhe kthehen të gëzuar. * Thuaj: "Ç'pritni për ne tjetër, pos njëres nga dy të mirat (o fitues, o dëshmorë)? Ndërsa ne presim për ju që nga ana e Allahut, ose nëpërmjet duarve tona, t'ju godasë me dënim. Pra, ju pritni, e bashkë me ju presim edhe ne." Teube: 38 – 52*

Allahu i Madhërrur ka thënë për këtë betejë në të njejtën sure: "*Kërko falje për ta ose mos kërko (është njëjtë), e edhe nëse kërkon falje shtatëdhjetë herë, Allahu nuk do t'ua fal, sepse ata mohuan Allahun dhe të dërguarin e Tij, e Allahu nuk vë në rrugë të drejtë (të shpëtimit) ata që nuk respektojnë. * Ata (hipokritë) që mbetën (pa shkuar në luftë), u gëzuan për ndejen e tyre pas të dërguarit të Allahut dhe nuk dëshiruan që të luftonin me pasurinë dhe veten e tyre në rrugën e Allahut dhe thanë: "Mos dilni (në luftë) në vapë!" Thuaju:*

*“Zjarri i xhehenemit ka vapën edhe më të fortë, nëse janë që kuptojnë!” * Le të qeshin pak (në Dunja) e le të qajnë shumë (në botën tjetër). Ai është shpërblim i asaj që fituan. * Nëse Allahu të kthen ty (prej Tebukut) te ndonjë grup i tyre (hipokritëve), e ata të kërkojnë leje për të dalë (me ty në ndonjë luftë), thuaju: “Ju nuk do të dilni kurrë me mua dhe kurrë nuk do të luftoni ndonjë armik së bashku me mua! Ju ishit të kënaqur herën e parë që nuk luftuat, pra rrini me ata që mbetën!” * Dhe asnjërit prej tyre kur të vdesin, mos ia fal namazin (e xhenazes) kurrë, e as mos qëndro pranë varrit të tij (për lutje e vizitë), pse ata mohuan Allahun dhe të dërguarin e Tij dhe vdiqën kryeneçë. * Po ty të mos duket e mirë pasuria e tyre dhe fëmijët e tyre. Allahu deshi t’i mundojë me të në këtë botë dhe t’u dalë shpirti duke qenë mohues. * E kur zbritët një kaptinë (që thotë): Të besoni Allahun dhe luftoni së bashku me të dërguarin e Tij, ata të pasurit kërkuan leje prej teje dhe thanë: “Ne le të mbesim me ata që rrinë!” * U pajtuan të mbesin me ata që nuk vajtën (në luftë). Po zemrat e tyre janë mbyllur, andaj ata nuk kuptojnë. * Por, i dërguari, e së bashku me të edhe ata që besuan, luftuan me pasurinë dhe veten e tyre dhe atyre u takuan të gjitha të mirat, ata janë të shpëtuarit. * Allahu u ka përgatitur atyre xhenete që në to rrjedhin lumenj, ku do të qëndrojnë përgjithmonë. Ai është sukcesi i madh. * Disa nga arabët beduinë që kërkuan falje, erdhën për t’iu dhënë leje (të mos shkonin në luftë), e ata të tjerët që kishin gënjyer (me besim) Allahun dhe të dërguarin e Tij ishin ndalë (pa leje). Ata që prej tyre nuk besuan, do t’i godasë dënim i ashpër. * Nuk është ndonjë mëkat për të dobëtit, as për të sëmurët, e as për ata që nuk kanë me çka të përgatiten, kur janë të sinqertë ndaj Allahut dhe të dërguarit të Tij, pra për të mirët nuk ka rrugë qortimi. Allahu fal shumë, është mëshirues. * (Nuk ka qortim) Dhe as për ata që kur erdhën te ti për t’i bartur me kafshë, u the: “Nuk kam me çka t’ju bart. Ata u kthyen, e prej pikëllimit pse nuk kishin me çka të përgatiteshin, nga sytë e tyre u rridhnin lotë. * E keqja është për ata që duke qenë pasanikë kërkuan leje dhe u pajtuan të mbeteshin me ata që nuk vajtën. Po, Allahu ka vulosur zemrat e tyre, ata nuk do të gjejnë rrugë. * Kur të ktheheni te ata, ata do t’ju kërkojnë falje, thuaju: “Mos u arsyetoni, ne nuk ju besojmë, për gjendjen e juaj na ka njoftuar Allahu. Veprën tuaj do ta shohë Allahu dhe i dërguari i Tij, e pastaj ju do të ktheheni te Ai që i di të fshehtat dhe të dukshmet, e Ai do t’ju lajmërojë për atë që keni vepruar”. * Ata do t’ju betohen në Allahun, kur të ktheheni te ata, për të mos i qortuar, ju pra hiqjuni atyre, ata janë të ndyrë, e vendi i tyre do të jetë xhehenemi, shpërblim për atë që fituan. * Ata ju betohen juve që të jeni të kënaqur ndaj tyre, e nëse ju shprehni kënaqësi, Allahu nuk është i kënaqur me popullin e paturpshëm.”*

Teube: 80 – 96

Allahu i Madhëruar ka thënë duke qenë i kënaqur ndaj besimatrëve të cilët e pasuan pejgamberin e tyre në këtë betejë: *“Allahu ia fali Pejgamberit, edhe muhaxhirëve edhe ensarëve, të cilët në çastin e vështirë shkuan pas tij, kur (nga vështirësitë)*

*zemrat e një grupi nga ata gati u lëkundën, por Ai ua fali (i stabilizoi zemrat e) atyre. Vërtet Ai është i butë, i mëshirshëm ndaj tyre. * (Ai u fali) Edhe atyre të treve, të cilëve iu pati shtyrë aq (pranimi i pendimit) saqë toka u bë e ngushtë për ta, përkundër gjerësisë së saj, kur u ngushtuan edhe shpirtrat e tyre, saqë u bindën se nuk ka strehim prej Allahut (tjetërku) pos te Ai. Prandaj, edhe atyre ua fali Ai, në mënyrë që të pendohen. Allahu pranon pendimin se është mëshirues. * O ju që besuat! Ta keni në kujdes Allahun dhe të jeni me ata të drejtët. * Nuk ishte me vend për banorët e Medines e as për ata që ishin rreth tyre nga beduinët, të ngelin (pa shkuar) pas të dërguarit të Allahut e as të kursejnë veten e tyre ndaj vetes së tij (Pejgamberit). Nuk ishte me vend ngase ata nuk i godet as etja, as lodhja, as uria kur janë në rrugën e Allahut, dhe nuk shkelin ndonjë vend që i hidhëron jobesimtarët, dhe nuk arrijnë kundër armikut çkadoqoftë (mbytje, robërim të tyre ose ngadhënjim mbi ta), vetëm se të gjitha ato do t'u evidentohen atyre si vepër e mirë (shpërblyese). Allahu nuk ua humb shpërblimin veprimmirëve. * Dhe nuk japin kontribut, të vogël ose të madh, nuk e kapërcejnë ndonjë luginë, e që të mos u shënohet (për shpërblim) atyre, për t'i shpërblyer Allahu më së miri atë që vepruan. * Nuk është e nevojshme të dalin në luftë të gjithë besimtarët. E përse nga çdo grumbull i tyre të mos shkojë një grup për t'u aftësuar në diturinë fetare, për ta mësuar popullin e vet kur të kthehet te ata, në mënyrë që ata të kuptojnë (e të ruhen). * O ju që besuat! Luftojini jobesimtarët që i keni afër jush, e le ta ndiejnë prej jush grushtin e fortë kundër tyre. E dijeni se Allahu është me të devotshmit. “Teube: 117 – 123*

HAXHI I EBU BEKRIT ME BESIMTRËT – VITI I 9 HIXHRI¹⁰⁰⁴

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka çliruar Mekën në ramazan në vitin e tetë të hixhretit, por nuk e ka bërë haxhin në të njëjtin vit dhe as që përcaktoi udhëheqës në të. Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem është angazhuar me pritjen e delegacioneve dhe një numër të betejave dhe ekspediatve. Prej tyre, betejën e Tebukut. Kur ka ardhur sezona e haxhit në vitin e nëntë të hixhretit, sikur i dërguari salallahu alejhi ve selem nuk deshti atë viti ta bëjë haxhin kohë e cila ishte e haxhit të mushrikëve arabë, si zakonisht. Për këtë shkak pati thënë: **Ata mushrikët vijnë dhe e bëjnë tavafin në Qabe të zhveshur, prandaj nuk dëshiroj ta bëj haxhin deri të mos e bëjnë këtë.**¹⁰⁰⁵

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka zgjedhur Ebu Bekër Sidikun radijallahu anhu udhëheqës të haxhit për atë vit. Pas daljes, i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka thirrur Ali ibën Ebi Talibin radijallahu anhu dhe e ka obliguar me fillimin e sures Beraetu (Et-Teube) t'ua kumtojë njerëzve në haxh. Aty kishte shpallje për mushrikët

¹⁰⁰⁴ Shiko Sahih el-Buhari, Kitabul-Megazi, kapitulli, “Haxhu Ebi Bekër bin-nas”, 5/ 115

¹⁰⁰⁵ Shiko Muhamed ibn Shuhbe, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 536

që më të mos i afrohen xhamisë së shenjtë (Qabes) pas këtij viti dhe realizim të marrëveshjeve me ata të cilët kishin pasur marrëveshje rreth Qabes nga mushrikët. Për këtë shkak i dërguari salallahu alejhi ve selem është kujdesur që ta kumtojë nga ai ndonjëri nga familjarët e tij ehlu bejti. I ka thënë Aliut radijallahu anhu: nuk duhet askush ta kumtojë këtë çështje, përpos ndonjë nga ehlu bejti.¹⁰⁰⁶

Aliu radijallahu anhu ka dalë, me Adbanë, deven e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe iu bashkua Ebu Bekër Sidikut në Dhil-Hulejfe. Pasi e pa Sidiku e ka pyetur me shumë edukatë: udhëheqës apo i udhëhequr? Aliu radijallahu anhu i është përgjigjur po ashtu me edukatë: Jo, por i udhëhequr.¹⁰⁰⁷

E vazhduan rrugën bashkë për në Mekë. Sidiku dhe Aliu – Allahu qoftë i kënaqur me të dy, bashkëpunonin mes tyre. Sidiku ishte udhëheqës i haxhit, hatib (që u mbante fjalime) dhe prijës i tyre, ndërsa Aliu ua ka lexuar njerëzve ajetet e sures Berae¹⁰⁰⁸. Në to thënia e Allahut të Madhëruar: “*Denoncim nga Allahu dhe i dërguari i Tij ndaj idhujtarëve me të cilët ju patët lidhur kontratë (kumtesë për shkëputjen e marrëveshjes). * Pra, ju (idhujtarë) qarkulloni nëpër tokë (lirisht) katër muaj, e dijeni se fuqinë e Allahut nuk mund ta bëni të paaftë dhe se Allahu i mposht mohuesit. * Dhe (ky është) një kumtim nga Allahu dhe i dërguari i Tij drejtuar të gjithë njerëzve në ditën e haxhit të madh, se Allahu është tërhequr prej (marrëveshjes së) idhujtarëve, e njëkohësisht edhe i dërguari i Tij. Po nëse pendoheni, do të jetë më mirë për ju, e nëse ia ktheni shpinën (rrugës së drejtë), ta dini se nuk mund t’i shpëtoni (ndjekjes së) Allahut. E ti përgëzoji ata që mohuan me një dënim të padurueshëm. * Pos atyre idhujtarëve me të cilët keni lidhur marrëveshje, e të cilët nuk ju kanë shmangur asgjë dhe nuk e kanë ndihmuar askënd kundër jush, pra, edhe ju përmbushni marrëveshjen e tyre deri në afatin e caktuar. S’ka dyshim se Allahu i do të devotshmit. * E kur të kalojnë muajt e shenjtë, luftojini idhujtarët kudo që t’i gjeni, robërojini dhe ngujojini, e vëruni pritë në çdo shteg. Në qoftë se pendohen, e falin namazin dhe e japin zeqatin, atëherë ua lëshoni rrugën, se vërtet Allahu fal dhe është mëshirues. * E nëse ndokush prej idhujtarëve të kërkon strehim, ti strehoje në mënyrë që t’i dëgjojë fjalët e Allahut (Kuranin), e mandej përcillen deri në vendin e tij të sigurt. Këtë, ngase ata janë popull që nuk e di (të vërtetën e fesë islame). * Si mund të kenë idhujtarët besë (marrëveshje) te Allahu dhe te i dërguari i Tij, përveç atyre me të cilët keni lidhur marrëveshje pranë xhamisë së shenjtë (Qabes), e derisa ata i përmbahen (marrëveshjes) përmbahuni edhe ju. Allahu i do ata që ruajnë besën. * Si (mund të kenë besë) ata të cilët nëse ju mundin, nuk përfillin ndaj jush as farefisni e as marrëveshje. Ata ju bëjnë*

¹⁰⁰⁶ Shiko transmetimin e Buhariut në Sahihun e tij Kitabu et-tefsir, kapitulli “Kauluhu ‘Fesihu fil-erdi’”, 5/ 202; Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 3/ 283; Tirmidhiu në Sahihun e tij, 5/ 372

¹⁰⁰⁷ Shiko Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 69; Shiko transmetimin e Buhariut në Sahihun e tij Kitabu et-tefsir, kapitulli “Kauluhu ‘Fe sihu fil-erdi’”, 5/ 202

¹⁰⁰⁸ Suretu Berae është sureja Teube. Përkthyesi

*lajka me fjalët e tyre, kurse zemrat e tyre kundërshtojnë ngase shumica e tyre janë besëthyes. * Ata i shkëmbyen ajetet e Allahut për një vlerë të paktë dhe penguan nga rruga e Tij. Ata keq vepruan. * Ata nuk respektojnë te asnjë besimtar as farefisninë as marrëveshjen; si të tillë ata janë përdhunues. * Po, nëse ata pendohen, e falin namazin dhe e japin zeqatin, atëherë i keni vëllezër në fe. Ne i sqarojmë argumentet për ata njerëz që kuptojnë. * E nëse ata i thyejnë zotimet e tyre pas marrëveshjes, ofendojnë fenë tuaj, atëherë luftojini krerët e mohuesve. Ata vërtet nuk kanë besë, luftoni që të frenohen (nga krimi e fyerja). * Përse të mos e luftoni një popull që thyen zotimet e veta dhe tentuan ta dëbojnë të dërguarin? Në të vërtetë ata ua filluan të parët luftën. A u frikësoheni atyre? Më e drejtë është t'i frikësoheni Allahut, nëse jeni besimtarë. * Luftoni ata, Allahu i dënon dhe i mposht ata nëpërmjet jush, e juve ju ndihmon kundër tyre dhe shëron zemrat e njerëzve besimtarë. * Dhe Ai mënjanon brengat nga zemrat e tyre. Allahu ia pranon pendimin atij që do. Allahu i di të fshehtat, me urtësi i zgjidh çështjet. * A mos menduat se do të mbeteni anash (pa u provuar), e pa u sqaruar te Allahu ata që luftuan prej jush dhe, përpos Allahut, pos të dërguarit të Tij dhe pos besimtarëve, nuk morën ndonjë të jashtëm mik intim. Allahu e di hollësisht atë që bëni ju. * Nuk është e drejtë e idhujtarëve të kujdesen për xhamitë e Allahut, duke qenë se vetë dëshmojnë për veten e tyre se janë mohues. Të tillëve u shkuan kot veprat e tyre dhe ata janë përgjithmonë në zjarr. * E drejtë e përkujdesjes së xhamive të Allahut është vetëm e atij që i ka besuar Allahut dhe ditës së fundit e që e fal namazin, jep zeqatin e nuk i frikësohet askujt pos Allahut. Të tillët do të jenë të udhëzuarit (në rrugën e drejtë). * A mos e konsideruat dhënien e ujit haxhinjve dhe kujdestarinë ndaj xhamisë së shenjtë, si besimin e atij që i besoi Allahut dhe ditës së fundit dhe që luftoi në rrugën e Allahut? Jo, ato nuk janë të barabarta te Allahu. Popullin mizor Allahu nuk e vë në rrugë të drejtë. * Ata të cilët besuan, migruan dhe luftuan me pasurinë dhe veten e tyre në rrugën e Allahut, ata kanë pozitë më të lartë te Allahu dhe vetëm ata janë fatlumë. * Zoti i tyre i përgëzon ata me mëshirë nga Ai, me disponim ndaj tyre, me xhenete ku ata do të kenë nimet (hirësi-mirësi) të pandërprerë. * Ata aty do të jenë përjetë të pasosur e te Allahu është shpërblimi i madh. * O ju që besuat, mos u ofroni miqësi (dashuri) prindërve tuaj, as vëllezërve tuaj, nëse ata vlerësojnë mosbesimin kundër besimit. E kush prej jush miqësohet me ta, ata janë mizorë. * Thuaj (o i dërguar): “Në qoftë se etërit tuaj, djemtë tuaj, vëllezërit tuaj, bashkëshortet tuaja, farefisi juaj, pasuria që e fituat, tregtia që frikoheni se do të dështojë, vendbanimet me të cilat jeni të kënaqur, (të gjitha këto) janë më të dashura për ju se Allahu, se i dërguari i Tij dhe se lufta për në rrugën e Tij, atëherë pritni derisa Allahu nuk vë në rrugën e drejtë njerëzit e prishur. * Nuk ka dyshim se Allahu ju ka ndihmuar në shumë beteja, e edhe në ditën e Hunejnit, kur juve ju mahniti numri i madh, i cili nuk ju vlejti asgjë, dhe me gjerësinë e saj që e kishte toka u ngushtua për ju, pastaj ju u zbrapsët (ikët). * Pastaj Allahun zbriti qetësinë e vet në të dërguarin e Tij dhe në*

*besimtarë, zbriti një ushtri që ju nuk e patë, i dënoi ata që mohuan, e ai ishte ndëshkim ndaj jobesimtarëve. * Allahu pastaj i fal atij që do. Allahu fal shumë dhe mëshiron shumë. * O ju që besuat, vërtet idhujtarët janë të ndyrë, andaj pas këtij viti të mos i afrohen më xhamisë së shenjtë. Nëse i frikësoheni skamjes, Allahu me dëshirën e vet do t'ju pasurojë me mirësitë e Tij. Allahu është i gjithëdijshëm, është i urtë.* “Teube: 1 – 28

Ka pasur edhe disa sahabe që ua kanë kumtuar njerëzve këto ajete së bashku me Aiun i cili e zëvendësoi peygamberin salallahu alejhi ve selem në këtë çështje. Ua bënë me dije që të mos e bëjnë më haxhin mushrikët pas këtij viti dhe as mos të bëjnë tavaf rreth Qabes të zhveshur.

Transmeton Buhariu nga Ebu Hurejreja se Ebu Bekër Sidikun radijallahu anhu peygamberi salallahu alejhi ve selem e kishte dërguar para haxhit Veda'a (lamtumirës) në ditën e kurbanit me një grup të shpallin te njerëzit të mos e bëjë më haxhin pas këtij viti asnjë mushrik dhe të mos bëjnë tavaf rreth Qabes të zhveshur.¹⁰⁰⁹

S'ka dyshim se Aliu radijallahu anhu është nga familja profetike (alu bejt) që e ka përfaqësuar peygamberin salallahu alejhi ve selem dhe i besojnë atij njerëzit, e në veçanti ata që kanë pasur marrëveshje me peygamberin salallahu alejhi ve selem, kurse Aliu është më i afërti nga pjesëtarët e familjarëve të tij (Ehlu bejt) me peygamberin salallahu alejhi ve selem. Nga zakonet e arabëve në lidhjen e marrëveshjeve dhe prishjeve të tyre ka qenë që të mos e marrë përsipër atë, përpos zotëria i fisit apo ndonjë njeri nga origjina e tij.¹⁰¹⁰

Ta marr përsipër këtë obligim Aliu radijallahu anhu ka qenë vërtetim për të gjithë se kjo është ajo që e ka pasur për qëllim Allahu dhe i dërguari i Tij. Aliu radijallahu anhu është pyetur se më çka është dërguar në haxh? Ka thënë: jam dërguar me katër gjëra:

- 1.Nuk do të hyjë në xhenet, përpos shpirti besimtar,
- 2.Nuk do të bëjë më tavaf askush i zhveshur,
- 3.Nuk do të bashkohen myslimani dhe kafiri në shtëpinë e shenjtë (Qabe) pas këtij viti,
- 4.Ata që kanë pasur marrëveshje me peygamberin salallahu alejhi ve selem, marrëveshja e tij do të jetë deri në afatin e vet. A kush nuk ka pasur marrëveshje, afatin e ka deri në katër muaj.¹⁰¹¹

¹⁰⁰⁹ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, Kitabul-Megazi, kapitulli, “Haxhu Ebi Bekër bin-nas”, 5/ 115

¹⁰¹⁰ Shiko Muhamed ibn Shuhbe, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 539

¹⁰¹¹ Ibn Kajjimi, “Zadul-mead”, f. 655; transmeton Tirmidhiu në Sahihun e tij, hadithi nr. 3091; Ahmedi në Musnedin e tij, 1/ 79

Ata të cilët e kanë përdorur këtë rast të flasin për gradat mes Ebu Bekrit dhe Aliut kush është me gradë më të lartë, këtu nuk është vendi i kësaj bisede. Secili prej tyre e ka gradën e tij dhe e kanë obligimin e tyre me urdhër të të dërguarit salallahu alejhi ve selem, a secili prej tyre e realizon urdhrin sipas asaj që është urdhëruar. Ata mes vete e duan njëri-tjetrin dhe sillen me çdo edukatë mes tyre – Allahu qoftë i kënaqur me ta! Secili ka marrë pjesë në obligimin e tjetrit dhe kështu të gjithë sahabët e tjerë, qoftë në menaxhimin e haxhit dhe ritet e tij apo në kumtimin e ajeteve njerëzve nga sureja Berae gjatë haxhit. Domethënie që e plotëson njëra-tjetrën. Qëllimin e kanë pasur të njëjtë, ajo është lartësimi i fjalës *la ilabe il-Allah* në haxh dhe raste të tjera. Në këtë kohë e vërtetojmë atë që e ka kumtuar Aliu radijallahu anhu nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem për ndalimin e mushrikëve që ta bëjnë tavafin të zhveshur në haxh. Kjo ka qenë prioritare që sahabët në kohën e Aliut radijallahu anhu të veprojnë bashkërisht me të për qëllim të njëjtë në praninë e mushrikëve të cilët e ndërprejnë nga Meka – falenderimi qoftë për Allahun – pasi dëgjuan nga Aliu dhe mbështetësit e tij. Myslimanët më nuk kanë pasur nevojë ta përsërisin këtë nëpër shekuj shkëputjen e mushrikëve nga Meka plotësisht.

Kjo ka qenë një paralajmërim dhe ka qenë ky haxh parapërgatitje për haxhin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në vitin e ardhshëm haxhin e lamtumirës.¹⁰¹² Toka ishte pastruar dhe ishte zbrazur nga mushrikët. Shpirtat e haxhilerëve ishin të çiltra për ta pritur të dërguarin salallahu alejhi ve selem në haxhin e muvahidëve besimtarëve në Allahun. Një në lamtumirën me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem me të gjithë njerëzit që t'ia përcjell i pranishmit atij që mungon.

¹⁰¹² Shiko "Haxhi i lamtumirës" nga ky libër.

DELEGACIONET E FISEVE¹⁰¹³

Delegacion është grup njerëzish, që dërgohet nga një qeveri, për ta përfaqësuar atë pranë një qeverie apo për t'i takuar udhëheqësit e shteteve për ndonjë punë të rëndësishme.¹⁰¹⁴ Thirrja e të dërguarit salallahu alejhi ve selem është universale për të gjithë njerëzit. Për këtë shkak ai ka qenë i kujdesshëm që nga fillimi të lidhet me fiset individualisht dhe me bashkësi të mëdha¹⁰¹⁵ duke ua ekspozuar thirrjen atyre.

Kjo çështje është shtuar pas ngushtimit që ia bënë kurejshët të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Andaj ai u ka ndenjur në gatishmëri fiseve që vinin në sezonin e haxhit, u tregonte qëllimin e thirrjes së tij dhe kërkonte mbështetjen e tyre. Në të shumtën e rasteve në këto takime me fiset, me të ka qenë sahabi i tij Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu. Ai mirë i ka njohur fiset dhe prejardhjet e tyre.¹⁰¹⁶

Përgjigjet e fiseve kanë qenë të ndryshme. Rezultati ka qenë se lajmi i të dërguarit është parhapur dhe misioni i tij kishte marrë përmasa të reja. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem qysh para haxhretit ishte takuar me fise të shumta nga anë të ndryshme ashtu që nuk kishte mbetur vendbanim nga arabët, përpos se kishin dëgjuar më për të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe thirrjen e tij.¹⁰¹⁷

Pas hixhretit përhapen lajmet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe parinë e tij që e pasonin nga myslimanët e në veçanti pas betejës së Bedrit. Marrëveshja e Hudejbijes përmbante këto nene:

¹⁰¹³ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij në Kitabul-Megazi dhjetë kapituj në lidhje me delegacionet dhe i ka titulluar me emrat e fiseve. I ka përmbledhur aty më tepër se tridhjetë hadithe. 5/ 115 deri 5/ 123. Në lidhje me këto delegacione janë shkruar shumë libra.

¹⁰¹⁴ Shiko Nevevi, Sherh Sahih Muslim, 1/ 181

¹⁰¹⁵ Shiko Ekspozimi I të dërguarit salallahu alejhi ve selem fiseve” nga ky libër. Shiko Eth-Thealebi Abdul-Aziz, “Muëxhiz Muhamedun resulullah”, pjesa e parë (Er-Risalet el-Muhamedije ilel-umemi kaffeten), botimi i tretë sh.b. El-Garb el-islami, Bejrut, 1406 h. 1/ 21

¹⁰¹⁶ Shiko Es-Salabi, Es-Siretu en-nebevije”, 2/ 387

¹⁰¹⁷ Shiko Ekspozimi I të dërguarit salallahu alejhi ve selem fiseve” nga ky libër.

-Kush dëshiron të hyjë në marrëveshjen e Muhamedit dhe besatimin e tij, mundet të hyjë; dhe

-Kush dëshiron të hyjë në marrëveshjen e kurejshëve dhe besatimin e tyre mund të hyjë.¹⁰¹⁸

Prej aty kabileve të afërta me ndodhitë u ka mbetur që të zgjedhin njërën nga anët aleatë. Fisi Huza'a hyri në aleancë me pejgamberin salallahu alejhi ve selem dhe fisi Benu Bekër ka hyrë në aleancë me kurejshët. Bënu Bekrët i sulmuan Huaza'aët me ndihmën e kurejshëve që ishte shenjë për prishjen e marrëveshjes nga kurjeshët me të dërguarin salallahu alejhi ve selem, që pastaj kjo ndodhi çoi deri në çlirimin e Mekës dhe mbarim të sundimit të mushrikëve në të.

Pas çlirimit të Mekës, çështja u bë e qartë para të gjitha kabileve arabe se sundimi i vetëm në gadishullin arab i takon Islamit dhe pejgamberit salallahu alejhi ve selem.

Pastaj delegacionet e kabileve filluan të shtohen në vitin e nëntë derisa ai vit u quajt viti i delegacioneve¹⁰¹⁹ edhe pse disa delegacione nga ato kabile patën ardhur para këtij viti. Disa bile kishin ardhur edhe më herët qysh në vitin e pestë të hixhretit, por kanë ardhur për herë të dytë edhe në këtë vit gjegjesisht në vitin e nëntë.¹⁰²⁰ Çdo kabile e ekspozonte pozitën e saj dhe famën e saj duke mbajtur fjalim e oratorët e tyre dhe duke recituar poezi. I dërguari salallahu alejhi ve selem i urdhëronte disa nga sahabët e tij t'u përgjigjen për çdo fjalim me fjalim dhe për çdo poezi me poezi. Qëllimet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem kanë qenë lartësimi i fjalës së Allahut dhe thirrjes për te Ai, për në fenë e Tij, për t'i përhapur vlerat dhe drejtësinë, pa fanatizëm dhe mburje. Për këtë shkak rezultatet kanë qenë mahnitëse dhe të shkëlqyera, me përmbajtje të larta para të tjerëve, me ambicie të larta në piedestal që i ka bërë delegacionet e kabileve t'i besojnë atij salallahu alejhi ve selem në të.

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka nderuar dhe gostitur delegacionet, i shpërblente, i mësonte dhe i urdhëronte sahabët t'i mësojnë ashtu siç edhe caktonte për ta gjatë përcjelljes ndonjë që t'ua rregullojë gjendjen,¹⁰²¹ t'ua administrojë zekatin, t'i ngushëllojë të varfrit me anë të të pasurve dhe t'u prijnë atyre dhe t'i mësojnë (nga çështjet e Islamit).

Po ashtu, i dërguari salallahu alejhi ve selem u është përgjigjur atyre në pyetjet e shtruara të ndryshme që ndërlidheshin me aktualitetin e kohës që jetonin, për ushqimin, pijen që i përdornin në trojet e tyre dhe po ashtu për çështjet e tjera të caktuara që i merakosnin dhe që ishin të veçanta në disa raste.

¹⁰¹⁸ Shiko "Marëveshja e Hudejbijes", nga ky libër.

¹⁰¹⁹ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 3/ 599

¹⁰²⁰ Shiko Muhamed Ebu Shuhbe, "Es-siretu en-nebevije", 2/ 542

¹⁰²¹ Shiko Sahih El-Buhari, Kitabul-megazi, kapitulli "Vefd beni Temim", Kitabu et-tefsir, suretu el-Huxhurat, kapitulli "Innel-ledhine junaduneka min varail-huxhurati", 6/ 46 shiko edhe "Delegacioni I Beni temimëve" nga ky libër.

Gjatë takimeve me të dërguarin salallahu alejhi ve selem kanë ndodhur disa ndodhi për të cilat pastaj kanë zbritur ajete nga Kurani siç ka ndodhur me delegacionin e Temimit, si zbritja e sures Huxhurat.¹⁰²²

Ibën Hishami ka bërë një lidhje mes delegacioneve dhe zbritjes së sures Nasr dhe ka thënë: turma turma vijnë te ai nga çdo anë. Allahu i Madhëruar i thotë pejgamberit të vet: “Kur erdhi ndihma e Allahut dhe çlirimi (ngadhënjimi), * Dhe i pe njerëzit që po hyjnë turma-turma në fenë e Allahut. * Ti, pra, lartësoje Zotin tënd duke falënderuar dhe kërko nga Ai falje. Ai vërtet pranon shumë pendimin, është mëshirues i madh.” Nasër: 1 - 3¹⁰²³

DELEGACIONI I DEUSIT – TUFEJL IBËN AMËR¹⁰²⁴

Deusi ka qenë fis jemenas që takohen me Uzdin në prejardhje. Vijnë nga Zahran ibën Kab dhe prej tij ka dominuar te ata emri Zehran.¹⁰²⁵ Venbanimi i tyre është jugu i Taifit siç dihet sot¹⁰²⁶ vendi (me emrin) el-Baha. Aty kanë pasur fortifikatë të njohur dhe ka pasur pozitë te fiset arabe në kohën e vet.¹⁰²⁷

Kurejshët, para hixhretit të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, kanë qenë të kujdesshëm në ndalimin e atyre që vinin për në Mekë për ta dëgjuar të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Tufejli përcjell se ai kishte ardhur në Mekë duke qenë i dërguari i Allahut në të. Disa burra nga kurejshët kanë ecur drejt tij. Tufejli ka qenë njeri i famshëm, poet i mençur. I kanë thënë atij: O Tufejl, ti na ke ardhur në vendin tonë, ndërsa ky njeriu në mesin tonë na ka bërë çregullime, e ka ndarë bashkësinë tonë dhe na ka përçarë. Të folurit e ka si magji. Ndan mes njeriut dhe babait tij, mes njeriut dhe vëllait tij, mes njeriut dhe gruas tij, andaj ne po frikësohemi për ty dhe për popullin tënd nga ajo që ka hyrë te ne. Ti mos i fol atij assesi dhe as mos dëgjo fare prej tij. Ka thënë: pasha Allahun, ata vazhduan të më bindin deri sa vendosa të mos dëgjoj prej tij gjë dhe as të mos i flas sa që pata vënë në veshë pambuk. E bëra këtë kur shkova te xhamia nga frika se mos po hyn diçka nga thënie e tij,

¹⁰²² Shiko Sahih El-Buhari, Kitabul-megazi, kapitulli “Vefd beni Temim”, Kitabu et-tefsir, suretu el-Huxhurat, kapitulli “Innel-ledhine junaduneke min varail-huxhurati”, 6/ 46. shiko Tefsir Ibën Kethir, 2/ 1744

¹⁰²³ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 560

¹⁰²⁴ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij në Kitabul-megazi, kapitullin “Kissatu Tufejl ibn Amër Ed-Deusi, 5/ 123

Shiko për biografinë e tij në detaje te Dhehebiu “Sijeru calamin-nubela”, 1/ 344; Ibn Sad, “Et-Tabekat”, 4/ 175

¹⁰²⁵ Shiko “El-Ensab”, të Es-Semani, 5/ 361; Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, f. 379

¹⁰²⁶ Shiko ëëë. ar.ëikipedia.org – me datë 1/ 5/ 1432 h.

¹⁰²⁷ Shiko “El-Ensab”, të Es-Semani, 5/ 361

edhe pse unë nuk dëshiroja ta dëgjoj. Thotë: shkova te xhamia (Qabeja), kur ja i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem qëndronte në këmbë, falej afër Qabes. Thotë: qëndrova afër tij, por Allahu nuk e la, veçse të ma bëjë të mundur të dëgjoj prej tij. Thotë: dëgjova fjalë të mira. Thotë: thashë në vete: mjerë për nënën time! Pasha Allahun, unë jam njeri i mençur, poet, nuk më fshihet e mira nga e keqja dhe nuk më ndal asgjë të dëgjoj nga ky njeri atë që thotë. Nëse është ajo që e sjell ai e mirë, e pranoj, e nëse është e keqe, e lë. Thotë: ndenja aty derisa u largua i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem prej aty dhe shkoi në shtëpi. Unë i shkova mbrapa dhe kur deshi të hyjë në shtëpi, iu afrova dhe i thashë: o Muhamed, populli yt më kanë thënë mua për ty kështu e kështu atë që thanë. E pasha Allahun, aq më kanë frikësuar nga çështja jote, sa që i kam mbushur veshët me pambuk që të mos dëgjoj nga ty. Mirëpo, pastaj, Allahu nuk e la pa ma bërë të mundur të dëgjoj nga thëniet e tua. Dëgjova thënie të mira, andaj ma trego çëtjen tënde!

Ka thënë: pastaj i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ma paraqiti Islamin dhe më lexoi mua Kuran. Pasha Allahun, nuk kisha dëgjuar fjalë më të mirë se ajo dhe gjë më drejt se kjo. Thotë (në vazhdim): e pranova Islamin dhe dëshmoja dëshminë e së vërtetës. I thashë: o i dërguari i Allahut, unë jam njeri që më respektojnë në popullin tim, unë do të kthehem te ata dhe t'i thërras në Islam, andaj lute Allahun që të më bëjë ndonjë shenjë të më jetë mua ndihmë para tyre në atë që do ti thërras. Tha: o Allah, bëji atij shenjë!

Tha: kam dalë te poulli im dhe kur kam arritur te një udhë mali që më shpiente te vendi, më doli dritë para syve të mi si shkëlqim dhe thashë: O Allah, në tjetër gjë (jo në fytyrë). Unë frikësohem se mos po mendojnë se ajo është shenjë më ka ranë në fytyrë për shkak të braktisjes së fesë së tyre. Thotë: u largua dhe ra në krye të kamxhikut tim. Tha: të pranishmit shikonin atë dritë në kamxhikun tim si një kandil i varur dhe unë ecja në drejtëm të tyre nga ajo rrugica. Thotë: derisa arrita dhe ishte tek ata. Thotë: sa arrita aty, erdhi babai im i cili ka qenë plak i moshuar shumë. Thotë: i thashë: largohu nga unë o babai im! Nuk jam nga ti dhe nuk je nga unë. Tha: e pse, o biri im? Tha: i thashë: e kam pranuar Islamin dhe e pasova fenë e Muhamedit salallahu alejhi ve selem. Tha: o biri im, feja jote është feja ime. Tha: i thashë: atëherë shko laju dhe pastroji rrobat! Pasatj eja të të mësoj atë që kam mësuar. Tha: shkoi dhe u la, i pastroi rrobat. Tha: pastaj ka ardhur dhe (unë) ia kam paraqitur Islamin dhe ai e ka pranuar.

Pastaj, më ka ardhur bashkëshortja dhe i thashë: qëndro larg meje, nuk je me mua dhe as nuk jam me ty. Tha: e pse, flijofsha babain dhe nënë për ty? Ka thënë: Na ka ndarë mes meje dhe teje Islami dhe e kam pasuar fenë e Muhamedit salallahu alejhi ve selem. Ajo ka thënë: feja jote është feja ime. Ka thënë: i thashë: atëherë shko te Hana Dhish-Shira (ibën Hishami ka thënë: i thonë Huma Dhish-Shira) dhe pastrohu atje.

Ka thënë: Dhush-Shira ka qenë idhull i Deusit dhe El-Huma ka qenë që e kanë mbrojtur. Aty ka pasur rrjedhje të ujit që vinte nga mali. Tha: Ajo ka thënë: flijofsha babain dhe nënën për ty, a ke frikë për ndonjë gjë nga fëmijët e Dhish-Shira? Tha: ka thënë: jo. Unë do ta siguroj nga ajo. Pastaj ka shkuar dhe është larë. Pastaj ka ardhur dhe i kam paraqitur Islamit dhe ajo e ka pranuar.

Pastaj e ka thirrur Deusin në Islam, por ata mbetën pa iu përgjigjur një kohë. Pastaj erdha te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në Mekë dhe thashë: o pejgamber i Allahut, te Deusi ka dominuar imoraliteti, andaj lute Allahun kundër tyre. Ai tha: **O Allah, udhëzoje Deusin!** Kthehu te populli yt dhe thirri ata dhe bëhu i butë me ta! Tha: vazhdimisht kam qëndruar në tokën e Deusit duke i thirrur në Islam derisa i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e bëri hixhretin për në Medine. U bë Bedri, Uhudi, Hendeku, e pastaj shkova te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem së bashku me ata që e kishin pranuar Islamit nga populli im duke qenë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në Hajber. Unë vajta në Medine me shtatëdhjetë apo tetëdhjetë familje nga Deusi, pastaj i jemi bashkuar të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në Hajber. Aty i dërguari salallahu alejhi ve selem na ndau hise nga hiseja e myslimanëve nga plaçka e luftës.¹⁰²⁸

Islami i Tufejlit ka qenë siç shihet qartë në Mekë prej ku është kthyer thirrës te populli i tij. Një pakicë e kishin pranuar Islamit në duar të tij, por të tjerët nga fisi e kishin kundërshtuar. Ka ardhur për së dyti te i dërguari salallahu alejhi ve selem në Medine dhe ia ka shpjeguar gjendjen. Ai kërkoi të lutet kundër tyre, mirëpo u lut për ta siç ka ardhur në hadith në transmetimin e Buhariut ku ka thënë Tufejli: Me të vërtetë Deusi është shkatërruar, ka kundërshtuar dhe kanë refuzuar, andaj lute Allahun kundër tyre! Ai tha: **O Allah, udhëzoje Deusin dhe silli ata këtu!**¹⁰²⁹

Lutja e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem u pranua dhe Deusi e pranoi Islamit dhe ka ardhur delegacioni i tyre me Tufejl ibën Amrin me shtatëdhjetë apo tetëdhjetë veta nga populli. Tufejli ka qenë me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem në çlirimin e Mekës, ku i dërguari e nxiste t'i thyejë disa idhuj në anët e Deusit.¹⁰³⁰ Pastaj ka qenë me të dërguarin salallahu alejhi ve selem kur ai ndërroi jetë dhe ka marrë pjesë në luftën kundër renegatëve në lufta të numërta derisa ra shehid në betejën e Jemames në vitin e njëmbëdhjetë të hixhretit në kalifatin e Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu.¹⁰³¹

¹⁰²⁸ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 1/ 385

¹⁰²⁹ Transmeton Bu hariu në Sahihun e tij, kapitulli "Kissatu Tufejl ibn Amër Ed-Deusi", 5/ 123

¹⁰³⁰ Ibn Sad, "Es-siretu en-nebevije minet-tabekat", 2/ 157; Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 1/ 385

¹⁰³¹ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 2/ 258; shikoni biografinë e tij në "El-Isabe", të Ibn Haxherit, 2/ 225

DELEGACIONI I ABDUL-KAJSTIT¹⁰³²

Abdul-kajsi ishin fisi nga Rebiatu ibën Nezar.¹⁰³³ Vendbanimët e tyre kanë qenë në viset e Bahrejnit në vendbanime dhe periferi. Lidhja e tyre me Islamit ka qenë e kahmotshme. Prej tyre kishin ardhur delegacion para vitit të pestë hixhrij. Në mesin e tyre ka qenë Eshexh ibën Abdul-Kajs, një nga udhëheqësit e tyre. I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka lavdëruar atë me thënien e tij: **“Me të vërtetë te ti i ke dy virtyte të cilat i do Allahu dhe i dërguari i Tij: Mençuria dhe maturia.”**¹⁰³⁴

Ardhja e delegacionit të parë ka qenë që herët prej konfliktit të kurejshëve me të dërguarin salallahu alejhi ve selem. Është transmetuar në përmbledhjen Sahih të Buhariut në kapitullin që e ka quajtur: “Delegacioni i Abdul-kajsit.”¹⁰³⁵ Aty e ka përmendur hadithin nga Ibën Abasi radijallahu anhu. Ka thënë: ka ardhur delegacioni i Abdul-kajsit te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ka thënë: mirë se vini, o popull i panënçmuar dhe i bërë pishman. Ata kanë thënë: o i dërguari i Allahut, mes neve dhe mes jush janë mushrikët e Madarit, gjersa ne nuk arrijmë të vijmë te ti, përveç në muajt e shenjtë. Na trego fjalë nga kjo çështje nëse ne i bëjmë do të hyjmë në xhenet dhe t'i thërrasim ata që janë pas nesh. Ka thënë: ju urdhëroj me katër gjëra dhe ju ndaloj nga katër gjëra:

ju urdhëroj me

-besim në Allahun, a e dini çfarë është besimi në Allahun? Të dëshmosh se s'ka zot që meriton adburimin, pos Allahut,

-falja e namazit,

-dhënia e zekatit,

-agjërimi i muajit ramazan

dhe të jepni një të pestën nga plaçka e luftës.

Ju ndaloj nga katër gjëra: Ajo që shtrydhet nga rrushti në

-duba'

-nekir

-hantem dhe

*-mizfet.*¹⁰³⁶

Ky delegacion ka ardhur me Islamit e fisit beni Abdul-Kajs.¹⁰³⁷

¹⁰³² Shiko Sahih El-Buhari, Kitabul-megazi, Kapitulli “Vefd Abdul-Kajs”, 5/ 116

¹⁰³³ Shiko Ibën Haxher, Fethul-Bari, 16/ 207; Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, f. 295

¹⁰³⁴ Ai është Abdullah ibn Auf. Ka mendime se është Mundhir ibn Auf. Ibn Haxher, “El-Isabe”, 2/ 356

¹⁰³⁵ Sahih El-Buhari, 5/ 116

¹⁰³⁶ Transmeton Buhariu Kitabul-megazi, kapitulli “Vefd Abdul-Kajs”, 1/ 116. Shiko Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 575.

***Duba'**, **nekir**, **hantem** dhe **mizfet** janë enë në të cilat kanë shtrydhur rrush për ta bërë verë. Përkthyesi

¹⁰³⁷ Shiko Sahih El-Buhari 5/ 116; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 575

Në mesin e tyre ka qenë Xharud ibën Amër i cili ka dëshiruar ta pranojë Islamin. Ka qenë në fenë krishtere. Ka thënë: unë kam qenë në një fe dhe unë do ta lë këtë fe për fenë tënde, a do të më sigurosh mua? I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: Po, unë do të të siguroj se Allahu të ka udhëzuar në gjë më të mirë se ajo. Ai e pranoi Islamin dhe po ashtu edhe shoqëruesit e tij.¹⁰³⁸ Ky delegacion nga Abdul-Kajsi me pranimin e Islamit u bënë myslimanë të mirë dhe e kanë përhapur Islamin në Xhevatha në Bahrejn dhe rreth e përqark. Për këtë arsye, është përcjellur nga Ibën Abasi radijallahu anhu: Xhumaja e parë që është realizuar pas xhumasë në xhaminë e të dërguarit të Allahut është xhumaja në xhaminë e Abdul-Kajsit në Xhevatha, d.m.th. në një fshat në Bahrejn.¹⁰³⁹

Para se të nisen për në Bahrejn, kanë kërkuar prej të dërguarit salallahu alejhi ve selem mjete transporti, por u është arsyetuar atyre duke u thënë: Nuk kam me çfarë t'ju transportoj.¹⁰⁴⁰ Kanë thënë: o i dërguari i Allahut, mes nesh dhe vendit tonë ka kafshë që kanë humbur. A të vazhdojmë rrugën me to për në vendet tona? I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka ndaluar nga kjo vepër. Ka thënë: **Ato janë djegie me zajrr.** Kështu, i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka mësuar për çështjen e pasurisë së njerëzve. Edhe pse ata kanë pasur nevojë dhe se këto kafshë të humbura në shkretëtirë, askush nuk e di pronarin e tyre, por megjithatë i ka ndaluar nga ajo.¹⁰⁴¹

Është përmendur se i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka lavdëruar ata para se të arrijnë: ka thënë: do të dalin juve prej këtu një delegacion ata janë më të mirët nga banorët e anës lindore.¹⁰⁴² Omeri radijallahu anhu është ngritur dhe është nisur në drejtim të tyre dhe i ka takuar trembëdhjetë veta kalorës dhe i ka përgëzuar.

Kështu, ata janë kthyer me fenë më të mirë dhe moralin më të mirë dhe me siguri. Kur ka ndodhur në atë vend renegatizmi në popullin e tyre pas vdekjes së të dërguarit salallahu alejhi ve selem nën ndikimin e atyre që i nxitën në renegatizëm dhe kthimin në krishterizëm, ka dalë para tyre Xharudi dhe u ka mbajtur fjalim dhe i ka thirrur në Islam dhe ai e shpalli përqendrimin e tij në Islam se dëshmon se nuk ka zot tjetër që meriton adhurimin, përveç Allahut dhe se Muhamedi është rob dhe i dërguar i Tij dhe se ai i konsideron pabesimtarë ata që nuk e dëshmojnë këtë.¹⁰⁴³

¹⁰³⁸ Shiko Ibn Haxher, "El-Isabe", 1/ 216; Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 575

¹⁰³⁹ Transmeton Buhariu Kitabul-megazi, kapitulli "Vefd Abdul-Kajs", 5/ 116. (xhamia Xhevatha vazhdon ende të jetë me gjurmët e vjetra të njohura deri më sot në El-Ihsa', në anët e Katifit. Kam prezantuar personalisht aty.)

¹⁰⁴⁰ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 575

¹⁰⁴¹ Transmeton Muslimi. Shiko "Zadul-mead", f. 661

¹⁰⁴² Ibn Kethir, "Es-siretu en-nebevije", 1/ 90

¹⁰⁴³ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 575

DELEGACIONI I THEKIFIT

Thekifi ndërlidhet me Hevazinin nga Madari.¹⁰⁴⁴ Ata kanë banuar në Taif nga qytetet më të afërta të Mekës dhe me lidhshmëri më të madhe me ta. Taifi ka pasur klimë të mirë, ajr të pastër me prodhime të shumta agronomike. Ka shumë lugina bujqësore pjellore të njohura. Tregtarët mekas kanë pasur aty ara dhe vende për pushim. Iknin atje nga vapa e Mekës në stinën e verës.¹⁰⁴⁵

Hevazinët ishin fqinj të Thekifëve në Taif dhe anët përreth, përveçse sundimi brenda Taifit ka qenë në duar të Thekifit. Thekifi kanë qenë qytetarët, kurse hevazinët beduinë. Thekifët ishin në shirk dhe e adhuronin Latin, idhullin arab të njohur¹⁰⁴⁶ për të cilin kanë zbritur ajetet: “***E ju, a i shihni Latin dhe Uzanë? * Dhe atë të tretin e të fundin, Menatin (a kanë fuqi si Zoti i Muhamedit, e ju i konsideroni zota)?***” Nexhm: 19, 20

Thekifi kishte marrë pjesë kundër të dërguarit salallahu alejhi ve selem në betejën Hunejn me Hevazinët dhe fise të tjera.¹⁰⁴⁷ Beteja kishte mbaruar me fitoren e myslimanëve pas disa çregullimeve në luftim. Kjo është ajo në të cilën kanë aluduar thëniet e Allahut të Madhëruar:

“Në të vërtetë, Allahu ju ka ndihmuar në shumë beteja, si dhe në dütën e (luftës së) Huneinit, kur juve ju mahniti numri juaj i madh. Por ai numër nuk ju solli dobi aspak, sepse toka ju duk juve e ngushtë, edhe pse është e gjerë dhe kthyer shpinën duke ia mbathur.” **Teube: 25 – 27**

Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem ka shkuar në Taif në vitin e tetë të hixhretit pas Hunejnit dhe e ka rrethuar për afërsisht njëzet ditë, por ata këmbëngulën me kokëfortësi, edhe pse myslimanët përdorën tank dhe katapult, por muret e Taifit ishin mjaft rezistuese. Pas një ëndrre që e pa i dërguari salallahu alejhi ve selem e kuptoi se taifi nuk do të pushtohet, prandaj e ka lënë dhe është larguar prej aty dhe është kthyer në Mekë.¹⁰⁴⁸

Në Xherane, i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka mbledhur ganimetet. Aty i vjen një delegacion nga Hevazini të cilët ishin beduinët e Taifit. Atyre u kishin mbetur robër nga familjet e tyre prej betejës Hunejn. Kishin ardhur të nënçmuar dhe të kërkojnë ndërmjetësim nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Kërkonin t’u

¹⁰⁴⁴ Es-Semani, “El-Ensab”, 3/ 134; Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, f. 266

¹⁰⁴⁵ Shiko “Muxhemul-buldan” të Jakut El-Hamevi v. 4/ 11; El-Bel-ladi, “Muxhemul-melaim el-Hix-haz”, 5/ 224

¹⁰⁴⁶ El-Bekri, “Muxhem mas’tu’xhem”, 3/ 886; Jakut el-Hamevi, “Muxhemul-buldan, 4/ 11

¹⁰⁴⁷ Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, f. 491

¹⁰⁴⁸ Shiko “Gazvetu Hunejn ve hisaru et-Taif” nga ky libër.

kthehen pasuritë e tyre dhe familjarët e robëruar (gratë dhe fëmijët). I dërguari salallahu alejhi ve selem u ka dhënë atyre të zgjedhin mes pasurisë dhe familjarëve. Por ata zgjodhën familjarët. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka liruar ato që i ka pasur të robëruar. Po ashtu, edhe myslimanët kur e panë të dërguarin se i liroi të robëruarit edhe ata i liruan robërit e tyre të hevazinëve. Udhëheqësi i tyre Malik ibën Auf kishte pas ikur te Thekifët në Taif. I dërguari salallahu alejhi ve selem u tha popullit të tyre se nëse ai vjen si mysliman i penduar, do t'ia kthejë pasurinë dhe familjen po edhe njëqind deve. Maliku dëgjon për këtë dhe vjen te i dërguari salallahu alejhi ve selem i penduar dhe duke e lavdëruar pejgamberin salallahu alejhi ve selem. I dërguari i Allahut e angazhoi atë së bashku me ata që e kishin pranuar Islamin nga populli i tij të luftojnë Thekifët dhe t'ua ngushtojnë atyre rrugët në Taif, sepse ai vend kishte qenë vendstrehim i të ikurve pas çlirimit të Mekës. Pastaj ai filloi t'u bëjë presion thekifëve dhe t'i luftojë. Kështu atyre u ngushtohet gjendja. Në të njëjtën kohë vjen te pejgamberi salallahu alejhi ve selem Urvete ibën Mesud Thekafi si mysliman. Ai ka qenë i dashur te populli i vet. Ka dalë te populli i tij në Taif dhe e i ka thirrur në Islam. Ai pasi doli në një vend të lartë dhe i ka thirrur në Islam dhe ua shfaqti atyre fenë e tij, ata e kanë gjuajtur me shtiza nga të gjitha anët dhe kanë goditur nga e cila ka vdekur. E kanë pyetur Urven (para së të vdesë) çfarë po sheh në gjakun e tij? Ai ka thënë: nderim që më ka nderuar Allahu me të dhe dëshmi që ma bëri Allahu të mundshme. Unë nuk kam gjë, pos asaj që e kanë shehidët të cilët janë vrarë me të dërguarin e Allahut para se të largohet nga ju. Më varrosni te ata: ata mendojnë se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: shembulli i tij te populli i tij është si shoku i Jasinit te populli i tij.¹⁰⁴⁹

Pastaj thekifët pas disa muaj janë bindur. Ata më nuk kishin fuqi të luftojnë kundër të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. E përgatisin një delegacion (dhe kur arrijnë në Medine), Ebu Bekri e lajmëron të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem¹⁰⁵⁰ për ardhjen e tyre.

Pasi kanë ardhur te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ia kanë ngritur një tendë në skaj të xhamisë, gjersa Halid ibën Said ibën El-As ka qenë ai që ka ecur mes tyre dhe të dërguarit të Allahut derisa e kanë shkruar marrëveshjen e tyre. Halidi ka qenë ai që ua ka shkruar letrën me dorën e tij. Ata nuk janë ushqyer me ushqim që u vinte nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem derisa ta provonte Halidi derisa kanë hyrë në Islam dhe e kanë kryer shkrimin e marrëveshjes. Ata e patën kërkuar nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem t'ua lejojë idhullin Lat, të mos ua thyejë tre vjet, por i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka refuzuar. Ata vazhdimisht kanë kërkuar vit pas viti dhe ai i ka refuzuar. Kanë kërkuar një muaj pas ardhjes së tyre, por ka refuzuar që t'u lëjë ndonjë gjë të emërtuar. Ata dëshironin sipas asaj që dukej, që me prolongimin e saj të mbeten të qetë nga mendjelehtët e tyre,

¹⁰⁴⁹ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 538; Ibn Haxher, "El-Isabe", 2/ 478

¹⁰⁵⁰ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 539

gratë dhe fëmijët pasi që nuk dëshironin ta frikësonin popullin e tyre me rrënimin e tij derisa t'i shtinë në Islam. Por i dërguari salallahu alejhi ve selem ua refuzoi dhe vendosi të shkojë Ebu Sufjan ibën Harbi dhe Mugire ibën Shube ta rrënojnë. Pos kërkesës për t'ua lënë idhullin, ata kishin kërkuar t'i lirojë nga namazi dhe të mos i thyejnë idhujt me duart e tyre. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: sa u përket idhujve tuaj për thyerje me duart tuaja, atë do t'jua falim, po sa i përket namazit, s'ka hajr në fe që s'ka namaz në të. Ateherë kanë thënë: O Muhamed, ne këto do t'i bëjmë, edhe pse (tani për ne) është nënçmim.¹⁰⁵¹

Pasi e kanë pranuar Islamin dhe e ka shkruar me ta marrëveshjen, ua ka caktuar atyre t'u prijë Uthman ibën Ebi El-Asi dhe ka qenë më i riu me vjet. Ai ka qenë më i kujdesshmi për ta mësuar Islamin dhe mësimin e Kuranit. Ebu Bekri i ka thënë të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem: o i dërguari i Allahut, unë e kam parë këtë djalosh të tyre nga më të kujdesshmit për ta mësuar Islamin dhe për ta mësuar Kurantin.¹⁰⁵² Ai ka vazhduar të jetë prijës i tyre gjatë jetës së peygamberit salallahu alejhi ve selem dhe tërë kohën e kalifatit të Ebu Bekër Sidikut.¹⁰⁵³

Delegacioni mësuan diçka nga Kurani dhe gjëra të fesë dhe i dërguari pranoi që rrënimin e latit ta merr përsipër dikush tjetër me kusht që më mos të mbetet as një çast. Ka dërguar me ata delegacion të cilët detyre e kanë pasur rrënimin e idhullit nën mbrojtjen e popullit të tyre deri sa ta prishin. Gratë e thekifit kanë qarë për idhullin.¹⁰⁵⁴ Pastaj islami është përhapur mes thekifëve dhe banorëve të Taifit qytetarët. Banorët e tyre u përqëndruan në Islam edhe pas vdekjes së peygamberit salallahu alejhi ve selem, e nuk kanë bërë herezi.¹⁰⁵⁵

DELEGACIONI I BENI TEMIMËVE¹⁰⁵⁶

Beni Temimët janë një nga fiset adnanije. Ata prejardhjen e kishin nga Mur ibën Ed. Ai ishte fisi më i madh arab.¹⁰⁵⁷ Vendbanimet i kishin në bahrej dhe në lindje të Nexhdit dhe në anët e Ihsasë.¹⁰⁵⁸ Delegacioni i tyre ka ardhur në vitin e nëntë hixhrij pas kthimit të peygamberit salallahu alejhi ve selem nga beteja e Tebukut. Siç është përmendur se ata kanë pasur delegacion, apo individë që e përfaqësojnë popullin e tyre para këtij viti. Buhariu në Sahihun e tij ka titulluar kapitull “Delegacioni i beni

¹⁰⁵¹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 540

¹⁰⁵² Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 539. 540

¹⁰⁵³ Edh-Dhehebi, “Sijeru ealamin-nubela”, 2/ 374

¹⁰⁵⁴ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 542

¹⁰⁵⁵ Shiko El-Beladheri, “Futuhul-Buldan”, f. 115

¹⁰⁵⁶ Shiko Sahih El-Buhari, Kitabul-megazi, kapitulli “Vefd beni Temim”, 4/ 115

¹⁰⁵⁷ Ibn Haxher, Fethul-Bari, 16/ 205; Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, f. 207

¹⁰⁵⁸ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 575; El-Hemdani, “Sifatul-xheziretil-arabi”, f. 281

temimëve”. Aty ka përmendur disa hadithe.¹⁰⁵⁹ Delegacioni i tyre ka qenë nga delegacionet më të popullarizuara që kanë shkuar te i dërguari i Allahut. Në mesin e tyre ka pasur udhëheqës të njohur të nivelit të fisave arabe. Prej tyre Ekra ibën Habis, Zuberkan ibën Bedër, Habbab ibën Jezid, Atarid ibën Haxhib, Ujejne ibën Husën dhe tjerë.¹⁰⁶⁰

Pasi kanë aritur delegacioni në Medine, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë në dhomat e nënave besimtare. Ata kanë hyrë në xhami dhe kanë filluar të thërrasin të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem: dil te ne, o Muhamed! Ne lavdërojmë të mirën dhe e nënçojmë të shëmtuarën.¹⁰⁶¹ I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem u shqetësua me thëniet e tyre (me zë të lartë) dhe tha: Atë, para se gjithash, Allahu e urdhëron¹⁰⁶² dhe në lidhje me ta ka zbritur: **“Ata që të thërrasin përtej mureve, shumica e tyre janë që nuk kuptojnë. * E sikur ata të bënin durim derisa të kishe dalë ti vetë, do të ishte më edukative për ta, po Allahu është mëkatfalës, mëshirues.”** Huxhurat: 4, 5

Pas daljes së resulull-llahut salallahu alejhi ve selem, ata kërkuan t’i japë leje folësit të tyre Atarid ibën Haxhib të flasë dhe e mbajti një fjalim si në vijim: falënderimi është për Allahun i cili i posedon vlerat dhe dhuntitë ndaj neve. Ai është shkak që na ka bërë neve mbretër dhe na ka dhënë pasuri të shumta me të cilat bëjmë vepra bamirëse. Na ka bërë më krenarët e banorëve të anës lindore. Ai vazhdoi me lavdërimin e Beni temimëve derisa e mbaroi fjalimin.¹⁰⁶³

Pasi mbaroi, i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka urdhëruar Thabit ibën Kajs ibën Shimasin t’i përgjigjet dhe ai është ngritur me fjalim. Prej asaj që e ka thënë ka qenë: “Falënderimi i takon Allahut, qiejt dhe toka janë nga krijesat e Tij, aty e ka dhënë gjykimin e Tij, Kursia e Tij është përfshirë në dijen e tij dhe nuk ka qenë kurrë ndonjë gjë, përpos me dijen e Tij ... “ dhe e ka vazhduar fjalimin e tij që ka qenë e mbushur me iman dhe besnikëri, me davet për te Allahu i Madhëruar, me lavdata ndaj Allahut dhe ndaj të dërguarit të Tij salallahu alejhi ve selem.¹⁰⁶⁴

Pas kësaj është ngritur poeti i temimëve Zuberkan ibën Bedër dhe e ka recituar poemën para të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem ë cila ka qenë e koncentruar në krenarinë e popullit të tij beni temim. Prej saj:

Ne jemi bujar dhe s’ka vendbanim që na rivalizohet,

¹⁰⁵⁹ Shiko Sahih El-Buhari, 4/ 115, 116

¹⁰⁶⁰ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 560

¹⁰⁶¹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 562

¹⁰⁶² Burimi i mëparshëm.

¹⁰⁶³ Shiko tekstin e hytbes te Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 562

¹⁰⁶⁴ Shiko tekstin e hytbes te Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 562

Prej ne janë mbretërit dhe te ne ngriten postet e prijësve.¹⁰⁶⁵

I dërguari salallahu alejhi ve selem e thërret Hasan ibën Thabitin t'i përgjigjet pas mbarimit. Hasani radijallahu anhu e ka recituar poemën <<Asma>>. Prej saj:

*Me të vërtetë at më të lartit nga Fibri dhe vëllezërit e tyre
Vetëm se kanë qartësuar sunetin për njerëzit që duhet të pasohet,
Me të është i kënaqur secili që sekretin e tij e ka,
Devotshmërinë ndaj Perendisë dhe për çdo të mirë që e bën,*

Fjalët e Hasanit kanë përmbajtur domethënie të Islamit të lartë dhe të krenuarit me të, me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Është thënë se janë këmbyer edhe poema të tjera mes Zuberkanit dhe Hasanit dhe kur kanë mbaruar, Ekra ibën Habisi ka thënë: Pasha babain tim, këtij njeriut i është dhënë dhunti. Folësi i tij është më orator se folësi ynë, poeti i tij është poet më i fortë se i yni po edhe zërat i kanë më të ëmbël se zërat tanë.¹⁰⁶⁶

Ata e pranuan Islamin dhe mësuan nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. I ka urdhëruar disa nga sahabët t'i mësojnë dhe ata pastaj e pyetnin të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem.

Buhariu transmeton në Sahihun e tij nga Imran ibën Husajni se ka thënë: ka ardhur një grup nga beni temimët te pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe ka thënë: pranojeni përgëzimin, o Beni Temim. Thanë: o i dërguari i Allahut, na përgëzove, andaj na jep! Kjo është vërejtur (shqetësimi) në fytyrën e tij. Pastaj ka ardhur një grup nga Jemeni dhe u ka thënë: pranojeni përgëzimin pasi nuk e pranuan Beni Temimët. Ata thanë: e pranuan, o i dërguari i Allahut.¹⁰⁶⁷

Kur deshtën delegacioni të kthehen në vendabinimet e tyre, i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka shpërblyer. Ebu Bekri dhe Omeri kanë pasur mendime të ndryshme në lidhje me caktimin e prijësit të tyre. Transmeton Buhariu nga Abdullah ibën Zubejr radijallahu anhu: kanë ardhur kalorës nga Beni Temimi te pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe Ebu Bekri ka thënë: emërtoje prijës K'ak'a ibën Mabed ibën Zuraren. Omeri ka thënë: jo, por emërtoje Ekra ibën Habisin. Ebu Bekri ka thënë: nuk kishe qëllim, përveç se të më kundërshtosh. Omeri tha: nuk desha të të kundërshtoj. Polemizuan derisa i ngritën zërat dhe zbriti thënia e Allahut të Madhëruar: "***O besimtarë, mos bëni asgjë para (se të orientoheni në udhëzimet e) Zotit dhe të dërguarit të Tij, kini kujdes Allahun, se me të vërtetë Allahu i dëgjon të gjitha dhe i di të gjitha. * O ju që keni besuar, mos ngreni zërin tuaj mbi zërin***"

¹⁰⁶⁵ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 564; ***

¹⁰⁶⁶ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 175, 176

¹⁰⁶⁷ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 567

e Pejgamberit dhe mos iu ngërmoni atij si i ngërmoheni njëri-tjetrit, e të zhduken veprat tuaja duke mos ditur ju.“ Huxhurat: deri sa ka mbaruar.¹⁰⁶⁸

DELEGACIONI I BENI AMIRIT

Benu Amir ibën S’as’ate nga Kajs Ajlan nga Mudar.¹⁰⁶⁹ Ata banonin në anët e Nexhdit afër me Medinen. I dërguari salallahu alejhi ve selem kishte dërguar njerëz nga sahabët e tij që t’i thërrasin në Islam, por aty i kanë vrrarë në ndodhine njohur Biër Maune.¹⁰⁷⁰

Pati ardhur delegacioni i beni Amirëve ku në mesin e tyre e kanë pasur Amir ibën Tufejl. Ai ishte që i kishte luftuar sahabët e pejgamberit salallahu alejhi ve selem në Biër Maune. Ka qenë beduin i ashpër. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka kërkuar prej tij ta pranojë Islamin, e ai ka thënë: çfarë më bën mua nëse e pranoj Islamin? I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: për ty do të ketë ajo që u takon myslimanëve dhe ndaj teje do të jetë ashtu si ndaj atyre. I ka thënë pejgamberit: ma lër çështjen tënde pas teje mua. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: Kjo nuk të takon ty dhe as popullit tënd, por për ty janë dizgjinat e kuajve. Ka thënë: unë tani jam te dizgjinat e kuajve të Nexhdit. M’i lër mua periferitë, ndërsa ti merri fshatrat.¹⁰⁷¹ I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: Jo. Amiri ka thënë: Jo? Pastaj filloi t’i kërcënohet të dërguarit salallahu alejhi ve selem duke i thënë: atëherë unë do ta mbushë këtu me burra dhe kuaj kundër jush. I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka thënë: Allahu do të të ndalojë. O Allah, më ji i mjaftueshëm kundër Amir ibën Tufejlit! Pastaj atij i ka dalë një gjëndër në qafë, nga dhimbja e së cilës piskëllonte me zë të lartë. Ai ishte sëmure të shtëpia e Sululijes, e pastaj nuk dëshiroi të vdesë te ajo dhe i ka hipur kalit që i kishte dalë duke thënë: gjëndër si gjëndra e deve dhe vdekje në shtëpinë Selulije? Ka kalëruar deri sa ka vdekur.¹⁰⁷²

Me të në delegacion ka qenë Erbid ibën Kajs. Me të kanë pasur qëllim t’i bëjnë atentat pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Ai më pas kthehet te populli i vet. Ka pasur moral të keq ndaj Allahut aq sa pati thënë: Muhamedi na ka thirrur në adhurimin e një gjëje, kisha dashur ajo të jetë të unë e ta gjuaj me shtiza. Pas kësaj një ditë apo dy ditë, ka dalë dhe e ka goditur një vetëtimë dhe e ka djegur. Kanë thënë: në lidhje me të ka zbritur thënia e Allahut: “***Ndërkaq, murmurima e madhëron (Zotin një) me falënderimin (që i takon) e Tij, (e madhërojnë) edhe engjëjt nga droja ndaj***

¹⁰⁶⁸ Shiko Sah el-Buhari, Kitabu et-tefsir, “Suretul-Huxhurat”, kapitulli “Ve la terfau esvatekum”, 6/ 46; shiko Tefsir Ibn Kethir, 2/ 1743

¹⁰⁶⁹ Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, 2/ 271

¹⁰⁷⁰ Shiko “Ndodhia në Biëru Maune”, nga ky libër.

¹⁰⁷¹ Është e sqaruar në përkthim.

¹⁰⁷² Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 569; Ibn Kethir, në tefsirin e tij, 1/ 1008

Tij. E Ai dërgon rrufetë dhe me ato godet kë të dojë. Ndërsa idhujtarët polemizojnë rreth Allahut, e Ai është ndëshkues i rreptë. “ Rad: 13¹⁰⁷³

DELEGACIONI I BENI HANIFES¹⁰⁷⁴

Fisi Benu Hanife është fis që është me përkatësi të Beni Bekër ibën Vail.¹⁰⁷⁵ Vendbanimet e Beni Hanifes kanë qenë ne Jemame në luginën e njohur me emrin e tyre dhe ata që janë degëzuar nga ata. Ato vise kanë qenë vende bujqësore të njohura me prodhimin e drithrave dhe hurmave si dhe prodhime të tjera bujqësore të cilat i eksportonin në Mekë.¹⁰⁷⁶ Sikurse kishte pasur vërejtje në këmbimin tregtar mes tyre dhe kurejshëve. Para çlirimit të Mekes është robëruar një prijës i tyre dhe ai ka qenë Thumame ibën Athali.

Transmeton Buhariu nga Ebu Hurejreja radijallahu anhu se ka thënë: pejgamberi salallahu alejhi ve selem e ka dërguar një kalorësi në anë të Nexhdit dhe e në kthim e kanë sjellë një njeri nga Beni Hanife që quhej Thumame ibën Athal. E kanë lidhur për shtyllën nga ana e xhamisë. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka kaluar pranë tij dhe i ka thënë: Çfarë ka te ti, o Thumame? Ka thënë: kam hajr, o Muhamed. Nëse më mbyt, do të mbytësh njeri për të cilën hakmerren për gjakun e tij, e nëse më bën mirë, i bën mirë mirënjohësit. Nëse dëshiron pasuri, kërko çfarë të duash. E lanë deri në të nesërmen. Pastaj (përsëri) i ka thënë: Çfarë ka te ti o Thumame? Ka thënë: atë që të thashë, e nëse më bën mirë, i bën mirë mirënjohësit. E ka lënë deri nesër dhe (përsëri) e ka pyetur: Çfarë ka te ti, o Thumame? Ka thënë: atë që të thashë. Ka thënë: lirojeni Thumamen! Ai shkoi te disa palma afër xhamisë, është larë dhe ka ardhur e ka hyrë në xhami. Ka thënë: dëshmoj se s'ka zot që meriton adhurimin, përpos Allahut, dhe dëshmoj se Muhamedi është i dërguar i Allahut. O Muhamed, pasha Allahun, nuk ka pasur person në tokë më të urrejtur se ti, por tani ti je bërë personi më i dashur për mua. Pasha Allahun, nuk ka pasur fe më të urrejtur për mua se feja jote, por tani feja jote është bërë feja më e dashur për mua. Kalorësit e tu më morën këndeje, por tani unë dëshiroj të bëj umren, e çfarë mendon për këtë? I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka përgëzuar dhe e ka porositur ta bëjë umren. Kur ka shkuar në Mekë, një person i ka thënë atij: a je bërë sabi'i? Ka thënë: jo, por e kam pranuar Islamin me Muhamedin të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem, e jo pasha Allahun nuk do t'ju arrijë nga Jemameja asnjë kokërr drith deri sa të japë leje pejgamberi salallahu alejhi ve selem.¹⁰⁷⁷

¹⁰⁷³ Tefsir Ibn Kethir, 1/ 1008; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 568

¹⁰⁷⁴ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij, Kitabul-Megazi, kapitulli “Vefd Ebi Hanife ve hadith Thumame Ibn Athal”, 5/ 117

¹⁰⁷⁵ Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, f. 309

¹⁰⁷⁶ Shiko Abdullah ibn Muhamed ibn Huamis, “Muxhemul-jemame”, botimi i dytë, Rijad, 1400 h.

¹⁰⁷⁷ Transmeton Buhariu, kapitulli “Vefd Ebi Hanife”, 4/ 117, 118

Buhariu e ka veçuar personalitetin e Thumame ibën Athalit në pjesëmarrje në titullin: “kapitulli delaegacioni i Beni Hanifes pas Islamit të tyre dhe si e ka parë Thumame besnikërinë e të dërguarit të Allahut, mëshirën e tij dhe sjelljen e mirë të tij.” (Fytyra jote ka qenë më e urrejtura për mua, e tani është bërë fytyra më e dashur për mua).¹⁰⁷⁸

Pasi e pranoi Islamin, ka dalë për në Mekë për ta bërë umren. Kurejshët e kishin kuptuar për islamin e tij dhe e kanë zënë dhe e kanë ndëshkuar, e pastaj e kanë liruar nga frika se kjo mos po ndikon në importin e ushqimit nga Jemameja. Në të vërtetë, sa ka arritur në Jemame, ua ka ndaluar ushqimin që të eksportohet në Mekë. Mekasit u dëmtuan nga kjo shumë, andaj i kanë shkruar të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem duke ia përkujtuar lidhjen farefisnore. Pastaj i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka shkruar Thumames t’ua lirojë atyre blerjen e ushqimit nga Jemameja.¹⁰⁷⁹

Ajo ka qenë një pjesë e embargos ekonomike ndaj Mekës. Islami i Thumames nga beni hanife ka pasur rol për arritjen e thirrjes (daveitit) në Jemame në vendbanimet e beni Hanifes. Banorët atje u ndikuan nga thirrja e Islamit dhe gjërat që i ngërthen kjo fe.

Në vitin e nëntë hixhri, në mesin e delegacioneve që kanë ardhur te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë edhe delegacioni i beni hanifes, e mes tyre edhe të famshmit¹⁰⁸⁰ nga ta si Musejleme Kedhabi para se të pretendonte profetësinë gjegjësisht kur pati filluar të mendonte për këtë gjë.

I dërguari salallahu alejhi ve selem i pati pranuar te shtëpia e remlete bint El-Harithit. Ka qenë e përgatitur për mysafirët e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. U ka ardhur i dërguari dhe në dorë ka pasur një degë nga hurma (palma) dhe me vete ka pasur disa sahabe, prej tyre Thabit ibën Kajs ibën Shimas. I dërguari i Allahut subhanehu ve teala qëndroi para tij dhe i foli.¹⁰⁸¹ Ndoshta transmetimi tjetër i Buhariut me detale të ndodhisë është e kuptuar pa nevojë komentimi. Përcjell ibën Abasi radijallahu anhu ku thotë: ka ardhur Musejleme Kedhabi në kohën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ka thënë: nëse Muhamedi më bën çështjen e tij mua pas tij, e pasoj. Atë e pasonin shumë njerëz nga populli i tij. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dalë te ai dhe me vete ka pasur Thabit ibën Kajs ibën Shimasin. Në dorë ka pasur një degë të palmës, ka dalur para Musejlemes me shoqëruesit e tij dhe i ka thënë: po të mërhoje edhe këtë degë nuk do ta jepja dhe as nuk do të të jepet çështja e Allahut ty. Nëse e kthen shpinën, Allahu do të të nënçmojë dhe unë po të shoh atë që e kam parë në ëndërr, siç e kam parë.

¹⁰⁷⁸ Buhariu, 4/ 117; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 639

¹⁰⁷⁹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 639

¹⁰⁸⁰ Shiko Buhariu, Kitabul-Megazi, kapitulli “Vefd Ebi Hanife”, 5/ 118

¹⁰⁸¹ Nga transmetimi I Buhariut në Sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli “Kissatu Ebu El-Esved El-Anesi”, 5/ 119

Ky është Thabiti do të të përgjigjet në vend timin. Pastaj ka shkuar i dërguari salallahu alejhi ve selem. Ibën Abasi thotë: e pyeta për thënien e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem “unë po të shoh atë që e kam parë në ëndërr siç e kam parë.”¹⁰⁸²

Në ëndrrën që e ka parë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem është përmendur, siç e ka transmetuar Buhariu nga Ebu Hurejreja radijallahu anhu ka thënë: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: duke qenë unë në gjumë, m’i sollën depot e Tokës dhe m’i vunë në dorë dy byzylikë të arit dhe më erdhën të mëdhaja dhë më shpalli Allahu t’u fryej dhe i fryva, ato u zhdukën. I komentova se flitet për dy gënjeshtarë mes të cilëve unë gjindem: ai i Sana’asë dhe ai Jemames.¹⁰⁸³ Përgjigjja e të dërguarit të Allahut ka qenë e prerë dhe e fortë para atij gënjeshtari.

Fisi Benu Hanife i është bashkuar në atë inat Musejlemes kur ai pretendoi për vete profetësinë. Kur kthehet ai prej Jemames, bënu hanifët e pasuan si rezultat i fanatizmit nacionalist. Njëri prej tyre pati thënë: Dëshmoj se ti je gënjeshtar, por gënjeshtari i Rebias është më i dashur për ne se besniku u Mudarit.¹⁰⁸⁴

Musejleme i pati shkruar të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem: nga Musejleme i dërguar i Allahut deri te Muhamedi i dërguar i Allahut, paqa qoftë për ty, unë të kam shoqëruar në çështjen me ty. Për ne është gjysma e tokës dhe për kurejshët është gjysma e tokës, por kurejshët janë popull që e teprojnë.¹⁰⁸⁵ I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem pastaj i është përgjigjur:

*“Me emrin e Allahut, Mëshirëplotit, të Gjithëmëshirshmit
Nga Muhamedi, i dërguari i Allahut
deri te Musejleme Kedhabi
paqa qoftë për atë që e pason udhëzimin
e pastaj:*

*Toka është e Allahut dhe ia lë në trashëgim kujt të dojë nga robërit e Tij
Përfundimi u takon të devotshmëve.*

Ky këmbim i letrave me pejgamberin salallahu alejhi ve selem ka qenë në vitin e dhjetë hixhri.¹⁰⁸⁶

Musejlemes me parinë e vet i shtohet forca dhe ai filloi t’u kërcënohet myslimanëve në Medine pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Prandaj, nga veprat e para të Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu ka qenë të mbarojë punë me renegatët. Ka dërguar tri ushtri për ta luftuar Musejlemen. Ai ishte pas forcuar me bashkëngjitjen e

¹⁰⁸² Shiko Sahih El-Buhariu, Kitabul-Megazi, kapitulli “Vefd Ebi Hanife”, 5/ 118

¹⁰⁸³ Shiko Sahih El-Buhariu, Kitabul-Megazi, kapitulli “Vefd Ebi Hanife”, 5/ 118

¹⁰⁸⁴ Taberi në Tarihun e tij, ndodhitë e vitit 11 h. 3/ 514

¹⁰⁸⁵ Taberi në Tarihun e tij, 3/ 248

¹⁰⁸⁶ Taberi në Tarihun e tij, 3/ 248

fiseve të tjera me të. Prej tyre Benu Temim për një periudhë të përkohshme. Myslimanët zhvilluan luftë në Jemame dhe ngadhnyen ndaj renegatizmit të tyre. Aty kanë rënë shehid një numër i madh i sahabëve të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. E ka kaluar treqindëshin, prej të cilëve një numër i madh i ensarëve. Mes tyre ka qenë Zejd ibën Hatabi, vëllai i Omerit radijallahu anhu dhe Ebu Duxhane e të tjerë.¹⁰⁸⁷

DELEGACIONET E JEMENTI

Jemeni shtrihej në një tokë të gjerë. Në periudhën profetike ka pasur fise të ndryshme. Këto vise me kabilet që kishte aty dhe qytet kanë pasur lidhje me të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe me Islamit qysh në kohët më të hershme prej profetësisë së pejgamberit salallahu alejhi ve selem para hixhretit në Medinen e ndriçuar. Ka ndodhur që nga një fis apo një qytet të vijnë delegacione të ndara. Kjo ka shkaktuar që të ketë shumë ndodhi, saqë është vështirë të përmenden të gjitha në një vend.

Dërgesa e Muadh ibën Xhebelit radijallahu anhu dhe disa prijëseve (emir) të tjerë në Jemen nga ana e pejgamberit salallahu alejhi ve selem ka pasur rol të rëndësishëm për ardhjen e delegacioneve të shumta në kohën e fundit të jetës së pejgamberit salallahu alejhi ve selem.¹⁰⁸⁸ Nga delegacionet më të rëndësishme prej tyre është:

DELEGACIONI I ESHARIJINËVE

Esharijinët i përkasin Eshar ibën Zejd ibën Kehlan ibën Sebe. Vendbanimi i tyre ishte në Jemen.¹⁰⁸⁹ Kur erdhi delegacioni i tyre dhe në mesin e tyre ishte Ebu Musa El-Eshari radijallahu anhu, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **Kanë ardhur banorët e Jemenit, ata janë me zemra të ndjeshme, imani është jemenas, fikhu është jemenas dhe urtësia është jemenase.**¹⁰⁹⁰

Në hadith tjetër ku i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Ju kanë ardhur banorët e Jemenit si të jenë re, ata janë nga më të mirët e atyre që janë në tokë.”**¹⁰⁹¹

¹⁰⁸⁷ Shikoi detajet e betejës në “El-futul-islamije abrel-usur”, Abdul-Aziz El-Omeri, f. 103; Taberi në Tarīhun e tij, 3/ 252

¹⁰⁸⁸ Shiko Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 592; Mehdi Rizkullah, “Es-siretu en-nebevije min mesadil-asllije”, f. 676

¹⁰⁸⁹ Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, f. 397

¹⁰⁹⁰ Transmeton Muslimi, shiko Ibn Kajim El-Xheuzije, “Zadul-Mead”, f. 667; E transmeton edhe Buhariu, Kitabul-megazi, kapitulli “Kudumul-esharijin ve ahlul-Jemeni”, 5/ 122

¹⁰⁹¹ Shiko Ibën Kajim El-Xheuzije, “Zadul-Mead”, f. 667

Te ata ka pasur iman, besnikëri dhe pranim të fjalës së pejgamberit salallahu alejhi ve selem pa kurfarë dileme. Arritja e tyre ka qenë me delegacionin e beni Temimit në të njëjtën kohë. Përcillet nga Imran ibën Husajn radijallahu anhu se ka thënë: ka ardhur një grup nga Beni Temimët te pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe ka thënë: pranojeni përgëzimin o beni Temim! Kanë thënë: o i dërguar i Allahut, na përgëzove e tani na jep! Në fytyrën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem është parë indinjatë. Pastaj ka ardhur grupi nga Jemeni. U ka thënë: pranojeni përgëzimin pasi nuk e pranoi benu Temimi. Kanë thënë: e pranuan, o i dërguari i Allahut.”¹⁰⁹²

Është përcjellë se ata kanë mësuar nga pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe e kanë pyetur për gjëra të ndryshme. Prej tyre, për fillimin e krijimit. Prej asaj që pejgamberi salallahu alejhi ve selem u ka thënë, është: **“Ka qenë: ka qenë Allahu dhe nuk ka pasur gjë pos Tij dhe ka qenë Arshi i Tj mbi ujë, gjersa në ‘Dhikër’ (Tek shkrimi i Tij) e ka shkruar çdo gjë dhe i ka krijuar qiejt dhe Tokën.”**¹⁰⁹³

Nga transmetimet bëhet e qartë se ata kanë qenë paraprakisht në Islam para se të arrijë delegacioni i tyre te pejgamberi salallahu alejhi ve selem. Prej tyre ka pasur po ashtu pjesëmarrje në hixhretin në Abisini dhe në pushtimin e Hajberit.¹⁰⁹⁴

I DELEGUARI NGA MURADËT – FERVETE IBËN MUSEJK

Murad ishte fis i Mudhaxhijëve nga Kehlani nga Sebe’e El-Humejrije¹⁰⁹⁵ dhe jetonin në Jemen në fqinjësi me Hemdanin. Konsiderohej përkatëse e mbretërve të Kindes në atë rajon.¹⁰⁹⁶

Fervete ibën Musejk El-Muradi ka ardhur te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në Medinen e ndriçuar si mysliman në vitin e nëntë hixhri. Ka biseduar me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem për atë që e kishte goditur popullin e tij në betejat me Hemdanin. I dërguari salallahu alejhi ve selem i tha atij: Mirëpo, ajo popullit tënd nuk i ka shtuar në Islam, përpos se hajr.¹⁰⁹⁷ Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka emërtuar prijës të disa kabileve të Jemenit.

¹⁰⁹² Transmeton edhe Buhariu, Kitabul-megazi, kapitulli “Kudumul-esharijin ve ahlul-Jemeni”, 5/ 122

¹⁰⁹³ Transmeton Buhariu Kitabu bed’il-halk, kapitulli “Ma xhae fi kaulihi teala ‘Ve huvel-ledhi jebdeul-halka”, 4/ 73

¹⁰⁹⁴ Shiko “Çlirimi i Hajberit nga ky libër.

¹⁰⁹⁵ Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, f. 406, 407

¹⁰⁹⁶ Shiko Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 581

¹⁰⁹⁷ Shiko Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 583

DELEGACIONI I HEMDANIT

Hemdan është kabile jemenase që i përkisnin Kehlan ibën Sebe'es.¹⁰⁹⁸ Vatani i tyre ishte Jemeni në viset e Sukunit¹⁰⁹⁹ dhe Hashidit. Ishin në fqinjësi me esharitë.¹¹⁰⁰ Disa prej tyre kishin arritur në Mekë dhe kishin kontaktuar më të dërguarin salallahu alejhi ve selem para besatimit të parë në Akabe dhe kishin dëgjuar prej tij si të tjerët kur i dërguari salallahu alejhi ve selem e përfaqësonte veten para fiseve para hixhretit¹¹⁰¹, ashtu që e shtuan njohjen e tyre për Islam.

Pastaj delegacioni i tyre ka ardhur në Medinen e ndriçuar në vitin e nëntë pas kthimit të pejgamberit salallahu alejhi ve selem nga beteja e Tebukut.¹¹⁰² Mes tyre ka pasur një numër të madh nga udhëheqësit e tyre të cilët kanë pasur veshje të veçanta dhe kafshë të transportit të dalluara. (Ata kanë pasur robër sipas pozitave të tyre, me çallma të Adenit, me samare nga druri El-mis, me deve të fiseve Mehër dhe Erhaab.¹¹⁰³

Shoqëruesit e tyre recitonin vargje poetike, saqë ua tërhoqën vërejtjen banorëve të Medines kjo pamje e tyre dhe recitimi i tyre. Ata erdhën të vendosur në pranimin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Është ngritur Malik ibën Namti udhëheqës i tyre dhe ka thënë: o i dërguari i Allahut, më të mirët e Hemdanit prej çdo qytetari dhe beduini që kanë ardhur me deve të shpejta që janë lidhur me litare të Islamit, nuk i merr për Allahun qortimi i qortuesit, nga Mihlafi (fisi) Harif, Jam dhe Shakir. Pronarë të posteve dhe udhëheqës. I janë përgjigjur thirrjes së pejgamberit dhe i kanë braktisur idhujt dhe statujat. Marrëveshja e tyre nuk prishet derisa derisa të rrjedh uji në malin Sala.¹¹⁰⁴ I dërguari salallahu alejhi ve selem u ka shkruar atyre një letër për mbrojtjen e vendeve të tyre.¹¹⁰⁵

ELEGACIONI I KINDËS

Kinde është fis jemenas i njohur me origjinë nga Kehlan ibën Sebe'e.¹¹⁰⁶ Vendbanimi i tyre i vërtetë ishte Jemeni dhe viset Sekasike dhe Sekun që shtriheshin deri në vendet e tokave arabe. Ata kishin sundim dhe mbretëri që arrinin në skajet e Shamit. Islami

¹⁰⁹⁸ Ibn Hazëm, "Xhemheru ensab el-arabi", f. 392

¹⁰⁹⁹ Sekuni dhe Sekasik, janë vendbanim në Jemen, ku edhe fisi është me përkatësi të të njëjtit emër. Jakut El-Hamevi, "Muxhemul-buldan", 3/ 229

¹¹⁰⁰ El-Hemdani, "Sifatu xheziretil-arab", f. 101, 105

¹¹⁰¹ Shiko ekspozimi II të dërguarit salallahu alejhi ve selem fiseve nga ky libër.

¹¹⁰² Ibn Sad, "Et-Tabekatul-kubra", 1/ 341; Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 588

¹¹⁰³ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 597, 598; ***, Ibn Hishami, 4/ 597, fusnotat nr. 3,4,5

¹¹⁰⁴ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 598, fusnotat 7 dhe 8

¹¹⁰⁵ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 598

¹¹⁰⁶ Shiko Es-Semani, "El-Ensab", 10/ 485; Ibn Hazëm, "Xhemheru ensab el-arabi", f. 425

kishte aritur te ata në Jemen dhe e kishin pranuar Islamin para arritjes së tyre në Medine, siç vërehet në disa tekste. Delegacioni i tyre kishte qenë prej tetëdhjetë vetave. Atyre u printe Eshath ibën Kajs El-Kindi nga kinde jemenase autoktone. Kanë hyrë te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në xhami, i kishin krehur flokët e tyre, sytë i kishin lyer me kohël dhe kishin veshur xhube sipas pozitave të tyre dhe i kishin stolisur me mëndafsh. Kanë hyrë te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ai u ka thënë: A nuk keni hyrë në Islam? Kanë thënë: po, si jo. Atëherë, çfarë është puna me këtë mëndafsh në qafat tuaja?! Thotë: pastaj ata e kanë shqepur dhe e kanë hudhur.¹¹⁰⁷

Pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem ka ndodhur që Eshathi të ketë labilitet, mirëpo pastaj është penduar dhe i është përmbajtur fesë islame. Është martuar me motrën e Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu Umu Ferve. Në periudhën e Ebu Bekër Sidikut dhe Omerit është dalluar si luftëtar – Allahu qoftë i kënaqur me të.¹¹⁰⁸

DELEGACIONI I UZDIT (XHURUSHI)

Uzdi është uzdi i Shnues që për origjinën e tyre kthehen te Kehlan ibën Sebe'e.¹¹⁰⁹ Venbanimet e tyre ishin Xhurush në tokat e Jemenit.¹¹¹⁰ Ka ardhur Surd ibën Abdillah El-Uzdi me një delegacion nga populli i vet te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në Medine në vitin e nëntë hixhri¹¹¹¹ dhe e pranoi Islamin së bashku me parinë e tij dhe u bënë myslimanë të mirë. I dërguari pastaj i urdhëroi të ngriten në xhihad në vendin e tyre kundër mushrikëve. Sard ibën Abdullahu ka dalur me urdhrin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem derisa ka arritur në Xhurush që në atë kohë ka qenë qytet i shquar. Aty ka pasur kabile nga kabilet e Jemenit të cilëve iu ishte bashkuar edhe Hath'amî. Ata dëgjuan për marshimin e myslimanëve drejt tyre. Ata (myslimanët) i kanë rrethuar në të një muaj përafërsisht dhe kishin shkaktuar pengimin e tyre. Pastaj ai është kthyer me parinë e tij derisa arritën te një mal që quhej Shukër, banorët e Xhurushit menduan se është tërhequr nga ata me disfatë dhe kanë dalë ta kërkojnë dhe e kanë arritur. Ka luftuar me ta ashpër dhe i ka vrarë me shumicë.

Banorët e Xhurushit i kanë dërguar dy njerëz prej tyre te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në Medine të shkojnë dhe të debatojnë. Duke qenë ata te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem pas dite pas namazit të ikindisë, i dërguari i Allahut tha: Në cilin vend të Allahut është Shukri? U ngritën ata dy xhurushijanët dhe thanë?

¹¹⁰⁷ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 5/ 585

¹¹⁰⁸ Shiko biografinë e tij te ibn Haxheri, "El-Isabe", 1/ 51; Ibn Sad, "Et-Tabekat", 6/ 22; Edh-Dhehebi, "Sijeru ealamin-nubela", 2/ 37

¹¹⁰⁹ Es-Semani, "El-Ensab", 1/ 198

¹¹¹⁰ Shiko Jakut El-Hamevi, "Muxhemul-buldan", 2/ 11

¹¹¹¹ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 5/ 587

O i dërguari i Allahut, në vendin tonë është një mal që i thonë Kushur. Ashtu e quajnë edhe banorët e Xhurushit. Ai nuk është Kushur, por Shukur. Ka thënë: e çfarë është puna e tij, o i dërguar i Allahut? Aty u therën devet e Allahut tani. Ka thënë: u ulën ata dy vetat te Ebu Bekri apo te Uthmani dhe i tha atyre dyve: mjerë për juve, i dërguari i Allahut po ju lajmëron për pasojat e popullit tuaj, andaj ngrituni e shkoni te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe pyetni ta lusë Allahun që ta largojë këtë sprovë nga populli juaj. Ata menjëherë kanë shkuar dhe kërkuan atë nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: O Allah, ngrite nga ata sprovën e tyre! Pastaj ata kanë dalë prej te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem për t'u kthyer te populli i tyre. Ata e gjetën popullin e tyre të goditur nga Sard ibën Abdullah. Pra, ishin goditur në ditën të cilën u pati thënë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem atë që tha dhe në atë çast që e pati përmendur këtë.¹¹¹²

Kjo ndodhi ndikoi në banorët e Xhurushit dhe përgatitën delegacion të veçantë të cilët erdhën te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në Medine. Ata e pranuan dhe e shpallën Islamin për ta. I dërguari salallahu alejhi ve selem bëri marrëveshje me ta dhe i shtyri nën mbrojtje kufijtë e trojeve të tyre, në veçanti të mbrohen nga të tjerët.¹¹¹³

DELEGACIONI I HARITH IBËN KABIT

Benu Harith ibën Kab janë fise me numër të madh me origjinë nga Kehlan ibën Sebe'e.¹¹¹⁴ Vendbanimet e tyre janë në viset e Nexhranit.¹¹¹⁵ Ata janë njohur mes arabëve me ashpërsi dhe forcë. Ata i sundonin shumë nga viset e Nexhranit dhe vendet fqinje. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem kishte dërguar te ata në fillim të vitit dhjetë të hixhretit Halid ibën Velidin me një ushtri të myslimanëve. E kishte porositur t'i ftojë në Islam tri ditë para se t'i luftojë. Por nëse e pranojnë Islamin ta pranojë prej tyre këtë dhe të mos i luftojë. Halid ibën Velidi ka arritur në vendet e tyre dhe ka dërguar nga dy kalorës në të gjitha anët t'i thërrasin në Islam beni Harithët.

O ju njerëz, pranojeni Islamin, do të shpëtoni! Ata e pranuan Islamin¹¹¹⁶ dhe Halidi mbeti te ata me parinë e tij nga luftëtarët sahabe ua mësonin Islamin dhe u lexonin nga Libri i Allahut dhe ua mësonin sunetin dhe fenë. Halidi ibën Velidi dhe të tjerët

¹¹¹² Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 2/ 587, 588

¹¹¹³ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 2/ 588; Mehdi Rizkullah, "Es-siretu en-nebevije min mesadil-asllije", f. 655

¹¹¹⁴ Ibn Hazëm, "Xhemheru ensab el-arabi", f. 416

¹¹¹⁵ Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 2/ 593; shiko Muhamed Aived El-Utejbi, "Nexhran fi asrin-nubuvveti vel-hilafetur-rashide", desertacion i magjistraturës i mbrojtur në degën e Historisë dhe civilizimit, universiteti imamit.

¹¹¹⁶ Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 2/ 595

me të – Allahu qoftë i kënaqur me ta - u gëzuan shumë me këtë¹¹¹⁷ se Allahu i mbrojti besimtarët nga lufta. Pastaj Halidi radijallahu anhu i ka shkruar letër të dërguarit salallahu alejhi ve selem ku i ka thënë: e pranuan Islamin dhe nuk luftuan, gjersa unë jam duke qëndruar në mesin e tyre. I urdhëroj me atë që i ka urdhëruar Allahu dhe i ndaloj me atë që i ka ndaluar Allahu. Ua mësoj mësimet e fesë islame dhe sunetin e pejgamberit të tyre salallahu alejhi ve selem, derisa të bëjnë marrëveshje me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Paqja dhe mëshira e Allahut dhe begatia e tij qofshin mbi ty, o i dërguari i Allahut.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ia ka kthyer përgjigjen dhe ka kërkuar prej tij të vijë së bashku me delegacion prej tyre.¹¹¹⁸ Halidi pastaj vjen në Medinë së bashku me delegacionin nga udhëheqësit e tyre. Kur arrijnë te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe i sheh ata, thotë: kush janë këta njerëz të cilët janë si njerëzët e Indisë? I kanë thënë: o i dërguari i Allahut, këta janë nga Beni Harith ibën Kab-it. Pasi kanë ardhur para të dërguarit të Allahut e kanë përshëndetur dhe kanë thënë: dëshmojmë që ti je i dërguar i Allahut dhe se s'ka zot që meriton adhurimin, përveç Allahut. I dërguari i Allahut ka thënë: edhe unë dëshmoj se s'ka zot që meriton adhurimin, përveç Allahut dhe se unë jam i dërguari i Allahut. Pastaj i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: ju jeni ata që kur të qortohen, e marrin parasysh çështjen? Ata kanë heshtur dhe nuk i ka replikuar asnjëri. Pastaj e ka përsëritur për së dyti herë, por nuk replikoi asnjëri. Pastaj e përsëriti për së treti herë, por nuk replikoi asnjëri. Pastaj e përsëriti për së katërti herë dhe Jezid ibën Abdul-Medani tha: Po, o i dërguar i Allahut, ne jemi ata që kur qortohen, e marrin parasysh çështjen. Këtë e tha katër herë. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem tha: po të mos kishte shkruar Halidi se ju e keni pranuar Islamin dhe nuk i keni luftuar, do t'juja kisha futur kokat nën këmbët tuaja. Jezid ibën Abdul-Madani ka thënë: sa na përket neve, ne nuk të kemi lavdëruar ty dhe as Halidin. Tha: atëherë kë e kemi lavdëruar? Kanë thënë: E kemi lavdëruar Allahun e Madhëruar i Cili na udhëzoi me ty, o i dërguar i Allahut. Tha: e keni thënë të vërtetën. Tha: me çka ngadhënjnit kundër atyre që i keni luftuar në xhahilijet? Kanë thënë: nuk e kemi mundur askë? Ka thënë: po si jo. Kanë thënë: jemi mbledhur dhe nuk jemi ndarë dhe nuk e kemi filluar ndaj askujt me padrejtësi. Ka thënë: e keni thënë të vërtetën. Pastaj ua caktoi t'u prijë Kajs ibën Husajnin.¹¹¹⁹

Pasi janë kthyer delegacioni në vendet e tyre, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dërguar Amër ibën Hazmin mësues dhe fekih për ta dhe prijës (emir) për t'i

¹¹¹⁷ Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 593

¹¹¹⁸ Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 593

¹¹¹⁹ Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 595

tubuar zekatin prej tyre. U ka dërguar regjistër të kompletuar përgëzim dhe vërejtje si dhe dokument deklarativ për nisabet (vlerësimet, limitet) obligative të zekatit.¹¹²⁰

DELEGACIONET E TË KRISHTERËVE ARABË¹¹²¹

Krishterizmi përhapëj si në vendet urbane, po ashtu edhe mes kabileve në trojet arabe. Ithtarët e krishterizmit ishin ithtarë të Librit që posedonin dituri. Atyre u kishte arritur daveti i pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Disa prej tyre kanë pasur delegacione dhe individë të deleguar të cilët janë takuar më të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe i kanë besuar.¹¹²²

Lidhjet e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem me ta kanë qenë realizim i universalitetit të thirrjes së tij dhe mëshirës së tij përfshirëse për të gjithë banorët e tokës. Po ashtu, nga ana tjetër, dituria e tyre në lidhje me pejgamberët e mëparshëm dhe për pritjen e pejgamberit të fundit dhe vulën e tyre ka qenë ajo që i ka dalluar nga tjerët dhe delegacionet e tjera.

DELEGACIONI I DARIJINËVE

Darijinët u përkisnin Darit, luginë e Lahmit. Vendbanimet e tyre ishin të shpërndara në Palestinë dhe Sham në afërsi të Betlehemit, Remles dhe të tjerave.¹¹²³

Ata kanë qenë nga arabët e krishterë, të cilëve u kishte arritur thirrja islame. Te pejgamberi salallahu alejhi ve selem kishin ardhur dhjetë veta në Medine pasi që ishte kthyer nga Tebuku. Ata kanë qenë të krishterë dhe pastaj e kishin pranuar Islamin. Në takimin me pejgamberin salallahu alejhi ve selem i përfaqësoi Temim ed-Dari dhe vëllau i tij Naimi (Nuajmi). I dërguari salallahu alejhi ve selem pastaj i dha Temimit një truall në Sham, edhe pse ende nuk ishte çliruar. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë me bindje se së shpejti do të çlirohet ai vend. Edhe Temimi ka qenë në besim të asaj dhe i besonte pejgamberit salallahu alejhi ve selem për atë tokë që ia dhuroi. Pasi është çliruar Shami në kohën e Ebu Bekër Sidikut, ia ka dhënë atë truall Temimit.¹¹²⁴

¹¹²⁰ Shiko tekstin e marëveshjes të Ibn Hishami, 2/ 1014, 1015; shiko tahirxin dhe vlerësimin ndaj transmetimit të Mehdi Rizkullah, f. 66; Shiko Muhamed Aived El-Utejbi, “Nexhran fi asrin-nubuvveti vel-hilafetir-rashide”, desertacion i magjistraturës f. 75

¹¹²¹ Shiko Dr. Faruk Hamade, “El-Alakat el-islamije en-nesranije fil-ahdin-nebevij”, sh.b.El-Kalem, Damask, bitimi i parë, 1426 h.

¹¹²² Shiko kapitull të veçantë për delegacionet të Dr. Faruk Hamade, “El-Alakat el-islamije en-nesranije fil-ahdin-nebevij”, f. 93

¹¹²³ Burimi i mëparshëm, f. 157

¹¹²⁴ Shiko Edh-Dhehebi, “Sijeru ealamin-nubela”, 2/ 442

Hadithi i Temim Ed-Dariut në lidhje me Dexhallin është bërë i njohur prej të cilit e ka dëgjuar pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe pastaj i ka mbledhur njerëzit në xhami e tij për ta dëgjuar rrëfimin e tij. Në atë rrëfim është thënë se temimi ed-Dari i ka hipur anijes para se të arrijë në Medinen e ndriçuar.¹¹²⁵

DELEGACIONI I TEGLIBIT

Teglibi ka qenë një nga kabilet arabe që i përkisnin Teglib ibën Vail nga Rebiate ibën Nezar El-Adnanije. Ati ishin shumë lugina.¹¹²⁶ Banonin në veri të gadishullit arabik dhe disa lugina shtriheshin deri në Sham dhe Irak.

Teglibi ka qenë një nga kabilet më të rëndësishme krishtere arabe. Në mesin e tyre kishin dijetarë, klerikë të krishterë me ndikim në popullin e tyre dhe te të tjerët nga popujt e atyre viseve. Ishin në lidhje me Romakët dhe Nexhranin, po edhe me abisinasit.

Në vitin e dhjetë hixhri ka ardhur një delegacion nga ata prej gjashtëmbëdhjetë vetave.¹¹²⁷ Disa kanë qenë ende të krishterë, e disa më parë ishin bërë myslimanë. I dërguari salallahu alejhi ve selem i pranoi te shtëpia e Remlete bint El-Harith¹¹²⁸ ku i priste mysafirët. Ata dëgjuan nga pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe bënë marrëveshje për paqe. Gjatë çlirimit të Irakut ata rebelohen dhe disa nga ata u bashkëngjiten romakëve dhe e prishin marrëveshjen. Pastaj ata kanë pasur marrëdhënie ndryshe nga Omeri si rezultat i prishjes së marrëveshjes.¹¹²⁹

DELEGACIONI I TAJIT

Taji është kabile arabe e Kahtanit që janë me origjinë nga Kehlam ibën Sebei.¹¹³⁰ Venbanimet e tyre kanë qenë në anët e dy maleve Nexha dhe Selma në veri të Nexhdit dhe quhen Malet e Tajit.¹¹³¹ Shtrihen deri në Irak dhe anët lindore të trojeve të Shamit dhe në veri të gadishullit arabik.¹¹³²

¹¹²⁵ Shiko Imam Musimi në Sahihun e tij, “El-fiten ve eshratus-sa’ati”, kapitulli “Kissatul-xhasase”, f. 4325; Edh-Dhehebi, “Sijeru calamin-nubela”, 6/ 373, 2/ 442, fusnota nr. 2

¹¹²⁶ Es-Semani, “El-Ensab”, 3/ 62; Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, f. 303

¹¹²⁷ Ibn Sad, “Et-Tabekatul-kubra”, 1/ 361

¹¹²⁸ Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4. 305

¹¹²⁹ Jahja ibn Abdem, “El-Haraxh”, f. 200; El-Kasim ibn Selam, “El-Emval”, f. 36; El-Beladheri, “Fethul-buldan”, f. 251

¹¹³⁰ Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, f. 303; Es-Semani, “El-Ensab”, 8/ 187

¹¹³¹ El-Hemedhani, “Sifatul-xheziretil-arab”, f. 266; Omer Rida El-Kehale, “Muxhemu kabailil-arab”, 2/ 688

¹¹³² Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, f. 399, 400

Ka ardhur delegacioni nga Taji te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në vitin e nëntë të hixhretit.¹¹³³ Zotëria i tyre ka qenë Zejd El-Hajli, e ai ka qenë i biri i Muhelel ibën Zejd nga El-Guth nga Taji.¹¹³⁴ Zejdi ka qenë poet i njohur nga kolosët e xhahiljetit. Jehona e tij ishte shpërndarë mes arabëve dhe po ashtu është njohur me bujari. Pas takimit me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem ai e pranoi Islamin së bashku me parinë e vet dhe janë bërë mysliman të mirë.

Ibën Hishami e ka përmendur se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë për të: sa herë që më është përmendur ndonjë njeri nga arabët për mirësi (vlëra), e kam parë se përmendet nën atë që thuhet për Zejd El-Haljën, se atë nuk e kanë arritur për të gjitha që janë thënë për të. Pastaj i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka quajtur Zejd El-Hajr dhe ia ka ndarë atij Fejdin¹¹³⁵ dhe toka të tjera së bashku me të dhe ka bërë kontratë për të. Gjatë kthimit për në Nexhd ka vdekur për shkak të etheve.¹¹³⁶ Thuhet se ka jetuar deri në kohën e Omer ibën Hatabit radijallahu anhu.¹¹³⁷

DELEGACIONI I FERVETE IBËN AMËR EL-XHEDHAMI¹¹³⁸

Xhedham janë kabile arabe nga Kehlan të Kahtanëve. Vendbanimet e tyre shtriheshin menjëherë pas romakëve në viset e Jordanisë në Mean dhe vendet fqinje në perëndim në anët e Medjenit në perëndim të Tebukut dhe shtrihen deri në Palestinë.¹¹³⁹ Fervete ibën Amër ka qenë agjent i romakëve. Ka qenë i krishterë, e pasi i ka arritur thirrja e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem e ka pranuar Islamin dhe ka dërguar delegacion te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Pasi e kuptojnë romakët për Islamin e tij, e burgosin dhe pastaj e mbysin. Thuhet se pasi e kanë dërguar për ta ekzekutuar, ai i ka dërguar selam të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe myslimanëve në vargje poetike. Prej tyre:

*Përcilljauni myslimanëve se unë me të vërtetë
I jam dorëzuar Zotit tim me të gjithë eshtrat dhe pozitën time.¹¹⁴⁰*

¹¹³³ Ibn Haxher, “El-Isabe”, 1/ 572

¹¹³⁴ Ibn Hazëm, “Xhemheru ensab el-arabi”, f. 404

¹¹³⁵ **Fejd**, vend i njohur në lindje të Hailit (Arabia Saudite) në këtë kohë.

¹¹³⁶ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 578; Ibn Sad, “Et-Tabekatul-kubra”, 1/ 355

¹¹³⁷ Ibn Haxher, “El-Isabe”, 4/ 572

¹¹³⁸ Ibn Hishami ka titulluar temë në “Es-siretun-nebevije”, “Islami I Fervete ibn Amër El-Xhedhami”, f. 591

¹¹³⁹ Dr. Faruk Hamade, “El-Alakat el-islamije en-nesranije fil-ahdin-nebevij”, f. 127

¹¹⁴⁰ Shiko detalet në lidhje me delegacionin te Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 592

DELEGACIONI I GASANIT

Gasani është kabile arabe e njohur që me origjinë janë nga Uzdi.¹¹⁴¹ Ata e kanë pasur nën sundim Damaskun dhe vendet fqinje dhe vendet mes tyre dhe Homsit. U përkisnin Romakëve ku u njohën mbretërit e tyre me emrin mbretërit e gasasinëve. Kanë qenë në fenë krishtere dhe bashkë me romakët kundër myslimanëve. Nga ta kishin ardhur tre veta të peygamberi salallahu alejhi ve selem në muajin ramazan të vitit dhjetë hixhri.¹¹⁴² E kanë pranuar islamin dhe janë kthyer në vendin e tyre por nuk e kanë shfaqur Islamin nga frika e romakëve. Dy prej tyre kanë vdekur para çlirimit të Shamit. I treti ka ardhur të Ebu Ubejde para Jermukut dhe ai e ka nderuar.¹¹⁴³

DELEGIMI I ADIJ IBËN HATIM ET-TAI¹¹⁴⁴

Adij ishte biri i Hatim Tajit, më të njohurit me bujari të arabët në periudhën e xhahiljetit. Ishte një nga udhëheqësit e njohur të Tajit. Ka qenë nga të parët e krishterëve mes arabëve¹¹⁴⁵ në fraksionin rukusije¹¹⁴⁶. Ai ka qenë fraksion i njohur i krishterë në kohën e peygamberit salallahu alejhi ve selem. Ndërlidheshin me lidhje të veçanta me arabët e krishterë të Shamit, sidomos me gasasinët dhe të krishterët arabë të Irakut si Mundhere dhe të tjerë dhe po ashtu me kabilen Taj ku ka qenë udhëheqës i tyre.

Lajmet për Islamin i kishin ardhur që herët por ai në fillim ka qenë i pavendosur të kontakton me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe dëgjon prej tij, edhe pse lajmi për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem ishte përhapur mes arabëve dhe axhemëve. Ndoshta shkuarja e Zejd El-Hajr (Zejd El-Hajl) të peygamberi salallahu alejhi ve selem me disa udhëheqës të Tajit dhe pranimit të Islamit nga ana e tyre ka ndikuar negativisht të Adiju. I pati thënë: peygamberit salallahu alejhi ve selem i kishte ardhur profetësia, ndërsa unë e urreja me urrejtje më të madhe që mund të urrehet ndonjë gjë. U nisa të shkoj te vendet më të largëta ku janë arabët, ku pas tyre vijojnë romakët dhe e urreva vendin tim edhe më shumë sa e urreja vendin tim të parë.¹¹⁴⁷

¹¹⁴¹ Ibn Kajim, “Zadul-mead”, 3/ 646

¹¹⁴² Dr. Faruk Hamade, “El-Alakat el-islamiye en-nesranije fil-ahdin-nebevij”, f. 155

¹¹⁴³ Shiko Ibn Sad, “Et-Tabekatul-kubra”, 1/ 338; Ibën Kajim, “Zadul-mead”, 3/ 669

¹¹⁴⁴ Ibn Kajim, “Zadul-mead”, 3/ 669; Ibn Sejjidin-nas, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 256

¹¹⁴⁵ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij në Kitabul-megazi, kapitull “Kissatu vefdi taji ve hadith Adij ibn Hatim”.

¹¹⁴⁶ **Rukusije** është fraksion i krishterë të arabët që ishin mes krishterizmit dhe sabi’inëve. Besonin në trinitet. Përkthyesi

¹¹⁴⁷ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 142

Ai nuk erdhi të takohet me të dërguarin salallahu alejhi ve selem deri atëherë kur u zu rob motra e tij. I dërguari salallahu alejhi ve selem është sjellë mirë me të ia ka mundësuar se si të kthehet te Adij ibën Hatimi.

Patí ndodhur që një çetë nga çetat e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem me udhëheqësi të Ali ibën Ebi talibit radijallahu anhu t'i sulmojnë disa anë të Tajit në muajin Rebiul-ahir në vitin nëntë të hixhretit. Ata i kishin mësyer rrënimin të idhullit të tyre Gulus. Ata arritën t'i zënë dhe t'i robërojnë disa tabi'inë mes të cilëve ka qenë Sefane bint Hatim Taj, motra e Adiut.¹¹⁴⁸ Kështu që motra e Adiut mbet te një sexhade te porta e xhamisë ku i mbanin mbyllur sebjat (robërshat e luftës).¹¹⁴⁹ I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem kalon pranë saj dhe ajo ngritet kah ai. Ajo ka qenë grua e pasur dhe ka thënë: o i dërguari i Allahut, babi më ka vdekur, ndërsa deleguesi më ka humbur, andaj më bëj një mirësi, Allahu ta ktheftë me të mirë! Ka thënë: e kush është deleguesi yt? Ka thënë: Adij ibën Hatimi. Ka thënë: ikësi nga Allahu dhe i dërguari i Tij? Ka thënë (ajo): pastaj shkoi i dërguari i Allahut dhe më la. Të nesërmen kaloi pranë meje dhe i thashë njësoj, po edhe ai më tha të njëjtën ai dje. Ka thënë (ajo): kur u bë e pasnesërmja, kaloi pranë meje, por i pata humbur shpresat nga ai. Ai bëri me shenjë kah një njeri nga mbrapa të ngritet (ajo) dhe të flet me të. Ka thënë (ajo): u ngrita kah ai dhe thashë: o i dërguari i Allahut, babi më ka vdekur, ndërsa deleguesi më ka humbur, andaj më bëj një mirësi, Allahu ta ktheftë me të mirë! I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem atëherë tha: vetëm se e kam bërë, andaj mos u ngut me dalje derisa të gjesh ndonjë nga populli yt të jetë i besueshëm që të përcjell deri në vendin tënd. Pastaj ai më dha leje dhe unë e pyeta për atë njeriun që i bëri me shenjë që t'i flas unë, më thanë se është Ali ibën Ebi Talibi radijallahu anhu. Kam qëndruar aty deri sa ka ardhur një karvan nga Beli apo Kada'ah. Ka thënë (ajo): unë dëshiroj të shkoj te vëllai im në Sham. Ka thënë (ajo): shkova te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe i thashë: o i dërguari i Allahut, kanë ardhur një grup nga populli im. Unë kam besim te ata. Thotë (ajo): i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem më ka veshur dhe më dha një kafshë transporti dhe po ashtu më dha për shpenzime rrugore. Pastaj dola me ata dhe arrita në Sham.¹¹⁵⁰

Adij ibën Hatimi ka qenë në dilemë pas robërimit të motrës së vet dhe ikjes së tij në Sham. E kur motra e tij kishte arritur në Sham dhe kupton se e kanë nderuar, Adiju e përshkruan këtë rast: Pasha Allahun, unë duke qenë te familja ime kur ja shikova një pamje që më bëri të mos besoj! Thotë: e thashë: bija e Hatimit?! tha: e kur ajo kishte qenë. Kur dola para saj, më qortoí me zë të lartë. Tha: ndërprerës (i lidhjeve farefisnore), i padrejtë. Ike me gruan dhe fëmijët e tu dhe e le babanë dhe të tjerët familjarë?! Tha: oj motra ime, mos fol, përpos mirë, se, pasha Allahun, unë nuk kam arsye, e kam bërë atë që the. Thotë: pastaj qëndroi te unë dhe i thashë asaj se ishte grua e vendosur: çfarë mendon për çështjen e këtij njeriu? Mendoj, pasha Allahun, t'i

¹¹⁴⁸ Ibn Sad, *Es-Siretu e-nebevije minet-tabekat*, 2/ 164

¹¹⁴⁹ ***, Ibn Hisham, *“Es-siretu en-nebevije”*, 4/ 579 (fusnota nr. 3)

¹¹⁵⁰ Ibn Hisham, *“Es-siretu en-nebevije”*, 4/ 579

bashkëngjitesh sa më shpejt. Nëse është profet, për atë që shkon më herët ka vlerësim më të madh, e nëse është mbret, nuk do të nënçmohesh ne personalitetin tënd. Ti mbetesh ti. Tha: i thashë: pasha Allahun, ky është mendim me vend.¹¹⁵¹

Adij ibën Hatimi pastaj është nisur prej Shamit për në Medinen e ndriçuar për ta takuar të dërguarin salallahu alejhi ve selem aty kah mesi i vitit të nëntë hixhri.¹¹⁵²

Pasi ka arritur, e kanë përcjellë njerëzit. Si duket ai ka ardhur në atë mënyrë që dukja e tij ua tërheq vërejtjen njerëzve si me rrobat e tij dhe me mjetin e transportit se bashku me ata që e kanë shoqëruar. Pastaj ka hyrë në xhami te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe e ka përshëndetur (me selam). I dërguari salallahu alejhi ve selem ka pyetur: kush është ky njeri? Thashë: Adij ibën Hatim. I dëguari i Allahut salallahu alejhi ve selem u ngrit dhe shkuam së bashku në shtëpinë e tij. Pasha Allahun, ai ia mësyu me mua kur në rrugë takoi një grua e dobët e moshuar dhe e ndali. Ai u ndal me të gjatë duke i folur për nevojat e saj. Thotë: thashë në vete: Pasha Allahun, ky nuk është mbret. Tha: Pastaj vazhdoi me mua i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem derisa kur hymë në shtëpi, më dha një jastuk nga kashta të mbushur me fije të palmës. Ma gjuajtji mua dhe më tha ulu në këtë! Tha: i thashë: jo, por ti ulu në të. Tha: jo, por ti. Dhe unë u ula, ndërsa i dërguari i Allahut u ul në shesh. Tha: thashë në vete: pasha Allahun, kjo nuk është vepër e mbretit. Pastaj ka thënë: eh, o Adij ibën Hatim, a nuk ke qenë rukusij? Ka thënë: i thashë: po si jo. Tha: a nuk ke praktikuar te populli yt mirbanë¹¹⁵³ (një të katërtën)? Tha: i thashë: po si jo. Tha: ajo nuk të është lejuar në fenë tënde. Tha: i thashë: po vallahi. Tha: tani e kuptova se ky është peygamber i dërguar, e di atë që nuk e dinë tjerët. Pastaj ka thënë: ndoshta, o hatim, të ndalon të hysh në këtë fe ajo që po e sheh nga nevojat e tyre. Pasha Allahun, pritjet së shpejti të shpërndahet me të madhe pasuria sa që nuk do të gjendet kush ta merr. Ndoshta të ndalon të hysh në të duke parë numrin e madh të armiqve dhe numrin e vogël të tyre. Pasha Allahun, së shpejti do të dëgjosh gruan duke dalë nga Kadisija me deven e saj për ta vizituar këtë shtëpi duke mos pasur frikë. Ndoshta të ndalon të hysh në të ajo që e sheh se mbretëria dhe pushteti janë te të tjerët. Pashsa Allahun, së shpejti pritjet të dëgjosh për pallatet e bardha të tokave të Babilonisë të jenë të çliruara prej tyre. Tha: dhe unë e pranova Islamin.

Adiju thoshte: kanë kaluar dy dhe ka mbetur e treta dhe, pasha Allahun, do të bëhet. I kam parë pallatet e bardha të tokave të Babilonisë kur u çliruan. E kam parë gruan që kishte dalë nga Kadisija me deve për ta bërë haxhin duke mos pasur frikë. Pasha Allahun, do të bëhet e treta. Do të shpërndahet pasuria derisa nuk do të ketë kush ta marrë.¹¹⁵⁴

¹¹⁵¹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 580

¹¹⁵² Nga transmetimi i Ibn Ebi Shejbes, “El-Megazi”, f. 142

¹¹⁵³ **Mirba** ar. tatim një e katërta që e ka marrë nga populli prifti në fraksioni krishter rukusij. Përkthyesi.

¹¹⁵⁴ Taberiu në tariahun e tij, 3/ 150; Shiko transmetimin e Buhariut në Sahihun e tij; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 142; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 581

Mbaroi takimi i Adijit me pranimin e Islamit gjatë bisedës në takimin me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem ku pa nga modestia e tij, nga bujaria e tij dhe moralin e tij të mirë, njohjen ndaj fesë së krishterë si në origjinë dhe çka i ka ndodhur më pas nga devijimi. Gjithashtu, edhe atë që Adij kishte marrë nga popullata e krishtere tatimin një të katërtën gjë të cilën e kanë pasur të ndaluar.

Ky dialog ka qenë i gjatë. Ndoshta kanë qenë raste të ndryshme dhe ditë të ndryshme gjatë ditëve të qëndrimit të tij në Medine. Prej tyre përcillet në një version të haditheve se ai (Hatimi) ka hyrë te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe në qafë ka pasur kryq nga argjendi. (i dërguari salallahu alejhi ve selem kur e ka parë) i ka lexur këtë ajet: **“Ata i konsideruan “ahbarët” (priftër jehudi) të tyre, “ruhbanët” (murgjit e krishterë) të tyre dhe Mesihun (Isain) birin e Merjemes, për zota pos Allahut, ndërsa ata nuk janë urdhëruar për tjetër (nga pejgamberët) pos për adhurimin ndaj Allahut një, e që nuk ka të adhuruar tjetër pos Tij. I lartë është Ai nga çka i shoqërojnë.”** Teube: 31

Ka thënë: i thashë: ata nuk i kanë adhuruar. Ka thënë: po si jo. Ata ua kanë ndaluar të lejuarën dhe ua kanë lejuar të ndaluarën, kurse ata i kanë pasuar. Ky është adhurimi që ua kanë kushtuar atyre. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem po ashtu tha: o Adij, çfarë thua? A të pengon të thuhet: Allahu Ekber! (Allahu është më i Madh)? A di ndonjë gjë më të madh se Allahu? Çfarë të ndalon? Çfarë të ndalon të thuhet “la ilahe il-Allah” (s’ka zot që meriton adhurimin, pos Allahut)? A mos di një zot (që meriton të adhurohet), pos Allahut? Pastaj e ka ftuar në Islam dhe ai e ka pranuar Islamin dhe e ka thënë dëshminë (shehadetin) e së vërtetës.¹¹⁵⁵

Pranimi i Islamit e bëri Adij ibën Hatimin të mësojë nga i dërguari salallahu alejhi ve selem dhe po ashtu ta pyesë për gjërat që nuk i kishte të qarta. Prej tyre është hadithi në përmbledhjen Sahih nga Adij ibën Hatimi se ka thënë: i thashë o i dërguari i Allahut, unë i lëshoj qentë e dresuar dhe e kapin (gjahun) dhe e përmendi emrin e Allahut paraprakisht. Ka thënë: kur ta lëshosh qenin e dresuar dhe e përmend emrin e Allahut paraprakisht, ha nga ai gjah. Unë pyeta: e nëse e mbysin? Tha: e nëse e mbysin dhe nuk ka marrë pjesë në të qeni që nuk është prej tyre (atëherë nuk vlen), pasi që ti ke bërë besmele me qenin tënd dhe nuk ke bërë besmele me qen të tjerë. Unë sërish pyeta: Unë gjuaj me heshtë të gjuetisë dhe godas. Ka thënë: kur të gjuajsh me heshtë dhe godet (e çan plagën) atëherë ha. E nëse e godet prej anash, ajo është coftinë¹¹⁵⁶, andaj mos e ha. Në version të atyre të dyve: “Kur ta lëshosh qenin tënd,

¹¹⁵⁵ Ibn Kethir, “Tefsirul-Kurani-adhim”, 1/ 874

¹¹⁵⁶ Tramseton Buhari në Sahihun e tij, Kitabudh- dhebaih ves-sajd, kapitulli “Sajdul-mi’rad”, 6/ 218

*Coftina është kafsha e ngordhur nga ndonjë goditje pa u plagosur dhe pa i dalur gjaku. Është përmendur në ajetin kuranor: **“Juve u janë ndaluar (t’i hani): ngordhësirat, gjaku, mishi i derrit, ajo që theret jo në emrin e Allahut, e furnja, e mbytura, e rrëzuarja, e shpuarja (nga briri i tjetrës), ajo që e ka ngrënë egërsira, përveç asaj që arrini ta therrni (para se të ngordhë), ajo që**

përmende emrin e Allahun paraprakisht, e nëse e zë gjahun dhe e arrin gjallë, there, e nëse e arrin e është mbytur dhe nuk ka hëngër nga ajo, ti ha nga ajo. E nëse e ka marrë qeni therjen e saj / e në transmetim e tyre, “e nëse ka ngrënë, ti mos ha, se unë frikohem se mos e ka zënë për vete.”¹¹⁵⁷

Ai, po ashtu, ka biseduar edhe për agjërimin dhe daljen e sabahut.¹¹⁵⁸

Adij ibën Hatimi e dështi fenë dhe simbolet e saj, saqë përcillet për të se ai (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka thënë: nuk ka hyrë koha e namazit, përpos se unë të jem i përmalluar për të.¹¹⁵⁹

Të tekste autentike qëndron se Adij ibën Hatimi ka qënë stabil në Islam në bashkëpunim me Ebu Bekër Sidikun gjatë kalifatit të tij, në kohën kur pati ndodhur renegatizmi. Ai pati marrë pjesë në mbledhjen e zekatit nga populli i vet dhe u ka ndihmuar myslimanëve kundër renegatëve.

Buhariu e ka përmendur në Sahihun e tij kapitullin që e ka quajtur “rrëfimi i delegacionit të Tajit” në bisedën për Adij ibën Hatimit e ka përmendur aty hadithin e Adij ibën Hatimit. Ka thënë: kemi ardhur te Omer ibën Hatabi me delegacion dhe ka filluar t’i thërrasë një nga një me emra. Thashë: a nuk më njeh, o prijës i besimtarëve? Ka thënë: po, si jo. E ke pranuar Islamin, kur të tjerët mohonin, ke ardhur kur të tjerët e kanë kthyer shpinën, e ke mbajtur fjalën kur të tjerët kanë tradhtuar, ke qënë mirënjohës kur të tjerët refuzonin. Adiji ka thënë: atëherë nuk gajlosem.¹¹⁶⁰

Ai ka qënë i pari që ka sjellë zekatin te Ebu bekër Sidiku në Medine pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Ai ka pasur rol në frenimin e popullit të vet dhe ndalimit të tyre nga renegatizmi.¹¹⁶¹

Ai po ashtu ka marrë pjesë në çlirimet në kohën e Ebu Bekër Sidikut dhe Omer ibën Hatabit – radijallahu anhum. Ka prezantuar në çlirimin e Irakut, Persisë, si Medainin, kryeqytetin e Persisë. Ai personalisht i ka parë depotë e kisras në duar të myslimanëve

është therrur për idhuj dhe (u është e ndaluar) ta kërkonte me short fatin. Kjo është mëkat ndaj Allahut. Tashmë, ata që mohuan, humbën shpresën për fenë tuaj (se do të ndërrojnë), andaj mos iu frikësoni atyre, por Mua të më frikësoheni. Sot përsosa për ju fenë tuaj, plotësova ndaj jush dhuntinë Time, zgjodha për ju Islamin fe. E kush detyrohet nga uria (të hajë nga të ndaluarat), duke mos anuar dhe duke mos pasur qëllim mëkatit, Allahu fal shumë dhe është mëshirues.“ Maide, 3

¹¹⁵⁷ Ibën Kethir, “Tefsirul-Kurani-l-adhim”, 1/ 572, në komentin e sures Maide ku edhe e sjell hadithin me tahrish.

¹¹⁵⁸ Ibn Haxher, “El-Isabe”, 2/ 468

¹¹⁵⁹ Burimi i mëparshëm

¹¹⁶⁰ Sahih el-Buhari Kitabul-megazi, 5/ 123

¹¹⁶¹ Ibn Haxher, Fethul-bari, 2/ 328

ashtu siç kishte lajmëruar i dërguari salallahu alejhi ve selem për këtë. Ai kishte qëndruar në Kufe së bashku me Aliun radijallahu anhu.¹¹⁶²

DELEGACIONI I KRISHTERËVE TË NEXHRANIT¹¹⁶³

Nexhrani është vend i gjërë në jug të gadishullit arabik¹¹⁶⁴ ku jetonin kabile të shumta dhe aty ka pasur edhe qytete me civilizime të ndryshme. Atje ishte shpërndarë krishterizmi dhe ishte forcuar.

Kanë pasur lidhje të forta me të krishterët arabë të trojeve të Shamit dhe anës veriore të gadishullit arabik, po edhe me abisinasi.¹¹⁶⁵ Mes tyre ka pasur këmbim kulturor dhe fetar ku shkonin dhe vinin dijetarët arabë të krishterë. Për këtë shkak ky rajon është konsideruar bastion i fortë i krishterëve në periudhën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem.¹¹⁶⁶ Ata kishin marrë vesh për thirrjen e të dërguarit salallahu alejhi ve selem para se ta bëjë hixhretin në Medine. Kjo është përmendur në hadithe autentike të ndryshme ku i dërguari e ka dëgjuar Kis ibën Saide El-Ijadin prift nga Nexhrani në kohën e tij kur kishte mbajtur fjalim në tregun Ukadh.¹¹⁶⁷

Nexhrani është konsideruar qendra kryesore krishtere në jug të trojeve arabe. Aty kanë pasur sistemin e tyre, administratë dhe pozitat e tyre. Aty kanë pasur edhe përgjegjësinë për disiplinë (*Akib*). Ai është, siç thonë shkrimtarët e sireve (biografive): prijës i popullit mendimtar, konsultant që nuk nxjerrin ndonjë përfundim, përpos nga mendimi i tyre. Po ashtu e kanë pasur zotërinë (*sejid*). Ai ka qenë dhe përgjegjësi i furnizimit (strehimit), përgjegjës finciar dhe social. E kanë pasur edhe peshkopin (*eskuf*). Ai ka qenë dijetari i tyre dhe prijës, përgjegjës i shkollave. I kanë menaxhuar bashkësinë dhe e kanë mbikëqyrur punët politike dhe financiare. I kanë menaxhuar gjërat që kanë pasur nevojë kuvendet për të gjitha çështjet.¹¹⁶⁸

Kryesia në Nexhran nuk ka qenë post fisnor, por është bazuar në baza fetare larg fanatizmit fisnor ku kanë marrë pjesë në të fise të ndryshme.¹¹⁶⁹

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem u shkruajti krishterëve të Nexhranit mesazh. Kur i arriti peshkopit mesazhi dhe e lexoi, ai u trishtua dhe tmerrua shumë.

¹¹⁶² Ibn Haxher, Fethul-bari, 2/ 329

¹¹⁶³ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij në Kitabul-megazi, kapitull “Kissatu ehli Nexhran”. 5/ 120

¹¹⁶⁴ El-Hamevi, “Muxhemul-buldan”, 5/ 266

¹¹⁶⁵ Xhevad Ali, “El-Mufasal fi tarihil-arab kablel-islam”, 6/ 614

¹¹⁶⁶ Xhevad Ali, “El-Mufasal fi tarihil-arab kablel-islam”, 6/ 616

¹¹⁶⁷ Shiko Xhevad Ali “El-Mufasal fi tarihil-arab kablel-islam”, 6/ 616

¹¹⁶⁸ E transmetuar nga Xhevad Ali “El-Mufasal fi tarihil-arab kablel-islam”, 6/ 617

¹¹⁶⁹ Shiko Xhevad Ali “El-Mufasal fi tarihil-arab kablel-islam”, 6/ 618

Dërgoi te një njeri nga banorët e Nexhranit i cili quhej Sherhabil ibën Veda'ah, k qenë nga Hemdani. Nuk e thërrisnin asnjërin, përpos atë në kësi raste misterioze. As zotërinë, as përgjegjësën për disiplinë. Peshkopi i jep letrën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem Sherhabilit dhe ai e lexon. Peshkopi ka thënë: O Ebu Merejm, çfarë është mendimi yt? Sherhabili ka thënë: ti vetëm se e di çfarë i ka premtuar Allahu Ibrahimit në pasardhësit e Ismailit nga profetësia. S'ka dyshim se mund të jetë ky ai njeri. Unë nuk kam mendim në lidhje me profetësinë, por e dhashë mundin tim. Peshkopi i tha: dil anash dhe ulu. Sherhabili, doli anash dhe u ul, kurse peshkopi dërgoi te një njeri që quhej Abdullah ibën Sherhabil i cili ishte nga Dhu Esbah nga Himjeri. Ia dha mesazhin për t'ia lexuar dhe e pyeti për mendimin e tij. Ai i tha njësoj siç i tha Shërhabili. Peshkopi i tha: ulu! Ai doli anash dhe u ul. Peshkopi dërgoi te një njeri nga banorët e Nexhranit që quhej Xhabar ibën Fejd nga Beni Harithe ibën Kab, një nga beni Hamasët. I dha t'ia lexojë letrën dhe e pyeti për mendimin e tij. Ai i tha njësoj siç i pati thënë Sherhabili dhe Abdullahu. Peshkopi e urdhëroi dhe ai u ul anash.

Pasi u bashkuan mendimet e tyre në këtë thënie, peshkopi urdhëroi t'i bien kambanës, i ndezën zjarret dhe u tubuar priftërinjtë në tempuj. Kështu bënin kur trishtoheshin gjatë ditës, ndërsa kur ka qenë trishtimi natën, i binin kambanave dhe i kanë ndezuar zjarret në silose.¹¹⁷⁰ Kur e dëgjuan zërin e kambanave dhe priftërinjtë tuboheshin. Largësia e luginës ishte ecje njëditëshe të kalorësit të shpejtë. Aty kishte shtatëdhjetë e tre fshatra dhe njëqind mijë luftëtarë. Ai ua lexoi aty mesazhin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe i ka pyetur për mendimin në lidhje me të. Aty i bashkuan mendimet që ta dërgojnë Sherhabil ibën Veda'ah El-Hemdantin atje.¹¹⁷¹

Si rezultat i konsultimit të dijetarëve të tyre dhe këmbimit të mendimeve i kanë zgjedhur gjashtëdhjetë kalorës. Prej tyre katërbëdhjetë nga të parët e tyre dhe njëzet e katër prej tyre, tre veta çështje kthehet te ata (*akibi*), prijësi i popullit dhe mendimtar dhe konsultant, e që nuk jepnin përfundim, përpos sipas mendimit të tij, a emrin e kishte Abdul-Mesih, gjersa zotëria (*sejida*) furnizuesi përgjegjësi i transportit dhe seancave të tyre emrin e kishte El-Ejhem. Ebu Harithe ibën Alkame, vëllai i Beni Bekër ibën Vailit peshkopi i tyre dhe eksperti i tyre prijës i tyre dhe përgjegjës i mësojtoreve të tyre.

Ebu Harithe ishte ndër ta me privilegj. I kishte mësuar librat e tyre. Mbretërit romakë nga të krishterët e kishin nderuar, e kishin përkrahur me mjete financiare dhe i kishin shërbyer. I kishin ndërtuar kisha dhe i kishin kushtuar nderime për diturinë që kishte arritur dhe për intelegjencën që kishte në fenë e tyre.

I kishin lënë rrobat e udhëtimit dhe i kanë veshur stolitë që i tërhiqnin zvarrë me unaza të arit. Pastaj janë nisur deri sa kanë arritur te i dërguari i Allahut salallahu alejhi

¹¹⁷⁰ Silos, depo.

¹¹⁷¹ Ibn Kethir, "Tefsir el-kurani-adhim", 1/ 370, 371

ve selem. Hynë te ai dhe e përshëndesin, por ai nuk ua kthen selamin. Ata pritën të flasë kohë të gjatë, por nuk u foli. Ata kishin ardhur me ato stoli dhe unaza të arit. Ata shkuan ta gjejnë Uthman ibën Afanin dhe Abdurahman ibën Aufin. Këta kishin qenë të njohur te ata. Ata kanë pasur karavane me të cilat kanë shkuar te këta në Nexhran gjatë xhahiljetit dhe kanë bërë tregti me drith, pemë dhe misër. Duke i kërkuar, i hasën në një grup nga ensarët dhe muhaxhirët në një ndenje dhe thanë: O Uthman, o Abdurahman, peygamberi juaj na ka shkruar neve mesazh dhe ne erdhëm t’i përgjigjemi. Erdhëm, e përshëndetëm, por ai nuk na e ktheu selamin. Pritëm të flasë kohë të gjatë dhe zgjati shumë kohë nga dita, e na ka kuptuar se duhet të na flasë. Çfarë e keni mendimin ju dy, a të kthehemi përsëri? I thonë Ali ibën Ebi Talibit i cili ishte mes tyre: Çfarë mendon, o ebu Hasan, në lidhje me këta? Aliu i tha Othmanit dhe Abdurahman ibën Aufit – Allahu qoftë i kënaqur me ta: unë mendoj t’i heqin stolitë e tyre dhe unazat, t’i veshin rrobat e udhëtimit, e pastaj të shkojnë te ai. Ata bënë ashtu. I lanë stolitë e tyre dhe unazat, shkuan te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, përshëndesin me selam dhe ai ua ktheu selamin.¹¹⁷²

Pasi e takuan të dërguarin salallahu alejhi ve selem i ka thënë i dërguari i Allahut peshkopit të Nexhranit: O Ebu Harith, pranoje Islamin! Ai tha: unë jam mysliman. Tha: O Ebu Harith, pranoje islamini! Tha: unë e kam pranuar Islamini para teje. Peygamberi i Allahut tha: po gënjen. Të ndalojn nga Islami tri gjëra:

Thënia e jote për

Allahun se ka fëmijë,

Ngrënia e mishit të

derrit dhe

Pirja e alkoolit.¹¹⁷³

Mes tij dhe të dërguarit të Allahut u zhvilluan debate të gjata. Kryetari i tyre i tha të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem: po na e nënçmon sahibin tonë, e po i thua se është rob i Zotit. Pastaj njëri nga ata tha: E kush është babai i Isaut? Kush është babai i Isaut? Peygamberi salallahu alejhi ve selem heshti. Ai nuk shpejtonte derisa Zoti i tij ta urdhërojë. Në atë çast Allahu i Madhëruar i shaplli atij:

“Vërtet, çështja e Isait (të lindur pa baba) tek Allahu është sikurse çështja e Ademit. Atë e krijoi Ai nga dheu, e pastaj atij i tha: “Bëhu!” ai u bë. * E vërtetë është (kjo) nga Zoti yt, e ti kurrsesi mos u bën nga ata që dyshojnë. * E kush të kundërshton ty në çështjen e tij (Isait) pasi të është bërë e ditur e vërteta, ti thuaj: “Ejani i thërrasim bijtë tanë dhe bijtë tuaj, gratë tona dhe gratë tuaja, vetë ne dhe vetë ju, mandej sinqerisht të lutemi për mallkim, dhe mallkimin nga ana e Allahut ta hedhim kundër gënjeshtarëve”.“ Ali Imran: 59 – 61

¹¹⁷² Ibn Kajimi, “Zadul-mead”, 3/ 629 - 633

¹¹⁷³ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 409; Shiko Ibn Haxher, Fethul-Bari, 16/ 259; Omer ibn Shuhbe, “Tarihul-Medine”, 1/ 583

Kur i zbritën këto ajete të mallkimit të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem i thërriti në mallkim dhe u la takim për në ditën e nesërme. Ata u konsultuan mes tyre dhe ishin nga dijetarët e krishterëve. Njëri nga ata tha: pasha Allahun, nëse është pejgamber, e ne e mallkojmë, atëherë nuk shpëtojmë ne dhe as pasardhësit tanë pas neve.¹¹⁷⁴ Ka thënë: në qoftë se ky njeriu është profet, e ne e mallkojmë, nuk do të mbetet në fytyrë të Tokës prej nesh as flokë dhe as thonj¹¹⁷⁵, përpos se do të shkatërrohen.¹¹⁷⁶

Pastaj, disa kur e kanë parë maturinë e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe mënyrën e mirë të folurit dhe besnikërinë e tij, u dakorduan të zbresin sipas gjykimit tij me atë që urdhëron dhe mos të bëjnë mallkim ndaj tij. Prijësi i tyre Sherhabili pati thënë: Unë po e shoh njeri që nuk gjykon fare me fjalë boshe.¹¹⁷⁷

Kur doli i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem të nesërmen, me të ishin Fatimeja, Hasani dhe Husejni dhe Aliu – Allahu qoftë i kënaqur me ta. Pasi i thërrret, ata u frikësuan dhe shkuan në skajet e xhamisë se e dinë për përgjigjen e lutjes së tij, po qe se lutet kundër tyre. Pastaj vjen udhëheqësi i tyre Sherhabili te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe thotë: Une kam parë diçka më mirë se të mallkuarit. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka pyetur: e cila është ajo? ta prolongosh gjykimin deri në mbrëmje, të nesërmen në mëngjes, atë që do ta gjykos, ajo le të mbetet. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem tha: mos vallë pastaj ka ndonjë që do të të kritikojë për këtë. Ka thënë: pyete shokun tim. E ka pyetur se çfarë kalon nëpër luginë dhe ajo që del vetëm nga mendimi i Sherhabilit. I dërguari salallahu alejhi ve selem kthehet dhe nuk i ka mallkuar. Ata kanë ardhur të nesërmen dhe janë marrë vesh dhe u ka shkruar një dokument në të cilin ka shkruar:

“Me emrin e Allahut, Mëshirëplotit, të Gjithëmëshirshmit,

Kjo është ajo që e ka shkruar Muhamedi pejgamber i dërguar i Allahut për banorët e Nexhranit kur dubet të gjykolet ndaj tyre në çdo të bardhë, çdo të zezë, çdo të verdhë,¹¹⁷⁸ hurmë, rob, dhe më mirë për ta është të gjithë ajo tu libet atyre, në çdo dy mijë, një hil-le¹¹⁷⁹, në çdo të verdhë një mijë hil-le, në çdo raxheb një mijë hil-le, ajo që tepron nga haraxhi, apo mungon nga ukijet (masë për peshim të arabët shën i përket), llogaritet. Atë që gjykojnë për parzmoret, apo kuajve, apo mjete transporti, apo ekspozitë, merret prej tyre me llogari. Nexhrani obligohet t'i strebojë të dërguarit e mi, t'i gostisë deri njëzet (ditë) e më tepër, e nuk dubet të mbyllet asnjë i dërguar mbi një muaj, e ata dubet të japin borxh tridhjetë parzmore, tridhjetë kuaj, tridhjetë deve, që nëse bëjnë kurth në Jemen, arsyetohen. Ajo që shkatërrohet nga ajo që e kanë marrë borxh të dërguarit e mi nga

¹¹⁷⁴ Omer ibn Shuhbe, “Tarihul-Medine”, 1/ 584

¹¹⁷⁵ “Sh'arun ve la dhifrun”, As flokë dhe as thonjë, shprehje te arabët që dmth askush.

¹¹⁷⁶ Ibn Kethir, “Tefsir el-kurani-adhim”, 1/ 371

¹¹⁷⁷ Ibn Kajimi, “Zadul-mead”, 3/ 629

¹¹⁷⁸ Te arabët disa emërtime kanë ardhur me këtë formë. Me të bardhë kanë aluduar në drithin (grurin), me të zezë kanë aluduar në ujin, me të verdhë kanë aluduar në arin dhe ngjashëm. Përkthyesi.

¹¹⁷⁹ **Hil-le.** enë e njohur te arabët të cilën e kanë marrë si masë në atë periudhë. Përkthyesi

parzmoret, apo kuajt, apo mjetete të transportit është nën garantimin e të dërguarve të mi derisa t'ua kthejë atyre. Nexhrani dhe rrethina e saj do të kenë mbrojtjen e Allahut dhe garancën e Muhamedit peygamber për jetën e tyre, dhe të popullit të tyre, tokave të tyre, pasurive të tyre, të atyre që mungojnë në vend, dhe të atyre që janë të pranishëm, të familjeve të tyre dhe pasuesve të tyre që të mos ndryshojnë atë në të cilën janë, të mos ndryshojnë asnjë të drejtë nga të të drejtat e tyre, as të popullit të tyre, as mo ta ndërrojnë asnjë peshkop nga peshkopët e tyre, as një prift nga priftërinjtë e tyre dhe as një murg nga murgjtë e tyre. Çdo gjë mbetet në duart e tyre nga e pakta, apo e shumta dhe nuk kanë detyrim ndaj ndonjë gjëje, as gjaku të periudbës së xhabilitetit, as nuk do të përhapen (për luftë) dhe as nuk do marrin tatim (10 %-shin), as nuk do t'ua shkelë tokën e tyre ndonjë ushtri. Kush kërkon prej tyre hakun (të drejtën e vet) mes tyre do të jetë përgjysmë duke mos bërë padrejtësi dhe as t'u bëhet padrejtësi. a kush e ha kamatën prej të tjerëve, garanca ime ndaj tij është e ngritur. Nuk merret asnjë njeri në përgjegjësi me padrejtësinë (zullumin) e tjetrit, ajo që është në këtë fletë është Mbrojtja e Allahut dhe garanca e Muhamedit peygamberit të dërguarit të Allahut derisa të vijë Allahu me urdhrin e Tij, derisa ata kështillojnë për përmirësim në mes tyre atë që e kanë obligim duke mos bërë padrejtësi.¹¹⁸⁰

Në këtë ndodhi kanë zbritur ajete nga sureja Ali Imran:

“Vërtet, çështja e Isait (të lindur pa baba) tek Allahu është sikurse çështja e Ademit. Atë e krijoi Ai nga dheu, e pastaj atij i tha: “Bëhu!” ai u bë. * E vërtetë është (kjo) nga Zoti yt, e ti kurrsesi mos u bën nga ata që dyshojnë. * E kush të kundërshton ty në çështjen e tij (Isait) pasi të është bërë e ditur e vërteta, ti thuaj: “Ejani i thërrasim bijtë tanë dhe bijtë tuaj, gratë tona dhe gratë tuaja, vetë ne dhe vetë ju, mandej singerisht të lutemi për mallkim, dhe mallkimin nga ana e Allahut ta hedhim kundër gënjeshtarëve”. * S’ka dyshim, ky është lajm i vërtetë. Nuk ka asnjë të adhurar tjetër, pos Allahut. Allahu është Ai, i plotfuqishmi, i vetëdijshmi. * Thuaju (o i dërguar): “O ithtarë të librit (Tevrat e Inxhil), ejani (të bashkohemi) te një fjalë që është e njëjtë (e drejtë) mes nesh dhe mes jush: Të mos adhurojmë, pos Allahut, të mos ia bëjmë Atij asnjë send shok, të mos e konsiderojmë njëri-tjetrin zotër pos Allahut!” E në qoftë se ata refuzojnë, ju thoni: “Dëshmoni pra, se ne jemi myslimanë (besuam një Zot)”!“ Ali Imran: 59 – 64

Në ajetet e para dhe të fundit, ajetet kanë të bëjnë me debatin rreth të krishterëve në përgjithësi në çdo kohë dhe në çdo vend.

“E vërtetë është (kjo) nga Zoti yt, e ti kurrsesi mos u bën nga ata që dyshojnë.“ Ali Imran: 60

Shumica e krishterëve në këtë kohë e dinë realitetin e mesazhit të Muhamedit dhe profetësinë e tij, ashtu siç e kanë ditur krishterët e Nexhranit në kohën e tyre, por ajo

¹¹⁸⁰ Omer ibën Shuhbe, “Tarihul-Medine”, 1/ 584 – 586; shiko Ebu Jusuf, “Kitabul-haraxh”, f. 73; Ibn Sad, “Es-siretu en-nebeviye minet-tabekat”, 1/ 358

ishite mospërfillje e Allahut nga ana e tyre dhe po ashtu ndaj atij që e ka dërguar Allahu.

Pasi u mor vesh i dërguari salallahu alejhi ve selem me krishterët e Nexhranit, ata kërkuan prej tij të dërgojë një njeri besnik. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: Do t'ju dërgoj një njeri vërtet të besueshëm, vërtetë të besueshëm. Sahabët e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem menjëherë u bënë gati për këtë detyrë. I dërguari salallahu alejhi ve selem tha: Ngritu, o Ebu Ubejde ibën Xherah! Dhe e dërgoi me ta.¹¹⁸¹

Pasi janë kthyer delegacioni në Nexhran, janë justifikuar për veten e tyre para popullatës se ata kanë shkruar marrëveshje dhe e kanë paguar xhizjen nga frika e lutjes së tij. E kanë shfaqur njohjen e tyre për profetësinë e tij, mirëpo megjithëkëtë ata nuk e kanë pranuar islamën. Dy veta prej tyre menjëherë janë nisur ti bashkangjiten të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në Medinë. Njëri prej tyre i cili quhej Bishër e pranoi islamën dhe ka rënë shëhid pas kësaj.¹¹⁸²

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka dërguar Ebu Ubejden në Nexhran ku ai ka qenë shembull i mirë dhe thirrës i begatëshëm si dhe punonjës administrativ finaciar që e ka kryer këtë detyrë në mënyrën më të mirë.¹¹⁸³

Mes tij dhe mes dijetarëve të krishterë në Nexhran kanë rrjedhur debate shkencore në lidhje me atë që është shpallur nga Kurani. Po ashtu, debate të këtilla janë zhvilluar edhe mes tyre dhe sahabëve të tjerë që i ka dërguar peygamberi salallahu alejhi ve selem në Nexhran. Prej tyre është ajo që e ka përcjellur Mugire ibën Shube radijallahu anhu. Thotë: “I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem më dërgoi në Nexhran. Atje më thanë: ju e lexoni “Oj motra e Harunit, babai yt nuk ishte njeri i prishur e as nëna jote nuk ka qenë e pamoralshme!” /Merjem: 28/, ndërsa mes Musaut dhe Isaut ka shumë kohë – Sa ka dashur Allahu – nga vitet, e unë nuk disha me çfarë t’u përgjigjem. U ktheva te peygamberi salallahu alejhi ve selem dhe e pyeta. Më tha: sikur t’u kishe thënë se ata kanë emërtuar (fëmijët) me emra të peygamberëve dhe robërve të mirë salihinë para tyre.¹¹⁸⁴

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka dërguar edhe Ali ibën Ebi Talibin tek ata në vitin e dhjetë të hixhretit për ta marrë xhizjen (nga jomyslimanët) dhe

¹¹⁸¹ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 408; Shiko Sahih el-Buhari, “tregimi për banorët e Nexhranit”. 5/ 21

¹¹⁸² Ibn Kajimi, “Zadul-mead”, 3/ 637; Ibn Kethir, “Tefsir el-kuranil-adhim”, 5/ 55

¹¹⁸³ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 409

¹¹⁸⁴ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 409; hadithin e transmeton Muslimi nëpërmjet Ibn Ebi Shejbes. Shiko Ibn Kethir, “Tefsir el-kuranil-adhim”, 2/ 1185

zekatin e myslimanëve të Nexhranit dhe pastaj ka ardhur te pejgamberi salallahu alejhi ve selem në Haxhin e lamtumirës.¹¹⁸⁵

Pjesa e mbetur nga jeta e të dërguarit salallahu alejhi ve selem ka kaluar në paqe me të krishterët e Nexhranit dhe marrëveshja ka mbetur funksionale mes tyre dhe të dërguarit salallahu alejhi ve selem.

Pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem është shfaqur renegatizmi në shumë anë. Prej tyre në Nexhran te disa nga ata që kishin pranuar islamin më parë. Nuk është larg mendjes se atje ka pasur prej tyre që kanë marrë pjesë në renegatizëm në mosdëgjimin ushtarak nga jomyslimanët në atë rajon, si nga të krishterët dhe të tjerë, pos tyre, drejtpërdrejt apo tërthorazi.

Periudha e kalifatit të Ebu Bekrit ka kaluar dhe nuk mbahet mend se ka pasur ndonjë kundërshtim (konflikt) mes myslimanëve dhe të krishterëve të Nexhranit.

Kur ka ardhur periudha e Omerit radijallahu anhu dhe janë çliruar troje të reja, shumë nga kabilet arabe janë transferuar në tokat e çliruara, e në veçanti trojet e çliruara bashkërisht. Të krishterët nga Nexhrani kanë qenë të pavaruar nga shteti islam, nuk kanë pasur pjesëmarrje në çlirimin e trojeve duke e pasur ata statusin e tyre në fenë që vazhduan të mbesin, por kanë lakmuar për pronësimin e shumë tokave të reja, gjersa në të njëjtën kohë numri i tyre në Nexhran rritej dhe rreziku ndaj myslimanëve ishte i mundshëm.

Ibën Ebi Shejbe e transmeton me senedin e tij ku thotë: banorët e Nexhranit kishin arritur numrin katërdhjetë mijë. Omeri kishte dro se mos po anojnë kundër myslimanëve e të bëjnë zili mes tyre. Thotë: Kanë ardhur te Omeri dhe kanë thënë: ne kemi bërë zili mes nesh, andaj na jep afat! E i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem u kishte shkruar letër (marrëveshje) që të mos u jepet afat. Omeri e shfrytëzoi rastin dhe u ka dhënë afat, e ata u penduan. Pastaj erdhën dhe thanë: vazhdo afatin! Ai refuzoi t'ua vazhdojë. Pasi ka ardhur Aliu, kanë shkruar te ai dhe i kanë thënë: në po të këkojmë me pozitën që e ke dhe me ndërmjetësimin tënd te pejgamberi yt të na i vazhdosh afatin. Por ai refuzoi dhe tha: mjerë për juve! Omeri ka qenë me qëndrim të drejtë. Salimi ka thënë: ata shikonin se Aliu në qoftë se i kundërvihet Omerit në ndonjë gjë nga kjo çështje të tij, do të jetë kundër tij në lidhje me banorët e Nexhranit.¹¹⁸⁶ Nga kjo mësohet qartë se Omeri ka blerë prej tyre arat dhe vreshtat e tyre.¹¹⁸⁷

¹¹⁸⁵ Ibn Kajimi, "Zadul-mead", 3/ 637; Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 60
Shiko "Haxhi lamtumirës" nga ky libër.

¹¹⁸⁶ Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 408

¹¹⁸⁷ Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 407

Është thënë se shkak i ardhjes së tyre te Omer radijallahu anhu është se ata e hanin kamatën. Atyre u ishte kushtëzuar të mos bashkëpunojnë me të gjatë periudhës së marrëveshjes me të dërguarin salallahu alejhi ve selem dhe u frikësuan nga hakmarrja e Omerit dhe nxituan për të udhëtuar për në Irak dhe Sham. Është e qartë nga transmetimet e ndryshme se ata janë ata që e kanë ndryshuar marrëveshjen me pejgamberin salallahu alejhi ve selem në Nexhran me vende të tjera të çliuara. Ata i ndërruan me vende në Nexhran sipas kërkesës së tyre. Atyre, po ashtu, u janë paguar me para arat dhe vreshtat, mirëpo ata u bënë pishman dhe u orvatën të kërkojnë ndjesë nga kjo çështje, por Omer ibën Hatabi radijallahu anhu refuzoi pasi kaloi marrëveshja me ta për këtë gjë. Ata udhëtuan për në Irak me letrën (kontratën) deri te prijësit për t'i lehtësuar çështjet e tyre dhe për tua dhënë tokat. Në atë letër është shkruar si në vijim:

“Kjo është ajo që e ka shkruar Omeri, prijës i besimtarëve, për Nexhranin kush ec nga ata se do të jetë i siguruar me sigurinë e Allahut nuk do t’u bëjë dëm askush nga myslimanët, përmbushje e asaj që e ka shkruar për ta i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe Ebu Bekri. E në vijim:

E kush bie nga udhëheqësit e Shamit apo udhëheqësit e Irakut, le t’u japin (sipas nevojës) nga prodhimi i tokave, ndërsa atë që vetë e bëjnë nga ajo, ajo për ta është sadaka dhe zëvendësim për ta në vendin e tokave të tyre ku nuk do t’u lejohet të tjerëve të kenë dorë aty dhe as me hua. E pastaj: Ai që u vjen nga myslimanët, t’i ndihmojnë kundër atij që i bën padrejtësi, sepse ata janë në marrëveshje për siguri. Xhizja ndaj tyre do të prolongohet njëzet e katër muaj prej kur e kanë bërë kërkesën. Nuk do të ngarkohen, përpos nga toka e shfrytëzuar që vetë e kanë punur pa ndonjë padrejtësi dhe as vështirësi ndaj tyre. E ka dëshmur Uthman ibën Afani dhe Muajkib ibën Ebi Fatime, e pastaj e nënshkruan marrëveshjen prej tyre në Irak dhe kanë zbritur në Nexhranije në afërsi të Kufës.¹¹⁸⁸

¹¹⁸⁸ Ibn Sad, “Et-Tabekat”, 1/ 358

RRËNIMI I IDHUVJE

Idhujt përhapeshin në trojet arabe në çdo vend. Në Mekë ishin vënë në brendësi të shtëpisë së shenjtë në fqinjësi të Qabes. Për disa edhe janë transmetuar emra të tyre si në Kuranin famëlartë si Lati, Uzza dhe Menati. Kabilet arabe janë krenuar me to dhe i adhuronin, pos Allahut të madhëruar. Janë përmendur një numër të ajeteve kuranore për të pasur kujdes prej tyre dhe njoftim për luftën e pejgamberëve nëpër këtë periudhë kohore:

“Zoti im! Ata vërtet i shmangin (nga rruga e drejtë) shumë njerëz. E kush më respekton mua, ai është i imi (në fe), e kush më kundërshton mua, atëherë Ti je që fal dhe që mëshiron.” Ibrahim: 36

Brenga e të dërgurit të Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë si t’i mënjanojë nga zemrat e njerëzve besimet e kota dhe shirkun, shkatërrimin e atyre putave dhe rrënimin e tyre plotësisht e të shlyhen materialisht nga ekzistenca. Për këtë shkak ai, i dërguari salallahu alejhi ve selem, vetë mori iniciativë në shkatërrimin e putave që ishin përreth Qabes dhe në vetë Haremin para syve të njerëzve ku edhe dëgjonin në ditën e çlirimit të Mekes. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e përsëriste: **“Dhe thuaj: “Erdhi e vërteta e u zhduk e kota”. Vërtet, e kota gjithnjë ka qenë e zhdukur.”** El-Isra: 81¹¹⁸⁹

I dërguari salallahu alejhi ve selem e kishte në shënjestër rrënimin e idhujve në çdo vend ku i arrinte dora e tij. Ai salallahu alejhi ve selem dërgoi ekspedita në çdo anë që ta zbatojnë këtë detyrë që prej çlirimit të Mekës. Arabët i frikësoheshin dhe ai i mbizotëroi ato troje. Ai u kujdes për mënjanimin e idhujve dhe shkatërrimine tyre në realitet dhe prej shpirtave të njerëzve adhuresve të idhujve. Prej atyre ekspeditave që ishin zgjedhur special për shkatërrimin e idhujve janë:

¹¹⁸⁹ Shiko “Çlirimi i Mekes”, nga ky libër.

EKSPEDITA E HALID IBËN VELIDIT¹¹⁹⁰

Uzza ka qenë idhull në Nahle, në lindje të Mekës mes saj dhe Taifit në vendin Hudhejl¹¹⁹¹ që e adhuronin, pos Allahut. Ai idhull është për të cilin ka zbritur thënia e Allahut të Madhëruar: “E ju, a i shihni Latin dhe Uzanë? dhe atë të tretin të fundin Menatin! “ Nexhëm: 19, 29

Arabët i luteshin atij dhe e ngritnin përmendjen e tij në vend të Allahut.¹¹⁹² Për këtë shkak e hasim Ebu Sufjanin e pati ngritur moton në Uhud kur pati thënë: “Ne e kemi Uzzanë, kurse ju nuk keni Uzza.”¹¹⁹³

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka dërguar Halid ibën Velidin me një ekspeditë për ta shkatërruar idhullin Uzza pas çlirimit të Mekës. Ai ka shkuar atje dhe e ka shkatërruar, siç përmendet në rrëfim të gjatë.¹¹⁹⁴

EKSPEDITA E AMËR IBËN EL-ASIT RADIJALLAHU ANHU PËR SHKATËRRIMIN E SUVASË¹¹⁹⁵

Suva ishte idhull te Hudhejlët në lindje të Mekës. Është përmendur në Kuran në thënien e Allahut të Madhëruar: “***Dhe u thanë: Mos braktisni zotat tuaj kurrsesi, mos braktisni Vedda-në, as Suvva-në, e as Jeguth-in, Jeukë-n e Nesre-n.***“ Nuh: 23

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka dërguar Amër ibën Asin pas çlirimit të Mekës me një ekspeditë të veçantë për ta shkatëruar atë idhull. Shërbëtori i tij ka menduar se mund t'i ndihmojë vetes dhe Amri nuk mundet ta shkatërrojë. Mirëpo, kur e ka parë shërbëtori se ai po rrënohet gurë pas guri dhe se nuk mundej t'i ndihmojë veten, e as t'i kundërvihet tjetrit, e pranoi Islamin pas kësaj. Idhulli u shkatërrua përgjithmonë.¹¹⁹⁶

¹¹⁹⁰ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 436, titulli: Marshimi I Halid ibën Velidit për prishjen e (idhullit) El-Uzza.

¹¹⁹¹ Shiko Ibn EL-Kelbi, “El-Esnam”, f. 16; Xhevad Ali, “El-Mufasal”, 77/ 235

¹¹⁹² Shiko Sahih el-Buahri, Kitabu et-tefsir, suretu Nexhëm, kapitulli “E fe rejtumul-lat vel-uzza”, 6/ 51; Ibën Kethir, “Tefsir el-kuranil-adhim”, 2/ 1780

¹¹⁹³ Shiko Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 238; shiko “Beteja e Uhudit” nga ky libër.

¹¹⁹⁴ Ibn Sad, “Et-Tabekat el-kubra”, 2/ 245

¹¹⁹⁵ **Suva** ja qenë idhull i vjetër në luginën Nahle, në lindje të Mekës. Xhevad Ali, El-Mufasal, 6/ 257

¹¹⁹⁶ Shiko Ibn Kethir, “Tefsir el-kuranil-adhim”, 2/ 1923

EKSPEDITA E SAD IBËN ZEJD EL-ESHHELI RADIJALLAHU ANHU PËR SHKATËRRIMIN E MENATIT

Menati ka qenë idhull në anët¹¹⁹⁷ e Mushelelit në Kadid¹¹⁹⁸ mes Mekës dhe Medines. Arabët në përgjithësi e adhuronin dhe mushrikët e Eusit dhe Hazrexhit në veçanti. Bënin sakrificë për t'u afruar me të, siç është përmendur në thënien e Allahut të Madhëruar: **“Dhe atë të tretin e të fundin, Menatin (a kanë fuqi si Zoti i Muhamedit, e ju i konsideroni zota)! * A mendoni se meshkujt janë tuajt, e të Atij femrat?”** Nexhëm: 20, 21

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka dërguar Sad ibën Zejd El-Ensarin në një ushtri të myslimanëve për ta shkatërruar pas çlirimit të Mekës. Ai arriti ta shkatërrojë atë idhull pa rezistencë nga shërbëtorët e idhullit të cilët mendonin se ai idhull mundet ta mbrojë veten. Kështu, pra, e shkatërruan idhullin materialisht dhe e mënjanuan nga shpirtrat e tyre.¹¹⁹⁹

EKSPEDITA E ALI IBËN ENI TALIBIT RADIJALLAHU ANHU PËR SHKATËRRIMIN E FULSIT NË TAJ¹²⁰⁰

Ekspedita e Ali Ibën Ebi Talibit radijallahu anhu në vitin e nëntë të hixhretit në muajin Rebiul-Ahir. E sulmuan fisin taj dhe ua shkatërruan idhullin dhe e morën ganimet deponë e tij. Aty i zunë rob disa nga ajo popullatë. Mes të robëruarve ka qenë Sefane bint Hatim Taj. Ajo ka qenë shkak për ardhjen e vëllaut të vet Adijit dhe që ai pastaj ta pranojë Islamit.¹²⁰¹ Këtë e kemi përmendur edhe më parë në detale.¹²⁰²

EKSPEDITA TUFEJL IBËN AMËR RADIJALLAHU ANHU PËR SHKATËRRIMIN E IDHULLIT DHUL-KEFEJN NË DEUS

Pas betejës në Hunejn, i dërguari salallahu alejhi ve selem menjëherë e ka dërguar Tufejl ibën Amër ed-Deusi për shkatërrimin e idhullit që quhej Dhulkefej në fiset e Amër ibën Hamhamate. Ai vajti atje dhe e shkatërroi dhe e dogji atë idhull. Pastaj

¹¹⁹⁷ Shiko Ibn Kethir, “Tefsir el-kuranil-adhim”, 2/ 1781

¹¹⁹⁸ Xhevad Ali, “El-Mufasal”, 77/ 235. shiko “Gjendja fetare te arabët para Islamit”, nga ky libër.

¹¹⁹⁹ Shiko Ibn Sad, “Et-Tabekat el-kubra”, 2/ 146; El-Hejthem, “Sher El-Mevahib el-ledanije”, 2/ 348

¹²⁰⁰ Ibn Kajimi, “Zadul-mead”, 3/ 637

¹²⁰¹ Taberiu në Tarihun e tij, 3/ 148; Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-megazi”, hadithi nr. 4340; Ibn Sad, “Es-siretu en-nebevije mint-tabekat”, 2/ 164

¹²⁰² Shiko “Delegacionet e krishterëve arab”, nga ky libër (delegimi I Adij ibn Hatimit).

është kthyer dhe është takuar me të dërguarin salallahu alejhi ve selem gjatë rrethimit të Taifit.¹²⁰³

EKSPEDITA E XHERIR IBËN ABDILAH EL-BEXHELI RADIJALLAHU ANHU NË DHIL-HALESA¹²⁰⁴

Në anët e Buxhejles në jemen ka pasur në kabilen Hatham që i thoshin Dhul-Halesa.¹²⁰⁵ Shumë kabile e kanë pasur destinacion në atë vend, saqë disa e kanë quajtur lapidarin e ngritur të tyre Kabe.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka thënë Xherir ibën Abdullahut: “A nuk më rahaton me Dhul-Halesan?” Xheriri tha: po si jo, o i dërguari i Allahut. Ai (Allahu qoftë i kënaqur me të!) nuk mundej të përqendrohej mbi kalë dhe ia përmendi këtë të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ai u lut për të dhe i ra në gjoks duke i thënë: “O Allah, përqendroje dhe bëje të udhëzuar dhe udhëzues. Pas kësaj ai më nuk ka rënë nga kali asnjëherë.

Xheriri është nisur me pesëdhjetë kalorës prej Ahmasit në Dhil-Halesa dhe e ka shkatëruar idhullin. Pastaj ia ka dërguar myzhden të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Buhariu ka transmetuar në sahihun e tij nga Xherir ibën Abdilah, ka thënë: më ka thënë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem: A nuk më rahaton nga Dhul-Halesa. I thashë: Po si jo dhe dola me njëqind e pesëdhjetë nga Ahmasi të cilët kanë qenë pronarë të kuajve. Ia përmenda këtë se nuk mund të rri mbi kalë pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe më goditi me dorën e tij në gjoks dhe e kam ndier gjurmën e dorës tij në gjoksin tim. Tha: o Allah, përqendroje dhe bëje të udhëzuar dhe udhëzues. Pas kësaj ai më nuk ka rënë nga kali asnjëherë. Ka thënë: Dhul-halesa ka qenë një shtëpi në Jemen i fisit Hatham dhe Buxhejle. Aty ka pasur një lapidar që e kanë adhuruar dhe kanë quajtur K’abe. Thotë: ai ka shkuar dhe e ka djegur me zjarr. Thotë: pasi ka ardhur Xheriri në Jemen, aty ka pasur një njeri që ka qitur short me idhuj. I kanë thënë atij: këtu është i dërguari i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, nëse të zë, do të ta prej kokën. Thotë: duke bërë ai atë vëpër, kur i paraqitet Xheriri. Thotë: do ta thyesh dhe do të dëshmosh se nuk ka zot që meriton adhurimin, përpos Allahut, apo do të ta pres kokën. Thotë: ai e ka thyer dhe ka thënë shهادetin. Pastaj Xheriri e ka dërguar një njeri nga ahmasi që e kishte pseudonimin Ebu Ertah te pejgamberi salallahu alejhi ve selem për ta përgëzuar për këtë. Pasi ka ardhur te pejgamberi salallahu alejhi ve selem i ka thënë: o dërguar i

¹²⁰³ Ibn Sad, “Et-Tabekat el-kubra”, 2/ 157; El-Vakidi, “El-Megazi”, 3/ 922; Muhamed Es-Salabi, “Es-siretun-nebevije”, 2/ 666

¹²⁰⁴ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij në Kitabul-megazi, kapitull që e ka emërtuar “Gazvetu dhil-halesa”, 5/ 111

¹²⁰⁵ Ibn Haxher, Fethul-Bari, 16/ 190

Allahut, pasha atë që të ka dërguar me të vërtetën, nuk kam ardhur derisa e kam lënë si të ishte deve e zgjebosur. Ka thënë: peygamberi salallahu alejhi ve selem i ka bekuar kuajt e Ahmasit dhe burrat e tyre pesë herë.”¹²⁰⁶

¹²⁰⁶ Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 4357

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

HAXHI LAMTUMIRËS¹²⁰⁷

Haxhi është shtylla e pestë nga shtyllat e Islamit. Një sure është quajtur me këtë emër në kuranin Famëlartë. Për të dhe për shumë simbole kanë folur ajete kuranore, numri i të cilave ka arritur në dymbëdhjetë ajete.

Dihet e sigurt se i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka bërë haxhin para hixhretit vetë individualisht sipas rregullave të Ibrahimit alejhi selam. Ai i ka bërë ato në kundërshtim me mushrikët kurejsh në përpushmëri me traditën e Ibrahimit, edhe pse Haxhi nuk ishte i obliguar atëherë deri sa ka zbritur thënia e Allahut të Madhëruar: ***“Aty ka shenja të qarta: vendi i Ibrahimit, dhe kush hyn në të, ai është i sigurt. Për hir të Allahut, vizita e shtëpisë (Qabes) është obligim për atë që ka mundësi udhëtimi te ajo, e kush nuk e beson (ai nuk e viziton); Allahu nuk është i nevojshëm për (ibadetin që e bëjnë) njerëzit.*“** Ali Imran 97¹²⁰⁸

Pas hixhretit në Medine i dërguari nuk ka bërë haxh, pos haxhit Veda’ah (Lamtumirës) i cili ka qenë në vitin e dhjetë¹²⁰⁹ edhe pse Sidiku radijallahu anhu e ka bërë haxhin në vitin e nëntë të hixhretit.¹²¹⁰

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdesshëm të mos shohë asnjë pamje të shirkut në Mekë. Kjo ka qenë shkaku që e ka prolonguar haxhin e tij deri në vitin e dhjetë e t’ua kumtojë njerëzve se më nuk u takon mushrikëve t’i afrohen xhamisë së shenjtë: ***“O ju që besuat, vërtet idhujtarët janë të ndyrë, andaj pas këtij viti të mos i afrohen më xhamisë së shenjtë. Nëse i frikësoheni skamjes, Allahu me dëshirën e vet do t’ju pasurojë me mirësitë e Tij. Allahu është i gjithëdijshtëm, është i urtë.*“** Teube: 28

¹²⁰⁷ Shiko Sah el-Buhari, kapitulli “Haxhetul-veda’a”; Muslimi në Sahihun e tij, Kitabul-Haxh, kapitulli “Haxhetun-nebijji salallahu alejhi ve selem”, 4/ 38;

¹²⁰⁸ Shiko Ibn Kajjim, “Zadul-mead”, 3/ 595; shiko edhe transmetimin e Buhariut në Sahihun e tij në Kitabul-megazi”, kapitulli “Haxhetul-veda’a”, 5/ 126; Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 639

¹²⁰⁹ Muhadithinët kanë vendosur kapituj të veçantë për këtë. Ibn Haxher, Fethul-Bari, 16/ 299 nga transmetimi i Buhariut, 5/ 123

¹²¹⁰ Shiko “Haxhi I Ebu Bekrit me besimtarët”, nga ky libër.

Haxhi lamtumirës (el-Veda) është zbatim praktik i haxhit dhe ritualeve të tij nga ana e pejgamberit dhe me urdhrin e tij kur ka thënë: **“Merrni nga unë rregullat e Haxhit se unë, nuk e di, ndoshta, nuk bëj haxh pas këtij haxhi.”**¹²¹¹

Për rëndësinë e çështjes në fjalë Buhariu ka vënë në sahihun e tij kapitull që e ka quajtur “Kapitulli Haxhi i lamtumirës”.¹²¹²

Para muajit të Dhul-Hixhes të vitit dhjetë hixhrij i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka shpallur se do ta bëjë Haxhin. Pas kësaj në Medine kanë ardhur njerëz shumë. Secili prej tyre dëshironin ta pasojnë në këtë të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem.¹²¹³

Dalja e të dërguarit salallahu alejhi ve selem për haxh prej Medines së ndriçuar ka qenë në ditën e njëzet e pestë të muajit Dhul-Kade. Në rrugë i ka kaluar tetë ditë. Gjatë rrugës njerëzit mësonin nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem. Numri i tyre gradualisht rritej sa që u bënë një numër i madh nga kabilet e ndryshme të trojeve arabe në përgjithësi.¹²¹⁴ I dërguari salallahu alejhi ve selem me vete ka pasur familjen e tij, bashkëshortet dhe banorët e Medines.¹²¹⁵

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem e bënte telbijen dhe ata ashtu siç e dëgjonin prej tij e përçonin me interpretim të qartë me sinqeritet në adhurimin ndaj Allahut dhe njëshmërinë *teubidin* ndaj Tij subhanehu ve teal: *Lebbejke(e) Allahumme lebbejke(e), lebbejke la sberike laka lebbejke(e). Innel-hamde ven-niamete, laka vel-mulke(u), la sberike lak(a).* “Të përgjigjem Ty, O Allah, të përgjigjem Ty, të përgjigjem Ty, s’ka rival me ty, të përgjigjem Ty. Me të vërtetë Hamdi (falënderimi) dhe begatia të takojnë Ty po edhe sundimi, s’ka rival me Ty.”¹²¹⁶

Kjo është telbija që e kanë përcjellë umeti dhe vazhdojnë të përsërisin deri në ditën e sotme. Kjo është shpallje e qartë dhe e fortë për denoncimin e shirkut dhe pasuesve të tij, për të treguar se sundimi i takon Allahut dhe begatitë janë në dorën e Tij, të vetmit të pa shoq.

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka buajtur në natën e katërt të Dhul-Hixhes afër Mekës dhe ka hyrë në paraditën e ditës së pestë. Ka hyrë në xhaminë e shenjtë Qaben

¹²¹¹ Transmeton Muslimi, kapitulli “Istihbab remju-xheretil-akabe fi jemin-nehri rakiben”, dhe sqarimi thënies së pejgamberit salallahu alejhi ve selem “Li teëhudhu anni menasikekum”, 4/ 79

¹²¹² Shiko Sahih el-Buhari, “Kitabul-megazi”, kapitulli “Haxhetul-vida’ah”, 1/ 123; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 601

¹²¹³ Ibn Haxher, Fethul-Bari, 16/ 229

¹²¹⁴ Ibn Kethir, “Haxhetul-vida’ah”, f. 145 nga transmetimi i imam Ahmedit

¹²¹⁵ Shiko Sahih el-Buhari, “Kitabul-megazi”, kapitulli “Haxhetul-vida’ah”, 1/ 125

¹²¹⁶ Shiko Ibn Kethiri, “Haxhetul-vida’ah”, f. 136 nga transmetimi i Muslimit, dhe Buhariut në Sahihet e tyre. Kitabul-haxh, Kapitulli “Telbije, 2. 147

duke e përsëritur: “*Allabumme innakes-selamu ve minkes-selamu, hajjina rabbena bis-selam.*“ (O Allah ti je Paqeja dhe prej Teje është paqja, na jep jetë o Zoti ynë me paqë!)¹²¹⁷

Pasi e ka parë Qaben, ka thënë: **O Allah, shtoja këtij tempullit Tënd famën, madhësitinë, nderin dhe karizmën.**¹²¹⁸

Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem është nisur në drejtim të Qabes dhe e ka bërë tavafin duke qenë i hipur në deve, gjersa njerëzit e shikonin nga çdo anë e pasonin dhe e pyesnin. Kishin ardhur nga çdo anë dhe qëndronin përreth tij duke shikuar se çfarë bën dhe dëgjonin se çfarë po lutet.¹²¹⁹

I dërguari salallahu alejhi ve selem gurin e zi e ka prekur me bastonin e tij, gjersa tri rrotullimet e para të tavafit i ka kaluar duke vrapuar lehtë.¹²²⁰ Pasi ka mbaruar e ka lexuar thënien e Allahut të Madhëruar: “Dhe kur shtëpinë (Qaben) e bëmë vend kthimi dhe vend sigurie për njerëzit, (u thamë): Vendin ku qëndroi Ibrahim pranojeni për vend faljeje! Ibrahimin dhe Ismailin i urdhëruam: ju të dy pastrojeni shtëpinë Time për vizituesit, për ata që qëndrojnë aty dhe për ata që falen aty. “ Bekare: 125

Pastaj i ka falur dy rekate të Mekami (Ibrahim). Mekamin e ka lënë mes tij dhe Qabes. Në ato dy rekatet ka lexuar në të parën “*Kul ja e jjubel-kafirun*” dhe në të dytën “*Kul huwallahu Ehad*”. Pastaj e ka prekur ruknin dhe ka shkuar në Safa dhe e recitonte: ” *InneS-Safa vel-mervete min sheairil-lah, fe men haxhaxhel-bejte evi’atemere fe la xhunaha alejhi en jttavefe bibima, fe men tetavva hajren, fe innaAllabe Shakirun Alim(un).* (“**Safa**” dhe “**Merve**” janë nga shenjat (për adhurim) e Allahut, e kush e mësyen shtëpinë për haxh (Qaben për haxh) ose për umre (vizitë jashtë kohës së haxhit), nuk është mëkat për të t’i vizitojë ato dyja (të ece në ato dy vende). E kush bën ndonjë të mirë nga vullneti (jo obliguese), s’ka dyshim se Allahu është shpërblyes i gjithëdijshëm.)“ Bekare: 158 derisa është ngjitur në Safa, është kthyer në drejtim të Qabes dhe ka bërë tekbir, e pastaj ka thënë: *La ilabe il-lallahu vahdebu la sberike leh(u), lebul-mulku ve lebul-hamdu ve huve ala kul-li shejjin kadir. La ilabe il-lallahu vahdeb(u), enxheze v’adeb(u), ve nasare abdeb(u), ve hezemel-abzabe vahde(u).* (S’ka zot që meriton adhurimin, pos Allahut, të Vetmit, të pashoq, i Atij është sundimi dhe atij i takon falënderimi dhe ai ka mundësi të bëjë gjithçka. S’ka zot që meriton adhurimin, pos Allahut, të Vetmit, e ka realizuar premtimin, e ka ndihmuar robin e Tij dhe i ka dëbuar paritë (armiqt) vetë.“

Pastaj ka shkuar në drejtim të Merves dhe e ka plotësuar S’ajin. I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka përmendur dhe ua ka përkujtuar të tjerëve ndihmën (fitoren) e Allahut dhe disfatën e grupeve të mushrikëve të cilët e kanë penguar dhe shqetësuar

¹²¹⁷ Shiko tahrrixhin te Ibn Kethiri, “Haxhetul-vida’ah”, f. 166

¹²¹⁸ Shiko Kethiri, “Haxhetul-vida’ah”, f. 165

¹²¹⁹ Ibn Kethiri, “Haxhetul-vida’ah”, f. 146

¹²²⁰ Ibn Kethiri, “Haxhetul-vida’ah”, f. 168

në Mekë. E ka përmendur dhe përkujtuar ngadhnjimin e teuhidit dhe se Allahu i Madhëruar e ka vërtetuar premtimin e Tij se do t'u ndihmojë myslimanëve dhe se do ta realizojë për ta atë që ka premtuar.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qëndruar në Mekë katër ditë dhe ka ndenjur në Ebtuh. Gjatë kësaj periudhe Ali ibën Ebi Talibi ka ardhur nga Jemeni prej nga e kishte dërguar pejgamberi salallahu alejhi ve selem. Aty takohet edhe me bashkëshorten e tij të dashur, Fatimen bijën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem – Allahu qoftë i kënaqur me të.¹²²¹

Në paraditën e ditës së tervijes, në ditën e enjte, ditën e tetë të muajit Dhul-Hixhe, pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka dalur me haxhilerët në Mina. Kur ka arritur në Mina e ka falur me njerëzit drekën dhe ikandinë së bashku dhe shkurt dhe po ashtu akshamin dhe jacinë. Bilali radijallahu anhu e thërriste ezanin,¹²²² ndërsa njerëzit merrnin bereqetin e avdesit të pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Në agimin e ditës së Arafatit, pejgamberi salallahu alejhi ve selem e ka falur sabahun me njerëzit dhe pas lindjes së diellit është nisur për në Arefat. Ai salallahu alejhi ve selem i porositi t'ia ngrisin një tendë të Nemire dhe i kundërshtoi kurejshët dhe e veproi sipas urdhrat të Allahut të Madhëruar: ***“Pastaj zdirgjuni andej kah zdirgjen njerëzit, kërkoni Allahut falje, se Allahu fal e është mëshirues.”*** Bekare: 199

Më pas, i dërguari salallahu alejhi ve selem hyn në tendën të cilën ia kishin ngritur në Nemire. Dita e Arafatit është përputhur me gjashtë mars të vitit 632 m.¹²²³ Ka qenë muaji i tretë, gjegjësisht ka fundi i dimrit dhe fillimi i pranverës ku Meka atë periudhë njihet me vapë të madhe në dimër, e si në pranverë?!

Për këtë shkak tenda ka shërbyer për hije dhe njëkohësisht për pozitën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem, po ashtu edhe për atë që nëse ka nevojë për të, ta dijë se ku gjindet dhe që të jetë i njohur vendqëndrimi i tij në Arafat. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem qëndroi te tenda duke e përmendur Allahun e Madhëruar dhe zbatonte atë që e kishte thënë: Lutja më e mirë është në ditën e Arafatit dhe gjëja më e mirë që e kam thënë unë dhe pejgamberët para meje “La ilahe il-lallahu vahdehu la sherike lehu” (S’ka zot që meriton adhurimin, përpos Allahut, të Vetmit të pshoq). Në transmetim tjetër: “La ilahe il-lallahu vahdehu la sherike lehu, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve ala kul-li shejin kadir” (S’ka zot që meriton adhurimin, pos Allahut,

¹²²¹ Shiko Sahih el-Buhari, “Kitabul-megazi”, kapitulli “B’athun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve Halid ibën Velid ilel-Jemeni kable Haxhetil-veda”, hadithi nr. 4353; Ibn Kethiri, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 334; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 602

¹²²² Shiko Sahih el-Buhari, “Kitabul-megazi”, kapitulli “B’athun-nebiji salallahu alejhi ve selem Ali ibn Ebi Talibi ve Halid ibn Velid ilel-Jemeni”, hadithi nr. 5/ 110; Ibn Kethiri, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 335

¹²²³ Shiko Abdus-Selam Et-Termanini, “Ezminetu rt-tarihil-islami”, f. 28

të Vetmit, të pashoq, i Atij është sundimi dhe atij i takon falënderimi dhe ai ka mundësi të bëjë gjithçka).¹²²⁴

Përcjell Zubejr ibën Avami radijallahu anhu ku thotë: e kam dëgjuar të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem duke e lexuar ajetin “*Allahu vërtetoi se nuk ka zot tjetër përveç Tij, e dëshmuar edhe engjëjt e dijetarët, dhe se Ai është Zbatues i drejtësisë. Nuk ka zot përveç Tij, Fuqplotit e të Urtit.*” Ali Imran: 18

Është transmetuar se nga lutjet e tij në ditën e Arafatit ka qenë: “O Allah ti me të vërtetë e dëgjon lutjen time, e sheh vendin tim, e di të fshehtën time dhe të haptën dhe Ty nuk të fshhehet asgjë nga gjërat. Unë jam i mjerë që kam nevojë, që kërkon ndihmë dhe mbrojtje i frikësuar me druajtje që e pohoj dhe e pranoj mëkatin tim, të lutem me lutjen e të gjorit, e të lutem me lutjen e të përkulurit, të lutem me lutjen e të frikësuarit të përlulur që e ka përkulur për Ty kokën, që me nxitim vrapon për të arritur te Ti, të është nënshtruar për Ty trupi i tij, që e ka përlulur për ty fytyrën. O Allah, mos më dëshpëro me lutjen tënde dhe bëhu ndaj meje i butë dhe i mëshirshëm, o më i miri që i luten dhe o më i miri që jep.”¹²²⁵ Është konfirmuar se ai salallahu alejhi ve selem është lutur duke qenë i hipur në deven e tij.¹²²⁶

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka vazhduar ta lusë Allahun në tendën e tij derisa dielli e ka kaluar zenitin. I urdhëron t’ia sjellin devenë e tij Kasva. I hipë devesë dhe arrinë në luginë dhe i porosinë t’i heshtin njerëzit¹²²⁷ për ta dëgjuar fjalimin e tij (hytben) dhe ta kuptojnë. Mes njerëzve janë shpërndarë disa nga sahabët për t’ua përçuar atë që po e thoshte i dërguari salallahu alejhi ve selem.¹²²⁸

Janë transmetuar disa transmetime të ndara nga ajo që e ka thënë i dërguari salallahu alejhi ve selem në hytben e tij. Disave transmetuesve u është vështirësuar ta transmetojnë të gjithë atë hutbe tekstualisht, por ata e kanë kuptuar domethënien dhe i kanë transmetuar ato pjesë të hytbes në transmetime të ndara dhe raste përkatëse të shumta. Nga ajo që e ka thënë i dërguari salallahu alejhi ve selem në të, ka qenë¹²²⁹: “O ju njerëz, dëgjojeni fjalën time se unë nuk e di a do t’ju takoj pas këtij viti në këtë vend më. Me të vërtetë gjaqet tuaja, pasuria juaj mes jush është haram (e shenjtë) derisa ta takoni Zotin tuaj i shenjtëria e kësaj dite, si shenjtëria e këtij muaji. Ju do ta takoni Zotin tuaj dhe do t’ju pyesë për veprat tuaja për të cilat Ai vetëm se është i lajmëruar. Ai që ka pasur amanet, le ta kthejë te ai që ia ka ruajtur amanetin. Çdo kamatë do të anulohet, por për ju janë kapitali pasurisë juaj, nuk i bëni padrejtësi

¹²²⁴ Malik ibn Enes, “El-Muvatta”, Kitabul-haxh, kapitulli “Xhamiu-haxh”, f. 350

¹²²⁵ Shiko “Haxhetul-veda’ah” të Ibn Kethirit, f. 241. Poashtu edhe tefsirin e tij, 1/ 358

¹²²⁶ Shiko Sahih El-Buhari, hadithi nr. 4399, 4400.

¹²²⁷ Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 4404

¹²²⁸ Taberiu në Tarihun e tij, 3/ 169

¹²²⁹ Shiko dr. Faruk Hamevi, “El-Vesijetu en-nebevije lil-ummetil-islamije”, sh. b. El-Kalem, Damask, 1422 h.

askujt dhe ndaj jush nuk bëhet padrejtësi. Allahu ka gjykur se s'ka kamatë dhe se kamata e Abas ibën Abdul-mutalibit do të anulohet. Çdo gjak i periudhës së xhahiljetit anulohet dhe gjaku i parë nga ju që do ta anuloj është gjaku i Rebiatë ibën El-Harith ibën Abdul-mutalibit. Ai është mëndur në fisin benî Lejth dhe e kanë vrrarë Hudhejlët. Ai është i pari që filloi gjaqet e xhahiljetit. Tutje:

O ju njerëz, shejtani i ka humbur shpresat tërësisht se do të adhurohet në këtë tokën tuaj, por vetëm t'i nënshtroni në gjërat përpos saj (adhurimit), ai është i kënaqur me të me gjëra që ju nuk zëni për të mëdha. Kini kujdes nga ai në fenë tuaj!

O ju njerëz, me të vërtetë nesie¹²³⁰, devijojnë me të ata që kanë mohuar (kanë bërë kujfër), e lejojnë një vit, ndërsa e ndalojnë vitin tjetër për ta përputhur me numrin me atë që e ka ndaluar Allahu, e kështu e lejojnë atë që e ka ndaluar Allahu dhe ndalojnë atë që e ka lejuar Allahu.

Koha është sjellë si në formën e vet në ditën kur i ka krijuar Allahu qiejt dhe Tokën. Numri i muajve të Allahu është dymbëdhjetë muaj. Prej tyre katër janë të shenjtë. Tre janë të njëpasnjëshëm, ndërsa Rexhebi dhe Madari cili është mes Xhumdes dhe Shabanit. Tutje:

O ju njerëz, ju keni të drejta që i kanë obligim gratë tuaja dhe po ashtu gratë kanë të drejta që i keni obligim ju. Nga të drejtat tuaja që ato i kanë obligim është që mos të shtrihet te shtrati juaj asnjëri që ju e urreni. Po ashtu, ato obligohen të mos sjellin imoralitet të qartë, e nëse e bëjnë, Allahu u ka dhënë leje t'i ndani nga shtrati, t'i goditni me goditje të lehtë, e nëse ndalen, atyre u takon furnizimi, veshja në mënyrën më të mirë, andaj silluni sa më mirë me gratë, se ato te ju janë ndihmëtare, nuk kanë në pronësi asgjë, ju i keni marrë me amanetin e Allahut, e keni bërë të lejuar nderin me fjalët e Allahut. Përfilleni fjalën time, o ju njerëz, Unë e kumtova, gjersa te ju kam lënë atë që nëse kapeni për të, nuk do të devijoni kurrë, gjë e qartë: Librin e Allahut dhe sunetin e peygamberit të Tij.

O ju njerëz, dëgjojeni fjalën time dhe përfilleni! Djeni se çdo mysliman është vëlla i myslimanit dhe se myslimanët janë vëllezër, andaj nuk i lejohet asnjë njeriu (të marrë) nga vëllai i tij, përpos atë që ai ia jep me dëshirën e tij, prandaj mos bëni padrejtësi ndaj vetes suaj. O Allah, a e kumtova? Më është përmendur se ka pasur nga njerëzit që kanë thënë: O Allah, po. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: O Allah, dëshmo!¹²³¹

¹²³⁰ Nesie është lloj i kmatës për shkak të kohës. borxhdhënësi i cili ka caktuar afat për kthyerjen e borxhit kërkon ti kthehet borxhi me një tepriçë nëse e ka kaluar afatin e kthimit borxhliu. Përkthyesi

¹²³¹ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 436; Shikoi pjesët e saj në Sahihu el-Buhari, hadithi nr. 4403; Ibn Kethir, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 342

Po ashtu, nga ajo që e ka thënë, ka qenë: “ me të vërtetë Allahu ia ka dhënë çdo meritori të drejtën e vet, andaj nuk duhet të ketë testament për trashëgimtarin. Fëmija është i shtratit, ndërsa për amoralin është izolimi, ndërsa ai që thirret me emër jo të babait të vet apo i miqëson armiqtë e tij, ndaj tij është mallkimi i Allahut, i melekëve dhe i njerëzve të gjithë. Allahu nuk ia pranon pendimin dhe fljimin.”¹²³² Po ashtu, nga ajo që e ka thënë, ka qenë: **“Mos u ktheni pas meje jobsimtarë e t’i mëshoni njëri-tjetrit në qafë.”**¹²³³

Hytbeja është transmetuar edhe me versione të tjera me përputhshmëri në kuptimin dhe domethënien që e ka përmendur ibën Hishami. Ndoshta disa nga ajo është në ditën e bajramit apo ditë të tjera. Prej tyre është ajo që është transmetuar në Sahihun e Buhariut nga hadithi i Ebu Bekrit se pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka thënë: “Koha është kthyer si në formën e vet në ditën kur i ka krijuar Allahu Qiejt dhe Tokën. Viti është dymbëdhjetë muaj. Prej tyre katër janë të shenjtë, tre janë të njëpasnjëshëm: Dhul-Kade, Dhul-Hixhe dhe Muharrem, kurse Rexhebi Mudarit është ai cili gjendet mes Xhumadas dhe Shabanit. Pastaj ka thënë: me të vërtetë, cila është kjo ditë? Thamë: Allahu dhe i dërguari i Tij e dinë më mirë. Ai heshti derisa menduam se do ta emërtojë me emër tjetër. Tha: A nuk është Dita e therrjes (kurbanit). Ka thënë: Po si jo“. pastaj tha: cili qytet është ky? Thamë: Allahu dhe i dërguari i Tij e dinë më mirë. Ai heshti derisa menduam se do ta emërtojë me emër tjetër. Tha: A nuk është el-Belde? thamë: Po, si jo. Tha: Me të vërtetë gjaqet tuaja, pasuritë tuaja [mendoj se ka thënë edhe] nderi juaj mes jush është i ndaluar (i shenjtë) si shenjtëria e ditës së sotme, në këtë muajin e juaj, në këtë qytetin e juaj. Do ta takoni Zotin tuaj dhe do t’ju pyes për veprat tuaja. Assesi mos u ktheni pas meje të lajthitur, ta godisni njëri-tjetrin (me shpatë) në qafë! A e kam kumtuar? Le t’ia përcjellë i pranishmi atij që mungon prej jush, se ndoshta atij që i përcillet mund të jetë më i zgjuar se ai që e ka dëgjuar. Muhamedi kur e ka përmendur, thoshte Muhamedi salallahu alejhi ve selem e ka thënë të vërtetën. Pastaj ka thënë: A e kam kumtuar? / e ka thënë dy herë.¹²³⁴

Është e qartë se kjo hytbe, apo këto hytbe, llogariten kushtetutë për gjithë njerëzimin nëpër të gjitha kohërat e njerëzmit dhe gjeneratat e tyre deri ta trashëgojë Allahu Tokën dhe ata që janë në të. Ajo është hytbeja më e rëndësishme që e ka interpretuar vula e pejgamberëve të Allahut dhe të dërguarëve të Tij salallahu alejhi ve selem. E ka kumtuar me urdhër të krijesit për krijesat. Në të ka teuhid (njëshmëri) të Allahut, ka mbrojtje të të drejtave fizike, shpirtërore dhe materiale. Caktim të të drejtave të gruas dhe nderimin e saj. Ndalesë për shkëljen e të drejtave të të tjerëve, përkujdesje për përmbushjen e emanetit për kompetentët, fillim të sistemit të ri botëror që mbështet ekonomokishtë në ndalimin e kamatës, në aspekt të sigurisë, lërjen pas të

¹²³² Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 605

¹²³³ Nga transmetimi i Buhariut në Sahihun e tij, hadithi nr. 4403

¹²³⁴ Nga transmetimi I Buhariut në Sahihun e tij, hadithi nr. 4406

kaluarën dhe gjaqet (hakmarrjet), përkujdesje për mbrojtjen e gjakut të individëve qofshin të pranishëm apo në të ardhmen, në aspekt të moralit kujdes nga shejtani dhe veprat e tij për prishjen e raporteve mes njerëzve dhe përhapjes së terrorizmit dhe derdhjen e gjaqeve.

Po ashtu, aty ka barabarësi mes njerëzve se ata janë vëllezër dhe origjinën e kanë të njëjtë duke i përkujtuar me referencë shariatike, e ato janë Kurani dhe Suneti. I dërguari salallahu alejhi ve selem këtu e konfirmon sistemin dhe legjislacionin islam (sheriatin) dhe referencat e tyre dhe ndërtimin e shoqërive humane të cilën ua ka sistemuar Krijuesi i tyre që të arrijë në paqe mes tyre, në kënaqësinë e Krijuesit tebareke ve teala. Të arrijë në mirëkuptim dhe harmoni në jetë të civilizuar e të shëndoshë, me qytetërim njerëzor që ngritet në baza të shëndosha dhe barabarësi mes njerëzve.

Gjithashtu, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdesshëm që njerëzit të dëgjojnë se ai e ka përmbushur amanetin e misionit të tij dhe e ka zbatuar obligimin e duhur. Prandaj, pasi e ka dëgjuar dëshminë prej tyre, e ka ngritur gishtin kah qielli dhe ka thënë: **“O Allah, dëshmo!”** I dërguari salallahu alejhi ve selem e ndjente atë që e shprehnin njerëzit dhe e ka ngritur kokën nga qielli duke kërkuar kënaqësinë e Allahut subhanehu ve teala ku Ai e shikonte atë dhe njerëzit.

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka konfirmuar se arafati i tëri është vendqëndrim ashtu siç e pati konfirmuar edhe në Muzdelife se ajo është e tëra vendqëndrim dhe po ashtu kur e ka therur kurbanin e ka konfirmuar se Mina e tëra është vend për therje.¹²³⁵

Pas hytbes së tij në Arafat¹²³⁶ i ka zbrtitur atij thënia e Allahut të Madhëruar: **“*Juve u janë ndaluar (t’i hani): ngordhësit, gjaku, mishi i derrit, ajo që theret jo në emrin e Allahut, e furnja, e mbytura, e rrëzuara, e shpuara (nga briri i tjetrës), ajo që e ka ngrënë egërsira, përveç asaj që arrini ta therrni (para se të ngordhë), ajo që është therrur për idhuj dhe (u është e ndaluar) ta kërkon me short fatin. Kjo është mëkat ndaj Allahut. Tashmë, ata që mohuan, humbën shpresën për fenë tuaj (se do të ndërrojnë), andaj mos iu frikësoni atyre, por Mua të më frikësoheni. Sot përsosa për ju fenë tuaj, plotësova ndaj jush dhuntinë Time, zgjedha për ju Islamin fe. E kush detyrohet nga uria (të hajë nga të ndaluarat), duke mos anuar dhe duke mos patur qëllim mëkatin, Allahu fal shumë dhe është mëshirues.*”** Maide: 3

¹²³⁵ Shiko Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 1/ 72; Taberiu në Tarihun e tij, 4/ 170

¹²³⁶ Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 4407

Pasi e dëgjoi Omeri ajetin, qau. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem e pyeti: çfarë të bëri të qash? Tha: më bëri të qaj, se ne ishim duke u shtuar, por kur të plotësohet ndonjë gjë, ajo mangësohet. Tha: e ke thënë të vërtetën. Pra, ky ajet ka qenë si lajm paraprak për vdekjen e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.¹²³⁷

Zbritja e ajeteve ka ardhur vërtetim i asaj që e ka dëgjuar Allahu atë që kanë dëshmuar njerëzit se i dërguari i Tij e ka kumtuar dhe e ka përmbushur amanetin, e ka këshilluar umetin. E vërtetojnë ajetet po ashtu përsosjen e fesë, plotësimin e begatisë së Allahut për kryerjen e Muhamedit salallahu alejhi ve selem detyrën e tij dhe interpretimin e misionit të tij njerëzve.

Para se të ndërrojë jetë:

Është e vërtetë thënia e sahabiut: bisedonim për haxhin lamtumirës duke qenë pejgamberi salallahu alejhi ve selem mes nesh, e nuk kemi qenë të vetëdijësuar se çfarë është haxhi i lamtumirës.¹²³⁸

E vërtetë është se i dërguari salallahu alejhi ve selem ka pasur edhe hytbe të tjera të shumta si në Mina, në Mekë¹²³⁹ prej tyre që kanë qenë në ditën e therjes (së kurbanit), namazit të bajramit apo raste të tjera, të gjitha i kanë transmetuar dijetarët dhe muhadithinët dhe po ashtu edhe pjesërisht.¹²⁴⁰

Prej tyre është ajo që e ka transmetur Buhariu nga Ibën Omeri se i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka falënderuar Allahun dhe ka lavdëruar, e pastaj e ka përmendur Mesihun dexhall dhe është zgjeruar në përmendjen e tij. Ka thënë: Nuk ka dërguar Allahu pejgamber, përveçse ia ka tërhequr vëmendjen umetit të vet nga dexhalli, Nuhi dhe pejgamberët e tjerë ua kanë tërhequr vërejtjen popujve të tyre nga ai. Ai do të dalë te ju dhe ajo që ka qenë e fshehur për ju në lidhje me të, tani nuk është më e fshehur (mister), Zoti juaj nuk është ajo që u fsheh juve (e ka thënë tri herë), Zoti juaj nuk është qorr, por ai (dexhalli) është qorr në syrin e djathtë. Është ashtu si ta kishte syrin rrush të thatë.¹²⁴¹

Pas përfundimit të hytbes në ditën e Arafatit, Bilal ibën Rabahu radijallahu anhu e ka dhënë ezanin, pastaj e ka thirrur ikametin dhe i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka falur drekën me njerëzit dy rekate, pastaj Bilali e ka thirrur ikametin përsëri dhe i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka falur me njerëzit ikandinë dy rekate. Pastaj i ka

¹²³⁷ El-Halebi, “Es-Siretu el-halebije”, 3/ 325; Shiko transmetimin e Buhariut në Sahihun e tij, 5. 127; Ibën Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 579

¹²³⁸ Shiko hadithin e Ibn Omerit në Sahih el-Buhari, Kitabul-megazi, kapitulli “Haxhetul-veda’a”, 5/ 126

¹²³⁹ Shiko Ibrahim Muhamed, “El-Xhanib el-islami fi hutabir-resul salallahu alejhi ve selem”, botimi I parë, sh.b. El-Mektebul-islami, Bejrut, 1406 h. f. 116, 129

¹²⁴⁰ Ibn Haxher, Fethul-Bari, 16/ 233

¹²⁴¹ Sahih el-Buhari, Kitabul-megazi, kapitulli “Haxhetul-veda’a”, 5/ 126

hipur deveve së vet dhe barkun e deveve e ka lënë nga shkëmbinjtë në fund të malit Rahme dhe ai është kthyer kah kibla dhe ia ka filluar të lutet.¹²⁴²

Pasi ka perënduar dielli, e ka marrë mbrapa në deve Usame ibën Zejdin dhe është larguar nga Arafati.¹²⁴³ Në vazhdim e përmendte thënien e Allahut të Madhëruar: **“Pastaj zdirgjuni andej kah zdirgjen njerëzit, kërkoni Allahut falje, se Allahu fal e është mëshirues.”** Bekare: 199

I dërguari salallahu alejhi ve selem i këshillonte njerëzit duke u thënë: o ju njerëz, mbani qetësi, mbani qetësi!¹²⁴⁴

I dërguari salallahu alejhi ve selem e bënte telbijen derisa ka arritur në Muzdelife. Aty Bilali e ka ngritur zërin me ezan, pastaj e ka thirrur ikametin dhe e kanë falur akshamin, e pastaj edhe jacinë shkurtimisht. Pastaj ka fjetur. Pasi ka dalë agimi e ka falur në kohën e parë, e pastaj ka ardhur në mesharil-haram është kthyer ka kibleja dhe ka filluar të lutet me zë të dhimbshëm derisa është zbardhur duke e pasur mbrapa në deve Fadël ibën Abasin radijallahu anhu.

Është transmetuar se pejgamberi salallahu alejhi ve selem ua ka përsëritur lutjet umetit të vet në Muzdelife dhe aty i ka shpeshuar lutjet. Allahu i ka shpallur: unë ua kam falur atyre, përpos padrejtësitë mes tyre. Ka thënë: O Zot, ti je i gjithëfuqishëm që ta shpërblesh (kompensosh) të dëmtuarit me më mirë se dëmin që i është bërë, e t'ia falësh atij të padrejtit. Mirëpo, nuk i është përgjigjur atë natë. Të nesërmen duke qenë ende në Muzdelife. Të nesërmen e ka përsëritur lutjen dhe Allahu i shpalli se Allahu ua ka falur atyre çdo gjë. Pas kësaj Iblisi e ka mallkuar veten dhe ka hudhur dhe mbi kokën e tij.¹²⁴⁵

Pastaj e ka porositur Ibën Abasin t'ia mbledhë shtatë guraleca për gjuajtjen (e xhemrateve) me anë të cilave njerëzit e bëjnë krahasimin e tyre deri më sot.¹²⁴⁶ Kur ka arritur në Mina, e a gjuajtur xhemren e Akabes duke qenë i hipur në deve pas daljes së diellit dhe ka bërë tekbir me çdo gjuajtje.¹²⁴⁷ Pastaj është kthyer në Mina dhe u ka mbajtur njerëzve një fjalim në mëngjesin e ditës së kurban bajramit.

Bilali e ka tërhequr deven e tij, ndërsa usame ibën Zejdi i ka bërë hije. Nga ajo që ka ardhur në atë hytbe është: “E ka bërë vendimtare ndalesën e imoralitetit (zinanë),

¹²⁴² El-Halebi, “Es-Siretu el-halebije”, 3/ 324

¹²⁴³ Shiko transmetimin e Buhariut në Kitabal-Haxh, kapitulli “En-Nuzul bejne Arefe ve xhem'i”, 2/ 176

¹²⁴⁴ Shiko Sahih el-Buhari, Kitabal-Haxh, kapitulli, “Emrun-nebijji salallahu alejhi ve selem bis-sekineti”, 2/ 176

¹²⁴⁵ Ebu Shuhbe, “Es-sireu en-nebevije”, f. 576

¹²⁴⁶ Shiko tahrirhin te Ibrahim EL-Alij, “Sahih es-sireu en-nebevije”, f. 546

¹²⁴⁷ Ibn Kethir, “Es-sireu en-nebevije”, 3/ 373

pasurinë e huaj nderin e huaj. E ka përmendur shenjtërinë e ditës së kurbanit, shenjtërinë e Mekës me gjithë territorin dhe ka thënë: o ju njerëz, cila ditë është kjo? Kanë thënë: është dita e shenjtë. Sërish ka pyetur: cili vend është ky? Ky është qyteti i shenjtë. Ka pyetur: cili muaj është ky? Kanë thënë: muaji i shenjtë. Ka thënë: gjaqet tuaja, pasuria e juaj, nderi juaj, i keni të ndaluara ashtu siç janë të shenjta dita e sotme, në këtë vendin tuaj, në këtë muaj. Këtë e ka thënë disa herë. Pastaj e ka ngritur kokën dhe ka thënë: O Allah, a e kumtova? O Allah, a e kumtova? Ai që është prezent le t'ia përçojë atij që mungon! Mos u ktheni pas meje jobesimtarë! T'i mëshoni njëritjetrit në qafë. Pastaj i ka urdhëruar t'i marrin (mësojnë) rregullat e haxhit se ndoshta nuk e bën më haxhin pas këtij viti. Ka qëndruar mes xhemerateve, kurse njerëzit ishin ulur e të tjerë në këmbë.¹²⁴⁸

Nga ajo që është mbajtur mend nga hytbeja e tij salallahu alejhi ve selem është: **“Adhurojeni Zotin e juaj, falni pesë kohët e namazit, respektoni kur të urdhëroheni e do të hyni në xhenetin e Zotit tuaj.”**¹²⁴⁹

Po ashtu, ajo që është mbajtur mend nga ato hytbe është: **“Nuk ka vlerë arabi ndaj joarabit dhe as joarabi ndaj arabit, as i bardhi ndaj të ziut dhe as i ziu ndaj të bardhit, përpos me devotshmëri. Njerëzit janë të Ademit, ndërsa Ademi është nga dheu.”**¹²⁵⁰

Ndoshta mendon ndonjëri se në këtë ka gabim nga transmetuesit në përsëritjen e domethëniesve, por ajo që duket – Allahu e di më mirë – se ai salallahu alejhi ve selem e ka pasur për qëllim konfirmimin e disa çështjeve dhe domethëniesve në pjesën më të madhe të hutbes të Haxhit lamtumirës. Nuk është përzierje e transmetuesve, por përsëritje që është e dobishme për disa gjëra që janë përmendur në këtë hytbe lamtumirëse me rrahje të shumë temave.¹²⁵¹

I dërguari salallahu alejhi ve selem pastaj është nisur në drejtim të vendtherjes (menhar) dhe i ka therur gjashtë dhjetë e tri deve me dorën e tij të ndershme. Kjo përputhet me vitet e tij salallahu alejhi ve selem. Pastaj e ka ndërprerë dhe e ka urdhëruar Aliun radijallahu anhu t'i therë ato që kishin mbetur nga të njëqindtat. Kjo tregon për vlerën e therjes dhe për kujdesin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në zbatimin e saj personalisht. Edhe pse i kanë mjaftuar edhe më pak, por ai ka dashur ta arrijë shpërblimin më të madh, andaj e ka shtuar numrin dhe kjo nuk llogaritet israf (teprim), por nënshtrim dhe afrim për te Allahu xhele xhelaluhu. Këtu vërehet edhe pozita e Ali ibën Ebi talibit radijallahu anhu te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem kur i plotësoi therjet e kurbanave të të dërgurit të Allahut pasi që e zgjodhi atë

¹²⁴⁸ Salih El-Alij, “Sahih es-sireu en-nebevije”, f. 327

¹²⁴⁹ Ibn Kethir, “Es-sireu en-nebevije”, 4/ 392

¹²⁵⁰ Es-Salabi, “Es-sireu en-nebevije”, 2/ 780

¹²⁵¹ Es-Salabi, “Es-sireu en-nebevije”, 2/ 776

mes të tjerëve. Kjo ishte nderim ndaj Ali ibën Ebi Talibit radijallahu anhu në zëvendësim të dërguarit salallahu alejhi ve selem në këtë vend të veçantë.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem pastaj ka ngrënë nga mishi i kurbanave të tij. Ka marrë nga secili kurban nga një copë dhe e ka vendosur në tenxheren e tij, i ka përgatitur dhe pastaj ka ngrënë nga ai mish si dhe ka pirë nga lëngu i mishit. Ka porositur që ta shpërndajnë mishin e kurbanave dhe lëkuarve, e po ashtu dhe ka urdhëruar të mos i japin kasapit pagesën nga mishi i kurbanit.¹²⁵²

Pastaj, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka rruajtur kokën e ndershme. Ia ka rruajtur Muamer ibën Abdilah. Ka filluar nga ana e djathtë dhe ia ka rruajtur atë pjesë, e pastaj anën e majtë. Është përmendur se gjysmën e flokëve ia ka dhënë Ebu Talha El-Ensarit, burrit të Ummu Sulejmit, ndërsa gjysmën tjetër ka porositur t'ua shpërndajnë njerëzve.

Ata kanë bërë teberuk me flokët e tij, djersën e tij dhe erën e tij salallahu alejhi ve selem. Mes njerëzve ka shpërndarë një qime dhe dy apo tri.¹²⁵³

I dërguari salallahu alejhi ve selem është lutur: **O Allah, mëshiroi rruajtësit e kokave!** Të pranishmit kanë thënë: edhe shkurtuesit! I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka përsëritur tri herë dhe në të katërtën ka thënë: **edhe shkurtuesit.**¹²⁵⁴

Pas rruajtjes së kokës, nëna e besimtarëve Aisheja radijallahu anhua e ka parfumosur me parfum që e kishte marrë me vete.¹²⁵⁵ Njerëzit i parashtronin pyetje (në lidhje me haxhin), se kishte prej atyre që më parë i kishin rruajtur kokat, ndërsa të tjerë më parë i kishin therur kurbanat, por i dërguari salallahu alejhi ve selem thoshte: bëje, nuk ka problem.¹²⁵⁶

Pas këtyre veprave, niset për në Mekë dhe atje (në Qabe) e bën tavafin e ifadas, pastaj pin ujë nga ena e Abasit radijallahu anhu. Shkon te zemezemi dhe pi ujë aty. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka dëshiruar të mbushë ujë së bashku me beni Abdulmutalibët, por ka pasur frikë se mos po bëjnë rrëmujë njerëzit te burimi i

¹²⁵² Sahih el-Buhari, Kitabul-Haxh, kapitulli “La juta el-xhezare minel-hedji shejun”, 2/ 176; Po ashtu kapitulli “Jutesaddaku bixhuludil-hedji”, 2/ 186

¹²⁵³ Sahih Muslim, Kitabul-Haxhi, 4/ 82; shiko edhe Sahih el-Buhari, Kitabul-Haxhi, kapitulli “El-Halk vet-teksir vel-ihlal”, 5/ 188

¹²⁵⁴ Shiko Sahih el-Buhari, Kitabul-Haxhi, kapitulli “El-Halk vet-teksir vel-ihlal”, 5/ 188

¹²⁵⁵ Ibn Kethir, “Es-sireu en-nebevije”, 3/ 378; Shiko Sahih el-Buhari, hadithi nr. 4410 dhe 4411; Shiko shpjegimin te Ibn Haxheri, Fethul-Bari, 16/ 236

¹²⁵⁶ Shiko Sahih el-Buhari, Kitabul-Haxhi, kapitulli “El-futja ala ed-dabeti aindel-xhemreti”, 2/ 19

zemenit, andaj ka thënë: **Mbushni, o beni Abdulmutalibë, se po të mos ju bënin njerëzit rrëmuje të burimi, do të mbushja së bashku me ju.**¹²⁵⁷

Pastaj, i dërguari salallahu alejhi ve selem është kthyer dhe ka qëndruar në Mina në netët e teshrikut ku i gjuante xhemeratet Akabe dhe të tjerat të mesmen dhe të voglën, çdo ditë pas zenitit, çdo xhemre nga shtatë guraleca duke bërë tekbir për çdo gur. Sahabët po ashtu i porosiste që gjatë ditëve të teshrikut ta vizitojnë Qaben.

I dërguari salallahu alejhi ve selem e bashkonte drekën me ikindinë dhe akshamin me jacinë. Ua mësonte njerëzve rregullat e Haxhit, u përgjigjej në pyetjet që ia parashtronin dhe ua kumtonte atyre atë që i shpallej se ai është vendtakimi i tyre. Në Mina ishin tubur njerëz shumë muhaxhirë dhe ensarë, fise të ndryshme. I dërguari salallahu alejhi ve selem thoshte: **Mina është vend që i takon atij që vjen më parë.**¹²⁵⁸

Ndaj barinjve, të dobtëve dhe grave ka bërë tolerancë më shumë se ndaj të tjerëve. Është transmetuar se u ka mbajtur fjalim njerëzve në ditën e dytë të teshrikut dhe ajo ditë quhet **dita e kokave.**¹²⁵⁹ Në atë hytbe është përmendur nga ajo që është përmendur në hytben e Arafatit, në ditën e therjes kurbanit (bajrmait) ku ka shtuar: **Mos bëni padrejtësi, mos bëni padrejtësi! Nuk i lejohet pasuria e myslimanit askujt, përveçse me lejen e tij.**¹²⁶⁰

Është transmetuar se i ka zbritur sureja Nasër: **“Kur erdhi ndihma e Allahut dhe çlirimi (ngadhënjimi), * Dhe i pe njerëzit që po hyjnë turma-turma në fenë e Allahut. * Ti, pra, lartësoje Zotin tënd duke falënderuar dhe kërko nga Ai falje. Ai vërtet pranon shumë pendimin, është mëshirues i madh.**“ Nasër: 1 – 3

E nga kjo është kuptuar se kjo është *el-veda* – lamtumirë.¹²⁶¹

Pas mbarimit të obligimeve (ritualeve) të Haxhit, largohet nga Mina dhe ndalet në Ebtuh në Mekë. Ai ishte një vend që e quanin Hajf beni Kenane apo El-Muhadab.¹²⁶² Ka qenë nga vendet më të përshtatura për pregatitje për të dalë nga Meka.

Është transmetuar se Usame ibën Zejdi radijallahu anhu e ka pyetur pejgamberin salallahu alejhi ve selem: ku do të zbresish nesër? Ka thënë: A ka lënë Ukajli për ne

¹²⁵⁷ Ibn Kethir, “Es-sireu en-nebevije”, 4/ 381

¹²⁵⁸ Ibn Kethir, “Es-sireu en-nebevije”, 4/ 398

¹²⁵⁹ Dita e kokave është quajtur me këtë emër sepse ata në këtë ditë i kanë ngrënë kokat e kurbanave, Ibën Kethir, “Es-sireu en-nebevije”, 3/ 405. Edhe sot njihet me këtë emër të masa e njerëzve.

¹²⁶⁰ Ibn Kethir, “Es-sireu en-nebevije”, 4/ 401

¹²⁶¹ Ibn Kethir, “Es-sireu en-nebevije”, 4/ 403; Shiko Sahih el-Buhari, Kitabut-tefsir, “Suretu idha xhae nesrullahi vel-feth”, 6/ 93, 94

¹²⁶² Ibn Kethir, “Es-sireu en-nebevije”, 4/ 410; Ibrahim El-Alij, “Sahih Siretin-nebevije”, f. 549

vend për të qëndruar? Pastaj ka thënë: ne do të zbresim nesër – insha’Allah në Hif beni Kenane d.m.th. në el-Muhadab ku ishin betuar kurejshët për në kufër.¹²⁶³

Në mëngjesin e ditës vijuese, peygamberi salallahu alejhi ve selem e fali sabahun me njerëzit në Qabe dhe e lexoi lexuar suren Tur të plotë, e pastaj e ka bërë tavafin rreth Qabes shtatë rrotullime dhe është ndalur te multezemi mes Haxherul-esvedit dhe derës së Qabes dhe aty është lutur.¹²⁶⁴

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka urdhëruar njerëzit ta bëjnë Tavafin Veda’ah dhe ka thënë: Asnjëri të mos largohet deri sa të jetë vepra e tij e fundit takimi me Qaben.¹²⁶⁵

Peygamberi salallahu alejhi ve selem i ka përcjellë gjendjet e sahabëve dhe nënave të besimtarëve. Ja kjo është Aisheja - radijallahu anha - kishte dëshiruar të bënte umren, e të dërguarit salallahu alejhi ve selem nuk i ka mbetur, përveçse ta thërrasë Abdurahman ibën Ebi Bekër Sidikun dhe i ka thënë atij: dil me motrën tënde prej haremit dhe të fillojë umren, pastaj ta bëjë tavafin në Qabe se unë do t’ju pres. (Aisheja) thotë: dolëm dhe hyra në ihram, pastaj e bëra tavafin në Qabe, e pastaj e bëra sajín në Safa dhe Merva dhe pas kësaj shkuam te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem te vendi ku po qëndronte. Ishte thëllësia e natës, e ai tha: a e mbarove? Thashë: Po. Pastaj ai u lejoi sahabëve për udhëtim.¹²⁶⁶

Dalja e peygamberit salallahu alejhi ve selem ka qenë nga ana e poshtme e Mekës dhe prej aty është nisur në drejtim të Medines. Ky haxh ka qenë haxhi i parë pas hixhretit dhe i fundit për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe po ashtu kjo vizitë ka qenë lamtumirëse me Mekën. Pas kësaj më i dërguari i Allahut nuk e ka vizituar dhe as nuk e ka parë Mekën derisa ka ndërruar jetë.¹²⁶⁷

Në Mekë, gjatë haxhit të lamtumirës, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdesshëm në përcjelljen e sahabëve dhe interesohej për ta vazhdimisht në lidhje me ritualet e haxhit. Edhe pse ai ka qenë i angazhuar me haxhilerët në përgjithësi, ai është interesuar për sëmundjen e Sad ibën Ebi Vekasit radijallahu anhu. Ai e kishte shoqëruar qysh para hixhretit dhe pas hixhretit. Ai ishte edhe njëri nga dhjetë të përgëzuarit me xhenet. Peygamberi salallahu alejhi ve selem e ka vizituar siç qëndron në hadithin e Sad ibën Ebi Vekasit në Sahihun e Buhariut ku thotë: më ka vizituar

¹²⁶³ Ibn Kethir, “Es-sireu en-nebevije”, 4/ 407, nga transmetimi I Buhariut.

¹²⁶⁴ Ibn Kethir, “Es-sireu en-nebevije”, 4/ 411

¹²⁶⁵ Transmeton Muslimi në Sahihun e tij, Kitabul-Haxh, kapitulli “Vuxhub tavafil-veda’ah, ve sukutihu anil-haidi”, 4/ 93; Buhariu në Sahihun e tij, kapitulli “Tavaful-veda’ah”,

¹²⁶⁶ E transmeton Buhariu në Sahihun e tij kapitulli El-Haxh alar-rahël”, dhe kapitulli, “kauluhi teala “El-Haxhxhu eshshurul-malumat”; Muslimi në Sahihun e tij, Kitabul-Haxh, bejanu vuxhuhil-ihram.

shiko Ibrahim El-Alij, “Sahih es-siretu en-nebevije”, f. 534. Ibn Kethir, “Es-sireu en-nebevije”, 4/ 410

¹²⁶⁷ Shiko Sahih El-Buhari, Kitabul-megazi, kapitulli, “Haxhetul-veda”, 4/ 126

pejgamberi salallahu alejhi ve selem në vitin e Haxhit lamtumirës kur isha i sëmurë për vdekje. I thashë: o i dërguar i Allahut, mua më ka kapluar nga sëmurdja kjo siç po e sheh, e unë posedoj pasuri dhe nuk më trashëgon askush, përpos bija ime e vetmja. Atë jap sadaka dy të tretat e pasurisë? Tha: jo. Tha: a të jap sadaka gjysmën? Tha: jo. Thashë: e një të tretën? Tha: një të tretën, por edhe një e treta është shumë. Po t'i lësh pasardhësit të pasur është më mirë se sa t'i lësh të varfër të lypin prej njerëzve. Ti sa herë që shpenzon nga pasuria me të cilën e ke sinqerisht për Allahun, Allahu të shpërblen për të, derisa edhe kafshatën që e sjell në gojën e gruas sate. I thashë: o i dërguari i Allahut, a do të mbetem këtu, do të më lënë familja ime? Tha: Ti sa herë që do të mbetesh pas dhe do të bësh vepër të mirë me të cilën e kë për qëllim fytyrën e Allahut, do të shtosh një gradë dhe pozitë të ngritur. Ndoshta ti do të mbetesh derisa me mbetjen tënde do të kenë dobi njerëzit, e tjerë të dëmtohen. O Allah, realizoja as'habëve të mi hixhretin dhe mos i kthe mbrapa!¹²⁶⁸

Në këtë rast duket butësia e pejgamberit salallahu alejhi ve selem, dhembshuria dhe dashuria ndaj sahabëve të tij dhe interesimi për ta. Njashtu, në këtë rast është manifestuar muxhizeja e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Sad ibën Ebi Vekasi radijallahu anhu ka vazhduar jetën për një kohë pas pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe ka udhëhequr ushtri të myslimanëve në kadisije dhe në pushtimin e Medainit kur ka hyrë në kryeqytetin e persianëve duke bërë tekbir, tehlil me zë të lartë me shehadetin “*la ilabe il-lallah Muhamedun resull-llah*” (S'ka zot që meriton adhurimin, pos Allahu dhe Muhamedi është i dërguar i Allahut). Kështu fjal e të dërguarit salallahu alejhi ve selem është realizuar: “Ndoshta ti do të mbetesh derisa me mbetjen tënde do të kenë dobi njerëzit, e tjerë të dëmtohen.”¹²⁶⁹

DISA RASTE NË HAXHIN E LAMTUMIRËS

Ky haxh është haxhi i vetëm që e ka bërë umeti me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe i kanë marrë nga ai dispozitat e haxhit dhe rregullat e tij drejtpërdrejt.

Transmetimet në lidhje me haxhin janë të shumta nga ata që e kanë dëshmuar nga ata që e kanë shoqëruar pejgamberin salallahu alejhi ve selem. E kanë shoqëruar nënat e besimtarëve dhe aty është shfaqur urtësia e martesës me më tepër se një grua. Secila prej tyre ka pasur gjendje të dalluar nga tjetra dhe për secilën ka dhënë përgjigje të numërta në haxh sipas gjendjeve të tyre dhe sipas asaj që u pati ndodhur atyre.

Njerëzit kanë qenë të pranishëm dhe e kanë mësuar haxhin nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem drejtpërdrejt, siç ka thënë: merrni nga unë ritualet e Haxhit!”

¹²⁶⁸ Sahih El-Buhari, Kitabul-megazi, kapitulli, “Haxhetul-veda”, 4/ 127

¹²⁶⁹ Nga transmetimi i Buhariut në Sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli, “Haxhetul-veda”, 4/ 128

po edhe transmetimet që flasin për hytbet që i ka mbajtur në krye me hytben e arafatit, kanë ardhur të numërta që e plotësojnë njëra-tjetrën, pa kundërshtim mes tyre. Ndodh që përsëritja të ketë qëllim në vete mes një hytbes dhe tjetrës përshkak të dëgjuesve ndonjëherë dhe për konfirmimin e çështjes në memoriet e njerëzve. Edhe prezentuesit që kanë marrë pjesë në atë haxh kanë qenë nga vende të ndryshme. E kanë parë pejgamberin salallahu alejhi ve selem dhe ia kanë dëgjuar porosinë, e pastaj i kanë transmetuar nëpër anët e trojeve arabe dhe jashtë tyre.

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka kërkuar nga njerëzit të dëshmojnë për të dhe i ka urdhëruar ta përçojnë atë që e kanë dëgjuar. Pejgamberi salallahu alejhi ve selem është gëzuar me dëshminë e tyre si argument se e ka kumtuar gjë për të cilën ka qenë i bindur se Allahu do ta pyesë për atë.

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem është kujdesur në hytbet e tij të numërta t'i japë theks të veçantë teuhidit (njëshmërisë së Allahut) të madhëruar dhe se ai është i dërguar prej nga Allahu me hajr dhe dobi për njerëzimin. E ka konfirmuar çështjen e të drejtave të njeriut, mbrojtjen e gjaqeve të tyre dhe pasurisë së tyre. Të mos i kundërvihen njëri-tjetrit, të mos i bëjnë padrejtësi njëri-tjetrit. Po ashtu, edhe për mbrojtjen e të drejtave të gruas dhe të mos lihet e prapambetur, ndërprerja e umetit prej veprave të xhahilijetit dhe sistemet degjeneruese me çdo kusht. Prej tyre në fushën e ekonomisë me ndalesën e kamatës, po ashtu me ndalesën e imoralitetit. E ka konfirmuar, po ashtu, në hytben e tij barazinë mes njerëzve dhe ndalesën derdhjes së gjakut, marrjen e pasurisë padrejtësisht dhe nëpërkëmbjen e nderit.

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem e ka konfirmuar se ka sistem dhe referencë ku gjykohe njerëzit me të dhe ai është Libri i Allahut dhe suneti i pejgamberit të Tij salallahu alejhi ve selem dhe se umeti nuk do të devijojnë, nëse kapen për ato dyja. Prej këtu, kështu, njerëzimi do të ketë jetë të garantuar përgjithmonë derisa ta trashëgojë Allahu tokën dhe ata që janë në të. Kjo i ngarkon pjesëtarët e umetit dhe individët e saj me përgjegjësi për ta mësuar Kuranin dhe Sunetin dhe t'ua mësojnë njerëzve gjeneratë pas gjenerate.

Po ashtu pejgamberi salallahu alejhi ve selem e ka konfirmuar domosdoshmërinë e kumtimit të fesë **“Le t’ia përcjellë ai që është prezent atij që mungon, se ndoshta atij që ia përcjellin është më inteligjent se dëgjuesi.”**¹²⁷⁰

I dërguari salallahu alejhi ve selem këtë gjë e ka zbatuar vetë personalisht. E ka shfrytëzuar çdo mundësi për t'i edukuar njerëzit dhe t'i mësojë e t'u japë instruksione dhe udhëzime.

¹²⁷⁰ Shiko tekstin e Hytbes në këtë libër.

Allahu ua bëri të mundur të realizohet përsosja e kësaj feje me zbritjen e ajetit të kësaj teme. Ka thënë i Madhëruari: *“Juve ju janë ndaluar (t’i hani): ngordhësit, gjaku, mishi i derrit, ajo që theret jo në emrin e Allahut, e varura, e mbytura, e rrëzuara, e shpuara (nga briri i tjetres), ajo që e ka ngrënë egërsira, përveç asaj që arrini ta therni (para se të ngordhë), ajo që është therur për idhuj dhe (ju është e ndaluar) ta kërkonit me short fatin. Kjo është mëkat ndaj Allahut. Tashmë, ata që mohuan, humbën shpresën për fenë tuaj (se do të ndërroni), andaj mos iu frikësoni atyre, por Mua të më frikësoheni. Sot përsosa për ju fenë tuaj, plotësova ndaj jush dhuntinë Time, zgjedha për ju Islamin fe. E kush detyrohet nga uria (të hajë nga të ndaluarat), duke mos anuar dhe duke mos pasur qëllim mëkatit, Allahu fal shumë dhe është mëshirues.* “ Maide: 3

Umeti është përgëzuar edhe me zbritjen e sures Nasër, por nga ana tjetër janë mërzurit sahabët se e kanë nënkuptuar me të afrimin e exhelit të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ky Haxh ka qenë lamtumirës i vërtetë i peygamberit me umetin e tij dhe prej umetit për peygamberin e tyre ku ai kërkoi dëshminë e tyre për kryerjen e amenatit.

Në këtë haxh theks të veçantë kanë pasur telbija dhe lutja në të gjitha vendet e shenjta me teuhid, me madhërim ndaj Allahut dhe larg shirkut, me kryerjen e rregullave dhe ritualeve, ashtu siç ka urdhëruar Allahu i Madhëruar: *“E kryeni haxhin dhe umren për hir të Allahut, po në qoftë se pengoheni, atëherë (therni për kurban) çka t’ju vijë më lehtë prej kurbanëve, e mos i rruani kokat tuaja derisa të arrijë kurbanit vendin e caktuar. Po kush është prej jush i sëmurë ose ka mundim koke (e rruhet para kohe) kompensimi është: agjërim, sadaka ose kurban. E kur jeni të sigurt, ai që bënë umren para haxhit (duhet therur) një kurban që i vjen më lehtë, mirëpo nëse nuk ka, le të agjërojë tri ditë gjatë haxhit e shtatë ditë kur të ktheheni, këto janë dhjetë ditë të plota. Ky është rregull për ata që nuk e kanë familjen pranë xhamisë së shenjtë. Pra, kini dro nga Allahu dhe dijieni se Allahu është ndëshkues i rreptë.* “ Bekare: 196

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdesshëm ta mbajë qetësinë në Haxh dhe i ka urdhëruar njerëzit gjatë haxhit me këtë. Ua ka lehtësuar obligimet e të dobtëve nga gratë, barinjve dhe të tjerëve.

Shumë nga vendet e shenjta janë ndërlidhur me ajetet kuranore si sureja haxh që e mori këtë emër dhe po ashtu ajetet kuranore tjera si: *“Dhe kur shtëpinë (Qaben) e bëmë vendkthimi dhe vendsigurie për njerëzit, (u thamë): Vendin ku qëndroi Ibrahim pranojeni për vend faljeje! Ibrahimin dhe Ismailin i urdhëruam: ju të dy pastrojeni shtëpinë Time për vizituesit, për ata që qëndrojnë aty dhe për ata që falen aty.* “ Bekare: 125 dhe thënia e Allahut të Madhëruar: *“ ‘Safa’ dhe ‘Merve’ janë nga shenjat (për adhurim) e Allahut, e kush e mësyen shtëpinë për haxh (Qaben për haxh) ose për umre (vizitë jashtë kohës së haxhit), nuk*

është mëkat për të t'i vizitohet ato dyja (të ece në ato dy vende). E kush bën ndonjë të mirë nga vullneti (joobliguese), s'ka dyshim se Allahu është shpërblyes i gjithëdijshëm. “ Bekare: 158

Në haxh nga njerëzit kërkohet të largohen nga kontaktimi me gratë dhe shfrenimet: *“Haxhi është në muajt e caktuar e kush bën (ia fillon të zbatohet) haxhin në këta muaj, nuk duhet afruar gruas, nuk bën të marrë nëpër këmbë dispozitat e sheriatit, as nuk duhet shkaktuar grindje. Çka punoni nga e mira, Allahu di për to. Dhe përgatituni me furnizim (për rrugë), e furnizimi më i mirë është devotshmëria, e ju të zotët e mendjes kini dronë Time.* “ Bekare: 197, e pastaj vijon ajeti që e konfirmon obligimin e haxhit për atë që ka mundësi: *“Aty ka shenja të qarta: vendi i Ibrahimit, dhe kush hyn në të, ai është i sigurt. Për hir të Allahut, vizita e shtëpisë (Qabes) është obligim për atë që ka mundësi udhëtimi te ajo, e kush nuk e beson (ai nuk e viziton); Allahu nuk ka nevojë për (ibadetin që e bëjnë) njerëzit.* “ Ali Imran: 97, ashtu që për ta konfirmuar parimin e lehtësisimit se haxhi është për atë që ka mundësi, e nuk është obligim për atë që nuk mundet.

Ditët e Haxhit janë dalluar me emërtime të veçanta që kanë domethënie. Prej tyre: dita e Tervijes, dita e Arafatit, dita e Kurbanit, ditët e Teshrikut të gjitha këto janë të përmendura në thënien e Allahut të Madhëruar: *“Allahun përmendeni në ditët e caktuara (në ditët e bajramit). Kush ngutet (të largohet prej Mines) për dy ditë, nuk bën mëkat, po edhe ai që e shtyen (edhe për një ditë) nuk bënë mëkat, këto rregulla janë për atë që dëshiron të jetë i përpiktë. Pra, kini kujdes Allahun dhe dijeni se ju te Ai tuboheni.* “ Bekare: 203

Nga ajo që e ka mësuar umeti nga pejgamberi i tyre është edhe dashuria ndaj ehli bejtit (familjes së tij) në përgjithësi dhe për t'u dhënë përparësi dhe për t'i konsideruar më të vlefshmit, e në veçanti prijësin e besimtarëve Ali ibën Ebi Talibin radijallahu anhu.

Ehlu sune e kanë transmetuar atë dashuri dhe prioritet të prijësit të besimtarëve Aliut radijallahu anhu, të bijve të tij dhe të gjithëve nga ehlu bejti (familja e tij salallahu alejhi ve selem). Ai që na ka mësuar këtë dashuri është i njëjti që na i ka mësuar teuhidin, andaj nuk është kusht që për ta dashtur Aliun dhe ehlu bejtin të teprohet ndaj tyre e të dilet nga cilësitë njerëzore dhe të bëhet shirk me ta para Allahut, siç disa i kanë hyjëzuar dhe i kanë adhuruar, i luten atyre, pos Allahut. Ata vetë kanë nevojë të lutet dikush për ata, e jo t'u luten atyre pas vdekjes së tyre. Hasha lilah – të pajtohet

i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe familja e tij (Ehlu bejti) të mirët e të pastërtit nga këto gjëra.

Ky teprim nuk është dashuri, por është shirk i madh që e kënaq shejtanin dhe largon nga ehlu bejti dhe nuk i kënaq ata, e aspak që afrohen tek ata. Kjo nuk lejohet me peygamberin salallahu alejhi ve selem, e po ashtu as me asnjërin nga familja e tij (Ehli Bejtin). Allahu nuk u ka zemëruar me të krishterët, përpos për shkak të teprimit ndaj Isaut alejhi selam.

O Allah, na ringjall me muvahidët (ata që e besojnë Allahun një) dhe me familjen e profetit (Alu Bejtin) të pastërtit.

Ashtu siç ka ardhur vasijeti i të dërguarit salallahu alejhi ve selem për ehlu bejtin parapërgatitje për të takuar Zotin e tij salallahu alejhi ve selem dhe nuk ka mbetur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem pas këtij haxhit, përpos për afërsisht tre muaj. Prandaj, thënia e tij salallahu alejhi ve selem u vërtetua: **‘Merrni nga unë ritualet e haxhit se ndoshta unë nuk ju takoj pas këtij viti.’**¹²⁷¹

¹²⁷¹ Sahih El-Buhari, Kitabu fadailus-sahabe, hadithi nr. 3654

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

NDODHIA NË GADIR HUMM

Gjatë kthimit të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem nga haxhi i lamtumirës për në Medine ka ndodhur një ndodhi. Të gjithë myslimanët e dinin se Ali ibën Ebi Talibi radijallahu anhu është i biri i mixhës të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe dhëndri i tij nga njerëzit më të dashur dhe më të afërt i cili kishte pozitë të lartë dhe ishte bashkëshorti i Fatimes dhe babai i Hasanit dhe Husejnit dy nipave të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. I pari që e pranoi Islamit nga të rinjtë dhe njëri nga dhjetë të përgëzuarit me xhenet, prijës i besimtarëve dhe kalifi i katërt rashid – Allahu qoftë i kënaqur me të.

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem e kishte dërguar për një detyrë në Jemen. Ai ka qenë i mirë, i sigurt dhe besnik. Ndoshta disa që kanë qenë me të kanë pasur zili ndaj tij, sepse nuk janë vlerësuar ndaj të tjerëve. Pra, ai ka qenë besnik i vërtetë, i drejtë dhe i matur. Ajo që dihet për të se ai ka arritur në Mekë duke qenë i dërguari salallahu alejhi ve selem në Haxhin e lamtumirës para ditës së Arafatit. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i angazhuar së bashku me ata që kanë marrë pjesë në haxh.

Gjatë kthimit për në Medine në një vend me ujë i quajtur Gadir Humm. Disa që kanë qenë me Alijun radijallahu anhu në Jemen ndoshta kanë folur para pejgamberit salallahu alejhi ve selem, por pejgamberi salallahu alejhi ve selem e ka përkrahur dhe mbrojtur atë.

Në hadithin e Zejd ibën Erkamit thuhet: është ngritur para neve i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem për të mbajtur një fjalim (hytbe) për një ujë që quhej Humm mes Mekës dhe Medines. Ka thënë: e pastaj, o ju njerëz, unë jam njeri dhe ka mundësi të më vijë i dërguari i Zotit tim dhe unë i përgjigjem Zotit tim, andaj unë po i lë te ju dy gjëra të rënda (të rëndësishme): e para është Libri i Allahut, në të është udhëzimi dhe drita, andaj merrni nga Libri i Allahut dhe kapuni për të. Ka inkurajuar në Librin e Allahut dhe ka bërë nxitje për të. Pastaj ka thënë: edhe familjen time (ehlu bejti) ju përkujtoj me emrin e Allahut për familjen time, ju përkujtoj me emrin e Allahut për familjen time, ju përkujtoj me emrin e Allahut për familjen time.¹²⁷²

¹²⁷² Transmeton Muslemi në Kitabu fadailus-sahabe, kapitulli “Fadaliu Ali”, 7/ 123; Shiko tahrixin te Ibrahim EL-Alij, “Sahih Es-sire en-nebevije”, f. 550, 551

Është transmetuar edhe me versione të tjera se i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka marrë për dore Aliun radijallahu anhu dhe ka thënë: për atë që jam mik, edhe ky është miku i tij. O Allah, miqësoje atë që e miqëson dhe armiqësoje atë që e armiqëson.”¹²⁷³

S’ka dyshim se Aliu është penguar nga disa prej pjesëmarrësve në ushtri të cilët e shoqëruan për në Nexhran siç e patën shqetësuar pejgamberin salallahu alejhi ve selem disa që e shoqëruan në ushtrinë e Hunejnit.

Umeti të gjithë janë të bashkuar në miqësimin e Aliut radijallahu anhu, në dashurinë ndaj tij dhe në përkrahje të tij, e në krye të këtyre janë ehlu sunne vel-xhema’ah (pasuesit e xhenetit dhe xhemati). Të parët janë sahabët e pejgamberit salallahu alejhi ve selem të cilët e kishin dëgjuar bisedën e e Gadir Humm dhe të tjera. Ata e kanë ditur dashurinë e tij salallahu alejhi ve selem ndaj Aliut, andaj ata e kanë dashur edhe më shumë se sa e kanë dashur më parë. Ai është meritore për këtë. Po të kishin dëgjuar nga ai ndonjë gjë tjetër që ka të bëjë me hilafetin apo diç tjetër, nuk do ta linin porosinë (testamentin) e të dërguarit salallahu alejhi ve selem, e në veçanti se kjo nuk është një çështje e lehtë që të tejkalohet. Po ashtu, nuk është e logjikshme që të kishte thënë ndonjë gjë, e mos ta dinë kjo bashkësi e madhe duke qenë ata nga sahabët, e as ta kishin përcjellë tabi’inët, e pastaj të vijnë njerëz të mëvonshëm e të shtiren se janë më të ditur për thëniet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem se sa vetë sahabët të cilët kishin dëgjuar drejtpërdrejt nga ai dhe kanë prezentuar gjatë ngjarjes.

Larg asaj të jenë umeti i Muhamedit salallahu alejhi ve selem dhe edukata e sahabëve e keqe, siç mendojnë këta tepruesit ndaj Aliut salallahu alejhi ve selem te të cilët ka arritur teprimi deri në hyjëzimin i Aliut dhe në adhurimin e tij. Larg asaj që sahabët të kishin lënë pa praktikuar nga ajo që ka urdhëruar i dërguari salallahu alejhi ve selem. Ne e dimë se Aliu radijallahu anhu nuk ka thënë një gjë të tillë, kur ai ka qenë më i guximshmi në kohën e vet. Këta që i kritikojnë sahabët nuk janë më të guximshëm se Aliu dhe as me më shumë dashuri sa sahabët e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem ndaj Aliut, Ebu Bekrit, Uthmanit – Allahu qoftë i kënaqur me ta.

¹²⁷³ Transmeton Nesaiu në “Hasaisu Alij, f. 21. shiko tahrrixhin te Ibeahim El-Alij, “Sahih es-siretun-nebevije”, f. 551. Shiko edhe tahrrixhin e Ibn Kethirit të hadithit në “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 425

DIVIZIONI I USAME IBËN ZEJDIT¹²⁷⁴

Romakët (bizanti) sundonin Shamin. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i kishte shkruar mbretit të tyre Heraklit në vitin e gjashtë të hixhretit mesazhin e tij të mirënjohur.¹²⁷⁵

Beteja e Muëtes ka qenë në vitin e tetë të hixhretit në anët jugore të Shamit ku ranë shehidë një numër i sahabëve. Prej tyre Abdullah ibën Revaha, Xhafer ibën Ebi Talibi, Zejd ibën Harithe (komandant i ushtrisë) shërbëtori i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.¹²⁷⁶ Pas kësaj beteje ka vijuar beteja e tebukut të cilën e ka udhëhequr i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem me lokacion afër Jordanisë ku ishin atëbotë kufijtë e Bizantinëve dhe sundimi i tyre. Aty i dërguari salallahu alejhi ve selem nuk ka hasur në ndonjë kurth¹²⁷⁷ kur mbreti romak kishte urdhëruar që të mos bënin konflikt me forcat myslimane. Ndoshta bindja e tij ka qenë se myslimanët po vijnë ta përhapin Islamin deri nën këmbët e tij nga Shami dhe vende të tjera dhe se kjo është premtim hyjnor që e ka ditur. Mbrapa kësaj ka qëndruar ajo që të mos u kundërvihet atyre.

I dërguari salallahu alejhi ve selem pastaj është kthyer në Medine, pasi kishte bërë marrëveshje me një numër të prijësve të atij rajoni dhe ua bëri me dije forcën myslimane dhe sundimin e tyre dhe qasjen e tyre për trojet pas Tebukut.

Pas kthimit të dërguarit salallahu alejhi ve selem, ai u angazhua me shumë gjëra. Prej tyre me haxhin e lamtumirës. Menjëherë pas kthimit në Medine nga haxhi, kur u stabilizuan gjendjet në fillim të vitit të njëmbëdhjetë të hixhretit, i dërguari salallahu alejhi ve selem i nxiti njerëzit ta luftojnë Bizantin në fund të muajt të Sefer. E thërret Usame ibën Zejd ibën Harithe të birin e shehidit komandantin në Muëte, Zejd ibën Harithit shërbëtorit të dërguarit salallahu alejhi ve selem, Allahu qoftë i kënaqur me ta. Ai, Usameja ka qenë djalë i ri në moshën tetëmbëdhjetëvjeçare. I dërguari salallahu alejhi ve selem¹²⁷⁸ e ka urdhëruar duke i thënë: marsho deri në vendin e vrasjes së babait tënd duke shkelur me thundrat e kuajve. Ta kam lënë në përgjegjësi këtë ushtri. Nxito me ecjen të arrish para lajmit. Nëse të jep Allahu fitore kundër tyre, pakësoje qëndrimin te ata dhe merr me vete udhërefyes dhe nxirri përpara vëzhguesit dhe lajmësjellësit.¹²⁷⁹

¹²⁷⁴ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij Kitabul-Megazi, kapitulli “Bathun-nebiji salallahu alejhi ve selem Usamete ibn Zejd radijallahu anhu fi meredihil-ledhi tufije fihî”, 5/ 145

¹²⁷⁵ Shiko “Mesazhi I të dërguarit salallahu alejhi ve selem që ia dërgoi Heraklit” në këtë libër.

¹²⁷⁶ Shiko “beteja e Muëtes”, nga ky libër.

¹²⁷⁷ Shiko “beteja e Muëtes”, nga ky libër.

¹²⁷⁸ Ibn Sad, “Et-Tabekat”, Siretu minet-tabekat, 2/ 248

¹²⁷⁹ Ibn Sad, “Et-Tabekat”, Siretu minet-tabekat, 2/ 190

Qëllimi i ushtrisë ka qenë i caktuar. Ajo ishte që ta mbizotërojnë Belkanë (emër vendi në Jordan) nga toka e Palestinës.¹²⁸⁰ Qëllimi ishte i qartë. Të vendosin forcat e tyre dhe ta shtrijnë sundimin. Plani ishte i qartë. Me shpejtësi ta realizonin detyrën dhe të mos e zgjasin qëndrimin aty. U paraqitën shumë veta për t'u rreshtuar në këtë ushtri që arriti në tre mijë luftëtarë.¹²⁸¹ Aty ka pasur nga më të moshuarit nga sahabët si Ebu bekri, Omeri – Allahu qoftë i kënaqur me ta!¹²⁸²

Disa i ka habitur caktimi i Usame ibën Zejdit duke qenë ai ende i ri t'u prijë të moshuarve më të vjetër se edhe babai i tij që ishin në Islam që para lindes së tij dhe po ashtu ata kanë qenë kompetent për komandim dhe strategji. Kjo i arriti të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ka thënë: **Nëse kini vërejtje në udhëheqësinë e tij, kështu keni pasur vërejtje në udhëheqësinë e babait të tij më parë. Pasha Allahun, ai sikur të kishte qenë i prirë për udhëheqije edhe pse është njeriu më i dashur për mua dhe ky është njeriu më i dashur për mua pas tij.**¹²⁸³

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka dhënë bajrakun Usames me dorën e vet dhe drejtpërdrejt ia ka dhënë direktivat. Ai e bëri kampusin e tij në Xheref në veri të Medines dhe ka pritur urdhrin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem për nisje. Mirëpo, sëmundja i ra të dërguarit salallahu alejhi ve selem para se të lëvizë ushtria. Ata mbetën në kamp gjatë sëmundjes së pejgamberit. Pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem, ata morën pjesë në namazin e xhenazes dhe përsëri janë kthyer në kampin e tyre për të pritur urdhrin e Ebu Bekër Sidikut i cili e dha urdhrin për të vazhduar ata në atë siç ua kishte dirigjuar dhe porositur i dërguari salallahu alejhi ve selem. Ai pati thënë: “Vazhdoni me ushtrinë e Usames!”¹²⁸⁴ në këtë lëvizje ushtarake dhe zbatim të obligimit ka pasur bereqet të madh për Islamit dhe shtetin e tyre nga i cili ishin kthyer armiqtë e shumtë pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Lëvizja dhe marshimi i ushtrisë ishte një iniciativë që shkaktoi frikë te armiqtë të cilit ishin në gatishmëri ta dëmtonin shtetin islam. Ata pas kësaj janë kthyer t'i mbrojnë pozitat e tyre dhe e kanë lënë idenë për ta luftuar Medinen. Vazhdimi i marshimit të ushtrisë myslimane sipas instruksioneve të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem që e kishte nisur ai personalisht ua bëri me dije romakëve përhapjen e Islamit në Sham dhe vendet e tjera që ishin nën sundimin e romakëve. Vdekja e të dërguarit salallahu alejhi ve selem nuk e ndali shtrirjen e Islamit se ai salallahu alejhi ve selem kishte vënë planin e tij për përhapjen e dritës islame në Sham dhe vendet përreth.

¹²⁸⁰ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 1056

¹²⁸¹ El-Vakidi, “El-megazi”, 3/ 1120

¹²⁸² Ibn Ebi Shejbe, “El-megazi”, f. 376

¹²⁸³ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij Kitabul-Megazi, kapitulli “Bathun-nebiji salallahu alejhi ve selem Usamete ibën Zejd radijallahu anhu fi meredihil-ledhi tufije fih”, 5/ 145, hadith nr. 4468; Ibn Ebi Shejbe, “El-megazi”, f. 376

¹²⁸⁴ Shiko Ibën Sad, “Et-Tabekat”, Siretu minet-tabekat, 2/ 191

Usameja së bashku me shoqëruesit e tij ishin vazhdim i asaj që e pati bërë babai i tij Zejd ibën Harithe me ushtrinë e vet që e bartën thirrjen e Islamit “la ilahe il-lallah”. Çaktimi i Usames komandant i ushtrisë dhe pas bërjes kalif të Ebu Bekrit ai e la në të njëjtën pozitë ishte një publikim nga ana e tij se është këmbëngulës dhe vazhdon të ecë në rrugën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në ruajtjen e interesave të umetit dhe larg fanatizmit. Ishte një shpallje e hapët se komandimi i takon më të mirit të këtij umeti, e nuk u takon askujt sipas prejardhjes apo famës, apo më të moshuarve. Po ashtu, kishte shpallje të hapët për dashurinë e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem që e ka pasur ndaj Usame ibën Zejdit dhe ndaj babait të tij prej më parë.

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

FORMIMI I SHTETIT ISLAM

Qysh prej në fillim të dërgesës së pejgamberit salallahu alejhi ve selem ka qenë e qartë se ai përpiqet për përhapjen e teuhidit në adhurimin e Allahut të Madhëruar dhe formimin e një shteti me sistem të mëshirshëm, të drejtë në të cilin zbatohet ligji i Allahut në krijesa, gjersa ligji i Allahut – sheriatit është krejt mëshirë dhe është i drejtë.

Prej ditëve të para të thirrjes në Mekë, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka përgëzuar sahabët me përhapjen e Islamit në çdo vend dhe për dështimin e shirkut dhe sistemet e ndryshme.

Meka me vendet përreth ka qenë vendi ku filloi misioni islam që e zhduku sistemin që ishte ngritur në adete dhe zakone që shumica ishin padrejtësi dhe tirani. Nuk kanë pasur legjislacion të caktuar dhe as ndonjë sitem të bazuar, as gjykatë të drejtë, as legjislacion konstruktiv. E ata mbizotëronin degjenerimet si prostitucioni dhe pirja e alkoolit, ngrënia e pasurisë me kamatë, varrosja e vajzave të gjalla, vrasja, nënçmimi i gruas. Megjithëkëto, Meka me rrethinën e saj në xhahilijetin e saj është orvatur ta pengojë përhapjen e Islamit bartës të sistemit, drejtësisë dhe maturisë. E para e këtyre gjërave ka qenë teuhidi – njëshmëria e Allahut të Madhëruar.

Feja islame, siç e dimë, legjislacionet i kanë ardhur në kohëra të ndryshme, por tiparët e veta i ka pasur të qarta që në fillim, e ato ishin rruajtja e së drejtës së Allahut dhe të drejtat e robërve të Allahut, mëshirë, drejtësi, barabarësi mes njerëzve dhe bamirësi ndaj çdo gjëje me një udhëheqje të brendshme dhe të jashtme për këtë shoqëri që kujdeset për të drejtat dhe drejtësinë. Këto janë përbërësit më të rëndësishëm të çdo shoqërie e civilizuar dhe e qytetëruar.

Pasi që iu vështirësua të dërguarit salallahu alejhi ve selem në shndërimin e Mekës në shoqëri dhe shtet mysliman, ai filloi të kërkojë vende dhe fise të tjera kush do ta ndihmojë dhe atë në ndonjë vend të përshtatshëm dhe popull që e përkrahin shtetin islam. Të jetojnë aty myslimanët në një shoqëri humane myslimane paqedashëse të mirësjellë. Të formuar si umet që i tejkalon umetet e tjera që ndërliken me Allahun

dhe me ligjin e tij që ta udhëheqë njerëzimin për në lumturi, përsosje dhe për ta rregulluar veten dhe të tjerët nga konfesionet të tjera që kërkojnë jetë të ndershme.

Për këtë shkak i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka ekspozuar veten para fiseve gjatë Haxhit dhe sezonave të tjera të arabëve dhe në tregjet e tyre duke kërkuar kush do ta përkrähë dhe kush do t'i ndihmojë për ta formuar një shoqëri ku nuk bëjnë dallim mes arabit dhe axhemit që e mundëson rregullimin e vetes dhe mbrojtjen e strukturës së vet para armiqve të ndryshëm i mbrojtur me drejtësi dhe iman.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem me ndihmën hyjnore atë që e kërkonte, e gjeti te ensarët, banorët e Medines të cilët i kishte takuar në sezonin e Haxhit. Atëherë ata e kishin dëgjuar dhe i kishin besur, e që pastaj të vendosin qytetin e tyre ta bëjnë seli të shtetit të tij të pritur dhe shoqërinë e tij islame, burrat e tyre ushtarë që do ta ndihmojnë me shpirt dhe pasuri këtë fe dhe ato që i kërkon kjo fe.

Muhamed Hamidullah në librin e tij “*El-Vethaik es-sijasije lil-abdin-nebevi vel-hilafetur-rashide*” ka thënë: politika qeveritare në periudhën profetike – ndaj tij qoftë pagja – i ka pasur të hudhura themelet që para hixhretit në Medine prej dy besatimeve në Akabe.¹²⁸⁵ Pastaj me gradualitet është bërë zbatimi praktikisht pas hixhretit derisa është plotësuar ndërtesa e shtetit.

Janë shkruar shumë libra dhe hulumtime të ndryshme për formimin e shtetit të të dërguarit salallahu alejhi ve selem, për sistemin e tij, për detyrat e tij dhe për ata që i zbatojnë ato. Ndoshta nga më të dalluarat është ajo që e ka shkruar El-Hazai në nxjerrjen e argumenteve dëgjimore¹²⁸⁶ që është shpjeguar nga ana e shejh Abdul-Hajj El-Ketani në librin e tij “sistemi i qeverisë profetike” i quajtur formalitet administrative. Po ashtu, edhe atë që e ka shkruar Auni Esh-Sherif Kasim në librin e tij “Nesh’etu ed-deuletil-islamije”. El-Ketani ka thënë në parathënien e tij të librit Formalitetet Administrative: “i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka angazhuar epitetin e tij profetik fetar në rregulloren e bashkimit fetar të drejtë mes politikës së fesë dhe dynjasë me bashkim të dy pushteteve, që pothuajse do të hynin në të njëtin emërtim, e ajo është fe dhe ashtu ndodhi. Në periudhën e tij administratave e domosdoshme të dy politikave kanë qenë me skeptër rrotullues me prefektura me punë të përsosura progresive me punë funksionale.”¹²⁸⁷

Rregullimi i të dërguarit salallahu alejhi ve selem për punët administrative, detyrat e umetit, dhe po ashtu për rendin e shtetit ka qenë nga shembujt e sires (biografisë) dhe sunetit si bazë nga e cila kanë marrë autorët (shkrimtarët), fukahatë në librat e

¹²⁸⁵ Muhamed Hamidullah “*El-vethaik es-sijasije lil-abdin-nebevi vel-hilafetur-rashide*”, f. 21

¹²⁸⁶ El-Huzai, Ebu El-Hasen Ali ibn Muhamed Et-Tilmisani, (741 h.), “*Tahrixh ed-delalat esh-sheraije ala ma kane fi ahdi resulil-lahi salallahu alejhi ve selem ...*” e ka recensuar Ahmed Mahmud Ebu Selame, el-Mexhlis el-eala lish-shu’unil-islamije, Kairo, 1401 h.

¹²⁸⁷ Abdul-Haj El-Kettani, “*Et-Teratib el-idarije*”, 1/ 9

dispozitave hyjnore ku janë mbështetur në evidentim të brendshëm të sistemeve islame dhe administratës së shtetit në kohë të ndryshme, si në fushën e politikës, ekonomisë, ushtarake, sociale etj.

Në mes këtyre sistemeve dhe legjislacioneve dhe mes ndodhive historike ka pasur kohezion dhe lidhshmëri që na ka bërë t'i njohim detalet me precize që e ka praktikuar i dërguari salallahu alejhi ve selem për shkak të ndërtimit të shtetit islamik me shoqërinë e vet dhe të formojë pushtetin e parë dhe sistemin politik në islam. Kjo ka qenë bërthama e asaj që do të vijë më pas nga sistemet dhe shtetet e ndryshme me kontraste mes tyre duke marrë nga suneti i tij në këtë aspekt.

Ndaj sahabëve të të dërguarit të Allahut është ushtruar padrejtësi në Mekë, andaj i dërguari i përgëzonte se do të vijë dita ku do të ndalohet padrejtësia dhe do të vijë në konsideratë drejtësia, jo vetëm në Mekë, por në vende të shumta që ata i dinë. Kur iu ankua Habab ibën Ereti për atë që përjetonte nga ndëshkimet dhe ka kërkuar nga i dërguari salallahu alejhi ve selem të lutet kundër atyre që i kanë bërë padrejtësi, i dërguari salallahu alejhi ve selem i ka thënë: **Allahu do ta plotësojë këtë çështje derisa do të ecë kalorësi nga Sana'a deri në Hadremeut, e nuk do t'i frikësohet askujt, pos Allahut dhe ujkut për kopenë e vet.**¹²⁸⁸

Premtimi i Allahut dhe të dërguarit të Tij ka qenë për ngadhënjimin e Islamit, për sundimin e myslimanëve në tokë, për vendosjen e tyre d.m.th. me sigurim. Pas kësaj vendosja e ligjit me sistem dhe kjo sjell siguri. Duke bashkuar ligjin dhe funksionimin e tij në praktikë, nga politikat e dynjasë me fe. Ky premtim ka qenë i qartë në thënien e Allahut të Madhëruar: ***“Atyre nga mesi juaj të cilët besuan dhe bënë vepra të mira, Allahu u premtoi se do t'i bëjë zotërues në atë tokë ashtu si i pati bërë zotërues ata që ishin para tyre dhe fenë të cilën Ai e pëlqeu për ta, do ta forcojë, e në vend të frikës Ai do t'ju dhurojë siguri. Ata më adhurojnë Mua e nuk më shoqërojnë asgjë. E kush edhe pas kësaj mohon, të tillët janë ata më të prishurit.***“ Nur: 55

Sundimi i tyre në tokë dmth të paturit pushtet, sistem, politikë dhe administratë. Po ashtu, në thënien e të Madhëruarit: ***“E Ne duam t'i lartësojmë ata që u shtypën në tokë, t'i bëjmë udhëheqës dhe t'i bëjmë trashëgues.***“ Kasas: 5

Po ashtu në: ***“Ne e kemi shënuar në Zebur (në librat e shenjtë) pas shënimit (në Lehvi Mahfudh), se me të vërtetë tokën do ta trashëgojnë robtë e Mi të mirë.***“ Enbija: 105

¹²⁸⁸ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli “Ma lekije en-nebiju salallahu alejhi ve selem ve ashabuhu minel-mushrikine fi Mekke”, 5/ 238

Për të dërguarin salallahu alejhi ve selem ka qenë e qartë se sistemi politik islam që ishte themeluar për të, salallahu alejhi ve selem. Do t'i trashëgojë sistemet botërore bashkëkohore, si sistemin e mbretërve persianë në Persi, sistemin e mbretërve romak në Bizant. Xhabir ibën Semrete përcjellë se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Tokën e Kisras do ta pushtojë një grup nga myslimanët.”**¹²⁸⁹

Gjatë mihjes së hendekut pak para betejës së Ahzabëve në vitin e pestë të hixhretit, u është paraqitur sahabëve një shkëmb. Është ngritur i dërguari salallahu alejhi ve selem për ta copëtuar. Kur e ka goditur, ka dalë një shkëndijë dhe ka bërë tekbir, e po ashtu myslimanët kanë bërë tekbir së bashku me të. Pastaj e ka goditur herën e dytë dhe ka dalë një shkëndijë dhe ka bërë tekbir dhe po ashtu kanë bërë tekbir edhe myslimanët së bashku me të. Pastaj e ka goditur për së treti ka bërë tekbir dhe kanë bërë tekbir edhe myslimanët bashkë me të. Pas goditjes së parë i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: Allahu ekber, më janë dhënë çelësat e Shamit. Pasha Allahun, unë po i shikoj në këtë çast kështjellat e kuqe të tij. Pastaj pas goditjes së dytë ka thënë: Allahu Ekber, më janë dhënë çelësat e Persisë. Pasha Allahun, unë po i shoh kështjellat e bardha të Medainit. Pastaj pas goditjes së tretë ka thënë: Allahu Ekber, më janë dhënë çelësat e Jemenit. Unë tani po i shoh portat e Jemenit nga ky vendi im.¹²⁹⁰

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka edukuar sahabët në zgjerimin e Islamit dhe shtetit të tij në vende të ndryshme në tokë dhe se myslimanët do t'i pushtojnë ato vende. Qëllimi i kësaj është t'i kthejnë njerëzit në adhurimin e Allahut subhanehu ve teala në një sistem themelor fetar administrativ me politikë që e dinë masa e njerëzve dhe prioritarët nga myslimanët. Për këtë shkak Hasim Rebi ibën Amirin flet për këtë qëllim fisnik, mbrojtës për formimin e sistemit ku sundon drejtësia mes njerëzve. I ka thënë Rustemit në debatin para luftës së Kadisijes: Allahu na ka dërguar që t'i nxjerrim ata që ai do nga adhurimi i robërve në adhurimin e Allahut, nga ngushtësia e dynjasë në gjërësinë e saj, nga tirania e feve në drejtësinë e Islamit”¹²⁹¹

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dhënë mundin e tij në përpjekje prej ditëve të para të thirrjes së tij të parë e deri në formimin e sistemit njerëzor, i udhëheqte njerëzit në drejtësi, barabarësi. Formimi i shtetit të të dërguarit salallahu alejhi ve selem ka qenë i formuar gradualisht. Ka filluar me thirrje dhe profetësi. Është vërtetuar pas hixhretit, ndërsa është zhvilluar dhe ka lulëzuar pas çlirimit të Mekës derisa ka mbizotëruar shteti i të dërguarit salallahu alejhi ve selem në shumicën e viseve të gadishullit arabik. I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka pasur në konsideratë udhëheqësinë më të lartë në shtetin islam me privilegjin e profetësisë dhe

¹²⁸⁹ Shiko Ibn Ishak “Es-Siretu en-nebevije”, f. 271

¹²⁹⁰ Transmetoni Ahmedi në Musnedin e tij, 4/ 303 dhe një numër nga dijetërt e kanë vlerësuar hadithin me gradën hasen. prej tyre Ibn Haxheri. Shiko Dr. Ekrem Diya El-Omeri, “Es-siretu en-nebevije es-sahiha”, 2/ 423

¹²⁹¹ Shiko Taberi, “Et-Tarih”, 4/ 106

pejgamberisë në të njëjtën kohë. Pastaj sahabët i ka përgatitur të bëjnë sistematizimin e botës në tërësi dhe realizimin e teuhidit dhe drejtësisë.

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka rregulluar çështjet e shtetit me sisteme, funksione, prefektura, detyra me të cilat është rregulluar shteti i tij dhe ka ecur me mbarvajtje. Ka sistematizuar burimet e njerëzimit në fushën e ekonomisë, sociale, sigurie dhe të gjitha çështjet e brendshme dhe të jashtme.¹²⁹²

Kjo administratë efektive e dalluar ka qenë pjesë nga feja islame që e ka bartur i dërguari salallahu alejhi ve selem mëshirë për njerëzimin. Allahu i Madhëruar ka thënë: ***“E Ne të dërguam ty (Muhamed) vetëm si mëshirë për të gjitha krijesat.*** “ Enbija: 107 ashtu që pejgamberi salallahu alejhi ve selem bashkoi mes fesë dhe dynjasë në një formë që i ka mahnitur myslimanët dhe të tjerët.

Majkëll Hart (Michael H. Hart) në librin e tij “A ranking of the most influential persons“ (100 njerëzit më me ndikim në histori) ka thënë: Ky bashkim i veçantë fetar dhe politik së bashku që s’ka rival në ndikimin që e ka bërë Muhamedin – paqja dhe mëshira e Allahut qofshin ndaj tij – të konsiderohet personaliteti më madhështor më i veçantë me më ndikim në historinë e njerëzimit.¹²⁹³

SISTEMATIZIMI I SHTETIT DHE VILAJETEVE TË TIJ

Vilajetet e vendeve arabe kanë qenë larg sistematizimit politik dhe administrativ, e sidomos Hixhazi dhe Nexhdi. Ato kanë jetuar jetën e dokeve dhe të fiseve, të cilat i dirigjojnë vetë në mënyrë anarkike, pa politikë dhe pa shtet të caktuar në të shumtën e rasteve. Në Mekë nuk është njohur ndonjë udhëheqësi që dëgjohet dhe ndonjë administratë përgjegjëse. As në Medine nuk ka pasur gjë të tillë. Tek ata ka mbizotëruar rregullim (regjim) fisnor dhe i traditave. Edhe pse ata ishin banorë të qyteteve, ata kanë qenë pa sistematizim apo administratë të caktuar derisa është bërë nën regjimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem.

Administrimi i pushtetit dhe sistematizimi i tij ka qenë një nga shenjat e spikatura që kanë ardhur në Kuran. Allahu i Madhëruar ka thënë: ***“Allahu ju urdhëron që t’u jepni amanetin të zotëve të tyre dhe kur të gjykoni, ju urdhëron të gjykoni me të drejtë mes njerëzve. Sa e mirë është kjo që ju këshillon. Allahu dëgjon dhe sheh si veproni. * O ju që besuat, bindjuni Allahut, respektojuni të dërguarin dhe përgjegjësit nga ju. Nëse nuk pajtoheni për ndonjë çështje, atëherë parashtrajeni atë te Allahu (te libri i Tij) dhe te i dërguari, po qe se i besoni***

¹²⁹² shiko Dr. AbdulAziz El-Omeri, “Mebadiu tehtit el-idari fis-siretin-nebeviye”, f. 14

¹²⁹³ Majkëll Hart, “ 100 njerëzit më me ndikim në histori“, me përkthim në gjuhën shqipe nga Sadullah Kamberi, sh.b. Rumi, Tetovë, 1997, f. 14

Allahut dhe ditës së fundit. Kjo është më e dobishmja dhe përfundimi më i mirë. “ Nisa: 58, 59

Po ashtu, i madhëruari ka thënë: “*Ne i dërguam të dërguarit Tanë me dokumente të qarta dhe Ne zbritëm me ata librin dhe drejtësinë që t’i përmbahen njerëzit të së drejtës. Ne e kemi zbritur edhe hekurin që në të ka forcë të fortë dhe dobi për njerëz, e edhe për t’u ditur tek Allahu se kush ndihmon Atë (rrugën e Tij) dhe të dërguarit e Tij duke i besuar së fshehtës. S’ka dyshim se Allahu është i fuqishëm, mbizotërues.*” Hadid: 25

I dërguari ka qenë koka e shtetit. Ai i ka caktuar funksionarët dhe përfaqësuesit.¹²⁹⁴ Ai ka qenë i kujdesshm për administratën dhe rregullimin e përgjegjësive. Qysh prej besatimit të dytë të Akabes i ka sistematizuar besatarët dhe ka kërkuar prej tyre të zgjedhin përfaqësuesit që të jenë përgjegjës për të tjerët dhe për t’i pranuar urdhërat dhe instruksionet për mbarëvajtjen e realizimit sipas secilit që e ka në specifikë.¹²⁹⁵

Besatimi ka qenë nga burrat dhe gratë me domethënie të veçantë¹²⁹⁶ saqë është përmendur në Librin e Allahut. Allahu i Madhëruar ka thënë: “*O Pejgamber, kur të vijne besimtarët që të të japin besën se: nuk do t’i shoqërojnë asnjë send Allahu; se nuk do të vjedhin; se nuk do të bëjnë kurvëri; se nuk do t’i mbysin fëmijët e tyre; se nuk do të gënjejnë me ndonjë shpifje për (fëmijën e huaj që kanë marrë) se është i tyre; dhe se nuk do të të kundërshtojnë në atë që i urdhëron, atëherë pranoje zotimin e tyre dhe lute Allahun t’i falë ata, se Allahu është mëkatfalës dhe mëshirues.*” Mumtehine: 12

Urdhërat e të dërguarit salallahu alejhi ve selem kanë qenë të qarta në rradhitjen e përgjegjësive në tubim të madh apo të vogël. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **Nuk u lejohet tre vetave që gjenden në ndonjë vend në Tokë, e të mos e caktojnë njërin prej tyre t’u prijë.**¹²⁹⁷

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka menaxhuar çështjet e shtetit si ato ushtarake dhe civile. Ka dërguar ushtri dhe ekspedita dhe ua ka rregulluar udhëheqësinë e tyre. Po ashtu, i ka marrë punët ndonjëherë edhe me rezervë që të mos mbetet ndonjë përgjegjësi zbrazët. Në betejën e Muëtes, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e pati caktuar Zejd ibën Harithen. Pati thënë: e nëse goditet, atëherë le ta zëvendësojë Xhafer ibën Ebi Talibi, e nëse atëherë Abdullah ibën Revaha, e nëse ai goditet, atëherë myslimanët le ta zgjedhin vetë ndonjërin.¹²⁹⁸

¹²⁹⁴ Shiko “Ummalur-resul aindel-buldan” te halifetu ibn Hajjat , “Et-Tarih”, f. 60 (emrat e punëtorëve të të dërguarit salallahu alejhi ve selem). Abdul-Aziz El-Umeri, “El-vilajetu al-el-buldan fi asri el-hulefair-rashidin”, f. 39, tema: “Eçvilajetu al-el-buldan fi asrin-nebevi”.

¹²⁹⁵ Shiko detalet e kësaj ndodhie në “Besatimi i dytë në Akabe” në këtë libër.

¹²⁹⁶ El-Kettani, “Et-teratibu el-idarije”, 1/ 222

¹²⁹⁷ Transmeton Imam ahmedi në Musnedin e tij, 2/ 177

¹²⁹⁸ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 367; Ibn Tejmije, “Es-sijase esheraije”, f. 16

Ky sistematizim, rregullim i udhëheqësisë, dëgjimi dhe respektimi në të mirë ka qenë nga ajo që i kishte edukuar i dërguari salallahu alejhi ve selem umetin.

Medineja u bë kryeqyteti i shtetit islam. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë udhëheqësi ekzekutiv i Medines së ndriçur. Ai është interesuar për administrimin e punëve të saj. Në raste të ndryshme, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka munguar ka lënë në Medine zëvendës atë që e ka zgjedhur nga sahabët. Autorët e librave të sireve (biografisë profetike) kanë përmendur në rast të çdo beteje emër të atij që e ka lënë i dërguari salallahu alejhi ve selem zëvendës në Medine.

Nga më të njohurit nga ata që e kanë zëvendësuar të dërguarin salallahu alejhi ve selem në Medine gjatë mungesës së tij është Abdullah ibën Umi Mektumi.¹²⁹⁹ Përmendet se ai e ka zëvendësuar për afërsisht 13 herë.¹³⁰⁰ Prej tyre: në betejën e Bedrit¹³⁰¹, në betejën Hamra el-Esed dhe tjera nga betejat.¹³⁰² Po ashtu, e ka lënë zëvendës Uthman ibën Afanin në Medinen e Ndriçuar gjatë disa betejave.¹³⁰³

I dërguari salallahu alejhi ve selem po ashtu e ka lënë zëvendës në Medine gjatë betejës së Tebukut prijësin e besimtarëve Ali ibën Ebi Talibin radijallahu anhu. E kur është vështirësuar gjendja Aliut, i dërguari i ka thënë tij: **A nuk dëshiron të jesh tek unë me pozitën e Harunit te Musa, përveç se nuk do të ketë pejgamber pas meje.**¹³⁰⁴

Në përgjithësi, i dërguari salallahu alejhi ve selem është kujdesur vazhdimisht për të mbetur ndonjë që e zëvendëson për udhëheqësi në Medine edhe nëse ka qenë intervali kohor i mungesës i shkurtër. Kjo na jep argument të madh për interesimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në këtë aspekt administrativ dhe sistematizues në pushtetin profetik.

Kur është zgjeruar shteti islam në periudhën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe i ka kaluar kufijtë e Medines së ndriçuar, profeti alejhi salatu ve selam i ka dërguar disa funksionerë, disa prijës dhe gjykatës etj, në vende të ndryshme dhe provinca, po edhe në disa kabile me detyra të shumta me mandate të përcaktuara që ua kishte caktuar i dërguari salallahu alejhi ve selem që në përgjithësi ishin rregulla kolektive që ndryshon njëra prej vendit në vend dhe prej vilajetit në vilajet.

Shiko "Beteja e Muëtes" në këtë libër.

¹²⁹⁹ Ibn Haxher, "El-Isabe", 2/ 525

¹³⁰⁰ Ibn Haxher, "El-Isabe", 2/ 523

¹³⁰¹ Halifetu ibn Hajjat, f. 96

¹³⁰² Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 3/ 101, 102

¹³⁰³ Es-Sujuti, "Tarihul-hulefa", 1/ 148

¹³⁰⁴ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli "Gazvetu Tebuk ve hije gazvetul-usreti", 5/ 128; Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 1/ 182

VILAJETET MË TË RËNDËSISHME QË JANË NJOHUR NË PERIU DHËN PROFETIKE

Vilajeti i Jemenit

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka dërguar një grup nga udhëheqësit dhe gjykatësit në Jemen në kohëra të ndryshme me qëllime dhe kompetenca të kufizuara për secilin nga këta udhëheqës. Si për atë që ka qenë kompetenca e tij për ndonjë rajon të caktuar apo për vepra të caktuara si mbledhja e zekatit dhe shpërndarja e tij apo vepra të tjera. Janë dalluar emra të shumë udhëheqësve të Jemenit në periudhën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Prej më të njohurve ka qenë Muadh ibën Xhebeli radijallahu anhu¹³⁰⁵ të cilin u dërguari e kishte dërguar t'u prijë në Jemen¹³⁰⁶ në të si gjykatës dhe mësues. Nga detyrat më të spikatura të Muadh ibën Xhebelit radijallahu anhu në Jemen kanë qenë të mësuarit e njerëzve fenë dhe ligjin e Allahut, të gjykojë mes njerëzve dhe tubimin e zekatit me nëpunësit e tjerë të cilit i kishte dërguar me të në Jemen.¹³⁰⁷

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka urdhëruar Muadhin me gjëra të shariatit që ndërlidheshin me zekatin dhe ushqimet që u bënë të njohura në lidhje me Muadhin radijallahu anhu.¹³⁰⁸

Ai vazhdoi ta praktikon punë e tij deri sa ishte gjallë i dërguari salallahu alejhi ve selem, e ka mbledhur zekatin nga të pasurit dhe ua jepte të varfërve që shkaktoi në përhapjen e Islamit dhe zgjerimin e tokave në Jemen. Muadh ka qenë vali në vendin e quajtur El-Xhened¹³⁰⁹ dhe po ashtu e ka pasur edhe përkujdesjen e përgjithshme edhe të vendeve të tjera.

Krahas Muadhut radijallahu anhu ka pasur numër të madh të cilët e patën ndarë Jemenin dhe Hadrameutin dhe janë lidhur me provinca të caktuara. Aty kanë vazhduar obligimin e tyre në mënyrën më të mirë. Atëherë ku filloi fitneja (trazira) në Jemen pak para vdekjes së peygamberit salallahu alejhi ve selem, atje ka dalur El-Esved El-Anesi El-Kedhabi. Të gjithë këta valitë në Jemen janë bashkuar për ta larguar këtë rrezik, e t'i luftojnë renegatët së bashku me Esved Anesiun gënjeshtarin

¹³⁰⁵ Ibn Haxher, "El-Isabe", 426

¹³⁰⁶ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, kapitulli "Bathu Ebi Musa ve Mudh ibn Xhebel ilal-Jemen", 5/ 107; Jalifeti ibn Hajjat, "Et-Tarih", f. 97; El-Beladheri, "Futuhul-buldan", f. 81

¹³⁰⁷ El-Beladheri, "Futuhul-buldan", f. 80

¹³⁰⁸ Ebu Jusuf, "El-Haraxh", f. 83. Shiko Sahih el-Buhari, kapitulli "Bathu Ebi Musa ve Mudh ibn Xhebel ilal-Jemen", 5/ 107

¹³⁰⁹ Ibën Habib, "El-Muhbir", f. 126; Taberi, "Et-tarih", 3/ 264

El-Xhened, është një pjesë nga pjesët kryesore të Jemenit në fillim të Islamit ku edhe ka qytet që është njohur me të njëjtin emër dhe xhami me emrin e muadh ibn Xhebelit. jakut El-Hamevi, "Muxhemul-buldan", 2. 169

derisa është stabilizuar gjendja e Islamit në Jemen në periudhën e Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu.¹³¹⁰

Meka e nderuar

Meka hyri nën sundimin aktual të pushtetit profetik pas çlirimit të saj në vitin e tetë hixhri. I dërguari salallahu alejhi ve selem e pati caktuar vali të saj Atab ibën Esid ibën Ebi El-Ais.¹³¹¹ Ai vazhdoi të jetë prijës (emir) i Mekës gjatë kohës së pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe po ashtu gjatë kohës së Ebu Bekrit radijallahu anhu. Ka vdekur në fillim të hilafetit të Omerit radijallahu anhu.¹³¹² Mes të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe Atabit janë këmbyer një numër i madh i letrave që kishin të bëjnë me punët e Mekës dhe çështjet e tjera të ndryshme shariatike.¹³¹³

Taifë

Taifë e pranoi Islamit më vonë me pajtimin e banorëve të vet pasi që myslimanët nuk mundën ta çlirojnë gjatë rrethimit që më pas vijoi beteja e Hunejnit. I dërguari salallahu alejhi ve selem aty e caktoi vali Uthman ibën Ebu El-Asin.¹³¹⁴ I dërguari i Allahut ndërroi jetë duke qenë ai vali në Taif. Pastaj, ebu Bekri ia vazhdoi mandatin dhe po ashtu edhe Omeri radijallahu anhu. Mirëpo, ai kërkoi nga Omeri ta shkarkojë nga posti, kështu që e transferoi në Busre dhe Bahrejn.

Sa u përket vendeve të tjera të Hixhazit i dërguari salallahu alejhi ve selem ka caktuar vali të qyteteve dhe fshatrave. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka pasur vali edhe në Vadi Kura.¹³¹⁵ Po ashtu, ka pasur vali edhe në Tejma.¹³¹⁶

I dërguari salallahu alejhi ve selem, krahas kësaj, ka dërguar disa nga sahabët e tij nëpër disa kabile për t'i mësuar njerëzit çështjet e fesë, për të tubuar zekatin nga të pasurit dhe pastaj t'ua shpërndajnë të varfërve. Këta prijës kanë qenë edhe përgjegjës për faljen e namazit të këta fise. Roli i tyre ka qenë i njëjtë si roli i valive nëpër qytete

¹³¹⁰ El-Beladheri, "Futuhul-buldan", f. 111, 113; El-Jakubi, "Et-Tarih", 2/ 132; Taberi, "Et-tarih", 3/ 270; Ibn EL-Ethir, "El-Kamil fit-tarih", 2/ 378

¹³¹¹ Taberi, "Et-tarih", 3/ 126; Ibn Sad "Et-Tabekat", 5/ 446; Ibn Haxher, "El-Isabe", 2/ 451

¹³¹² Edh-Dhehebi, El-Aiber fi haberi men gaber", 1/ 13

¹³¹³ Shiko Muhamed Hamidullah "El-Vethaikus-sijasije lilahdin-nebevij vel-hilafeti er-rashide", f. 286

¹³¹⁴ Ibn Habib, "El-Muhbir", f. 127; Ibn Sad "Et-Tabekat", 7/ 40; Ibn Haxher, "El-Isabe", 2/ 46

¹³¹⁵ Vadi el-Kura.

¹³¹⁶ Tejma,

dhe fshatra të tjerë. I kanë zbatuar të njëjtat obligime të cilat i kanë zbatuar valitë nëpër vendet e tjera, si namazin, gjykimin, arsimimin dhe gjëra të tjera nga kompetecat që i kanë pasur në përgjegjësi valitë zakonisht.

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka shpërndarë valitë nëpër kabile të ndryshme në Nexhd, Hixhaz dhe vende të tjera arabe. Shpesh kur i ka zgjedhur valitë apo delegatët për te këto kabile nga të ciët e kishin pranuar Islamin nga vetë individët e kabileve, kanë pasur rol në sistematizimin dhe zbatimin e drejtësisë në vendet dhe fiset e tyre.¹³¹⁷

Bahrejni

Bahrejni herë herë është përmendur si pjesë e shtetit islam në fund të periudhës profetike. I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka dërguar një grup nga valitë atje duke pasur parasysh se atje ka pasur numër të madh të fshatrave.¹³¹⁸ Nga valitë më të njohur të Bahrejnit në periudhë profetike ka qenë sahabiu i njohur Ala ibën EL-Hadremi.¹³¹⁹ Mes tij dhe të dërguarit salallahu alejhi ve selem janë këmbyer shumë letra që kanë pasur lidhje me çështjet e vilajetit.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka dërguar nga sahabët që ta marrin xhizjen si tatim i mexhusëve (zjarrputistët) në Bahrejn dhe e kanë sjellë në Medinen e ndriçuar. Në mesin e këtyre të deleguarëve ka qenë Ebu Ubejde ibën EL-Xherah radijallahu anhu.¹³²⁰ Ala ka vazhduar të ushtrojë detyrën vali në Bahrejn në periudhën profetike,¹³²¹ e më pas Ebu Bekri, e ia ka vazhduar mandatin pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem, e pas Ebu Bekrit edhe Omeri ia ka vazhduar mandatin.¹³²²

¹³¹⁷ Ibën Habib, "El-Muhbir", f. 126

¹³¹⁸ El-Beladheri, "Futuhul-buldan", f. 90

¹³¹⁹ Edh-Dhehebi, "Sijeru ealamin-nubela", 1/ 262; poashtu edhe El-Aiber fi haberi men gaber", 1/ 19

¹³²⁰ Edh-Dhehebi, "Sijeru ealamin-nubela", 1/ 264

¹³²¹ Ibn Selam, "El-Emval", f. 41

¹³²² Halifetu ibn Hajjat, "Et-Tarih", f. 123

Omani

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka dërguar te dy mbretërit e Omanit Xhifer dhe Abad dy bijtë e El-Xhelendit letër me Amër ibën El-Asin radijallahu anhu dhe ua ka prezentuar Islamin dhe ata e kanë pranuar.¹³²³

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka vendosur Amër ibën El-Asin vali në Oman duke qenë dy mbretërit aty. Amri radijallahu anhu filloi t'i thërrasë njerëzit në Islam duke e realizuar obligimin e tij zyrtar në Oman. Ai ka pasur debate të gjata me peshkopët dhe priftat të cilët parashtronin pyetje të shumta rreth Islamit.¹³²⁴ Po ashtu, i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka dërguar një grup nga prijësit në fshatrat e Omanit dhe ka pasur mes të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe mes tyre këmbim të letrave.¹³²⁵ Në Oman, pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem ka ndodhur trazira e rebelimit. Ebu Bekri radijallahu anhu ka arritur ta mënjojë këtë trazirë me ndihmën e Xheferit dhe Abadit bijtë e Xhulendiut.¹³²⁶ Pastaj Omani ka vazhduar si vilajet islam nëpër periudhat islame, kabilet e Omanit kanë pasur ndikim të madh në pushtimet islame pas pejgamberit salallahu alejhi ve selem.

Kështu e hasim të dërguarin salallahu alejhi ve selem të interesuar për çështjen e vendeve dhe fshatrave të cilat kishin hyrë në hierarkinë e shtetit islam. Ka dërguar te ata vali dhe prijës, mësues, udhëzues dhe këshillues. I ngarkonte ata me detyra të caktuara. Prej tyre faljen e namazit, mësimin e njerëzve me mësimet e fesë islame, tubimin e zekatit nga të pasurit dhe shprëndarja të varfërve dhe pas kësaj edhe tubimin e xhizjes nga jomyslimanët dhe shpenzimi i tyre në suaza të fesë, apo dërgimi i tyre te i dërguari salallahu alejhi ve selem në medinen e ndriçuar.

Disa nga këta valijë kanë vepruar edhe si gjykatës mes njerëzve si muadh ibën Xhebeli, Ali ibën Ebi Talibi dhe të tjerë. Ata po ashtu u janë përgjigjur pyetjeve që ua parashtronin banorët e atyre vendeve nga të cilët dëshironin të dinë për Islamin apo figurat fetare të ithtarëve të Librit. Muadh ibën Xhebeli veproi në jemen, ndërsa Amër ibën El-Asi veproi në Oman.

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ndonjërit nga këtyre personave u ka dhënë më shumë detyra, ndërsa te tjerë i ka shpërndarë. Ndonjë emrit (prijësit) i ka ngarkuar prej obligimieve t'ua falë namazin dhe të mbledhë zekatin. Në raste të tjera ka ndodhur që dy emirëve t'ua ndajë detyrat e ndryshme, siç ia ka dhënë gjykatën prijësit të vetë vendit, apo të dërgojë gjykatës tjetër. Po ashtu, ka pasur kontakte të shumta

¹³²³ Burimi i mëparshëm

¹³²⁴ Halifetu ibn Hajjat, "Et-Tarih", f. 97; Es-suhejli, "Er-reudul-unf", 4/ 250

¹³²⁵ Shiko Muhamed Hamidullah "El-Vethaikus-sijasije lil-ahdin-nebevij vel-hilafeti er-rashide", f. 164

¹³²⁶ Et-Taberi, "Et-Tarih", 3/ 261

mes të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe mes këtyre valive në lidhje me vilajetet dhe çështjeve të Islamit në përgjithësi dhe për dispozitat sheriatike.

Disa nga valitë, atë që e tubonin nga zekati e dërgonin te i dërguari salallahu alejhi ve selem në Medine për ta ndarë sipas parimeve sheriatike. I dërguari salallahu alejhi ve selem me vëmendje i ka përcjellë gjendjet e valive dhe ka këmbyer letra me ta.¹³²⁷

I dërguari salallahu alejhi ve selem vazhdimisht ka nxjerrë udhëzimet e tij për valitë sipas ndodhive që i ka hasur atëbotë. I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka dashur optimizmin. Ai i pati shkruar njërit nga valive: **“Kur të dërgoni ndonjërin me postë te unë, dërgomani me fytyrë të bukur, me emër të bukur.”**¹³²⁸ U shkruante vazhdimisht valive, i ndalonte nga tradhtia dhe i urdhëronte me besnikëri¹³²⁹ dhe insistonte në të.

I dërguari salallahu alejhi ve selem e përqendronte synimin e tij te valitë në mësimin e njerëzve çështjet e fesë dhe lehtësimin e tyre. I pati thënë muadh ibën Xhebelit dhe Ebu Musa El-Eshariut kur i ka dërguar në Jemen: **“Lehtësoni e mos vështirësoni, përgëzoni dhe mos largoni, bashkëpunoni dhe mos u kundërshtoni!”**¹³³⁰

Po ashtu ka thënë: **“Ju jeni dërguar të lehtësoni, e nuk jeni dërguar për t’i larguar njerëzit.”**¹³³¹

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka vendosur për këtë umet bazat e administrimit të vendeve dhe rregullimin e provincave të shtetit. S’ka dyshim se administrata e lartë kërkon vazhdimësi në konsolidimin me kuadra të tjera që bëjnë pjesë në përgjegjësi (kompetenca) para se të merren vendimet fatale. Në ideologjinë e administrimit bashkëkohor ka mbizotëruar interesimi i konsultimeve para së të merren vendime administrative të caktuara dhe kanë rrjedhë studime të ndryshme rreth rëndësisë së konsultimit dhe rezultateve sa u përket udhëheqësive administrative supreme.¹³³²

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem si udhëheqës i shtetit islam shpesh është konsultuar me sahabët – Allahu qoftë i kënaqur me ta. Në këtë ka zbritur sureja shura (parlamenti) për tia vërtetuar këtë parim.

¹³²⁷ Shiko Shiko Muhamed Hamidullah “El-Vethaikus-sijasije lil-ahdin-nebevij vel-hilafeti er-rashide”, f. 211

¹³²⁸ Burimi i mëparshëm, f. 332

¹³²⁹ Ebu Jusuf, “El-Haraxh”, f. 121

Ibn Tejmije, “Es-Sijasetu esh-sheraije”, f. 137. Shiko transmetimin e Buhariut në Sahihun e tij, 5/ 108

¹³³⁰ Mutefekun alejhi.

¹³³¹ Ibn Tejmije, “Es-Sijasetu esh-sheraije”, f. 137. Shiko transmetimin e Buhariut në Sahihun e tij, 5/ 108

¹³³² El-Hevari, “El-idaretul-usul vel-usus el-ilmije”, f. 176

Shiko Abdul-Aziz El-Omeri, “Mebadiu et-tehtit vel-idareti fis-siretun-nebevije”, f. 45

“për ata që i përgjigjen thirrjes së Zotit të tyre, e falin namazin rregullisht dhe këshillohen për punët e veta me njëri-tjetrin; për ata që ndajnë lëmoshë prej asaj që u kemi dhënë Ne;” *Shura: 38*

Edhe në thënien e të Madhëruarit: **“*Ti ishe i butë ndaj atyre, ngase Allahu të dhuroi mëshirë, e sikur të ishe i vrazhdë e zemërfortë, ata do shkapërderdheshin prej teje, andaj ti falju atyre dhe kërko ndjesë për ta, e konsultohu me ta në të gjitha çështjet, e kur të vendosësh, atëherë mbështetu në Allahun, se Allahu i do ata që mbështeten.*”** Ali Imran: 159

Është vërtetuar në transmetime të ndryshme konsultimi i shpeshtë i të dërguarit salallahu alejhi ve selem me sahabët që kanë vepruar me të para se të merren vendime të rëndësishme. Disa nga sahabët janë njohur se ata kanë qenë persona me të cilët është konsultuar i dërguari salallahu alejhi ve selem.

S’ka dyshim se shumica e fatkeqësive dhe gabimeve në botën islame bashkëkohore kthehen te veçimi i individëve me ide pa u kthyer në kompetentët me përvojë këshilluese. Ata kështu janë larguar nga suneti i të dërguarit salallahu alejhi ve selem në këtë aspekt, andaj edhe vendimet e tyre kanë qenë katastrofale me administrata të dështuara dhe telashe të mëdha.

DREJTËSIA DHE BARAZIA

Drejtësia është parim islam dhe human i rëndësishëm me të cilën gjykohen çështjet e myslimanit në çdo gjendje të përgjithshme apo të veçantë që ka të bëjë në raport me të tjerët kur merr përsipër ndonjë punë për njerëzit dhe vlera të larta që ngjisin në realizimin e organizimit në çdo kohë dhe në çdo vend.

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“*Allahu urdhëron drejtësi, bamirësi, ndihmë të afërmve, e ndalon nga imoraliteti, nga e neveritura dhe dhuna. Ju këshillon ashtu që të merrni mësim.*”** Nahël: 90

Edhe në thënien e të Madhëruarit: **“*Allahu ju urdhëron t’u jepni amanetin të zotëve të tyre dhe kur të gjykoni, ju urdhëron të gjykoni me të drejt mes njerëzve. Sa e mirë është kjo që ju këshillon. Allahu dëgjon dhe sheh si veproni.*”** Nisa: 58

Allahu i Madhëruar ka thënë: **“*E për këtë shkak (të përçarjes së tyre), ti thirr dhe përqëndrohu ashtu si të është urdhëruar dhe mos shko pas dëshirave të tyre dhe thuaj: “Unë kam besuar në librat që i shpalli Allahu, jam urdhëruar të mbaj drejtësi mes jush, Allahu është Zoti ynë dhe Zoti juaj; Ne kemi përgjegjësinë e veprave tona e ju të veprave tuaja, nuk ka polemikë mes nesh*”**

e jush; Allahu bën tubimin mes nesh dhe vetëm te Ai është përfundimi!” “
Shura: 15

Kurani Fisnik ka qënë i ashpër në kujdesin nga padrejtësia. Allahu i Madhëruar ka thënë:

*“E ti kurrsesi mos e mendo Allahun si të pakujdesshëm ndaj asaj që vepronë zullumqarët; Ai vetëm është duke i lënë ata përderisa një ditë në të cilën sytë shtangen (mbesin të hapur). * (atë ditë) Ata të ngutur e duke u ngritur kokat e tyre lart, nuk lëvizin sytë e tyre (për të shikuar), e zemrat e tyre janë të zbrazura (nga frika). * Dhe ti tërhiqju vërejtjen njerëzve për ditën kur atyre do t’u vijë dënimi, e ata që ishin mizorë thonë: “Zoti ynë! Na jep afat për një kohë të shkurtër t’i përgjigjemi thirrjes Sate (për besim) dhe t’i pasojmë të dërguarit!” A nuk u betuat ju më parë se për ju nuk ka lëkundje (prej Dunjasë në botën tjetër)?”* Ibrahim: 42 – 44

Drejtësia është e kërkuar me të gjithë derisa edhe ndaj armiqve. Allahu i Madhëruar ka thënë:

“O ju që besuat! Bëhuni plotësisht të vendosur për hir të Allahut, duke dëshmuar të drejtën, dhe të mos u shtyjë urrejtja ndaj një populli e t’i shmangeni drejtësisë; bëhuni të drejtë, sepse ajo është më afër devotshmërisë. Kini dro Allahun se Allahu di hollësisht për atë që vepron.” Maide: 8

S’ka dyshim se drejtësia nuk është e veçantë vetëm në gjykatë, por është udhëzim i përgjithshëm për çdo mysliman. Ajo është nga bazat e punës administrative ku përgjegjësi administrativ duhet të jetë i drejtë me nëpunësit e tij, të jetë i drejtë me ata që ka lidhje në punë, si dhe me palët për interesa reciproke në punë. Drejtësia është e kërkuar nga çdo njeri edhe në menaxhimin e familjes së vet dhe në punët e tij personale. E kur bëhet fjalë në punë me post që i ka në përgjegjesi masën e popullit, apo funksionerët, atëherë nënkuptohet se kërkohet edhe më shumë.

Kur njëri nga të paditurit mendoi se i dërguari salallahu alejhi ve selem nuk po e çon me të drejtë në ndarjen e plaçkës së luftës në Hunejn, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem është indinjuar për akuzën e madhe në shikim të tij dhe padinë të pabazë, duke qënë ai salallahu alejhi ve selem njeriu më i drejti dhe më i çiltri, shembëlltyra për të gjithë botët për çështjet e njerëzve dhe të drejtat e robërve. Ai nuk pranonte padrejtësi për asnjërin, e si të bëjë vetë ai padrejtësi?! Allahu e largoftë këtë!

I dërguari salallahu alejhi ve selem na i ka tërhequr vërejtjen nga padrejtësia. Prej tyre është thënia e tij: **“Kini frikë nga padrejtësia se padrejtësia është errësirë në Ditën e Kijametit! Kini frikë kopracinë se kopracia i ka shkatërruar ata që ishin**

para jush! I ka çuar në derdhjen e gjakut dhe i kanë bërë të lejuara gjërat e ndaluara.¹³³³

I dërguari salallahu alejhi ve selem po ashtu ka urdhëruar të zbatohet drejtësia dhe ekzekutohen dënimet ndaj të dobëtisë dhe të fortit si dhe ka bërë vërejtje në anashkalimin e tyre kur ka thënë: **“Janë shkatërruar ata që ishin para jush se ata, kur ka vjedhur i famshmi, e kanë lënë, e kur ka vjedhur i dobëti, ia kanë dhënë dënimin. Pasha Allahun, sikur edhe Fatimeja, bija e Muhamedit të vidhte, do t’ia preja dorën.”**¹³³⁴

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ndonjëherë personalisht e ka marrë përsipër gjykimin mes njerëzve.¹³³⁵ E praktikonte drejtësinë dhe kishte dro nga shtrembërimi ndaj palëve. Kishte kujdes të mos i shkelë të drejtat e të tjerëve edhe me dispozitë gjykuese. Për këtë arsye është transmetuar se ai ka dëgjuar një konflikt para derës së shtëpisë së tij dhe ka dalë te ata dhe ka thënë: “Unë jam njeri, ndodh që të më vijë ndonjë që është grindur dhe ndodh që ndonjëri të jetë më orator se tjetri dhe e marr për t’ia besuar, e gjykoj në favor të tij sipas asaj që më ka thënë. Andaj, ndaj atij që gjykoj me të drejtën e myslimanit, ajo do të jetë një copë nga zjarri, në dashtë le ta marrë, e në dashtë le ta lërë.”¹³³⁶

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka gjykuar mes të gjithë njerëzve dhe është angazhuar në kryerjen e obligimeve për të drejtat e tyre siç i meritojnë, njëjtë kanë qenë myslimanë apo jomyslimanë. I ka qartësuar rregullat morale për gjykatësit dhe palët e gjykuara. Ka bërë vërejtje nga gënjeshtria në pretendime, apo në betime të cilat çojnë në marrjen e asaj që nuk është e tij. Është transmetuar nga Abdullah ibën Mesudi radijallahu anhu se ka thënë: i dëguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **Kush betohet duke qenë i padrejtë për ta marrë me të pasurinë e ndonjë njeriu mysliman, do ta takojë Allahun duke qenë ndaj tij i zemëruar.**¹³³⁷

Në lidhje me këtë është shpallur: “Ata që për një vlerë të paktë e shesin besën e dhënë Allahut, ndryshojnë edhe zotimet e tyre, të tillët nuk kanë pjesë (mëshirë) në botën tjetër, e në ditën e kijametit Allahu nuk u flet atyre, nuk i shikon ata dhe nuk i pastron (prej barrës së gabimeve), ata kanë një dënim të dhembshëm. “ Ali Imran: 77

Fjalën (dëshminë) e rrejshme e ka bashkangjitur me shirkun në thënien e Tij: “Pra, kështu: Kush madhëron atë që Allahu e bëri të shenjtë, ajo është më e dobishme për

¹³³³ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, kapitulli “Edh-dhulmu dhulumatun jumelel-kijameti”, 3/ 99; Transmeton imam Ahmedi në Musnedin e tij, 2/ 92

¹³³⁴ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 3373

¹³³⁵ Për më tepër informata rreth temës shiko el-Kurtubi, Abdullah ibn Muhamed ibn Ferexh El-Maliki, “Ekdijetu resulil-la”, sh.b. Katar vataniye, Deuha, Katar,

¹³³⁶ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 3458

¹³³⁷ Nga Hadithi I Buhariut, Kitabul-husumat, hadithi nr. 2416

te Zoti i vet. Juve ju janë lejuar kafshët, pos atyre që u lexohen (në Kuran), pra largohuni nga ndytësitë e idhujve dhe largohuni fjalës shpifëse.“ Haxh: 30
Po ashtu, udhëzimet e tia kanë qenë të qarta për me qenë të barabartë mes dy palëve të grindura dhe mos të gjykohet me hamendje, e të jetë gjykimi me sistem shariatik të qartë. Prej saj, thënëia e tij salallahu alejhi ve selem: **“Qartësimi duhet të jetë nga ana e paditësit ndërsa betimi nga ana e mohuesit.”**¹³³⁸

Po ashtu, ua ka prerë rugën pretendimeve (padive) të kota. Ka hënë: **“Po t’u jepet njerëzve sipas pretendimeve të tyre, njerëzit do ti kërkonin gjaqet e njerëzve dhe pasuritë e tyre.**¹³³⁹ E ka konfirmuar rëndësinë e dëshmisë: **“E kur t’i afrohen ato mbarimit të afatit të tyre, atëherë ose mbani (i ktheni në jetën bashkëshortore) si duhet, ose ndahuni prej tyre si është e udhës, e këtë do ta dëshmojnë dy dëshmitarë të drejtë nga mesi juaj dhe dëshminë zbatoheni për hir të Allahut. Kështu këshillohet ai që i beson Allahut dhe ditës së fundit, e kush u përmbahet dispozitave të Allahut, atij Ai i hap rrugë,**“ Talak: 2

E ka konsideruar dhënien e dëshmisë nga shkaqet e drejtësisë.

Kurani ka kërkuar zbatimin e drejtësisë pa pasim të epsheve edhe nëse është haku kundër njeriut më të dashur, po edhe kundër vetes: **“O ju që besuat, vazhdimisht të jeni dëshmues të drejtë për hir të Allahut edhe nëse është kundër (interesit) vetvetes suaj, kundër prindërve ose kundër të afërmeve, le të jetë ai (për të cilin dëshmohet) pasanik ose varfanjak, pse Allahu di më mirë për ta. Mos ndiqni, pra, emocionin e t’i shmangeni drejtësisë. Nëse shtrëmbëroni ose tërhiqeni, Allahu hollësisht di ç’ka punoni.**“ Nisa: 135

Kurani ka kërkuar drejtësinë edhe me armiqtë siç është në thënien e të madhëruarit: **“O ju që besuat! Bëhuni plotësisht të vendosur për hir të Allahut, duke dëshmuar të drejtën, dhe të mos ju shtyjë urrejtja ndaj një populli e t’i shmangeni drejtësisë; bëhuni të drejtë, sepse ajo është më afër devotshmërisë. Kini dro Allahun se Allahu di hollësisht për atë që vepron.**“ Maide: 8

Është transmsetuar hadith kudsî se Allahu i Madhëruar ka thënë: **“O robërit e Mi, Unë ia kam ndaluar padrejtësinë vetes dhe e kam bërë mes jush të ndaluar, andaj mos bëni padrejtësi njëri-tjetrit!”**¹³⁴⁰

Normat e moralit në Islam kanë ardhur me faktorin drejtësi dhe paanësinë në gjykim dhe ndaj atyre që punojnë me të. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka bërë vërejtje

¹³³⁸ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij Kitabu esh-shehadat, kapitulli “Ma xhae fil-bejjineti vel-muddai”, 3/ 146

¹³³⁹ Transmeton Muslimi në Sahihun e tij, 5/ 138

¹³⁴⁰ Transmeton Muslimi në Sahihun e tij, Kitabu-birr, kapitulli “Tahrimuldh-dhulum, 8/ 17; Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 5/ 160

në gjykimin me epshe apo me padituri, siç ka thënë i Madhëruari: **“O Davud: “Ne të kemi bërë sundimtar në tokë, e ti pra gjyko me drejtësi mes njerëzve, e mos shko pas dëshirave se ato të shmangin prej rrugës së Allahut. Ata që largohen prej rrugës së Allahut i pret dënim i rëndë për shkak se e harruan ditën e përgjegjësisë”.**” Sad: 26

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka bërë vërejtje ndaj gjykimit me padrejtësi me thënien e tij: **“Gjykatësit janë tre lloje: dy gjykatës janë në zjarr dhe një gjykatës është në xhenet. Njeriu që ka gjykuar me pa të vërtetë dhe e ka ditur atë, ai është në Zjarr; gjykatësi që nuk ka ditur dhe i ka shkatërruar të drejtat e njerëzve dhe gjykatësi që ka gjykuar me të drejtë, e ai është në xhenet.”**¹³⁴¹

Feja islame e ka ndaluar ryshfetin. Ajo është që shpie në padrejtësi dhe në shkeljen e të drejtave të njeriut. Ajo ndikon negativisht te gjykatësit dhe udhëheqësit. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Allahu e ka mallkuar ryshfetdhënësin, ryshfetmarrësin dhe atë që u ndihmon këtyre dyve.”**¹³⁴²

Gjykata ka qenë e përgjithshme në shoqërinë islame. Në periudhën profetike është praktikuar në atë mënyrë ku është gjykuar myslimani dhe jomuslimani, sepse drejtësia vjen në shprehje në përgjithësi për myslimanët dhe jomuslimanët. Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Janë ata që i përgjigjen të pavërtetës dhe hanë shumë haramin (ryshfetin). Në qoftë se vijnë te ti (për ndonjë gjykim), gjyko mes tyre ose hiqju tyre. Nëse prapsesh prej tyre (nuk gjykon), ata nuk mund të sjellin ty kurrfarë dëmi. Po nëse gjykon mes tyre, gjyko drejtë; Allahu i do të drejtët.”** Maide: 42

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka organizuar zbatimin e drejtësisë duke caktuar gjykatës nëpër vende të ndryshme edhe jasht Medines. I dërgoi një numër nga sahabët e tij si gjykatës në konfliktet mes njerëzve. Nga më të njohurit prej këtyre ka qenë Ali ibën Ebi Talibi radijallahu anhu. I dërguari salallahu alejhi ve selem epat dërguar në disa vise të Jemenit si gjykatës dhe nuk u kthye deri në haxhin e lamtumires.

Janë zhvilluar dialogje mes tij peygamberit salallahu alejhi ve selem rreth bazave të gjykimit ashtu siç i kemi përmendur më parë. Prej tyre, thënia e të dërguarit salallahu alejhi ve selem që ia ka thënë Aliut: **“Kur të prezantojnë dy hasëm para teje, mos gjyko ndaj njërit deri sa të dëgjosh thënien e tjetrit.”**¹³⁴³

¹³⁴¹ Sunen Tirmidhi, Kitabul-ahkam, hadithi nr. 1322, 3/ 612

¹³⁴² Transmeton imam Ahmedin në Musnedin e tij, 2/ 164, 5/ 279; Tirmidhi, Kitabul-ahkam, hadithi nr. 1336, 3/ 622

Ibn Maxhe, Kitabul-ahkam dhe Darimiu në “El-Ekdije”.

¹³⁴³ El-Maverdi, “El-Ahkam es-sultaniye”, 67

I dërguari salallahu alejhi ve selem gjithashtu e pati dërguar Muadh ibën Xhebelin radijallahu anhu në Jemen. Detyra e tij ka qenë gjykimi mes njerëzve. I dërguari salallahu alejhi ve selem pat zhvilluar dialogje me Muadh ibën Xhebelin kur e ka dërguar në jemen. I pati thënë: “Me çka do të gjykosësh? Ka thënë: me Librin e Allahut dhe sunetin e pejgamberit të tij. I ka thënë: e nëse nuk e gjen? Ka thënë me sunetin e të dërguarit të Allahut. Ka thënë: e nëse nuk gjen në të? Ateherë mundohem me mendimin tim. E i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: falenderimi i takon Allahut i cili e bëri që të përputhet i dërguari i të dërguarit të Allahut me atë që e kënaq të dërguarin e Allahut.¹³⁴⁴

Nuk ka mbetur rajon që i ka takuar shtetit të të dërguarit salallahu alejhi ve selem, përpos se ka caktuar aty prijës dhe se kush do të gjykojë mes njerëzve, që e zbaton drejtësinë tek ata. Ndoshta kushtetuta më e njohur me nivel botëror në gjykim është letra e Omer ibën Hatabit që ia ka dërguar Ebu Musa EL-Eshariut në lidhje me gjykimin.¹³⁴⁵

Në atë që nuk ka dyshim është se Omeri e ka përfituar nga ajo që e ka mësuar nga pejgamberi salallahu alejhi ve selem në normat e gjykimit dhe drejtësisë. Ka ardhur në atë letër:

E pastaj: gjykimi është obligim ekzekutiv dhe traditë (sunet) e pasuar, andaj kuptoje kur të shkarkohet kjo te ti, se nuk ka dobi në bisedën që nuk realizohet. Ji i drejtë mes njerëzve me qëndrimin tënd dhe drejtësinë tënde dhe vendimin tënd që të mos ketë shpresë i famshmi në tolerimin tënd dhe as mos të dëshpërohet i dobëti nga drejtësia jote.

Dëshmia është nga ana e paditësit, ndërsa betimi nga ana e mohuesit. Pajtimi është i lejuar mes myslimanëve, përpos pajtim që e lejon haramin apo e ndalon hallallin. E mos të të ndalë gjykimi që e ke gjykuar dhe të kthehesh sot mendimin, e udhëzohesh në të me pjekurinë tënde të kthehesh në hak, se haku është që moti (çdo herë) nuk e zhduk asgjë. Të kthehesh në hak është më mirë se sa këmbëngulish në të kotë. Mbaju të kuptuarit, mbaju të kuptuarit në atë që pëshpëritur në gjoks nga ajo që nuk është në Librin e Allahut të Madhëruar dhe as në sunetin e pejgamberit të Tij. Pastaj mësoji t'i dish shembujt dhe përngjasimet dhe krahasoji gjërat me të ngjashmet e tyre. Bëje për at që padit të drejtën e munguar apo dëshmi ndihmëse që i kthehet atij. E kush e sjell dëshminë, e merr për të hakun e tij dhe zgjidhe çështjen e tij. Kjo do të jetë më mohuese për dyshimin tënd dhe e qartë nga jo që është fshehur. Myslimanët (në origjinë) janë të besueshëm mes tyre, përpos ai që dënohet (me kamxhik) në dënimin decid, apo që ka dëshmuar me dëshmi të rrejshme, apo ndonjë që është në dilemë në

¹³⁴⁴ El-Maverdi, “El-Ahkam es-sultaniye”, 67

¹³⁴⁵ Shpjegimi I Ibn Kajim EL-Xheuzije, “Letra e Omerit që ia dërgoi Ebu Musa EL-Eshariut” në librin e tij “Ialamul-muvaki’in an Rabbil-alemin”, në më tepër se 450 faqe, 1/ 86 – 406, 2/ 1 - 165

udhëheqësinë islame, apo në prejardhjen e tij. Allahu ua ka falur atyre që betohen dhe e ka larguar (dënimin) me sjellje të dëshmisë. Asnjëherë mos u merakos, mos u plogështo dhe mos i humb ndjenjat ndaj palëve, se haku në rastet kur kërkohet, aty Allahu me të e zmadhon shpërblimin dhe e përmend me të mirë. Të përshëndes me selam.¹³⁴⁶

S'ka dyshim se organizimi i jetës në Islam në çdo shoqëri njerëzore ngritet në sistem, në rregulla dhe legjislacion të qartë ku janë të barabartë para tij të gjithë me ekzistimin e referencës gjykatëse për ruajtjen e të drejtave. T'i ruajë energjinë që ndihmon në kthimin e të drejtave siç i meritojnë, pengimin e padrejtësisë dhe zbatimin e dispozitave të gjykimit. Kjo i shtyn të gjithë në siguri dhe të qëndrojnë me këtë sistem të drejtë që i siguron të drejtat dhe që ndihmon për një jetë dinjitoze. Që siguron një prodhim të shëndoshë larg vjedhjes së njerëzve, keqpërdorje të pasurisë së njerëzve, apo nëpërkëmbjen e nderit të tyre dhe jetës së tyre.

Kështu, i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka ndërtuar këtë shoqëri islame në Medine me udhëzime hyjnore dhe praktikë profetike. Në këtë anë të gadishullit arabik që kanë bërë pjesë nën pushtetin e tij dhe admistrimit të tij e ka zbatuar drejtësinë. Kështu ky sistem – organizim është bërë pishtar për shtetet islame dhe shoqëritë e saj. Vazhdimisht i shtohet siguria dhe besimi saherë që ndiqet dhe vijohet rruga e saj. Ndërkaq, nga ana tjetër, këto të drejta zhduken nëse largohen nga kjo rrugë.

Dijetarët, fukahatë e legjislacionit kanë shkruar vepra në këtë lëmë që vështirë është të përthekohen nga trashëgimia shkencore, politike, administrative, kanunore, legjislative, juridik.¹³⁴⁷ Keto, shumë nga pjesëtarët e umetit nuk i kanë ditur dhe po ashtu shumë nga udhëheqësit dhe funksionarët i kanë neglizhuar e kanë humbur dhe po ashtu i kanë marrë ne qafë tjerët.

RREGULLIMI I SIGURISË DHE PAQES

Ruajtja e sigurisë është nevojë njerëzore e domosdoshme, që kërkohet në çdo shoqëri njerëzore. Kur është dërguar pejgamberi salallahu alejhi ve selem, trojet arabe, në aspektin e sigurisë kanë jetuar në mënyrë anarkike. I forti e ka shkelur të dobëtin, mbizotëronte parregullsia dhe njerëzit kishin probleme gjatë udhëtimeve dhe në mbrojtjen e vetes së tyre, përpos me forcë apo me aleatë me bashkëpunim me ta rregullonin siguri të çastit. Nuk kanë pasur sistem, apo ligj, apo kanun që i mbron njerëzit nga agresioni i tjerëve. Kanë ardhur ajete në Kuran t'ua përkujtojnë njerëzve

¹³⁴⁶ Ibn Kajim El-Xheuzije, "Ialamul-muvaki'in an Rabbil-alemin", 1/ 85, 86; El-Hevari, "El-idaretul-usul vel-usus el-ilmije", f. 176

¹³⁴⁷ Shiko Muhamed Fethi Uthman, "Min usul el-fikri es-sijasi el-islami".

rëndësinë e sigurisë dhe e ka ndërlidhur me furnizimin. Allahu i madhëruar ka thënë: *“I cili i ushqe pas urisë dhe i siguroi prej çdo frike!”* Kurejsh: 4

Po ashtu thënia e Allahut të Madhëruar: *“Atyre nga mesi juaj të cilët besuan dhe bënë vepra të mira, Allahu u premtoi se do t’i bëjë zotërues në atë tokë ashtu si i pati bërë zotërues ata që ishin para tyre dhe fenë të cilën Ai e pëlqeu për ta, do ta forcojë, e në vend të frikës Ai do t’ju dhurojë siguri. Ata më adhurojnë Mua e nuk më shoqërojnë asgjë. E kush edhe pas kësaj mohon, të tillët janë ata më të prishurit.”* Nur: 55

Po ashtu thënia e të Madhëruarit: *“Dhe, në mes tyre dhe mes fshatrave të bekuara (në Sham), ju bëmë fshatra të njëpasnjëshme dhe ju bëmë udhëtim të përshtatshëm. Udhëtoni të sigurt nëpër to natën e ditën.”* Sebe’e: 18

Po ashtu thënia e të Madhëruarit: *“Aty ka shenja të qarta: vendi i Ibrahimit, dhe kush hyn në te, ai është i sigurt. Për hir të Allahut, vizita e shtëpisë (Qabes) është obligim për atë që ka mundësi udhëtimi te ajo, e kush nuk e beson (ai nuk e viziton); Allahu nuk ka nevojë për (ibadetin që e bëjnë) njerëzit.”* Ali Imran: 97

Po ashtu thënia e të Madhëruarit: *“(Përkujto) Kur Ibrahim i tha: “Zoti im! Bëje këtë qytet të sigurt dhe më mbro mua e bijtë e mi nga adhurimi i idhujve (statuja gurësh).”* Ibrahim: 35

Siç ka aluduar në të thënia e Allahut të Madhëruar: *“Dhe kur shtëpinë (Qaben) e bëmë vendkthimi dhe vendsigurie për njerëzit, (u thamë): Vendin ku qëndroi Ibrahim pranojeni për vendfaljeje! Ibrahimin dhe Ismailin i urdhëruam: ju të dy pastrojeni shtëpinë Time për vizituesit, për ata që qëndrojnë aty dhe për ata që falen aty.”* Bekare: 125

Po ashtu thënie e të Madhëruarit: *“Ata që besuan dhe besimin e tyre nuk e ngatërruan me besim të kotë, atyre u takon të jenë të sigurt dhe ata janë në rrugë të drejtë.”* Enam: 82

Allahu i Madhëruar e ka sqaruar në rrëfimet e pejgamberëve të mëparshëm rëndësinë e sigurisë në jetën e popujve. Te populli i Nuhut. Ka thënë i Madhëruari: *“A jeni të sigurt se do të mbeteni në këtë që jeni (përgjithmonë)?”* Shuara: 146

Për qytet në përgjithësi

Ka thënë i Madhëruari: *“A mos u siguruan banorët e fshatrave nga dënimi jonë kur ata ishin fjetur (natën)? * A mos u siguruan banorët e fshatrave nga dënimi ynë paradite, kur ata ishin duke luajtur? * A mos u siguruan ata prej*

ndëshkimit të Allahut? Nuk sigurohet kush prej frikës së ndëshkimit të Allahut pos njerëzve të humbur. “Araf: 97 – 99

Po ashtu thënia e Allahut të Madhëruar: *“Allahu sjell si shembull një fshat (vendbanim) që ishte i sigurt dhe i qetë, të cilit i vinte furnizimi nga të gjitha anët me bollëk, kurse ata (banorët) i përbuzën të mirat e Allahut. Atëherë Allahu, për shkak të sjelljes së tyre, ua veshi petkun (ua ngjeshi) e urisë dhe të frikës.* “ Nahël: 112

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka përgëzuar sahabët në më shumë se një vend se siguria do të mbizotërojë me këtë fe. Prej atyre është thënia që i ka thënë Adij ibën Hatimit: **E pasha Allahun, së shpejti pritet të dëgjosh për ndonjë grua që do të dalë nga Kadisija me deven e vet derisa ta vizitojë këtë shtëpi, e nuk do t'i frikësohet askujt, pos Allahut.**¹³⁴⁸

Po ashtu, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **Allahu do ta plotësojë këtë çështje derisa të ecë kalorësi nga Sana'aja e deri në Hadremeut, nuk do t'i frikësohet askujt, pos Allahut dhe ujkut për kopenë e vet.**¹³⁴⁹

Siguria dhe paqja kanë qenë nga qëllimet më të rëndësishme të Islamit. Kjo ka çuar te çështja e luftimit të frikës dhe atë që shpi në të. Për këtë shkak qëllimi i pushtetit shtetëror në krye të cilit ka qenë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, ka qenë realizimi i sigurisë.

Gjykata dhe elementet e saja, legjislacionet në të vepronin në realizimin e drejtësisë dhe sigurimin dhe paqen, andaj edhe kanë qenë mbrojtës të shpirtave të njerëzve: *“Për këtë (shkak të atij krimi) Ne u shpallëm (ligj) beni israilëve se kush mbyl një njeri (pa të drejtë), pa pasur mbytur ai ndonjë tjetër dhe pa pasë bërë ai ndonjë shkatërrim në tokë, atëherë (krimi i tij) është si t'i kishte mbytur gjithë njerëzit. E kush e ngjall (bëhet shkak që të jetë ai gjallë) është si t'i kishte ngjallur (shpëtuar) të gjithë njerëzit. Atyre (beni israilëve) u erdhën të dërguarit Tanë me argumente, mandej edhe pas këtij (vendimi) shumë prej tyre e teprojnë (kalojnë kufijtë në mbytje) në këtë tokë.* “ Maide: 32

Dhe kujtoni kur nga ju morëm besën që të mos derdhni gjakun e njëri-tjetrit dhe që të mos e dëboni njëri-tjetrin nga banesat tuaja! Ju e pranuat këtë dhe dolët dëshmitarë.

Bekare 84.

¹³⁴⁸ Taberiu në Tarihun e tij, 3/ 150; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 142; Ibn Hisham “Es-Siretu en-nebevije”, 4/ 581

¹³⁴⁹ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli “Ma lekije en-nebiju salallahu alejhi ve selem ve ashabuhu minel-mushrikine fi Mekke”, 5/ 238

Po ashtu edhe thënia e Allahut të Madhëruar: “*Edhe ata që pos Allahut, nuk lusin zot tjetër dhe nuk mbysin njeriun që e ka ndaluar Allahu, por vetëm kur e meriton në bazë të drejtësisë, dhe që nuk bëjnë kurvëri, ndërsa kush i punon këto, ai gjen ndëshkimin.*” Furkan: 68

Po ashtu, thënia e të Madhëruarit: “*Dhe mos e mbytni njeriun që Allahu e ka ndaluar (mbytjen e tij), përveç me drejtësi (që e kërkon sheriati). E kush mbytet pa të drejtë (pa faj), kujdestarit të tij Ne i kemi dhënë të drejtë (të kërkojë drejtësinë), e ai të mos e kalojë kufirin në mbytje derisa ai është i ndihmuar (prej Zotit).*” El-Isra: 33

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka konfirmuar në bisedat e tij hadithet, në fjalimet e tij hytbet paqen mes njerëzve për sigurinë e tyre dhe të mos ushtrohet dhunë ndaj tyre. Ai e ka potencuar këtë gjë në besatimin e tij. Përcillet nga Ubadete ibën Samiti radijallahu anhu se ka thënë: I jam besatuar të dërguarit të Allahut me një grup dhe ka thënë: besatohem me ju në atë që të mos i përshkruani Allahut shok asnjë (asgjë), të mos vidhni, të mos bëni imoralitet (zina), të mos i mbytni fëmijët e juaj, e mos të sillni shpifje që e bëni mes jush dhe këmbëve tuaja, as të mos më kundërshtoni në vepra të mira, e kush e përmbush këtë prej jush, shpërblimin e ka te Allahu, e kush bjen në ndonjë gjë prej këtyre, e merret (dënohet) për të në dynja, atë e ka shpagim dhe pastrim, ndërsa atë që e mbulon Allahu, ajo i mbetet te Allahu. Nëse do e dënon, e nëse do ia fal.¹³⁵⁰

Nga më e njohura që e ka thënë i dërguari salallahu alejhi ve selem në haxhin e lamtumirës në ditën e arafatit është: cilin muaj e dini me shenjtëri më të madhe? Kanë thënë: a nuk është ky muaji ynë? A cilin vend (qytet) e dinë me shenjtëri më të madhe? Kanë thënë: a nuk është ky qyteti ynë? A cilën ditë e dinë me shenjtëri më të madhe? A nuk është kjo dita jonë? Ka thënë: me të vërtetë Allahu ua ka bërë të shenjta (të ndaluara) gjaqet tuaja, pasurinë tuaj, nderin tuaj, përpos me të drejtën e saj ashtu si shenjtëria e ditës juaj, në këtë qytetin tuaj në këtë muajin tuaj. A nuk e kam kumtuar? Tri herë. Për çdo herë përgjigjeshin: po si jo. Ka thënë: mjerë për ju, mos u ktheni pas meje jobesimtarë, t’i mëshoni në qafë njëri-tjetrit.¹³⁵¹

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka konfirmuar rëndësinë e sigurisë në jetën e njeriut me thënien e tij: **Kush gdhin prej jush i sigurt në pasurinë e tij, i shëndoshë në trupin e tij, e posedon racionin e ditës së tij, është sikur t’i ishte mbledhur dynjaja nga skajet e saj.**¹³⁵²

¹³⁵⁰ Shiko Sahihul-Buhari, Kitabul-hudud, 7/ 18, hadithi nr. 6784, 6801

¹³⁵¹ Shiko Sahihul-Buhari, Kitabul-hudud, 7/ 18, hadithi nr. 6785; Ibn Hazëm, “El-Muhal-la”, “Kitabul-Haxh”, 4/ 84

¹³⁵² Transmeton Tirmidhiu në “El-Zuhd”, hadithi nr. 2346, 4/ 574

Po ashtu, ka thënë: **Nuk i lejohet myslimanit ta frikësojë myslimanin.**¹³⁵³ Nga lutjet e tij ka qenë: O Allah, ma mbulo të metën time dhe më siguro nga trishtimi!¹³⁵⁴

Shteti islam e ka luajtur rolin e vet në Medine në përhapjen e sigurisë dhe paqes mes njerëzve, myslimanëve dhe të tjerëve. Kjo ka qenë shtyllë e marrëveshjes mes të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe në përgjithësi banorët dhe fiset e Medines. Ajo ishte mbrojtje e përbashkët dhe shtrirje e paqes në të duke mos e ndihmuar atë që dëshiron të shkakton frikë për banorët e saj.¹³⁵⁵

I dërguari salallahu alejhi ve selem personalisht e ka përcjellë sigurinë e Medines dhe rahatën e banorëve të saj si dhe për ata që vijnë në të. E sa u përket atyre që bëjnë kundërvajtje ua ka zbatuar dënimet shariatike, pasi që ata kanë bërë çregullim apo kanë derdhur gjakun e të tjerëve dhe ua humbin sigurinë njerëzve dhe rahatën e tyre. Kështu pati vepruar me aranijtë.¹³⁵⁶ Buhariu ka regjistruar në Sahihun e tij kapitull që e ka quajtur “Kapitulli mbi dënimet dhe çfarë duhet të ketë kujdes nga dënimet”.¹³⁵⁷ Aty i ka përmendur disa kapituj. Prej tyre: kapitulli i zbatimit të dënimeve ndaj të famshmit dhe të thjeshtë.¹³⁵⁸, kapitulli “Mospëlqimi i ndërmjetësimit në dënim kur ngritet te pushtetari”.¹³⁵⁹ Buhariu te këta kapituj transmeton hadithin nga Aisheja radijallahu anha se kurejshët i kishte brengosur çështja e gruas nga fisi Mahzum e cila kishte vjedhur. Kanë thënë: kush mundet t’i flasë të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem? Kanë thënë: e kush ka guxim, përpos Usame ibën Zejdi dashatari i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Usami ka vajtur te i dërguari dhe i ka folur për çështjen në fjalë. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem i ka thënë: **O Usame, a po ndërmjetëson në dënim nga dënimet e Allahut?** Pastaj, është ngritur dhe e ka mbajtur një fjalim: ka thënë: **janë shkatëruar ata që ishin para jush, kur ka vjedhur te ata i famshmi, e kanë lënë, e kur ka vjedhur te ata i dobëti, ia kanë zbatuar dënimin. Pasha Allahun, sikur fatimeja bija e Muhamedit të kishte vjedhur, do t’ia preja dorën.**¹³⁶⁰ Kurani ka urdhëruar prerjen e dorës së vjedhësit në thënien e Allahut të Madhëruar: **“Vjedhësit dhe vjedhëses prejuani duart, si shpajmim i veprës që bënë, (kjo masë është) dënim nga Allahu. Allahu është i fuqishëm, ligjvënës i urtë. * E kush pendohet pas punës së keqe (vjedhjes) dhe përmirësohet, s’ka dyshim, Allahu ia pranon pendimin, Allahu është që fal shumë, është mëshirues.** “ Maide: 38, 39

¹³⁵³ Transmeton imam Ahmed i në Musnedin e tij, 5/ 262

¹³⁵⁴ Transmeton imam Ahmed i në Musnedin e tij, 2/ 25

¹³⁵⁵ Shiko “Marrëveshja e Medines” nga ky libër.

¹³⁵⁶ Aranijtë kanë qenë ata që bënë herezi, e mbytnë bariun e deveve dhe u kthyen kundër të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Përkthyesi

¹³⁵⁷ Sahihul-Buhari, 8/ 13

¹³⁵⁸ Sahihul-Buhari, 8/ 16

¹³⁵⁹ Sahihul-Buhari, 8/ 16

¹³⁶⁰ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-hudud, kapitulli “Ikametul-haddi alesh-sherif vel-vedi’a”, 8/ 16

Buhariu ka regjistruar në Sahihun e tij kapitullin në lidhje me thënien e Allahut të Madhëruar: “**Vjedhësit dhe vjedhëses prejuani duart, si shpagim i veprës që bënë, (kjo masë është) dënim nga Allahu. Allahu është i fuqishëm, ligjdhënës i urtë.**“ Maide: 38¹³⁶¹

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka zbatuar dënimin për vjedhje ndaj gruas nga fisi mahzum dhe nuk e ka penguar fama e saj dhe as ndërmjetësimi i Usame ibën Zejdit dhe as i të tjerëve nga të famshmit e Mekës në ndalimin e zbatimit të dënimit sheriatik ndaj saj. Vërehet se i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka zbatuar dënimin për vjedhje më shumë se një herë në jetën e tij.¹³⁶²

Zbatimi i dënimit për vjedhje ka pasur rol të madh në sigurinë e njerëzve për pasurinë e tyre, se më të është arritur frikësimi i vjedhësve nga zbatimi i dënimit ndaj tyre. Kjo ka shkaktuar që të zvogëlohet vjedhja dhe pothuajse është zhdukur në kohën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem.

S’ka dyshim se në çdo vend dhe shoqëri në botë që e zbatojnë dënimin e vjedhjes, zvogëlohet vjedhja dhe njerëzit i sigurojnë pasuritë e tyre. Po ashtu, vrasja (mbytja) e ka dënimin ekzekutim me vdekje, përpos nëse ia falin familjarët e të vrarit gjakun. Dispozita e kësaj ka ardhur qartas në Librin e Allahut të Madhëruar: “**Dhe mos e mbytni njeriun që Allahu e ka ndaluar (mbytjen e tij), përveç me drejtësi (që e kërkon sheriatin). E kush mbytet pa të drejtë (pa faj), kujdestarit të tij Ne i kemi dhënë të drejtë (të kërkojë drejtësinë), e ai të mos e kalojë kufirin në mbyetje derisa ai është i ndihmuar (prej Zotit).**“ Isra: 33

Çështja ka qenë e qartë se në dënimin e kisasit (ekzekutim) i ndalon njerëzit nga të menduarit për vrasje dhe derdhjen e gjakut të njerëzve kur të kuptojnë se gjaqet e tyre janë të kërcënuara dhe se ka kisas nëse ata e bëjnë atë (vrasjen). Prej këtu nënkuptohet se në kisas ka ruajtje të gjaqeve të jetës së njerëzve, siç ka thënë Allahu i Madhëruar: “**O ju të zotët e mendjes, kjo masë e dënimit është jetë për ju, ashtu që të ruheni (nga mbytja e njëri-tjetrit).**“ Bekare: 179

Po ashtu, është bërë me dije dënimi për banditizmin. Ai është i përmendur në thënien e Allahut të Madhëruar: “**Dënimi i atyre që luftojnë (kundërshtojnë) Allahun dhe të dërguarin e Tij dhe bëjnë shkatërrime në tokë, nuk është tjetër vetëm se të mbyten ose të gozhdohen, ose (të gjymtohen), t’u priten duart dhe këmbët e tyre të anëve të kundërta, ose të dëbohen nga vendi. Kjo (masë ndëshkuese) është poshtërim për ta në Dunja, dhe në botën tjetër ata do të kenë dënim të madh. * Përveç atyre që janë penduar para se t’i kapni. E, dini pra se Allahu bën falje të madhe, është mëshirues.**“ Maide: 33, 34

¹³⁶¹ Sahihul-Buhari, Kitabul-hudud, kapitulli 13, 8/ 16

¹³⁶² Sahihul-Buhari, 8/ 15 - 18

Ka ndodhur që i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem t'i nderojë disa njerëz nga beduinët të cilat kanë ardhur të sëmure. Ata kanë qenë një grup nga Ukali që kishin ardhur si delegatë te pejgamberi salallahu alejhi ve selem. Kanë qenë në Sufe, por sikurse e urryen të qëndrojnë në Medine. U ka thënë: nuk gjej tjetër zgjidhje, përpos të shkoni te devet e të dërguarit të Allahut. Ata kanë shkuar atje dhe kanë pirë nga qumështi i tyre dhe urina, e janë shëruar dhe janë trashur. Pastaj ata e kanë mbytur bariun dhe i kanë marrë devet me vete. Ka ardhur një lajmëtar te pejgamberi salallahu alejhi ve selem duke alarmuar për rastin. I dërguari menjëherë ka dërguar hetues mbrapa gjurmëve të tyre. Ende pa mbaruar dita ata i sollën. Urdhëroi të sjellin gozhda, i skuqin me flakë dhe ua heqin sytë, ua ka prerë duart dhe këmbët dhe nuk është ndaluar për t'i kuruar. Pastaj i kanë hudhur në shkëmbishte ku kërkonin ujë, por nuk u ka dhënë askush deri sa kanë vdekur. Ebu Kulabe ka thënë: ata kanë vjedhur, kanë mbytur dhe e kanë luftuar Allahun dhe të dërguarin e Tij.¹³⁶³

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem e ka ditur nevojën e njerëzve për siguri e të mos frikësohen. Ai salallahu alejhi ve selem i ka siguruar edhe armiqtë e tij në Mekë kur ka hyrë në të si çlirues. Ka shpallur se kush hyn në shtëpinë e Ebu Sufjanit, është i siguruar. Po ashtu, kush e mbyll derën e shtëpisë së tij, është i siguruar dhe kush hyn në xhami (Qabe), është i siguruar.¹³⁶⁴

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i vetëdijshëm për rëndësinë e sigurisë. Për këtë shkak ka qenë nga gjërat e para që u janë përmendur njerëzve pas çlirimit ndalesa e derdhjes së gjaqeve.¹³⁶⁵

Siguria ka qenë për të gjithë njerëzit në shtetin islam pej kur është paraqitur në Medinen e ndriçuar. Siguria dhe paqja përfshirëse kanë qenë nga qëllimet e para të shtetit të të dërguarit salallahu alejhi ve selem prej formimit të tij.

Shteti islam ka bashkuar mes ndalesës së krimit dhe zbatimit të dënimit ndaj kriminelit, ashtu që t'i ruajë të drejtat, të sistematizojë drejtësinë, ta përhapë sigurinë. Kjo ka qenë kërkesa më e rëndësishme njerëzore pas fesë dhe teuhidit dhe më të furnizimi. Të gjitha janë përmendur në mrekullinë që e ka qartësuar thënia e Allahut të Madhëruar: “Pra, le ta adhurojnë Zotin e kësaj shtëpie, * I cili i ushqeu pas urisë dhe i siguroi prej çdo frike! “ Kurejsh: 3, 4

Ky është teuhidi, furnizimi, siguria që janë bashkuar në këtë ajet mrekulli hyjnore. Janë përmendur të ndërlydhura me shtëpinë e Allahut dhe kiblen e myslimanëve si simbol i vendit, sistemit dhe fesë në të njëjtën kohë.

¹³⁶³ Transmeton Buhariun në Sahihun e tij, Kitabul-hudud, kapitulli, “Semrun-nebiji salallahu alejhi ve selem caujuni-muharibine”, 8/ 19

¹³⁶⁴ Shiko “Çlirimi i Mekes” nga ky libër.

¹³⁶⁵ Shiko Ibën Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 415

SENDËRTIMI I ETIKAVE DHE MORALIT SHOQËROR¹³⁶⁶

Shoqëritë njerëzore në përgjithësi dhe shoqëria arabe në veçanti e kishin prishur moralin e tyre, bënë keq ndaj njëri-tjetrit dhe e nënçmonin njëri-tjetrin.¹³⁶⁷ Orvatjet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem për ndryshimin e shoqërisë në Mekë kanë qenë nga brenda e fortë dhe serioze. Me atë orvatje është përhapur Islami dhe ajo që lidhet me të nga sheriati dhe ndërtimi etik dhe moral së bashku me ndërlidhjen humane, me lidhjet miqësore mes individëve të kolektivit në përgjithësi dhe atë duke filluar prej të afërmeve, baballarët, bijtë në një kohezion mes fesë, shoqërisë dhe moralit. Kurejshët e vështirësuan dhe e penguan thirrjen dave, pasi që ajo u pati rënë në fytyrë. E luftuan të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe e shqetësuan tej mase dhe po ashtu edhe sahabët e tij. Kjo i pati shtyrë që të interesohen të gjejnë vend tjetër për të formuar një shoqëri myslimane të dalluar me edukatën e tyre, moralin e tyre dhe kohezionin e tyre. Rezultat i kësaj ka qenë hixhreti në Medine, ku ishte fillimi i sendërtimit të shoqërisë njerëzore myslimane e sigurt. Atje shkuan muhaxhirët, u bashkuan me banorët e Medines ensarët, u shoqëruan dhe u vëllazëruan. Aty hasën në organizim që u njoh si vëllazërim që i shfaqti margaritarët e shoqërisë së çiltër vëllazërore. Allahu i Madhëruar ka thënë: ***“Edhe ata që përgatitën vendin (Medinen) dhe besimin para tyre, i duan ata që shpërnguleshin tek ata dhe nuk ndiejnë në gjoksat e tyre ndonjë nevojë (për zili a tjetër) nga ajo që u jepej atyre (muhaxhirëve), madje edhe sikur të kishin vetë nevojë për të, ata u jepnin përparësi atyre para vetvetes. Kush është i ruajtur prej lakmisë së vet, të tillët janë të shpëtuar.*“** Hashër: 9

Ndërtimi i shoqërimit (miqësimi) dhe vëllazërimit i gjeneratës së sahabëve dhe gjeneratave të umetit pas tyre. Allahu i Madhëruar ka thënë: ***“Edhe ata që kanë ardhur pas tyre e thonë: “Zoti ynë, falna ne dhe vëllazërit tanë që para nesh u pajisën me besim dhe mos lejo në zemrat tona farë urrejtjeje ndaj atyre që besuan. Zoti ynë Ti je i butë, mëshirues.”*“** Hashër: 10

Pastrimi i shpirtit dhe ndërtimi i moralit kanë qenë nga bërthamat e thirrjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem që është ilustruar në thënien e Allahut të Madhëruar: ***“(Sikurse plotësova mirësinë Time ndaj jush) Ashtu siç dërguam nga gjiu juaj të dërguar t’u lexojë ajetet Tona, t’ju pastrojë, e t’ju mësojë librin dhe traditën, e edhe t’ju mësojë atë që nuk e dinit.*“** Bekare: 151

¹³⁶⁶ Ndoshta më mirë që e ka paraqitur këtë temë është ajo që e transmeton Buhari në Sahihun e tij në Kitabul-edebe, në kapituj të ndryshëm për moralin, lidhjen fafaisnore, tolerancën, për marëdhëniet me fqin, me të gjerët, të afërmit etj. në më tepër se 128 kapituj. shko Sah el-Buhari 7/ 65 - 128

¹³⁶⁷ Për informata më të thella në këtë temë referoju dr. Ahmed ibn Abdul-Aziz ibn Kasim El-Haddad, “Ahlakun-nebijji salallahu alejhi ve selem fi Kurani ves-sunneti”, me tre vëllime, sh.b. EL-Garb el-islami, Bejrut, botimi i dytë, 1419 h.

Po ashtu në thënien e të madhëruarit: “*Eshtë e vërtetë se Allahu u dha dhuratë të madhe besimtarëve, kur ndër ta nga mesi i tyre dërgoi të dërguar që atyre t’u lexojë shpalljen e Tij, t’i pastrojë ata, t’ua mësojë Kuranin dhe sheriatin, edhe pse, më parë ata ishin krejtësisht të humbur.*” Ali Imran: 164

Po ashtu: “*Ai është që arabëve të pashkolluar u dërgoi Pejgamberin nga mesi i tyre që t’ua lexojë ajetet e Tij, t’i pastrojë ata, t’ua mësojë librin dhe sheriatin, edhe pse më parë ata ishin në një humbje të dukshme.*” Xhumua: 2

Po ashtu: “*Zoti ynë, dërgo ndër ta, nga gjiu i tyre të dërguar që t’u lexojë atyre ajetet Tua, t’u mësojë atyre librin dhe urtësinë, e t’i pastrojë (prej ndytësisë së idhujtarisë) ata. S’ka dyshim se Ti je ngadhënjyesi, i dijsلمي.*” Bekare: 129

Shumë norma shariatike kanë ardhur për t’i realizuar marrëdhëniet e mira mes individëve në shoqëri¹³⁶⁸ dhe në një familje të vetme. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: “**Bamirësia është morali i mirë.**”¹³⁶⁹

Po ashtu ka thënë: “**Më i miri prej jush është ai që ka moral më të mirë.**”¹³⁷⁰

Islami është koncentruar në përmirësimin e marrëdhënieve të bijve me prindërit dhe prindërit me bijtë e tyre. Urdhri hyjnor për bamirësinë ndaj prindërve ka pasur domethënie në përmirësimin e marrëdhënieve prej gjeneratës në gjeneratë duke e përhapur mëshirën e ndërsjelltë dhe të vazhdueshme. Bamirësia ndaj prindërve është përmendur e bashkuar me respektin ndaj Allahut të Madhëruar, siç ka thënë i Madhëruari: “*Zoti yt ka dhënë urdhër të prerë që të mos adhuronit tjetër pos Tij, që të silleni në mënyrë bamirëse ndaj prindërve. Nëse njërin prej tyre, ose që të dy, i ka kapur pleqëria pranë kujdesit tënd, atëherë mos u thuaj atyre as “of - oh”, as mos u bën i vrazhdë ndaj tyre, po atyre thuaju fjalë të mira (të buta, respektuese). * Dhe në shenjë mëshire shtrije pranë tyre krahun përulës e respektues dhe thuaj: “Zoti im! Mëshiroji ata të dy, sikurse më edukuan mua kur isha i vogël”.*” Isra: 23, 24

Gjithashtu, Kurani i potencon të afërmit dhe marrëdhëniet e mira ndaj tyre në thënien e të Madhëruarit: “*Dhe jepi çdo të afërmi të drejtën që i takon, edhe të varfërit, edhe atij në kurbet, po mos shpenzo tepër e pa rrugë.*” Isra: 26

¹³⁶⁸ Shiko El-Hauli, Muhamed Abdul-Aziz, “El-Edebun-nebevi, aidhatun baligatun ve hikemun baligatun, botimi i parë, sh.b. El-Kalem, Bejrut, 1406 h.

¹³⁶⁹ Transmeton Ahmedi në Musnedin e tij, 2/ 250

¹³⁷⁰ Transmeton Buhari në Sahihun e tij në Kitabul-edeb, kapitulli “Husnul-huluk ves-seha ve ma jukrehu minel-buhli”, 7/ 82

Po ashtu, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë në gradat më të larta të moralit siç e ka përkthyer Allahu i Madhëruar në thënien e Tij: “**Vërtet, ti je në një shkallë të lartë të moralit!**“ Kalem: 4

Allahu xh.sh. i ka urdhëruar njerëzit të ndjekin shembullin e tij në thënien e Allahut të Madhëruar: “**Ju e kishit shembullin më të lartë në të dërguarin e Allahut, kuptohet, ai që shpreson në shpërblimin e Allahut në botën jetër, ai që atë shpresë e shoqëron duke e përmendur shumë shpesh Allahun.**“ Ahzab: 21

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: “**Unë jam dërguar t’i plotësoj vlerat e moralit.**”¹³⁷¹ I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë modest. E ka vizituar të sëmurin, e ka përcjellë xhenazen, i është përgjigjur ftesës, e ka urryer t’i ngriten njerëzit dhe është treguar modest ndaj pleqve dhe ndaj të vegjëlve. Kur ka ardhur ndonjë i huaj e ka hasur në mexhlis të pa dalluar mes sahabëve të tij. Ka qenë bujar dhe ka urdhëruar për bujari, zemërgjerë dhe ka urdhëruar për zemërgjërësi, i dëlirë dhe ka urdhëruar për dëlirësi dhe për pavarësi nga njerëzit. Ka qenë trim dhe ka qenë i mençur, i butë dhe ka urdhëruar për butësi. Ka qenë me erë të mirë, i pastër dhe ka urdhëruar në të. Në krye të të gjitha këtyre vjen edukata e mirë me Allahun s.v.t. duke filluar me teuhid dhe të qenët i kënaqur me robërimin ndaj Allahut, duke pasur mendim të mirë për Të, duke iu mbështetur Atij, duke iu frikësuar atij, duke qenë i kënaqur për atë që ta ka ndarë, duke pasur shpresë tek ajo që është te Ai, duke qenë i devotshëm ndaj tij, duke pasur frikërespekt ndaj Tij në vetmi dhe para të tjerëve, duke e shoqëruar veten me përmendjen e Tij, duke e falënderuar dhe duke e adhuruar në formën më të mirë. “**E, besimtarë të vërtetë janë vetëm ata të cilëve kur përmendet Allahu u rrëqethen zemrat e tyre, të cilëve kur u lexohen ajetet e Tij u shtohet besimi, dhe që janë të mbështetur vetëm te Zoti i tyre. * Dhe, të cilët falin (rregullisht) namazin dhe nga ajo, me çka Ne i furnizuar, ata japin.**“ Enfal: 2, 3

Po ashtu, në thënien e të Madhëruarit: “**Pra ju më kujtoni Mua (me adhurime), Unë ju kujtoj juve (me shpërblim). Më falënderoni e mos Më mohoni.**“ Bekare: 152

Fjala e Allahut

Ç’është kështu me ju, që nuk e madhëroni Allahun siç duhet (duke e pasur frikë), “Kur Ai ju krijoi në disa etapa.”“Nuh: 14

Po ashtu ka thënë: “**Ti nuk angazhohesh me asnjë çështje, nuk lexon nga ai pjesë nga Kurani dhe nuk bëni ndonjë vepër, vetëm se ne jemi prezentuesit tuaj, kur ju ndërmerri atë. Zotit tënd nuk mund t’i fshihet as në tokë e as në**

¹³⁷¹ Albani e ka vlerësuar me gradën sahih. shiko Musnedin e imam Ahmedit, 2/ 381. te ai është me tekst “moralin e mirë”.

qiell as sa grimca e as më e vogël se ajo e as më e madhe, por vetëm sa është evidentuar në librin e sigurt. “Junus: 61

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: “Turpërohuni nga Allahu me një turp të vërtetë, ruajeni kokën dhe atë që e përmban, edhe barkun dhe atë që përmban dhe përkujtojeni vdekjen dhe pasojat pas saj.”¹³⁷²

Po ashtu, ka thënë: “Allahu është më meritore të turpërohesh prej tij se sa nga njerëzit.”¹³⁷³

Nga edukata ndaj Allahut është të kthehesh kah Ai me pendim, me kërkim të faljes me arratisje të Ai siç ka thënë i Madhëruari:

“Andaj, ikni (prej dënimit) drejt (shpërblimit të) Allahut, se unë vërtet që jam dërguar te ju prej Tij, si paralajmërues i qartë!” *Dharrijat: 50*

Po ashtu duke i përkujtuar begatitë e tij siç ka thënë i Madhëruari:

“Çdo mirësi që keni, është nga Allahu. E, nëse ju godet ndonjë fatkeqësi, prapë nuk keni kujt t’i kërkoni ndihmë përveç Tij.

Nahël: 53

Duke e përkujtuar bujarinë e tij, mirësinë dhe mbikëqyrjen e tij ndaj krijesave:

“Kush bën veprë të mirë, qoftë mashkull ose femër, e duke qenë besimtar, Ne do t’i japim atij një jetë të mirë (në këtë botë), e (në botën tjetër) do t’ju japim shpërblimin më të mirë për veprat e tyre. “ Nahël: 97

Nga edukata e mirë me Allahun është të kesh edukatë me kuranin fjalën e Allahut: **“Kur lexohet Kurani, ju dëgjojeni atë (me vëmendje) dhe heshtni, në mënyrë që të fitoni mëshirë.”** Araf: 204

Nga etiket në të cilat është edukuar umeti islam është edukata e mirë me të dërguarin e Tij salallahu alejhi ve selem në jetën e tij dhe pas vdekjes së tij siç është në thënien e të Madhëruarit: **“O besimtarë, mos bëni asgjë para (se të orientoheni në udhëzimet e) Zotit dhe të dërguarit të Tij, kini kujdes Allahun, se me të vërtetë Allahu i dëgjon të gjitha dhe i di të gjitha. * O ju që keni besuar, mos ngreni zërin tuaj mbi zërin e Pejgamberit dhe mos iu ngërmoni atij si i ngërmoheni njëri-tjetrit, e të zhduken veprat tuaja duke mos ditur ju. * Ata që ulin zërat e tyre pranë të dërguarit të Allahut, Allahu zemrat e tyre i ka përshtatur për**

¹³⁷² Transmeton Ahmedi në Musnedin e tij, 1/ 387

¹³⁷³ Transmeton Buhariu në Kitabul-gusul, kapitulli “Men igtesele urjanen vahdehu fil-hulveti ve men resettere fe huve efdal”, 1/ 73

*devotshmëri, ata kanë falje mëkatesh dhe shpërblim të madh. * Ata që të thërrasin përtej mureve, shumica e tyre janë që nuk kuptojnë. * E sikur ata të bënin durim derisa të kishe dalë ti vetë, do të ishte më edukative për ta, po Allahu është mëkatfalës, mëshirues.* “ Huxhurat: 1 – 5

Kurani ka urdhëruar sahabët e pejgamberit salallahu alejhi ve selem për pasimin e urdhërit të tij dhe moskundërshtimin e tij në thënien e të madhëruarit: “*Thirrjen e të dërguarit mos e konsideroni si thirrjen tuaj ndaj njëri-tjetrit. Allahu i di ata që tërhiqen prej jush tinëzisht, prandaj, le të ruhen ata që kundërshtojnë rrugën e tij (të të dërguarit) se ata do t'i zë ndonjë telashe, ose do t'i godasë dënimi i idhët.*” Nur: 63

Dhe po ashtu ka thënë: “*Atë që Allahu nga banorët e vendeve (jobesimtare) ia dha pa luftë të dërguarit të vet, ajo i takon Allahut, të dërguarit të afërmve, jetimëve, të varfërve, kurbetçinjve. (Kështu veprohet) Që ajo të mos ndahet ndërmjet pasanikëve tuaj. Cka t’ju japë Pejgamberi, atë merrnie, e çka t’ju ndalojë, përmbanju dhe kini frikë Allahun, se Allahu është ndëshkues i ashpër.*” Hashër: 7

Dhe po ashtu ka thënë: “*Për Zotin tënd jo, ata nuk janë besimtarë (të asaj që të zbriti ty as të asaj para teje) derisa të mos zgjedhin ty për të gjykuar në atë konflikt mes tyre, e pastaj (pas gjykimit tënd) të mos ndiejnë pakënaqësi nga gjykimi yt dhe (derisa) të mos binden sinqerisht.*” Nisa: 65

E ka konfirmuar edukatën e mirë me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe se nuk duhet të largohen nga ai kur është në ndonjë çështje vendimtare, përpos me lejen e tij siç është në thënien e të Madhëruarit: “*Besimtarë janë vetëm ata që i besuan Allahut dhe të dërguarit të Tij, dhe kur janë me të (të dërguarin) për ndonjë çështje të përbashkët (të rëndësishme), nuk largohen pa i kërkuar leje atij. S’ka dyshim se ata që kërkojnë leje prej teje, ata i besojnë Allahut dhe të dërguarit të Tij. E kur të kërkojnë leje për ndonjë punë të tyre, lejo kë të duash, e kërkoji falje Allahut për ata, se vërtet, Allahu falë shumë dhe është mëshirues.*” Nur: 62, 63

Siç edhe e ka urdhëruar umetin me dëgjim dhe respektim ndaj të dërguarit të Allahut: “*Kur thirren besimtarët për gjykim ndërmjet tyre te Allahu dhe te i dërguari i Tij, e vetmja fjalë e tyre është të thonë: “Dëgjuam dhe respektojm!” Të tillët janë ata të shpëtuarit. * Kush respekton Allahun dhe të dërguarin e Tij, ia ka frikën Allahut dhe i përmbahet udhëzimit të Tij, të tillët janë ata që do ta arrijnë atë që dëshirojnë. * Ata (hipokritët) betohen me një betim të fortë në Allahun se sikur t’i urdhëroshë ti, ata gjithsesi do të dilnin (për në luftë). Thuaj: “Mos u betoni!” Bindja është e ditur, (ju vetëm me gojë thoni e jo me zemër). S’ka dyshim, Allahu hollësisht di çka veproni. * Thuaj: “Respektojeni*

Allahun dhe respektojeni të dërguarin!” Nëse ata refuzojnë, atëherë atij i takon përgjegjësia me çka është i ngarkuar ndërsa juve përgjegjësia me çka jeni të ngarkuar, nëse i bindeni atij, atëherë kenë gjetur të vërtetën. I dërguari ka obligim vetëm komunikimin e qartë. “ Nur: 51 – 54

I dërguar salallahu alejhi ve selem thoshte: **“Kush dëshiron të shpëtojë nga Zjarri dhe të hyjë në xhenet, le t’i vijë vdekja ai duke dëshmuar se s’ka zot që meriton adhurimin, përveç Allahut dhe se Muhamedi është robi i Tij dhe i dërguari i Tij, gjersa me njerëzit të bëjë atë që dëshiron të bëjnë me të.”**¹³⁷⁴

Pejgamberi salallahu alejhi ve selem ka qenë asket ndaj dynjasë dhe ka porositur për një gjë të tillë. Ai është cilësuar me cilësitë më të larta që nxisin në pastërti, nderimin e ndenjave të tjerëve në ngrënien, pijen, veshjen dhe dukjen. Ka porositur për përhapjen e dashurisë dhe paqes mes njerëzve. Ka thënë: “A t’ju tregoj kush është më i dashuri për mua dhe kush është më i afërt me mua me ndenjtje në Ditën e Kijametit? Është ai që ka moral më të mirë me krahë më të butë që i shoqërojnë njerëzit dhe shoqërohen nga tjerët.”¹³⁷⁵

Siç ka thënë i dërguari salallahu alejhi ve selem: **“Pasha Atë në dorë të Cilit është shpirti im, nuk do të hyni në xhenet derisa të besoni, e as nuk do të besoni derisa ta doni njëri-tjetrin. A t’ju tregoj për një gjë që nëse e bëni, do ta doni njëri-tjetrin? Përhapeni selamin ndaj njëri-tjetrit!”**¹³⁷⁶

I dërguari salallahu alejhi ve selem kur ka kaluar edhe pranë fëmijëve i ka përshëndetur me selam.

Allahu ka urdhëruar për kërkim të lejes dhe përhapjen e selamit siç është në thënien e të Madhëruarit: **“O ju që besuat, mos hyni në shtëpi të huaja pa kërkuar leje dhe pa përshëndetur njerëzit e saj. Kjo është më mirë për ju në mënyrë që të merrni mësim.**” “ Nur: 27

Kurani e ka konfirmuar ndërtimin moral për shoqërinë me modesti e paqe me njerëzit në thënien e të madhëruarit: **“E robërit e Zotit janë ata që ecin nëpër tokë të qetë, e kur atyre me fjalë u drejtohen injorantët, ata thonë: “Paqe!”**“ Furkan: 63

Po ashtu në thënien: **“Dhe mos ec nëpër tokë me mburrje, pse ti as nuk mund ta çash tokën as nuk mund ta arrish lartësinë e maleve.**” “ Isra: 37

¹³⁷⁴ Shiko Ebu Bekër El-Xhezairi, “Minhaxhul-muslim”, f. 103

¹³⁷⁵ Transmeton Buhariu në Kitabul-menakib, kapitulli “Fadailus-sahabe”, 4/ 218; Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 1/ 194

¹³⁷⁶ Sahih Muslim, Kitabul-iman, 1/ 53

Po ashtu në thënien: “*Dhe mos shtrembëro fytyrën tënde prej njerëzve, mos ec nëpër tokë kryelartë, se Allahu nuk e do asnjë mendjemadh e që shumë lavdërohet. * Të jesh i matur në ecjen tënde, ulë zërin tënd, se zëri më i egër është zëri i gomarit.*” Lukman: 18, 19

I dërguari salallahu alejhi ve selem urdhëronte në butësi që është nga shkaqet e miqësismit në familje dhe shoqëri. Ka thënë: **Allahu e do butësinë në çdo gjë.**¹³⁷⁷

Po ashtu ka thënë: “**Në çdo gjë që është butësia, e zbukuron atë.**”¹³⁷⁸

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka praktikuar butësinë dhe sjelljen subtile me sahabët si ka thënë Allahu i Madhëruar: “*Ti ishe i butë ndaj atyre, ngase Allahu të dhuroi mëshirë, e sikur të ishe i vrazhdë e zemërfortë, ata do shkapërderdheshin prej teje, andaj ti falju atyre dhe kërko ndjesë për ta, e konsultohu me ta në të gjitha çështjet, e kur të vendosësh, atëherë mbështetu në Allahun, se Allahu i do ata që mbështeten.*” Ali Imran: 159

Me butësi dhe subtilitet ka qenë dashuria e pejgamberit salallahu alejhi ve selem për umetin e tij dhe për kujdesin ndaj tyre “*Juve ju erdhi i dërguar nga lloji juaj, atij i vjen rëndë për vuajtjet tuaja, sepse është lakmues i rrugës së drejtë për ju, është i ndijshëm dhe i mëshirshëm për besimtarët.*” Teube: 128

“*E ty të mos shkojnë kurrsesi sytë në atë me çka Ne i pajisëm disa prej tyre, as mos u brengos për ta (pse nuk besuan), kurse ndaj besimtarëve jij i përrulur e i butë.*” Hixhër: 88

“*E të jesh i butë ndaj besimtarëve që të pranuan ty.*” Shuara: 215

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë shembull i mëshirës, dhënies dhe moralit të mirë. Për të na ka treguar Hatixheja (Allahu qoftë i ënaqur me të!) e cila e qetësoi pejgamberin pas trishtimit që përjetoi kur i zbriti shpallja. Ajo i përmendi moralin e tij të lartë “Jo, jo për Zotin, Allahu ty kurrë nuk do të të turpërojë, sepse ti e mban lidhjen farefisnore, e gostit mysafirin, kujdesesh për të varfërit, e kompenson të humburën, gjithnjë u ndihmon të tjerëve dhe ndjek të drejtën.”¹³⁷⁹ Kjo ishte konfirmim për gjithë umetin në tërësi. Me të vërtetë vlerat e moralit dhe virtytet e mira janë shkak për të shpëtuar nga rastet e këqija.¹³⁸⁰

¹³⁷⁷ Transmeton Buhariu në Kitabul-edeb, kapitulli “Er-rifku fil-emri kul-lihi”, 7/ 8

¹³⁷⁸ Transmeton Muslim në sahihun e tij, Kitabul-birr, kapitulli “Fadlur-rifk”, 8/ 22; Imam Ahmedî në Musnedin e tij, 6/ 58, 112

¹³⁷⁹ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, kapitulli “Kejfe kane bed’ul-vahji ila resulil-lahi salallahu alejhi ve selem” që është hadith I tretë në Sahih el-Buhari, 1/ 3

¹³⁸⁰ Ahmed ibn Abdul-Aziz EL-Hadda, “Ahlakun-nebijji salallahu alejhi ve selem fil-Kurani ves-sunneti”, 1/ 77

I dërguari salallahu alejhi ve selem kur ka hyrë në Mekë si çlirues ka qenë modest dhe e ka përlulur kokën pa krenim dhe as mendjemadhësi.¹³⁸¹

Ai rrinte edhe me ndonjë grua të dobët (plakë), po edhe më ndonjë fëmijë. I dëgjonte dhe bisedonte me ta si dhe ua plotësonte nevojat.¹³⁸²

Ndoshta hadithi që e përcjell Enesi radijallahu anhu e shpjegon këtë thënie e tij: I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e vizitonte të sëmurin, prezantonte në xhenaze, hipte në gomar, i përgjigjej ftesës së robit. Ka thënë: Në ditën e Kurejdhas ka qenë i hipur në gomar me kërpesh me litar nga liri dhe mbi të ka pasur samar nga fibrat.¹³⁸³ Nuk i ka penguar që pas vete ndonjëherë të marrë bashkëudhëtar ndonjë njeri apo fëmijë. Shpesh e ka marrë mbrapa në kafshë Usame ibën Zejdin radijallahu anhu. Ndonjëherë e ka marrë ndonjëherë nga gratë.¹³⁸⁴

Ka thënë i dërguari salallahu alejhi ve selem: **Me të vërtetë Allahu i Madhëruar ka shpallur të jeni modest ashtu që mos të mburret askush para tjetrit.**¹³⁸⁵

I dërguari salallahu alejhi ve selem gjatë udhëtimit ka punuar bashkë me sahabët e tij, ka mbledhur dru dhe një pjesë të punës e ka bërë vetë personalisht si të gjithë të tjerët nga njerëzit. Ai ka marrë pjesë në ndërtimin e xhamisë dhe po ashtu ka marrë pjesë në shtëpi për punët shtëpiake. **“Ka qenë i angazhuar edhe me punët e shtëpisë.”**¹³⁸⁶

Ai salallahu alejhi ve selem e kishte turpin nga shprehia e tij siç e kishte cilësuar Allahut i Madhëruar: **“O ju që besuat, mos hyni në shtëpitë e Pejgamberit ndryshe vetëm nëse u lejohet për ndonjë ngrënie e duke mos pritur përgatitjen e saj, por kur të thirreni, atëherë hyni, e kur të jeni ushqyer, atëherë shpërndahuni, duke mos hyrë në bisedë me njëri-tjetrin, vërtet këto (pritja, qëndrimi, biseda) e mundojnë Pejgamberin, por ai turpërohet prej jush; Allahu nuk i turpërohet realitetit. E kur kërkonit prej tyre (grave të Pejgamberit) ndonjë send, atë kërkojeni pas perdes, kjo është më pastër për zemrat tuaja dhe të tyre. Juve nuk ju takon ta mundoni të dërguarin e Allahut, e as të martoheni kurrë me gratë e tij, pas (vdekjes së) tij. Këto janë tek Allahu mëkat i madh.**“ Ahzab: 53

¹³⁸¹ Shiko “Çlirimi i Mekes”, nga ky libër.

¹³⁸² Transmeton Muslimi në Sahihun e tij, kapitulli “Kurbun-nebijji salallahu alejhi ve selem minenas”.

¹³⁸³ Tirmidhiu, Kitabul-xhenaiz, kapitulli 32, hadithi nr. 1017, 3/ 337

¹³⁸⁴ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-edeb, kapitulli “Kaulur-rxhuli xhealeniall-ahu fidake”, 7/ 116

¹³⁸⁵ Transmeton Ibn Maxhe në Sunenin e tij, kapitulli “El-Haja”, hadithi nr. 4179, 2/ 1399

¹³⁸⁶ Nga hadithi i Aishes radijallahu anha te Buhariu, Kitabul-edeb, kapitulli “Kejfe jekunur-rexhulu fi ehlihi, 7/ 83

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thirrur në masatari në bashkim mes dynjasë dhe Ahiretit, ashtu që të mos jetë dynjaja dhe zbukurimet e saj interesimi parësor i njeriut. “Njerëzve u është zbukuruar dashuria ndaj të këndshmeve, ndaj grave, djemve e ndaj pasurisë së grumbulluar nga ari e argjendi, ndaj kuajve të stolisur, bagëtisë e bujqësisë. Këto janë kënaqësi të kësaj bote, po tek Allahu është e ardhmja më e mirë.” Ali Imran: 14

“Thuaj: *“Kush i ndaloi bukuritë dhe ushqimet e mira që Allahu i krijoi për robërit e vet?” Thuaj: “Ato janë në këtë botë për ata që besuan, e në ditën e kijametit janë të posaçme për ta. Kështu ia sqarojmë argumentet një populli që kupton.*” Araf: 32

“Dhe me atë që të ka dhënë Allahu, kërko (ta fitosh) botën tjetër, e mos lë mangut atë që të takon nga kjo botë, dhe bëj mirë ashtu siç të ka bërë Allahu ty, e mos bëj të këqija në tokë, se Allahu nuk i do çrregulluesit.” Kasas: 77

“E kur t’i kryeni detyrat tuaja, përmendeni Allahun sikurse i përkujtoni prindërit tuaj, bile përmendeni edhe më fort. Ka disa prej njerëzve që thonë: “Zoti ynë, na jep Ti neve në këtë botë”! Për të nuk ka asgjë në botën tjetër. Por ka dbe të tjerë që thonë: “Zoti ynë, na jep të mira në këtë botë, na jep të mira në botën tjetër dhe na ruaj nga dënimi i Zjarrit (të Xhehenemit)”

Bekare: 200-201.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdesshëm për hallet e sahabëve për shkak të dashurisë që kishte për ta. Për këtë shkak ka biseduar me Muadh ibën Xhebelin një ditë dhe i ka thënë: O Muadh, unë me të vërtetë të dua. Të porosis, o Muadh, kurrë mos e lër pas namazeve në fund të thuash: *Allahumme eainni, ala dbikrike ve shukrike ve busni aibadetike.*”(O Allah, më ndihmo që të të përmendë, të të falenderoj dhe të të adhuroj në mënyrën më të mirë.).¹³⁸⁷

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Kur ta dojë ndonjëri vëllaun e vet le t’ia bëjë këtë me dije!”**¹³⁸⁸

Ai salallahu alejhi ve selem po ashtu ka inkurajuar me çdo gjë që shpie në përhapjen e dashurisë mes njerëzve, si vizita, dhurata,¹³⁸⁹ buzëqeshja për të cilën ka thënë “

¹³⁸⁷ Shiko Musnedin e Imam Ahmedit, 5/ 245

¹³⁸⁸ Shiko Musnedin e Imam Ahmedit, 4/ 30

¹³⁸⁹ Sunen Tirmidhi, Kitabul-birri, f. 34, çfar është përmendur në pranimin e dhuratës dhe shpërblimit për të, hadithi nr. 1953, 4/ 338

Buzëqeshja në fytyrën e vëllait tënd është sadaka.¹³⁹⁰ Po ashtu, i ka mësuar që ta përsëndesin njëri-tjetrin me përsëndetje më të mirë **“Kush përsëndet me ndonjë përsëndetje, ju kthejani me përsëndetje edhe më të mirë, ose kthejeni ashtu. Allahu llogarit çdo send.**“ Nisa: 86

Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij në Librin e kërkimit të lejesës kapitullin “Përhapja e selamit është nga islami”.¹³⁹¹ Po ashtu, edhe në librin e imanit ka vendosur kapitullin “Selami është nga islami.” Tirmidhiu ka vendosur në Sahihun e tij kapitullin “Çfarë është përmendur për vlerën e selamit”.¹³⁹²

Kurani Fisnik e ka ndaluar dallimin e njerëzve mes tyre dhe i ka përkujtuar me origjinën e tyre të njëjtë dhe ua ka ndaluar nënçmimin mes tyre në thënien e Allahut të Madhëruar: **“O ju që besuat, nuk bën të tallet një popull me një popull tjetër, meqë të përqeshurit mund të jenë më të mirë nga ata të cilët përqeshin dikë tjetër, e as gratë me gratë e tjera, sepse mund të ndodhë që gratë e tjera të jenë më të mira se ato që përqeshin (duke e nënçmuar njëri-tjetrin) dhe mos etiketoni njëri-tjetrin me llagape. Pas besimit është keq të përhapet llagapi i keq. E ata që nuk pendohen, janë mizorë. * O ju që keni besuar, largohuni prej dyshimeve të shumta, meqë disa dyshime janë mëkat dhe mos hulumtoni për zbulimin e të metave të njëri-tjetrit, dhe mos përgjoni njëri-tjetrin; a mos ndonjëri prej jush dëshiron të hajë mishin e vëllait të vet të vdekur? Atë, pra, e urreni! Kini frikë nga ndëshkimi i Allahut, e Allahu është mëshirues, Ai pranon shumë pendimin. * O ju njerëz, vërtet Ne ju krijuam ju prej një mashkulli dhe një femre, ju bëmë popuj e fise që të njiheni ndërmjet vete, e s’ka dyshim se te Allahu më i ndershmi ndër ju është ai që më tepër është ruajtur (këqijat), e Allahu është shumë i dijshtëm dhe hollësisht i njohur për çdo gjë.**“ Huxurat: 11 – 13

Pastaj e ka konfirmuar vëllazërinë e besimtarëve në thënien e të Madhëruarit: **“S’ka dyshim se besimtarët janë vëllezër, pra bëni pajtim ndërmjet vëllezërve tuaj dhe kini frikë Allahun, që të jeni të mëshiruar (nga Zoti).**“ Huxurat: 10

E ka urdhëruar pajtimin mes tyre në rast konflikti dhe qëndrimin kundër agresorit me vazhdimësi për pajtim në thënien e Allahut të Madhëruar: **“Nëse dy grupe besimtarësh tentojnë të luftojnë ndërmjet vete, ju pajtoni ata, e në qoftë se ndonjëri prej tyre e sulmon tjetrin, atëherë luftojeni atë grup që vërsulet pa të drejtë, derisa t’i bindet udhëzimit të Allahut, e nëse kthehet, atëherë me**

¹³⁹⁰ Sunen Tirmidhi, Kitabul-birri, f. 36, çfar është përmendur për rata që bëjnë mirë, hadithi nr. 1956, 4/ 340. I ka përmbledhur Abdullah Nexhib Salim, “Mervijat et-tebssum fis-siretin-nebevije”, në librin që e ka titulluar “Ibtisamat nebevije”, sh.b. shtetërore Ikre, botimi i parë, Kairo, 1427 h.

¹³⁹¹ Sahih el-Buhari, 7/ 128

¹³⁹² Sahih el-Buhari, 1/ 12; Sahih Muslim, 7/ 2; Shiko Kitabul-isitëdhan, 5/ 52

drejtësi bëni pajtimin ndërmjet tyre, mbani drejtësinë, se vërtet Allahu i do të drejtët. “ Huxhurat: 9

Gjithashtu, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka ndaluar nga përgojimi¹³⁹³ dhe nga nënçmimi i njëri-tjetrit. Ka thënë: “Mjafton nga e keqja për njeriun ta nënçmojë vëllaun e vet mysliman.”¹³⁹⁴

Allahu i Madhëruar ka thënë: “*Dhe mos shtrembëro fytyrën tënde prej njerëzve, mos ec nëpër tokë kryelartë, se Allahu nuk e do asnjë mendjemadh e që shumë lavdërohet.*” Lukman: 18

Allahu i Madhëruar ka urdhëruar për ndjesë dhe falje për njerëzit në thënien e Tij: “*O ju që besuat, ju është bërë obligim gjurmimi për dënim për mbytje: i liri për të lirin, rob për robin, femra për femrën. Kurse atij që i falet diçka nga vëllai i vet, atëherë ajo le të përcillët (e atij që fal) kuptueshëm dhe shpagimi (nga dorasi) atij le t’i bëhet me të mirë. Kjo është një lehtësim dhe mëshirë prej Zotit tuaj. E kush tejkalon pas këtij (pajtimi), ai ka një dënim të idhët.*” Bekare: 178

Po ashtu: “*Të ndershmit dhe të pasurit nga ju, të mos betohen se nuk do t’u japin të afërmeve, të varfërve dhe atyre që për hir të Allahut lanë vendlindjet e tyre, po le t’ua falin (gabimin) dhe mos t’ua zënë për të madhe. A nuk dëshironi që Allahu t’ju falë ju? Allahu fal dhe mëshiron shumë.*” Nur: 22

Po ashtu: “*Shpërblimi për të keqen është i njëjtë me atë të keqe. Por, atë që fal dhe pajton, e pret shpërblimi i Allahut. Ai, në të vërtetë, nuk i do të padrejtët*” Shura: 40

Po ashtu: “*Nuk është e barabartë e mira dhe e keqja. Andaj, (të keqen) ktheje në mënyrën më të mirë, se atëherë ai, me të cilin kishit njëfarë armiqësie, do të bëhet mik i afërt.*” Fusliet: 34

“*Nxitioni drejt faljes së gjynaheve nga Zoti juaj dhe Xhenetit, hapësira e të cilit është sa qiejt e Toka dhe që është përgatitur për të devotshmit*” Ali Imran: 133.

Të gjitha këto barazi dhe vlerësim i të tjerëve me pajtim mes atyre që janë në konflikt është për ndërtimin e një shoqërie islame me moral të bashkuar dhe të ndërlidhur mes tyre. “*Në shumë biseda të tyre të fshehta nuk ka kurrfarë dobie, përveç*

¹³⁹³ Shiko Sunen Tirmidhi, Kitabul-birri, kapitulli “Ma xhae fil-gibeti, hadithi nr. 1953, 4/ 329

¹³⁹⁴ Transmeton Tirmidhiu në Kitabul-birri, kapitulli 18, “Ma xhae fi shefekatil-muslimi alel-muslimi”, hadithi nr. 1927, 4/ 325; Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 3/ 491

(bisedës) kush këshillon për lëmoshë, për ndonjë të mirë ose pajtim mes njerëzve. E kush i bën këto duke pasur për qëllim vetëm kënaqësinë e Allahut, Ne do t'i japim më vonë (në botën tjetër) shpërblim të madh. “ Nisa: 114

Allahu e ka urdhëruar të dërguarin e Tij salallahu alejhi ve selem me mëshirë dhe e ka porositur me të, po edhe njerëzit në përgjithësi i ka porositur të këshillohen mes tyre. Ka thënë: **“E pastaj të bëhej prej atyre që besuan, që këshilluan njëri-tjetrin për durim dhe që këshilluan për mëshirë (për ndihmë).**“ Beled: 17

Po ashtu i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Me të vërtetë Allahu i mëshiron nga robërit e Tij të mëshirëshmit.**”¹³⁹⁵

Ka thënë po ashtu: Mëshirojeni atë që është në tokë, që t’ju mëshirojë Ai që është në qiell.”¹³⁹⁶

E ka konfirmuar të mëshiruarit e përgjithshëm mes myslimanëve dhe të mbizotërojë në shoqëri: **“Shembulli i myslimanëve në dashurinë mes tyre, në të mëshiruarit mes tyre është si shembulli i një trupit kur ankohet prej tij një gjymtyrë, alarmon tërë trupin me pagjumësi dhe ethe.**”¹³⁹⁷

Namazi llogaritet nga adhurimet më të rëndësishme te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, por megjithatë ai ndonjëherë e ka shkurtuar për t’i mëshiruar fëmijët. Transmeton Buhariu nga Ebu Katade radijallahu anhu se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: “Unë hy në namaz dhe dëshiroj ta zgjas, por dëgjoj të qajturit e fëmijës dhe e shkurttoj duke e ditur sa shumë emocionohet nëna nga vaji i tij.”¹³⁹⁸

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i mëshirshëm ndaj robërve dhe shërbëtorëve. E ka bërë lirimin e tyre nga afrimet më të mëdha për te Allahu dhe nga shpagimet e ndryshme. Feja islame i ka ngushtuar dyert e skllavërisë pasi që kanë qenë të hapura në të gjitha legjislacionet e mëparshme. Sistemi në kohën e pejgambeirt salallahu alejhi ve selem ka qenë që me ta të sillemi mirë siç ka thënë i dërguari salallahu alejhi ve selem: “Vëllezërit tuaj janë shërbyesit e juaj, Allahu e ka bërë pronësinë tuaj në duart tuaja, andaj kush e ka në dorë (pronë) vëllaun (shërbëtorin) e tij, le ta ushqejë nga ushqimi i tij, le ta veshë nga rrobat e tij, e të mos

¹³⁹⁵ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-xhenaiz, kapitulli 33, “Kaulun-nebijji salallahu alejhi ve selem Juadhdhebu-mejjitu bibukai ehlihi alejhi” 2/ 81

¹³⁹⁶ Transmeton Tirmidhiu në Kitabul-birri, kapitulli 16, 4/ 324

¹³⁹⁷ Transmeton Muslimi në Kitabul-birri, kapitulli “Ma xhae fi rahmetil-muslimin”, mëshirimi i ndërsjelltë i besimtarëve dhe dashuria mes tyre, 8/ 20

¹³⁹⁸ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-edhan, kapitulli 65, “Men ehaffe es-salat” 1/ 172; Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 3/ 205

e ngarkojë me ngarkesë të tepërt. Nëse e ngarkon me ngarkesë të tepërt, le t'i ndihmojë.¹³⁹⁹

Ky mëshirim dhe etikë njerëzore nuk është përqëndruar vetëm te myslimani dhe njeriu, por normat shariatike të islamit kanë kaluar edhe te kafshët ku porosisin për butësi ndaj tyre, për të ushqyerit e tyre, të mos torturohen, të mos mbyten pa mëshirë dhe pa kurrnjëfarë dobie. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë:¹⁴⁰⁰ “Po ashtu, ka thënë:”**Kush nuk mëshiron, nuk mëshirohet.**”¹⁴⁰¹

“Një grua është dënuar për shkak të një maceje që e kishte mbyllur deri sa kishte ngordhur dhe për këtë ka hyrë në xhehenem. As ajo nuk e kishte ushqyer dhe as nuk i kishte dhënë të pijë ujë duke e mbajtur mbyllur, nuk e kishte lënë që ajo vetë të hajë insektet e tokës.”¹⁴⁰²

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: Allahu e mallkoftë atë që merr ndonjë gjë që ka shpirt si cak (për ta goditur).¹⁴⁰³

Të gjitha këto informata janë për të drejtat e kafshëve me të cilat feja islame e ka parakaluar botën bashkëkohore shumë shekuj më parë. Kjo është nga mëshira e Allahut që e ka caktuar për robërit e Tij besimtarë që i besojnë Atij, që përdihen me udhëzimin e Tij që të jenë mëshirë për çdo krijesë të gjallë, e vallë çfarë mendon për njeriun.

Islami e ka konfirmuar ndihmën ndaj njerëzve dhe qëndrimin bashkë me nevojtarët prej tyre duke ua larguar pengesat njerëzve burra qofshin ata apo gra. Allahu i Madhëruar ka thënë në ajete të lidhura njëra me tjetrën: “***Të ndershmit dhe të pasurit nga ju, të mos betohen se nuk do t’u japin të afërmve, të varfërve dhe atyre që për hir të Allahut lanë vendlindjet e tyre, po le t’ua falin (gabimin) dhe të mos ua zënë për të madhe. A nuk dëshironi që Allahu t’ju falë ju? Allahu fal dhe mëshiron shumë. * Vërtet, ata që akuzojnë gratë e ndershme, besimtare të pafajshme, janë të mallkuar në këtë botë dhe në botën tjetër dhe ata i pret një dënim shumë i madh. * Në atë ditë kur dëshmojnë kundër tyre gjuhët e tyre, duart dhe këmbët e tyre për atë që ata kanë punuar. * Atë ditë Allahu ua plotëson shpërblimin e merituar, e ata e dinë se Allahu është Ai i vërteti, i qarti në drejtësi.*** “ Nur: 22 – 25

¹³⁹⁹ Shiko Imam Ahmedi ibn Hanbeli në Musnedin e tij, 2/ 247; Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-iman, kapitulli “Kitabul-measi min emril-xhahilje”, 1/ 13

¹⁴⁰⁰ Nga transmetimi i Buhariut në Sahihun e tij, Kitabul-musakat, kapitulli “Fadlu sikjil-mai”, 3/ 77

¹⁴⁰¹ Hadith mutefekun alejhi nga transmetimi i Ebu Hurejres. Shiko Sahih el-Buhari, Kitabul-edebe, kapitulli “Rahmetul-veledi ve tekbiluhu, ve muanekatuhu, 7/ 75. Shiko Sahih Muslim, hadithi nr. 4282

¹⁴⁰² Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-musakat, 3/ 77; Transmeton edhe Muslimi në Sahihun e tij, kapitulli “Tahrimi tadhibil-hirreti ve nahviha”, 8/ 35

¹⁴⁰³ Transmeton Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 1/ 216; Transmeton edhe Muslimi në Sahihun e tij, Kitabul-abdi, kapitulli “En-nehju an sabril-behaimi”, 6/ 73

Kurani e ka konfirmuar sjjelljen e mirë me fqinjin dhe bamirësinë ndaj tij¹⁴⁰⁴ siç ka thënë I Madhëruari: *“Adhurojeni Allahun e mos i shoqëroni Atij asnjë send, silluni mirë ndaj prindërve, ndaj të afërmeve, ndaj jetimëve, ndaj të varfërve, ndaj fqinjët të afërt, ndaj fqinjët të largët, ndaj shokut pranë vetes, ndaj udhëtarit të largët dhe ndaj robërve. Allahu nuk e do atë që është kryelartë dhe atë që lavdërohet.*“ Nisa: 36

Siç ka thënë edhe i dërguari salallahu alejhi ve selem: **“Kush i beson Allahut dhe Ditës së Fundit, të mos i pengojë fqinjit!”**¹⁴⁰⁵

Po ashtu, ka thënë salallahu alejhi ve selem: **“Xhibrili ka vazhduar të më porosisë për fqinjin derisa mendova se ai do të më trashëgojë.”**¹⁴⁰⁶

Po ashtu, ka thënë salallahu alejhi ve selem: **“Pasha Allahun nuk ka besuar, pasha Allahun, nuk ka besuar. Të pranishmët kanë pyetur: kush o i dërguari i Allahut? Ka thënë: Ai nga dëmet e të cilit fqinji nuk është i sigurt.”**¹⁴⁰⁷

Kjo çështje nuk është ndalur vetëm te myslimanët, por ka kaluar edhe te të tjerët në mënyrë të qartë dhe me shprehje të kuptueshme për marrëdhëniet e mira me ta nëse ata janë në marrëveshje paqe, siç është në thënien e Allahut të Madhëruar: *“Allahu nuk ju ndalon të bëni mirë dhe të mbani drejtësi me ata që nuk ju luftuan për shkak të fesë, e as nuk ju dëbuan prej shtëpive tuaja; Allahu i do ata që mbajnë drejtësinë. * Allahu ju ndalon t’u afroheni vetëm atyre që ju luftuan për shkak të fesë, që ju nxorën prej shtëpive tuaja dhe që ndihmuan dëbimin tuaj; ju ndalon të miqësoheni me ta. Kush miqësohet me ta, të tillët janë dëmtues të vetvetes.*“ Mumtehine: 8, 9

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka urdhëruar me bamirësi ndaj të robëruarve luftëtarë nga pala e armikut në thënien e të Madhëruarit: *“Ata janë që për hir të Tij u japin ushqim të varfërve, jetimëve dhe të zënëve robër. * Ne po ju ushqejmë vetëm për hir të Allahut dhe prej jush nuk kërkojmë ndonjë shpërblim e as falënderim.”* Insan: 8, 9

¹⁴⁰⁴ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij kapitull “El-Vesaj bil-xhar”, 7/ 78. Ky hadith është mutefekun alejhi.

¹⁴⁰⁵ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, kapitulli “Men kane juëminu bil-lahi vel-jeumil-ahir, fe la juëdhi xharehu”, 7/ 78. Ky hadith është mutefekun alejhi.

¹⁴⁰⁶ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, kapitulli “El-Vesaj bil-xhar”, 7/ 78. Ky hadith është mutefekun alejhi.

¹⁴⁰⁷ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, kapitulli “Ithmu me la jeëmen xharuhu vevaikahu”, 7/ 78. Ky hadith është mutefekun alejhi.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka urdhëruar në sjellje të mirë ndaj të robëruarve mushrikë në betejën e Bedrit dhe të tjera. Myslimanët i kanë ushqyer nga ajo që vetë kanë ngrënë dhe janë sjellë mirë me ta gjë që ka ndikuar te ata dhe i ka shtyrë ta pranojnë Islamin pas kësaj.¹⁴⁰⁸

Nga morali më mahnitës mbi të cilin është ndërtuar umeti është bujaria dhe dhënia.¹⁴⁰⁹ Dhënia është e njohur në umet në të gjitha sferat. Prej tyre dhënia materiale si ajo nga zekati apo nga lëmosha që është bashkëngjitur me namazin në më shumë se një vend. Prej tyre thënia e të madhëruarit: *“Eshhtë e vërtetë se njeriu është i prirur të jetë i padurueshëm. * Pse kur e godet ndonjë e keqe, ai ankohet së tepërmi. * Ndërkaq, kur e gjen e mira, ai bëhet tepër koprrac. * Përveç atyre që falen, * të cilët janë të rregullt në faljen e namazit të tyre. * Dhe ata që në pasurinë e vet kanë ndarë një pjesë të caktuar. * Për lypësin dhe për nevojtarin që nuk lyp. * Edhe ata që e besojnë bindshëm ditën e gjykimit.* “ Mearixh: 19 – 26

Po ashtu, në thënien e të Madhëruarit: *“E, sa i përket atij që jep dhe ruhet, * Dhe vërteton bindshëm për më të mirën, * Ne do ta përgatisim atë për më të lehtë. * E sa i përket atij që bën koprraci dhe ndien veten të pavarur (nga Zoti), * Dhe që përgënjeshton atë më të mirën, * Ne do ta përgatisim për më të vështirën. * E pasuria e tij nuk do t'i bëjë dobi, kur ai të zhduket. * Detyra jonë është vetëm të udhëzojmë. * Dhe vetëm Jona është bota tjetër si dhe kjo.* “ Lejl: 5 – 13

Po ashtu, në thënien e të mdhëruarit: *“Nuk është obligim yti (Muhamed) udhëzimi i tyre (në rrugë të drejtë), Allahu e shpie në rrugë të drejtë atë që do. Çkado që të jepni nga pasuria, e keni për veten tuaj, po mos jepni për tjetërkë, por vetëm për hir të Allahut, e çkado që t'u jepni të tjerëve nga pasuria, ajo do t'ju kompensohet në mënyrë të plotë duke mos u dëmtuar ju.”* “ Bekare: 272

Po ashtu, në thënien e të Madhëruarit: *“O ju që keni besuar, para se të vijë një ditë kur nuk do të ketë as shitblerje, as miqësi, e as ndërmjetësim, jepni nga ajo me çka Ne ju furnizuar ju. Jobsimtarët janë mizorë.”* “ Bekare: 254

Në hadithin e ndershëm ku i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **“Allahu është Bujar dhe e do bujarinë.”**¹⁴¹⁰ Sa i përket largimit të urrejtjes, smirës dhe largimi nga vrasja për shkak të pasurisë, ka thënë salallahu alejhi ve selem: Kini dro

¹⁴⁰⁸ Shiko “Gazvetu Bedër”, nga ky libër.

¹⁴⁰⁹ Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij, në Kitabul-edeb, kapitulli “Husnul-huluki ves-seha ve ma jukrehu minel-buhli”, 7/ 81

¹⁴¹⁰ Nga transmetimi i Tirmidhiut në saihun e tij, Kitabul-edebi, hadithi nr. 2799

nga kopracia se kopracia i ka shkatëruar ata që ishin para jush, i ka çuar të derdhin gjakun mes tyre dhe t'i bëjnë të lejuara gjërat e tyre të ndaluara.”¹⁴¹¹

Ky udhëzim fisnik për ndërtimin e umetit dhe shoqërinë e tij mbi bujari dhe shpenzim e ka praktikuar i dërguari salallahu alejhi ve selem gjatë jetës së tij deri sa është njohur se ai është më bujari në fytyrë të tokës. Ka inkurajuar në lëmoshë po në qoftë se edhe me pak: **“Ruajuni nga Zjarri po në qoftëse edhe me gjysmë hurme.”**¹⁴¹²

Myslimanët në periudhën e tij salallahu alejhi ve selem kanë garuar me sadaka dhe shpenzim për nevojtarët nga myslimanët. Po ashtu, edhe në raste kur është dashur të përgatiten ushtritë dhe gostitjen e mysafirëve të pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Para këtyre vjen Othman ibën Afani radijallahu anhu që shpenzoi për përgatitjen e ushtrisë së gjendjes së vështirë (*xbejshu-usreti*).¹⁴¹³

Po ashtu, përmbushja e marrëveshjes ka qenë nga morali më rëndësishëm i pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe myslimanëve në përgjihësi. Këtë pejgamberi salallahu alejhi ve selem e ka praktikuar në jetën e tij me shokët e tij dhe po ashtu edhe me armiqtë e tij.

“Nuk është tërë e mira (e kufizuar) t'i ktheni fytyrat tuaja kah lindja ose perëndimi, por mirësi e vërtetë është ajo e atij që i beson Allahut, ditës së gjykimit, engjëjve, librit, pejgamberëve dhe pasurinë që e do ua jep të afërmeve, bonjakëve, të varfërve, udhëtarëve, lypësve dhe për lirim e robërve, dhe ai që e fal namazin, e jep zeqatin, dhe ata që kur premtojnë e zbatojnë, dhe të durueshmit në skamje, në sëmundje dhe në flakën e luftës. Të tillët janë ata të singertit dhe të tillët janë ata të devotshmit.” Bekare: 177

Po ashtu, edhe thënia e të Madhëruarit: **“O ju që besuat! Zbatoni premtimet (obligimet). U janë (lejuar t'i hani) kafshët shtëpiake, me përjashtim të atyre që po ju lexohen (në këtë kaptinë si të ndaluara) dhe përveç gjuetisë, që nuk është e lejuar derisa jeni në ihram. Vërtet, Allahu vendos atë që dëshiron.”** Maide: 1

Ruajtja e amanetit po ashtu ka qenë nga bazat e moralit mbi të cilat është ndërtuar islami. **“Ne ua ofruam amanetin (obligimet) qiejve, tokës dhe maleve, e ato nuk deshën ta marrin përsipër atë dhe u frikësuan prej tij, ndërsa njeriu atë e mori mbi vete; dhe ai i bëri padrejtësi vetes, ishte i padijshëm.”** Ahzab: 72

¹⁴¹¹ Transmeton Muslimi në Sahihun e tij, Kitabul-birri, kapitulli “Tahrimudh-dhulmi”, 8/ 18; Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 2/ 160

¹⁴¹² Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabuz-zekat, kapitulli “Ittekull-llahe ve leu bishekki temretin”, 2/ 114

¹⁴¹³ SHiko Gazvetu Tebuk.

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë shembull mes kurejshëve qysh para profetësisë dhe gjatë saj derisa ata e kanë thirrur es-sidik el-emin (besniku i drejti). Besnikëria ka qenë virtyti i tij dhe morali i tij me të cilën e ka përshkruar Allahu në thënien e Tij: **“E ai që e sollti të vërtetën dhe ai që e vërtetoi atë, të tillët janë ata të ruajturit.”** Zumer: 33

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka inkurajuar në besnikëri dhe urdhëronte në të si dhe i edukonte njerëzit me të. Ka thënë: “Përmbajuni besnikërisë se besnikëria shpie në bamirësi, e bamirësia shpie në xhenet, e njeriu vazhdon ta thotë të vërtetën e të jetë besnik derisa të shkruhet te Allahu besnik. Kini kujdes nga gënjeshttra, se gënjeshttra shpie në shfrenim, e shfrenimi shpie në Zjarr (xhehenem), a njeriu vazhdon të gënjejë dhe të bëhet gënjeshtar derisa të regjistrohet te Allahu gënjeshtar.”¹⁴¹⁴

Siç edhe ka bërë vërejtje për hipokrizi në thënien e tij: “Shenjat e munafikut janë tri: kur flet, gënjen; kur premton, e thyen premtimin; dhe kur i lihet në amanet diçka, tradhton.”¹⁴¹⁵

Sa i përket sferës së moralit shoqëror familjar, Islami është kujdesur për ndërtimin e tij duke i marrë parasysh mundësitë e divergjencës dhe ngatërrimit të marrëdhënieve. Për këtë shkak ka ardhur sheriatu me praktikën e tij në fushën e statusit personal dhe normave familjare si marrëdhëniet martesore, shkurorëzimi dhe temat që kanë të bëjnë me të, shpenzimi, kundërshtimet, edukimi, përkujdesja dhe përgjegjësia. Ka bërë të drejta të qarta dhe kufizime të kujdesshme nga çdo anë dhe të mos shkaktojë dëm askush askujt dhe as të mos ia rrëmbejë askush pasurinë e tjetrit.

Muslimanëve u ka bërë vërejtje që të mos i shkelin këto rregulla dhe ligje hyjnore. Ndoshta ajo që është përmendur në suren Bekare nga ato dispozita dhe dënime e tregon precizitetin e organizimit të këtyre sferave që nga ajeti 226 nga sureja Bekare deri te ajeti 237.

Kanë ardhur rregulla të tjera të ndryshme rreth asaj që lidhet me martesën duke filluar prej fejesës e deri në ndarje. Allahu i Madhëruar i ka urdhëruar me sjelljen e mirë me bashkëshortet: **“O ju që besuat, nuk është lejuar për ju të trashëgoni gratë (e të vdekurve) në mënyrë të dhunshme, e as t’i shtrëngoni për t’u marrë diçka nga ajo që ju keni dhënë atyre, përveç nëse ato bëjnë ndonjë imoralitet të hapur. Çoni jetë të mirë me to. Nëse i urreni ato, bëni durim pse ndodh që Allahu të japë shumë të mira në një send që ju e urreni.”** Nisa: 19

¹⁴¹⁴ Transmeton Muslimi në Sahihun e tij, Kitabul-birri ves-sile, kapitulli “Kubhul-kedhibi”, 8/ 29

¹⁴¹⁵ Transmeton Buhariu, Kitabul-iman, kapitulli “Alamatul-munafiki”, 1/ 14; Transmeton Muslimi në Sahihun e tij, Kitabul-iman, kapitulli, “Ajatul-munafiki”, 1/ 56

Edhe sureja në fjalë është quajtur <<Nisa>> - “gratë” për t’ua ngritur pozitën atyre aspektin shoqëror, ashtu siç e ka bërë sheriatu gruan përfaqësuese të nënës, që është njeriu më i shtrenjtë dhe më meritues më bamirësi të njeriu. E ka bërë jetën e bashkëshortore të ngritur mbi dashuri, mëshirë e qetësi që është më domethënë më të madhe se dashuria: **“Dhe nga faktet (e madhërisë së) e Tij është që për të mirën tuaj, Ai krijoi nga vetë lloji juaj palën (gratë), ashtu që të gjeni prehje tek ato dhe në mes jush krijoi dashuri dhe mëshirë. Në këtë ka argumente për njerëzit që mendojnë.** “ Rum: 21

Dispozitat shariatike kanë ardhur me ndalesë për marrëdhëniet intime dhe ato që shpiten në ato që janë jashtë suazave të bashkëshortësisë gjë që është padrejtësi ndaj të lindurve pa baba dhe dobësimin i lidhjeve bashkëshortore, çrregullim i grave ndaj burrave të tyre dhe burrat ndaj grave të tyre. Pos kësaj shkaktohen edhe sëmundje trupore. Prandaj, legjislacioni islam – sheriatu e ka bërë imoralitetin – zinanë nga mëkatet e mëdha, po edhe e ka urdhëruar njeriun burrë apo grua ta ulin shikimin dhe mos të shikojnë, pëpros te ato që i ka lejuar Allahu nga gratë dhe ato që i kanë të afërta familjarisht.

“Thuaju besimtarëve të ndalin shikimet (prej haramit), t’i ruajnë pjesët e turpshme të trupit të tyre se kjo është më e pastër për ta. Allahu është i njohur hollësisht për atë që bëjnë ata. * Thuaju edhe besimtarëve të ndalin shikimet e tyre, t’i ruajnë pjesët e turpshme të trupit të tyre, të mos zbulojnë stolitë e tyre përveç atyre që janë të dukshme, le të vënë shamitë mbi kraharorin e tyre dhe të mos ua tregojnë bukuritë e tyre askujt, përveç burrave të vet, baballarëve të vet ose baballarëve të burrave të vet, djemve të vet ose djemve të burrave të vet, vëllezërve të vet ose djemve të vëllezërve të vet, apo djemve të motrave të veta, ose grave të tyre (që u përmendën) dhe robëreshave, të cilat i kanë në pronësinë e tyre, ose shërbëtorëve nga meshkujt të cilët nuk ndiejnë nevojë për femrat ose fëmijët që nuk e kanë arritur pjekurinë për gra. Le të mos kërcasin me këmbët e tyre për ta zbuluar fshehtësinë nga stolitë e tyre. Pendohuni të gjithë te Allahu, o besimtarë, në mënyrë që të gjeni shpëtim. “ Nur: 30, 31

Këto ajete janë përmbledhëse në lidhje me sjelljen dhe moralin që e bën njeriun të mos shikojë, përpos se vetëm te bashkëshortja e tij dhe po ashtu gruan. Kështu që shikimi të të tjerët të mos shpjerë në largim të njeriut nga çdo shkak që çon në lidhje të ndaluara. Ky urdhër është parandalim paraprak dhe ilaç për të pasur besim mes bashkëshortëve.

Në kohën kur i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka ndërtuar shoqërinë islame në moralin më të mirë, ai ka bërë vërejtje për moralin e keq. Prej tyre, padrejtësia ndaj njerëzve siç është në thënien e të madhëruarit: **“Ja (Allahu u thotë idhujtarëve), këta ju përgënjeshtroan për atë që thoni (se ishin zota), pra ju as nuk keni**

mundësi të shpëtoni as t'i ndihmoni (vetes). E cilido që bën padrejtësi prej jush, Ne i japim atij të përjetojë një dënim të madh. “ Furkan: 19

A i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: “ *Ki frikë nga lutja e të dëmtuarit (atij që i kanë bërë padrejtësi), se mes saj dhe Allahut nuk ka pengesë.*”¹⁴¹⁶

Siç ka bërë vërejtja për zilinë në thënien e të Madhëruarit: “*A u kanë zili atyre njerëzve për atë që Allahu u dha nga mirësitë e Tij? Ne u patëm dhënë pasardhësve të Ibrahimit librin e shariatit dhe u patëm dhënë atyre pushtet të madh.*” Nisa: 54

Siç ka bërë vërejtje i dërguari salallahu alejhi ve selem për mashtrimin dhe ka thënë: “**Kush na mashtron, nuk është prej nesh.**”¹⁴¹⁷

Po ashtu, ka bërë vërejtje nga syfaqësia siç ka ardhur në thënien e të Madhëruarit: “*Pra, shkatërrim është për ata që falen, * Të cilët ndaj namazit të tyre janë të pakujdesshëm. * Ata që vetëm shtiren (sa për sy e faqe). * Dhe nuk japin as sendin më të vogël (as hua).*” Maun: 4 – 7

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka bërë vërejtje nga syfaqësia dhe ka thënë: “Gjëja që më shumë frikohem për umetin tim është shirku i vogël. Të pranishmit thanë: e çfarë është shirku i vogël, o i dërguari i Allahut? Ka thënë: syfaqësia.”¹⁴¹⁸

Po ashtu, ka ndaluar nga mashtrimi vetes dhe vetëpëlqimi që është nga shkatërrimet më të madha siç ka thënë i dërguari salallahu alejhi ve selem: “Tri gjëra janë shkatërruese: Epshi i pasuar, kopracia e nështruar dhe vetëpëlqimi i njeriut me veten e vet.”¹⁴¹⁹

Gjithashtu, e ka urdhëruar njeriun që të mos mashtrohet me pasurinë, apo me adhurimin e tij, apo me forcën e tij, apo me famën e tij, apo veprat e tij. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka urdhëruar që njeriu të mos mashtrohet me asnjërën prej këtyre siç ka thënë: “Asnjërin nuk do ta shpëtojë vepra e tij. Të pranishmit thanë: As ty, o i dërguari i Allahut? As mua, përpos nëse më përfshin Allahu me mëshirën e Tij.”¹⁴²⁰

¹⁴¹⁶ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-medhalim, kapitulli “Ittikau davetil-madhlum”, 3/ 99

¹⁴¹⁷ transmeton Muslimi n Sahihun e tij, Kitabul-iman, kapitulli “Men gashshena fe lejse minna.”, 1/ 69

¹⁴¹⁸ Transmeton Ahmedi në Musnedin e tij, nga Mahmud ibn Lebid El-Ensari radijallahu anhu, 5/ 428

¹⁴¹⁹ Shiko Ebu Bekër El-Xhezairi, “Minhaxhul-muslim, f. 170; Shiko edhe Ibën Kudame El-Makdesi, version i shkurtë i Minhaxhul-kasidin, f. 234

¹⁴²⁰ Transmeton Muslimi në Sahihun e tij, Kitabu sifatul-kijameti vel-xhenneti ven-nari, kapitulli “Len jed’hulel-xhennete biamelihî”, 8/ 139

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka urryer përtacinë dhe ka kërkuar mbrojtjen e Allahut nga ajo në thënien e tij: “O Allah, unë të kërkoj mbrojtje Ty nga pamundësia, përtacia, frika, pleqëria dhe koprracia.”¹⁴²¹

Ndoshta edhe më e rëndësishmja që ua ka sjellë Islami shoqërive njerëzore është kujdesi për kohën dhe organizimi i saj duke bërë dallim mes punës së ditës dhe pushimit të natës, duke e shfrytëzuar kohën për gjërat e dobishme dhe moshumbjen e kohës në gjëra që s’bëjnë dobi. Në ndarjen e kohëve të namazeve dhe në caktimin e tyre me precizitet shfaqet kujdesi i Islamit për kohën që është edhe jeta e njeriut dhe lënda e saj që ndihmon në shpërndarjen precize të ditës dhe ato që ndërlidhen me të nga adhurimet dhe angazhimet si dhe sa ka nevojë për pushim. E drejta e njeriut për veten e tij në këtë organizim është si e drejta e Allahut për njeriun (si obligim i tij) në kujdesin e tij për adhurimet dhe sistematizimin e kohëve.

Është e qartë për çdo të zot të mendjes, që ka logjikë (intelekt) se këto rregulla dhe praktika morale në periudhën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe gjatë jetës së tij kanë kontribuar në kohezionin e shoqërisë dhe harmoninë e saj, në dashurinë ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe atë që e ka caktuar Allahu i Madhëruar me legjislacionin e Tij.

Ndikimi i kësaj nuk është ndalur vetëm te ajo periudhë, por është shtrirë bekimi i saj në umetin human deri në ditën tonë të sotme.

NDËRTIMI USHTARAK¹⁴²²

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka filluar thirrjen e tij në Mekë dhe e publikoi pas afër tri viteve. Pastaj përjetoi nga kurejshët shqetësime të shumta. Po ashtu, edhe sahabët e tij kanë përjetuar ndëshkimet më të rënda, saqë disa edhe janë vrarë nga torturimet e rrepta si rasti me Amarin dhe Sumejen – Allahu qoftë i kënaqur me ta dhe i pranofte shëhidë!

I dërguari salallahu alejhi ve selem i përdëllonte dhe lutej për ta dhe i porosiste me sabër, u premtonte për ngadhënjim dhe përforsim, por në atë periudhë i ndalonte nga luftimi.

¹⁴²¹ Transmeton Muslimi në Sahihun e tij, Kitabu sifatul-kijameti vel-xhenneti ven-nari, kapitulli “Len jed’hulel-xhennete biamelihi”, 8/ 139

¹⁴²² Janë shkruar numër i madh i librave në aspektin ushtarak në jetën e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. prej tyre: Mahmud Shit Hattab, “El-Mustalahat el-askerije fil-Kuran”, “Er-resul el-kaid”, Mahmud Fethullah Kulin, “Er-resul Kaiden”, Muhamed Dhahir Vitër, “Fennul-harbi fi ahdir-resul salallahu alejhi ve selem”, dhe shumë tjera që është vështirë të përmenden të gjitha.

Pas pranimit të Islamit nga ana e Omer ibën Hatabit dhe Hamza ibën Abdul-Mutalibit, myslimanët forcohen, por, megjithatë, ende nuk janë urdhëruar me luftë. Torturat nuk kishin të ndalur ndaj myslimanëve në përgjithësi, e sidomos ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem në veçanti. Armiqësia e kurejshëve ndaj të dërguarit salallahu alejhi ve selem arritë deri në orvatjen e tyre për ta mbytur pejgamberin në natën e hixhretit, por Allahu e mbrojti nga ata.

Pas hixhretit të pejgamberit salallahu alejhi ve selem në Medine së bashku me ata që ishin me të nga muhaxhirët dhe bashkëngjitjes së tyre me ensarët në vendbanimin e hixhretit, u bënë me numër të konsiderueshëm dhe me fuqi më të madhe. Megjithëkëtë, ata në këtë periudhë fillestare nuk u urdhëruan me luftë, edhe pse të gjithë kanë qenë të përgatitur për atë që i dërguari salallahu alejhi ve selem urdhëronte. Kjo është shprehur në gjuhët e ensarëve kur i besatuan të dërguarit salallahu alejhi ve selem në besatimin dytë në Akabe. Ata patën thënë: Pasha Atë që të ka dërguar me të vërtetën, nëse dëshiron ne do t'u vërsulemi banorëve të Minas nesër me shpatat tona, por i dërguari salallahu alejhi ve selem është përgjigjur: nuk jemi urdhëruar me të, por kthehuni nëpër shtëpitë tuaja!¹⁴²³

Shumica e muhaxhirëve dhe ensarëve kanë qenë trima luftëtarë të gatshëm për luftë dhe të dalluar në këtë fushë. Numri i tyre u shtua dhe u shtua forca e tyre, kështu që ishin në gatishmëri për luftë me urdhër të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Pastaj kanë ardhur ajetet kuranore që ua kanë lejuar luftimi për ta mënjeluar padrejtësinë nga vetja e tyre, e të nisen përpara mundësitë e sahabëve duke vazhduar në zhvillimin e kësaj force, zbrat thënia e Allahut të Madhëruar: ***“Atyre që po sulmohen me luftë, u është dhënë leje të luftojnë, për shkak se u është bërë padrejtësi, e Allahu ka fuqi për t’u ndihmuar atyre (myslimanëve). * (U lejuan të luftojnë) Ata, të cilët vetëm pse thanë: “Allahu është Zoti ynë!” u dëbuan prej shtëpive të tyre pa kurrfarë të drejte. E sikur Allahu të mos i zbrapste disa me disa të tjerë, do të rrënoheshin manastiret, kishat, havrat e edhe xhamitë që në to përmendet shumë emri i Allahut. E Allahu patjetër do t’i ndihmojë atij që ndihmon rrugën e Tij, se Allahu është shumë i fuqishëm dhe gjithnjë triumfues. * (Ai ndihmon) Ata të cilët kur Ne u mundësojmë vendosjen në tokë, e falin namazin, japin zeqatin, urdhërojnë për të mirë dhe largojnë prej së keqes. Allahut i takon përfundimi i çështjeve.*“** Haxh: 39 – 41

Pas kësaj ka zbritur sureja Enfal e cila është e njohur me emrin <<Suretu el-keital>> “sureja e luftës”. Në të ka norma ligjore të mëdha në aspekt të xhihadit. Ajetet kanë zbritur një pas një pas kësaj për në zhvillimin e forcës dhe rikthimin te myslimanët. Prej tyre:

¹⁴²³ Ibën Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 1/ 448; Shiko “Besatimin e dytë në Akabe” nga ky libër.

“Përgatisni kundër tyre kuaj dhe forcë për luftë sa të mundni, që të tmerroni armikun e Allahut dhe armikun tuaj, si dhe të tjerë, përveç tyre, të cilët ju nuk i njihni, por që Allahu i njeh. Çfarëdo që të shpenzoni në rrugën e Allahut, do t’ju shpërblehet dhe nuk do t’ju bëhet padrejtësi.” **Enfal: 60**

Këto ajete kanë konfirmuar përfundimin e mirë të martirëve – shëhidëve të Allahut në thënien e të madhëruarit:

“Kursesi mos i quani të vdekur ata që janë vrarë në rrugën e Allahut. Jo, janë të gjallë, duke u ushqyer të Zoti i tyre. Janë të gëzuar për çfarë u ka dhënë Allahu nga dhuntitë e Tij dhe gëzohen edhe për ata që ende nuk u janë bashkuar e që kanë ngelur pas tyre (dhe ende nuk kanë rënë martirë), sepse nuk do të frikësohen (për çfarë i pret) dhe nuk do të pikëllohen (për çfarë kanë lënë pas).“ *Ali Imran: 169, 170*

Po ashtu, ajetet e tjera konfirmojnë rëndësinë e xhihadit pa bërë padrejtësi dhe teprim: **“Dhe luftoni në rrugën e Allahut kundër atyre që ju sulmojnë e mos e teproni se Allahu nuk i do ata që e teprojnë (e fillojnë luftën).**“ Bekare: 190

Normat shëriatike kanë ardhur të njëpasnjëshme në sferën e luftimit të mushrikëve dhe jobesimtarëve gjatë jetës së të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe dispozitat shëriatike kanë arritur pozitën e tyre të dijetarët e shëriatit, ashtu që janë shkruar në këtë fushë libra me kapituj të veçantë për botëkuptimin e xhihadit.¹⁴²⁴

Formimi i ushtrisë në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem ka qenë primitiv, por me organizim të fortë me armatim dhe vetëpërgatitje që shpesh ka ndodhur nga individët. I dërguari salallahu alejhi ve selem është mbështetur në metodat më të larta të përgatitjes së forcave ushtarake. Prej tyre ishte vazhdimësia në stërvitje dhe angazhim i sahabëve nëpërmjet ekspeditave ushtarake me qëllime të caktuara, metoda dhe udhëheqje. Disa prej tyre kanë qenë për manovra, e disa tjera për luftim, a disa kanë qenë për dëbimin e armikut dhe ndërprerjen e shtrirjes së tyre. Të gjitha këto kanë qenë orientime të ndryshme me realizimin e qëllimeve të veçanta që kanë kontribuar në stërvitjen dhe zhvillimin e mundësive ushtarake të sahabëve të pejgamberit salallahu alejhi ve selem ku i kanë shtuar edhe forcat luftarake dhe komanduese, si dhe për përballimin në vështirësive dhe parapërgatitje për sakrifikim dhe shëhidllëk.

¹⁴²⁴ Shiko Kurkis Avvad, “Mesadirut-turath el-askeri aindel-arab”, El-Muxhema-ulmi el-iraki”, Bagdad, 1402 h. 3 vëllime.

Ata luftuan me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem në Bedër, Uhud, Hendek dhe beteja të tjera që të gjitha ishin kundër mushrikëve dhe aleatëve të tyre derisa e kanë çliruar Mekën.

Luftimet e tyre kanë qenë edhe kundër jehudëve derisa i kanë nxjerrë nga gadishulli pas tradhtisë në Medine dhe pastaj e kanë çliruar edhe Hajberin. Më pas myslimanët i kanë filluar aktivitetet e tyre jashtë gadishullit arabik në Luftën e Muëtes dhe në betejën e Tebukut, e cila e vërtetoi forcën ushtarake gradulisht në jetën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem derisa e ka ndërruar kursin (rrjedhjen) e historisë njerëzore me fillimin e çlirimeve të mëdha në duar të kalifëve rashidë pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem me udhëheqjen e sahabëve si ushtarë të cilët vetë pejgamberi salallahu alejhi ve selem e kishte marrë përsipër stërvitjen e tyre dhe edukimin e tyre që Allahu të realizojë tek ata atë që ua kishte premtuar në thënien e Tij: ***“Atyre nga mesi juaj të cilët besuan dhe bënë vepra të mira, Allahu u premtoi se do t’i bëjë zotërues në atë tokë ashtu si i pati bërë zotërues ata që ishin para tyre dhe fenë të cilën Ai e pëlqeu për ta, do ta forcojë, e në vend të frikës Ai do t’ju dhurojë siguri. Ata më adhurojnë Mua e nuk më shoqërojnë asgjë. E kush edhe pas kësaj mohon, të tillët janë ata më të prishurit.*“** Nur: 55

Ne mundemi të japim një rezymë të karakteristikave më të rëndësishme të organizimit ushtarak të shtetit të pejgamberit salallahu alejhi ve selem në pikat si në vijim:

Se i dërguari ka qenë ai që i ka udhëhequr ushtritë personalisht dhe ka marrë pjesë në xhihad dhe sakrificim. Po ashtu, ai salallahu alejhi ve selem edhe është plagosur në trupin e tij. Ka luftuar dhe i është ekspozuar rrezikut si të tjerët nga ushtarët. Është lodhur së bashku me të tjerët, i ka përdëlluar dhe i ka kuruar plagat e tyre. Nuk ka bërë mendjemadhësi dhe as kryeneçësi. Ka qenë modest në marrëdhëniet e tij dhe i mëshirshëm me ushtarët.

I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka zgjedhur më kompetentët në udhëheqje për obligime ushtarake, edhe pse ka pasur mes tyre që ka qenë në Islam më herët apo më i moshuar në vitë. Ka emërtuar prijës të ndonjë bashkësi, edhe pse ka pasur mes tyre më të mirë se ai për shkak se ka qenë më syçelur dhe më i përshtatshëm për luftë.¹⁴²⁵

I dërguari salallahu alejhi ve selem nuk e ka detyruar askë nga myslimanët t’i bashkëngjitët ushtrisë dhe nuk e ka bërë këtë me dhunë, edhe pse ai ua ka preferuar xhihadin atyre me pasuri dhe shpirt. Ai u jepte shembull me veten e tij dhe i përkujtonte me premtimin e Allahut për muxhahidët në përgjithësi dhe për shëhidët në veçanti. Kështu, ushtarët e të dërguarit salallahu alejhi ve selem kanë qenë me disponim më të lartë në këtë botë dhe me qëllime më të larta dhe me mëshirë më të madhe ndaj të tjerëve dhe me shumë ambicie për kryerjen e obligimeve.

Të gjithë ushtarët e të dërguarit salallahu alejhi ve selem kanë qenë vullnetarë të cilët kanë besuar në xhihad me të. Ata nuk kanë pritur pagë apo shpërblim (material) të dynjasë, edhe pse ata vetë kanë qenë përgjegjës për vetëpërgatitjen me armë dhe

¹⁴²⁵ Shiko çka ka shkruar Ibn Tejmije në librin e tij të mrekullueshëm “Es-sijasatu esh-sheraije fi islahi er-rai ver-raijeti”, tema “Ihtijarul-emthel fel-emthel”, f. 25

pajisje të duhura për udhëtim dhe marshim ushtarak, ekspedita dhe beteja xhahadije vetëm për ta arritur kënaqësinë e Allahut. Janë ngarkuar me detyrat e tyre secili sipas mundësisë së tij. Ndonjëri është angazhuar me dhënien e ujit, e prej tyre kanë ndejtur në roje. E plotësonin njëri-tjetrin. Secili ka qenë i zellshëm në luftë kundër armikut të Islamit, i gatshëm për flijim në rrugë të Allahut dhe në kërkim të kënaqësisë së Tij. Ata e kanë llogaritur ikjen nga fronti apo dezertimin nga mëkatet e mëdha. Allahu i Madhëruar ka thënë: **“Kush ua kthen atyre shpinën, në atë moment veç atij që kthehet për të luftuar ose për t’iu bashkangjitur një grupi tjetër, ai ka tërhequr kundër vetes hidhërimin e Allahut dhe vendi i tij është xhehenemi. E ai është përfundim i keq.**“ Enfal: 16

Edhe pse vetëfinancimi material në të shumtën e rasteve Allahu i Madhëruar i ka inkurajuar që ata të shpenzojnë për muxhahidët dhe të shpenzojnë në këtë rrugë nga pasuria materiale, po edhe jetën. **“O ju që keni besuar, a t’ju tregoj për një tregti të bujshme që ju shpëton prej një dënimi të dhembshëm: * T’i besoni Allahut dhe të dërguarit të Tij, të luftoni në rrugën e Allahut me pasurinë tuaj dhe veten tuaj, e kjo është shumë më e dobishme për ju, nëse jeni që e dini.**“ Saf: 10, 11. Për këtë shkak shumë nga sahabët janë njohur me shpenzime të mëdha për muxhahidët në rrugë të Allahut. Prej tyre Uthman ibën Afani radijallahu anhu për betejën e Tebukut¹⁴²⁶, Talha ibën Ubejdilah radijallahu anhu të cilin e ka quajtur i dërguari salallahu alejhi ve selem <<Talbatul-xbud>> “Talha bujar” për shkak të dhënies së madhe në njërin nga betejat.

Në përgatitjen materiale, dhe furnizimin me pajisje, dhënien e ujit dhe në shërimi i të plagosurve kanë kontribuar edhe gratë së bashku me burrat.¹⁴²⁷

Ajo që myslimanët e përfitonin nga pasuria e armiqëve, kishte mënyrë dhe rregulla se si duhet të ndahet. Prej tyre që ka qenë el-ganime – plaçkë e luftës që myslimanët i kanë fituar me anë të luftës që kanë arritur ta marrin me forcë.¹⁴²⁸ *El-fej* – plaçkë e luftës ku myslimanët për ta konfiskuar nuk i kanë përdorur kuajt dhe nuk është dashur të hipin mbi mjete transporti.¹⁴²⁹

Sheriati ka qenë i qartë në ndarjen e asaj që përfitojnë konfiskojnë myslimanët nga armiqtë. Ganimeti ka qenë plaçkë e luftës që u është dhënë luftëtarëve nga ajo dhe është filluar prej atyre që kanë vrarë individualisht dhe i kanë takuar pajisjet e të vrarit.¹⁴³⁰ Pastaj, është ndarë një e pesta për Allahun dhe të dëgurin. Atë i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka ndarë (pastaj) siç ka dashur vetë për interesa të umetit si e ka paraparë ai. Kjo është përmendur në thënien e Allahut të madhëruar: **“Ju (besimtarë) ta dini se një e pesta e asaj që e fituat, nga ndonjë send, i takon**

¹⁴²⁶ Shiko “Beteja e Tebukut” nga ky libër.

¹⁴²⁷ Abdul-Aziz Es-Selumi, “Divanul-xhundi”, f. 373

¹⁴²⁸ Jahja ibn Adem, “El-Harraxhu”, f. 17

¹⁴²⁹ Jahja ibn Adem, “El-Harraxhu”, f. 17

¹⁴³⁰ Shiko Sahih el-Buhari, Kitabul-humus, kapitulli “Ganimetu men shehide el-vak’ate, 4/ 51 dhe kapitullin Men lem juhammis el-eslab” dhe “Men katele katilen fe lehu selbuhu”, 4/ 57

(përkujtuesve të) Allahut, të dërguarit të Tij, të afërmve të tij (të dërguarit), jetimëve, nevojtarëve dhe atyre në mërgim, (ky është përcaktimi i Zotit), nëse keni besuar Allahun, dhe atë (Kuranin) që ia zbritëm robit Tonë (Muhamedit) ditën e furkanit (ditën e Bedrit, kur u dallua e vërteta nga e shtrembëra), ditën e konfrontimit të dy grupeve. Allahu është i fuqishëm për çdo gjë. “ Enfal: 41
Po ashtu, thënia e Allahut të Madhëruar: *“Pra, (është lejuar preja e luftës) hani atë që e fituat me luftë, si të lejuar dhe të mirë, përmbajuni dispozitave të Allahut se Allahu është Ai që fal dhe që mëshiron.* “ Enfal: 69

E sa i përket plaçkës së luftës – *el-fej*, është përmendur në thënien e Allahut të Madhëruar: *“Ju nuk këputët asnjë nga hurmat e buta (fidanet) ose atë e keni lënë të ngritur në rrënjët e tyre, vetëm se me lejen e Allahut e për t'i shtypur kundërshtarët. * E atë (pasuri) që prej tyre Allahu ia ktheu të dërguarit të vet, ju për të nuk i keni ngarë as kuajt, as devetë, por Allahu i bën mbizotërues të dërguarit e vet kundër kujt të dojë, Allahu ka fuqi mbi çdo send. * Atë që Allahu nga banorët e vendeve (jobesimtare) ia dha pa luftë të dërguarit të vet, ajo i takon Allahut, të dërguarit të afërmve, jetimëve, të varfërve, kurbetçinjtë. (Kështu veprohet) Që ajo të mos ndahet ndërmjet pasanikëve tuaj. Çka t'ju japë Pejgamberi, atë merrnie, e çka t'ju ndalojë, përmbajuni dhe kini frikë Allahun, se Allahu është ndëshkues i ashpër.*“ Hasher: 5 – 7

Haraxhi në kohën e Omerit radijallahu anhu dhe pas tij është realizuar me metodën e fejit d.m.th. është ndarë për interesat e umetit në mbikëqyrjen e kalifit me drejtësi të ligjit që i përfshin myslimanët dhe interesat e tyre larg nga interesat personale. Kanë vepruar në përputhje me sunetin e të dërguarit të Allahut, siç pati ndodhur me pasurinë e beni nadirëve pasi e konfiskoi i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem.¹⁴³¹

Po ashtu, janë shkruar libra në lidhje me këto dispozita në të cilat kanë vijuar rrugën umeti në kohën e kalifëve rashidë dhe ata që kanë ardhur pas tyre.¹⁴³²

I dërguari salallahu alejhi ve selem është interesuar për furnizimin me armë dhe për stërvitje me ato armë. I ka mbajtur dhe i ka përdorur. Ai e ka përdorur shpatën e heshtën, ka gjuajtur me hark shigjetat, ka veshur parzmore dhe pancirë (helmetë). Ka thënë: Allahu e ka bërë furnizimin tim nën hijën e shtizës sime dhe e ka bërë poshtërimin dhe nënçmimin për ata që e kundërshtojnë urdhrin tim.¹⁴³³

¹⁴³¹ Tefsir Ibn Kethir, 2/ 1845, 1846

¹⁴³² Shiko Ebu Jusuf, “Kitabul-haraxh”; Jahja ibn Adem, “El-Harraxhu”; Ibn Rexheb El-Hanbeli, “El-istihraxh lihakkamil-haraxh”, El-Maverdi, “El-ahkam Es-sultaniye”.

¹⁴³³ Sahih el-Buhari, “Fethul-Bari”, 12/ 56

I dërguari salallahu alejhi ve selem po ashtu ka nxitur në ndreqjen e armëve. Ka thënë: “Allahu i Madhëruar do t’i shtyjë në xhenet me një shigjetë. Atë që e ka ndrequr dhe shpreson hajr në ndreqjen e saj, furnizuesin me to dhe gjuajtën me to.”¹⁴³⁴

Po ashtu i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: “Ruani strajcat tuaja dhe vazhdimisht le të rrinë të mbushura përgjithmonë!”¹⁴³⁵

Ndreqja e armëve¹⁴³⁶ dhe përgatitja e tyre është një pjesë e përgatitjes së forcës që e ka urdhëruar Allahu në thënien e Tij: “***E ju përgatituni sa të kenë mundësi force, (mjete luftarake), e kuaj të caktuar për betejë kundër atyre (që tradhtojnë) e me të, (me përgatitje), ta frikësoni armikun e Allahut, armikun tuaj dhe të tjerët, të cilët ju nuk i dini (se kush janë), e Allahu i di ata. Çkado që shpenzoni për rrugë të Allahut, ajo do t’ju kompensohet dhe nuk do t’ju bëhet padrejtësi.***“ Enfal: 60

Disa nga sahabët e vegjël i kanë gdhendur (shprehur) shigjetat dhe i bënë gati. Kur i kanë pyetur ndonjërin prej tyre për këtë gjë, sa vjeç ke qenë, ka thënë: “I kam shprehur shtizat dhe i kam lidhur në to pendlat.”¹⁴³⁷

Disa nga sahabët kanë bërë shigjeta dhe kanë sjellë në xhami për t’i dhuruar.¹⁴³⁸

Sahabët e peygamberit salallahu alejhi ve selem kanë ushtruar teknika ushtarake me armë vazhdimisht sipas instruksioneve të peygamberit salallahu alejhi ve selem. Ai salallahu alejhi ve selem ka prezentuar aty e sidomos gjatë gjuajtjeve, sa që ka pasur raste ku ata kanë gjuajtur tërë ditën.¹⁴³⁹

I dërguari salallahu alejhi ve selem e ka potencuar rëndësinë e stërvitjes dhe ka thënë: “Çdo gjë për njeriun është argëtim (në të kotë), përpos gjuajtje me shigjeta prej harkut, në përkujdesjen e kalit dhe në paralojat me bashkëshorten.”

Po ashtu ka thënë: “Kush e lë gjuajtjen pasi më parë është mësuar, i zhduken shpërblimet e të mësuarit.”¹⁴⁴⁰ Ne mundemi të themi se organizimi ushtarak dhe ajo me të cilën ndërlidhet nga parapërgatitjet, ushtria dhe armatimi në periudhën

¹⁴³⁴ Ed-Darimi në sunenin e tij, 2/ 24

¹⁴³⁵ Shiko Es-Sehavi, “El-kaul et-tamu fi fadli remji bis-siham”, fleta 53

¹⁴³⁶ Shiko Abdul-Aziz El-Omeri, “El-hirefu ves-sanaat fil-hixhazi fi ahdin-nebevi, “Tesnius-silahi”, f. 207

¹⁴³⁷ Taberi, “Et-Tarih”, 3/ 187

¹⁴³⁸ Es-Sehavi, “El-kaul et-tamu fi fadli remji bis-siham”, fleta 93

¹⁴³⁹ Es-Sehavi, “El-kaul et-tamu fi fadli remji bis-siham”, fleta 82; Abdul-Aziz El-Omeri, “El-hirefu ves-sanaat fil-hixhazi fi asrir-resul salallahu alejhi ve selem”, “Tesnius-silahi”, f. 218

¹⁴⁴⁰ Ed-Darimi në sunenin e tij, 2/ 205; Tirmidhiu në sunenin e tij, 4/ 174; Ibn Kajjim, “El-furusije”, f. 20

profetike e ka përfshirë industrinë ushtarake dhe atë që i përket nga përgatitja personale, qoftë ajo ndërtesë ushtarake apo lloje të ndryshme të mbrojtjes.

Në Medine ka pasur një numër të fortifikatave që kanë qenë të ensarëve. Ato kanë pasur rol në mbrojtjen e grave dhe fëmijëve dhe civilëve që nuk kanë marrë pjesë në luftë në të cilat ka qenë për qëllim sulmi i Medines. Prej atyre fortifikatave ka qenë fortifikata Fari¹⁴⁴¹ dhe të tjera. Medines po ashtu i kanë munguar mure për ta mbrojtur nga armiqtë në kohën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Për këtë shkak janë strehuar në fortifikata dhe kështjella. Fortifikata të shumta janë hasur te jehudët e Medines të cilët ka hyrë i dërguari salallahu alejhi ve selem në luftë dhe Allahu i ka ndihmuar kundër tyre, edhe pse ata i kanë pasur fortifikatat e forta. Allahu i Madhëruar i ka dhënë fitore peygamberit të Tij dhe e ka përforcuar. Allahu i Madhëruar ka thënë: “Ai është që në dëbimin e parë i nxori prej shtëpive të tyre ata nga ithtarët e librit, të cilët nuk besuan. Ju nuk menduat se ata do të dalin, e ata menduan se fortifikatat e tyre do t’i mbronin prej ndëshkimit të Allahut, po Allahu u erdhi atyre nga nuk e kishin menduar dhe në zemrat e tyre hodhi frikën ashtu që me duart e veta dhe me duar të besimtarëve rrëzonin shtëpitë e veta; pra merrni përvojë, o ju të zotët e mendjes. “ Hashër: 2

Po ashtu në thënien e Allahut të Madhëruar për beni Kurejdhat: “***E ata nga ithtarët e librit (jehuditë), të cilët u ndihmuan atyre (idhujtarëve), Ai (Allahu) i nxori prej kështjellave të veta dhe në zemrat e tyre u shtini frikën, ashtu që një grup e mbytni, kurse tjetrin grupin e robëroni.***“ Ahzab: 26

Kur e kanë luftuar kurejshët së bashku me grupet tjera kundër medines së ndriçuar, i dërguari salallahu alejhi ve selem që më parë e ka bërë hendekun përreth saj që është rast i njohur për të cilën si mendim e pat dhënë Selman Faresiu radijallahu anhu. I dërguari salallahu alejhi ve selem është angazhar vetë personalisht me studimin e vendit në aspektin gjeografik. I ka caktuar pikat ku do të bëhej mihja që të bëhej një rrip nga kanali i gjërryer rreth Medines për t’i ndaluar armiqtë ahzab.¹⁴⁴²

¹⁴⁴¹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 3/ 228; Fejruz El-Abbadi, “El-meganim el-metabe”, f. 39 shiko edhe “Umdetul-ahbar”, Ahmed ibn Abdul-Hamid El-Abbasi, f. 232 – 437. Poashtu edhe atë që e ka shkruar dr. Abdul-Aziz Ka’aki në Enciklopedinë e mrekuallueshme, “Mealimul-medine el-munevereti fil-aimareti vet-tarih”, pjesa e tretë ..., 1/ 175

¹⁴⁴² Shiko “Beteja e Ahzabit” nga ky libër.

Shiko edhe Abdul-Aziz El-Omeri, “El-hirefu ves-sanaat fil-hixhazi fi asri-nebevi”, f. 191

SHTETI I TË DËRGUARIT SALALLAHU ALEJHI VE SELEM DHE PAQJA BOTËRORE

Shteti i të dërguarit salallahu alejhi ve selem është ngritur me Islam në flamurin e tij njësoj janë pjestarët e atij shtetit myslimanë apo dhimijë. U ka siguruar drejtësi dhe siguri dhe ruajtjen fesë nga agresorët shteti është zgjeruar gradualisht derisa e ka përfshirë gadishullin arabik dhe është shtrirë për marrëdhënie të jashtme me kabilet arabe të jashtme dhe shtetet fqinje.

I dërguari salallahu alejhi ve selem qysh prej dërgesës së tij dhe më parë i ka ditur fuqitë botërore fqinje. Për këtë shkak përzgjedhja e tij abisinasi për hixhret të sahabëve ka qenë nga dituria e tij e plotë për banorët e saj dhe sistemin e mbretërisë së tyre. Andaj, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka kërkuar nga sahabët e tij të emigrojnë në të dhe u pati dhënë informatë rreth tyre: “Atje është një mbret ku nuk i bëhet padrejtësi askujt.”¹⁴⁴³ Dhe ajo që e tha i dërguari salallahu alejhi ve selem u vërtetua.

I dërguari salallahu alejhi ve selem gjithashtu para hixhretit e ka ekspozuar veten kabileve, si në Mekë gjatë sezonit të haxhit dhe po ashtu edhe në tregje dhe sezona të tjera në trojet arabe.¹⁴⁴⁴ Kjo ka qenë vërtetim për marrëdhëniet e jashtme. Pas hixhretit, i dërguari salallahu alejhi ve selem u ka dërguar letra (mesazhe) mbretërve, udhëheqësve dhe prijësve të shteteve të ndryshme dhe fiseve si Kisras mbretit persian, Cezarit mbretit të romakëve¹⁴⁴⁵ me letra të qarta për t’ua kumtuar misionin e tij për një paqe për ata që dëshirojnë paqe siç ka figuruar ajo në mesazhet e tij: “**Paqja qoftë për atë që e pason udhëzimin.** Fjala e parë ka qenë <<selam>> - “paqe” dhe u ka treguar sahabëve të vet vazhdimisht se thirrja e tij do të arrijë në çdo vend ku arrin nata dhe dita dhe kjo ka qenë konfirmimi i mesazhit të tij botëror: “***E Ne të dërguam ty (Muhamed) vetëm si mëshirë për të gjitha krijesat.***” Enbija: 107

¹⁴⁴³ Shiko “Hixhreti në Abisini” nga ky libër.

¹⁴⁴⁴ Shiko “Ekspozimin e të dërguarit fiseve” nga ky libër.

¹⁴⁴⁵ Shiko Mesazhet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem mbretërve dhe prijësve nga ky libër.

Ai që i lexon mesazhet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem që ua ka dërguar mbretërve dhe prijësve e kupton këtë largpamësi dhe kujdes për paqen e njëjërimit në tërësi.¹⁴⁴⁶

Po ashtu, (lexuesi i atyre mesazheve) mund të vërejë se atë që e ka vendosur Allahu dhe i dërguari i Tij nga legjislacioni dhe sistematizimi është sigurues i paqes për të gjithë, edhe nëse nuk hynë në Islam të gjithë. Me atë lidhje është kushtëzuar që të mos terrorizohen myslimanët apo t'i pengojnë njerëzit në dëgjimin e Islamit apo ta pasojnë nëse e zgjedhin atë. Ai është legjislacion universal qysh nga periudha e të dërguarit salallahu alejhi ve selem.¹⁴⁴⁷

Një vështrim i përgjithshëm i botës dhe marrëdhëniet me të janë të ndërtuara mbi paqe dhe përcjelljes së mesazhit të gjithë njerëzve duke mos u izoluar nga shoqëritë njerëzore dhe për rëndësinë e gërshetimit me të,¹⁴⁴⁸ përcjelljen e hajrit, moralit dhe paqës me të cilën ka ardhur islami.¹⁴⁴⁹ Sigurimi i bashkëjetesës me kundërshtarët në fe në dritën e ruajtjes së të drejtave për të gjithë. Prej tyre e drejta e zakatit si obligim i myslimanëve, ndërsa xhizja për të tjerët brenda shtetit islam. Ata që e ndalojnë zekatin është kundërshtar i sistemit dhe legjislacionit dhe po ashtu ata që nuk e japin xhizjen. Me bashkëpunim në mënjanimin e zullumit duke shtrirë dhe ndërtuar ura ekonomike me të gjitha rajonet dhe popujt fqinje. Duke sjellë siguri me sigurimin e rrugëve të karvaneve tregtare duke bërë marrëveshje dhe kontrata me shtetet dhe bashkësi dhe fise për këmbimin e interesave dhe bashkëjetesës. Kjo ka qenë obligim të realizohet që prej në fillim të fesë dhe legjislacionit që pranon kushte me të cilat arrihet dakordimi në to.¹⁴⁵⁰

Në lidhje më këto dokumente dhe marrëveshje që i ka realizuar i dërguari salallahu alejhi ve selem, ne mundemi të kthehemi në to.¹⁴⁵¹

¹⁴⁴⁶ Shiko Ibn Xheuzi, Ebul-Ferexh Abdurahman ibn Ali "Resail-ve rusulu resulil-lahi salallahu alejhi ve selem ilel-muluki vel-eshrafi", me recensim të Muhamed Abdur-rahimit, sh.b. Sadud-din, Damask, 1425 h.,; El-Halidi, Salah Abdul-Fetah, "Er-resulul-el-mubeleg", sh.b. El-Kalem, 1418 h. f. 9 - 12

¹⁴⁴⁷ Shiko Abdul-Vehab El-Kelzije, "Esh-she'ru ed-deuli fi ahdir-resul salallahu alejhi ve selem", sh.b. El-ilmu lil-melajin, Bejrut, 1984 m.

¹⁴⁴⁸ Shiko Abdul-Vehab El-Kelzije, burimi i mëparshëm, f. 6

¹⁴⁴⁹ Shiko Kala'xhi, Muhamed Revas, "Kiraetu sijasijetu lis-siretin-nebevije", botimi i dytë, sh.b. Ne-fais, Bejrut, 1420, f. 204

¹⁴⁵⁰ Shiko Abdul-Vehab El-Kelzije, "Esh-she'ru ed-deuli fi ahdir-resul salallahu alejhi ve selem", f. 86

¹⁴⁵¹ Shiko librin e dr. Muhamed Hamidullah, "El-Vethaikus-sijasije lilahdin-nebevij vel-hilafeti er-ra-shide", dokumente botërore nga koha e profecisë.

VDEKJA E MUSTAFASË SALALLAHU ALEJHI VE SELEM¹⁴⁵²

Idërguari salallahu alejhi ve selem ka ardhur për t'i mësuar njerëzit adhurimin e Allahut dhe për t'u përgatitur për Ditën e Fundit, për takimin me Allahun. Ai i ka përkujtuar me vdekjen dhe Ahiretin. Termi “vdekje” me të gjitha format e saj është përmendur në më tepër se pesëdhjetë vende në Kuranin Fisnik. Prej nga fillimi i profetësisë, Kurani e ka përkujtuar pejgamberin salallahu alejhi ve selem: **“Dhe se bota e ardhshme është shumë më e mirë për ty se e para. * E Zoti yt do të të jepë ty, e ti do të kënaqesh.**“ Duha: 4, 5

Ajetet kuranore kanë ardhur me përmendje eksplicite:

“Ti do të jesh i vdekur, e edhe ata do të jenë të vdekur. Pastaj, në Ditën e Gjykimit, ju do të grindeni para Zotit tuaj!”

Zumer: 30

Ajetet gjithashtu u janë përgjigjur kufarëve kurejsh të cilët e prisnin vdekjen e të dërguarit salallahu alejhi ve selem që të mbarojë thirrja e tij salallahu alejhi ve selem, siç ata pretendonin: **“Ne, asnjë njeriu para teje (Muhamed) nuk i dhamë jetë të përhershme, e nëse ti vdes, a mos do të mbesin ata përgjithmonë?”**“ Enbija: 34

¹⁴⁵² Buhariu ka vendosur në Sahihun e tij në Kitabul-megazi, kapitullin “Meredun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve vefatuhu”, dhe thënia e Allahut të Madhëruar **“Inneke mejjitu ve innehum mejjitu, thumme inekum jeumel-kijameti ainde rabbikum tehtasimun”** [“Ti do të jesh i vdekur, e edhe ata do të jenë të vdekur.* E pastaj, në ditën e kijametit pranë Zotit tuaj do të grindeni mes vete e Ai gjykon. /Zumer, 30, 31]; Ibn Ebi Shejbe ka vendosur në Kitabul-megazi, kapitull “Ka xhae fi vefatin-nebiji salallahu alejhi ve selem”; Ahmed Xhad, “Vefatun-habibi”; Ebu Turab Edh-Dhahiri, “Dhuhulul-ukul bivefatir-resul salallahu alejhi ve selem”, etj.

Kjo gjë është parim i përgjithshëm për të gjithë njerëzimin dhe krijesat: **“Ne, asnjë njeriu para teje (Muhamed) nuk i dhamë jetë të përherëshme, e nëse ti vdes, a mos do të mbesin ata përgjithmonë? * Çdo krijesë do ta shijojë vdekjen, e Ne, në shenjë sprove ju sprovomë me vështirësi e kënaqësi, dhe ju ktheheni te Ne.**“ Enbija: 34, 35

Edhe në thënien e të madhëruarit: **“Çdo gjë që është në të (në tokë) është zhdukur. * E do të mbetet vetëm Zoti yt që është i madhëruar e i nderuar!**“ Rahman: 26, 27

Edhe në thënien e të Madhëruarit: **“Veç Allahut mos adhuro ndonjë zot tjetër, s’ka të adhuruar tjetër veç Tij. Çdo send zhduket e Ai jo. Vetëm Atij i takon gjykimi dhe te Ai do të ktheheni!**“ Kasas: 88

Edhe në thënien e të Madhëruarit:

“Kudo që të gjendeni, do t’ju arrijë vdekja, madje, qofshi edhe në kështjellat më të forta!” Sa herë që u vjen ndonjë e mirë, ata¹⁴⁵³ thonë: “Kjo është nga ana e Allahut”. Por, nëse i godet ndonjë e ligë, ata thonë: “Kjo është prej teje (o Muhamed)!” Thuaju: “Të gjitha janë prej Allahut”. Ç’është kështu me këtë popull, që nuk kupton asgjë?”

Nisa: 78

I dërguari salallahu alejhi ve selem kur e ka përcjellë Muadh ibën Xhebelin për në udhëtimin e tij në Jemen, i ka thënë: **“O Muadh, ti ndoshta nuk do të më takosh pas këtij viti, e do të kalosh pranë varrit tim dhe xhamisë sime.**¹⁴⁵⁴ Ndërsa Muadhi radijallahu anhu ka filluar të qajë.

Në kohën kur i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka përgatitur veten për takim me Zotin e tij dhe është bërë gati për të, Kurani i përgatiste sahabët e tij dhe gjithë umetin për ndarjen nga ai që ata të përqëndrohen në fe pas tij.

“Muhamedi nuk është tjetër vetëm se i dërguar. Edhe përpara tij pati të dërguar (që vdiqën ose u vranë). E nëse ai vdes ose mbytet, a do të ktheheshit ju prapa (nga feja ose lufta)? E kushdo që kthehet prapa, ai nuk i bën dëm Allahut aspak, kurse Allahu do t’i shpërblejë mirënjohësit.“ Ali Imran: 144

¹⁴⁵³ D.m.th. hipokritët dhe banorët hebrenj të Medinës.

¹⁴⁵⁴ Transmeton Ahmedi në Musnedin e tij, 4/ 210. Muhadithi i njohur Nasirudin El-Albani e ka vlerësuar me gradën sahih ne Silsileti ehadith sahiha, nr. 2497

Ky ajet ka qenë për Ebu Bekër Sidikun stabilizues në vdekjen e të dërguarit salallahu alejhi ve selem të cilin ua ka lexuar njerëzve dhë që i shërbeu si ndihmë për t'i qetësuar njerëzit dhe për t'i përqëndruar. I dërguari salallahu alejhi ve selem i pat thënë bijës së vetë Fatimes: Xhibrili më ka ardhur me paraqitjen e Kuranit për çdo vit nga një herë, a këtë vit ma ka praqitur dy herë. Nuk mendoj ndryshe, pos asaj se më është afruar exheli.”¹⁴⁵⁵

Është transmetuar nga Aisheja – Allahu qoftë i kënaqur me të: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem shpesh e ka përsëritur thënien para se të vdesë: *subhaneke ve bihamedike, estagfiruke ve etubu ilejke* (I Madhëruar je dhe me falënderimin ndaj Teje, të kërkoj ndjesë dhe të më falësh). Ka thënë: i thashë: o i dërguari i Allahut, çfarë janë këto fjalë që po të shoh (në kohën e fundit) po i thotë? Ka thënë: Më është bërë mua një shenjë te umeti im, kur ta shoh, e them, “Kur erdhi ndihma e Allahut dhe çlirimi (ngadhënjimi),* Dhe i pe njerëzit që po hyjnë turma-turma në fenë e Allahut.* Ti, pra, lartësoje Zotin tënd duke falënderuar dhe kërko nga Ai falje. Ai vërtet pranon shumë pendimin, është mëshirues i madh. “ Nasër: 1 - 3¹⁴⁵⁶

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdesshëm në ndarjen me njerëzit, po ashtu ka qenë edhe i kujdesshëm edhe në vizitën e varrezave të myslimanëve në ditët e fundit të tij. I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka vizituar varrezat e shehidëve të Uhudit si ndarje lamtumirëse me ta.¹⁴⁵⁷

Njashtu i dërguari i Allahut ka qenë i i kujdesshëm në vizitën e varrezave të Bekies dhe të bërit lutje për ta.¹⁴⁵⁸

TË ANKUARIT E TË DËRGUARIT TË ALLAHUT SALALLAHU ALEJHI VE SELEM

Ka fundi i muajit Sefer dhe para vdekjes së tij njëzet e pesë ditë për afërsisht filluan ankesat e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ai ka qenë durimtar me shpresa në shpërblimin e Allahut, por rasti e ka shfaqur ankesën e tij. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë duke u kthyer nga varrezat e Bekies dhe nëna e besimtarëve Aisheja radijallahu anhua iu ankua atij prej dhimbjeve në kokë. Aisheja bashkëshortja e pejgamberit është kthyer te pejgamberi pasi që kishte qenë në Bekia më takoi duke më dhimbur koka dhe unë thosha: Oh, koka ime! Ai tha: Jo, oj Aishe,

¹⁴⁵⁵ Transmeton Buhariu, hadithi nr. 3624. e transmeton edhe Muslimi në Sahihun e tij.

¹⁴⁵⁶ Transmeton edhe Muslimi në Sahihun e tij, Kitabus-salat, kapitulli “Ma jukalu fir-rukui ves-sux-hudi”, 2/ 50

Shiko Tefsir ibn Kethir, suretu Nasër, 2/ 2047

¹⁴⁵⁷ Ibrahim EL-Alij, Sahih Sire, f. 554; Shiko edhe Ibn Ebi Shejbe, Kitabul-megazi, f. 418

¹⁴⁵⁸ Ibrahim EL-Alij, Sahih Sire, f. 553; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 2/ 662

por unë si duket duhet të them “oh, koka ime!”¹⁴⁵⁹ Ajo në vazhdim thotë: më tha: Çfarë dëmi do të kesh nëse vdes para meje, e unë të lajë, e të mbështjellë me qefin, ta fali namazin e xhenezes dhe të varrosë? Ka thënë: i thashë: Pasha Allahun, sikur unë do ta bëja këtë kur ti në atë natë do të qëlloje te ndonjëra nga bashkëshortet. Ka thënë: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem buzëqeshi, gjersa koka vazhdonte t’i dhembë, ndërsa ai i vizitonte bashkëshortet e tij derisa iu shtua dhimbja dhe e mundi edhe më shumë, i thërriti gratë e tij dhe kërkoi leje që kështu i sëmure të qëndrojë në shtëpinë time dhe ato i dhanë leje.¹⁴⁶⁰

Është përcjellë nga Ummu el-Fadël bint El-Harith se ka thënë: e kam dëgjuar pejgamberin salallahu alejhi ve selem duke lexuar (Kuran) në (namazin) e akshamit suren Murselat (vel-murselati urfa), pastaj më nuk na ka falë (si imam) pas kësaj derisa ka ndërruar jetë.¹⁴⁶¹

Ndoshta hadithi i Ummu El-Fadlit aludon në namazin e akshamit e asaj nate kur i është ashpërsuar sëmundja të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, siç e ka përmendur Aisheja radijallahu anha se ndoshta ajo ditë ka qenë dita e hënë dy javë para vdekjes së tij siç e kanë theksuar disa dijetarë.¹⁴⁶²

ASHPËRSIMI I SËMUNDJES TË DËRGUAIRT TË ALLAHUT SALALLAHU ALEJHI VE SELEM

Te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem deri para vdekjes së tij kanë qenë nëntë nga nënat e besimtarëve. Ai më tepër ka pushuar të nëna e besimtarëve Aisheja radijallahu anhua. Kur është sëmure i dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdesshëm t’ua japë hakun e bujtjes atyre. Pasi i është ashpërsuar sëmundja, edhe pse ka qenë vështirë për të të transferohet çdo ditë në gjendje të sëmure. Kur është sëmure më shumë, i ka pyetur: ku do të jem unë nesër, ku do të jem unë nesër? E kishte për qëllim ditën e Aishes, gratë e tij i kanë dhënë leje të rrijë ku të dojë. Më në fund ka vdekur në dhomën e Aishes.”¹⁴⁶³

¹⁴⁵⁹ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabus-meredi, kapitulli “kaulul-meridi inni vexhiun, eu va rasah, eu ishtedde bi el-vexh’u”, 7/ 8; shiko transmetimin tjetër në Kitabul-megazi, kapitulli, “Mredun-nebijji salallahu alejhi ve selem ve vefatuhu, 5/ 142. Shiko Kitabul-ahkam, kapitulli “El-istihlaf”, 8/ 125

¹⁴⁶⁰ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 643; Shiko Sahih el-Buhari, hadithi nr. 4442

¹⁴⁶¹ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabus-meredi, kapitulli “Meredun-nebijji ve vefatuhu”, 5/ 137

¹⁴⁶² Nga tranmsetimi i Buhariut, Ibn Haxheri, Fethul-bari, 16/ 260

¹⁴⁶³ Nga hadithi i Buhariut në Sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli “Meredun-nebijji ve vefatuhu”, 5/ 142

Disa transmetime e bëjnë të qartë mënyrën e transmerimit në dhomën e Aishes për ta kaluar periudhën si në gjendje të sëmurë.¹⁴⁶⁴ Nëna e besimtareve Aisheja radijallahu anhua e ka përcjellë me plot sinqeritet dhe besnikëri që e shfaq pozitën e Fatimes radijallahu anhua te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe me diturinë që është veçuar, e që nuk i është dhënë tjetërkujt. Ka thënë: ka ardhur Fatimeja duke ecur me ecje si të jetë ecja e pejgamberit. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: mirë se vjen, bija ime! Pastaj e ka ulur nga ana e djathtë (apo nga e majta), e pastaj ka pëshpëritur me të dhe ajo ka filluar të qajë, andaj i thashë: pse po qan? Pastaj përsëri pëshpëriti, e ajo qeshi. Pastaj thashë: Nuk kam parë si sot ku gëzimi të pasojë aq shpejt pas mërziës. E pyeta për atë që tha, e ajo tha: nuk dëshiroj ta zbuloj sekretin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Kështu ka vazhduar derisa ka vdekur pejgamberi salallahu alejhi ve selem. Pastaj përsëri e kam pyetur dhe ajo më tha: më pëshpëriti e më tha se Xhibrili ma ka paraqitur Kurandin për çdo vit nga një herë, ndërsa këtë vit dy herë. A unë nuk po mendoj tjetër përveçse më ka ardhur exheli, giersa ti do të jesh e para nga familja ime që do të më bashkëngjitesh. E unë qajta. Më tha: a nuk dëshiron që ti të jesh zonja e grave të banorëve të xhenetit, apo grave të besimtarëve? E unë qesha me këtë.¹⁴⁶⁵

Kjo ndodhi dhe transmetimet japin qartësim të plotë në veçoritë e Fatimes radijallahu anhua me dituri dhe për lajmërimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem që ia ka bërë saj se ajo është zonjë e grave të banorëve të xhenetit ashtu si Aisheja radijallahu anha ka qenë besnike në përcjelljen e hadithit nga i dërguari i Allahut ku flet për vlerat e Fatimes radijallahu anha, siç është Librin e virtyteve në Sahihun e Buhariut – Allahu e mëshiroftë dhe në përmbledhjet e tjera të haditheve. Kjo ka qenë nga argumentet më të mëdha për lidhjen e shëndoshë të vërtetë mes nënave të besimtarëve dhe të tjerët nga familja e pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Shumë hadithe që flasin për virtytet e Fatimes radijallahu anhua janë transmetuar nga nëna e besimtarëve Aisheja radijallahu anha.

Ndoshta qëndrimi i të dërguarit salallahu alejhi ve selem në periudhën e sëmundjes së tij të Aisheja radijallahu anhua ka urtësi të numërta. I dërguari salallahu alejhi ve selem është ndier i rahatshëm me të. Ajo ka qenë me nxënie më të madhe të haditheve që i ka thënë i dërguari salallahu alejhi ve selem se sa gratë e tjera deri në ditët e fundit të Tij. Nga qëndrimet e tjera të veçanta me Fatimen radijallahu anha është rasti se ku i është vështrësuar pejgamberit salallahu alejhi ve selem, Fatimeja - Allahu qoftë i kënaqur me të - ka thënë: Oh, sa vështirë për babain tim! I dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **Për babain tënd nuk do të ketë vështirësi pas ditës së sotme.**¹⁴⁶⁶

¹⁴⁶⁴ Shiko transmetimi i Buhariut në Sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli “Meredun-nebiji ve vefatuhu”, 5/ 138

¹⁴⁶⁵ Transmeton Buhariu në Kitabul-enbija, hadithi nr. 3623, 3624, 3625. E transmeton edhe Muslimi fi Kitabu fadailus-sahabeti, nr. 2450; Tirmidhiu, Kitabul-menakib, hadithi nr. 3964

¹⁴⁶⁶ Nga hadithi i Buhariut në Sahihun e tij, 5/ 144

Siç është përcjellur nga Aisheja - radijallahu anha - po ashtu: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë në sëmurdjen e tij: dëshiroj që të jenë te unë disa nga sahabët e mi. I thamë: o i dërguari i Allahut, a ta thirrjmë Ebu Bekrin? Ai heshti. I thamë: a ta thërrasim Omerin? Ai heshti. I thamë: a ta thërrasim Othmanin? Tha: Po. Pastaj ka ardhur ai dhe kanë mbetur vetëm, a peygamberi salallahu alejhi ve selem i fliste, ndërsa fytyra e Uthmanit ndërrohej.¹⁴⁶⁷

Është transmetuar nga Aisheja se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: O Uthman, nëse me të vërtetë Allahu ta jep këtë çështje ndonjë ditë, gjersa munafikët e dëshirojnë ta zhveshësh këtë këmishë që ta ka qepur Allahu, ti mos e zhvesh. E ka thënë këtë tri herë.¹⁴⁶⁸

Është verifikuar transmetimi nga Usame ibën Zejdi radijallahu anhu i cili ka thënë: pasi i është vështirësuar (sëmurdja) të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem zbrita dhe dhe zbritën njerëzit në Medine. Unë hyra te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, por ai ishte i heshtur dhe nuk fliste. I dërguari filloi ti vëndoje duart e tija te unë dhe i ngriste. E kuptova se ai lutej për mua.¹⁴⁶⁹

Është e njohur se Usame ibën Zejdi radijallahu anhu ka qënë i angazhuar në atë periudhë dhe para sëmurdjes së peygamberit salallahu alejhi ve selem me udhëheqjen e ushtrisë në Balka.

Është e verifikuar transmetimi nga Abdullah ibën Mesudi radijallahu anhu se ka thënë: kam hyrë te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem gjersa ai po ofshante, e unë e preka me dorën time dhe i thashë: o i dërguar i Allahut, ti po ofshan nga dhimbja e madhe. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: po, unë kam dhimbje ashtu siç i përjetojnë dhimbjet dy burra nga ju. Ka thënë: i thashë: kështu është pasi që për ty janë dy shpërblime? Ka thënë: Po. Pastaj i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: **Çdo besimtar që e godet ndonjë shqetësim nga ndonjë sëmurdje dhe ngjashëm, Allahu me të do t'ia shlyejë të këqijat ashtu siç bien gjethet nga druri.**¹⁴⁷⁰

Gjatë sëmurdjes së të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem ka kaluar Ebu Bekri pranë një mexhlisit të ensarëve dhe i ka hasur duke qajtur. U ka thënë: Çfarë ju ka bërë të qani? Kanë thënë: na u kujtua mexhlisi me të dërguarin e Allahut salallahu

¹⁴⁶⁷ Transmeton Ibn Maxhe në “El-Mukadimme”, f. 113; Ibn Sad, në Et-Tabekat, 3/ 66 dhe Albani e ka vlerësuar me gradën sahih. Shiko Ahmed Xhad, “Vefatul-habib”, f. 76

¹⁴⁶⁸ Nga transmetimi i Tirmidhiut në sahihun e tij, “El-Menakib”, 3705

¹⁴⁶⁹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 651; Tirmidhiu në “El-Menakib”, 3817; Transmeton Ahmedi në Musnedin e tij, hadithi nr. 21 248

¹⁴⁷⁰ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, kapitulli “Shiddetul-meredi”, hadithi nr. 5647 dhe kapitulli “Esheddun-nasi belaaen el-enbija”, hadithi nr. 5648, 927

alejhi ve selem, e ka hyrë Abasi te pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe e ka lajmëruar për të. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dalur me një mbështjellës në shpinë derisa është ulur në minber, e ka falënderur Allahun, dhe ka lavdëruar e pastaj ka thënë: E në vijim,

O ju njerëz, njerëzit po shtohen, gjersa ensarët po pakësohen deri sa do të mbesin si kripa në ushqim, e kush e merr përsipër ndonjë post ku do ta dëmtojë ndonjërin apo do t'i bëjë dobi, le të pranojë prej bamirësit dhe le t'ia falë keqbërësit.¹⁴⁷¹

Nga hytbet që i kanë transmetuar nga i dërguari salallahu alejhi ve selem gjatë sëmundjes së tij është hytbeja që e ka përcjellë Abasi radijallahu anhu ku thotë: na ka dalë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në sëmundjen e tij në të cilën vdiq e kishte lidhur kokën me një shami, është ulur te minberi, e ka falënderuar Allahun dhe e ka lavdëruar, e pastaj ka thënë: me të vërtetë nuk ka njeri më besnik ndaj meje në veten e tij dhe pasurinë e tij si Ebu Bekër ibën Kuhafe. Po ta merrja prej njerëzve ndonjërin mik (halil), do ta merrja Ebu Bekrin halil, por miqësia në Islam është më e mira. Mbylleni nga unë çdo derëz na këtë xhami, përpos derëzën e Ebu Bekrit.¹⁴⁷²

S'ka dyshim se ky transmetim nga Ibën Abasi radijallahu anhu është kundërpërgjigje ndaj atyre që pretendojnë se ka pasur kundërshtim mes Ebu Bekrit dhe familjes profetike (ehlul-bejt). Ja një nga dijetarët e familjes së pejgamberit flet për vlerat e Ebu Bekër Sidikut në një thënie nga bisedat e fundit që i ka folur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem umetit.

Është përcjellë nga Ebu Said El-Hudriu radijallahu anhu se ka thënë: pejgamberi salallahu alejhi ve selem e ka mbajtur një hytbe ku ka thënë: Allahu robin e tij e ka lënë të zgjedhë mes dynjasë dhe asaj që është tek Ai, kurse robi e zgjedhi atë që është tek Ai. Ebu Bekri radijallahu anhu menjëherë ka filluar të qajë. Unë thashë në vete çfarë e bën të qajë këtë njeri nëse Allahu e ka lënë robin të zgjedhë mes dynjasë dhe asaj që është tek Ai dhe ai e ka zgjedhur atë që është tek Ai?! Ai robi kishte qenë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, gjersa Ebu Bekri ka qenë më i dituri mes nesh. Ka thënë: O Ebu Bekër, mos qaj, se njeriu më besnik ndaj meje në shoqërinë time dhe në pasurinë time është Ebu Bekri. Po të merrja nga umeti im halil (shok mik), do të merrja Ebu Bekrin halil, por vëllazëri islame dhe dashuri. Mos të lënë në xhami derë, përpos se ta mbyllin, përveç derës së Ebu Bekrit.¹⁴⁷³

Është thënë se Ebu Bekri pasi e kuptoi thënien e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem ka qarë dhe ka thënë: jo, por ne i flijojmë etërit dhe nënat tona, vetet

¹⁴⁷¹ Nga transmetimi i Buhariut në Sahihun e tij, 4/ 277; Ibën Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 650

¹⁴⁷² Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabus-salah, 1/120; Shiko Sahih Muslim, Kitabul-mesaxhid, 532

¹⁴⁷³ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, kapitulli "El-Hauhatu fil-memri vel-mesxhidi", hadithi nr. 466. Shiko edhe Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 649

tona dhe pasuritë tonë për ty, o i dërguar i Allahut. Pastaj i dërguari ka zbritur (nga minberi) dhe më nuk është ngritur.¹⁴⁷⁴ Kjo është argument se ajo ka qenë hytbeja e fundit e të dërguarit salallahu alejhi ve selem.

Nga kjo hytbe dhe nga ky lajm i tërthortë Ebu Bekër Sidiku e ka kuptuar se pejgamberi salallahu alejhi ve selem do të ndahet dhe se i është afruar exheli. Ai ka qarë dhe e ka shfaqur përgatitjen e tij për flijimin për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem me gjithë që mundet. I dërguari salallahu alejhi ve selem menjëherë i kthehet me ndjenja të ndërsjellta dhe e lavdëron duke i treguar për vlerën që e ka arritur i vetmi radijallahu anhu. Ajo ishte që dera e tij të jetë e vetmja që do të mbetet për të hyrë në xhaminë e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Këtu ka pasur shenjë në atë se ai do të jetë prijës i myslimanëve në namaz pas të dërguarit të Allahut, gjë e cila ndodhi.

Të dërguarit salallahu alejhi ve selem i shtohet sëmundja dhe mblidhen familjarët e tij¹⁴⁷⁵, e u konsultuan mes tyre. Ata vendosën ta kurojnë me një bar të cilin e kishin sjellë nga Abisinia e që ishte ilaç i veçantë për pleuritë. Mirëpo, i dërguari salallahu alejhi ve selem u bëri me shenjë që të mos e bëjnë atë. Ata thanë se kjo është nga mospëlqimi i të sëmurit për ilaçin. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem urdhëroi ta marrë ilaçin secili që ka prezantuar. Mos të mbesë asnjë në shtëpi, përpos se të provojë ilaçin, gjersa unë shikoj ka ai, përpos Abasit, ai nuk do të prezentojë.¹⁴⁷⁶

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem të bëjë kisas me ta që t'i pastrojë ata. Gabimi ndaj së drejtës së tij është më i madh se sa ndaj ndonjë tjetrit, e kjo vetëm se nga droja se mos të vinë në ditën e Kijametit dhe kanë bërë vepër në kundërshtim të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ai ka qenë i kujdeshëm në pastrimin e tyre me kisas si mëshirë ndaj tyre, e jo për hakmarrje siç kanë menduar disa.¹⁴⁷⁷

Siç është verifikuar edhe transmetimi kur i është vështirësuar dhimbja, ka thënë: Më qitni (ujë) nga shtatë caliqe që nuk kanë qenë të zgjidhura se ndoshta do të dal te njerëzit. E pastaj e kemi ulur në enën për larjen e robave të Hafsas bashkëshortes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Pastaj filluam t'i qesim ujë nga ato caliqet derisa bëri shenjë me dorë se vetëm e kanë bërë (mjaftueshëm). Ka thënë: pastaj ka dalë te njerëzit, u ka prirë në namaz dhe ua ka mbajtur një fjalim (hytbe).¹⁴⁷⁸

¹⁴⁷⁴ Transmeton Daermiu në "El-Mukadime", kapitulli "Vefatun-nebijji", 1/ 36

¹⁴⁷⁵ Shiko Ahmed Xhad, "Vefatun-habib", f. 64

¹⁴⁷⁶ Nga transmetimi i Buhariut në Sahihun e tij, Kitabul-megazi, hadithi nr. 4458

¹⁴⁷⁷ Shiko Ez-Zerkani, "El-Mevahib El-Ledunije bil-minehi el-Muhamedije", 3/ 379; (Ajo që është mes kllapave është tekst i Buhariut). Hadithi i Aishes nr. 4442

¹⁴⁷⁸ Nga hadithi i Buhariut, nr. 4444, nga Aisheja radijallahu anha.

Është verifikuar transmetimi nga Aisheja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se ajo ka thënë: “Kur i ka zbritur sëmundja të dërguarit salallahu alejhi ve selem, e qitte hamsan (rrobë e zezë) mbi fytyrë, e kur i errësohej, e largonte nga fytyra.”¹⁴⁷⁹

Nga tradita e tij salallahu alejhi ve selem ka qenë që ai të pështyjë me majë të buzëve veten edhe kur ka qenë i shëndoshë dhe po ashtu kur ka qenë sëmure. Është përcjellë nga Aisheja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem kur është ankuar nga sëmundja ka pështyrë me majë të buzëve veten me muavidhatet dhe e ka fshirë veten me dorën e tij. Kur është ankuar nga sëmundja në të cilën ndërroi jetë, pështya me majët e buzëve veten me muavidhatet¹⁴⁸⁰ me të cilat ai e bënte dhe me dorën e pejgamberit ia fshija trupin e tij.¹⁴⁸¹

Është përcjellë nga ai salallahu alejhi ve selem se është ankuar nga helmi që e kishte ngrënë nga delja e jehudes në ushqimin që e kishte përgatitur për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem në Hajber. Ajo e kishte pasur për qëllim ta mbyste pejgamberin salallahu alejhi ve selem.

Përcillet nga nëna e besimtareve Aisheja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) e cila ka thënë: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë gjatë sëmundjes në të cilën vdiq: Oj Aishe, ende po e ndiej dhimbjen e ushqimit të cilin e kam ngrënë në Hajber apo ka thënë: unë po e ndiej se po më këputet aorta prej atij helmit.”¹⁴⁸²

Në ditët e fundit i është ashpërsuar dhimbja të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe tek ai janë mbledhur familjarët e tij e në veçanti ata që e kanë përdëlluar dhe qetësuar. Ata që nuk kanë mundur të hynë, i kanë pyetur ata që kanë hyrë. Aliu radijallahu anhu pasi ka dalë prej te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: ka gdhirë i shëndoshë, falënderimi qoftë për Allahun. E ka kapur për dore Abasin dhe ka thënë: ti, pasha Allahun, pas tre (ditëve) do të jesh robi i shkopotit. Pasha Allahun, unë po e shoh se i dërguari i Allahut do të ndërrojë jetë në këtë sëmundje dhe unë e di në fytyrat e Abdul-mutalibëve vdekjen. Prandaj, të shkojmë te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ta pyesim te cili do të jetë çështja. Nëse është te ne, e kuptojmë atë, e nëse është te tjerët, e kërkojmë nga ai që të na këshillojë. Aliu ka thënë: pasha Allahun, nëse e pyesim të dërguarin e Allahut e na refuzon, njerëzit nuk do të na i japin asnjëherë. Andaj, unë nuk do ta pyes të dërguarin e Allahut kurrë.¹⁴⁸³

¹⁴⁷⁹ Nga hadithi I Buhariut, nr. 4442

¹⁴⁸⁰ **Muavidhat** janë dy suret e fundit në Kuranin Fisnik Sureja Felek dhe Nas. Përkthyesi

¹⁴⁸¹ Transmeton Buhariu, nr. 4439

¹⁴⁸² Transmeton Buhariu, kapitulli “Meredun-nebijji salallahu alejhi ve selem ve vefatuhu”, nr. 4428

¹⁴⁸³ Transmeton Buhariu nga Kab ibn Maliku, hdithi nr. 4447; Shiko Ibn Hisham, “Es-siretu en-ne-bevije”, f. 654

Ky transmetim tregon për diktimin e Abasit radijallahu anhu mixhën e pejgamberit salallahu alejhi ve selem për gjendjen e pejgamberit dhe afrimin e exhelit të tij. Po ashtu, ai është frikësuar për familjen profetike pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem që edhe dëshmon se ata nuk e kanë ditur se te kush do të jetë çështja e kalifatit pas vdekjes së të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, saqë Abasi ka qenë i mendimit që të ta pyesë për të, por Aliu radijallahu anhu ka qenë i mendimit që të mos e bëjë këtë edhe pse çështja nuk ka qenë e qartë as për Aliun dhe po ashtu Abasin – radijallahu anhum. Janë transmetuar hadithe tjera që tregojnë se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka dashur të shkruaj një letër për njerëzit pas tij, mirëpo ka ndodhur aty një divergjencë.

Përcillet nga Ibën Abasi salallahu alejhi ve selem se ka thënë: kur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë para vdekjes dhe në shtëpinë e tij ka pasur disa burra, ka thënë: Ejani t’ju shkruaj juve një letër që të mos devijoni pas saj. Disa thanë. Njëri nga ata tha: të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem e ka kapluar dhimbja, gjersa ju e kini Kuranin, na mjafton Libri i Allahut. Familjarët u kundërshtuan dhe ranë në konflikt. Prej tyre pati që thanë afrojeni të shkruajë për ju letrën që të mos devijoni. Pat prej tyre që thanë ndryshe. Pasi u shtua zhurma dhe divergjencia, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem tha: largohuni! Ubejdullahu ka thënë: Ibën Abasi ka pasur thënë: fatkeqësi, shumë fatkeqësi ajo që ndodhi mes të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe asaj për t’ua shkruajtur atë letër për shkak të divergjencës së tyre dhe zhurmës që kishin.¹⁴⁸⁴

Në transmetimin tjetër nga Ibën Abasi radijallahu anhu se ai ka folur për atë që ka dashur ta shkruaj. Transmeton Buhariu se Ibën Abasi ka thënë: në ditën e enjte i është ashpërsuar dhimbja të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ka thënë: ejani t’ju shkruaj një letër që të mos lajthitni pas saj kurrë. Ata u zunë mes tyre, gjersa nuk bën te pejgamberi të zihen. Kanë thënë: Çfarë është çështja e tij, a na braktisi? Pyeten! Ata e pyetën, e tha: më lini. Në atë që jam unë është më mirë se në atë që po më thirrni. Pastaj i porositi me tri gjëra: Nxirrni mushrikët nga gadishulli arabik, shpërbleni delegatët ashtu me çka i kam shpërblyer dhe ka heshtur nga e treta apo ka thënë e kam harruar.¹⁴⁸⁵

Ajo që është e qartë nga ky transmetim të ibën Abasit njëri nga dijetarët e familjes së profetit salallahu alejhi ve selem (ehlul-bejt) se porositë që u përmendën nuk janë ato që ka dashur t’i thotë i dërguari salallahu alejhi ve selem dhe nuk ka qenë hilafeti pas tij temë e atyre porosive. Te ato nuk ka pasur përcaktim për ndonjë person me emër, jo për Aliun radijallahu anhu dhe as për Ebu Bekrin radijallahu anhu. Po të kishte, do të kishte theksuar atë për Aliun radijallahu anhu apo për ndonjë tjetër e nuk do ta

¹⁴⁸⁴ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 4432

¹⁴⁸⁵ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 4431

linte këtë çështje në çastet e fundit të jetës, por do ta përmendte më shumë se një herë edhe para sëmurjes për shkak të rëndësisë së çështjes.

Është e ditur se ai salallahu alejhi ve selem u ka mbajtur fjalim (hytbe) më shumë se një herë dhe nuk e ka potencuar apo të bëjë me shenjë në lidhje me të në ato hytbe kur ka pasur mundësi dhe ka qenë më lehtë për të. Ai po të kishte dashur do ta bënte më herët, edhe pse ai ka folur për çështjet edhe më të vogla se kjo, në botëkuptimin e atij që pretendon se ai ka dashur ta len trashigues Aliun apo dikënd tjetër.

Është transmetuar nga hadithi i Aishes (Allahu qoftë i kënaqur me të!) e cila ka thënë: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem më ka thënë mua gjatë sëmundjes së tij: thirrma mua Ebu Bekrin dhe vëllanë tënd t'ju shkruaj një letër, se kam frikë që të synojë ndonjëri synues dhe të thotë ndonjë thënës unë jam më meritore, por Allahu do të refuzojë dhe besimtarët secilin, përveç Ebu Bekrit.¹⁴⁸⁶

Megjithëkëtë, ka mbetur pa ia shkruar Ebu Bekrit radijallahu anhu. Këtë hadith, në mundemi të bashkojmë mes tij dhe hadithit të Ibën Abasit radijallahu anhu të mëparshëm në Sahihun e Buhariut për qëllimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem e shkrimit të letres dhe kundërshtimit që ndodhi aty dhe pastaj lërja e shkrimit të letres. Ndoshta i dërguari salallahu alejhi ve selem ka pasur për qëllim shkrimin e letres për Ebu Bekrin po të ishte i testamentuar, në veçanti se atë më parë e pati urdhëruar të prijë në namaz në vend të tij që është shenjë e fortë. Umeti është i mendimit se ai salallahu alejhi ve selem nuk ka lënë testament as për Ebu Bekrin dhe as për asnjërin tjetër.

Është e sigurt se Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu u ka prirë njerëzve në namaz tri ditë radhazi. Thuhet shtatëmbëdhjetë namaze para vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Namazi i parë i atyre namazeve ka qenë namazi i jacistë.

Është transmetuar nga Aisheja e cila ka thënë: të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem i është ashpërsuar sëmundja, e ka thënë: A janë falë njerëzit? Ne i thamë: jo. Ata po të presin ty, o i dërguar i Allahut. Ai ka thënë: qitni ujë në atë enën (legen) dhe ne e bëmë. Ka thënë: u la, e pastaj shkoi të pushojë (flejë) pak, por u alivanos. Pastaj u kthjell dhe tha: a janë falë njerëzit? I thamë: Jo, ata po të presin ty, o i dërguar i Allahut. Njerëzit ishin brenda në xhami e prisnin të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem për ta falë namazin e jacistë. I dërguari urdhëroi ta thërrasin Ebu Bekrin t'ua falë namazin njerëzve. Ebu Bekri ka qenë njeri i ndjeshëm. Ai Ebu Bekri u ka prirë atyre në namaz ato ditë.¹⁴⁸⁷

¹⁴⁸⁶ Transmeton Muslimi në "Fadailus-sahabeti", kapitulli "Fadlu Ebi Bekër Siddik"; Ahmed ibn Hanbel, në "Fadailus-sahabeti", f. 203, 204, EL-Musned, 6/ 36; Ibn Sad në "Et-Tabekat", 3/ 181

¹⁴⁸⁷ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 652; Uthman El-Hamis, "Kunuzus-sunne", f. 421

Është përmendur në transmetimin tjetër të imam Ahmedi nga Enes ibën Maliku radijallahu anhu i cili ka thënë: i dërguari salallahu alejhi ve selem më ka urdhëruar t'i sjell një tabak e të shkruaj në të atë që mos të lajthitë umeti i tij pas tij. Ka thënë: u frikësova të mos më huqë vetja dhe thashë: unë mbaj mend dhe kuptoj. Tha: ju porosis me namaz, zekat dhe ato që i keni në pronësi (robërit).¹⁴⁸⁸ Në transmetim tjetër të Ummu Selemes: Derisa ka bërë me dorë ka gjoksi duke e shkundur dhe përcjellte me (thënien) me gjuhën e tij.¹⁴⁸⁹

Është transmetuar nga Xhabir ibën Abdullahu radijallahu anhu ka thënë: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: nuk do të vdesë ndonjë prej juve, përpos duke e pasur mendimin e mirë ndaj Zotit të tij.¹⁴⁹⁰

DITA E FUNDIT NË JETËN E TË DËRGUIARIT SALALLAHU ALEJHI VE SELEM

Vdekja e të dërguarit salallahu alejhi ve selem ka qenë në ditën e hënë më 12 Rebiul-evel të vitit njëmbëdhjetë hixhri që përputhet me 8 qershor të vitit 633 miladi në paraditën e asaj dite para mesditës në stinën e verës.¹⁴⁹¹

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ishte shkëputur nga namazi me xhemat me myslimanët tri ditë para vdekjes së tij, të xhumanë, të shtunën dhe të dielën. Edhe pse dhoma e tij ka qenë e ngjitur me xhaminë nga anash. Në mëngjesin e ditës së hënë në të cilën vdiq i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, ka qenë i kujdesur që të jetë i rahatshëm me gjendjen e myslimanëve dhe unitetin e tyre. Ai ua zgjodhi Ebu Bekër Sidikun t'u prijë në namaz.

Transmeton Buhariu nga Enes ibën Malik radijallahu anhu: myslimanët duke qenë në namazin e sabahut në ditën e hënë dhe Ebu Bekri duke ua falë namazin, ata nuk i befaso i tjetër, përveç prezenca e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ai e kishte ngritur perden nga dhoma e Aishes, shikoi kah ata dhe ata ishin të reshtuar në safet e namazit. Pastaj me buzëqeshje e përshkoi atë pamje. Ebu bekri kthehet mbrapsht që të kthehet në saf. Ai mendo i se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dëshiron të dalë për namaz. Enesi ka thënë: myslimanët pothuajse do të

¹⁴⁸⁸ Shiko Edh-Dhehebi, "Es-siretu en-nebevije", f. 557; Ebu Turab Edh-Dhahiri, "Dhuhulul-ukul bivefatir-resul salallahu alejhi ve selem", f. 33. Shiko transmetimin e Aishes te Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli "Meredun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve vefatuhu", 5/ 140

¹⁴⁸⁹ Transmeton Nesaiu. Shiko tahrخين te "Dhuhulul-ukul bivefatir-resul salallahu alejhi ve selem", f. 33

¹⁴⁹⁰ Shiko Edh-Dhehebi, "Es-siretu en-nebevije", f. 557; Mehdi Rizkullah, "Es-siretu en-nebevije fi deui mesadiril-asllije", f. 689

¹⁴⁹¹ Ebu Turab Edh-Dhahiri, "Dhuhulul-ukul bivefatir-resul salallahu alejhi ve selem", f. 42; Abdus-Selam Et-Termanini, "Ezminetu rt-tarihil-islami", f. 29

habiteshin në namaz nga gëzimi se do ta shohin të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. I dërguari salallahu alejhi ve selem ka bërë me shenjë ta plotësojnë namazin, e pastaj ka hyrë në dhomë dhe e ka lëshuar perden.¹⁴⁹²

Ai rast ka qenë takimi i fundit i bashkësisë myslimane me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe pas këtij rasti më nuk e kanë parë, përveç disa prej tyre. Prej tyre Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu i cili ka qenë vazhdimisht në përkujdesjen e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem prej së afërmi gjatë tërë periudhës së sëmurjes në shtëpinë e tij fqinje i shkëputur nga shtëpia tjetër e tij në Senh në skajet e Medines te gruaja e tij e dytë.

Në ditën që ndërroi jetë i dërguari salallahu alejhi ve selem, Ebu Bekri mori leje nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem për ta vizituar në shtëpinë të cilën e kishte në Sunh për ta përcjellë gjendjen e tyre. Ai ka qenë atje atëherë kur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ndërroi jetë.¹⁴⁹³

Ndoshta hadithi i Enesit në lidhje me gjendjen e Fatimes, bijës së peygamberit salallahu alejhi ve selem, ka qenë në ditën e vdekjes së të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Kur ajo pati thënë: oh, për dhimbjet e babait tim, i dërguari salallahu alejhi ve selem i kishte thënë: nuk do të ketë për babain tënd më dhimbje pas ditës së sotme.¹⁴⁹⁴

Ndoshta hadithi tregon se ai ia ka bërë me dije se ajo ditë ka qenë dita e fundit në jetën e tij dhe se më nuk do të jetë nga banorët e dynjasë pas asaj dite. Po ashtu, nuk është larg saj edhe fryerja e Aishes radijallahu anhua¹⁴⁹⁵ që ia ka bërë peygamberit salallahu alejhi ve selem ka qenë më shumë se një herë dhe prej tyre edhe në ditën që vdiq kur iu patën shtuar dhimbjet.

Disa nga sahabët e kanë dëshmuar thënien e fundit që e ka thënë peygamberi salallahu alejhi ve selem gjegjësisht në ditën kur ka ndërëruar jetë. Prej saj atë e ka transmetuar Ebu Ubejde ibën Xharah radijallahu anhu ka hënë: gjëja e fundit që e ka thënë peygamberi salallahu alejhi ve selem ka qenë: Nxirrni jehudët e banorëve të Hixahzit dhe banorëve të Nexhranit nga gadishulli arabik. Dijeni se njerëzit më të këqij janë

¹⁴⁹² Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli “Meredun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve vefatuhu”, 5/ 141; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 653

¹⁴⁹³ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 654; Ebu Turab Edh-Dhahiri, “Dhuhulul-ukul bivefatir-resul salallahu alejhi ve selem”, f. 37; Shiko transmetimin e Buhariut në Sahihun e tij, hadithi nr. 4452; *Es-Sunhu është vend në periferi të Medines, përafërsisht një milje larg nga xhamia e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. aty ka plantacione të Beni harith ibn El-Hazrexh, afër luginës Bat’han të njohur në perfirinë e Medines.

¹⁴⁹⁴ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-megazi, kapitulli “Meredun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve vefatuhu”, hadithi nr. 4462

¹⁴⁹⁵ Shiko hadithin në Sahih el-Buhari kapitulli “Meredun-nebiji salallahu alejhi ve selem ve vefatuhu”, hadithi nr. 4439

ata që varret e pejgamberëve i kanë marrë për xhamia.¹⁴⁹⁶ Kjo ka qenë gjëja e fundit që e ka dëgjuar Ebu Ubejde nga pejgamberi salallahu alejhi ve selem, gjersa tjetërkush ka mundësi të kishte dëgjuar ndonjë gjë tjetër.

Nga ky transmetim duket se Ebu Ubejde ibën Xherahi radijallahu anhu ka qenë nga ata të fundit që e kanë parë të dërguarin salallahu alejhi ve selem. Nga kjo qartësohet interesimi i të dërguarit salallahu alejhi ve selem për stabilitetin e e shtetit islam. Ajo ishte dëbimi i jehudëve dhe të krishterëve të cilët ishin kanosje për ta në atë periudhë.

Po ashtu ka qenë e qartë se i dërguari salallahu alejhi ve selem ka qenë i rreptë në çështjen që njerëzit t'i bëjnë varret e pejgamberëve xhamia pasi që në të ka shirk të madh. Kur kjo nuk bën me pejgamberët, atëherë me të tjerët pos tyre nga njerëzit e mirë edhe parësore nuk bën. Pos kësaj, kjo ka qenë nga këshillat e fundit të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem për umetin.

I dërguari salallahu alejhi ve selem kishte dro që njerëzit të mos bëjnë me varrin e tij atë që e kishin bërë umetet e mëparshme me varret e pejgamberëve të tyre si jehudët dhe të krishterët. E konfirmon këtë transmetimi nga nëna e besimtareve Aisheja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) dhe i ibën Abasit radijallahu anhu në sahihun e Buhariut. Kanë thënë: Pasi i ka zbritur sëmundja të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, e mbulonte fytyrën me hamisën¹⁴⁹⁷ e tij, e kur i errësohej e zbulonte fytyrën dhe duke qenë në atë gjendje, ka thënë: **“Mallkimi i Allahut qoftë mbi jehudët dhe të krishterët, i kanë bërë varret e pejgamberëve të tyre vendfalje.**¹⁴⁹⁸ Bën vërejtje në atë që kanë bërë. Aisheja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) e konfirmon në transmetim tjetër ku thotë: po mos të ishte kjo, do ta shfaqte varrin e tij nga droja se po e bëjnë vendfalje.¹⁴⁹⁹

Andaj, secili që e bën këtë me çfarëdo varri të ndonjë njeriu kushdoqë të jetë, ai është i mëkatar ndaj të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe kundërshtar i urdhrit të tij.

MISVAKU (SIVAK)

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë i kujdesshëm në përdorimin e misvakut gjatë tërë jetës së tij. E përdorte vetë ai dhe po ashtu i urdhëronte edhe

¹⁴⁹⁶ Transmeton Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 1/ 195. Hejthemiu ka thënë në “Mexhmau ez-ze-vaïd” transmetuesit i ka thika (të besueshëm të përpikët), 5/ 325

¹⁴⁹⁷ Hamisa, ar. lloj rrobe te arabët e vjetër.

¹⁴⁹⁸ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 4444

¹⁴⁹⁹ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 4441

myslimanët në çdo avdes dhe namaz. I nxiste në të dhe e mbante me vete në vend dhe në udhëtim.

Nga të fundit që ka hyrë te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në ditën që vdiq, ka qenë Abdurahman ibën Ebi Bekër Sidik radijallahu anhu. Hyrja e tij ka qenë e veçantë me afërsinë vëllazërore me nënën e besimtarëve Aishen (Allahu qoftë i kënaqur me të!) si mahrem i saj. Nëna e besimtarëve Aisheja rrëfen për hyrjen e Abdurahman ibën Ebi Bekrit dhe si i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka përdorur misvakun në fund të jetës së ti. Ajo thotë: Ka hyrë Abdurahman ibën Ebi Bekri te pejgamberi salallahu alejhi ve selem duke qenë unë e mbështetur në gjoksin e tij. Abdurahmani kishte me vete misvak të njomë me të cilin i pastronte dhëmbët. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ia drejtoi shikimin e tij dhe e mora misvakun e kafshova, e preva dhe e pastrova, pastaj ia afrova të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ai i pastroi dhëmbët me të. Deri atëherë nuk e kisha parë të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem t'i pastrojë dhëmbët më mirë si në këtë herë. Sa e mbaroi i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, e ngriti dorën apo gishtin dhe tha: **“Në shoqërinë më të lartë”**/ e tha tri herë/, pastaj vdiq. Ajo (Aisheja) thoshte ka vdekur (me kokë) mes gjoksit tim dhe mjekrës time.¹⁵⁰⁰

Aisheja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka qenë krenare me përzierjen e pështymës së saj me atë të dërguarit salallahu alejhi ve selem në atë misvakun. Ajo ka thënë: Allahu i bashkoi lëngun e gojës (jargën) sime me jargën e tij në ditën e fundit nga dynjaja dhe në ditën e parë të Ahiretit.¹⁵⁰¹

Para vdekjes së tij salallahu alejhi ve selem i është marrë zëri. Ajo e kuptonte se çfarë po thotë. Ajo ka thënë: e dëgjova pejgamberin salallahu alejhi ve selem në sëmundjen e tij në të cilën vdiq kur iu mur zëri. Ka thënë: “E kush do që i bindet Allahut dhe të dërguarit, të tillët do të jenë së bashku me ata që Allahu i shpërbleu: (me) pejgamberët, besnikët e dalluar, dëshmorët dhe me të mirët. Sa shokë të mirë janë ata!” [Nisa: 69]. Ka thënë: pastaj kam menduar mirë.¹⁵⁰²

I dërguari salallahu alejhi ve selem duke qenë gjallë ka treguar se nuk ka vdekur asnjë pejgamber para se ta shohë vendin e tij në xhenet, e pastaj ta lënë të zgjedhë. Aisheja ka thënë: pasi ka zbritur të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem duke e pasur kokën e tij në prehërin tim, është alivanosur një çast, e pastaj është kthjellur dhe e ka ngritur shikimin kah pullazi dhe pastaj ka thënë: **O Allah, në shoqërinë më të**

¹⁵⁰⁰ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 4438, 4449, 4450; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 654

¹⁵⁰¹ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 4451

¹⁵⁰² Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, kapitulli “Meredun-nebijji salallahu alejhi ve selem”, hadithi nr. 4435; Muslimi në “Fadailus-sahabe”.

lartë.¹⁵⁰³ Aisheja ka thënë: domethënë nuk na zgjodhi ne. Aisheja ka thënë: ajo ka qenë fjala e fundit me të cilën ka folur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, pra thënia e tij: **O Allah, në shoqërinë më të lartë.**

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka ndërruar jetë duke qenë koka e tij mbi prehrin e Aishes. Ajo (radijallahu anha!) ka thënë: Vdiq i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem duke qenë ai mes mjekrës time dhe barkut. Pas këtij rasti me pejgamberin salallahu alejhi ve selem, nuk i urrej vështirësinë e vdekjes ndaj askujt.¹⁵⁰⁴

Vërtet shpina e tij ka qenë e mbështetur te nëna e besimtarëve (radijallahu anha!) në çastin e fundit. Është transmetuar nga ajo e cila thotë: Ia vura veshin a përgjoja para se të vdesë ai dhe ishte i mbështetur me shpinë te unë, dhe thoshte: (*Allabumme-g-fir li ver-hamni ve elbikni bi refikil-cala*) **“O Allah, më fal, më mëshiro dhe më bashko me shoqërinë më të lartë!”**¹⁵⁰⁵

Në hadith tjetër ka thënë (Aisheja): Unë e kam mbështetur te gjoksi im.¹⁵⁰⁶ Në hadith tjetër kuptohet se ka qenë në prehrin e Aishes (radijallahu anha!) që dmth se nuk ka kundërshtim në këtë.

Transmeton Buhariu se Aisheja (radijallahu anha!) ka thënë: pejgamberi salallahu alejhi ve selem thoshte duke qenë i shëndoshë se nuk ka vdekur asnjë pejgamber deri sa e ka parë vendin e tij në xhenet, e pastaj të vazhdojë të jetojë apo të zgjedhë. Pasi është ankuar (nga dhimbjet) dhe i është afruar vdekja e koka e tij ka qenë mbi prehrin e Aishes, është alivanosur, e kur është kthjellur, e ka ngritur shikimin kah pullazi i shtëpisë, e pastaj ka thënë: **Në shoqërinë më të lartë.**¹⁵⁰⁷

Në transmetimin e Aishes (radijallahu anha) qëndron se para tij ka pasur enë apo një gjë ku kishte ujë dhe e fuste dorën në atë ujë dhe e fshinte me të fytyrën dhe ka thënë: “la ilahe il-lallah”, me të vërtetë vdekja ka agoni. Pastaj e ka ngritur dorën dhe ka thënë: **Në shoqërinë më të lartë.** Derisa ka vdekur dhe i është lëshuar dora.¹⁵⁰⁸

Dukja fisnike e të dërguarit salallahu alejhi ve selem ka qenë e bukur, nuk është ndryshuar para vdekjes së tij. Edhe pasi është sëmurë për afërsisht dy javë ai salallahu alejhi ve selem ka qenë në formën më të bukur. Nuk ka ndikuar sëmundja në bukurinë dhe dukjen e mirë të tij salallahu alejhi ve selem.¹⁵⁰⁹ Te i dërguari salallahu alejhi ve selem nuk janë shfaqur dukuri të pleqërisë, apo thinja, apo dobësi.

¹⁵⁰³ Transmeton Buhariu, kapitulli “Men teseveke bisivaki gajrihi”, hadithi nr. 4463 dhe poashtu hadithi nr. 890. Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 655

¹⁵⁰⁴ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij hadithi nr. 4440, 4449

¹⁵⁰⁵ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij hadithi nr. 4459,

¹⁵⁰⁶ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij hadithi nr. 4463

¹⁵⁰⁷ Shiko hadithin nr. 4437 në Sah el-Buhari që u përmend më parë.

¹⁵⁰⁸ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij hadithi nr. 4449; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 655

¹⁵⁰⁹ Ahmed Xhad, “Vefatun-nebiji”, f. 117

Është transmetuar nga Enes ibën Malik radijallahu anhu i cili thotë: ka vdekur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe nuk ka pasur në kokë (flokë) dhe as në mjekër as njëzet qime të bardha.¹⁵¹⁰

Aisheja (radijallahu anha) ka qenë e re, nuk i kishte parë të vdekurit dhe as nuk ka pasur përvojë për të. Kur i është lakuar koka në vdekje, i ka rënë një pikë e ftohtë në supet e saj në gjoks. Pastaj ka thënë është anuar dhe ka rënë në shtrat. Ka thënë nuk kam parë të vdekur kurrë më parë, e dija vdekjen te tjetërkush. Ka ardhur Omeri dhe ka kërkuar leje. Me të ka qenë edhe Mugire ibën Shube. Ajo u ka dhënë leje dhe e ka shtrirë hixhabin. Omeri ka thënë: Oj Aishe, çfarë ka pejgamberi i Allahut? Thashë: Është alivanosur para pak kohe. E ka zbuluar kokën dhe ka thënë: ah, kjo alivansoj! Me të vërtetë kjo është melankoli. Pastaj e ka mbuluar. Mugire nuk ka folur. Pasi ka arritur te pragu i derës, Mugire tha: i dërguari i Allahut ka vdekur, o Omer. Ka thënë: po gënjen, nuk ka vdekur i dërguari i Allahut dhe nuk do të vdesë deri sa të urdhërojë për luftimin e munafikëve, por ty po të ngacmon fitneja.¹⁵¹¹ (po inicon fitne).

Sidiku ka qenë njeriu më i afërt me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Ai e zëvendësonte në namaz me urdhrin e tij. Edhe njerëzit e konsideronin zëvendës të dërguarit në imamllëkun në namaz dhe në punë të tjera. Në atë çast ai ka munguar aty te bashkëshortja e dytë e tij në Sunh në anët e Medines largësi afër një mijlë. Sa ka vdekur i dërguari salallahu alejhi ve selem, njerëzit kanë shpejtuar ta thërrasin Sidikun radijallahu anhu i cili erdhí me nxitim me kalin e tij dhe nuk i ka folur askujt. Ka hyrë në dhomën e bijës së vet Aishes (radijallahu anha) e ka ngritur perden dhe ka shikuar kah i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ka thënë: “*Inna lil-lahi ve inna ilejhi raxhiun*” (ne jemi të Allahut dhe ne të Ai do të kthehemi.[Bekare: 156]“, vdiq i dërguari i Allahut. Pastaj është afruar përballë kokës së tij dhe e ka puthur në kokë dhe ka thënë: oh, për pejgamberin tonë! Pastaj ia ka puthur kokën dhe ka thënë: Oh, i çiltri ynë! Pastaj përsëri ia ka puthur kokën dhe ka thënë: Oh, për halilin tonë! Vdiq i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem.¹⁵¹²

Ka thënë: Allahu nuk do t’i bashkojë ty dy vdekje, e sa i përket vdekjes që është caktuar ty, vetëm se e ke përjetuar.”¹⁵¹³ Buhariu ka bërë me shenjë në puthjen e Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem në më shumë se një hadith.¹⁵¹⁴

¹⁵¹⁰ Transmeton Ahmedi në Musnedin e tij, hadithi nr. 12043

¹⁵¹¹ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij hadithi nr. 4495

¹⁵¹² Transmeton Ahmedi në Musnedin e tij, 6/ 31; Shiko transmetimin e Buhariut në Sahihun e tij hadithi nr. 4450; e transmeton poashtu Tirmidhiu në “Muhtesar Shemail”, f. 196

¹⁵¹³ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, kapitulli “Ed-duhulu ael-mejjiti”, hadithi nr. 4452; poashtu në Kitabul-megazi, kapitulli “Meredur-resul salallahu alejhi ve selem ve vefatuhu”, 5/ 143

¹⁵¹⁴ Shiko Hadithin në Buhari, 5/ 143

Në xhaminë e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem gjendja ka qenë e vështirë ku njerëzit tuboheshin për të pyetur për shëndetin e tij salallahu alejhi ve selem dhe ta rahatohen pasi që e donin shumë dhe ka pasur prej tyre që nuk largoheshin nga xhamia. Omeri nuk i besonte lajmit për vdekjen e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Ai fliste dhe i ngatërroheshin fjalët, i kërcënonte njerëzit¹⁵¹⁵ duke u thënë: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem nuk vdes deri sa Allahu a.x.h. t'i zhdukë munafikët.

Ebu Bekri radijallahu anhu ka dalur nga dhoma e Aishes dhe është nisur në drejtim të xhamisë. Kur e panë njerëzit kthehen kah ai dhe e lënë Omerin. Ata të kthyer kah Ebu Bekri dëgjonin se çfarë po thotë ai. Omeri vazhdonte t'u flasë njerëzve. Ibën Abasi e përshkruan atë pamje i cili vetë ka qenë prezent aty. Ka thënë: Ebu Bekri ka dalë, ndërsa Omeri u fliste njerëzve. Tha: ulu o Omer. Omeri refuzoi të ulet. Njerëzit kthehen kah ai dhe e lënë Omerin. Ebu Bekri tha: e në vijim, kush e ka adhuruar Muhamedin, Muhamedi vetëm se ka vdekur, e kush e ka adhurar Allahun, Allahu është i Gjallë dhe nuk vdes. Ka thënë: “Muhamedi nuk është tjetër vetëm se i dërguar. Edhe përpara tij pati të dërguar (që vdiqën ose u vranë). E nëse ai vdes ose mbytet, a do të ktheheshit ju prapa (nga feja ose lufta)? E kushdo që kthehet prapa, ai nuk i bën dëm Allahut aspak, kurse Allahu do t'i shpërblejë mirënjohësit.“ Ali Imran: 144. Ka thënë: Pasha Allahun, njerëzit ishin në asi gjendje si mos ta kishin ditur se ka zbritur këtë ajet deri sa e lexoi Ebu Bekri. Njerëzit të gjithë e dëgjuan nga Ebu Bekri. Nuk kam dëgjuar njeri, përpos se e lexonte. Seid ibën Musejebi ka thënë: Omeri ka thënë: Pasha Allahun, sapo e dëgjova Ebu Bekrin duke e lexuar, u bëra skeptik sa që nuk më mbanin këmbët dhe rashë në tokë nga ajo që e dëgjova nga leximi se pejgamberi salallahu alejhi ve selem vetëm se ka vdekur.¹⁵¹⁶

Të kuptuarit dhe urtësia e Ebu Bekrit kanë qenë të qarta. Ai ka qenë me qëndrim të përmbajtur dhe burrëror, më i kuptueshmi mes njerëzve për Kuranin dhe që më shumë ka pasur sens për të. Për këtë shkak shumica sapo e dëgjuan Sidikun duke e lexuar ajetin, e ndjenë sikur të kishte zbritur në atë çast. Pastaj njerëzit kanë dalë nga xhamia nëpër rrugët e Medines duke e lexuar ajetin sikur të ishte shpallur aty për aty.¹⁵¹⁷

Përmendet se Aliu radijallahu anhu është ulur dhe nuk ka mundur të lëvizë nga goditja e madhe. Po ashtu, përmendet për Uthmanin radijallahu anhu është heshtur dhe ka shkuar dhe ka ardhur duke mos folur fare.¹⁵¹⁸

¹⁵¹⁵ Shiko Hadithin në Buhari, hadithi nr. 4454; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 655

¹⁵¹⁶ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij hadithi nr. 4497; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, 410; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 657

¹⁵¹⁷ El-Kastalani, “El-Mevahib el-ledunije”, f. 391

¹⁵¹⁸ Shiko Es-suhejli, Er-reudul-unf?, 4/ 468

E sa i përket bijës së tij salallahu alejhi ve selem Fatimen radijallahu anha, të vetmen që i kishte mbetur nga vajzat, goditja për të ka qenë e madhe dhe e rëndë. I dërguari salallahu alejhi ve selem e kishte paralajmëruar paraprakisht për afrimin e exhelit. Enes ibën Malik radijallahu anhu përcjell atë që ajo kishte thënë kur ka kuptuar për vdekjen e të dërguarit salallahu alejhi ve selem: pasi i është vështirësuar peygamberit salallahu alejhi ve selem, alivanosej, gjersa Fatimeja (radijallahu anha) ka thënë: Oh, për vështirësitë e babait tim! E peygamberi salallahu alejhi ve selem i ka thënë asaj: Më nuk do të ketë për babain tënd vështirësi. Pasi ka vdekur, ka thënë: O babai im, iu përgjigj Zotit kur e thirri, o babai im, në xhenetin Firdeus e ka vendbanimin, o babai im, Xhibrilit po i tregojmë lajmin e vdekjes sate.

Pasi është varrosur, Fatimeja (radijallahu anha) ka thënë, O Enes, a ju erdh mirë të hedhni dheun mbi të dërguarin e Allahut?!¹⁵¹⁹

Sa i përket Enes ibën Malikut shërbëtorit të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem i cili ka qenë shumë i lidhur me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe në afërsi të tij, ai thekson për goditjen me vdekjen e të dërguarit salallahu alejhi ve selem: kur ka qenë dita në të cilën peygamberi salallahu alejhi ve selem ka hyrë në Medine e ka ndriçuar çdo gjë sa që nuk mërzhiteshim me të, e ne në varrimin e tij nuk u kemi besuar zemrave tona.¹⁵²⁰

Rasti i vdekjes së peygamberit salallahu alejhi ve selem i përfshiu të gjithë që e kanë njohur atë dhe kanë dashur. Umu Ejmeni, kujdestarja e peygamberit salallahu alejhi ve selem, kishte bërë hixhret në Medine dhe i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka vizituar dhe është interesuar për të. Kur ka vdekur i dërguari salallahu alejhi ve selem Ebu Bekri është kujdesur për vizitën e saj. Pas vdekjes së të dërguarit salallahu alejhi ve selem (Ebu Bekri) i ka thënë Omerit: Eja shkojmë së bashku te Umu Ejmeni ta vizitojmë. Kur kanë shkuar atje, ajo ka qarë. E ka pyetur: çfarë të bën të qash? Ajo që është te Allahu është më e mirë për të dërguarin e Tij. Ka thënë: Pasha Allahun, nuk po qaj për atë që nuk e di për atë që është hajr te Allahu për të dërguarin e tij, por unë po qaj për atë se vahji është ndërprerë nga qielli. Ajo i bëri edhe ata të qajnë.¹⁵²¹

Të menduarit e Umu Ejmenit radijallahu anhua për ndjenjën banorëve e Tokës të gjithë dhe se sa ka qenë e nevojshme lidhshmëria e tyre me vahjin dhe udhëzimet hyjnore, sa e kanë ndërjerë mungesën e lidhjes dhe ndërmjetësimin e saj mes Qiellit dhe Tokës mes Zotit dhe robërve ku i dërguari ka qenë mësuesi, edukatori, udhëzuesi i mëshirshëm, i cili do të ndërmjetësojë (në Ditën e Gjykimit) mes njerëzve. Kur vdiq ai, është ndërprerë ajo lidhje menjëherë.

¹⁵¹⁹ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Hadithi nr. 4462

¹⁵²⁰ Transmeton Tirmidhiu në El-Menakib, kapitulli, “Rusulull-llahi hatemun-nebijjine”, 3622; Ahmedi në Musnedin e tij, 3/ 122, 240

¹⁵²¹ Transmeton Muslimi në Sahihun e tij, kapitulli “Fadailu ummi Ejmen”, nr. 2454. Shiko edhe Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 413

Njerëzit të gjithë e ndjenin mungesën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Ata e ngushëllonin njëri-tjetrin. Është përmendur se Bilal ibën Rebahu radijallahu anhu kur ka dashur ta thërrasë ezanin pas vdekjes së të dërguarit salallahu alejhi ve selem, (dhe kur ka arritur te thënia): “*Eshbedu enne Muhamed resulull-llal*” është dridhur xhamia nga të qarët dhe vajtimet. Pasi është varrosur i dërguari salallahu alejhi ve selem, Bilali e ka lënë ezanin.”¹⁵²²

Përcillet nga Sehël ib Sad radijallahu anhu se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: njerëzit do ta ngushëllojnë njëri-tjetrin pas meje me ngushëllim për mua. Njerëzit kanë thënë: çfarë është kjo? Pasi ka vdekur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e kemi takuar njëri-tjetrin dhe e ngushëllonin njëri-tjetrin për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem.¹⁵²³

Ata e kanë admiruar thënien e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem: kur ta godasë ndonjërin fatkeqësi, le ta përkujtojë fatkeqësinë e tij me mua (vdekjen time), se ajo është fatkeqësia më e madhe.¹⁵²⁴

Dijetari Muhamed gazali e përshkruan përhapjen e lajmit në Medine me thënien e tij: është përhapur lajmi tronditës nga shtëpia e hidhëruar me tingëllimë në veshë, një barrë që i ka rënduar shpirtat me të cilën sillen vërdallë sytë dhe shikimet. Besimtarët e kanë ndier se horizontet e Medines janë errësuar, gjersa ankthi i humbjes i ka lënë në dilemë saqë nuk dinin çfarë të bënin.¹⁵²⁵

Hidhërimi ka qenë i madh te myslimanët në përgjithësi dhe te banorët e Medines në veçanti, por ata e kanë përkujtuar thënien e Allahut të Madhëruar: “***Dhe se bota e ardhshme është shumë më e mirë për ty se e para. * E Zoti yt do të të jepë ty, e ti do të kënaqesh.***” “Duha: 4, 5 dhe besojnë se takimi me Allahun është begati për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe xhenetu Firdeusi më i larti, keutheri janë vendet e premtuara për të. Për besimtarët dhe umetin ka qenë hidhërim i madh dhe sprovë dhe fatkeqësi e madhe. Aisheja (radijallahu anha) ka thënë: kur ka vdekur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, arabët u renagtizuan, ndërsa jehudët dhe të krishterët u gëzuan, kurse munafikët u rikthyen në skenë. Myslimanët u bënë si delet në natën dimërore me shi për shkak të humbjes së pejgamberit të tyre derisa i bashkoi Allahu me Ebu Bekër Sidikun radijallahu anhu.¹⁵²⁶

Është e verifikuar se pejgamberi salallahu alejhi ve selem nuk ka lënë as dinarë dhe as dirhem. Transmeton Buhariu me senedin e tij nga Amër ibën El-Harithi i cili thotë: i

¹⁵²² El-Kastalani, “El-Mevahib el-ledunije”, f. 392

¹⁵²³ El-Hejthemi, “Mexhmau ez-zevaid”, 9/ 38; shiko edhe Ahmed Xhad, “Vefatun-nebijji”, f. 156

¹⁵²⁴ Albani ka thënë hadithi është Sahih me shevahidët, shiko “Silsiletu ehadith es-sahiha”, 1106

¹⁵²⁵ Muhamed El-Gazali, “Fikhus-sireti”, f. 519

¹⁵²⁶ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 665

dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem nuk ka lënë as dinar dhe as dirhem, as rob, e as robëreshë, përpos mushkën e tij Bejda (bardhukën) të cilën e ka kalëruar dhe disa armë, si dhe një truall që e pati lënë lëmoshë për udhëtarin.¹⁵²⁷

Është verifikuar në dy përmbledhjet sahih të hadithit nga Aisheja (radijallahu anha) se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka blerë ushqim nga një hebre për deri një kohë (ta pagujë) dhe i ka lënë një parzmore të hekurt rehen (peng).¹⁵²⁸

Është përcjellë nga Aisheja se ka thënë: Ka vdekur pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe parzmorja e tij ka qenë e marrë rehen për tridhjetë saë drith.¹⁵²⁹

I dërguari salallahu alejhi ve selem thoshte gjatë jetës së tij: “Çfarë ka për mua dhe për dynjanë, e çfarë është shëmbulli im dhe shëmbulli i dynjasë, përpos një kalorës që ka ecur në një ditë me vapë dhe ka hyrë nën hijën e një druri një çast të ditës, e pastaj ka shkuar dhe e ka lënë.”¹⁵³⁰

I dërguari salallahu alejhi ve selem nuk ka qenë lakmues për të tubuar pasuri dhe t’i akumulojë për trashëgimtarët. Ai ka bërë vërejtje nga kjo gjë në thënien e tij që e transmeton El-Harith ibën Suvejd i cili ka thënë: Ka thënë Abdullahu, ka thënë pejgamberi salallahu alejhi ve selem: cilit prej jush pasuria e trashëgimtarit të tij është më e dashur se pasuria e tij? Kanë thënë: o i dërguar i Allahut, nuk ka prej neve asnjë përpos se pasuria e tij është më e dashur për të. Ka thënë: pasuria e tij është ajo që e ka dhënë, ndërsa pasuria e trashëgimtarit është ajo që i mbetet mbrapa.¹⁵³¹

Po ashtu, i dërguari salallahu alejhi ve selem ka thënë: Atë që e kemi lënë nuk e trashëgojmë, mbetet lëmoshë. Familja e Muhamedit nuk ha nga ajo pasuri.¹⁵³² Siç ka qenë e ditur se sadakaja nuk ka qenë e lejuar për të dhe as për familjen e tij, por ata kanë ngrënë nga një e pesta (e ganimetit).

Që prej vdekjes se pejgamberit salallahu alejhi ve selem deri në ditën e sotme kanë vazhduar poetët me elegjitë e tyre me poezi të ndryshme në panegjrikun e të dërguarit salallahu alejhi ve selem. Ndoshta me panegjrik më të sinqertë ka qenë poeti i tij Hasan ibën Thabit El-Ensari i cili shumë bukur ka thurrur në lavdërimin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në jetën e tij dhe po ashtu mrekullueshëm ka

¹⁵²⁷ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij hadithi nr. 4461. Shiko transmetimin nga Aisheja te imam Ahmedi në Musnedin e tij. Shiko Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 445

¹⁵²⁸ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij hadithi nr. 2068, 2916, 4467

¹⁵²⁹ El-Bejhëki, “Delailun-nubuve”. Shiko Ibn Kethir, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 445

¹⁵³⁰ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabur-rakaik, kapitulli “Ma kaddeme min malihi fehuve lehu”, 7/ 176

¹⁵³¹ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij hadithi nr. 3544

¹⁵³² Transmeton Buhariu në Sahihun e tij hadithi nr. 2578; Shiko Kapitullin e Haraxhit, udhëhqësisë dhe Fejit (plaçkës së luftës), thënia e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem: “La nuverithu ma terkna sadaka.”

thurrur vargje melankolike në vdekjen e të dërguarit. Ishte i pari që e hapi derën për poetët në thurjen e poezive për pejgamberin salallahu alejhi ve selem. Ka qenë i pari që e ka qarë Pejgamberin me poezitë e tij, të cilën e ka përmendur Ibën Hishami.¹⁵³³

PËRGATITJA E TË DËRGUARIT SALALLAHU ALEJHI VE SELEM, FALJA E NAMAZIT TË XHENAZES DHE VARRIMI

Kur vdiq i dërguari salallahu alejhi ve selem ka pasur të veshur veshje të vrazhdë. Është transmetuar nga Ebu Burde radijallahu anhu se ka thënë: Aisheja na i ka nxjerrë një izar të vrazhdë që e bënin në Jemen dhe një veshje nga kjo që i thonin el-melide.

Në transmetim tjetër është se ajo ka thënë: Në këto rroba ka qenë kur i ka dalë shpirti të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.¹⁵³⁴ S'ka dyshim se Aisheja e ka lënë dhomën e saj dhe ka dalë pasi e ka mbuluar të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem atëherë kur janë mbledhur myslimanët për ta takuar pejgamberin salallahu alejhi ve selem familjarët nga burrat të cilët e përgatitën dhomën për trupin e pastër të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe ka mbetur ashtu një kohë derisa kanë qenë të angazhuar myslimanët me lajmin. Më shumë që është mërzitur për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe për humbjen e tij ka qenë bija e tij Fatimeja - radijallahu anha - , andaj janë mbledhur te ajo në shtëpi familja profetike dhe në krye të tyre mixha i saj Abas ibën Abdulmutalibi, Ali ibën Ebi Talibi, Zubejr ibën Avami dhe më këta ka qenë talha ibën Ubejdilah radijallahu anhu.¹⁵³⁵

Po ashtu, siç dihet për Safijen se ajo e valonte robën e saj me dorë dhe nuk mundej të bisedonte nga mërzia.¹⁵³⁶

Të gjitha shtëpitë e sahabëve kanë qenë të vogla, nuk kanë mundur t'i tubojnë shumicën e tyre në një kohë. Disa nga muhaxhirët dhe ensarë janë tubuar te Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu, kurse dhomën e të dërguarit të Allahut e kishin mbyllur, kështu që ka mbetur trupi i tij, në pjesën tjetër të ditës, sepse njerëzit ishin angazhuar për rregullimin e hilafetit. Ndoshta ata janë interesuar për këtë çështje më herët para se ta përgatisin trupin e pastër për varrim se duke e ndier që ata ende janë nën urdhrin e tij derisa trupi i tij është enda pa u varrosur. Ndjenja e tyre ka qenë ta rregullojnë çështjen e hilafetit para varrimit të tij salallahu alejhi ve selem, kështu që njerëzit u angazhuan me besatimin e Sidikut radijallahu anhu.¹⁵³⁷

¹⁵³³ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 665. Poezia e Hasan ibën Thabitit në elegjinë për të dërguarin salallahu alejhi ve selem, 4/ 666 - 669

¹⁵³⁴ Nga transmetimi I Buhariut, kapitulli "Ma dhukire min der'in-nebijji, ve asahu, ve sejfihî, ve kad'hihi, 3108; Muslimi në Sahihun e tij, Kitabuz-zineti, kapitulli "Et-Tevadu'u fil-libasi", 34/ 2080

¹⁵³⁵ Shiko Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 660

¹⁵³⁶ Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 414

¹⁵³⁷ Mervan Kuxhak, "Tehdhib sireti Ibn Kethir", f. 683

Në ditën e martë në ditën vijuese pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem në dhomën e Aishes (Allahu qoftë i kënaqur me të!) janë mbledhur familja profetike, mixha i tij Abas ibën Abdulmutalibi, Ali ibën Ebi Talibi, dy djemtë e mixhës tij Abasit dhe Fadli dhe Kuthumi, usame ibën Zejdi, salihu shërbëtori i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem.¹⁵³⁸ Pastaj i kanë thirrur pas njerëzve Eus ibën haulin El-Ensariun Hazrexhi nga beni Aufët i cili ka qenë nga pjesëmarrësit në Bedër. Ka thënë: O Ali, të drejtohem i për hir të Allahut dhe fatin tonë me të dërguarin e Allahut. Ata kanë dëshiruar leje për të marrë pjesë ensarët në larjen trupit të pejgamberit salallahu alejhi ve selem. Ai ka qenë një nga ata (ensarët). Aliu radijallahu anhu i ka thënë atij: hyr! Dhe ai ka hyrë me ta.¹⁵³⁹

Thuhet se Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu i ka urdhëruar ta lajnë të fisit të tij (dmth të dërguarit salallahu alejhi ve selem).¹⁵⁴⁰ Ka qenë gjë natyrale dhe spontan që edhe po të mos i kishte urdhëruar Ebu Bekri radijallahu anhu me të. Familjarët janë më prioritarë ndaj të tjerëve nga sahabët në raste të këtilla. Nga më të vërtetat është se ata e kanë vënë në shtratin e tij në dhomë për larje e që tia falin namazin e xhenazes duke qenë në shtrat.

Pejgamberin salallahu alejhi ve selem e kanë larë duke mos ia zhveshur rrobat. Në transmetimin nga Aisheja (radijallahu anha) ka thënë: kur deshtën ta lajnë pejgamberin salallahu alejhi ve selem, kanë thënë: pasha Allahun, nuk dimë a ta zhveshim të dërguarin e Allahut nga rrobat e tij, ashtu siç i zhveshim të vdekurit tanë apo ta lajmë duke i pasur rrobat veshur? Pasi janë kundërshtuar, Allahu i Madhëruar ua ka lëshuar një gjumë ashtu që s'ka mbetur aty njeri, përpos se mjekrën e ka pasur në gjoksin e tij. Pastaj u ka folur dikush nga anash shtëpisë nuk e kanë ditur kush është. (U ka thënë): lajeni duke e pasur këmishën veshur, qitni ujë mbi këmishë dhe e fërkoni me këmishë pa prekur duart. Aisheja thoshte: po ta merrja këtë gjë unë, nuk do ta lija për ta larë kush tjetër, pos gratë e tij.¹⁵⁴¹

Ky ka qenë mendimi i saj sipas lejes që kanë gratë të shikojnë në trupin e pastër të bashkëshortit.

Ajo që dihet se te i vdekuri ka në barkun e tij atë që ka nevojë të pastrohet, por te i dërguari salallahu alejhi ve selem nuk kanë hasur një gjë të tillë. Është transmetuar se Aliu radijallahu anhu ka kontrolluar edhe te pejgamberi siç kanë bërë te të vdekurit,

Shiko "Besatimi në Akabe nga ky libër. Shiko edhe Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 655

¹⁵³⁸ Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 414

¹⁵³⁹ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 662

¹⁵⁴⁰ Transmeton Tirmidhiu në "Esh-Shemal", kapitulli "Ma xhae fi vefatin-nebijji", f. 200. Albani ka thënë hadithi është sahih. shiko fusnotat e librit.

¹⁵⁴¹ Transmeton Ebu Davudi, në "Sitrulemejjiti ainde gaslihi", version është i tij, 3141. Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 662

por nuk ka gjetur gjë. Ka thënë: flijofsha babain dhe nënën për ty, i pastër ke qenë i gjallë dhe i vdekur.¹⁵⁴²

Larja e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë me ujë dhe sidër.¹⁵⁴³ Aliu radijallahu anhu e ka mbështetur në gjoks duke e pasur ai këmishën të veshur. Abasi dhe biri i tij Fadli dhe Kuthumi e kanë kthyer së bashku me Aliun. Usame ibën Zejdi dhe Salihu shërbëtori i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem ka qitur ujë, kurse Aliu e ka larë dhe e ka fërkuar mbi këmishë pa e prekur me dorë trupin.¹⁵⁴⁴

Pastaj e kanë mbështjellë në dy rroba të bardha dhe me një robë jemenase me vija.¹⁵⁴⁵ Është thënë se ajo ka qenë nga pambuku. Është transmetuar nga Aisheja (radijallahu anha) se ka thënë: të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem e kanë qefinosur me tri rroba të holla të bardha.¹⁵⁴⁶

Larjen ia kanë bëri nga uji i burimit të Kubasë prej të cilit pinte i dërguari salallahu alejhi ve selem. Ai burim është quajtur burimi i Sad ibën Hajtheme.¹⁵⁴⁷ Kjo është argument për kthjelltësinë e atij uji dhe pastërtinë dhe dallimin nga uërat e tjerë.

Aisheja (radijallahu anha) ka thënë: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem është qefinosur me tri rroba të bardha të holla nga pambuku, nuk ka pasur në to këmishë dhe as çallmë.¹⁵⁴⁸ Po ashtu, përmendet se e kanë lënë me këmishën e tij në të cilën ka ndërruar jetë dhe ka mbetur në qefin.¹⁵⁴⁹

Të dërguarin salallahu alejhi ve selem pas qefinosjes e kanë vendosur në krevatin e tij dhe myslimanët janë konsultuar në lidhje me namazin e xhenazës. Mendimi i Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu ka qenë që të mos nxirret pejgamberi salallahu alejhi ve selem nga vendi ku ka vdekur. Kanë thënë: o sahabi i të dërguarit të Allahut, a duhet t'i falet namazi i xhenazes të dërguarit të Allahut? Ka thënë: Po. Kanë pyetur: Si? Do të hyjnë njerëzit, do të marrin tekbir dhe do ta falin, do të bëjnë dua dhe pastaj do të dalin, pastaj do të hyjnë të tjerë do të bëjnë tekbir, do të bëjnë salavate, do të luten dhe pastaj do të dalin derisa të hyjnë krejt njerëzit. Të pranishmit kanë pyetur sërish: o sahib i të dërguarit të Allahut, a do të varroset i dërguari i Allahut? Ka thënë:

¹⁵⁴² Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 416; Ibn Kethir, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 519

¹⁵⁴³ Ibn Kethir, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 520; Ibn Sad, "Et-Tabekat", 2/ 280

¹⁵⁴⁴ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 662

¹⁵⁴⁵ Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 662

¹⁵⁴⁶ Ibn Sad, "Et-Tabekat", 2/ 281; Shiko temën "Sifatu kefnihî salallahu alejhi ve selem aine Ibn Kethir "Es-siretu en-nebevije", 4/ 522

¹⁵⁴⁷ Ibn Ebi Shejbe, "EL-Megazi", 416

¹⁵⁴⁸ Nga transmetimi I Buhariut në Kitabul-xhenaizi, kapitulli "El-Kefenu bi gajri kamis", hadithi nr. 1271, 1273; Muslimi në Sahihun e tij, Kitabul-xhenaizi, "Kefnul-mejjiti", 45/ 941

¹⁵⁴⁹ Shiko Ebu Davud, Kitabul-xhenaizi, Kaitulli "El-Kefenu", f. 353

Po. Kanë pyetur: ku? Ka thënë: në vendin ku Allahu ia ka marrë shpirtin, në vendin e pastër. Ata e kuptuan se ai e ka thënë të vërtetën.¹⁵⁵⁰

Pastaj njerëzit kanë hyrë tia falin namazin e xhenazes. Pasi kanë mbaruar burrat kanë hyrë gratë, e kur kanë mbaruar gratë, kanë hyrë fëmijët. Nuk u ka dalë në këtë namaz të xhenazes askush imam.¹⁵⁵¹ Njerëzit e kanë paraparë duke e konsideruar se ende e kanë prijës, edhe pse ai ka qenë i vdekur.

S'ka dyshim se kjo gjë ka pasur nevojë për rregull dhe organizim, sepse secili ka dashur t'ia falë namazin e xhenazes të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, gjersa vendi ka qenë i ngushtë. Siç duket në këtë rast kanë qenë parasysh vitet. Është transmetuar se Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu përcjellë nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ku thotë: e kam dëgjuar të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem një gjë që nuk e kam harrur. Ka thënë: nuk ia ka marrë Allahu shpirtin ndonjë peygamberi, përpos së në vendin ku ai ka dashur të varroset. Varroeni në vendin e shtratit të tij.¹⁵⁵²

Ndodhë që të jetë dashuria ndaj vendit nga Allahu për të qenë varri i peygamberit të Tij në të. Apo mundet të jetë dashuria nga peygamberi salallahu alejhi ve selem ndaj vendit. Të gjitha përputhen me zgjedhjen e Allahut për vendin e varrit të tij salallahu alejhi ve selem siç ia pati zgjedhur vendin e hixhretit. Nuk kemi dëgjuar se ndonjëri nga sahabët ka shfaqur ndonjë mendim tjetër ndryshe nga mendimi i Ebu Bekrit radijallahu anhu.

E sa i përket mihjes së varrit të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, që prej pas hixhretit të peygamberit salallahu alejhi ve selem në Medine kanë vdekur një numër nga sahabët e tij dhe për ata në mihjen e varrit janë bërë lahd që është mihje shtesë në murin e varrit. Në disa raste e kanë bërë gropë që ka qenë mihje shtesë në mes të varrit. Ajo ka qenë mënyra e banorëve të Medines. E gjitha këto kanë qenë sipas atyre që e kanë përgatitur varrin.

Pasi ka vdekur i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, janë kundërshtuar në lidhje me lahdin dhe shekkin dhe folën në lidhje me to derisa janë ngritur zërat. Omeri ka thënë: mos i ngritni zërat te i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem as kur ka qenë gjallë dhe as kur është i vdekur! (Ajo ka thënë ngjashëm me këtë fjalë). Erdhi

¹⁵⁵⁰ Transmeton Tirmidhiu në "Esh-Shemâil", f. 378; Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 663; Ibn Sad, "Et-Tabekat", 2/ 275

¹⁵⁵¹ Ibn Sad, "Et-Tabekat", 2/ 289; Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 663; Ibn Ebi Shejbe, "EL-Megazi", 412

¹⁵⁵² Transmeton Tirmidhiu në Kitabul-xhenaiz, f. 108; Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 263; Ibn Ebi Shejbe, "EL-Megazi", 411

mihësi ta gërryejnë varrin dhe ia kanë bërë me lahd dhe pastaj e kanë varrosur të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem.¹⁵⁵³

Është transmetuar se ai që ia ka bërë lahdin ka qenë Ebu Talha Zejd ibën Sehël El-Ensari. Ai bënte varret për banorët e Medines, ndërsa ai që i bënte me shekk, ka qenë Ebu Ubejde ibën Xharah. Ai që i ka thirrur ka qenë Abas ibën Abdulmutalibi radijallahu anhu. Ka ardhur ensariu së pari dhe ia ka bërë lahdin të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem¹⁵⁵⁴ për këtë shkak njerëzit e kanë dashur në përgjithësi dhe sahabët në veçanti që edhe për ta të bëjnë lahd. Ja, pra, Sad ibën Ebi Vekasi në sëmundjen e tij në të cilën ka vdekur ka thënë: më bëni mua lahd dhe m'i renditni qerpiçët, ashtu siç kanë bërë për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem.¹⁵⁵⁵

Lahdi ka mbetur përfundimisht siç kanë kërkuar sahabët kur i kanë thirrur dy veta dhe të zgjedhë Allahu për të dërguarin e Tij.¹⁵⁵⁶ E në fund ka qenë lahdi ajo që e kishte caktuar Allahu për të dërguarin e Tij.

Kufoma e të dërguarit salallahu alejhi ve selem ka qenë afër varrit derisa e plotësuan namazin e xhenazes burra, gra, të vegjël dhe të mëdhenj që ka zgjatur deri në thellësi të natës nga nata e ditës së martë përballë natës së mërkurë më 14 Rebiul-evel të vitit 11 hixhri që përputhet me muajin qershor të vitit 633 miladi. Pastaj krevati është mënjanuar nga gropa e varrit dhe e kanë shtyrë të dërguarin salallahu alejhi ve selem në varr. E ka bartur Aliu radijallahu anhu dhe xhaxhai i tij Abasi me dy djemtë e tij Kuthumin dhe Fadlin si dhe shërbëtori i të dërguarit Shekrani.¹⁵⁵⁷ Është thënë se Shekrani, shërbëtori i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem ka vendosur nën trupin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem pelush¹⁵⁵⁸ e cila ka qenë e pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe e ka përdorur për të ulur dhe për të mbështjellë. Ka thënë: pasha Allahun, nuk do ta veshë më pas teje askush kurrë. Kështu, për arsye që të mos garojnë njerëzit për të.¹⁵⁵⁹

Në këtë i ka shoqëruar Eus ibën Hauli El-Ensari radijallahu anhu. Kur e kanë vendosur të dërguarin salallahu alejhi ve selem në varr i kanë rradhitur qerpiçët për ta mbrojtur nga dheu siç i bëjnë varret edhe sot, e kemi mundësinë ta shohim të njëjtën metodë. E pasojnë atë që e kanë bërë për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Pastaj pasi e kanë mbaruar radhitjen e qerpiçëve, kanë fillur ta mbulojnë me dhe varrin e të dërguarit të Allahut dhe atë në thellësi të natës.

¹⁵⁵³ Shiko Sahih el-Buhari, Kitabul-xhenaizi, kapitulli “El-Lehadu vesh-sheekku fil-kabri, 2/ 96

¹⁵⁵⁴ Shiko Ibn Ebi Shejbe, “EL-Megazi”, f. 414

¹⁵⁵⁵ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 663

¹⁵⁵⁶ Transmeton Muslimi në Kitabul-xhenaiz, kapitulli “El-Lehadu ve nasbul-lebeni alel-mejjiti”.

¹⁵⁵⁷ Ibn Sad, “Et-Tabekat”, 2/ 275; Ibn Ebi Shejbe, “EL-Megazi”, f. 414, 415

¹⁵⁵⁸ **Pelush**, m. Cohë pambuku me push të gjatë e të butë.

¹⁵⁵⁹ Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 263; Tirmidhiu në Kitabul-xhenaiz, kapitulli “Ma xhae fi theubil-vahidi julka tahtal-mejjiti fil-kabër”, 1047

Shiko Sahih Muslim, Kitabul-xhenaiz, kapitulli “Xhalul-katifeti fil-kabër”, 967, 968

Nëna e besimtarëve Aisheja (radijallahu anha) ka thënë: nuk kemi ditur për varrimin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem derisa e kemi dëgjuar zërin e lopatave në thellësi të natës së mërkurë.¹⁵⁶⁰

Në mëngjesin e ditës vijuese Bilali e ka dhënë ezanin për namazin e sabahut. Kur arriti të thotë *eshbedu enne Mubameden resullullah*, ka qarë dhe i ka bërë të qajnë edhe të tjerët. U shfaq mërzia e tyre për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem.¹⁵⁶¹

Varri i të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem ka mbetur në dhomën e Aishes (radijallahu anha) pa u shfaqur dhe pa u ngritur nga sipërfaqja e tokës.¹⁵⁶² Kjo është atë që e kanë praktikuar sahabët atë që është në hadithin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem të cilin e ka përcjellur Aisheja (radijallahu anha) se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë gjatë sëmundjes së tij pas të cilës më nuk është ngritur: “Allahu i mallkoftë jehudët dhe të krishterët që i kanë shndërruar varret e pejgamberëve të tyre faltore. Po të mos ishte kjo (thënie) do t’ia ngritnin varrin, por nuk është bërë nga droja se mos e shndërrojnë në vendfalje mesxhid).¹⁵⁶³

Pastaj Ebu Bekri radijallahu anhu është varrosur afër të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem, pastaj Omeri radijallahu anhu para vdekjes së tij ka kërkuar leje të varroses afër atyre dyve në të njejtën dhomë siç është në rrëfim të gjatë.¹⁵⁶⁴

Varri i Ebu Bekrit ka qenë më poshtë se varri i të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe varri i Omerit ka qenë më poshte se varri i Ebu Bekrit. Të gjithë kanë qenë të kthyer në drejtim të kibles. Koka e Sidikut ka qenë në vijë me supet e të dërguarit salallahu alejhi ve selem, ndërsa koka e Omerit ka qenë në vijë me supën e Ebu Bekër Sidikut (Allahu qoftë i kënaqur me të dytë!). Me fjalë të tjera, Ebu bekri ka qenë pas pejgamberit salallahu alejhi ve selem dhe pas tij Omeri. Ata dy janë bërë shoqërues të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në dhomën e ndershme ashtu siç kanë qenë të shoqëruar gjatë jetës.¹⁵⁶⁵ Varret atëbotë i kanë ngritur katër gishta nga toka.¹⁵⁶⁶

Nga njerëzit më të përafërt me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem gjatë sëmundjes së tij dhe në vdekjen e tij kanë qenë pak prej grave si shembulli i Aishes dhe të tjerat nga nënat e besimtareve, Fatimeja, bija e të dërguarit të Allahut salallahu

¹⁵⁶⁰ Shiko Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 664

¹⁵⁶¹ En-Nedevi, “Es-siretu en-nebevije”, f. 414

¹⁵⁶² Sahih El-Buhari, nga Ebu Bekër Ajashi nga Sufjan Eth-Thimar se ai e ka parë varin e të dërguarit të Allahut të ngritur. kapitulli “ma xhae fi kabrin-nebijji salallahu alejhi ve selem”, hadithi nr. 1390

¹⁵⁶³ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, Kitabul-xhenaizi, kapitulli “ma xhae fi kabrin-nebijji salallahu alejhi ve selem, ve Ebi bekër ve Omer”, hadithi nr. 1390

¹⁵⁶⁴ Shiko Omer ibn Shuhbe, “Tarihul-Medine”, 3/ 944; Ibn Sad, “Et-Tabekat”, 3/ 368

¹⁵⁶⁵ Shiko Si ka kërkuar leje Omer ibn hatabi nga Aisheja që të varroses afër të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem në Sahih el-Buhari, hadithi nr. 1390

¹⁵⁶⁶ El-Kastalani, “El-Mevahib el-ledunije”, 3/ 401

alejhi ve selem, e nga burrat si Ebu Bekri, Omeri dhe nga familja e tij si Aliu, Abasi, bijtë e tij, Enes ibën Maliku, Usame ibën Zejdi – Allahu qoftë i kënaqur me të gjithë.

Për këtë shkak Aisheja (radijallahu anha) ka transmetuar këshilla nga ai salallahu alejhi ve selem që nuk i ka transmetuar askush tjetër. Kështu qartësohet se gratë kanë pasur rol në ndihmën e umetit në kujdesin për të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem në rastin e nevojës për të, në sëmundjen në të cilën vdiq.

Ndoshta kalimi i periudhës së sëmundjes të Aisheja (radijallahu anha) në dhomën e saj dhe vdekja në supet e saj të qenuët e saj afër e bashkuar me të në fund të ditëve të tij salallahu alejhi ve selem e shfaq vlerën e saj dhe pozitën e saj të dërguarit i Allahut salallahu alejhi ve selem. Ajo ka qenë më e ditur për të se të tjerët. Besnikëria e familjes profetike dhe ajo është një nga ata dhe të besuarit e umetit dhe atë për njeriun më të shtrenjtë, ka qenë e re që e ka mbajtur mend çdo gjë që ka dalë nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem nga thëniet dhe veprat. Është e verifikuar urtësia e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem që të rrijë gjatë sëmundjes të Aisheja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se ajo kishte mësuar dhe kishte mbajtur mend. Ajo, po ashtu, ka qenë e dashur veçanërisht në zemrën e tij, ka pushuar te ajo me pushim që nuk e ka hasur te të tjerat.

Prej aty transmetimet të shumta që ndërlidhen me sëmundjen e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe vdekjen e tij dhe këshillat e fundit kanë qenë nga nëna e besimtareve Aisheja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) gjë që e tregon për vlerën e saj për çdo njëri me intelekt.

Po ashtu, ndenjja e tij në dhomën e Aishes ia ka mundësuar Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu hyrjen te ai dhe të jetë në lidhje me të më shumë se të tjerët.

Aliu dhe familjarët e profetit kanë qenë në fqinjësi me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem dhe janë intereseuar për të vazhdimisht. Familja profetike dhe familja e Ebu Bekrit kanë qenë të bashkuar dhe me të tjerët nga muhaxhirët dhe ensarët dashamirët e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem para dhe pas vdekjes. Mes tyre ka pasur dashuri, mëshirë, bashkëjetesë dhe po ashtu miqësi që s'e kanë pasur me të tjerët. Ata kanë qenë më prioritarë për përgatitjen e të dërguarit të Allahut dhe larjen e tij kusherinjtë e tij, d.m.th. bijtë e Abdulmutalibit dhe nipat e tij. Ata e kanë marrë përsipër këtë gjë me çdo besnikëri se kanë qenë me meritore për këtë rast pa i lënë mbropa sahabët e tjerë. Më tepër i angazhuar dhe drejtëpërdrejt i kyçur për përgatitjen e kufomës së ndershme të pejgamberit salallahu alejhi ve selem ka qenë Ali ibën Ebi Talibi radijallahu anhu, i biri i mixhës së tij me mixhën e tij Abasin dhe bijtë e tij dhe shërbëtorët e të dërguarit të Allahut si dhe me pjesëmarrjen simbolike të ensarëve – Allahu qoftë i kënaqur me ta.

BESATIMI I EBU BEKËR SIDIKUT RADIJALLAHU ANHU

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka qenë prijësi *imam* i myslimanëve në namazin e tyre dhe koka e shtetit islam, komandanti i saj dhe formuesi i saj. Brenga e tij dhe po ashtu edhe umetit vazhdimësia e shtetit, sistemi, ruajtja e të drejtave dhe zbatimi i fesë.

Qëllimi i të dërguarit salallahu alejhi ve selem ka qenë shtrirja nëpër anët e ndryshme të botës për ta kumtuar misionin dhe ta sigurojë drejtësinë dhe sigurinë për njerëzit në tërësi. Duke filluar prej Persisë, Bizantin, të cilat kanë qenë fqinje të trojeve arabe. Prej kësaj ka ardhur dërgimi i ushtrisë së Usame ibën Zejdit dhe përgatitja për të dalë pak para vdekjes së të dërguarit salallahu alejhi ve selem në drejtim të Shamit.¹⁵⁶⁷ Kjo aludonte në domosdoshmërinë e ekzistimit të kryes për udhëheqjen e shtetit që i merr përsipër zbatimin e urdhrave të të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe këshillave të tij, ta vënë në zbatim sheriatin e Allahut dhe shtrirjen në nivel botëror dhe për përhapjen e thirrjes islame – *dave*.

Kjo ka qenë brengë e të dërguarit salallahu alejhi ve selem, po edhe me gjithë këtë, ai nuk ka lënë fjalë për askë me emër për ta zëvendësuar pas tij.¹⁵⁶⁸

Ka pasur isharete që kanë anuar për Ebu Bekër Sidikun radijallahu anhu të jetë në këtë çështje. Shtylla e shtetit islam në nivel të parë në Medine kanë qenë ensarët së bashku me muhaxhirët – Allahu qoftë i kanëqur me ta! Secili e ka pasur pozitën e vet si tërësi në udhëheqësi dhe menaxhim të shteti dhe në ndihmën e të dërguarit salallahu alejhi ve selem në çështje të ndryshme me dallime në profesione dhe pozita mes individëve.

Ka qenë e qartë për të gjithë ato që patën zbritur nga ajetet që urdhëronin vazhdimësi dhe bartjen e përgjegjësisë për fenë dhe atë që kërkohet nga sistematizimi dhe moskthyerja mbrapa pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem¹⁵⁶⁹: ***“Muhamedi nuk është tjetër vetëm se i dërguar. Edhe përpara tij pati të dërguar (që vdiqën ose u vranë). E nëse ai vdes ose mbytet, a do të ktheheshit ju prapa (nga feja ose lufta)? E kushdo që kthehet prapa, ai nuk i bën dëm Allahut aspak, kurse Allahu do t'i shpërblejë mirënjohësit.*“** Ali Imran: 144

Po, ata kanë qenë mirënjohës ndaj atyre që e zgjodhën Ebu Bekrin për ta zbatuar sistemin e përgatitur për ta zhdukur atë që zbrapset nga renegatët dhe shembujt e tyre. Është qartësuar domethënia e ajetit në atë qëndrim dhe në ruajtjen e fuqisë dhe sistemit, në përgatitjen për mbrojtje të shtetit të të dërguarit salallahu alejhi ve selem

¹⁵⁶⁷ Transmeton Buhari në Sahihun e tij “Kitabul-Megazi”, kapitulli “Bathun-nebiji salallahu alejhi ve selem Usamete ibn Zejd fi meredihi el-ledhi tufije fihi”, hadithi nr. 4668, 4669

¹⁵⁶⁸ Shiko hadithin nr. 2740, 2741 të Sahih el-Buhari, “Vdekja e të dërguarit” nga ky libër.

¹⁵⁶⁹ Shiko transmetimin e Buhariut në Sahihun e tij, hadithi nr. 3668, Kitab Fadailus-sahabe.

kundër renegatëve ndaj të cilëve Allahu ua kishte përgatitur Ebu Bekrin dhe ndihmësit e tij nga muhaxhirët dhe ensarët.

NDODHIA E SEKIFES

Në ditën e hënë në të cilën vdiq i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ensarët – banorë të Medines – janë mbledhur te Sad ibën Ubade radijallahu anhu i cili ka qenë nga prijësit e tyre te tenda e Beni Saides në kohën kur Ali ibën Ebi Talibi dhe të tjerët nga familja profetike kanë qenë te Fatimeja – Allahu qoftë e kënaqur me të. Omeri radijallahu anhu ka qenë me disa muhaxhirë dhe ensarë te Ebu Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu.¹⁵⁷⁰

Gjendja ka qenë e vështirë dhe idetë e reja ishin ngjallur. Ensarët kanë qenë të mendimit pasi që janë vendas të Medines dhe se Medinen (dhe udhëhqësinë në të) ia kishin dorëzuar të dërguarit salallahu alejhi ve selem pas hixhretit, ndërsa çështja pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem kërkon rend të ri. Me fjalë të tjera, në shikimin e disave ndoshta ka qenë rikthimi i udhëheqësisë te ata gjegjësisht te vendasit.

Shumica e ensarëve dhe muhaxhirëve e kanë vërejtur se gjendja ka ndryshuar dhe se shteti islam është me sistem më të gjerë dhe më përfshirës se sa vetë Medineja. Ai shtet është formuar dhe do të vazhdojë edhe pas të dërguarit salallahu alejhi ve selem me sistem dhe rregullim larg nga çdo gjendje e mëparshme prej para hixhretit. Ka pasur shumë që janë kompetentë për udhëheqjen e shtetit të cilët kanë qenë me intelekt të lartë që i kanë kuptuar strukturat rregullat dhe legjislacionin e shtetit. Ata kanë qenë muhaxhirët që i kishin parakaluar të tjerët dhe e shoqëruan të dërguarin në Mekë dhe po ashtu në Medine si dhe mësuan te ai. Në krye të këtyre ka qenë Ebu Bekër Sidiku. Ai ka qenë më prioritar për këtë çështje pas pejgamerit salallahu alejhi ve selem. Kjo çështje ka qenë e kuptuar te disa ensarë dhe te muhaxhirët nga banorët e Medines.

Andaj, disa nga ensarët menjëherë shkuan ta njoftojnë Ebu Bekrin, Omerin dhe të tjerët që ishin me ta për tubimin e ensarëve në tendën e Beni Saides. Ata kërkuan nga ata që të prezentojnë aty para se të ndodhë ndonjë gjë që ata nuk e pëlqejnë. Kjo ka qenë argument për kujdesin e ensarëve për prezencën e pleqve muhaxhirë në tubimin e tyre. Omeri i ka thënë Ebu Bekrit: Eja të shkojmë te vëllezërit tanë ensarët që të shikojmë se çfarë janë duke bërë.¹⁵⁷¹

¹⁵⁷⁰ Shiko Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 657; Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 424

¹⁵⁷¹ Shiko Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 657

Në rrugë i kanë takuar dy burra nga ensarët. Ata kanë qenë Uvejmir ibën Saide El-Ensari dhe M'an ibën Adij nga Beni Axhelanët. Kanë thënë: nuk ka gjë ndaj jush që të mos u afroheni, o ju muhaxhirë. Kryeni detyrën tuaj!¹⁵⁷²

Ka qenë e qartë se çështja nuk ka qenë garim mes muhaxhirëve dhe ensarëve, por ka qenë vetëm rast spontan mes atyre dy palëve ka pasur nderim dhe respekt ashtu siç i ka përshkruar Allahu i Madhëruar: ***“Allahu është i kënaqur me të hershmit e parë prej muhaxhirëve (migruesve) dhe prej ensarëve (vendasve-ndihmëtarë) dhe prej atyre që i pasuan ata me punë të mira, e edhe ata janë të kënaqur ndaj Tij. Atyre u ka përgatitur xhennete, në të cilët rrjedhin lumenj, ku do të jenë përjetë të pasosur. E ky është fitim i madh.*”** Teube: 100

Ata që ua sollën lajmin Ebu Bekrit dhe Omerit për tubimin ishin nga ensarët. Ata ishin që thanë: nuk është kundër jush, kryejeni çështjen tuaj te ensarët. Omeri radijallahu anhu ka thënë: Eja të shkojmë te vëllezërit tanë ensarët. Kjo do të thotë se ata e shohin njëri-tjetrin vëlla. Nuk ka qenë garim dhe as dëshirë për post të udhëheqësisë, por ka qenë ixhtihad për ta goditur të vërtetën dhe për të arritur në atë që është më e mirë. Në këtë çështje, edhe pse ka të atillë që i urrejnë sahabët, të kenë mendim tjetër që e mbështesin në dyshim ndaj sahabëve në thelb dhe në të gjitha sjelljet e tyre.

Ndoshta Omeri radijallahu anhu e ka ndier më vonë në hilafetin e tij, si ky mendim dhe u ka folur njerëzve se çfarë kishte ndodhur në tendën e Beni Saides, siç është në një hadith të gjatë që e transmeton Ibën Abasi ku thotë: kemi pasur një divergjencë me Abdurrahman ibën AFIN duke qenë në Mina me Omer ibën Hatabin. Abdurrahmani e kishte mësuar Kurandin dhe i shkova në shtëpi, por nuk e gjeta. Thanë se është te prijësi i besimtarëve dhe e prita derisa erdhi. Më tha: është irrituar ky sot me një irritim që nuk e kam parë si ai prej kur ka qenë. Ka thënë: e pyeta: përse kjo? Tha: i ka ardhur një lajm se dy veta nga ensarët e kanë përmendur besatimin e Ebu Bekrit. Ka thënë: kjo nuk është, përpos një gabim. E çfarë e ndalon njeriun që nëse vdes, të ngritet te ai që e do, e t'ia godasë dorën, e të bëhet siç ka qenë? Tha: Omeri mendoj t'u flasë njerëzve. Tha: i thashë: mos e bëj, o prijës i besimtarëve! Ti je në një qytet ku janë mbledhur në të të gjithë sortat e arabëve. Ti nëse e thua thënie do të merret prej teje, e do të shprëndahet në gjithë vendin, e nuk e di se çfarë do të bëhet me të. Do të ndihmojë ai të cilin e di se do të mbetet në Medine. Kur arritën në Medine, eca si i braktisur derisa kalova në anën e djathtë të minberit. Me mua erdhe Said ibën Zejd ibën Amër ibën Neufel dhe u ul pranë meje. Thashë: ky do ta thotë një fjalim, që nuk e ka thënë që prej kur e ka marrë udhëheqësinë. E çfarë paska të thotë? Thashë: Do ta dëgjosh. Ka thënë: Pasi janë tubuar njerëzit, ka dalë Omeri dhe është ulur në minber, pastaj e ka falënderuar Allahun dhe e ka lavdëruar. Pastaj

¹⁵⁷² Nga hadithi i Omer ibn Hatabit “El-Megazi” të Ibn Ebi Shejbes, f. 424. Shiko “Er-reudul-unf”, 4/472

e ka përmendur të dërguarin e Allahut dhe ka dërguar salavate ndaj tij, e pastaj ka thënë: Allahu e pati lënë të dërguarin e Tij mes nesh dhe atij i zbriste vahji nga Allahu që me të bënte hallall dhe haram. Pastaj Allahu e mori të dërguarin e Tij dhe ka ngritur me të atë që ka dashur ta ngritë dhe ka lënë atë që ka dashur ta lërë. Ne u morëm me disa nga jo, ndërsa na kanë ikur disa të tjera. Ka qenë ajo që e keni lexuar nga Kurani “*Mos u distanconi nga baballarët tuaj se distancimi nga baballarët tuaj është kufër.*“ Ka zbritur ‘*ajeti i rexhmi*’ (gurëzimit) dhe peygamberi salallahu alejhi ve selem ka gurëzuar dhe ne po ashtu së bashku me të kemi gurëzuar. Pasha Atë në dorën e të cilit është shpirti i Muhamedit, e kam mbajtur mend, e kam kuptuar dhe e kam analizuar. Po mos të thuhet ka shkruar Omeri në mus’haf ajo që nuk është prej tij, do ta shkruaja me dorën time shkrim. Rexhmi është në tri grada: shtatzania e qartë, apo pranim nga vepruesi, apo dëshmitarë të drejtë siç i ka përmendur Allahu.

Më ka ardhur lajmi se dikush ka folur për hilafetin e Ebu Bekrit. Ajo ka qenë gabim (nga ana e tyre). Pasha Allahun, nëse është ashtu, Allahu e ka dhënë më të mirën dhe na ka mbrojtur nga më e keqja. Te cili do të ishte kjo çështje më me vend se sa te Ebu Bekri? E neve na u tha: Ensarët janë mbledhur te tenda e Beni Saides me Sad ibën Ubade dhe dëshirojnë t’i besatohen. U ngrita dhe po ashtu edhe Ebu Bekri dhe Ebu Ubejde ibën El-Xherah në drejtim të tyre me druajtje se mos po bëjnë në Islam ndonjë këputje. I takuam dy burra nga ensarët burra besnikë, Uvejmir ibën Saide dhe M’an ibën Adij. Më thanë: ku ia keni mësyer? Ne u thamë: te populli juaj në lidhje me atë që ka ardhur lajmi për ndodhinë tek ata. Na thanë: kthehuni, se ju nuk do të kundërshtoheni dhe se nuk do të ndodhë gjë që nuk e urreni. Ne refuzuam dhe këmbëngulëm të shkojmë atje dhe unë e transmetoj thënien që dëshiroja ta them dhe kështu deri sa arritëm te ata. I gjetëm të tubuar përreth Sad ibën Ubades i cili ishte në krevatin e tij dhe i sëmurë. Pasi hymë te ata, filluan të flasin. Thanë: O turmë e kurejshëve, prej juve pati prijës, e tani prej neve duhet të ketë prijës. Pas kësaj u ngrit Hubab ibën Mundhir dhe ka thënë: për këtë çështje unë jam kompetent. Kush dëshiron të flasë në lidhje me të, jam i gatshëm. Ebu Bekri tha: ngadalë! Dhe shkova për të folur. Tha: hesht, o Omer! E falënderoi Allahun dhe e lavdëroi. Pastaj tha: o turmë e ensarëve, ne, pasha Allahun, nuk e mohojmë vlerën tuaj dhe as të sprovuarit që e keni përjetuar në Islam dhe as të drejtat tuaja që ne i kemi obligim ndaj jush, por ju e keni ditur ky vendbanim nga kurejshët është me pozitë nga arabët që nuk e kanë të tjerët dhe se arabët nuk do të tubohen te tjetërkush, pos te një nga ata. Ne jemi prijës (emira), ndërsa ju ministra (vuzera). Kini frikë Allahun dhe mos e copëtoni Islamin! Mos u bëni të parët që shpikin në Islam! Jam i kënaqur për ju për njërin nga këta ty burra. Mua dhe Ebu Ubejde ibën Xharahu. Cilin ta besatoni, ai do të jetë për ju i besueshëm. Ka thënë: pasha Allahun, nuk ka mbetur tjetër që kam dashur ta them, përpos se e ka thënë atë ditë, përveç kësaj fjale. Pasha Allahun, po të vritesha e pastaj të ngjallem, pastaj të vritem dhe pastaj të ngjallem duke mos bërë mëkat do të ishte më e dashur për mua se sa të bëhesha prijës (udhëheqës) i popullit mes të cilëve do të ishte Ebu Bekri. Ka thënë: pastaj ka thënë Omeri: o turmë e ensarëve, o turmë e myslimanëve, njeriu më prioritarë për urdhrin e të dërguarit të Allahut

salallahu alejhi ve selem pas tij është i dyti nga të dytë kur ata ishin në shpellë, Ebu Bekri parakaluesi i qartë. Pastaj e kapa për dore, por më parakaloi një njeri nga ensarët dhe ia shtriu dorën para se t'ia shtrija unë. Pastaj ia shtriva dorën dhe njerëzit vazhduan një pas një. Sadi iu mor ana dhe thanë: U vra Sadi. Thashë: vriteni, Allahu e vraftë! Pastaj u shprëndamë dhe Allahu i bashkoi myslimanët me Ebu Bekrin. E pasha Allahun në fillim ishte gabim (nga ana e disave), siç thatë. Allahu na i dha të mirën dhe na ka mbrojtur nga dëmi. E kush thërret si në këtë (si ata që gabuan), ai as nuk ka besatim dhe as për atë që i besatohet.¹⁵⁷³

Ka qenë e qartë nga dialogu i cili është zhvilluar te tenda e Beni Saides nderimi i ensarëve ndaj muhaxhirëve dhe po ashtu nderimi i muhaxhirëve ndaj ensarëve dhe këmbimi i mendimeve dhe moslakmia e Ebu Bekrit dhe Omerit për hilafet.¹⁵⁷⁴ Ata të gjithë së bashku kanë lakmuar në stabilizimin e sistemit. Forca e shtetit dhe sistemi ka qenë interesi i të gjithë myslimanëve. Koka e tyre ishin muhaxhirët dhe ensarët të cilët e themeluan shtetin me të dërguarin salallahu alejhi ve selem. Po ashtu, ka qenë e qartë përkujdesja e Ebu Bekrit t'i qetësojë ensarët duke i lavdëruar kur ua mbajti fjalimin. Në mesin e ensarëve njëri kishte propozuar që për ensarët të jetë një prijës dhe për muhaxhirët një prijës. Këtë Omeri radijallahu anhu e refuzoi.¹⁵⁷⁵

Është përmendur një transmetim tjetër se kur ka qenë ajo ditë, kanë dalë Ebu Bekri dhe Omeri deri sa kanë arritur te ensarët, Ebu Bekri ka thënë: O turmë e ensarëve, në nuk jua mohojmë të drejtën tuaj dhe asnjë besimtar nuk ua mohon hakun e juaj. Ne, pasha Allahun, nuk e kemi arritur hajrin, përpos se me pjesëmarrjen tuaj, por arabët nuk pajtohen dhe janë të vendosur, përpos për ndonjë njeri nga kurejshët, sepse ata janë me gjuhë më të pastër në shprehje, me fytyra më të bukura mes njerëzve, me vendbanim më të mirë mes arabëve, me më shumë inteligjencë mes arabëve, andaj e jani te Omeri dhe besatojuni atij. Ka thënë: thanë: Jo. Omeri tha: pse? Thanë: Kemi frikë nga pasojat. Omeri tha: sa të jem gjallë, jo. Ka thënë: atëherë iu besatuan Ebu Bekrit. E Ebu Bekri i tha Omerit: ti je më i fortë se unë. Omeri tha: ti je mi i mirë se unë. E thanë edhe një herë, e në të tretën, Omeri i tha: forca ime është me vlerën tënde. Tha: dhe iu besatuan Ebu Bekrit. (Omeri) ka thënë: më drejtoheni mua, kur mes jush është i treti nga të tretëve. Ibën Auni: i thashë Muhamedit: Kush është i treti nga të tretët? Ka thënë: thënia e Allahut: “Në mos e ndihmofshit atë (Pejgamberin), atë e ka ndihmuar Allahu; kur ata që nuk besuan e nxorën atë vetë të dytën; kur që të dy ishin në shpellë, kur po i thoshte shokut të vet: **“Mos u pikëlloni (frikoni), Allahu është me ne!” E Allahu zbriti qetësi (në shpirtin e) atij, e fuqizoi me një ushtri që ju nuk e patë; e fjalën e atyre që nuk besuan e bëri më të**

¹⁵⁷³ Shiko Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 422 – 425; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 659

¹⁵⁷⁴ Shiko transmetimin e Buhariut në Sahihun e tij, kapitulli “Fadailu Ebi Bekër Es-Sidik”, hadithi nr. 3668

¹⁵⁷⁵ Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 393

ultën, kurse fjala e Allahut (është) më e larta. Allahu është më i fuqishmi, më i urti. “Teube: 40¹⁵⁷⁶

Ka qenë normal këmbimi i këndvështrimeve dhe të ketë divergjencë ndonjëherë, po edhe debatim e të ndodhë të dalin mendime ndryshe. Kjo e vërteton faktin se ku tubim ka ndodhur pa ndonjë organizim apo planifikim paraprak. Të gjithë kanë shkuar nga aspekti i interesave të përgjithshme dhe në kërkim të së vërtetës në mënyrë spontane dhe me qëllim të sinqertë. Për këtë shkak mendimi i Omerit radijallahu anhu ka qenë i dalë nga aspekti shariatik kur ka thënë: O turmë e ensarëve, e nuk e keni ditur se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka urdhëruar Ebu Bekrin t’u prijë njerëzve në namaz? Kanë thënë: Po si jo. Ka thënë: e kush prej jush i pajtohet shpirti që të dalë para Ebu Bekrit? Kanë thënë: kërkojmë mbrojtje prej Allahut nga ajo që të dalim para Ebu Bekrit!¹⁵⁷⁷

Një nga ensarët është ngritur dhe ka folur. Ka thënë: siç e dini, i dërguari i Allahut ka qenë nga muhaxhirët dhe zëvendësi i tij është nga muhaxhirët, ndërsa ne ishim ensarët (ndihmësit) e të dërguarit të Allahut dhe do të jemi ensarët e zëvendësit të tij siç ishim ensarët e tij.¹⁵⁷⁸

Njëri nga ensarët ngritet dhe i besatohet para Omer ibën Hatabit.¹⁵⁷⁹ Pastaj vazhdoi prezenca në tendën e Beni Saides për besatimin e Ebu Bekrit pa e kërkuar ai. Të gjithë pjesëmarrësit kanë qenë nga ensarët, përpos Ebu Ubejed ibën Xharahut dhe Omer ibën Hatabit – Allahu qoftë i kënaqur me ta! Ky besatim ka qenë i veçantë për besatimin në tendën e Beni Saides për ata që kanë prezantuar dhe nuk e kanë qortuar askë që ka munguar. Ka qenë në ditën e hënë 12 rebiul-evel në ditën që vdiq i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem.

S’ka dyshim se këta besatarë po të kishin pasur edhe ndonjë lajm më të vogël të ndonjë testamenti nga i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem në lidhje me vilajetin – udhëheqësinë, se pas tij do të jetë Ebu Bekri, ata nuk do ta diskutonin ashtu të bashkuar. Ata do t’i besatoheshin menjëherë pa ndërruar mendime dhe argumente. Gjithashtu, po të kishite ndonjë testament për Aliun radijallahu anhu, nuk do t’u fshihen atyre, por pasi nuk e kanë ditur, atëherë ata mbesin më të mirët në kuptim, pasi që ata ishin nxënësit e Muhamedit salallahu alejhi ve selem, të frymëzuar me edukimin e tij, ishin sahabët e tij dhe ata ishin që mbajtën armët në luftim së bashku me të dhe i dhanë shpirtat e tyre në luftë për këtë fe. **“Prej besimtarëve kishte burra që vërtetuan besën e dhënë Allahut, e disa prej tyre e realizuan premtimin duke dhënë jetën, dhe ka prej tyre që janë duke pritur (ta zbatojnë) dhe ashtu nuk bënë kurrfarë ndryshimi.**” “Ahzab: 23

¹⁵⁷⁶ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 428, 429

¹⁵⁷⁷ Nga transmetimi i Ibn Ebi Shejbes, “El-Megazi”, f. 425; Ibn Sad, “Et-Tabekat”, 3/ 178

¹⁵⁷⁸ Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 490

¹⁵⁷⁹ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 425

Pra, ata si nuk do ta dinin testamentin e të dërguarit kaq thjesht. (edhe sikur të ishte) si ka mundësi që Ali të mos e përmendë testamentin apo ta kërkojë? Ai ka qenë më trimi, larg asaj – Allahu na ruajttë! – që ai të frikohet nga qortimi i qortuesit për ndonjë gjë kur bëhet fjalë për Allahun (fenë islame).

Ky besatim i rëndësishëm nuk ka qenë i mjaftueshëm. Ka pasur nevojë për t'u plotësuar që të bëhet besatim i përgjithshëm. Ajo është bërë të nesërmen në ditën e martë pas namazit të sabahut. Besatimi i përgjithshëm i Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu pas namazit ka qenë sipas zakonisht të tyre si rast përkatës për inagurim pasi që u realizua zgjedhja dhe kandidatura nga shumica e ensarëve dhe një numër të kufizuar të muhaxhirëve që ishin nga kompetentët në lidhje me udhëheqësinë e shtetit. E zgjodhën dhe iu besatuan duke u bazuar në atë që i dërguari i Allahut e pati lënë zëvendës në namaz para se ta nxjerrë t'u prijë njerëzve në përgjithësi. Atë prezentim e ka bërë Omer ibën Hatabi kur është ngritur dhe u ka folur njerëzve në lidhje me këtë realitet.

Transmeton ibën Ishaku nga Enes ibën Maliku se ka thënë: pasi iu besatuan Ebu Bekrit te tenda, të nesërmen, Ebu Bekri është ulur në minber, ndërsa Omeri është ngritur dhe foli para Ebu Bekrit. E ka falënderuar Allahun dhe e ka lavdëruar siç i takon Atij, pastaj ka thënë: o ju njerëz, unë ju pata thënë juve dje një thënie që nuk ishte nga ajo që e kam hasur në Librin e Allahut dhe as që ka qenë ndonjë marrëveshje që e ka bërë me mua i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, por unë isha i mendimit se i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem do ta rregullonte çështjen tonë. Thotë: do të jetë i fundit nga ne. Allahu e ka lënë te ju Librin e Tij me të cilin Allahu e ka udhëzuar të dërguarin e Tij, e nëse kapeni për të, ju udhëzon Allahu ashtu siç e ka udhëzuar atë. Allahu e ka bashkuar çështjen tuaj te më i miri juaj, shoqëruesin e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem të dytin nga të dytë kur ishin në shpellë. Andaj, ngrituni dhe jepjani besën dhe njerëzit iu besatuan Ebu Bekrit me besatimin e përgjithshëm pasi që i ishin besatuar në Sekife më parë.¹⁵⁸⁰

Ky besatim ka qenë nga njerëzit në përgjithësi nga secili që ka prezantuar dhe nuk ka pasur asnjë kundërshtim ndaj këtij besatimi, as prej Aliut radijallahu anhu dhe as prej të tjerëve nga familja profetike (*alu el-bejt*) Allahu qoftë i kënaqur me ta. Ata kanë qenë më shumë se tjerët të gëzuar me besatimin e Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu. Ata i kanë ndihmuar të parët në çështjet e shtetit në përgjithësi dhe po ashtu në luftimin e renegatëve në veçanti.

Pasi është përfunduar besatimi i Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu e ka mbajtur hytben e hilafetit para njerëzve. Ajo konsiderohet si shpallje zyrtare për udhëzimet e

¹⁵⁸⁰ Shiko Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", f. 429; Ibn Hisham, "Es-siretu en-nebevije", 4/ 66; Ibn Sad, "Et-Tabekat", 3/ 182; Taberi, "ET-Tarih", 2/ 235

tij dhe udhëheqësinë e tij të ardhme në këtë umet ku e trason metodën e tij në mbarëvajtjen e punëve. Nga ajo që e ka thënë në atë hytbe ka qenë pasi e ka falënderuar Allahun dhe e ka lavdërar siç meriton Ai: E në vijim:

O ju njerëz, unë u bëra udhëheqësi juaj, por nuk jam më i mirë se ju. Nëse e çoj mirë, më ndihmoni, e nëse gabo, më përmirësoni. Besnikëria është amanet, ndërsa gënjeshtria është tradhti. I dobëti te ju është i fortë te unë deri sa ta bëj rahat për hakun e tij, in sha Allah, dhe i fortë te ju është i dobët te unë deri sa t'ia marr hakun prej tij, in sha Allah. Nuk do ta braktis një popull xhihadin në rrugë të Allahut, përpos se Allahu do t'ua zbresë nënçmimin. Nuk do të përhapet imoraliteti te një popull, përpos se do t'i përfshijë Allahu me sprovë. Më respektoni derisa unë e respektoj Allahun, e nëse e kundërshtoj Allahun dhe të dërguarin e Tij, atëherë nuk ka respekt ndaj meje prej jush.¹⁵⁸¹

Fillimi i periudhës së tij radijallahu anhu ka qenë me modesti dhe me njoftim për atë se ai nuk e lavdëron veten dhe se nuk e konsideron veten më të mirë se të tjerët. Ai radijallahu anhu, siç e dimë, ka qenë më i mirë nga ata, por morali islam është modestia dhe lavdërimi i Allahut, e të lavdëruarit e vetvetes.

Po ashtu, ai radijallahu anhu e ka konfirmuar çështjen e drejtësisë dhe barazisë dhe se të gjithë janë në prizmë të shariatit dhe shtetit dhe institucionet e tij. Do t'i marrin të drejtat e tyre me barabarësi të plotë. Po ashtu, ua ka konfirmuar parimin e xhihadit dhe kapjen për të me seriozitet dhe se ajo është rruga e të dërguarit salallahu alejhi ve selem një nga shkaqet e forcës dhe karizmës së myslimanëve.

Po ashtu ka bërë vërejtje nga imoraliteti, për dëmin e saj dhe publikimin e saj. Ka theksuar se ajo është nga shkaqet e sëmundjeve të njëpasnjëshme në popullatë. Sikur ta perceptonin këtë gjendje njerëzimi sot, sëmundjet që kanë dalë si rezultat i imoralitetit. Në krye të tyre janë sëmundjet shoqërore. Ai radijallahu anhu e ka potencuar atë vërejtje për ta penguar imoralitetin, duke i stimuluar me qëndrim kundër atyre që dëshirojnë ta përhapin në umet.

Ai radijallahu anhu gjithashtu e ka qartësuar se ecë në përputhje me shariatin e Allahut dhe të dërguarit të Tij dhe se respekti ndaj tij është obligim në kufijtë e pasimit të kësaj rruge dhe se respekti ndaj tij nuk është obligim jashtë kësaj, por edhe nuk detyrohet askush ta respektojë nëse e kundërshton këtë.

Kjo hytbe që e përfaqëson planin e punës politike të ardhme ka nevojë për studim më të gjerë dhe analizë nga hulumtuesit për nxjerrjen nga ajo të vlerave,

¹⁵⁸¹ Ibën Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 661; Taberi, “Et-Tarih”, 2/ 238; Ibn Kethir, “Et-tarih”, 5/ 248

domethënieve, qëndrimeve politike, planifikimeve të brendshme dhe të jashtme për shtetin dhe rregullimin sistematik në të cilin ecën ai.¹⁵⁸²

SHKAQET E ZGJEDHJES SË EBU BEKËR SIDIKUT RADIJALLAHU ANHU

S'ka dyshim se Ebu Bekër Sidiku radijallahu anhu është më i miri i këtij umeti pas të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ai ka qenë më i afërti me të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem. Ai ka qenë sahabi i tij në hixhret në mesin e gjithë umetit. Sahabët kanë bërë shenjë në atë që është përmendur në Kuranin Famëlartë: ***”Në mos e ndihmofshit atë (Pejgamberin), atij i ka ndihmuar Allahu; kur ata që nuk besuan e nxorën atë vetë të dytin; kur që të dy ishin në shpellë, kur po i thoshte shokut të vet: “Mos u pikëllo (friko), Allahu është me ne!” E Allahu zbriti qetësi (në shpirtin e) atij, e fuqizoi me një ushtri që ju nuk e patë; e fjalën e atyre që nuk besuan e bëri më të ultën, kurse fjala e Allahut (është) më e larta. Allahu është më i fuqishmi, më i urti.*** “ Teube: 40¹⁵⁸³

I dërguari salallahu alejhi ve selem është mbështetur në Sidikun më shumë se sa në të tjerët, në jetën e tij dhe sidomos gjatë sëmundjes së tij në të cilën ka vdekur. Edhe pse i dërguari salallahu alejhi ve selem nuk ka lënë testament të drejtëpërdrejtë për Ebu Bekër Sidikun, ka disa raste të cilat merren parasysh si shenja të qarta që tegojnë se Sidiku është më i miri radijallahu anhu. Edhe pse nuk ka pasur testament, i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem e ka lënë këtë çështje ta zgjedhin me konsultim – parlament mes tyre, ashtu që të jetë metodologji e vazhdueshme për umetin ku ata do të bazohen. Mënyra e konsultimit të jetë parim moral-politik dhe sistem që ecin nëpër të nëse e dojnë të vërtetën dhe lumturinë. Prej atyre shenjave janë:

I dërguari salallahu alejhi ve selem ka urdhëruar për ta ndjekur atë dhe ka dhënë shenja se atë duhet ta vazhdojnë pas tij me Ebu bekrin dhe Omerin. Përcillet nga Hudhejfe ibën Jemani se ka thënë: ishim të ulur te pejgamberi salallahu alejhi ve selem dhe tha: ***“Unë nuk e di gjatësinë e kohës sa do të mbes mes jush, andaj ndiqni pas meje këta dy dhe ka bërë me shenjë kah Ebu Bekri dhe Omeri. Shkoni pas udhëzimit të Amarit dhe atë që u thotë Ibën Mesudi – besojeni!”***¹⁵⁸⁴

I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem kur është sëmurë me sëmundjen që vdiq, e ka urdhëruar Ebu Bekrin t'u prijë në namaz, sepse nuk kishte më mundësi të dalë t'ua falë namazin si imam. Transmeton Muslimi në Sahihun e tij nga Aisheja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se ka thënë: pasi ka hyrë i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve

¹⁵⁸² Nga autorët shkrimtarë që më së miri e ka analizuar hytben e Ebu Bekër Sidikut është Dr. Muhamed Es-Salabi, “Siretu Ebi Bekër Es-Sidik”, f. 168 - 178

¹⁵⁸³ Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, f. 428, 429

¹⁵⁸⁴ Shiko Ibn Ebi Shejbe, “El-Megazi”, transmetimin nr. 516, f. 427, 428

selem në shtëpinë time ka thënë: porositeni Ebu Bekrin t’u prijë xhematit në namaz. Ka thënë: i thashë: o i dërguari i Allahut, Ebu Bekri është njeri i ndjeshëm, kur lexon Kuran nuk i mban lotët. Sikur ta kishe urdhëruar tjetërkë, pos Ebu Bekrit. Ia përsërita dy apo tri herë dhe tha: le t’ju prijë në namaz Ebu Bekri, ndërsa ju jeni shoqërueset e Jusufit.”¹⁵⁸⁵

Përsëritja e Aishes me kërkesën e saj prej të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem për shkak të frikës për babain e saj. Ao e ka arsyetuar këtë siç është në transmetimin e ibën Hishamit ku ka thënë: O pejgamber i Allahut, Ebu Bekri është njeri i ndjeshëm, i me zë të dobët dhe qan shumë kur lexon Kuran. Ka thënë: porositeni t’u prijë njerëzve në namaz. Ka thënë (Aisheja): unë e përsërita thënien që e thashë herën e parë. Ai tha: ju jeni shoqërueset e Jusufit. Urdhërojeni t’ju prijë në namaz. Ka thënë: pasha Allahun, nuk e thashë këtë, përpos se dëshirova ta largoja atë nga Ebu Bekri. Unë e dija se njerëzit nuk dëshirojnë njeriun të marrë vendin e tij kurrë. Po ashtu, njerëzit do të ndjellin për të për çdo gjë që ndodh, andaj dëshirova t’ia largoj atë nga Ebu Bekri.¹⁵⁸⁶

Lëvdata e të dërguarit salallahu alejhi ve selem për Ebu Bekrin në hytben e fundit që e ka mbajtur ka qenë e qartë. Në të pati thënë të mbyllen të gjitha dyert e xhamisë, përveç derës së Ebu Bekrit radijallahu anhu.

Transmeton Buhariu nga Ebu Said El-Hudriu radijallahu anhu se ka thënë: i dërguari salallahu alejhi ve selem ua ka mbajtur një fjalim (hytbe) njerëzve dhe ka thënë: Allahu e ka lënë të zgjedhë robin (e tij) mes dynjasë dhe asaj që është te Ai, e ai robi e ka zgjedhur atë që është te Allahu. Ka thënë: gjersa Ebu Bekri filloi të qajë, ndërsa ne u habitëm me të qajturit e tij vetëm pse i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem tregon për një rob që i është dhënë të zgjedhë. Ai që ka zgjedhur ka qenë i dërguari i Allahut. Ebu Bekri ka qenë më i dituri mes nesh. I dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: nga njerëzit më të besueshëm për mua në shoqërimin me të, në pasurinë e tij është Ebu Bekri. Po të merrja halil (mik) përpos zotit tim, do ta merrja halil Ebu Bekrin,¹⁵⁸⁷ por vëllazëri në Islam dhe dashuri. Mos të mbetet në xhami derë, përpos se të mbyllet, përveç derës së Ebu Bekrit.¹⁵⁸⁸

Ashtu siç ka qenë nga justifikimet e qarta siç është transmetuar nga Ibën abasi radijallahu anhu thënia e Omer ibën Hatabit: O turmë e myslimanëve, njeriu më

¹⁵⁸⁵ Transmeton Muslimi në Sahihun e tij, kapitulli “Istihlaful-imam idha urida lu el-udhru”, 2/ 22. Shiko: Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 652; e transmeton poashtu edhe Imam Ahmedi në Musnedin e tij, 6/ 35

¹⁵⁸⁶ Shiko: Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 652; Muslimi në Sahihun e tij, 2/ 22

¹⁵⁸⁷ Shiko sahih El-Buhari, Kitabu fadailus-sahabe, kapitulli “Kaulun-nebijji salallahu alejhi ve selem leu kuntu muttehidhen halilen”,

¹⁵⁸⁸ Shiko transmetimin e Buhariut në Sahihun e tij, kapitulli “Fadailus-sahabe”, kapitulli “Kaulun-nebijji salallahu alejhi ve selem seddul-ebvabe il-la babe Ebi Bekrin hadithi 4/ 190

prioritar me çështjen e peygamberit të Allahut është i dyti nga të dytët kur kanë qenë në shpellë, Ebu Bekri i cili na ka parakaluar dhe është në moshë.¹⁵⁸⁹

Njerëzit gjatë jetës së të dërguarit salallahu alejhi ve selem kanë pyetur dhe kanë bërë debate për më të mirin e umetit pas të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe e kanë përmendur Sidikun radijallahu anhu si të parin. Përcillet nga Ibën Omeri radijallahu anhu se ka thënë: ne kemi biseduar mes nesh në kohën e peygamberit salallahu alejhi ve selem për më të mirin, e në kemi thënë se më i miri është Ebu bekri, e pastaj Omer ibën Hatabi, e pastaj Uthman ibën Afani.¹⁵⁹⁰

Është transmetuar nga Aisheja: kur u sëmuri i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem, i ka thënë Abdurrahman ibën Ebi Bekrit: më sill një shpatull dhe një leuha që t'ia shkruaj një Ebu Bekrit një shkrim që të mos kundërshtohen ndaj tij. Pasi ka shkruar Abdurrahmani për ta sjellë, ka thënë: Allahu ka refuzuar dhe po ashtu edhe besimtarët që të kundërshtohen ndaj teje, o Ebu Bekër.¹⁵⁹¹

Është e njohur se Sidiku radijallahu anhu nuk ka lakmuar në hilafet. Transmeton Rafi Et-Tai shok i Ebu Bekër Sidikut në betejën Dhatu selasil ka thënë: e kam pyetur për atë para besatimit të tyre. Ka thënë: duke i folur për atë që kishin folur ensarët dhe atë që e kishte thënë Omer ibën Hatabi ensarëve, atë që ua kishte përmendur atyre për prirjen time në namaz (si imam) te ata me urdhër të të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem kur ishte i sëmuri. Ata m'u besatuan mua për këto arsye dhe unë e pranova prej tyre që edhe njëkohësisht kisha frikë nga fitneja (trazira), renagatizëm.¹⁵⁹²

Ka pasur edhe disa ëndrra të cilat i ka komentuar i dërguari salallahu alejhi ve selem për udhëheqësinë e Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu pas tij. Buhariu transmeton se Abdullah ibën Omeri radijallahu anhu ka thënë: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka thënë: duke qenë unë te një pus prej ku nxirrja ujë, kur ja erdhi Ebu bekri dhe Omeri. Ebu Bekri e mori kovën dhe nxori një kovë apo dy, por në nxjerrjen e tij pati dobësi. Allahu ia faltë atij. Pastaj e ka marrë Omer ibën Hatabi nga Ebu Bekri (dhe i ra në dorë një shigjetë nga gjuajtja e devijuar). Nuk kam parë më gjeni mes njerëzve që e kryen obligimin e tij derisa sa janë goditur njerëzit me bajga – torishteja e deveve sa që kanë pirë devet dhe janë ulur.¹⁵⁹³ Është transmetuar po ashtu se një grua ka ardhur te peygamberi salallahu alejhi ve selem dhe e ka urdhëruar të kthehet te ai. Ka thënë: Çfarë thua nëse vij dhe nuk të gjej? Ajo si me aluduar në vdekjen. Ka thënë: nëse nuk më gjen, shko te Ebu Bekri!¹⁵⁹⁴

¹⁵⁸⁹ Ibn Kethir "Es-siretu en-nebevije", 4/ 493; Ibn Ebi Shejbe e ka transmetuar thënien nga Ebu Ubejde në "El-Megazi", f. 429

¹⁵⁹⁰ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 3655

¹⁵⁹¹ Transmeton imam Ahmedi në Musnedine e tij, 6/ 47; Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, 7/ 110

¹⁵⁹² Ibn Kethir "Es-siretu en-nebevije", 4/ 495

¹⁵⁹³ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 3682

*Më këtë thënie aludon në çështjet e hilafetit të ebu Bekrit dhe pastaj të Omerit Allahu qoftë I kënaqur me ta. Përkthyesi

¹⁵⁹⁴ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 3659

Neve na jetë që ta përmendim Ali ibën Ebi Talibin radijallahu anhu i cili ka qenë nga më lavdëruesit ndaj Ebu Bekrit dhe diturisë së tij. Transmeton buhariu në sahihun e tij nga Ibën Abasi radijallahu anhu se ka thënë: Unë jam duke qëndruar te një popull dhe e lutën Allahun për Omer ibën Hatabin e ai ishte i shtrirë në krevatin e tij, një njeri nga mbrapa ma vëndoi krahun në supe. I tha (d.m.th. Omerit): Allahu të mëshiroftë, kam shpresuar që Allahu të të bëjë me dy sahabët shoqëruesit e tu, sepse unë shumë kam dëgjuar të dërguarin e Allahut duke thënë: isha unë, Ebu bekri dhe Omeri, e bëmë unë Ebu Bekri dhe Omeri, shkua unë Ebu Bekri dhe Omeri. E unë shpresoj të të bëjë Allahu me ata dy. U ktheva, e ai ishte Ali ibën Eb Talibi.¹⁵⁹⁵

Ali ibën Ebi Talibi radijallahu anhu e ka lavdëruar Ebu Bekër Sidikun dhe hilafetin e tij dhe po ashtu hilafetin e Omer ibën Hatabit. Dëshmia personale e Ali ibën Ebi Talibi radijallahu anhu është kundërpërgjigje direkte kundër atyre që janë orvatur ta cenojnë Sidikun dhe të pretendojnë se Aliu ka qenë me testament për të cilën Ebu Bekri radijallahu anhu është bërë kinse nuk e di. Përcillet nga Abd ibën Hajr se ka thënë: e kam dëgjuar Ali ibën Ebu Talibin duke thënë: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem ka vdekur në gjendjen më të mirë se sa gjendja në të cilën ka vdekur ndonjë pejgamber nga pejgamberët. Ka thënë: pastaj e ka zëvendësuar Ebu Bekri dhe ka punuar sipas veprës së të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem dhe sunetit të tij. Pastaj ka vdekur Ebu Bekri në gjendjen më të mirë që ka vdekur ndonjë. Ai ka qenë më i miri i këtij umeti pas pejgamberit të tyre. Pastaj e ka zëvendësuar Omeri dhe ka vepruar sipas tij dhe sipas sunetit të tyre. Pastaj ka vdekur në gjendjen më të mirë që vdes dikush. Ai ka qenë më i miri i këtij umeti pas pejgamberit të tyre salallahu alejhi ve selem dhe Ebu Bekrit.¹⁵⁹⁶

Është transmetuar nga Muhamed ibën Hanefije i biri i Ali ibën Ebi Talibit radijallahu anhu ku thotë: i thashë babit tim kush është njeriu më i mirë pas të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem. Ka thënë: Ebu Bekri. I thashë: pastaj kush? Tha: Omeri. Unë pata frikë se mos do të ishte Uthmani. Thashë: pastaj ti? Tha: unë nuk jam, përpos një njeri nga myslimanët.¹⁵⁹⁷

S'ka dyshim se transmetimet për vlerat e Ebu Bekrit janë nga thëniet e Aliut radijallahu anhu që i përforcojnë transmetimet të cilat e përmendin besatimin e Aliut radijallahu anhu, Abasit dhe të tjerëve nga familja profetike që ia kanë dhënë Ebu Bekër Sidikut radijallahu anhu në besatimin e përgjithshëm pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem drjtëpërdrejtë në mëngjesin e ditës së martë, ditës vijuese.¹⁵⁹⁸

¹⁵⁹⁵ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 3721

¹⁵⁹⁶ Ibn Ebi Shejbe, "El-Megazi", transmetimi nr. 520, f. 430

¹⁵⁹⁷ Transmeton Buhariu në Sahihun e tij, hadithi nr. 3715

¹⁵⁹⁸ Ibn Kethir "Es-siretu en-nebevije", 4/ 398

Ajo që është e verifikuar se Ali ibën Ebi Talibi radijallahu anhu nuk është ndarë nga Ebu Bekër Sidiku asnjë herë dhe as që është larguar nga ndonjë namaz pas tij. Ai radijallahu anhu ka dalë me të edhe në Dhul- Kissa në luftën kundër renegatëve.¹⁵⁹⁹ Ka qenë e qartë që i dërguari salallahu alejhi ve selem e ka lënë umetin pa ia caktuar emirin (udhëheqësin), mirëpo i dërguari salallahu alejhi ve selem kishte lënë rregulla të cilat ndiqen në konsultim (kuvend) dhe me zgjedhjen që e bëjnë burrat e shtetit kompetent.¹⁶⁰⁰ Umeti e ka ditur këtë gjë dhe është bërë rregullore që e ka pasuar Omer ibën Hatabi radijallahu anhu siç është e konfirmuar në dy përmbledhjet sahih të hadithit nga Ibën Omeri se Omer ibën Hatabi, pasi është therrur, i është thënë atij: a nuk po lë zëvendës o prijës i besimtarëve? Ka thënë: nëse lë zëvendës, ka lënë zëvendës ai që është më i mirë se unë dmth Ebu Bekri, e nëse e anashkaloj, atë e ka lënë ai që është më i mirë se unë dmth i dërguari salallahu alejhi ve selem. Ibën Omeri ka thënë: e kuptova kur e përmendi të dërguarin e Allahut salallahu alejhi ve selem se ai nuk do të caktojë zëvendës.¹⁶⁰¹

Është transmetuar nga Aliu radijallahu anhu se ka thënë pasi kanë kërkuar nga ai të lënë zëvendës: i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem nuk ka lënë zëvendës, por nëse do Allahu për njerëzit hajr, do t'i tubojë pas meje me më të mirin ashtu si i ka tubuar pas pejgamberit të tyre me më të mirin e tyre.¹⁶⁰²

Ibën Kethiri e konfirmon se Ali ibën Ebi talibi dhe Zubejr ibën Avami (Allahu qoftë i kënaqur me të!) i janë besatuar Sidikut në ditën e parë së bashku me myslimanët. Argumentohet me prezentimin e Aliut radijallahu anhu në faljen e namazit me Ebu Bekër Sidikun prej momentit kur ka vdekur i dërguari salallahu alejhi ve selem, si dhe para vdekjes së pejgamberit. Ai – Aliu radijallahu anhu, nuk është ndarë nga namazi pas Sidikut absolutisht. Ka dalë me të në betejën e parë që e ka zhvilluar pas vdekjes së pejgamberit salallahu alejhi ve selem në Dhul-Kissah në luftimin e renegatëve.¹⁶⁰³

Realiteti për Ebu Bekrin dhe Aliun është në thënien e Allahut të Madhëruar: ***“O ju që besuat! Kush largohet prej jush nga feja e vet (i bën dëm vetes) s’ka dyshim se Allahu do ta sjellë një popull që Ai e do atë (popull) dhe ata e duan Atë (Zotin), (një popull) që është modest e i butë ndaj besimtarëve, por i ashpër dhe i fortë ndaj mohuesve, që lufton në rrugën e Allahut dhe që nuk i frikësohet kërcënimit të asnjë kërcënuesi. Kjo (cilësi e atij populli) është***

¹⁵⁹⁹ Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 495

¹⁶⁰⁰ Shumë libra me tematikë shariatike dhe dispoita qeveritare pushtetare flasin në detale për çështjet e besatimit (El-Bej’a). Prej tyre: Ibn Tejmije “Es-sijasatu esh-sher’ajje”; Ibn Kajim EL-Xheuzije, “Et-turuk el-hakime”; El-Maverdi, “El-Ahkam Es-sulltanije” etj.

¹⁶⁰¹ Transmetojnë Buhariu dhe Muslimi në sahihët e tyre, Kitabul-Ahkam, kapitulli “El-IstihlaP”, 8/ 126. Shiko Omer ibn Shuhbe, “Tarihul-Medine”, 3/ 889; Ibn Sad, “Et-Tabekat el-kubra”, 3/ 335

¹⁶⁰² Shiko tahrrixhin te Ibn Kethiri “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 401; Ibn Hisham, “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 653

¹⁶⁰³ Ibn Kethir “Es-siretu en-nebevije”, 4/ 398

dhuratë e Allahut që i jep atij që do. Allahu është dhurues i madh, i dijshtëm.

“Maide: 54. Ata e kanë dashur Allahun dhe kanë luftur në rrugë të Tij.

Ali ibën ebi Talibi e ka ripërtirë besatimin e tij ndaj Ebu Bekër Sidikut pas gjashtë muajve për së dyti herë dhe atë pas vdekjes së Fatimes (Allahu qoftë i kënaqur me të!) kështu e ka bërë për konfirmim të pajtimit të tij dhe për marrëdhëniet e mira që i kanë pasur mes tyre, e nga ana tjetër për t'i mënjeluar bisedat që përhapeshin nga divergjenca e imagjinur.

PËRMBYLLJA

Allahu u ka dhënë dhunti besimtarëve me dërgesën e Muhamedit pejgamber te ata dhe që e ka bërë mëshirë për botërat. Njerëzit e adhurojnë Allahun me pasimin e tij. I dërguari salallahu alejhi ve selem i ka përjetuar të gjitha ndodhitë në periudhën e tij së bashku me besimtarët nga familja e tij (ehlul-bejt) dhe sahabët e tjerë të cilët ndikuan në umet. I dërguari salallahu alejhi ve selem e jetoi jetën e tij dhe Allahu ia ngriti përmendjen e tij sa që nuk është përmendur asnjë njeri (dhe as që do të përmendet ndonjë) deri në Ditën e Kijametit. Vijnë dhe shkojnë mbretër dhe pas kalimit të disa viteve harrohen. Ngriten shtete dhe zhduken, kalojnë kohëra dhe epoka e harrohen ata që kanë jetuar gjatë atyre periudhave, por i dërguari i Allahut salallahu alejhi ve selem mbetet në zemra, shembull në sjellje. Çdo çast nga jeta e tij dihet dhe mësohet mes besimtarëve me çdo qartësi dhe amanet që nuk dihet kështu për ndonjë tjetër. Myslimanët (çdoherë) i kanë dhënë prioritet të dërguarit salallahu alejhi ve selem para vetes së tyre. Dashuria ndaj tij është obligim për çdo mysliman. Biografia e tij është e qartë dhe e evidentuar. Në të ka vërteësi të çiltër dhe është e detalizuar. Atë salallahu alejhi ve selem e kanë dashur edhe kundërshtarët e tij nga jomyslimanët. Të gjithë e kanë mendimin se ai është shembëlltyrë e njerëzimit, më i mëshirëshmi dhe më i miri, më i devotshmi, më i drejti, më i urti. Nuk ndërpriten së shkruari për të dhe për jetën e tij dhe biografinë e tij. Shkrimi për të do të vazhdojë deri në ditën e kijametit dhe nuk do të gjejnë shembull si ai në mesin e njerëzve.

Biografia e të dërguarit të Allahut salallahu alejhi ve selem është e bekuar. Jetë profetike, rrugëtim në formim të shtetit, shoqërisë dhe umetit. Të dashur dha dashatarë të paqes dhe xhihadit. Krenari dhe superioritet në çdo gjë. Mëshirë dhe bamirësi për çdo gjallesë dhe njeri.

Në studimin tonë ka shqyrtim të çdo gjë që ndërlidhet me personalitetin e të dërguarit salallahu alejhi ve selem dhe ajo që i bashkangjitet atij si shpallja vahji dhe njohja e tij, përkatësia e tij, udhëzimi, kohët e tij. Ai salallahu alejhi ve selem është shembull për atë që e e ka për qëllim Allahun dhe Ahiretin dhe e përmend Allahun shumë. Ai salallahu alejhi ve selem është dritë, udhëzim, argument dhe shembull i mirë. E lusim

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

Allahun të na rringjallë në shoqërinë e tij, e të na furnizojë me shefatin e tij, të na shpjerë te Haudi i tij dhe mos të na vërë në sprovë pas tij.

Falënderimi i takon Allahut me të Cilin plotësohen veprat e mira.

LITERATURA E SHFRYTËZUAR

Burimet dhe referencat

1 - Burimet

Ibën el-Ethir, Izuddin Ebu el-Hasen Ali ibën Ebi el-Kerem, Muhamed ibën Muhamed ibën Abdulkerim ibën Abdulvahid Esh-shejbani (630h./1238m.)

El-Kamil fit-Tarih – Bejrut Sh.B. Sadir, (1385h.)

Uzdu-l-gabe fi Marifetis-sahabe – Bejrut, Sh.B. Ihjau Turath el-Arabi

Ibën Adem, Jahja el-Kureshi (303h.)

El Haraxh – Bejrut, Sh.B. el-Marife

El-Ezdi, Muhamed ibën Abdullah (231h.)

Tarih Futuhi esh-Sham, me recensim të Abdul Munim Amir – Kajro, Muessesetu sixhilul Arabi (1980m.)

El-Ezraki, Ebu el-Velid Muhamed ibën Abdullah ibën Ahmed (250h.)

Ahbar Mekke, me recensim të Ruzhdi Salih mulhis – Bejrut, Sh.B. Eth-thekafe (1399h.)

Ibën Is'hak, Muhamed ibën Is'hak ibën Jesar el-Matlebi (151h.)

Siretu ibën Is'hak... me recensim te Muhamed Hamidullah, botimi i dytë, Konja (Turqi), el-Vakfu lil Hademati el-Hajrie (1401h.)

El-Asbahani, ebu Nuajm Ahmed Abdullah (430h.)

Hulijetul-Eulija ve Tabekatul-Esfija, botimi i katërt, Bejrut, Sh.B. El-Kitab el-Arabi (1405h.)

Ibën ebi Usajbiah, Muvafakuddin Ebu el-Abas, Ahmed ibën el-Kasim ibën Halife

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

Ujunul enba fi Tabekatil-etibba, me recensim të Nezar Rida, Bejrut, Sh.B. El-Hajat (1965m.)

El-Alusi, Mahmud Shukri

Bulugul erb fi Marifeti Ahualil Arab, me shpjegim dhe përmirësim të Muhamed Behxhe el-Etheri, botimi i dytë, Bejrut, Liban, Sh.B El-Kutub el-Ilmije

Ibën ebi Shejbe, Ebu Bekër Abdullah ibën Muhamed

El-Musannaf, me përmirësim të Abdulhalik el-Afgani, Karaçi, Sh.B. El-Furkan (1406h.)

El-Megazi, me recensim të Abdulaziz ibën Ibrahim el-Umeri, botimi i parë, Rijad, Sh.B Ishbilija (1421h.)

El-Buhari, El-Hafidh ebu Abdullah Ismail ibën Ibrahim (256h.)

Sahih el-Buhari el-Xhamiu es-Sahi, Rijad, Sh.B. Ishbilija, Bejrut, Sh.b El-Fikr, botimi i parë (1411h.)

Bernaba

Ungjilli i Bernabës, me përkthim të Halil Seade, me recensim të Ahmed Hixhazi es-Seka, botimi i parë, Irbit, Jordani, Sh.B El-Emel (2005m.)

El-Bekri, Abdullah ibën AbdulAziz El-Andalusi (487 g.)

Muxhem mas-taxhem min esmail-bilad vel-mevadi, me recensim të Mustafa Es-seka, Bejrut, Sh.b. Alemul-kitab,

El-Beladheri, Ebu El-Hasen Ahmed ibën Jahja ibën Xhabir ibën Davud El-Bagdadi, 297 h.

Futuhul-buldan, Bejrut, Sh.b. El-Kutub el-ilmije, 1398 h.

Ensab el-eshraf, pjesa e tretë, me recensim të Abdul-Aziz Ed-Deuri, pjesa e katërt me recensim me Ihsan Abas, Bejrut, 1398 h. 1400 h.

Bejheki, Ebu Bekër Ahmed ibën El-Husejn 458 h.

Delailun-nubuvve me recensim të Abdul-Mu'ati Kala'xhi, botimi i parë, Bejrut, sh.b. El-Kutub el-ilmije 1405 h.

Et-Tirmidhi, Ebu Isa Muhamed ibën Isa ibën Sur, 279 h.

Sunen Tirmidhi, me recensim të Mahmud Shakir, Bejrut, sh.b. Daru Ihja Et-Turath El-Arabi,

Muhtesar Shemail Muhamedije, shkurtesë dhe recensim nga Muhamed nasirud-din El-Albani, Aman, Jordani, sh.b. El-Mektebetul-islamije, Rijad, Sh.b. Meketetul-mearif, 1421 h.

Ibën Tegri Burdi, Xhemalud-din Ebu ELMehasin Jusuf El-Etabiki, 874 h.

En-Nuxhumu ez-zahire fi muluki Misre vel-Kahire, Kairo, Ministria e kulturës dhe orientimit nacional,

Et-Temimi, Sejf ibën Omer El-Esedi (180 h.)

Er-redul-futuhu, me recensim të Kasim Es-Samirai, RIjad, Sh.b. Ummije, 1418 h.

Ibën Tejmije, Tekijud-din Ahmed Abdus-selam, (728 h.)

Es-Sijasetu esh-sheraije fi islahir-rai ver-raiye, botimi i katërt, Bejrut, sh.b. Ihja et-turath el-arabi,

Mexhmuatu fetava shejh el-islam Ahmed ibën Tejmije, i ka përmbledhur dhe i ka radhitur Abdur-rahman ibën Muhamed ibën Kasim dhe i biri tij Muhamed, botimi i dytë, Kairo, sh.b. Ibën Tejmije, 1399 h.

Ibën Xhelxhel, Ebu Davud Sulejman ibën Hasan El-Andalusi,

Tabekatul-etibba vel-hukema,, me racensim të Fuad Sejjd, Jairo, Shtypi El-Mahad EL-Ilmi el-fransi, 1955 m.

Ibën El-Xheuzi, Xhemalud-in Ebu EL-Ferexh Abdur-rahman ibën Ali, 597 h.

Resailu ve rusulu resulil-lahi salallahu alejhi ve selem ila el-muluki vel-eshrafi, me recensim të Muhamed Abdur-rahim, bitimi I parë, Damask, sh.b. Sadudin, 1425 h.

El-Vefa bi ahvalil-mustafa, Bejrut, Sh.b. El-Kutub el-ilmije,

Ibën Habib Ebu Xhafer Muhamed ibën Umeje ibën Amër El-Hashimi El-Bagdadi, 245 h.

Kitabul-munmik fi ahbari Kurejsh, me recensim të Hurshid Ahmed Alim, Hajdar Abad, Indi.

Ibën Haxher, Shihabud-din ebu El-Fadël Ahmed ibën Ali ibën Muhamed EL-Askalani, 852, h.

El-Isabe fi temjizis-sahabe, Kairo, shtyli Es-Seade, 1328 h.

Fethul-Bari sherh sahih el-Buhari, me censurë të Abdur-reuf Sad dhe tjerë, kairo, sh.b. El-Kulijat el-ezherije, 1398 h.

Ibën Ebi Hadide, Muhamed ib Ali El-Ensari, 783 h.

El-Misbah el-mudi fi kuttabin-nebijji el-ummij ve rusulih i el-mulukil-erdi min arabijjin ve axhemijj, me komentim të Ahmed Ferid El-Mezidi, Bejrut, sh.b. EL-Kutub el-ilmije, 1426 h.

Ibën Hazëm, Ebu Muhamed Ali ibën Ahmed ibën Said, 384 – 456 h.

Xhemheru ensab el-arab, e ka censuruar komisioni e dijetarëve, botimi i parë, Bejrut, sh.b. El-Kutub el-ilmije, 1403 h.

El-Halebi, Ali ibën Burhanuddin, 975 h.

Es-siretu el-halebije fi sireti el-eminil-me'mun, (Insanul-ujun), Bejrut, sh.b. El-Marife, 1400 h.

El-Hamevi, Shihabuddin Ebu Abdullah Jakut ibën Abdullah,

Muxhemul-buldan, Bejrut, sh.b. El-Kitabul-arabi,

Er-reudul-muhtar fi haberil-ektar, botimi i dytë, Bejrut, Mektebetu Lubnan, 1984 h.

Ibën Hanbel, El-Imam Ebu Abdullah Ahmed, 241 h.

Musned imam Ahmed, Bejrut, sh.b. El-mektebul-islami, 1398 h.

Fadailus-sahabe, me recensim të Vesijjullah ibën Muhamed Abas, botimi i parë, Bejrut, Qendra për hulumtim pranë universitetit të Umul-kura në Meke, Mussesetu risale, 1403 h.

El-Huzai, Ebu El-Hasen Ali ibën Muhamed Et-Tilmisani

Tahrixhud-delalat es-semajje ala ma kane fi ahdir-resuli salallahu alejhi ve selem minel-hirefi ves-sanai vel-amelat esh-sherajje, me recensim të Ahmed Mahmud Ebu Selame, botimi i parë, Kairo, EL-Mexhlistu el-cala lish-shu'unil-islamije, 1401 h.

Ibën Haldun, Abdurahman ibën Muhamed 808 h.

EL-Mukadime, Bejrut, sh.b. El-Ilm, 1978, m.

Ibën Halkan, Ebu El-Abbas Shemsuddin Ahmed ibën Muhamed ibën Ebu bekër, 681 h.

Vefijat el-ajjan ve enbauz-zeman, me recensim të Ihsan Abbas, Bejrut, sh.b. Sadir,

Halifetu ibën Hajat ibën Ebi Hubejre El-Lejthi EL-Asferi, 160 h – 240 h.

Tarih Halifeti ibën Hajat, me recensim të Ekrem Dija El-Omeri, botimi i dytë, Bejrut, Muessesetu er-risale, 1398 h.

Ed-Daremi, Ebu Abdullah ibën Abdurahman ibën Fadël ibën Behram, (255 h.)

Sunen Daremi, me përkujdesje të Muhamed Ahmed Dehman,

Dhehebi, El-Hafidh Shemsuddin Muhamed ibën Ahmed ibën Uthman 847 h.

Sijeru ealamin-nubela, me recensim të Husamuddin El-Kadesi, Bejrut, sh.b. Er-risale, 1402 h.

Es-Siretu en-nebevije me recensim të Husamuddin El-Kadesi, bejrut, Sh.b. El-Hilal.

Ibën Rexheb, Ebu El-Ferexh Abdullah El-Hanbeli, 795 h.

- El-Istihraxh, fi ahkamil-harraxhi, Bejrut, sh.b. El-marife, 1399 h.
- Ez-Zubejdi, Ebu El-Fadël Muhamed Murteda
- Taxhul-arus min xhevahiril-kamus, botimi i parë, Kairo, sh.b. El-Mektebetul-hajrije, 1306 h.
- Ez-zubejri, Ebu Abdullah El-Musab ibën Abdullah ibën El-Musab, 156 – 236 h.
- Nesebu kurejsh, me recensim të Levi Profensal (Evariste Levi Proveçal), botimi i tretë, Kairo, sh.b. El-Mearif, 1982 m.
- Ez-Zerkani, Muhamed ibën Abdul-baki, 1122 h.
- Sherhul-mevahib el-ledunije, me recensim të Muhamed Abdul-Aziz El-halidi, Bejrut, sh.b. El-Kutub, 1417 h.
- Ibën Zenxhevije, Humejd ibën Muhalled ibën Kutejbe El-Udhri, 251 h.
- El-Emval, me recensim të Shakir Dîb Fejjad, botimi i parë, RIjad, Qendra e mbretit Fejsal për hulumtime dhe studime postdiplomike 1406 h.
- Es-Sehavi, Muhamed ibën Abdurahman ibën Muhamed 902 h.
- El-Kaulut-tam fi fadlir-remji bis-siham, El-Medinetu el-Munevere, dorëshkrim, mikrofilm në Universitetin islamik, nr. 1741.
- Ibën Sad, Muhamed ibën Menia Ez-Zuhri, 230 h.
- Es-Siretu en-nebevije minet-tabekat el-kubra, botimi i parë, Kairo, Ez-zehra lil-ialami el-arabi, 1409 h.
- Et-Tabekatul-kubra, Bejrut, sh.b. Sadir,
- Ibën Selam, Ebu Ubejd El-Kasim, 224 h.
- El-Emval, me recensim të Halil Herras, botimi i dytë, Kairo, sh.b. Mektebatul-kulijat el-ezherije, 1395 h.
- Es-Semeani, Ebu Sad Abdul-Kerim ibën Muhamed ibën Mensur, 562 h.
- El-Ensab, me recensim të Abdurahman Jahja el-Mual-limi, botimi i parë, Bejrut, Neshru Muhamed Emin Demxh, 1400 h.
- Es-Semhudi, Nuruddin Ali ibën Ahmed, 911 h.
- Vefaul-vefa bi abari daril-mustafa, me recensim të Muhamed Muhjiddin Abdul-Hamid, botimi i tretë, sh.b. Ihja et-turath el-arabi, 1401 h.
- Es-Suhejli, Abdurahman ibën Abdullah ibën Ahmed, El-hathami, 581 h.
- Er-reudul-unf fi tefsiris-sireti, të Ibën Hishamit, e ka përmirësuar Taha Abdurrauf Sad, Bejrut, sh.b. El-Marife, 1398 h.

Ibën Sejjidin-nas, Muhamed ibën Muhamed ibën Muhamed ibën Abdullah, ibën Jahja 734 h.

Ujunul-Ether fi fununil-megazi vesh-shemali ves-sejr, me recensim të komisionit Ihja et-turath el-arabi, botimi i dytë, sh.b. El-Afak el-xhedide, 1400 h.

Ibën Sejjidin-nas, Ebu Muhamed ibën Muhamed ibën Muhamed ibën Abdullah, ibën Jahja 671 h.

Ujunul-Ether fi fununil-megazi vesh-shemali ves-sejr, me recensim të komisionit Ihja et-turath el-arabi, botimi i dytë, sh.b. El-Afak el-xhedide, 1400 h.

Es-Sujuti, Abdurahman ibën Ebi Bekër Ebu El-Fadël, 911 h.

El-hasais el-kubra – kifajetut-talibil-lebib fi hasaisil-habib, Bejrut, sh.b. El-Kutub el-ilmije.

Husnul-muhadereti fi Ahbari Misre vel-kahire, me recensim të Ebu El-Fadël Ibrahim, botimi I parë, Kairo, sh.b. Ihja el-kutub el-ilmije, 1387 h.

tarih el-hulefai, me recensim, të Muhjiddin Abdul-Hamid, botimi i tretë, Kairo, Mektevetu el-medeni, 1383 h.

Ibën Ebi Shejbe, ebu Zejd Umer ibën Shubbe El-Basri, 264 h.

Tarih el-Medine, me recensim të Fehim Sheltut, El-Medinetu el-Munevere, Neshretus-Sejjid Habib Mahmud Ahmed, 1393 h.

Es-Salihi Esh-Shami, Muhamed ibën Jusuf 942 h.

Subulul-huda ver-reshad fi hedji hajril-ibad, me recensim të Mustafa Abdul-Vahid dhe tjerë, Kairo, “El-Mexhlis el-eala lish-shu’unil-islamije”, 1392 – 1399 h.

Et-Taberi, Ebu Xhafer Muhamed, ibën Xheir, 310 h.

Tarihul-umemi vel-muluk, Bejrut, sh.b. El-Fikër,

El-Abbasi, Ahmed ibën Abdul-Hamid

Umdetul-ahbar fi Medinetil-muhtar, më përmirësim të Muhamed Et-Tajib El-Ensari dhe hamd El-Xhasir, botimi i katërt, El-Medine, El-Mektebetul-medine në medinetu el-munevere,

Ibën Abdul-hakem El-Kasim Abdurahman ibën Abdullah, 257 h.

Futuhu Misre ve Ahbaruha, Lajdun, 1920 m.

Ibën Asakir, Ebu El-Kasim Ali ibën El-Hasen 499 – 571 h.

Tarihu Dimashk, foto nga ekzemplari i bibliotekës Dhahirije në Damask e plotësuar nga Kairo dhe Stanbolli, Medine munevere, foto e parë, Mektebetu Ed-dar, 1407 h.

El-Fakihî, Ebu Abdullah Ahmed ibën Ishak, 279 h (përafërsisht).

Ahbar Mekke fi Kadimid-dehri ve hadithihi, me recensim të Abdul-melik ibën Abdullah ibën Duhejsh, botimi I parë, Meke Mukereme, Mektebetu Nehda el-hadithe, 1407 h.

Ibën Fehd, En-nexhëm Omer ibën Fehd ibën Muhamed ibën Muhamed ibën Muhamed Fehd, 812 – 885 h.

It'haful-vura biahbari Ummi el-kura, me recensim të Fehim Sheltut, botimi i parë, Mekke Mukereme, Universiteti Ummu Kura, 1403 h.

El-Fejruz Abbadi, Mexhduddin Muhamed ibën Jakub, 816 h.

Seferus-seade, me recensim të Ahmed Es-Sajih dhe Omer Hamza, botimi i parë, Kairo, Merkez el-kitab, 1417 h.

Ibën Kutejbe, Ebu Muahmed Abdullah ibën Muslim Ed-Dejnuri, 276 h.

EL-Mearif, me recensim Muhamed Ismail Es-Savi, botimi i dytë, Bejrut, Sh.b. Ihja et-turath el-arabi, 1390 h.

El-Kurtubi, Abdullah ibën Muhamed ibën Ferexh El-Maliki

Ekdijetu resulilalahi salallahu alejhi ve selem, Deuha, Metabiu Katar el-vatanije,

El-Kastelani, Ahmed ibën Muhamed, 923 h.

El-Mevahib el-leduniye, me recensim të Meëmun Muhjiddin El-Xhenan, botimi I parë, Bejrut, sh.b. El-Kutub el-ilmije, 1416 h.

Ibën kajjim El-Xheuzije, Muhamed ibën Ebi Bekër Ez-Zerai Ed-Dimashki, 751 h.

Zadul-mead fi hedji hajril-ibad, Bejrut, El-Mektebetul-ilmije,

Ealamul-muvakki'in an rabbil-alemin, me recensim të Muhamed Muhjiddin Abdul-Hamid, Bejrut, sh.b. El-Fikër el-arabi.

Et-Turuk el-hikmije fis-sijaseti esh-sheraije, me recensim të Muhamed Hamid El-Fekki, Bejrut, sh.b.EL-Kutub el-ilmije,

Et-Tibbu en-nebevi, me recensim të Abdul-Ganij Abdul-Halik dhe tjerë, Rijad, Mektebetu Rijad el-Hadithe,

Ibën Kethir, Ismail ibën Kethir Ebu El-Fida Ed-Dimeshki, 773 h.

Haxhxhetul-veda, me recensim të Halid Ebu Salih, botimi i parë, Rijad, sh.b. Darul-vatan, 1416 h. 1996 m.

Es-Siretu en-nebeviye, me recensim të Mustafa Abdul-Vahid, Bejrut, Darul-Marife, 1396 h.

Tefsirul-Kuranil-adhim, botimi i dytë, Rijad, Darul-kunuzi Ishbilija, 1430 h.

El-bidaje ven-nihaje, botimi i tretë, bejrut, Mektebetu el-mearif, 1987 h.

- Ibën Maxhe, El-hafidh Ebu Abdullah Muhamed Ibën Jezid El-Kazvini, 207 – 275 h.
 Sunen Ibën Maxhe, me recensim të Muhamed Fuad Abdul-baki, Kairo, 1373 h.
 Malik ibën Enes, El-Imam, 179 h.
 El-Muvata'a, me recension të Faruk Sad, botimi i tetë, Bejrut, Darul-Afak el-xhedide, 1401 h.
 El-Maverdi, Ebu El-Hasen Ali ibën Muhamed, 450 h.
 E-Ahkam Es-Sultanije, Bejrut, Darul-Fikër, (pa datë botimi)
 Ibën El-Muthenna, Ebu Ubejde Muamer, 209 h.
 Ezvaxhun-nebijji, me recensim të Jusuf Ali Bedevi, Bejrut, Mektebetu et-terbije, 1410 h.
 Muslim, El-Imam Ebu El-Hasen Muslim ibën Haxhaxh ibën Muslim El-Kusherij En-Nisaburi, 261 h.
 El-Xhamius-sahih, Bejrut, Darul-Afak el-xhedide,
 Muhtesar minhaxhul-kasidin, bejrut, Darul-kutub el-ilmije, 1995 h.
 El-Makrizi, Ahmed ibën Ali, 845 h.
 EL-Mevaidh vel-iatibar fi dhikril-hitati vel-athar (El-Kaulul-ibrizi), Kairo, Metba'atu Et-Teufik, 1898 h.
 El-Musevi, Muhamed ibën Andullah El-Husejni, i njohur si “El-Kibrit”
 Rihletush-shita ves-sajf, me recensim të Muhamed Said Tantavi, botimi i dytë, bejrut, El-Mektebetul-islami, 1385 h.
 En-Nesai, Ebu Abdurahman Ahmed ibën Shuajb ibën Ali, 214 h.
 Kitabul-vefat, vefatun-nebijji salallahu alejhi ve selem me recensim Darul-fethi, botimi i parë, Esh-Sharika, Darul-Feth, 1415 h.
 Sunenun-Nesai, me komentim të Xhelaluddin Es-Sujuti dhe fusnotat e imam Es-senedi, Bejrut, Daru Ihja Et-Turath El-Arabi, 1401 h.
 En-Nevevi, Ebu Zekerija, Ebu Zekerija Jahja ibën Sheref, 676 h.
 Sherh Sahih Muslim, pregatitje nga një grup të profesorëve me udhëheqie të Ali Abdul-Hamid Ebu EL-hajr, botimi i tretë, Damask, Darul-hajr, 1416 h.
 En-Nuvejri, Shihabuddin Ahmed ibën Abdul-vehab, 677 – 733 h.
 Nijajetul-erb fi fununileddeb, me recensim të Muhamed Ebu EL-Fadël Ibrahim dhe të tjerë, Kairo, “Organizata egiptiane e përgjithshme e shkrimtarëve”, 1395 h.
 Ibën Hisham, Ebu Muhamed Abdul-Melik El-Muafiri, 218 h.

Es-siretu en-nebevije, e ka recensuar Mustafa Es-Seka, Ibrahim El-Ebjari dhe Abdulhafidh Shelebi, Kairo, Darul-kunuzi El-Edebije,

El-Hemdhani, Abdul-Xhabbar ibën Ahmed, 415 h.

Mexhmau Zevaid ve menbaul-favaid, Bejrut, Darul-kutub el-ilmije, 1408 h.

El-vakidi, Muhamed ibën Omer, 207 h.

El-Megazi, me recensim të Marsden Xhons (Marsden Jones), Bejrut, sh.b. Alemul-kitab

El-Jakubi, Ahmed ibën Jakub ibën Xhafer ibën Vehb. 272 h.

Tarih El-Jakubi, Bejrut, Daru Sadir, 1379 h.

Ebu Jala El-Fera, Muhamed ibën El-Husejn El-Hanbeli, 458 h.

El-Ahkam Es-Sultanije, me recensim të Muhamed Hamid El-Feki, botimi i tretë, Bejrut, Darul-Fikër, 1394 h.

Ebu Jusuf, Jakub ibën Ibrahim, 182 h.

Kitabul-haraxh, me recensim të Kusajuddin El-Hatib, botimi i pestë, Kairo, El-Metba'atu Es-Selefije, 1396 h.

2 - Referencat

Ibrahim, Muhamed Ibrahim Muhamed

El-Xhanib el-ialami fi hutabir-resul salallahu alejhi ve selem, botimi i parë, Bejrut, El-Mektebul-islami, 1406 h.

Ahmed, Ibrahim Halil

Muhamedun fit-teurati vel-inxhili vel-kurani, Kuvajt, Darul-menar, 1409 h.

El-Eadhmi, Muhamed Mustafa

Kuttibun-nebijji, botimi I parë, Bejrut, EL-Mektebul-islami, 1401 h.

El-Aga, Mesud Jahja

El-Ikta el-islami fi El-Asri en-nebevi, botimi i dytë, Arabia Saudite, Rijad, El-Xham'ijetu et-tarihije, 1427 h. / 2006 m.

El-Afgani, Said

Esvakul-arab fil-xhahilijeti vel-islam, botimi i tretë, Bejrut, Darul-fikër, 1974 h.

Aishetu ves-sijasetu, botimi i dytë, Damask, El-Mektebetu el-Hashimije, 1957 h.

El-Alusi, Mahmud Shukri

Bulugul-erbi fi marifeti ahvalil-arabi, me rishikim të Muhamed Behxhe El-Etheri, botimi I dytë, Bejrut, Darul-kutubi el-ilmije.

Enis, Dr. Ibrahim dhe të tjerë

El-Muxhem el-vesit, përgatitje nga Qendra e gjuhës arabe në Kairo, Istanbul, El-Mektebetul-islamije.

Bashmil, Muhamed Ahmed

El-Arab fish-shami kablel-islami, botimi i parë, Bejrut, Darul-fikër, 1393 h.

Bamed'hexh, Muhamed ibën Aidhah ibën Said

Gazvetu Uhud, dirasetun davijetun, botimi i parë, Rijad, Daru Ishbilija, 1420h./ 1999 m.

Bavezir, Ahmed Muhamed El-Ulejmi,

Mervijat Gazveti Bedër, botimi i parë, sh.b. Tajjibe, 1400 h. / 1980 m.

Ebu Bekër, Ali Esh-Shejh Ahmed

Mealimul-hixhretejni ila erdil-habesheti, botimi i parë, Rijad, Mektebetu Eth-Thurejje, 1413 h.

Bil Ajdrus

Misre minel-iskender hattal-fet'h el-arabi, studim, me përkthim (në gjuhën arabe) të Abdul-Latif Ahmed Ali, Kairo, sh.b. En-Nehde el-arabije, 1988 m.

El-Beladheri, Atik ibën Gahth

Ala tarikil-hixhreti – rihelat fi kalbil-hixhaz, Mekke, sh.b. 1398 h.

Mealimu Mekketi et-tarihije vel-etherijeti, botimi i dytë, Mekke, Daru Mekke.

Muxhemu kabailil-hixhaz, mekktul-mukerremetu, Sh.b. Darul-Mekketi, 1399 h.

Eudijetu Mekketil-Mukerremeti, botimi i parë, Daru Mekke, 1405 h.

Bens Norman ()

El-Imperatorijetu el-bizantije, përkthim dhe përshtatje (në gjuhën arabe) Husejn Munis dhe Mahmud Jusuf Zajid, Kairo, 1950 m.

Et-Termanini, Abdus-selam

Ezminetu Et-Tarih EL-Islami, pjesa e parë, vëllimi i parë, (ngjarjet më të rëndësishme në historinë islame), Kuvajt, Kuvendi atdhetar për kulturë dhe art, 1402 h.

Eth-Thealebi, Abdul-Aziz

Muhaderat fi tarihil-urdun, Bejrut, Sh.b. El-Garbul-islami, 1987 m.

Muxhizetu Muhamedin resulil-lahi, me rishikim të Muhamed EL-Jalavi, Bejrut, sh.b. El-Garb el-islami, 1989 m.

Xhad, Ahmed

Vefatul-habib ve ma kane fil-ejjamil-ahire min hajatir-resul salallahu alejhi ve selem, kairo, Darul-Gaddi, 2003 m.

El-Xhezairi, Ebu Bekër,

Hadhal-Habib Ja Muhib, El-Medinetul-munevere, Mektebetul-ulumi vel-hikemi, 2001 m.

Minhaxhul-muslim, Rijad, Darus-selam, 1423 h.

El-Xhemel. Ahmed Abdu-Ganij En-Nexhuli,

Hixhretur-resolve sahabetih fil-Kurani ves-suneti, El-Mensure, sh.b. El-Vefa, 1409 h.

El-Xhemil, Muhamed ibën Faris

En-Nebijju salallahu alejhi ve selem ve jehudu-Medine, botimi i parë, Rijad, Qendra e mbretit Fejsall për hulumtime dhe studime postdiplomike, 2002 m.

Rihletur-resul ilash-shami ve mukabeletu Buhejra er-rahib, hulumtim i pabotuar (në periudhën e vet)

El-Hadda, Ahmed Abdul-Aziz ibën Kasim

Ahlakun-nebijji salallahu alejhi ve selem fil-Kurani ves-suneti, botimi i dytë, Bejrut, Sh.b. El-Garbul-islami, 1416 h./ 1966 m.

El-Harbi, Muhamed ibën Ahmed ibën Nasir

Ikre bismi rabbike, botimi i parë, Xhazan, Klubi Xhazan El-Edebi, 1423 h.

Harekat, Ibrahim

Es-Sijasetu vel-muxhtema fil-asrin-nebevi, Bejrut, Sh.b. El-Afak el-xhedide, 1990 m.

Husejni, Mevlevi

El-Idaretu el-arabijetu, me përkthim të Ibrahim El-Adevi, me recensim të Abdul-Aziz Abdul-Halik, Kairo, Mektebetul-kahire

El-Hulejsi, Nuvaf ibën Salih

Rihletush-sjitai ves-sajf, botimi i parë, 1414 h.

Hamade, Faruk,

Mesadirus-sireti en-nebevije ve takvimuha, botimi i parë, Bejrut, sh.b. EL-Kalem, 1425 h.

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

El-Vesijetu ençnebevije lil-ummetil-islamije, fi haxhetil-veda, Bejrut, sh.b. El-Kalem, 1423 h.

Hutbetul-fethil-eadham – Fethu Meketil-Mukerremeti, Meke, sh.b. Eth-Thekafe, 1983 m.

El-Alakatul-islamije en-nesranije fil-ahdin-nebevij vel-hilafetir-rashide, botimi i parë, Damask, sh.b. El-Fikër, 1426 h.

Meraxhi muhtare an hajatir-resul salallahu alejhi ve selem, Rijad, sh.b. El-Ilm. 1982 m.

El-Hamd, Muhamed ibën Ibrahim

El-Hivar fis-siretin-nebevije, Kuvajt, Ministria e Vakëfit, 1429 h.

Hamidullah, Muhamed

Mexhmuatul-vethaik es-sijasijetu lil-ahdin-nebevi vel-hilafetir-rashide, botimi i katërt, Bejrut, sh.b. En-Nefais, 1403 h.

El-Halidi, Abdullah ibën Salih ve Abdul-Latif ibën Muhamed EL-Hasen

Mehabbetun-nebijji salallahu alejhi ve selem ve tadhimuhu, botimi i parë, Rijad, sh.b. El-Bejan, 1426 h.

Hattab, Mahmud Shit

El-Mustalahat el-askerije fil-Kurani el-kerimi, botimi i parë, Bejrut, sh.b. El-Feth, 1386 h.

Er-resul el-kaid, botimi i parë, kairo, sh.b. Mektebetul-hajat, Mektebetun-nehda, 1960 h.

El-Hatravi, Muhamed El-Aid

El-Medinetu fil- asri el-xhahili, El-Hajatu el-ixhtimajje ves-sijasije veth-thekafetu ed-dinije, Xhidde, Muessetu ulumil-Kuran, 1403 h.

Ebu Halil, Sheuki,

Gazvetu el-Hendek, Damask, sh.b. El-Fikër, 1982 h.

Halil, Imaduddin

Dirasetun fis-siretu, Botimi i 15, - Bejrut, Muessesetu er-risale, 1422 h.

El-Hamis, Uthman Muhamed,

Kunuzus-sireti, botimi i dytë, Kuvajt, “Garas”, për shtyp dhe botim, 1428 h.

Ibën Hamis, Abdullah

Muxhemul-Jemame, botimi i dytë, Rijad, sh.b. Jemame, 1400 h.

El-Hauli, Muhamed Abdulaziz

El-Edebun-nebevi, botimi i parë, Bejrut, sh.b. EL-Kalem, 1406 h.

El-Hajari, Ahmed Jasir El-Hajari

Tarih ve mealim el-medineti el-munevereti, kadimen ve hadithen, me recensim të Abdullah Kurdi, botimi i parë, El-Medinetu el-munevere, Nadi el-edebi, 1410 h.

Hajat, Abdullah

Hikemun ve ahkamun mines-siretin-nebevijeti, Rijad, sh.b. Er-Rifai, 1981 m.

Ebu Dahish, dr. Abdullah ibën Muhamed

Shuara Hauler-resul salallahu alejhi ve selem, botimi I parë, Demam, Nadi el-mentika esh-sherkije el-edebi, 1417 h. – 1997 m.

Davud, Abdul-Ehad

Muhamedun kema vuride fi kitabil-jehudi ven-nesara, me përkthim të Hamd Fehd Ez-Zejn, botimi I parë, Rijad, Mektebetu EL-Ubejkan, 1418 h.

Ed-Deru, Muhamed,

Nebijul-islam shehsijetuhu, hayatuhu risaletuhu, botimi i parë, Damask, Darul-fikër, 2002 h.

Asrun-nebiji ve bietuhu kablel-bitheti, botimi i dytë, Bejrut, Darul-jekadhati, 1384 h.

Dermingem, Emil ()

Hajatu Muhamed, me përkthim (në arabisht) të Adil Zuajter, botimi i dytë, Kairo, Daru ihja el-kutub el-arabije, 1949 h.

Ed-Deplxhi, Faruk

Tarihul-edjani el-uluhijeti ve tarihul-aliheti, Bejrut, “El-Ehlijetu” për botim dhe shtyp, 2003 m.

Djuran, Vil

Kissatul-hadareti, pjesa e parë, vëllimi i parë, (Esherkul-edna el-kadim), me përkthim të Ahmed Bedran, botimi i dytë, Kairo, 1961 m.

Rizkullah, Ahmed Mehdi

Es-Siretu en-nebevije fi Dauil-mesadir el-asllije, botimi i parë, Rijad, Qendra e Mbretit Fejsall, 1412 h.

Safvetus-sireti en-nebevije fi sireti hajril-berijjeti, botimi i parë, sh.b. Imamu ed-daveti, 1428 h.

Rustem, Esed

Er-rum fi sijasetihim ve hadaretihim ve dinihim ve thekafetihim ve silatihim bil-arabi, botimi i parë, Bejrut, sh.b. El-Mekshuf, 1956 m.

Er-Reshid, Abdullah Muhamed

El-Kijadetu el-askerije fi ahdire-suli, Rijad, sh.b. El-Mearif, 1987 m.

Er-reshid, Nasir ibën Sad

Suku Ukkadh fil-xhahilijeti vel-islam, tarihu ve neshetuhu ve meukiuhu, botimi i parë, Kairo, sh.b. El-ensar, 1397 h.

Rida, Muhamed Reshid

El-Vahju el-Muhamedi, Kairo, sh.b. El-Menar, 136 h.

Er-rifai, Salih ibën Hamid Said

El-ehadith el-varide fi fadailil-medineti, botimi i parë, El-Medinetu el-muneveretu, Universiteti Islamik, instituti i Mushafit, 1413 h.

Runsejman, Stiven

El-Hadaretu el-bizantije, me përktim në arabishte) Abdul-Aziz Teufik Xhavid, Kairo, sh.b. En-Nehda el-Misrije, 1961 m.

Zejdani, Xhurxhi

El-Arab kablel-islam, rishikim dhe komentim Husejn Munis, Kairo, sh.b. El-Hilal

Salim, Abdullah Nexhib

Ibtisamat nebevije, botimi i parë, Kuvajt, sh.b. Ikre, 1427 h.

Seade, Halil

Inxhil Bernaba, me përktim në gjuhën arabe nga anglishtja,, me koment të Ahmed Hixhazi Es-Seka, Jordani, sh.b. El-Emel. 2005 m.

Es-Seka, Ahmed Hixhazi,

Nubuetu Muhamed fil-kitabi el-mukaddes, botimi i parë, Kairo, sh.b. El-Fikër el-arabi, 1398 h.

Sultan, Abdul-munim Abdul-Hamid

Tarih Uman vel-halixh fi sadril-islam, Aleksandri, qendra për libra –Aleksandri, 2007 m.

Es-Selumi, Abdul-Aziz,

Divan el-xhundi, botimi i parë, Mekketu el-Mukreme, Mektebetut-talibil-xhami'I, 1406 h.

Es-Senedi, Abdul-Kadir ibën Habibullah

Edhehebu el-mesbuk fi tahkiki ravijati gazveti Tebuki, Kuvajt, Mektebetul-mual-la, 1406 h.

E-Suvejkit, Sulejman ibën Abdullah

Mihnetul-muslimin fil-ahdi el-Mekki, Rijad, Mektebetu et-teube, 1412 h.

Shakir Mahmud,

Es-Siretu en-nebevije, botimi i tretë, Bejrut, El-Mektebetu el-islami, 1405 h.

Esh-Shami, Salih,

Edvau ala dirasetis-sire, Bejrut, El-Metebul-islami, 1411 h.

Min Meinis-sireti, botimi i parë, Bejrut, El-Mektebul-islami, 1405 h.

Esh-Sherif, Ahmed Ibrahim

Meketu vel-Medine fil-xhahilijeti ve ahdir-resul, Kairo, sh.b. El-Fikru el-arabi,

Esh-Shabi, Ahmed Kaid

Vethikatul-Medine El-Medmun ved-delale, Silsiletu kuttabil-ummeti, botimi i parë, Deuha, Katar, Ministria e Katarit, 1426 h.

Shelebi, Reuf

El-muxhtemau el-arabi kablel-islami, Kairo, sh.b. El-Kutub el-hadithe, 1977 m.

Esh-Shenkiti, Ahmed ibën Muhamed El-Emin

El-Bu'uth vel-gazevat en-nebevije, Kairo, Sh.b. El-Afak el-arabijeti, 2006 m.

Esh-Shenkiti, Muhamed El-Emin Avadullah,

Es-Siretu en-nebevije inde Ibën Haxher fi Fethil-bari, Kuvajt, 1414 h.

Ebu Shuhbe, Muhamed ibën Muhamed

Es-Siretu en-nebevije fi dauil-Kuran ves-suneti, botimi i 7, Damask, sh.b. El-Kalem, 1424 h. / 2003 m.

Es-Salih, Subhi

Mebahith fi ulumil-Kurani, botimi i 16, Bejrut, sh.b. El-Ilmu lil-melajin, 1985 m.

En-Nudhum el-islamije, Neshetuha ve tetavuruha, botimi i 5, Bejrut, sh.b. El-ilmu, 1980 m.

Es-Salabi, Ali ibën Muhamed ibën Muhamed,

Essahul-kelam fi sireti hajril-enam, (biografi profetike) botimi i tretë, Damask, sh.b. Ibën Kethir, 1426 h. / 2005 m.

El-inshirah ve refud-dik di sireti ebi Bekër E-Sidik (Shehsijetuhu ve asruhu), Aleksandri, sh.b. 2002 m.

Dajfun, Sheuki

Tarihul-edebi el-arabi fil-asri el-xhahili, Kairo, sh.b. El-Mearif, 1996 m.

Alu Bu Tami, Ahmed ibën Haxher

El-Islam ver-resul fi nadhari munsifi Esh-sherki vel-garbi, Deuha, Mektebetu eth-thekafe, 1397 h.

Tarhuni, Muhamed ibën Rizk

Sahih es-siretu en-nebeviye el-musemat es-siretu edh-dhehebije, botimi i parë, Rijad, sh.b. Ibën Tejmije, 1410 h.

Tuajme, Sabir

El-Edebu en-nebevi fi deuil-ilmi el-hadith, Bejrut, Sh.b. El-Xhejl

Edh-Dhahiri, Ebu Turab

Dhuhulul-ukul bi vefatir-resul, Xhidde, Sh.b. El-Kible, 1404 h.

Ashabus-sufeti, Xhidde, sh.b. El-Kible, 1403 h.

Abdul-latif, Abdul-Halim Ibrahim

Hadithul-ifk, botimi i parë, Burejde, Nadi El-Kasim el-edebi, 1410 h./ 1990 m.

El-Ubejdi, Abdul-xhabar

Et-taif ve deuru Kableti Thekif el-arabije, botimi i dytë, Rijad, sh.b. Er-rifai, 1403 h.

El-Atum, Ali

Texhrubetu Mu'te, Amman, Jordani, Mektebetu risale el-hadithe, 1406 h.

El-Utejbi, Muhamed ibën Aived

Nexhran fi Asrin-nubuveti vel-hilafeti er-raide, disertacion e magjistraturës në degën e historisë dhe civilizimit pran universitetit të Imamit, Rijad, 1430 h.

Uthman, Muhamed Fethi,

Min usulil-fikri es-sijasi el-islami, studim për të drejtat e njeriut dhe për vënien e kryesisë së shtetit në dritën e sheriatit islam dhe folklorit të saj historik fikhor, botimi i dytë, Bejrut, Muessesetu risale, 1404 h.

Isa, Ahmed Abdur-rahman,

Kitabul-vahji, botimi i parë, Rijad, sh.b. El-Liva, 1400 h.

Atije, Aisam ibën Muhamed

Limadha nuhibbu Muhmeden, Rijad, En-Nedvetu el-alemije lish-shebabil-islami, 1428 h.

El-Alij Ibrahim

Sahih Es-siretu, botimi I dytë, Bejrut, sh.b. En-nefais, 1416 h.

Ali, Xhevad

El-Mufssal fi tarihil-arabi kablel-islami, Bejrut, sh.b. El-ilm lil-melajin, 1976 m.

Ali, Halid Sejjid

Resailun-nebijji salallahu alejhi ve selem ilel-muluki vel-umerai vel-kabaili, Kuvajt, sh.b. Et-Turath, 1407 h.

Ali, Sirrul-hatmil-uthmani,

Tedrisus-sireti en-nebevijeti fi menahixhit-tarihi el-medresijeti, Er-rijad, sh.b. El-Ulum 1402 h.

El-Alij, Salih Ahmed

Muhaderat fit-tarihil-arabi (Ed-deuletul-arabijetu kablel-islam), 1960 m.

El-Umeri, Burejk, ibën Muhamed Ebu majle

Es-Seraja vel-buhuth en-nebevije haul-el-Medineti ve Mekketi, Ed-Demam, sh.b. Ibën El-Xheuzi, 1417 h.

Gazveti Muëte, botimi i parë, El-Medineti el-Munevereti, Universiteti islamik, 1424 h./ 2004 m.

El-Omeri, Ekrem Dija

El-Hajatu el-ixhtimajje vel-iktisadije fi asrin-nubuveti, botimi i parë, Rijad, sh.b. Ishbilija, 1417 h.

Es-Siretu en-nebevije es-sahiha, botimi i tretë, Medinetu munevere, Mektebetul-ulum vel-hikemi, 1425 h.

El-Omeri, Abdul-Aziz ibën Ibrahim

Mebadiu et-tehtit vel-idareti fis-sireti en-nebevijeti, botimi i parë, Rijad, shtypi Es-Sefir, 1428 h.

El-vilajetu ala el-buldan fi Asril-hulefair-rashidin, botimi i parë, Rijad, sh.b. Ishbilija, 1422 h.

El-hiref ves-sana'at fil-hixhazi fi asrir-resul salallahu alejhi ve selem, botimi i tretë, Rijad, sh.b. Ishbilija, 1420 h.

El-Futuhul-islamije abrel-usur, botimi i dytë, Rijad, sh.b. ishbilija, 1419 h.

Avvad, Kurkis

Mesadirut-turathil-askeri aindel-arabi, botimi i parë, bagdad, El-Muxhema el-ilmi Bagdad, 1403 h.

El-Aude, Sulejman ibën hamd

Es-Siretu en-nebevije fis-sahihajni ainde Ibën Ishak, botimi i parë, Rijad, Universiteti i imamit, 1419 h.

El-hixhretu el-ula fil-islami (Fikhul-mervijat), botimi i parë, Er-Rijad, sh.b. tajjibe, 1419 h.

Isa, dr. Ahmed Abdurahman,

Kuttatul-vahji, botimi I parë, Rijad, sh.b. El-Liva, 1400 h. 1980 m.

Muhamed ibën Abdullah gabban

Shuhedau gazvete bedër el-Kubra, botimi I 15, Rijad, Instituti saaudijan për histori, 1424 h. / 2003 m.

Mervijatul-vethaikil-mektube minen-nebijji ve ilejhi xheman ve diraseten (desertacion i fektoraturës), Medinetu Munevere, Universiteti islamik,

El-Gazali, Muhamed

Fikhus-sireti, botimi i shtatë, Kairo, sh.b. El-Kutub el-hadithe, 1976 m.

Ebu Faris, Muhamed Abdul-Kadir

Fi Dhilalis-sireti en-nebevije, El-Isra vel-miraxh, Jordani, Amman, sh.b. El-Furkan, 1408 h.

El-Feuzan, Salih ibën Feuzan

Hukukn-nebijji velixhlal vel-ihlal, botimi i 10, Rijad, El-Bejan, 1426 h.

El-Fejumi, Muhamed Ibrahim,

Tarih el-fikër ed-dini el-xhahili, Kairo, sh.b. El-Mearif, 1982 h.

Kalaxhi, Muhamed Revas

Kiraetu Xhedide lissireti en-nebevije, Kuvajt, sh.b. El-ilmije, 1984 h.

El-Kettani, Abdul-Hajibën Abdul-Kebir

Nidhamul-hukumeti en-nebevije, e quajtur Et-teratib el-idarije, Bejrut, sh.b. El-Ilmije.

Kehaletu, Omer Rida

Muxhem kabailil-arabi el-kadimeti vel-haditheti, botimi i dytë, Bejrut, Muessesetu er-risale, 138 h.

Kuxhak, Mervan

Tehdhib siretin-nebevije fil-ahdi el-mekki, Jordani, Darul-Furkan, 1406 h.

K'aki, Abdul-Aziz Abdurahman Ibrahim,

Mealimul-Medineti el-munevereti bejnel-ammareti vet-tarih, botimi i parë, EL-Medineti el-munevereti, 1428 h.

El-Mexhmuatu el-mussavertu leshhuri mealimil-medineti el-munevereti, botimi i parë, El-Medinetu el-Muneveretu 1420 h.

Kelzije, Abdul-vehab,

Esh-Sheru ed-deuli fi ahdir-resul salallahu alejhi ve selem, Bejrut, sh.b. El-Ilmu lil-melajin, 1984 m.

El-Kemdani, Edib

Fennu teamulin-nebiji fil-hajati ez-zeuxhije, Damask, Darul-beshair elislamije, 1425 h.

Kulin, Muhamed Fethullah,

Er-resul salallahu alejhi ve selem kaiden et-tendhir vet-tetbik, Istanboll, sh.b. En-Nil, 1425 h.

El-Leham, Hanan

Hedjus-sireti en-nebevije fi-teg-jir el-ixhtimai, botimi i dytë, Bejrut, sh.b. El-Fikër, 1423 h.

Mahir, Seade

Mesaxhidun fis-siretin-nebevije, Kairo, Organizata e përgjithshme e Egjiptit, 1987 m.

Le Bon, Gustav

Hadaretul-arabi, e ka përshtatur në arabishte Adil Zuajter, sh.b. Ihja et-turathil-arabi, botimi i tretë, 1399 h. / 1989 m.

Madi, El-Husejni El-Husejni

Er-resul salallahu alejhi ve selem fi ujuni munsifeti, botimi i parë, Kairo, sh.b. El-Kitabul-arabi, 2006 m.

Minis, Husejn

Et-Tarih Es-Sihhi, lir-resuli salallahu alejhi ve selem, Kairo, sh.b. El-Mearif, 2000 m.

En-Nexhvi, Adnan Ali Rida

En-Nebijul-Adhim ver-rahmetil-muhdat, Rijad, sh.b. En-Nexhvi, 2006 m.

PËRZGJEDHJE NGA BIOGRAFIA E MUSTAFASË

En-Nedvetu el-alemije lish-shebabil-islami (Organizata botërore e të rinjve mysliman)

El-Meusuatu el-mujesseretu fil-edjani vel-medhahibil-ahzabil-muasare, botimi i tretë, Rijad, sh.b. En-Nedveti el-alemije lish-shebabil-islami, 1418 h.

Hart, Majkëll ()

Eadhamu mietu rexhulin fit-tarih, me përkthim të Enis Mensur, botimi i nëntë, Kairo, El-Mektebul-Misri, 1997 m.

El-Hevari, Sejid

El-Idaretu vel-usul vel-usus el-ilmije, Kairo, sh.b. El-Mearif, 976 h.

Vitru, Muhamed Dahir

Fennul-habi fi ahdîr-resul salallahu alejhi ve selem, Damask, sh.b. El-Fikër, 1405 h.

El-Vezan, dr. Adnan ibën Muhamed ibën Abdul-Aziz

Hukukul-insani fil-islam ve simatuha fil-memleketil-arabije es-saudije, botimi i parë, vëllimi i pestë, Bejrut, Muessesetu er-risale, 1425 h.

El-Vekil, Muhamed Es-Sejjid

El-Hareketu el-ilmije fi asrir-resuli salallahu alejhi ve selem ve hulefaihi, botimi i parë, Xhidde, sh.b. El-Muxhtema, 1406 h.

3 – Referenca të jashtme

Jewish encyclopedia. Y. 11 P. 415

Gospel of Bernaba,

R. Goltheril, "Achr stristian Bahira Legenl. Zcits Chrif Fur Assyriologie, 13 (1898) pp. 189-242; 14 (1898) pp. 203-268, 151900. pp. 56-102, 16 (1903) pp 125-166

4 – Faqe të internetit

www.4shared.com

www.ar.wikipedoa.com

<http://www.hurras.org>. (më datë 27/ 11/ 2010

www.ar.wikipedoa.com

<http://www.islam-love.com>

PËRMBAJTJA